

The Project Gutenberg eBook of Martin Eden: Romaani, by Jack London

This ebook is for the use of anyone anywhere in the United States and most other parts of the world at no cost and with almost no restrictions whatsoever. You may copy it, give it away or re-use it under the terms of the Project Gutenberg License included with this ebook or online at www.gutenberg.org. If you are not located in the United States, you'll have to check the laws of the country where you are located before using this eBook.

Title: Martin Eden: Romaani

Author: Jack London

Translator: Ville Hynynen

Release date: October 19, 2014 [EBook #47155]

Language: Finnish

*** START OF THE PROJECT GUTENBERG EBOOK MARTIN EDEN: ROMAANI ***

Produced by Juhani Kärkkäinen and Tapio Riikonen

MARTIN EDEN

Romaani

Kirj.

JACK LONDON

Otava, Helsinki, 1920

Suomentanut Ville Hynynen

Edellinen osa

I LUKU

Toinen avasi oven ja astui sisään mukanaan nuori mies, joka kömpelösti otti hatun päästään. Seuralaisen puku oli karkea ja tuoksui mereltä, ja näytti ilmeiseltä, ettei hän ollut kotonaan siinä upeassa salissa, johon oli joutunut. Kun hän ei tietänyt, mihin hattunsa panisi, hän alkoi tukkia sitä takkinsa taskuun, mutta silloin toinen otti sen häneltä. Se tapahtui tyyneästi ja luontevasti, ja kömpelö nuorukainen oli kiitollinen. "Hän ymmärtää", hän ajatteli. "Hän kyllä auttaa minua selviämään tästä."

Hän asteli aivan toisen kintereillä väännellen hartioitansa ja toikkaroiden hajalla säärin, aivan kuin sileän lattian palkit olisivat nousseet ja laskeneet kuin meren mainingit. Avarat huoneet tuntuivat olevan liian ahtaat hänen hoippuvalle käynnilleen, ja hän ajatteli kauhulla, että hänen leveät hartiansa tarttuisivat oviin tai että hän tyrkkäisi matalalle uunin reunalle asetetut koristeet lattialle. Hän aivan kuin kimmahteli esineestä toiseen ja suurensi moninkertaiseksi vaaran, jota todellisuudessa ei ollut muualla kuin hänen mielikuvituksessaan. Sohvapöydälle oli ladottu korkea kasa kirjoja, ja sen ja suuren flyygelin välillä oli tilaa niin runsaasti, että puoli tusinaa olisi mahtunut kulkemaan siitä rinnan, mutta hän hiipi siitä varovasti peläten ja vavisten. Hänen jäntevät käsivartensa riippuivat velttoina sivuilla. Hän ei keksinyt, mihin panna kätensä; kun hän kiihtyneessä mielessänsä kuvitteli, että oli ollut kyynärpäällään tyrkkäämisillään pöydällä olevaa kirjakasaa, hän kavahti kuin pelästynyt hevonen ja oli potkaista pianotuolin nurin. Hän katseli toisen miehen notkeata käyntiä edessä ja ensi kertaa elämässään hän havaitsi kulkevasa toisella tavalla kuin muut miehet. Hän tunsu äkillisen häpeänpiston povessa, että hän saattoi esiintyä niin kömpelösti. Hikihelmet kihosivat hänen otsalleen, ja hän pysähtyi kuivaamaan ahavoituneita kasvojaan nenäliinalla.

"Pysähdy nyt hetkeksi, Arthur, poikaseni", hän virkkoi koettaen leikillä verhota suunnatonta hämminkiään. "Tämä on jo sentään sinun seuralaisellesi liian paljon yhdellä kertaa. Anna minulle aikaa hengittää edes hetkinen. Sinähän tiedät, etten edes tahtonut tulla, ja tuskinpa ne sinun omaisesikaan hetipaikalla haluavat minua nähdä."

"Älä ole ollenkaan hämilläsi", kuului tyyntävä vastaus. "Ei sinun tarvitse ujostella meitä. Me olemme sangen vaatimatonta väkeä. Kas vain, tuollahan on kirje minulle!"

Hän astui pöydän luo, repäisi kuoren auki ja alkoi lukea kirjettä antaen siten vieraille aikaa rauhoittua. Vieras ymmärsi hänen tarkoituksensa ja oli kiitollinen. Syntymälahjaksi hän oli saanut herkän mielen ja terävän älyn, ja vaikka pinnalla näkyi vähän, hänen mielessänsä risteilivät kuitenkin tuhannet tunteet. Hän kuivasi otsansa ja katseli ympärilleen. Kasvot olivat rauhalliset, mutta silmissä oli samanlainen ilme kuin villieläimellä, kun se vainuaa vaaraa. Tuntematon ympäröi häntä joka puolelta; levottomana hän odotti; mitä tapahtuisi. Hän ei keksinyt, mitä tekisi, ymmärsi vain, että hän käyttäytyi kuin moukka, ja kaikki mitä hänessä oli, tuntui kelvottomalta tähän ympäristöön. Hän oli arka ja äärimmilleen itserakas, ja se veitikkamainen katse, jonka toinen salaa kirjeen takaa häneen heitti, tuntui lävistävän kuin tikari hänen olemuksensa. Hän huomasi tuon katseen, mutta ei ollut siitä tietävinäänkään, sillä ainoa, jonka hän perin juurin oli oppinut, oli mielenmaltti. Mutta tikarinpisto sattui hänen ylpeyteensä. Hän kirosi tuloaan, mutta päätti samalla, että kun kerran oli tullut, hän tahtoi kestää kaiken. Hänen kasvojensa ilme koveni, ja katseessa välähteli taisteluhalu. Hän katseli levollisemmin ympärilleen, teki selviä havainnoita ja painoi tämän kauniin huoneen sisustuksen yksityiskohdat tarkasti mieleensä. Hänen silmänsä olivat terävät, eikä mikään jäänyt huomaamatta, ja kuta kauemmin hänen katseensa joi tästä kauneuden lähteestä, sitä tarkemmin häipyi uhma hänen kasvoiltaan ja sijalle ilmestyi lämmin innostus. Hän oli altis kauneuden vaikutukselle, ja täällä sitä oli runsaasti nähtävänä.

Muuan öljymaalaukset kiinnitti hänen mieltänsä. Mahtava aalto vyöryi pirstoutuen yli kalliokielekkeen, raskaat myrskypilvet peittivät taivaan, ja edempänä aallokossa purjeet pingoittuneina luovi luotsialus kohden ilta-auringossa rusottavaa myrskyistä taivaanrantaa. Alus oli kallistunut niin, että kannelta saattoi erottaa kaikki yksityiskohdat. Siinä oli kauneutta, ja se vangitsi hänet kokonaan. Hän unohti kömpelön käyntinsä ja asteli lähemmäksi taulua, aivan lähelle. Silloin häipyi kokonaan kankaan kauneus. Hänen kasvojensa ilme kuvasti hänen hämmästyksensä. Hän tuijotti taulua, mutta näki vain huolimattomasti läiskittyjä värilänttejä, ja siksi hän vetäytyi takaisin. Samana hetkenä kauneus palasi takaisin kankaalle. "Pilakuva", hän ajatteli kääntäen katseensa taulusta, mutta kesken niiden lukemattomien vaikutelmien, jotka valtasivat hänen mielensä, hänellä oli aikaa ihmetellä, että niin paljon kauneutta oli tuhlattu pelkkään pilaan. Hän ei tuntenut maalaustaidetta. Hän oli kasvanut sellaisissa oloissa, joissa värit ja ääriviivat esiintyvät petteämättöminä, katselipa niitä läheltä tai kaukaa. Hän oli kyllä nähnyt öljymaalauksia näyteikkunoissa, mutta ikkunoiden lasit olivat estäneet häntä työntämästä kiihkeitä silmiään liian lähelle.

Hän katsahti ystävänsä, joka yhä luki kirjettä, ja tarkasteli pöydällä olevia kirjoja. Hänen silmiinsä ilmestyi äkkiä kiihkeä halu ja kaipaus, kuten nälkäisen katseeseen, kun hän näkee herkullisen aterian. Vaistomaisesti hän vilkaisi oikealle ja vasemmalle, astui pöydän luo, jossa melkein hellästi tarttui kirjoihin. Hän tavaili kirjojen ja tekijän nimiä, luki rivin sieltä, toisen täältä hyväillen teoksia sekä katsein että käsin, kunnes äkkiä silmään sattui kirja, jonka hän oli ennen lukenut. Muuten kirjat yhtä

hyvin kuin niiden tekijätkin olivat hänelle ventovieraita. Hän valitsi erään Swinburnen teoksen, jota alkoi lukea kasvot hehkuen ja unohtaen, missä oli. Kahdesti hän sulki kirjan pitäen kuitenkin etusormeansa välissä lukeakseen tekijän nimen. Swinburne! Sen nimen hän tahtoi pitää mielessään. Tuolla miehellä oli silmät, ja hän oli varmaan nähnyt värejä, joita osasi selittää. Mutta kuka oli Swinburne? Oliko hän kuollut jo sata vuotta sitten, kuten useimmat muut runoilijat? Vai elikö hän vielä ja kirjoitti? Hän katsoi nimilehteä. Kas niin, hän on kirjoittanut muitakin teoksia. Mikäpä siinä, huomenna hän menee kirjastoon ja koettaa lainata sieltä jonkin Swinburnen teoksen. Hän alkoi lukea edelleen ja unohti kaiken muun. Hän ei huomannut sitäkään, että nuori nainen oli tullut huoneeseen. Hän tajusi sen vasta, kun kuuli Arthurin äänen:

"Ruth, tässä on herra Eden."

Hän sulki kirjan jättäen etusormensa väliin, mutta ennen kuin hän ehti kääntyä, valtasi hänet uusi ihmeellinen tunne, jota kuitenkaan ei ollut herättänyt tyttö, vaan hänen veljensä sanat. Hänen jäntevässä ruumiissaan piili runsas määrä värisevää tunteellisuutta. Pieninkin ulkonainen tapaus, joka koski hänen herkkään mieleensä, sai hänen ajatuksensa, tunteensa ja innostuksensa leimahtamaan liekkiin. Lakkaamatta hänen mielikuvituksensa oli äärimmilleen jännittynyt, ja pienimmätkin seikat herättivät joko mieltymystä tai vastenmielisyyttä. "Herra Eden" oli nyt saanut hänen mielensä kuohuksiin; olihan hänen nimensä ollut "Eden" tai "Martin Eden" tai pelkkä "Martin" koko hänen ikänsä. Ja "herra"! Se oli lausuttu luonnollisesti vain erehdyksestä, se oli hänen varma vakaumuksensa. Sinä hetkenä hänen mielensä muuttui suunnattomaksi camera obscuraksi, jossa hän näki lukemattomia kuvia omasta elämästään: pimeistä hiiliruumista ja laivankansista, majapaikoista ja laitureista, poliisityrmistä ja kapakoista, sairaaloista ja köyhäinkodeista, ja kaikissa näissä kuvissa oli punaisena lankana se tapa, jolla häntä eri tilanteissa oli puhuteltu.

Ja sitten hän kääntyi ja näki tytön. Sinä hetkenä katosivat kaikki houreelliset mielikuvat hänen sielustaan. Tyttö oli kalpea, eteerinen olento, jolla oli suuret syvät sinisilmät ja runsaat kultakiharat. Poika ei tiennyt, kuinka hän oli puettu, tajusi vain, että hänen pukunsa oli yhtä ihmeellinen kuin hän itsekin. Hän vertasi häntä kalpeaan kultaiseen kukkaan, joka hymysi hennossa vanassa. Ei, hän oli henki, taivainen olento, jumalatar; sellainen ylikuonnollinen kauneus ei ollut tästä maailmasta. Tai ehkäpä kirjat puhuivat totta kertoessaan, että saattoi löytää monta hänenkaltaistansa elämän päivänpaisteisilta rinteiltä. Hän kyllä saattoi olla yksi tuon merkillisen Swinburnen ylistyksen kohteista. Kukapa tietää, eikö hänellä ollut mielessä joku tämänkaltaisen olento kuvatessaan Iseultea kirjassa, joka on pöydällä. Näiden ajatusten, tunteitten ja kuvien paljous valtasi voimakkaana vuoksena sinä hetkenä hänen mielensä. Hänellä ei ollut aikaa ajatella todellisuutta. Hän näki tytön ojentavan kätensä hänelle, ja tyttö katsoi häntä suoraan silmiin pudistaessaan hänen kättään reippaasti ja sydämellisesti. Ne naiset, joita hän oli tuntenut, eivät tervehtineet tuolla tavalla. Useimmat niistä eivät juuri koskaan kädestä pudistaen ketään tervehtineet. Nyt vyöryi hänen ylitsensä uusi muistojen virta, kangastivat kuvat, joista hän näki, miten hän ennen oli tehnyt tuttavuutta monenlaisten naisten kanssa, ja hän luuli hukkuvansa. Mutta hän karkoitti kaikki mielestään ja katsoi häneen. Ei hän ikinä ollut nähnyt tuollaista naista. Ne naiset, joita hän oli tuntenut! Äkkiä hän oli näkevinään heidät kaikki rivissä tämän molemmilla puolilla. Yhden ainoan sekunnin hän seiso i muotokuvakokoelman edessä, jossa tämä muodosti keskipisteen ja jossa hän vain pikaisella silmäyksellä arvosteli ja punnitsi noita toisia, koska tämä ainoa oli kaiken arvon mitta. Hän näki kalpeat ja sairaalloiset tehtaantytöjen kasvot sekä kiepsuttelevat, rivonauriset tytöt etelän loistokaduilta. Siinä oli tyttöjä paimenmajoista, tummia meksikolaisnaisia, jotka löyhittelivät sikareja. Nämä vuorostansa sysäsivät syrjään nukkemaiset japanittaret, jotka sievistellen kiepsuttelivat puukengissä; Intian sekarotuiset suloisine piirteineen, joille oli painunut rappeutumisen leima; täyteläiset Etelämeren saarten naiset ruskeine ihoineen ja kukkaseppeleineen. Kaikki nämä karkoitti taaskin merkillinen ja kauhistuttava painajaismainen hourekuva: likaisia, horjuvia olentoja Whitechapelin syrjäkaduilta, noita juopuneita raivottaria salaonkaloista, kaikkia noita lukemattomia helvetillisiä verenimijöitä, jotka kammottavina naisen irvikuvina vaanivat merimiehiä, satamien hylkytavara, kuohuva vaahto ihmiselämän haisevassa likälätäkössä.

"Ettekö tahdo istua, herra Eden?" sanoi tyttö. "Minä olen toivonut saavani tavata teitä aina siitä asti, kun Arthur kertoi tuosta tapauksesta. Siinä te menettelitte sankarillisesti — —"

Nuorukainen teki kädellään torjuvan liikkeen mutisten, ettei tuosta kannattanut puhua ja että kuka tahansa olisi tehnyt samoin. Tyttö huomasi, että kädessä oli ruvella oleva haava, ja luodessaan silmäyksen hänen sivullaan riippuvaan käteen hän huomasi, että siinäkin oli samanlainen paraneva haava. Tytön nopsa katse keksi arven hänen poskessaan, toinen pilkisti esille otsalta tukan alta, ja kolmas katosi pitkin kaulaa kovan kauluksen alle. Hän pidätti hymyä, joka pyrki hänen huulilleen, kun hän näki punaisen juovan, jonka kaulus oli kalvanut hänen pronssinväriseen kaulaansa. Ilmeisesti mies oli tottumaton tällaisiin kovetettuihin kauluksiin. Yhtä vähän hänen naisellinen silmänsä saattoi olla huomaamatta, että vaatteitten laatu oli halpa ja kuosi kelvoton, niin että takin olkapäille muodostui rumia poimuja, kun taas hihat pingoittuivat suojatessaan hänen pulleita, jänteviä lihaksiaan.

Tehdessään torjuvan eleensä ja mutistessaan, ettei se ollut puhumisen arvoista, mies koetti seuraten tytön kehotusta päästä tuolille istumaan. Hänellä oli kuitenkin aikaa ihailta, miten sulavasti toinen istahti, ja sitten hän tarttui häntä vastapäätä olevaan tuoliin ja painui siihen tuntien syvästi, miten kömpelön kuvan hän siinä muodosti. Tämä oli uusi kokemus hänelle. Koko elämänsä ajan hän oli ollut tietämätön siitä, oliko hän miellyttävä vai vastenmielinen. Sellaiset ajatukset eivät milloinkaan olleet johtuneet hänen mieleensä. Hän istahti varovasti tuolin reunalle, ja hänellä oli hirvittävä vastus käsistensä. Ne olivat aina tiellä, mihin ikinä hän yrittikin niitä asettaa. Arthur lähti huoneesta, ja Martin Eden seurasi hänen poistumistaan kaihoisin katsein. Hän tunsii olevansa mennyttä miestä, jos jäisi kahden kesken huoneeseen tämän enkelimäisen naisen kanssa. Eihän täällä ollut kapakoitsijaa, jolta olisi voinut tilata juotavaa, ei edes pientä poikaa, joka olisi pistäytynyt kadun kulmasta hakemassa kannun olutta, jonka avulla olisi helpommin voinut alkaa hieroa ystävyttä.

"Teillä on arpi kaulassanne, herra Eden", sanoi tyttö. "Kuinka te sen olette saanut? Olen varma, että se tapahtui jossakin seikkailussa."

"Muuan meksikolainen koetteli siihen veistänsä, neiti", hän vastasi kostutellen polttavia huuliaan ja koettaen selvittää kurkkuansa. "Se oli vain tavallinen tappelu. Kun minä riistin häneltä veitsen, hän yritti purra poikki minun nenäni."

Hänen lausueessaan nämä vaatimattomat selityksensä hänen mieleensä muistui elävästi kuuma tähtikirkas yö Salina Cruzissa, valkoinen rantahietikko, satamassa majailevien sokerilaivojen valot, juopuneitten merimiesten äänet edempänä, tungettelevat rantajätkät, hehkuva raivo meksikolaisen kasvoilla, joka oli kuin välähdys parista villipedon silmästä tähtien valossa, teräksen pisto niskassa, vuolas verivirta, melu ja huudot, kaksi ruumista, hänen ja meksikolaisen, tarrautuneina yhteen ja kieriskellen toistensa yli hiekassa, joka pilvenä kohosi ilmaan, ja jostakin kaukaa säesti tätä kaikkea haikeansurullinen kitaran sävel. Sellainen kuva ilmestyi hänen sieluunsa, ja väristys kävi hänen lävitsensä. Hän mietti, voisikohan se mies, joka oli maalannut tuon seinällä olevan luotsilaivan, maalata myös tämän. Valkoinen ranta, tähdet ja sokerilaivojen valot vaikuttaisivat suurenmoisilta, hän ajatteli, ja keskellä hietikolla olisi tummien miesten ryhmä taistelijain ympärillä. Veitsen tuli myös saada sijansa taulussa, hän päätti, sehän sopisi mainiosti välähtämään tähtien valossa. Mutta kaikesta tästä ei ollut jälkeäkään hänen puheessaan. Hän sanoi vain: "Hän koetti purra poikki minun nenäni."

"Oh", pääsi tytöltä hiljaa, ja poika huomasi pelon häivähdyksen hänen suloisilla kasvoillaan.

Hän itsekin pelästyi, mutta vain heikko puna näkyi hänen kasvoillaan, vaikka hän tunsii poskiansa polttavan, kuin olisi seisonut höyrypannun avonaisen ahjon edessä. Sellaiset likaiset jutut kuin tappelut ja puukotukset eivät ilmeisesti sopineet keskustelunaiheeksi ylhäisen naisen kanssa. Kirjojen henkilöt, jotka elivät hänen asemassaan, eivät koskaan puhuneet moisista asioista, tuskinpa edes tiesivät sellaisista tapauksista.

Keskustelussa, jota he olivat koettaneet saada käyntiin, syntyi lyhyt äänettömyys. Tyttö yritti uudestaan kysyä varovasti hänen poskessaan olevasta arvesta. Mutta vaikka hän vain kysyi, huomasi poika, että toinen koetti käyttää hänen puhetapaansa, ja hän puolestansa päätti hylätä sen ja yrittää puhua tytön kieltä.

"Se oli vain tapaturma", hän sanoi vieden kätensä arvelle. "Eräänä tyynenä yönä, jolloin merellä kävi vielä levottomat mainingit, irtaantui päämaston raakapuun touvi. Se oli punottu teräslangoista ja se roikkui kuin käärme ilmassa. Koko miehistö koetti siepata sen kiinni, ja siinä rytäkässä se osui poskeeni."

"Oh", virkahti tyttö äänessään ymmärtämyksen väre, vaikka selitys olikin ollut hänelle melkein käsittämätöntä, ja hän mietti, mitä "touvi" mahtoi merkitä.

"Tuo Swainburne", alkoi poika johtaakseen päätöksensä mukaan keskustelun alalle, jota tyttö ymmärsi.

"Kuka?"

"Swainburne", toisti poika lausuen taaskin nimen samalla tavalla väärin.
"Runoilija."

"Swinburne", korjasi tyttö.

"Niin, juuri hän", sammalsi poika ja hänen kasvonsa hehkuivat taas.
"Kuinka kauan siitä on, kun hän kuoli?"

"Onko hän kuollut? Sitä minä ei ole kuullutkaan!" Tyttö näytti hyvin uteliaalta lisätessään: "Missä te olette hänen tutustunut?"

"En minä ole häntä koskaan nähnyt", kuului vastaus. "Mutta juuri kun te tulitte minä luin hänen runojaan kirjasta, joka on tuossa pöydällä. Mitä pidätte hänen runoistaan?"

Silloin tyttö alkoi jutella vilkkaasti ja sujuvasti aiheesta, jonka hän oli esittänyt. Poika tunsikin olonsa helpommaksi, ja asettautui hieman varmemmin tuolille pitäen lujasti kiinni käsinojasta ikään kuin peläten, että se muuten karkaa häneltä. Hänen oli onnistunut saada tyttö puhumaan hänen omaa kieltänsä, ja kun tämä nyt jutteli, koetti hän seurata mukana salaa ihmetellen hänen tietojensa paljoutta ja juopuen hänen kasvojensa kalpeasta kauneudesta. Hän seurasi häntä, vaikkakin hänen huuliltansa tuli lakkaamatta ventovieraita sanoja ja kriittisiä lausetapoja ja ajatusyhtymiä, jotka olivat hänen käsitystavallensa aivan outoja. Siitä huolimatta se kiihoitti hänen mieltänsä ja teroitti hänen ajatuskykyänsä. Tässä oli henkistä elämää ja tässä oli kauneutta niin lämmintä ja ihmeellistä, ettei hän ollut koskaan voinut sellaisesta edes uneksia. Hän unohti itsensä ja tuijotti häneen nälkäisin katsein. Tässä oli jotakin, jonka puolesta kannatti elää, taistella ja voittaa — oh, vaikkapa kuollakin. Kirjat puhuivat totta. Sellaisia naisia on todellakin olemassa. Tämä oli yksi niistä. Hän lainasi siivet hänen sielulleen, ja suuret ihmeelliset taulut avautuivat hänen eteensä, ja ne kuvasivat loistavin värein rakkautta ja unelmia ja kuolemattomia sankaritöitä naisen puolesta — kalpean, kultaisen kukan vuoksi. Ja läpi tämän häilyvän, väreilevän unikuvan, joka oli kuin satumainen kangastus, hän näki todellisen naisen, joka istui tuossa ja puhui hänelle kirjallisuudesta ja taiteesta. Hän kuunteli kyllä tarkasti, mutta tuijotti samalla, vaikka itse sitä tajuamatta, toista niin kiihkeästi, että kaikki, mikä hänessä oli miehekästä, loisti hänen katseestaan. Mutta toinen, joka oli nainen ja tunsikin sangen vähän miesten maailmaa, huomasi kyllä hänen polttavan katseensa. Tyttö ei ollut koskaan nähnyt ainoakaan miehen katsovan häneen tuolla tavalla, ja hän tuli aivan hämillensä. Hän änkytti ja lopetti puheensa. Hänen konseptinsa olivat menneet sekaisin. Mies pelotti häntä, mutta samalla oli merkillisen suloista olla tuollaisten katseitten kohteena. Hänen kasvatuksensa varoitti häntä vaarasta, viekkaasta vihollisesta, joka salaperäisen viehättävästi tahtoi kietoa hänet pauloihinsa. Mutta hänen vaistonsa sai hänen olemuksensa väreilemään, ja sielussa soivat ihmeelliset sävelet pakottaen häntä unohtamaan paikan ja heidän välillään olevan eron. Hänen vaistonsa kehotti häntä valloittamaan tämän toisesta maailmasta tulleen muukalaisen, tämän jörön nuorukaisen, jonka käsissä oli paranevat haavat ja kaulassa punainen juova, koska hän oli tottumaton koviin kauluksiin, ja joka varmaankin oli tahraantunut taistellessaan kurjaa kohtaloaan vastaan. Itse hän oli puhdas ja hänen puhtautensa huusi vastaan, mutta hän oli nainen ja alkoi juuri aavistaa olentonsa syvimpiä voimia.

"Kuten sanoin — mitä minä sanoinkaan?" Hän vaikenikin äkkiä ja alkoi iloisesti nauraa omalle hämmingilleen.

"Te sanoitte, ettei tästä Swinburnesta koskaan tullut suurta runoilijaa, koska ... niin kauaksi te pääsitte, neiti", selitti poika kiihkeästi, kuin hänet olisi äkkiä vallannut suunnaton nälkä, samalla kun suloiset väreet kiiriskelivät alas ja ylös pitkin hänen selkäpiitänään tuota naurua kuullessaan. Kuin hopea, hän ajatteli itsekseen, kuin hopeakellojen kaiku. Sinä hetkenä hän joutui silmänräpäykseksi kaukaiseen maahan, jossa hän kukkivan vaaleanpunaisen kirsikkapensaansa alla poltteli savuketta ja kuunteli suippotornisen intialaistemppelin kelloja, kun ne kutsuivat olkisandaaleihin pukeutuneita uskovia hartaudenharjoitukseen.

"Niin, — kiitos", sanoi tyttö. "Swinburne epäonnistui sen tähden, että hän oli, jos niin saan sanoa, epähieno. Hänen runoissaan on monta, joita ei pitäisi lukea. Todella suuren runoilijan tuotannossa on jokainen rivi täynnä kauneutta ja totuutta ja herättää ihmisessä eloon kaiken, mikä hänessä on suurta ja jaloa. Niistä ei voi riviäkään ottaa pois ilman, että maailma tulee siitä köyhemmäksi."

"Minusta se oli suurta", sanoi poika viivytellen, "se vähä, mitä minä luin. Ei minulla ollut aavistustakaan, että hän oli sellainen — sellainen lurjus. Se tulee kai esille hänen muissa kirjoissaan, luulisin."

"Tuostakin kirjasta, jota luitte, olisi huoletta saanut jättää pois monta riviä", vastasi tyttö varmasti, melkein papillisesti.

"Ne minä varmaan hyppäsin yli", virkkoi poika. "Se, mitä luin, oli todella hyvää. Aivan kuin salamoi, loisti ja säteili, ja ihmeellinen valo tulvi minun sieluuni aivan kuin auringosta tai valonheittäjästä. Niin se minuun vaikutti, mutta pelkään, etten ymmärrä paljoa runoista."

Hän vaikenikin hämillään. Hän tiesi kyllä, ja se tuotti hänelle tuskaa, ettei hän kyennyt miellyttävästi tulkitsemaan tunteitansa. Hän oli tuntenut elämän suuruuden ja täydellisyyden hehkuvan siinä, mitä hän oli lukenut, mutta hän ei voinut sanoa sitä selittävästi. Hän tunsikin olevansa avuton kuin merimies, joka on joutunut pimeänä yönä ohjaamaan outoa laivaa tuntemattomilla vesillä. Mutta samalla hän järkähtämättömästi päätti tutustua tähän uuteen maailmaan. Hän ei ollut koskaan nähnyt mitään, jota ei olisi voinut oppia, jos vain oikein tahtoi, ja nyt oli hänen aika oppia ilmaisemaan, mitä hänen sielussaan liikkui, sillä tavalla, että toinen saattoi häntä ymmärtää. *Tuo* tyttö näytti alkavan hallita hänen ajatusmaailmaansa.

"Longfellow sitä vastoin — —" sanoi tyttö.

"Niin, ne minä olen lukenut", keskeytti poika innokkaasti koettaen tuoda esille vähäiset kirjatietonsa, ettei tuo toinen pitäisi häntä aivan auttamattomana tomppelina. "'Elämän laulun', 'Ecxelcior' ja ... tuota, siinäpä ne taitavat ollakin kaikki."

Tyttö nyökäytti päätänsä ja hymyili, ja pojasta tuntui, että tuo hymy sisälsi sääliä, alentuvaa ymmärtämystä. Hän oli tyhmyri koettaessaan tekeytyä viisaammaksi kuin oli. Tuo Longfellow vekkuli on saattanut kirjoittaa lukemattoman joukon kirjoja ja runoja.

"Anteeksi, neiti, että minä lörpöttelen tällä tavalla. Luulenpa itseasiassa, etten minä ymmärrä hölynpölyä tuollaisista asioista. Minä kuulun siihen luokkaan, jolle nämä ovat vieraita. Mutta minä aion tutustuttaa meikäläisetkin niihin."

Se kuului uhkaukselta. Hänen äänensä oli päättävä, hänen silmänsä leimahtelivat ja hänen kasvojensa piirteet kovenivat. Ja tytöstä tuntui, että hänen leukansa asento oli muuttunut: alaleuka oli työntynyt niin epämiellyttävänä ja uhkaavana eteenpäin. Mutta samalla hänestä tuntui virtaavan miehekästä voimaa häneen.

"Minä luulen, että voitte viedä ne omaan ihmisryhmäänne", sanoi tyttö nauraen. "Te olette kovin voimakas."

Hänen katseensa lepäsi hetkisen pojan melkein härkämäisessä niskassa, jonka lihakset näyttivät tavattoman kehittyneiltä ja jossa täyteläiset valtimot sykähtelivät. Se oli auringon polttama ja näytti ihan uhkuvan terveyttä ja voimaa. Ja vaikka hän istui tuossa punastuvana ja nöyränä, tunsii tyttö merkillistä vetoa häneen. Hän aivan hämmästyti niitä omituisia ajatuksia, jotka valtasivat hänen mielensä. Hänestä tuntui, että kaikki tuo voima ja jäntevyys virtaisi häneen, jos hän voisi kietoa molemmat kätensä tuon kaulan ympäri. Hän melkein säikähti tätä ajatusta. Sehän tuntui paljastavan tavattoman huonon piirteen hänen luonteessaan. Sitä paitsi, olihan hänestä voima jotakin raakaa ja eläimellistä. Hänen ihanteensa oli aina vaatinut miehisläiseltä kauneudelta joustavuutta ja hienoutta. Mutta sittenkään ei tuo ajatus jättänyt häntä. Häntä hämmästytti, että hänen todella teki mielensä kietoa kätensä tähän päivettyneeseen kaulaan. Itse asiassa hän oli heikko ja hento, ja ainoa, mitä hänen ruumiinsa ja sielunsa tarvitsi, oli juuri voima. Mutta sitä hän ei tiennyt. Hän ymmärsi vain, ettei ainoakaan mies tähän asti ollut vaikuttanut häneen sillä tavalla kuin tämä, vaikka hän lakkaamatta hämmästytti häntä kauhealla murteellansa.

"No, enhän minä ole mikään vaivainen raukka", sanoi poika. "Jos on pakko, voin sulattaa vaikka rautanauloja. Nyt minä kuitenkin olen tainnut saada vatsakatarin. Suurinta osaa siitä, mitä sanotte, en voi sulattaa. En näet ole tottunut sellaiseen. Minä pidän kirjoista ja runoista ja aina, kun saan aikaa, luen niitä, mutta en ole koskaan ajatellut niistä, kuten te. Siksi en voi niitä arvostella. Minä olen kuin merimies tuuliajolla vierailta vesillä ilman karttaa ja kompassia. Nyt tahdon alkaa alusta. Ehkäpä te voitte ohjata minua oikealle tolalle. Kuinka te olette oppinut kaiken tuon, josta olette puhunut?"

"Koulussa, luullakseni, ja sitten opiskelemalla", vastasi tyttö.

"Minäkin kävin koulua ollessani pikku vekara", huomautti poika.

"Niin, mutta minä tarkoitan korkeakoulua, luentoja ja yliopistoa."

"Oletteko te käynyt yliopistoa?" kysyi poika poissa suunniltaan. Hänestä tuntui, että tyttö lensi hänen luotansa hyvin kauas.

"Minä käyn sitä parhaillaan. Minä suoritan erikoiskursseja englannissa."

Poika ei tiennyt, mitä tässä "englannilla" tarkoitettiin, mutta hän päätti ottaa siitä selvää ensi tilassa.

"Kuinkahan kauan minun pitäisi opiskella päästäkseni yliopistoon?" hän kysyi.

Tyttö tahtoi kiihottaa hänen tiedonhaluansa ja sanoi: "Se riippuu siitä, kuinka paljon te olette opiskellut aikaisemmin. Ette suinkaan te ole käynyt oppikoulua? Ette tietenkään. Mutta oletteko käynyt läpi kansakoulun?"

"Se oli kahta vuotta vailla, kun lopetin", vastasi poika. "Mutta sieltä minä sain aina hyvän todistuksen."

Harmistuneena siitä, että oli käynyt kerskumaan, hän tarttui tuolin käsinojiin ja puristi niin, että sormenpäitä kivisti. Samassa hän huomasi, että joku nainen oli astunut huoneeseen. Hän näki tytön nousevan ylös ja rientävän tulijaa vastaan. He suutelivat toisiaan, ja kädet toistensa vyötäröllä he

lähestyivät häntä. Tuo on varmaankin hänen äitinsä, hän ajatteli. Tulija oli pitkä, solakka, vaalea nainen, arvokas ja kaunis. Hänen pukunsa oli juuri sellainen, kuin tällaiseen taloon sopikin. Pojan silmät viipyivät sen sulavissa laskoksissa. Hän ja hänen pukunsa toivat hänen mieleensä naiset, joita hän oli näyttämöllä katsellut. Sitten hän muisti, että hän oli nähnyt yhtä ylhäisiä naisia komeissa puvuissa astelevan Lontoon teattereihin ja hän oli ihmetellen katsellut heitä, kunnes poliisi oli ajanut hänet liikkeelle. Seuraavana hetkenä hän oli olevinaan Yokohaman Grand Hotelin edessä, jossa hän sivukäytävältä ihaili ylhäisiä naisia. Pian taas kaupunki ja Yokohaman satama tuhansine väreineen alkoi läikehtiä hänen silmissään. Mutta äkkiä hän riistäytyi muistoistaan pakottaen itsensä ajattelemaan tämän hetken vaatimuksia. Hän ymmärsi, että hänen täytyi nousta tullakseen esitellyksi, ja vaivoin hän pääsi jaloilleen seisoen siinä housut polviin kohonneina, kädet velttoina sivuilla ja kasvoilla ilme, kuin olisi valmistunut pahimman varalta.

II LUKU

Tulo ruokasaliin oli kiduttava kuin painajainen. Päästä eteenpäin kaikkien noitten estävien esineitten välitse tuntui aivan mahdottomalta, ja ihmekö siis, että täytyi hidastella ja aivan kokonaankin pysähtyä silloin tällöin. Mutta vihdoin se oli onnistunut, ja nyt hän istui Hänen rinnallaan. Haarakkain ja veitsien komeus pelotti häntä. Niiden säteilyyn tuntui sisältyvän omituisia vaaroja, ja siksi hän tuijotti niihin kuin noiduttuna, kunnes niiden loiste muodosti taustan, jota vastaan kuvastuivat harhanäkyinä hänen toverinsa syöden suolaista häränlihaa sormilla ja tuppipuukoilla tai pistellen sakeaa hernerokkaa suoraan kattilasta kömpelöillä ja tummuneilla rautalusikoilla. Nenässään hän tunsi eltaantuneen lihan hajun ja syömistä säesti laivan liitosten natina, laipioitten valitus ja syöjien suun maiskutus. Hän katseli tuota toimitusta, ja hänestä he olivat kuin sikoja. Mutta hänpä tahtoikin pitää varansa. Hänen suunsa ei maiskuttaisi, sitä hän ei tahtonut hetkeksikään unohtaa.

Hän katsahti ympäri pöytää. Häntä vastapäätä oli Arthur ja Arthurin veli, Norman. He ovat tuon tytön veljiä, hän selitti itsellensä, ja hänen sydämensä lämpeni heitä kohtaan. Kuinka he rakastivatkaan toisiansa, nämä tämän perheen jäsenet! Välähdyksenä muistui mieleen, miten äiti ja tytär olivat kohdanneet toisensa, tervehdyssuudelma, ja kuinka he sitten kädet toistensa vyötäröllä olivat tulleet häntä vastaan. Hänen maailmassaan ei saanut hellyys sillä tavalla ilmetä lasten ja vanhempien välillä. Se oli ilmestys siitä toisesta maailmasta, joka oli hyvin korkealla hänen maailmansa yläpuolella. Tuo oli kauneinta, mitä hän siitä toisesta maailmasta oli saanut välähdyksenä nähdä. Ajatellessaan sitä hän liikkui syvästi, ja hänen sydämensä suli osaaottavasta hellyydestä. Hän oli himoinnut menehtyäkseen rakkautta koko elämänsä. Hänen syvin luonteensa vaati rakkautta. Se oli koko hänen olemuksensa elämisen ehto. Hänen oli kuitenkin täytynyt elää ilman sitä, ja siksi hän aikaa myöten oli kovettunut. Hän ei kyllä ollut tiennyt, että hän tarvitsi rakkautta. Ei hän sitä nytkään tiennyt. Hän aavisti sen olemassaolon vain sen ilmenemismuodoista ja ajatteli, että se oli jotakin suloista, korkeaa ja suurenmoista.

Hän oli iloinen, ettei herra Morse ollut kotona. Hänen oli jo kyllin vaikeata tutustua tyttöön, hänen äitiinsä ja veljeensä Normaniin. Arthuria hän tunsi jo ennestään jonkin verran. Isä olisi hänelle ollut liikaa, sen hän tajusi. Hänestä tuntui, ettei hän milloinkaan ollut askarrellut näin kovasti. Ankarinkin ponnistus oli lapsen leikkiä tämän rinnalla. Pienet hikikarpalot kohosivat hänen otsalleen, ja hänen paitansa oli märkänä hiestä, koska hänen täytyi niin ankarasti ponnistella voidakseen suorittaa niin monta outoa asiaa yhtäaikaan. Hänen tuli syödä aivan toisin kuin koskaan ennen, käsitellä outoja esineitä, vilkuilla salaa ympärilleen huomatakseen, kuinka hänen tuli kussakin eri tapauksessa menetellä, ottaa vastaan, järjestellä ja luokitella eri vaikutelmat, jotka tulvien täyttivät hänen mielensä. Samanaikaisesti hän tunsi sydämessään kiihkeää kaihoa ja hellyyttä vierustoveriaan kohtaan. Se täytti hänen olemuksensa oudolla, tuskaisella levottomuudella, saiko hän antaa valtaa jäytävälle halulleen kulkea niitä teitä, joita hän kulki. Samalla hänen mielessään askartelivat suloiset toiveet ja epämääräiset suunnitelmat, kuinka saavuttaa hänet. Kun hän siis katsahti Normaniin tai johonkin muuhun saadaksensa tietää, mitä haarakkaa hänen missäkin tapauksessa oli käytettävä, valtasivat tuon henkilön olemus ja ilmeet hänet niin kokonaan, että hän koetti vaistomaisesti jäljitellä niitä, varsinkin sitä tapaa, millä he suhtautuivat tyttöön. Edelleen hänen täytyi keskustella, kuunnella, mitä hänelle sanottiin, tarkata toisten vastauksia ja vastata itsekin, vaikka kieli tuntui lamaantuneelta, niin että oli vaikeata saada mitään sanotuksi. Ja jotta hänen hämminkinsä olisi täydellinen, oli siellä vielä palvelija, joka lakkaamatta uhkasi häntä hiipien äänettömästi hänen taaksensa, kamala sfinksi, joka esitti hänelle arvoituksiansa vaatien niihin vastauksen silmänräpäyksessä. Koko aterian ajan hän kauhulla ajatteli sormikulhoja. Lakkaamatta ja itsepintaisesti palasi ajatus niihin, milloin ne tuotaisiin esille ja mitä niillä tehtäisiin. Hän luuli joskus kuulleensa puhuttavan sellaisistakin esineistä, ja ennemmin tai myöhemmin

lähinnä seuraavan viiden minuutin kuluessa ne ilmestyisivät käytettäväksi, istuihan hän pöydässä ylhäisessä seurassa, joka käytti niitä ja — ah, hän käyttäisi niitä myös itse. Mutta ensimmäisenä ja viimeisenä hänen ajatuksissansa oli kysymys, kuinka hänen tuli suhtautua näihin ihmisiin. Kuinka hänen tuli käyttäytyä heitä kohtaan? Levottomana ja tuskaisena hän koetti lakkaamatta ratkaista tätä probleemia. Arka pelko kuiskasi hänelle, että hän tahtoi näytellä erityistä osaa, ja vielä arempi pelko vakuutti hänelle, ettei hän onnistuisi esittäessään sellaista, johon hän ei ollut tottunut ja joka ei ollut hänen luonteensa mukaista, ja että hän siten tekisi vain narrin itsestään. Päivällisen alkuosan aikana, jolloin hän näin taisteli itsensä kanssa, hän oli hyvin vaitelias. Hän ei tiennyt, että hän siten teki Arthurin valehtelijaksi, koska tämä oli edellisenä päivänä sanonut sisarellensa, että hän toisi villin ihmisen heille päivälliselle, mutta heidän ei ollenkaan tarvitsisi pelätä, koska he huomaisivat, että hän oli sangen mielenkiintoinen villi. Martin Eden ei olisi voinut kuvitella, että tytön veli olisi voinut tehdä itsensä syypääksi sellaiseen petokseen, varsinkaan sen jälkeen, kun hän oli pelastanut tuon samaisen veljen sangen epämieluisasta tilanteesta. Niin hän istui pöydässä hämillään oman mahdottomuutensa vuoksi, mutta samalla ihastuneena kaikkeen siihen, mitä tapahtui hänen ympärillensä. Ensi kertaa hän tajusi, että syöminen oli jotakin muuta kuin ruumiin luonnollisten vaatimusten tyydyttämistä. Hän ei kiinnittänyt huomiotaan siihen, mitä hän söi. Se oli vain ruokaa. Hänen kauneuden kaipuunsa ja rakkautensa vietti juhlaa tässä seurassa, jossa syöminenkin oli esteettinen toimitus. Se oli myös henkistä askartelua. Hänen aistinsa olivat kiihottuneet. Hän kuuli lausuttavan sanoja, jotka olivat hänelle merkityksettömiä, ja toisia, joita oli nähnyt vain kirjoissa ja joita ei kukaan hänen tuttavapiirissään osannut oikein lausua. Kun hän kuuli näiden sanojen huolettomasti kirpoilevan tämän merkillisen perheen, tytön perheen, huulilta, hän värisi ihastuksesta ja mielihyvystä. Kaikki kaukainen, kaunis ja korkea, josta kirjoissa puhuttiin, näytti toteutuvan tosielämässä. Hän oli siinä ihmeellisessä ja autuaallisessa tilassa, jolloin ihminen näkee kauneimpien unelmiensa kumpuavan esille mielikuvituksen salaperäisiltä mailta ja muodostuvan eläväksi todellisuudeksi.

Koskaan hän ei ollut ollut tällaisessa tilanteessa, missä hänen vaistomaisesti täytyi vetäytyä takalalle kuunnellen, havaintoja tehden ja vastaillessa yksikantaan, kun oli pakko "kyllä, neiti" ja "ei, neiti" tai "kyllä, rouva" ja "ei, rouva". Hän hillitsi merimiesvaistoja ja tottumuksiansa voidakseen vastata hänen veljelleen "kyllä, herra", tai "ei, herra". Ellei hän niin tekisi, käyttäytyisi hän sopimattomasti ja tunnustaisi alemmuutensa, mikä ei mitenkään kävisi päinsä, mikäli hän tahtoi valloittaa tytön. Hänen tuli pitää huolta omasta arvostaan. "Niin totta kuin elän", hän huudahti mielessään, "minä olen yhtä hyvä kuin hekin, ja jos he tietävät paljon sellaista, mitä minä en tiedä, voin minä puolestani opettaa heille yhtä ja toista, ja niin ollen olemme tasaveroiset!" Kun seuraavassa hetkessä tyttö tai hänen äitinsä häntä puhutellessaan sanoi "herra Eden" unohti hän kapinallisen ylpeytensä ja punastui ja lämpeni mielihyvystä. Hän oli sivistynyt ihminen — sellainen hän juuri oli — ja söi päivällistä rinnatusten ihmisten kanssa, jollaisista hän oli lukenut kirjoista. Itsekin hän oli kertomuksen aiheena ja ponnisteli läpi paksujen teosten sivujen.

Mutta samalla kun hän teki Arthurin arvostelun valheeksi ja esiintyi lauhkeana lampaana villin ihmisen asemasta, hän mietti päänsä puhki, kuinka hänen tuli käyttäytyä. Hän ei suinkaan ollut mikään lauhkea lammas, ja toisen viulun soittaminen ei ollenkaan soveltunut hänen korkealentoiselle luonteellensa. Hän puhui vain silloin, kun täytyi, ja tällöin hänen puheensa muistutti hänen käyntiänsä ruokapöytään. Syntyi pysähdyksiä ja vaikenemisiä, kun hän koetti kaiken maailman kieliä käsittävästä sanavarastostaan etsiä ne sanat, joiden luuli soveltuvan, vaikkakin pelkäsi, ettei osaisi niitä lausua virheettömästi, samalla hän karttoi vaikeasti ymmärrettäviä tai karkeita sanoja. Mutta koko ajan häntä kiusasi tunne, että tämä varovaisuus teki hänestä tyhmyrin ja ettei hän voinut sanoa juuri sitä, mitä tahtoi. Hänen vapaudenrakkautensa soti tällaista teennäisyyttä vastaan yhtä paljon, kuin kova kaulus kiusasi hänen niskaansa. Hän tiesi sitä paitsi, ettei hän voisi pitemmän päälle jatkaa samalla tavalla. Hänen luonnettaan hallitsivat voimakkaat ajatukset ja tunteet, ja hänen luova henkensä oli sekä itsepäinen että intoisa. Nyt oli äkkiä hänen mieleensä tullut niin paljon ajatuksia ja tunteita, joille tuli sinä hetkenä keksiä muoto ja ilmaisutapa, että hän unohti itsensä ja paikan, missä oli, ja vanhat sanat, puheen alkutekijät, jotka hän tunsikin, kohosivat mieleen.

Kerran kun hän tahtoi sanoa palvelijalle, ettei hän tahtonut enää sitä, mitä tämä hänelle tarjosi, hän virkahti lyhyesti ja mahtipontisesti: "Olen täysi!"

Silmänräpäyksessä kaikki vaikenivat häneen tuijottaen, ja palvelija hymyili salaa huvitettuna, mutta hän toivoi häpeissänsä, että maa nielaisisi hänet. Pian hän kuitenkin voitti itsensä.

"Se on kanakkilainen tapa lopettaa", hän selitti, "ja merkitsee samaa kuin 'kiitos'. Se on vain lyhyt ja käskevä lausua."

Hän näki tytön uteliaana katselevan hänen käsiänsä, ja koska hän oli alkanut selitellä, hän virkahti:

"Minä olen juuri kulkenut rannikkoa muutamalla valtameren postihöyryllä. Se oli myöhästynyt, ja kiertäessämme Puget Soundin satamissa me teimme työtä kuin neekerit purkaessamme tavaroita,

kaikenlaista rihkamaa, — jos ymmärrätte, mitä sellainen on. Siinä tohinassa minä haavoitin käteni."

"Oh, en minä sillä katsonut", kiiruhti tyttö selittämään. "Teidän kätenne tuntuivat minusta liian pieniltä vartaloon verraten."

Vieraan posket karahtivat punaisiksi ja korvat kuumenivat. Hänestä tuntui, että toinenkin hänen suurista virheistään oli paljastettu.

"Niin", hän sanoi kuin anteeksi pyydellen, "ehkeivät ne sukuuni katsoen ole kyllin suuret. Käyttäessäni hartiavoimia voin kyllä iskeä nyrkilläni muulin kuoliaaksi. Ne ovat liian voimakkaat, mutta jos minä ruhjon jonkun kallon, ruhjoutuvat myös minun nyrkkini."

Hän ei kuitenkaan ollut tyytyväinen siihen, mitä oli sanonut. Hän oli päinvastoin suuttunut itsellensä. Hän oli päästänyt kielensä siteet ja puhui asioista, jotka eivät olleet kauniita.

"Oli urhoollisesti tehty, että autoitte Arthuria sillä tavalla — te, joka olitte aivan vieras", sanoi tyttö hienotunteisesti huomattaessaan hänen hämmennyksensä, vaikka ei voinutkaan ymmärtää syytä siihen.

Vieras puolestaan tajusi, mitä tyttö oli tehnyt hänen hyväkseen, ja lämmin kiitollisuuden laine tulvi läpi hänen olemuksensa, niin että hän kokonaan unohti liian puheliaan kielensä.

"Eihän se ollut kerrassaan mitään", hän virkahti. "Sen olisi kuka hyvänsä toisen puolesta tehnyt. Se roikaleitten sakki oli ojennusta vailla, mutta Arthur ei ollut tottunut nutistamaan niitä. He kävivät kiinni häneen ja minä hyökkäsin heidän kimppuunsa ja lölytin heitä vähän. Siinä mylläkässä he purivat kättäni. Mutta en minä kuitenkaan mistään hinnasta olisi jättänyt sitä tekemättä. Kun minä näin..."

Hän vaikenä äkkiä masentuneena omasta turmeltuneisuudestaan ja viheliäisyydestään, sillä se teki hänet mahdottomaksi hengittämään samaa ilmaa, jota tyttö hengitti. Ja kun Arthur vielä kerran alkoi selittää seikkailuaan juopuneitten roistojen kanssa ja kuinka Martin Eden oli hyökännyt niiden kimppuun ja pelastanut hänet, istui tuo mies otsa rypyssä mietiskellen, millainen tomppeli hän oli ollut, ja koettaen yhä tarmokkaammin ratkaista probleemia, miten hänen tulisi käyttäytyä näiden ihmisten seurassa. Luonnollisesti hän ei vielä ollut päässyt pitkälle. Hän oli eri heimoa kuin he eikä osannut edes puhua heidän mongerrustaan, kuten hän mielessään päätteli. Hän ei voinut teeskennellä olevansa heidän vertaisensa. Aikanansa naamio putoaisi pois, ja sitä paitsi naamarissa esiintyminen oli hänen luonteellensa kokonaan vierasta. Hänen sydämessään ei ollut tilaa vilpille eikä petokselle. Tapahtukoon mitä tahansa, hänen täytyi olla tosi. Vielä hän ei kyennyt puhumaan heidän kieltänsä, mutta sekin aika kerran tulisi, siitä hän oli vakuuttunut. Ennen sitäkin hänen täytyisi puhua, mutta hänen tuli käyttää omaa kieltään, tietysti hieman hillittynä, ettei kovin heitä hämmästyttäisi ja että he voisivat häntä käsittää. Sen vuoksi hän ei tahtonut teeskennellä, eikä äänettömyydellä luulotella tietävänsä asioita, joita ei tiennyt. Kun hän siis oli tämän päätöksensä tehnyt, ja veljekset puhuessaan yliopiston asioista usein käyttivät sanaa "trig", hän kysyi:

"Mitä on *trig*?"

"Trigonometria", vastasi Norman. "Korkeampi muoto matikkaa."

"Ja mitä matikka sitten on?" kuului seuraava kysymys, joka veti Normanin suun hymyyn.

"Matematiikkaa — aritmetiikkaa", oli vastaus.

Martin Eden nyökkäsi. Vilahdukselta hän oli saanut silmätä tiedon ilmeisesti rajattomia näköaloja. Se, mitä hän näki, sai määrätyn muodon. Hänen harvinainen mielikuvituksensa antoi ajatuskuville todellisen, käsitettävän muodon. Hänen aivojensa sulatuskammioissa trigonometria ja matematiikka ja koko se tiedon laaja kenttä, jota ne tarkoittavat, muuttui tavallansa äärettömäksi maisemaksi. Ne näköalat, joita hän silmäsi, olivat täynnä suloista vihreyttä ja ihania metsäpylväkkeitä, jotka lempeästi loistivat tai välähtelivät lukemattomien salamain risteillessä. Taka-alalla katosivat yksityiskohdat purppuraiseen usvaan, mutta tuon usvan takana, sen hän tiesi, alkoi tuntemattoman salaperäinen viehäytys, joka houkutteli ihmeellisiin seikkailuihin. Se juovutti häntä kuin viini. Tässä oli jotakin, johon kannatti tarttua, oli koko maailma valloitettavana; ja samalla hänen olemuksensa syvyyksistä nousi ajatus *valloituksesta, jolla voitaisi hänet, tuon liljanvalkoisen henkiolennon, joka istui hänen vierellään.*

Tämän loistavan näyn turmeli Arthur, joka koko illan oli koettanut saada hänestä villi-ihmisen esille. Martin Eden muisti päätöksensä. Ensi kertaa hän muuttui omaksi itseksensä, aluksi tosin arkana ja mietiskelevänä, mutta pian hän kuitenkin unohti kaiken luomisen riemussa ja kuvasi elämää sellaisena kuin sen tunsu kuulijainsa silmäin eteen. Hän oli kuulunut salakuljetuslaivan, Halcyonin, miehistöön silloin, kun tullialukset pakottivat sen antautumaan. Hän katseli avoimin silmin ja osasi kertoa, mitä näki. Hän maalasi heidän silmänsä eteen kuohuvan meren sekä ne laivat ja ihmiset, jotka siellä taistelivat. Hänen mielikuvituksensa voima valtasi heidät niin, että he tarkastelivat hänen silmillänsä

kaikkea, mitä hän itse oli nähnyt. Taiteilijan vaistolla hän valitsi yksityiskohtia, maalasi elämästä kuvia, joissa valo ja värit loistivat ja hehkuivat, sovitti tapaukset yhteen niin, että kuulijat seurasivat ihastuneina hänen korutonta kaunopuheisuuttansa. Joskus hänen kertomuksensa vilkkaus ja omituiset lauseparret hämmästyttivät heitä, mutta kauneus seurasi aina kauhun kantapäillä ja huumori loi lievitystä murheellisiin tarinoihin, kun hän kuvasi merimiehen omituisia aatemaailmoja ja elämäkäsitystä.

Ja hänen puhuessaan katseli tyttö häntä hämmästynein silmin. Kertojan innostus lämmitti häntä. Hän ihmetteli, oliko hän ollut kylmä koko elämänsä ajan. Hänen teki mielensä nojautua tähän hehkuvaan, säkenöivään mieheen, joka oli kuin tulivuori uhkuen voimaa, terveyttä ja tarmoa. Hänestä tuntui, että hänen täytyy nojata häneen, ja vain vaivoin hän pystyi vastustamaan mielitekoaan. Mutta sitten tulvahti mieleen toinen tunne, joka työnsi häntä pois tuosta miehestä. Häntä karkoittivat nuo haavaiset kädet, jotka olivat niin tahraantuneet, että elämän loka oli syöpynt lihaan asti, tuo kauluksen hieroma punainen juova niskassa ja nuo pullistelevat lihakset. Hänen karkeutensa pelotti häntä. Kertojan hiematon puhetapa loukkasi hänen korvaansa, jokainen karkea piirre hänen elämässään tahrasi tytön sielua. Mutta lakkaamatta palasi tuo hänen puoleensa vetävä tunne, kunnes hän ajatteli, että tuo mies on paha, koska hänellä oli niin suuri valta häneen. Kaikki, mikä hänen mieleensä oli syvimpään juurtunut, alkoi horjua. Tuon miehen jutut ja seikkailut tuntuivat hävittävän kaikki sovinnaisuuden rajat. Kun saattoi noin huolettomasti kohdata vaaroja ja nauraa kaikelle, ei elämä enää ollut vakavaa ponnistelua ja vaivaa, vaan pelkkää leikkiä, jonka voi kääntää ylösalaisin ja josta saattoi huolettomasti nauttia tai heittää menemään. "Leiki siis!" kaikui huuto hänen olemuksensa läpi. "Nojaa häneen, jos niin tahdot, ja kiedo kätesi hänen kaulaansa!" Hänen teki mielensä parahtaa näiden ajatusten hurjuutta, ja turhaan hän vetosi omaan puhtauteensa ja hienoon sivistykseensä asettaen kaiken sen, mitä hän oli, kaikkea sitä vastaan, mitä tuo toinen ei ollut. Hän katsahti ympärilleen ja näki toisten suunniltaan ihastuksesta tuijottavan tuota miestä, ja hän olisi tuntenut asemansa toivottomaksi, ellei olisi havainnut kauhua äitinsä katseessa. Tuo mies, joka oli ilmestynyt synkimmästä pimeydestä, oli pahasta. Hänen äitinsä näki sen, ja hänen äitinsä oli oikeassa. Hänen tuli luottaa äitinsä tuomioon, kuten hän aina oli kaikissa asioissa tehnyt. Tuon miehen tuli ei enää lämmittänyt, pelko tuon miehen vuoksi ei enää ollut vaarallinen.

Myöhemmin päästyään pianon ääreen hän soitti hänelle osoittaaksensa, että kuilu heidän välillensä oli syvä ja ylitsepääsemätön. Hänen musiikkinsa oli kuin haaste, jonka hän välinpitämättömästi oli heittänyt toiselle. Vieras tuijotti kauhistuneena häneen. Hänestä samoin kuin työstäkin tuntui, että kuilu laajeni heidän välillensä, mutta nopeammin kuin se laajeni, kasvoi hänen halunsa voittaa hänet sittenkin. Mutta hänen tunteensa olivat liian voimakkaat ja vaativat, että hän olisi voinut istua ja tuijottaa eteensä avautuvaan kuiluun varsinkin, kun oli kuultavana musiikkia, jonka vaikutukselle hän oli erittäin altis. Se oli kuin päihdyttävää juomaa, joka kiihotti hänen tunteensa tuleen, huumaava aine, joka valtasi hänen mielikuvituksensa lennättäen häntä läpi avaruuksien tutkimusmatkalle. Se karkoitti kaikki surulliset asiat, täytti hänen sielunsa kauneudella, vapautti ajatuksen ja antoi unelmille siivet. Hän ei ymmärtänyt sitä musiikkia, jota tyttö esitti. Se oli aivan toista kuin tanssisaleissa tai räikyvät torvien säveleet, joita hän oli kuullut. Mutta kirjoista hän oli saanut jonkinlaisen aavistuksen siitä, ja hän uskoi hänen soittoonsa odotellen kärsivällisesti jokaista uutta aihetta tai rytminvaihdosta pahoitellen vain, että ne loppuivat niin lyhyeen. Tuskin hän oli ne tajunnut ja päästänyt mielikuvituksensa lentoon, kun ne vaihtuivat hänelle merkityksettömään sävelkeinuntaan, mielikuviutus lakkasi toimimasta, ja hän vaipui maan päälle takaisin.

Kerran hänen mieleensä tuli, että tuolla kaikella oli jokin tarkoitus häneen nähden. Hänestä tuntui, että hän oli tytölle vastenmielinen, ja koetti arvailla, mitä hänen kätensä hänelle koskettimilla puhuivat. Mutta sitten hän hylkäsi ajatuksen arvottomana ja mahdottomana ja antautui vapaasti nauttimaan musiikista. Entinen, ihastunut mieliala palasi. Hänen jalkansa eivät olleet enää multaa ja hänen ruumiinsa henkevoityi; hänen silmissään, vieläpä sielläkin, mihin katse ei ulottunut, loisti ihana valo; ja silloin kaikki hänen ympärillensä katosi ja hän siirtyi kauaksi, jossa liiteli sen maailman yläpuolella, jota hän niin suuresti rakasti. Tunnettu ja tuntematon vietti yhtymäjuhlaa hänen unelmoivassa mielikuvituksessaan. Hän astui sisään oudoista porteista aurinkoisin maihin, ja kierteli toreilla outojen kansojen joukossa, joita ei yksikään ihminen ole koskaan nähnyt. Hänen sieraimissaan oli maustesaarien lemu sellaisena, kuin hän oli sen tuntenut lämpiminä, tyyminä öinä merellä. Hän matkusti kohden eteläisiä seutuja, joissa päivät ovat pitkät ja polttavat, hän risteili turkoosimeren palmujen reunustamien saarien keskellä. Ajatuksen nopeudella nuo kuvat tulivat ja menivät. Jonakin hetkenä hän istui villihevosien selässä kiitäen satumaisesti valaistujen värikkäitten seutujen läpi, seuraavassa hetkessä hän taas tuijotti häikäisevän kuumuuden läpi kuolemanlaakson valkeisiin hautapatsaisiin tai soutu jäätävänkylmää valtamerta, jossa suunnattomat jäävuoret säteilivät ja hohtivat auringonpaisteessa. Hän loikoili korallirannikoilla, joissa kookospähkinät riippuivat alas hiljaa lepattaviin aaltoihin. Vuosisatoja sitten haaksirikkoutuneen laivan ruho paloi sinisissä liekeissä ja sen valossa "hulat" hyppivät helisevien ukuleleittensa ja pärisevien rumpujensa säestyksellä villejä tanssejaan. Oli aisteja kiihottava troopillinen yö. Kauempana kuvastuivat tulivuoren ääriviivat taivasta

vasten. Taivaalta pilkisti kalpea uusikuu ja Etelän risti oli painunut alas taivaan rannalle.

Hän oli kuin harppu. Kaikki se elämä, jota hän tunsu tai oli kuvitellut, muodosti sen kielet, sävelvirta oli se tuuli, joka pani nuo kielet väräjämään muistoja ja unelmia. Hän ei ainoastaan tuntenut. Tunne pukeutui selvään muotoon, väreihin ja sädeloistoon, ja mitä hänen ajatuksensa uskalsi kuvitella, se sai heti kuin taikavoimasta jalostuneen muodon. Entisyys, nykyisyys ja tulevaisuus sulautuivat yhteen, ja hän liiteli yli avaran, lämpimän maailman läpi seikkailujen ja sankaritekojen tuon tytön luo, jonka hän voitti ja nosti hellästi käsivarsilleen, ja pakeni hänen kanssaan unelmiensa valtakuntaan.

Ja kun tyttö katsahti häneen olkansa yli, näki hän osan tuosta kaikesta hänen kasvoillansa. Nuo kasvot olivat muuttuneet suurine loistavine silmineen, jotka saattoivat tunkeutua sävelverhon läpi, näkivät sen takana elämän ihmeellisen sykkinnän ja erottivat hengen suurenmoiset harhakuvat. Hän hämmästyi. Karkea, kompuroiva olento oli hävinnyt. Huonotekoiset vaatteet, sidotut kädet ja päivettyneet kasvot olivat jääneet, mutta ne olivat kuin vankilan ristikot, joiden takaa hän näki suuren sielun pilkistävän esiin äänetönnä ja vaieten, koska heikot huulet eivät voineet sitä puheessa ilmaista. Vain hetken välähdyksenä hän tämän näki, mutta sitten palasi todellisuus taas ja hän nauroi oikukkaille mielijohteillaan. Mutta vaikutus tuosta, mitä hän luuli huomanneensa, säilyi, ja kun tuli aika, jolloin vieraan oli lähdettävä, hän lainasi hänelle niteen Swinburnen ja Browningin teoksia, itsekin hän luki Browningia yliopistossa. Hänestä vieras näytti nuorelta pojalta änkyttäessään kiitoksensa, ja oli kuin äidillinen sääli olisi lämpimän laineen tavalla valahtanut hänen olemuksensa läpi. Hän ei muistanut tolvanaa, ei vangittua sielua eikä miestä, joka oli tuijottanut häneen miehuutensa voimassa ja ihastuttanut ja pelottanut häntä. Hän näki edessään vain pojan, joka pudisti hänen kättänsä kovalla kouralla, niin että hänestä tuntui, kuin hän oli pistänyt kätensä pähkinänriikkojaan.

"Tämä oli suurin hetki minun elämässäni. Nähkääs, minä en ole tottunut tällaiseen", änkytti poika. Hän katsahti avuttomana ympärilleen. "Tällaisia ihmisiä ja tällainen talo. Kaikki se on uutta minulle ja minä pidän siitä."

"Toivon, että tulette uudestaan", sanoi tyttö, kun vieras lausui jäähyväisiä hänen veljilleen.

Hän pisti hatun päähänsä, työntyi vitkastellen ulos ovesta ja oli kadonnut.

"No, mitä ajattelet hänestä?" kysyi Arthur.

"Hän on sangen mielenkiintoinen, toi tullessaan raikkaan tuulahduksen", vastasi sisar. "Kuinka vanha hän on?"

"Kaksikymmentä, melkein kaksikymmentä yksi. Minä kysyin häneltä tänä iltana. En luullut, että hän olisi niin nuori."

Ja minä olen kolme vuotta vanhempi, ajatteli sisar antaessaan veljelleen hyvänyönsuokon.

III LUKU

Kun Martin Eden astui portailta kadulle, hän pisti kätensä takkinsa taskuun. Esille tuli levy ruskeata riisipaperia ja hyppysellinen meksikolaista tupakkaa, joista hän kätevästi pyöräytti savukkeen. Ensimmäiset savut hän veti syvälle keuhkoihinsa ja puhalsi sitten ulos viivytellen haihtuvina haikuina. "Jumaliste!" hän virkahti kuuluvasti äänessä hämmästys ja ihastus. "Jumaliste!" hän kertasi. Ja hetkisen päästä hän vielä mutisi: "Jumaliste!" Sitten käsi kohosi kaulukseen, jonka hän riuhtaisi irti paidasta ja työnsi taskuun. Sataa tuhutti kylmästi, mutta hän paljasti päänsä, avasi liivinsä ja asteli suruttomana tietänsä. Hän tuskin huomasi, että satoi vettä. Hän oli haltioissaan, mielen täyttivät tuhannet unelmat, ja hän eli äskeiset tapaukset uudestaan.

Vihdoinkin hän oli kohdannut naisen — naisen, jota hän ei ollut paljoa ajatellut, koska hänen mielensä ei juuri naisissa askarrellut, mutta jonka hän kuitenkin oli epämääräisesti unelmoinut joskus kohtaavansa. Hän oli istunut hänen vieressään pöydässä. Hän oli pitänyt tuon tytön kättä omassaan, katsonut häntä silmiin ja nähnyt vilahduksen kauniista sielusta, yhtä kauniista kuin ne silmät, joista se kuvastui tai se ruumis, joka antoi sille ilmeen ja muodon. Hän ei ajatellut hänen ruumistaan ruumiina, mikä oli uutta hänelle, sillä kaikkia tähän asti tuntemiansa naisia hän ajatteli yksistäänsä sillä tavalla. Hänen ruumiinsa oli jotakin aivan toista. Hän ei voinut ajatella, että hänen ruumiinsa olisi muiden kaltainen ja sellaisena altis sairaudelle ja kurjuudelle. Hänen ruumiinsa oli jotakin muuta kuin sielun asuinpaikka. Se oli hänen henkensä ilmaus, hänen jumalaisen olemuksensa puhdas ja suloinen

kristallikuva. Tämä tunne jumalaisesta sai hänet hätkähtämään. Se herätti hänet unelmista todellisiin mietelmiin. Ei ainoakaan sana eikä vihjaus ollut tähän asti mistään jumalaisesta saavuttanut häntä. Hän ei ollut koskaan uskonut jumaluuteen. Hän oli aina pysynyt uskonnolle vieraana ja hyvätuulisesti laskenut leikkiä taivaan luotseista ja heidän lörpötyksistään sielun kuolemattomuudesta. Elämää ei ollut tämän jälkeen, se oli hänen päätelmänsä; kaikki, mitä oli, ilmeni täällä jo nyt, sitten seurasi ikuinen pimeys. Mutta mitä hän oli nähnyt *hänen* silmistään, oli juuri sielu, iankaikkinen, kuolematon sielu. Ei ainoakaan mies tai nainen, jotka hän oli tähän asti tuntenut, ollut tuonut hänelle viestiä kuolemattomuudesta. Mutta *hän* oli. Hän oli kuiskannut siitä ensi hetkestä, kun hän katseli häneen. Hänen siinä kulkiessaan kangastivat tytön kasvot hänen silmissään kalpeina ja vakavina, suloisina ja tunteellisina, hymyillen osanotosta ja hellyydestä kuin henki vain voi hymyillä ja puhtaampana kuin hän koskaan oli voinut puhtautta unelmoida. Hänen puhtautensa vaikutti häneen kuin ruoskan isku. Se sai hänet hätkähtämään. Hän oli oppinut erottamaan hyvän ja pahan, mutta puhtaus olemuksen perustana ei ollut koskaan johtunut hänen mieleensä. Mutta hänessä hän nyt oli oppinut tajuamaan puhtauden ja hyvyyden hänen olemuksensa korkeimpana tarkoituksena, josta ikuinen elämä oli jatkuva.

Ja hänen sielussaan syntyi kiihkeä kaipaus omistaa iankaikkinen elämä. Hän ei olisi sovelias tarjoamaan hänelle vettä juotavaksi — sen hän tiesi. Onnen ihmeellinen oikku oli heittänyt hänet hänen seuraansa täksi illaksi ja antanut hänelle tilaisuuden puhella hänen kanssaan. Se oli vain sattuma. Siitä ei kannattaisi paljoa toivoa. Hän ei ansainnut sellaista onnea. Pohjaltaan hänen luonteensa oli taipuvainen uskonnollisuuteen. Hän tunsu itsensä nöyräksi ja heikoksi, kurjaksi ja kelvottomaksi. Sellaisessa tilassa synnintekijät kääntyvät parannukseen. Hän oli julkisyntinen. Mutta kuten nöyrät ja katuvaiset saavat vilahdukselta nähdä sen ihanuuden, johon he kerran joutuisivat, sai hänkin välähdyksenä tuntea sitä autuutta, mikä hänen osaksensa tulisi, jos saisi hänet omakseen. Mutta tämä omistaminen oli kaukainen ja sumun peitossa ja kokonansa toisenlainen kuin hän oli osannut sitä kuvitella. Hänen kunnianhimonsa oli riistänyt hulluudelta siivet, ja hän näki kohoavansa korkeuksiin hänen rinnallaan, jakavansa kaikki ajatukset hänen kanssaan ja nauttivansa elämän kauneudesta ja suuruudesta hänen toverinaan. Hän unelmoi sielun omistamisesta, jostakin suuresta ja pyhästä, josta kaikki alhainen olisi hävinnyt, sielujen vapaasta ystävyydestä, jolle hänen ajatuksensa ei kyennyt antamaan määrättyä muotoa. Hän ei ajatellut juuri tällä tavalla. Oikeastaan hän ei ajatellut yhtään mitään. Tunne voitti järjen, ja hän värähteli ihmeellisistä ajatuksista ja mielialoista, joista hänellä ei koskaan ennen ollut ollut aavistustakaan, kiisi purjeet levällään oudolle unelmien merelle, jossa tunteet olivat puhdistuneet ja henkevoityneet ja jossa tajusi elämän ihmeellisen suuruuden ihanimmassa loistossaan.

Hän hoippui tietänsä kuin juopunut mutisten intohimoisesti: "Jumaliste, jumaliste!"

Poliisi katseli häntä muutamassa kadunkulmassa epäluuloisesti ja pani merkille hänen horjuvan merimieskäyntinsä.

"Mistä te olette saanut päänne täyteen?" kysäisi poliisi.

Sinä hetkenä oli Martin Eden jälleen maan pinnalla. Hän oli kuin juoksevaa ainetta, joka helposti muutti muotoaan ja saattoi tunkeutua kaikkiin mahdollisiin ja mahdottomiin rakoihin ja sokkeloihin. Poliisin puhuteltaessa häntä hän oli heti oma itsensä taas käsittäen yhdellä silmäyksellä koko tilanteen.

"Eikös kelpaa, vai?" hän naurahti vastaukseksi. "Minä en tiennyt, että puhuin ääneen."

"Pian te myös laulatte", päätteli poliisi.

"Ei, sitä minä en tee. Antakaahan tulta, niin ajan ensimmäisellä raitiovaunulla kotiin."

Hän sytytti savukkeensa, sanoi hyvää yötä ja lähti matkaansa. "Luuli mokoma, että olen humalassa, hitto vie?" hän huudahti mielessään. "Sehän aikoi pistää putkaan." Hän hymyili ja jatkoi mietiskelyänsä. "Luulenpa olleenikin", hän lisäsi, "mutta en voinut arvata, että jonkun naisen kasvot voisivat huumata."

Hän otti Telegraph Avenuen vaunun, joka kulki Berkeleyyn. Se oli täpötäynnä nuoria miehiä, jotka laulelivat kaikenlaisia rallatuksia ja hurrasivat. Uteliaana hän tarkasteli heitä. He olivat ylioppilaita. He kävivät samassa yliopistossa kuin tyttö, joka oli hänen mielensä vallannut, olivat samalla yhteiskunnallisella tasolla hänen kanssaan, saattoivat tutustua häneen ja nähdä hänet joka päivä, jos tahtoivat. Hän ihmetteli, etteivät he sitä tahtoneet, vaan olivat olleet tänäkin iltana ulkona huvittelemassa sen sijaan, että olisivat istuneet piirissä hänen ympärillään kunnioittaen ja palvoen häntä. Hänen ajatuksensa harhailivat edelleen. Hän kiinnitti erikoista huomiota erääseen vinosilmäiseen nuorukaiseen, jonka alahuuli oli lerpallaan. Tuo kuitenkin on turmeltunut rahjus, hän päätteli. Laivassa hän olisi ruikuttava raukka ja suunsoittaja. Hän, Martin Eden, oli parempi mies kuin tuo. Se ajatus ilahdutti häntä. Se tuntui vievän häntä lähemmäksi unelmainsa valittua. Hän alkoi vertailla itseänsä noihin ylioppilaihin. Hän tunsu ruumiinsa lihasrakenteen ja tiesi, että hän ruumiinvoimiltaan oli heitä etevämpi. Mutta heidän päänsä oli täynnä tietoa, jonka avulla he kykenivät

keskustelemaan tytön tavoin. Se ajatus masensi häntä. Mutta mitä varten olivat aivot olemassa? hän kysyi kiihkeästi. Mitä he olivat tehneet, sen hänkin voisi tehdä. He olivat tutkineet elämää vain kirjoista, mutta hän oli koko ajan itse elänyt mukana. Hänen aivonsa olivat yhtä täynnä tietoa kuin heidänkin, vaikka se tieto oli toisenlaista. Kuinka moni heistä osaisi sitoa taljaköyden, hoitaa peräsintä tai toimia tähystäjänä? Hänen elämänsä muodosti hänen eteensä sarjan kuvia, jotka olivat täynnä vaaroja, rohkeita tekoja, työtä ja ponnistusta. Hän muisti epäonnistumisiansa ja iskuja ja naarmuja, joita oli saanut oppivuosinaan. Ne hän toki voi joka tapauksessa omaksi edukseen lukea. Myöhemmin heidän on lähdeittävä todelliseen elämään ja he saavat käydä samaa koulua, jossa hän oli jo valmis mestari. Ympäri käydään, yhteen tullaan. Kun he nyt opettelisivat tätä, hän tutkisi elämän toista puolta kirjoista.

Kun vaunu oli kulkenut yli sen vyömäisen kadun, joka sulki piiriinsä joukon yksinäisiä taloja ja erotti Oaklandin Berkeleystä, hän odotti muuatta kaksikerroksista tuttua rakennusta, jonka päädyssä oli ylpeä ilmoituskilpi "*Higginbothamin Rahaksimuutto Liike*". Sen nurkalla laskeusi Martin Eden alas. Hetkisen hän katseli tuota kilpeä. Se sanoi hänelle enemmän kuin nuo sanat. Itsekäs, pikkumainen, laiska ja viekas ihminen tuntui kirjainten takaa ilmestyvän hänen eteensä. Bernard Higginbotham oli nainut hänen sisarensa, ja hän tunsi hänet hyvin. Hän avasi oven avaimella ja asteli portaita toiseen kerrokseen. Täällä asui hänen lankonsa. Rihkamatavara- ja vihannespuoti oli alakerrassa. Ummehtuneitten kasviksien haju täytti ilman. Kompuroidessaan eteisen läpi hän kompastui joihinkin leikkivaunuihin, jotka joku hänen monilukuisista sisarensa lapsista oli jättänyt, ja horjahti jyrähtäen ovea vasten. "Se saivarennylkijä!" hän mielessään kuohahti. "On liian saita polttaaksensa parin sentin edestä kaasua, etteivät hänen vuokralaisensa taittaisi niskojaansa."

Haparoiden hän löysi ovenrivan ja astui valaistuun huoneeseen, jossa istui hänen sisarensa ja Bernard Higginbotham. Sisar paikkasi miehensä housuja, sillä aikaa kun mies istui puoliksi loikoen kahdella tuolilla jalassaan risaiset tohvelit, joista varvas pisti esille. Hän katsahti yli sanomalehden, jota luki, ja mustien, levottomien silmien katse oli terävä ja tuijottava. Martin Eden ei koskaan katsahtanut häneen tuntematta suunnatonta vastenmielisyyttä. Mitä hänen sisarensa oli tuossa miehessä nähnyt, sitä hänen oli mahdoton käsittää. Hänestä mies oli kuin jokin alempirotuinen elukka, ja aina hänen teki mielensä murskata hänet jalkoihinsa. "Jonakin päivänä minä isken hänen päänsä mäsäksi", hän lohdutti usein itseänsä voidakseen sietää hänen läsnäoloaan. Nuo kärppämäiset, julmat silmät tuijottivat tyytymättöminä häneen.

"Mitä nyt?" kysäsi Martin. "Antaa kuulua."

"Minä olen maalauttanut oven viime viikolla", sanoi herra Higginbotham puoliksi ulvoen ja vikisten, "ja sinä tiedät, millaiset ovat yhtiön taksat. Sinun tulisi käsitellä varovammin toisten tavaroita."

Martin oli aikonut vastata, mutta käsitti samalla koko yrityksen toivottomuuden. Hän käänsi katseensa tuosta ihmisen irvikuvasta seinällä riippuvaan öljypainokseen. Se hämmästytti häntä. Hän oli aina pitänyt siitä, mutta nyt hänestä tuntui, että näki sen vasta ensimmäisen kerran. Se oli yhtä viheliäinen kuin kaikki muukin tässä talossa. Hänen mielensä palasi taloon, josta hän juuri oli lähtenyt, ja hän näki ensiksi maalaukset ja sitten Hänet, joka katseli häntä suloisesti puristaessaan hänen kättään jäähyväisiksi. Hän unohti, missä oli, sekä myös Bernard Higginbothamin läsnäolon, kunnes mies kysäisi:

"Oletko nähnyt kummituksia?"

Martin palasi todellisuuteen taas ja katsoi noihin pieniin, julmiin, vaaniviin ja inhottaviin silmiin ja näki samalla kuin kangastuksena noiden silmien omistajan alakerrassa olevassa puodissaan myymässä rihkamaansa, jolloin tuo katse oli sievistelevä, liukas ja imarteleva.

"Olen", vastasi Martin. "Minä olen nähnyt henkiolennon. Hyvää yötä, Gertrude."

Hän pyörähti ympäri jättääkseen huoneen astuen kuin unessa repaleista, tahraista mattoa pitkin.

"Älä heittele ovea", varoitti herra Higginbotham.

Hän tunsi verensä kuohahtavan, mutta hillitsi itsensä ja sulki hiljaa oven jäljessään.

Herra Higginbotham katsoi voitonriemuisena vaimoonsa.

"Hän on ollut juopottelemassa", hän selitti käheästi kuiskaten. "Sanoinhan sinulle, että hän niin tekisi."

Vaimo nyökäytti alistuvasti.

"Hänen silmänsä kovin loistivat", hän tunnusti, "eikä hänellä ollut kaulusta, vaikka lähtiessä oli. Mutta

ehkäpä hän sentään ei ole ottanut kuin pari lasia."

"Hän ei voinut oikein seistä", päätti hänen miehensä. "Minä tarkastin häntä. Hän ei voinut astua lattian poikki hoippumatta. Kuulithan itse, että hän oli kaatua eteisessä."

"Luulen, että hän kompastui Alicen vaunuihin", puolusteli vaimo. "Hän ei nähnyt niitä pimeässä."

Herra Higginbothamin kiukku ja ääni alkoi kohota. Kun hänen koko päivä täytyi näyttellä sivistynyttä ihmistä alhaalla puodissa, varasi hän edes iltahetket saadakseen perheensä piirissä olla oma itsensä.

"Minä sanon sinulle, että tuo sinun verraton veljesi oli humalassa."

Hänen äänensä oli kylmä, terävä ja päättäväinen. Hänen vaimonsa huokasi ja vaiken. Hän oli kookas, uhkea nainen, aina huolimattomasti puettu, aina väsynyt ja kyllästynyt lihavuuteensa, työhönsä ja mieheensä.

"Hän on perinyt sen isältään, sen sanon sinulle", herra Higginbotham päätti syytellen. "Ja lopettaa päivänsä kyllä katuojassa, samalla tavalla, sen sinä hyvin tiedät."

Vaimo nyökkäsi, huokasi ja jatkoi paikkaustaan. He olivat yksimieliset siitä, että Martin oli tullut kotiin juovuksissa. Heillä ei ollut pienintäkään aavistusta elämän kauneudesta, sillä siinä tapauksessa he olisivat tienneet, että nuo loistavat silmät ja punottavat posket kertoivat siitä ihanasta tunteesta, jonka rakkaus ensi kertaa oli tuon nuorukaisen sielussa synnyttänyt.

"Siinä on lapsille oiva esimerkki", mörisi herra Higginbotham katkaisten äkkiä hiljaisuuden, joka vaimon vuoksi oli syntynyt ja joka häntä raivostutti. Joskus hän oikein toivoi, että vaimo olisi vastustanut häntä enemmän. "Jos se tapahtuu vielä kerran, on hänen lähdevä täältä, ymmärrätkö? Minä en halua sietää, hänen renttuilemistään, enkä salli hänen turmelevan viattomia lapsia mässäilevällä elämällään." Sana oli uusi herra Higginbothamin sanavarastossa. Hän oli juuri saanut sen sanomalehdestä, ja siksi hän siitä erikoisesti piti. "Se on juuri oikea sana, turmella mässäilemisellä, muuten sitä ei voi sanoa."

Hänen vaimonsa huokasi taas, pudisti surullisesti päätä ja jatkoi paikkausta. Herra Higginbotham tarttui jälleen sanomalehteensä.

"Onko hän maksanut viime viikon laskun?" hän kysyi katsahtaen sanomalehden yli.

Vaimo nyökkäsi ja lisäsi: "Kyllä hänellä vielä on rahaa!" "Milloin hän aikoo taas lähteä merille?"

"Sitten kun aika tulee, luulisin", vastasi vaimo. "Hän oli eilen San Franciscossa tiedustelemassa laivoja. Mutta hänellä on vielä rahaa, eikä hän lähde ensimmäiseen laivaan, joka eteen sattuu, olkoon se millainen hyvänsä."

"Ei passaa tuollaisen kansiluudan paljoa valita ja määrällä", mörähti herra Higginbotham. "Valitsemassa! Hän!"

"Hän puhui jostakin aluksesta, joka aikoo lähteä johonkin kauas etsimään maanalaisia aarteita. Sillä hän lähtisi, jos hänen rahansa riittäisivät niin kauan, että se valmistuisi."

"Jos hän käyttäytyisi ihmisiksi, antaisin hänelle työtä, hän saisi ajaa hevosta", sanoi hänen miehensä ilman pienintäkään hyväntahtoisuuden vivahdusta äänessä. "Tom on laputtanut tiehensä."

Hänen vaimonsa katsahti häneen kysyvästi ja kauhuissaan.

"Meni tänä iltana. Hän saa työtä Carrutherilta, joka maksaa enemmän kuin minä voin."

"Minähän sanoin sinulle, että sinä menettäisit hänet", huudahti vaimo. "Hän oli enemmän arvoinen, kuin mitä sinä hänelle maksoit."

"Kuule sinä, saatanan akka", kivahti herra Higginbotham. "Enkö minä ole tuhannesti sinulle sanonut, että älä pistä nokkaasi liikeasioihin? Minä en tahdo sitä lakkaamatta jankuttaa."

"Siitä minä en välitä", intti vaimo puolestaan, "Tom oli hyvä poika."

Hänen miehensä katsahti tuimasti häneen. Tuo oli kerrassaan sopimatonta uhmaa.

"Jos tuo sinun veljesi olisi penninkään arvoinen, hän voisi saada rattaat huostaansa", hän murahti.

"Hän maksaa kuitenkin ruokansa ja sillä hyvä", kiivasteli vaimo. "Vaikka hän onkin minun veljeni, ei sinulla ole oikeutta haukkua häntä lakkaamatta, niin kauan kuin hän ei ole sulle penniäkään velkaa. Vielä minussakin on tunteita jäljellä, vaikka olenkin ollut sinun kanssasi naimisissa nämä seitsemän

vuotta."

"Oletko sinä sanonut hänelle, että hän saa maksaa erikseen kaasusta, jos hän yhä aikoo lukea vuoteessa?" kysyi mies.

Rouva Higginbotham ei vastannut mitään. Hänen kapinanhalunsa haihtui, hänen tarmonsä hukkuu hänen väsyneeseen lihavuuteensa. Hänen miehensä näytti riemuitsevan. Nyt hän oli voittanut hänet. Hänen silmänsä räpyttelivät hävyttömästi, samalla kun hänen korvansa riemuitsivat vaimon alistuvista huokauksista. Hän oli ylen onnellinen voidessaan mykistää hänet, mikä nyt jo oli helppoa, vaikka asianlaita olikin ollut toinen heidän ensimmäisinä avioliittovuosinaan, ennen kuin lasten paljous ja hänen lakkaamaton nakertelunsa oli riistänyt vaimolta kaiken tarmon.

"No niin, sinä saat luvan sanoa hänelle huomenna kaiken tuon", päätti mies. "Ja minä sanonkin nyt, ennen kuin unohdan, että sinun on kutsuttava Marian lasten luo. Koska nyt Tom on poissa, pitää minun itseni ajaa hevosta ja sinä saat pitää huolta myymälästä sillä aikaa."

"Mutta meillä on huomenna pyykipäivä", vastusti vaimo heikosti.

"Nouse sitten ylös aikaisemmin ja tee se ensin. Minä en lähde ajoon ennen kymmentä."

Hän rutisteli lehteä pahaenteisesti ja jatkoi lukemista.

IV LUKU

Hänen verensä kuohuivat vielä hänen lankonsa kanssa käymänsä kohtauksen vuoksi, kun Martin Eden pujotteli pimeään solan kautta omaan huoneeseensa. Se oli ahdas, viheliäinen komero, jossa oli huonekaluina sänky, pesukaappi ja yksi tuoli. Herra Higginbotham oli liian itära pitääkseen palvelijaa, kun kerran hänen vaimonsa jaksoi tehdä kaikki työt. Sitä paitsi voitiin palvelijan huone siten vuokrata pois, joten he saattoivat pitää kaksi täyshoitolaista yhden asemasta. Martin Eden asetti Swinburnen ja Browningin tuolille, riisui takkinsa ja istahti sängynreunalle. Sängyn kuluneet vieterit tervehtivät hänen painoansa surkealla natinalla, mutta sitä hän ei huomannut. Hän ajatteli riisua kenkäänsä, kun hänen katseensa sattui edessään olevaan rapattuun seinään, jossa katosta lähtien oli leveämpiä ja kapeampia juovia, koska sadevesi vuotavan katon läpi oli sitä mielin määrin huuhdellut. Tuota surullista taustaa vasten alkoivat harhakuvat leijailla esille ja loistaa. Hän unohti kenkäänsä ja tuijotti kauan, kunnes huulet alkoivat liikkua ja hän mutisi: "Ruth!"

"Ruth!" Ei hän ollut voinut ajatella, että joku koruton nimi voisi kaikua niin suloiselta. Se ihastutti ja hyväili hänen korviansa, ja hän juovutti itsensä kertaamalla sitä. "Ruth!" Se oli kuin talismaani, taikakalu, jolla oli ihmeitätekevä voima. Joka kerta, kun hän sitä mutisi, kangastivat Ruthin kasvot hänelle valaen tahraisille seinille kullanhoitoista loistoa. Tämä hohto ei pysähtynyt seinälle. Se tunkeutui äärettömyyteen, ja kullanhoitoisten syvyyksien kautta hänen sielunsa kysellen seurasi Häntä, josta tämä valo heijastui. Kaikki, mikä hänessä oli parasta, kuohui esille kuin vuolas virta. Pelkkä ajatus Hänestä jalosti ja puhdisti häntä, teki hänet paremmaksi ja herätti hänessä kiihkeän paremmuuden kaipuun. Tämä oli uutta hänelle. Hän ei ollut koskaan tavannut naista, joka olisi tehnyt häntä paremmaksi. Heillä päinvastoin oli ollut erinomainen taito muuttaa hänet eläimelliseksi. Hän ei tiennyt, että moni heistä oli yrittänyt parhaansa, niin paha kuin se olikin. Koskaan hän ei ollut käsittänyt, että hänen olemuksessaan oli jotakin, joka herätti ja kiihotti naisten rakkautta ja sai heidät kiihkeästi himoitsemaan hänen nuoruuttaan. Vaikka he kiersivät ja tavoittelivat häntä, ei hän koskaan ollut heistä välittänyt, eikä hän unelmissaankaan aavistanut, että oli naisia, jotka hänen ansiostaan olivat tulleet paremmiksi. Huolettomana ja välinpitämättömänä hän oli heihin nähden elänyt aina tähän asti, mutta nyt hänestä tuntui, että he lakkaamatta olivat ojennelleet inhoittavia käsiään saadakseen hänet vangikseen. Tämä ei ollut oikein häneen eikä myöskään heihin nähden. Mutta hän, joka nyt ensi kertaa elämässä alkoi tajuta omaa olemustaan, ei kyennyt arvostelemaan itseään oikein, vaan riutui häpeästä katsellessaan silmiin omaa kurjuuttaan.

Äkkiä hän hypähti ylös ja koetti katsella itseänsä pesukaapin yläpuolella riippuvasta likaisesta peilistä. Hän hankasi sitä pyyheliinalla ja katseli sitten pitkään ja huolellisesti. Ensi kertaa elämässään hän nyt katseli todellista itseään. Hänen silmänsä olivat kyllä tarkat huomaamaan, mutta tähän asti hänen oli täytynyt tutkia niin kiihkeästi elämän ikuisesti vaihtelevaa näytelmää, ettei hänelle ollut jäänyt aikaa tarkata itseään. Hän näki kaksikymmenvuotiaan nuorukaisen pään ja kasvot, mutta koska hän ei ollut tottunut arvioimaan sellaisia asioita, ei hän tiennyt, mitä hänen tuli niistä ajatella. Korkean, leveän otsan yläpuolella hän näki tuuhean kuontalon pähkinänruskeata tukkaa, joka aaltoili ohimoille

muodostaen siellä somia kiehkuroita, jotka ihastuttavat jokaista naista herättäen heissä kiihkeän halun saada hyväillä sitä ja pujottaa sormensa sen läpi. Mutta hän ei kiinnittänyt siihen sen enempää huomiota, sillä Hänen silmissään se ei olisi mikään etu, sen sijaan hän tutki kauan ja tarkasti korkeata, neliömäistä otsaansa koettaen tunkeutua sen läpi päästäkseen selville, mitä voimia siellä piili. Millaiset aivot siellä oli? Mihin ne kelpaisivat? Miten kauaksi hän pääsisi niiden avulla? Pääsisikö hän Hänen luokseen?

Hän ihmetteli, olisiko sielua noissa teräksenharmaissa silmissä, joiden väri usein näytti muuttuvan aivan siniseksi ja joita niin usein olivat hyväilleet aurinko ja suolaiset merituulet. Hän ihmetteli myös, miltä hänen silmänsä näyttäisivät Ruthista. Hän koetti asettua tytön asemaan ja tuijottaa noihin silmiin, mutta se ei tuottanut mitään tulosta. Hän saattoi helposti ymmärtää toisten ihmisten ajatuksenjuoksua, mutta hänen täytyi tuntea nuo ihmiset. Mutta tytön elämää ja tapoja hän ei tuntenut. Ruth oli maailman suurin ihme ja salaisuus. Kuinka siis hän, Martin, olisi voinut arvata yhtäkään hänen ajatuksistansa? Olkoonpa kuinka hyvänsä, nuo olivat rehelliset silmät, hän päätteli, eikä niissä ollut pikkumaisuutta eikä alhaisuutta. Häntä hämmästytti kasvojensa rusketus. Hän ei ollut tiennytkään olevansa niin päivänpaahtama. Hän kääri ylös paidanhihansa ja vertasi käsivarren alapuolta kasvoihinsa. Kyllä, kyllä hän kaikesta huolimatta kuului valkoihoisten rotuun. Mutta kädetkin olivat päivettyneet. Hän koukisti käsivartensa ja väänsi toisella kädellään esille lihaksen kainalon alta, johon aurinko oli kaikista vähimmin koskenut. Iho oli sieltä hyvin valkea. Hän nauroi peilistä näkyville pronssin värisille kasvoilleen ajatellessaan, että ne olivat joskus olleet yhtä valkeat kuin iho kainalon alla. Hän ei tajunnut, että vain harvat kalpeista naisolennoista saattoivat kerskua omaavansa virheettömämmän ja kauniimman hiipiän, kuin mitä hänen ihonsa oli sieltä, mistä aurinko ei ollut sitä liikaa hyväillyt.

Hänen suunsa olisi ollut hyvin kaunis, elleivät täyteläiset, hurmaavat huulet olisi omituisesti puristuneet yhteen, niin että ne joskus näyttivät ankarilta, kovilta ja melkein askeettisilta. Ne olivat taistelijan ja rakastajan huulet. Ne saattoivat juopua elämän heikumasta, mutta ne saattoivat myös kieltäytyä nautinnon suloista ja käskeä. Posket ja leuka, jotka olivat voimakkaat ja selväpiirteiset, antoivat ilmeelle käskävän sävyn. Voima hillitsi tunteellisuutta, ja ne täydensivät toisiansa pakottaen häntä rakastamaan kauneutta, joka oli puhdasta ja joka sai hänet väräjämään tunteista. Ja huulten välistä hohtivat hampaat, jotka eivät olleet koskaan tunteneet eivätkä tarvinneet hammaslääkärin hoitoa. Hän huomasi, että ne olivat valkeat, voimakkaat ja säännölliset. Mutta katsellessaan edelleen hän kävi levottomaksi. Hän muisti kuulleen, että oli olemassa ihmisiä, jotka pesevät hampaansa joka päivä. Ne ihmiset kuuluivat korkeampaan luokkaan, samaan luokkaan kuin Ruth. Ruthkin varmaan pesi hampaansa joka päivä. Mitä hän ajattelisi, jos saisi tietää, ettei hän, Martin Eden, ollut kertaakaan elämässään pessyt hampaitaan? Hän päätti hankkia hammasharjan ja omaksua tuon tavan. Hän alkaisi heti, jo huomenna. Pelkillä sankaritöillä hänen ei tarvitsisi toivoakaan voittavansa häntä. Hänen tuli uudistaa itsensä kokonaan, tuli harjata hampaansa ja sitoa kaulus kaulaansa, vaikka tuon kovan kummituksen käyttäminen olikin samaa kuin vapaudesta luopuminen.

Hän tarkasteli kämmeniänsä ja katseli harmissaan likaa, joka oli syöpynyt lihaan eikä lähtisi pois hankasipa millaisella harjalla hyvänsä. Kuinka toisenlainen olikaan ollut Hänen kätensä! Suloinen väristys kävi hänen lävitseen sitä muistellessa. Kun ruusun terälehti, hän ajatteli; viileä ja pehmeä kuin lumihiihtale. Hän ei koskaan ollut voinut ajatella, että jonkun naisen käsi olisi niin hivelevänpehmyt. Hän tapasi itsensä kuvittelemassa, millaiselta tuntuisi sellaisen käden hyväily, ja punastui syyllisyyden tunnosta. Tuo ajatus oli liian raaka, kun oli kysymys Hänestä. Sellainen tuntui jotenkin epäävän häneltä hänen korkean henkisyytensä. Hän oli kalpea, hento henkiolento, joka oli kohotettu kaiken inhimillisen yläpuolelle, mutta siitä huolimatta hänen kätensä pehmeys askarteli Martinin ajatuksissa. Tämä tunsikin kyllä tehtaantyttöjen ja työläisnaisten kovakänsäiset kädet. Niin kyllä, hän tiesi, miksi heidän kätensä olivat karkeat; mutta Hänen kätensä... Se oli pehmeä sen tähden, ettei Hänen ollut koskaan tarvinnut sillä tehdä työtä. Kuilu hänen ja tytön välillä laajeni kauhistuttavasti hänen ajatellessaan ihmistä, jonka ei tarvitsisi tehdä työtä toimeen tullakseen. Hänelle äkkiä selvisi niiden ihmisten erikoinen ja ylimyksellinen asema, joiden ei tarvitse tehdä työtä. Hänen eteensä seinälle kohosi pronssipatsas, ylpeä ja mahtava. Hän itse oli tehnyt työtä; hänen ensimmäiset muistonsa liittyivät työhön, ja koko hänen sukunsa oli aina raatanut. Tuossa oli Gertrude-parka. Elleivät hänen kätensä olleet kovat loputtomista kotiaskareista, olivat ne pesusta punaiset ja turvonneet kuin suolattu liha. Samassa asemassa oli hänen sisarensa Marian. Viime kesänä hän oli työskennellyt säilyketehtaassa, ja nyt hänen hennot kauniit kätensä olivat täynnä tomaattiveitsien arpia. Sitä paitsi häneltä oli edellisenä talvena jäänyt kaksi sormenpäästä leikkuukoneeseen paperilaatikkotehtaassa. Hän muisti äitinsä kovettuneita kämmeniä, kun tämä lepäsi arkussa. Ja hänen isänsä oli raatanut viimeiseen hengenvetoon asti; känsät hänen sormiensa juurissa olivat hänen kuollessaan varmaankin puolen tuuman paksuiset. Mutta Hänen kätensä olivat pehmeät ja samoin Hänen äitinsä ja veljensä. Tämä viimeinen tosiasia hänelle selvisi kuin yllättävänä iskuna; se todisti kauhistuttavalla tavalla heidän suunnatonta ylhäisyyttänsä ja niin ollen myös sitä hirvittävää matkaa, joka oli hänen ja tytön välillä.

Hän istahti takaisin vuoteelle katkerasti naurahtaen ja lopetti kenkien riisumisen. Hän oli hullu. Hän

oli juopunut erään naisen kasvojen kauneudesta ja käsien pehmeystä ja valkeudesta. Ja silloin äkkiä hänen silmiinsä ilmestyi näky tuolle rumalle tahraisenkirjavalle seinälle. Hän seiso i synkän vuokrakasarm in edessä. Oli yö Lontoon East Endissä, ja hänen edessään seiso i Margey, pieni viisitoistavuotias tehtaantyttö. Martin oli saattanut hänet kotiin palkojuhlsta. Tyttö asui tässä synkässä kasarmissa, joka ei ollut kelvöllinen edes sikojen asunnoksi. Martin ojensi hänelle kätensä jäähyväisiksi. Tyttö supisti huulensa suppuun saadakseen suudelman, mutta hän ei aikunut suudella tätä. Hän jotenkin pelkäsi tuota tyttöä. Tyttö tarttui silloin hänen käteensä ja puristi sitä kuumeisella kiihkolla. Silloin hän tuns i hänen känsiensä hierovan ja raapivan hänen käsiänsä, ja suunnaton sääl in laine läikähti hänen ylitsensä. Hän näki hänen kaihoisan, nälkäisen katseensa ja hänen puolikiuhtuneen naisellisen olentonsa, joka jo lapsuudessa oli kehittänyt peloittavan eläimelliseen kypsyyteen. Silloin hän kiersi suunnattomassa suvaitsevaisuudessaan kätensä hänen ympärilleen, kumartui ja suuteli häntä huulille. Tytön lyhyt riemunhuuto helisi hänen korvissaan, ja hän tuns i, miten tyttö kietoutui kuin kissa hänen ympärilleen. Pieni, onneton, riutuva raukka! Hän tuijotti yhä tuohon näkyyn, joka oli tapahtunut kauan sitten. Hänen ruumistaan karmi, niin kuin sitä oli karminut silloin, kun tyttö kietoutui häneen, mutta hänen sydämensä oli lämmin ja täynnä sääliä. He muodostivat harmaan kuvan ja likainen tihkusade valeli katujen kiviä. Ja sitten ilmestyi loistava kuva keskelle tuota toista hävittäen sen, ja Hänen kalpeat kasvonsa säteilivät kultaisen kiharareunustan alta kaukaisina ja saavuttamattomina kuin vilkkuva tähti.

Hän otti Browningin ja Swinburnen tuoilta ja suuteli niitä. Hän pyysi minua kuitenkin tulemaan uudestaan, hän ajatteli. Hän katseli toisen kerran itseään peilistä ja sanoi ääneen juhlallisesti:

"Martin Eden, ensimmäinen työsi huomisaamuna on mennä kirjastoon ja lukea hieman seurustelutavoista. Pane se mieleesi!"

Hän sammutti kaasun ja sängyn vieterit valittivat hänen painostaan.

"Kiroilun sinä saat myös lopettaa, Martin poikaseni; sinun on tehtävä siitä loppu kerta kaikkiaan", hän virkahti ääneen.

Sitten hän nukahti, ja hänen unensa kilpailivat opiumiunien kanssa hulluudessa ja rohkeudessa.

V LUKU

Hän heräsi seuraavana aamuna rusohohtoisista unistaan höyryiseen ilmaan, jossa tuntui kuohuvan saippuan ja likaisten vaatteiden haju ja joka jyrisi ja väreili kiduttavan arkielämän hyörinästä ja kiistasta. Kun hän tuli ulos huoneestaan, hän kuuli veden loiskinaa, vihaista puhetta ja torumista ja kaikuvan läjähdysten, kun hänen sisarensa purki sisuaan johonkin monista jälkeläisistään. Lapsen kirkuna kulki hänen lävitsensä kuin puukonterä. Hän tajusi, että elämä hänen ympärillään, yksinpä ilmakehä, jota hän hengitti, oli inhoittavaa ja matalaa. Miten toisenlainen, hän ajatteli, olikaan kauneuden ilmakehä, tyytyväisyys ja rauha siinä talossa, jossa Ruth eli. Siellä kaikki oli henkistä. Täällä oli kaikki aineellista ja matalaa.

"Tule tänne, Alfred", hän huudahti itkevälle lapselle pistäen kätensä housuntaskuun, jossa hänen rahansa olivat irrallaan, huolettomasti, kuten hän muutenkin suhtautui elämään. Hän pisti neljännesdollarin poikasen käteen, otti hänet syliinsä ja koetti tyynnyttää hänen nyyhkytystään. "Juokse nyt ostamaan karamelleja, mutta älä unohda antaa niistä myös sisarillesi ja veljillesi. Osta niitä, jotka kestävät kauimmin."

Hänen sisarensa kohotti punoittavat kasvonsa pesusoikosta ja katsahti häneen.

"Viisisenttinen olisi kyllä riittänyt", hän virkahti. "Mutta se on sinun tapaistasi, ei aavistustakaan rahan arvosta. Poika kyllä syö vattansa kipeäksi."

"Mitä vielä siskoseni", hän vastasi. "Minun kolikkoni pitävät kyllä huolen itsestänsä. Ellet olisi niin puuhassa, suutelisin sinua aamutervehdykseksi."

Hän tahtoi osoittaa hellyyttä tälle sisarelle, joka oli hyvä ja joka omalla tavallaan rakasti häntä, sen hän tiesi. Mutta vuosien kuluessa oli sisko menettänyt yhä enemmän ja enemmän omasta itsestään ja tullut riippuvaiseksi muista. Raskas työ, suuri lapsijoukko ja miehen lakkaamaton nalkutus olivat hänet muuttaneet, hän päätteli. Hänestä tuntui, että sisar muuttui luonteeltansa samanlaiseksi kuin ummehtuneet kasvikset, hapan suopa tai likaisenkuluneet viiden sentin rahat, joita hän kauppansa

pöydältä korjaili.

"Pidä huolta aamiaisestasi", sanoi sisar karkeasti, vaikkakin hänen mielessään läikähti lämpimästi. Hänen kaikkeen maailmaan hajonneesta veljessarjastaan tämä oli aina ollut hänen suosikkinsa. "Mutta minä *tahdon* suudella sinua", sanoi hän äkillisessä hellyyden puuskassa.

Peukalon ja etusormen hankasella hän pyyhki kuohuvan vaahdon ensin toisesta käsivarresta ja sitten toisesta. Veli kiersi kätensä hänen lyllävän vartalonsa ympärille ja suuteli hänen märkiä, höyryäviä huuliansa. Kyyneleet kohosivat siskon silmiin — ehkä ei niin paljon tunteen voimasta kuin ylenmääräisen työn rasituksesta ja heikkoudesta. Hän työnsi veljen pois luotaan, mutta tämä oli jo ehtinyt huomata kosteuden hänen silmissään.

"Aamiaisesi on uunissa", virkahti sisar hätäisesti. "Jim on kai jo noussut ylös. Minun piti nousta varhain pyykille. Lähdepäs siitä nyt ja laita sitten itsesi matkaan täältä niin pian kuin suinkin. Täällä ei ole tänään erittäin kaunista, kun Tom on mennyt pois ja Bernard itse ajaa hevosta."

Masentunein mielin Martin asteli keittiöön, ja siskon tuottuneen punakat kasvot ja löntystävä olemus polttivat kuin katkera happo hänen mieltään. Sisko olisi kyllä rakastanut häntä, jos hänellä olisi ollut siihen aikaa, hän päätteli. Mutta hänen tuli raataa kuollakseen. Bernard Higginbotham oli aika roisto tehdessään hänen elämänsä tuollaiseksi. Mutta toiselta puolen hän ei voinut olla tuntematta, ettei tuossa suudelmassa oikeastaan ollut ollut mitään suloa eikä viehätystä. Oli totta, että se oli harvinainen. Oli kulunut vuosia siitä, kun sisar oli suudellut häntä muulloin kuin hänen palatessaan pitkiltä matkoilta tai lähtiessään merille. Mutta tuo suudelma oli maistunut saippuavaahdolta, ja huulet olivat olleet veltot. Siinä ei ollut tuntunut sitä pikaista ja voimakasta vastausta, joka hänen mielestään suudelman kuului. Sisaren suudelma oli ollut väsyneen vaimon, jota oli rasitettu niin kauan, että hän oli unohtanut suutelemisen. Hän muisti häntä tyttönä ennen naimisiin menoa. Silloin hän jaksoi tanssia koko yön raskaan pesulaitoksessa tehdyn päivätyön jälkeen eikä häntä huolestuttanut mennä seuraavana päivänä jatkamaan raskasta työtänsä. Ja sitten hän ajatteli Ruthia ja sitä viileää suloa, joka varmaankin asusti hänen huulillaan, kuten koko hänen olemuksessaan. Hänen suudelmansa olisi, kuten hänen kädenpuristuksensa tai hänen tapansa katsoa toiseen, luja ja rehellinen. Mielikuvituksissaan hän uskalsi painaa huulensa hänen huulilleen, häntä huimasi ja hän tunsu liitelevänsä ruusustossa, joiden tuoksu täytti koko hänen olemuksensa.

Keittiössä hän tapasi Jimin, toisen täysihoitolaisen, nieleksimässä hitaasti puuroansa silmissään sairaalloinen, kaihoisa katse. Jim työskenteli eräässä vesijohtoliikkeessä, ja hänen veltot kasvonsa ja vähäinen tarmonsä, joihin liittyi melkoinen määrä tyhmyyttä, ilmaisivat, että hän kauan saisi aherrella samalla paikalla taistellessaan leipäpalastansa.

"Miksi sinä et syö?" hän kysyi, kun Martin synkin ilmeinen pisti lusikkansa puolikypsään, paakkuiseen kaurapuuroon. "Olitko sinä illalla taas humalassa?"

Martin pudisti päätänsä. Häntä painosti ja tympäisi tämä hirvittävä likaisuus, joka irvisteli kaikkialta vastaan. Sen vuoksi tuntui Ruth Morse kaukaisemmalta kuin koskaan ennen.

"Minäpä olin", jatkoi Jim kerskuen ja hermostuneesti nauraa hykertäen. "Minä olin täysi kuin tynnyri. Oh, tyttö oli ihana! Billy saattoi minut kotiin."

Martin nyökkäsi merkiksi, että hän kuunteli — hänen tapansa oli kuunnella, puhuipa hänelle kuka hyvänsä — ja kaatoi kuppiin haaleata kahvia.

"Menetkö Lotusklubille tansseihin tänä iltana?" kysyi Jim. "Siellä tarjotaan olutta, ja jos ne Temescalin roistot tulevat, saattaa siellä syntyä tappelu. Mutta siitä minä kyllä en välitä. Joka tapauksessa aion viedä tyttöni mukana. Saakeli, miltä minun suuni maistuu!"

Hän irvisteli ja väenteli naamaansa koettaen huuhtoa pahan maun pois haalealla kahvilla.

"Tunnetko sinä Julian?"

Martin pudisti päätänsä.

"Hän on minun ystävättäreni", selitti Jim, "ja hän on oikea silmäterä. Minä esittäisin hänet sinulle, ellet sinä heti ryöstäisi häntä minulta. Minä en ymmärrä, en totta vieköön, mitä ne tytöt sinussa näkevät, mutta saattaa tulla hulluksi nähdessään, miten helposti sinä valloitat kenen sussin tahansa."

"En ainakaan sinulta ole koskaan sussujasi ryöstänyt", vastasi Martin välinpitämättömästi. Aamiainen oli syötävä, olkoonpa mieli millainen tahansa.

"Oletpa niinkin", vakuutti toinen kiihkeästi. "Tottahan muistanet Maggien?"

"Hänen kanssaan minulla ei ole koskaan ollut mitään tekemistä. En ole edes tanssinut hänen kanssaan kuin sen ainoan kerran silloin illalla."

"Ja siinä olikin aivan tarpeeksi!" huudahti Jim. "Sinä tanssitit häntä ja katsoit häneen ja kaikki oli lopussa. Sinä et tietenkään tarkoittanut sillä mitään, mutta se teki kaikesta lopun. Minuun hän ei sen jälkeen katsonut päin ei perin. Aina hän kyselee sinua. Hän olisi kyllä syönyt sinut suuhunsa, jos olisit tahtonut."

"Mutta minäpä en tahtonut."

"Ei tarvinnutkaan. Minä jäin kuin nalli kalliolle." Jim katseli häntä ihailien. "Miten sinä saat sen aikaan, Mart?"

"Siten etten välitä heistä pennin edestä", kuului vastaus.

"Uskotteletko sinä heille, ettet yhtään heistä välitä?" kysyi Jim kiihkeästi.

Martin mietti hetkisen ja vastasi sitten: "Ehkäpä se kävisi niinkin, mutta luulen, että minun suhteeni asia on toisin. Minä en koskaan ole heistä välittänyt paljoa. Jos sinä voit uskotella, ettet välitä, voi se luultavasti vaikuttaa samalla tavalla."

"Sinun olisi pitänyt olla Rileyn ladossa eilen illalla", virkahti Jim vaihtaen puheenaihetta. "Pojat rupesivat nyrkkeilemään. Siellä oli joku otus West Oaklandista. He sanoivat häntä Rotaksi. Liukas kuin käärme. Ei kukaan pystynyt hipaisemaankaan häntä. Toivoimme, että sinä olisit ollut siellä. Missä sinä oikein olit?"

"Oaklandissa", vastasi Martin.

"Teatterissako?"

Martin työnsi lautasensa syrjään ja nousi ylös.

"Tuletko tansseihin illalla?" huudahti toinen hänen jälkeensä.

"Ei, enpä taida", hän vastasi.

Hän asteli alakertaan ja ulos kadulle vetäen täysin siemauksin ilmaa keuhkoihinsa. Hän oli ollut tukehtua tuohon ilmaan, samalla kun tuo oppipojan lörpötys oli ollut vähällä tehdä hulluksi. Joskus hänen oli oikein täytynyt ponnistaa hillitöksensä mieltänsä, ettei heittäisi puurolautasta Jimin päähän, kuten olisi sietänyt. Kuta enemmän Jim oli lörpötellyt, sitä kauemmaksi oli Ruth tuntunut loittonevan hänestä. Kuinka voisi hän, tuollaisen joukon kellokas, koskaan tulla sellaisen tytön arvoiseksi? Hänen täytyi koettaa ratkaista tuo probleema, joka ei jättänyt häntä rauhaan, mutta karkean työmiehen surkea asema tuntui masentavan hänet maahan. Kaikki tuntui vetävän häntä alas: hänen sisarensa, sisaren perhe ja talo, Jim, tuo oppipoika, kaikki jotka hänet tunsivat, kaikki mikä häntä kiinnitti elämään. Olemassaolo ei tuntunut miellyttävältä. Tähän asti hän oli ottanut elämänsä ja olosuhteet sellaisinaan — kaikki oli ollut hyvin. Hän ei ollut koskaan kysellyt eikä ajatellut niitä muulloin kuin lukiessaan kirjoja; mutta nehän olivat romaaneja, suloisia kertomuksia vielä ihanammasta ja mahdollisemmasta maailmasta. Mutta nyt hän oli nähnyt tuon maailman, nähnyt mahdollisena ja todellisena, ja sen keskipisteenä oli ollut ihana nainen, suloinen yrtti, nimeltä Ruth. Sen vuoksi hänen täytyi tuntee suussaan katkera maku, sielussaan kaipaus, raateleva kuin tuska, toivottomuus, joka kidutti sitä kauheammin, koska se eli toivosta.

Hän oli arvellut, kumpaa kirjastoa rupeaisi käyttämään, Oaklandin tai Berkeleyyn kansankirjastoa, ja valinnut edellisen, koska Ruth asui Oaklandissa. Kukapa tietää? Kirjasto oli mieluisin paikka, johon hän saattoi mennä, ehkä hän näkisi hänet siellä. Hän ei tiennyt, miten kirjastot oli järjestetty, ja kierteli pitkin loputtomia kaunokirjallisuusrivejä, kunnes herttainen, ranskattarelta vaikuttava tyttö, joka näytti hoitavan jotakin tointa, ilmoitti hänelle, että luettelot olivat toisessa kerroksessa. Hän ei huomannut kysyä neuvoa mieheltä, joka seisoi pulpetin ääressä, ja alkoi etsiskelynsä filosofisesta osastosta. Hän oli kuullut jotakin filosofiasta, mutta ei ollut voinut kuvitellakaan, että siitä olisi kirjoitettu niin paljon. Korkeat hyllyt olivat tulvillaan upeita teoksia, joiden paljous sekä nöyryytti että kiihotti häntä. Täällä oli teoksia, jotka antoivat työtä hänen aivoilleen. Matemaattisesta osastosta hän löysi teoksia trigonometriasta ja selaili niitä ja tuijotti merkityksettömältä näyttäviin sarjoihin ja numeroriveihin. Hän osasi lukea englantia, mutta sittenkin tämä oli aivan outoa kieltä. Norman ja Arthur osasivat sitä. Hän oli kuullut heidän puhuvan siitä. Ja he olivat Ruthin veljiä. Epätoivoissaan hän jätti tämän osaston. Joka puolelta tuntuivat kirjat syöksyvän hänen päälleen rusentaaksensa hänet. Hän ei ollut milloinkaan voinut uneksia, että inhimillisen tiedon valtakunta on niin äärettömän suuri. Häntä pelotti. Miten hänen aivonsa jaksaisivat omaksua sen kaiken? Sitten hän muisti, että oli olemassa ihmisiä, jotka olivat siinä onnistuneet, ja hän teki ankaran päätöksen, että hänen olisi pystyttävä siihen mihin muutkin.

Niin hän kulki edelleen toivon ja epätoivon partaalla tuijottaen noita hyllyjä, jotka olivat täynnä monenlaista viisautta. Eräästä osastosta, jossa oli sekalaista, hän löysi "Norrien Yleissilmäykset". Hän käänteli kunnioittavasti sen lehtiä. Tavallaan se puhui hänelle ymmärrettävämpää kieltä. Se puhui merestä, jota hän tunsu. Sitten hän löysi Bowditchin, Leckeyn ja Marshallin teoksia. Nyt hän oli löytänyt oikean. Hän alkaisi tutkia merenkulkua. Hän lopettaisi juomisen, tekisi työtä ja tulisi kapteeniksi. Sinä hetkenä tuntui Ruth tulevan hyvin lähelle häntä. Kapteenina hän voisi naida hänet, jos tyttö vain hänestä huolisi. Ja ellei huolisi — siinä tapauksessa hän eläisi kuitenkin elämänsä ihmisenä ihmisten joukossa *häntä* muistellen ja juomisen hän lopettaisi joka tapauksessa. Sitten hänen mieleensä muistuvat vakuutusyhtiöt ja laivanvarustajat, nämä kaksi, joita kapteenin tuli palvella, joista kumpikin saattoi ja halusi murskata hänet ja joiden edut olivat aivan ristiriitaiset. Hän katsahti ympäri huonetta ja sulki silmänsä, mielessään näky, joka käsitti kymmenentuhatta kirjaa. Ei, pois meri hänen mielestänsä! Tuossa kirjojen paljoudessa oli valtaa, ja jos hän voisi jotakin suorittaa, tulisi sen tapahtua maalla. Sitäpaitsi, kapteenit eivät koskaan saaneet ottaa vaimojaan mukaansa merille.

Tuli puolipäivä ja ilta. Hän unohti syömisen ja etsi lakkaamatta kirjaa seurustelusta ja sen tavoista, sillä häntä ei huolestuttanut yksistään se, miksi hän kerran tulisi, vaan enemmänkin häntä kiusasi paljon yksinkertaisempi kysymys. *Kun tapaat nuoren ylhäisen naisen ja hän kutsuu sinua tervehdyskäynnille, koska voit hänen luokseen mennä?* Sellaisena kysymys esiintyi hänelle. Mutta kun hän vihdoin löysi oikean hyllyn, etsi hän turhaan vastausta siihen. Hän aivan hämmästyi seurustelutaidon monimutkaisuutta ja hukkuu käyntikorttien paljouteen, niin suurta osaa ne näyttelivät sivistyneessä seuraelämässä. Hän lopetti etsiskelynsä. Hän ei ollut löytänyt sitä, mitä haki, vaan sen sijaan tullut huomaamaan, että kohteliaisuus vaatisi ihmiseltä kaiken ajan ja että hänen täytyisi tyytyä vain opiskelemaan, kuinka olla kohtelias.

"Löysittekö, mitä halusitte?" kysyi pöydän ääressä oleva mies, kun hän aikoi lähteä pois.

"Löysin, kiitos", hän vastasi. "Tämä on suurenmoinen kirjasto."

Mies nyökkäsi. "Hauska olisi nähdä teitä usein täällä. Oletteko te merimies?"

"Olen, herra", hän vastasi. "Ja minä tulen kyllä tänne uudestaan."

"Mistä hän sen tiesi?" hän ajatteli astellessaan portaita alas.

Ja ensimmäisen katuvälin hän asteli suorana ja jäykkänä kuin seipään niellyt, kunnes ajatukset valtasivat hänet kokonaan, jolloin hän asteli vapaasti ja huojuen kuin ennenkin.

VI LUKU

Kauhea levottomuus kuin jäytävä nälkä valtasi Martin Edenin mielen. Hän himoitsi kuollaksensa nähdä edes vilahduksen siitä hennosta työstä, jonka pehmeät pienet kädet olivat jättiläisottein tarttuneet hänen elämäänsä. Hän ei voinut rohkaista itseään niin paljoa, että olisi mennyt hänen luoksensa. Hän pelkäsi, että menisi liian pian ja siten anteeksiantamattomasti rikkoisi noita kauhistuttavia seuratapoja vastaan. Monia pitkiä tunteja hän vietti Oaklandin ja Berkeleyyn kirjastoissa sekä keskusteli kotona tulevista suhteistaan sekä siskojen Gertruden ja Marianin avioliitosta, vieläpä Jiminkin tulevaisuudesta, joka kuitenkin maksoi hänelle useita laseja olutta. Niiden neljän kortin vuoksi, jotka oikeuttivat hänet lainaamaan kirjoja, hän poltti kaasua niin myöhään palvelijan huoneessa, että herra Higginbotham verotti häneltä siitä viisikymmentä senttiä ylimääräistä maksua.

Mutta ne monet kirjat, joita hän luki, kiihottivat vain hänen levottomuuttaan. Jokainen sivu jokaisessa kirjassa oli kurkistusreikä tietojen valtakuntaan. Lukeminen kiihdytti hänen nälkäänsä, niin että se lakkaamatta tuli yhä purevammaksi. Hän ei tiennyt, mistä alkaa, ja lakkaamatta oli esteenä pohjatietojen puute. Tavallisinkin seikka, joka ilmeisesti pidettiin jokaiselle lukijalle tuttuna, oli hänelle outo, eikä hän voinut sitä ymmärtää. Vaikea oli myös käsittää runoutta, vaikka se ihastutti häntä hulluuteen asti. Hän luki paljon enemmän Swinburnea kuin vain sen teoksen, jonka Ruth oli hänelle lainannut, ja "Surun" hän ymmärsi täydellisesti. Ruth ei varmaankaan voinut sitä ymmärtää, hän päätteli. Kuinka hän, joka vietti sellaista hienostunutta elämää, saattaisi kärsimystä tajuta? Sitten hän sai käteensä Kiplingin runot, ja hänet valtasi kokonaan se eloisuus, rytmi ja loisto, millä jokapäiväisimmät seikat oli kuvattu. Häntä hurmasi tuon miehen ääretön elämän rakkaus ja syvä psykologia. Psykologia oli uusi sana Martinin sanavarastossa. Hän oli ostanut itselleen sanakirjan, jonka kallis hinta oli tuonut entistä lähemmäksi päivän, jolloin hänen täytyisi lähteä merelle ansaitsemaan lisää rahaa. Samalla se kiukutti herra Higginbothamia, joka mieluummin olisi suonut, että rahat olisi

käytetty maksuksi täysihoidosta.

Päivisin hän ei uskaltanut lähestyä seutua, jossa Ruth asui, mutta pimenevä ilta näki hänen kiertelevän kuin varas Morsen taloa nähdäkseen edes vilahduksen ikkunoista, ja hän rakasti noita seiniäkin, jotka suojasivat *häntä*. Useasti olivat Ruthin veljet huomata hänet, ja kerran hän seurasi herra Morsean kaupunkiin tutkien valoisilla kaduilla hänen kasvojaan ja kiihkeästi toivoen, että jokin äkillinen vaara yllättäisi vanhuksen, jolloin hän hyökkäisi esille ja pelastaisi *hänen* isänsä. Eräänä iltana hän valppautensa palkinnoksi näki Ruthin vilahdukselta eräästä toisen kerroksen ikkunasta. Hän näki vain hänen päänsä ja olkapäänsä ja kätensä, kun hän korjasi tukkaansa peilin edessä. Se kesti vain hetken, mutta Martinista se oli pitkä tuokio, jolloin veri muuttui viiniksi ja kohisi koskena hänen suonissaan. Sitten Ruth veti verhon alas. Mutta se oli hänen huoneensa, sen oli Martin saanut selville, ja sen jälkeen hän hiipi sinne usein piileksien toisella puolen katua puun suojassa ja polttaen lukemattomia savukkeita. Eräänä iltana hän näki *hänen* äitinsä tulevan eräästä pankista, ja siinä oli hänelle lisätodistus siitä suunnattomasta välimatkasta, joka erotti hänet Ruthista. Ruth kuului siihen ihmisluokkaan, jolla oli pankkiasioita. Itse hän ei ollut koko elämässään käynyt missään pankissa, ja hänellä oli epämääräinen käsitys, että niitä käyttävät vain hyvin rikkaat ja mahtavat ihmiset.

Eräässä suhteessa hänessä oli tapahtunut täydellinen muutos. Ruthin viattomuus ja puhtaus oli vaikuttanut voimakkaasti häneen, ja hän tunsu koko olemuksessansa huutavan tarpeen olla puhtas. Hänen täytyisi sellaiseksi tulla, jos mieli milloinkaan olla kyllin arvokas hengittämään samaa ilmaa kuin hän. Hän harjasi hampaitansa ja hankasi käsiänsä keittiöharjalla, kunnes hän eräänä päivänä näki erään rohdoskaupan akkunassa kynsiharjan, jonka tarkoituksen hän arvasi. Hänen ostaessansa sitä katsahti myyjä hänen kynsiään ja tarjosi myös kynsiviilaa, joten siitä tuli uusi lisä hänen siistimisvälineihinsä. Hän silmäili kirjastossa erästä kirjaa ruumiinhoidosta ja alkoi heti ottaa jääkylmiä kylpyjä joka aamu Jimin suureksi kauhuksi ja herra Higginbothamin harmiksi, sillä hän ei voinut ymmärtää tuollaisia hulluja päähänpistoja, vaan mietti vakavasti, tulisiko hänen vaatia Martinilta lisämaksua vedestä vai ei. Toinen askel koski housujen silytystä. Nyt kun Martinin silmät olivat avautuneet sellaisille seikoille, hän helposti huomasi, millainen pussi oli polvien kohdalla työmiesten housuissa ja miten suora sauma kulki aina jalkoterään asti sellaisten miesten housuissa, jotka eivät kuuluneet työmiesten luokkaan. Hän otti selville myös syyn tähän ilmiöön ja heti tunkeutui sisarensa keittiöön löytääkseen sieltä silytysraudan ja alustan. Aluksi häntä kohtasi sellainen onnettomuus, että hän poltti toisen lahkeen piloille ja oli pakotettu ostamaan uudet housut, joka menoerä taas vei häntä lähemmäksi merelle lähtöä.

Mutta uudistus meni pelkkää pintaa syvemmälle. Hän tupakoi yhä, mutta hän ei juonut enää. Tähän asti hänestä oli juominen ollut miehekästä ja hän oli ylpeillyt siitä, että pystyi juomaan useimmat toverinsa pöydän alle. Kun hän sattui tapaamaan jonkun laivatovereistaan, hän tarjosi heille, ja he tarjosivat hänelle, kuten ennenkin, mutta itse hän otti vain alkoholitonta viiniä tai inkiväärijuomaa ja sieti hyväntuulisesti heidän pilkkansa. Ja kun he tulivat humalaan, hän tutki heitä, huomasi, miten eläin sai heissä vallan, ja kiitti Jumalaa, ettei hän enää ollut samanlainen kuin he. Heillä oli omat surunsa unohtettavina, ja kun he tulivat oikein humalaan, he tunsivat tyhmistyneessä mielikuvituksessansa itsensä jumaliksi, ja kukin hallitsi halunsa mukaan hurjistuneitten himojensa taivasta. Martinilta oli väkevien juomien tarve kokonaan hävinnyt. Hän oli juopunut uudesta ja kestävämmästä aineesta, Ruthista, joka oli sytyttänyt hänen sydämeensä rakkauden liekin ja näyttänyt hänelle vilahduksen korkeammasta ja ikuisesta elämästä. Hän oli juopunut kirjoista, jotka olivat herättäneet tuhannet toiveet ja ihmeellisen pyrkimyksen hänen mielessään, persoonallisen puhtauden ja miehuuden tunteesta, joka teki hänen voimansa ja terveytensä entistäänkin varmemmaksi ja sai koko hänen olemuksensa säteilemään ruumiillista hyvinvointia.

Eräänä iltana hän meni teatteriin sokeasti toivoen, että näkisi hänet, ja kuinka ollakaan, hän näki hänet kurkistellessaan toiselta riviltä. Hän näki hänen tulevan käytävää Arthurin ja erään nuorukaisen seurassa. Nuorukaisella oli tuuhea leikkotukka ja silmälasit, ja hänen näkemisensä herätti Martinissa epäluuloa ja mustasukkaisuutta. Hän näki tytön istuutuvan permannon etualalle, ja sinä iltana hän näki tuskin muuta kuin hänet, parin hentoja valkeita olkapäitä ja tuuhean kullankellertävän tukan. Mutta olipa toisia, jotka näkivät, ja kun hän silloin tällöin katsahti ympärilleen, hän huomasi kaksi nuorta tyttöä, jotka monen penkkirivin päästä takaa päin vilkuilivat häneen hymyillen ja rohkein silmäyksin. Hän ei ollut koskaan ollut hävytön. Hänen luonteensa mukaista ei ollut jaella rukkasia. Entisinä aikoina hän olisi hymyillyt vastaan ja mennyt vieläkin pitemmälle kiihottaen heitä. Mutta nyt oli toisin. Hän hymyili kyllä, mutta katsoi sitten pois ja kartteli heidän katseitaan. Mutta sittenkin hän yhä uudestaan kohtasi tyttöjen hymyn ja katseen, kun oli jo kokonaan unohtanut heidät. Hän ei kuitenkaan voinut muuttaa itseänsä kokonaan yhtenä ainoana päivänä, ei hän myöskään voinut hillitä luonteensa synnynnäistä ystävällisyyttä, ja niin hän hymyili noille tytöille vastaan pelkästä ihmisrakkaudesta. Se ei ollut hänelle mitään uutta. Hän tiesi, että he kurkottelivat häntä kohden naisellisine toiveinensa. Mutta itse hän oli muuttunut. Tuolla alhaalla permannolla istui se ainoa nainen maailmassa, joka oli niin toisenlainen, niin hirvittävän toisenlainen, kuin nuo hänen luokkaansa kuuluvat tytöt, että hän saattoi

vain sääliä ja surkutella heitä. Hän toivoi sydämestään, että he voisivat edes pikkuisen omistaa *hänen* hyvydestään ja ihanuudestaan. Eikä hän koko maailman hinnasta saattaisi loukata heitä sen vuoksi, että he olivat koettaneet mielistellä häntä. Se ei kyllä häntä imarrellut; hän päinvastoin hieman häpesi omaa alhaisuuttaan salliessaan sen tapahtua. Mutta hän tiesi, että jos hän kuuluisi Ruthin luokkaan, eivät nuo tytöt koskaan olisi tehneet hänelle tuollaisia tarjouksia, ja heidän jokaisessa silmäyksessään hän tunsi oman luokkansa kiskovan häntä alas.

Hän jätti paikkansa, ennen kuin esirippu laskeutui viimeisen näytöksen jälkeen, toivoen näkevänsä hänet, kun hän menisi ohi. Ulkona käytävällä oli aina runsaasti väkeä, ja hän saattaisi painaa hattunsa silmilleen ja piiloutua toisten taakse, ettei Ruth häntä näkisi. Ensimmäisten joukossa hän tunkeutui ulos, mutta tuskin hän oli pysähtynyt käytävän reunalle, kun ne kaksi tyttöä ilmestyi. Hän tiesi, että he etsivät häntä, ja sinä hetkenä hän tahtoi kirotta olemuksessaan sitä, joka veti naisia häneen. Pujotellen käytävää he joutuivat lähelle häntä, ja hän huomasi, että he olivat hänet huomanneet. He hidastivat käyntiään ja tunkeutuivat ihmisvirrassa aivan hänen luokseen. Toinen heistä tönäisi häntä ja esiintyi kuin olisi nähnyt hänet vasta ensimmäisen kerran. Tämä oli pitkä, hento ja tumma tyttö, jolla oli mustat ilkamoivat silmät. He hymyilivät hänelle, ja hän hymyili heille vastaan.

"Hei vaan!" hän äännähti.

Se tuli aivan vaistomaisesti. Hän oli sanonut sen niin monesti ennen ja erilaisissa tilanteissa ensi kerran kohdatessaan. Hänen luonteessaan kertakaikkiaan oli tuo hellä ja säälivä piirre, ja sen vuoksi hän ei voinut tehdä sen vähempää. Mustasilmäinen tyttö hymyili kiitollisena, tervehti ja teki eleitä pysähtyäkseen, samalla kun hänen toverinsa pisti kätensä hänen kasivarrelleen ja nauraa kikattaen näytti myös tahtovan pysähtyä. Ajatus välähti hänen mielessänsä. Ei kävisi mitenkään päinsä, että Ruth tulisi ja saisi nähdä hänen puhelevan näiden kanssa. Luonnollista oli siis, että hän pyörähti sen mustasilmäisen rinnalle ja alkoi astella heidän mukanaan. Hänen esiintymisessään ei ollut mitään kömpelyyttä eikä jäykkää äänettömyyttä. Täällä hän oli kotonaan, lasketteli sukkeluuksia ja käytti katukieltä kuin mestari, kuten aina aloitettaessa tällaisia lyhytikäisiä tuttavuuksia. Kadun kulmassa, jossa ihmisvirta oli vilkkain, hän äkkiä erosi joukosta mennäkseen yli kadun. Mutta mustasilmäinen tarttui hänen käsivarteensa seuraten häntä, veti toverinsa mukanaan ja huudahti:

"Odota Bill! Mihinkä sinulla on kiire? Et suinkaan sinä nyt aio karata tuolla tavalla ja jättää meitä tähän?"

Hän pysähtyi nauraen ja kääntyi heihin päin. Heidän olkainsa yli hän saattoi nähdä ihmisjoukon soluvan katulyhdyn alitse. Ei ollut niin valoisa siinä, missä hän seiso, ja täältä hän saattaisi katsella *häntä* huomaamatta, kun hän kulkisi ohi. Varmaan hän tästä menisi, koska hänen kotinsa oli täällä päin.

"Mikä hänen nimensä on?" hän kysyi kikattavalta tytöltä nyökäten mustasilmäiseen.

"Kysykää häneltä", kuului tirskuva vastaus.

"No, mikä se on?" hän kysyi mustasilmäiseltä.

"Ethän ole itsekään sanonut, mikä sinun nimesi on", väitti tyttö vastaan.

"Ethän sinä ole kysynytäkään", hymyili Martin. "Sitä paitsi, sinä arvasit aivan oikein ensi yrityksellä. Se on Bill."

"Äs, älä siinä lörpöttele!" Tyttö katsoi häntä suoraan silmiin kiihkeästi ja vaativasti. "Mikä se on, puhu totta?"

Hän katsahti taaskin. Kaikki, mitä naiseen on kehittynyt siitä asti kuin nainen ensi kerran ilmestyi, kuvastui hänen katseestansa. Martin punnitsi häntä huolellisesti tietäen, että rohkea tyttö muuttuisi ujoksi ja kainoksi, jos hän puolestansa alkaisi hyökkäyksen, mutta oli aina valmis muuttamaan menettelytapoja, jos hän esiintyisi välinpitämättömänä. Ja hän oli myös inhimillinen tuntien tytön vetovoiman, samalla kun hänen itserakkautensa oli hyvillään tytön ihastuneesta imartelusta. Oh, hän tunsi heidät kaikki, tunsi kaikki alusta loppuun. He olivat hyviä tyttöjä sen arvion mukaan, mitä heidän luokassaan käytettiin, jossa sai tehdä raskasta työtä laihasta palkasta ja myydä itsensä keventääkseen elämänsä, ja siksi he kiihkeästi halusivat siepata edes pikkuisen niitä onnen muruja, joita nykyhetkenä voisi löytää, koska tulevaisuus oli epävarmaa: joko puutetta ja kurjuutta ja lakkaamatonta raatamista tai vieläkin viheliäisempää, joka kestäisi vähemmän aikaa, mutta tuottaisi paremman palkan.

"Bill", vastasi Martin päätänsä nyökäten. "Aivan varmaan, Pete Bill, eikä mikään muu."

"Onko se varmasti totta?" tiedusteli tyttö.

"Ei hän ole mikään Bill", väitti toinen tyttö.

"Mistä sen tiedät?" hymähti Martin. "Sinä et ole koskaan ennen minua nähnyt."

"Ei ole tarpeenkaan, tietäähän sen muutenkin, että valehtelet", iski tyttö vastaan.

"Sano nyt oikein, Bill, mikä se on", pyyteli mustasilmäinen. "Bill on kyllä hyvä", tunnusti Martin.

Tyttö tarttui hänen käsivarteensa ja pudisteli häntä leikitellen. "Minä tiedän, että sinä valehtelet, mutta siitä huolimatta sinä näytät minusta hyvin kiltiltä."

Martin tarttui ojennettuun käteen ja tunsi kämmenessä vanhat, tutut merkit.

"Koska sinä olet eronnut säilyketehtaasta?" hän kysyi. "Mistä sinä tiedät?" ja "sinähän olet ajatustenlukija!" tirskuivat tytöt.

Ja hänen siinä puhuessaan tyhmyyksiä ja kaksimieliisiä sukkeluuksia kohosi hänen sielunsa silmäin eteen kuva kirjastosta monine täysine hyllyineen, joille oli koottu kaikkien aikakausien viisaus. Hän hymyili katkerasti miettiessään tuon ajatuksen sopimattomuutta tähän tilanteeseen, ja epäilykset täyttivät hänen mielensä. Mutta sisäisen näyn ja hetken hulluttelun välitse hän tarkasteli teatterista soluvaa ihmisvirtaa. Ja silloin hän näki *hänet* Arthurin ja silmälasiniekka herran välissä, ja sydän tuntui äkkiä pysähtyvän. Hän oli odottanut kauan tätä hetkeä. Hänellä oli aikaa tarkastaa sitä kevyttä untuvaista laitetta, joka kätki verhoonsa hänen kuningatar-päänsä, hänen vaipalla verhotun vartalonsa ihastuttavia ääri viivoja, hänen askeltensa joustavuutta ja kättä, joka kannatti hameenliepeitä. Sitten hän oli kadonnut, ja Martin tuijotti näitä kahta säilyketehtaan tyttöä, jotka olivat tahtoneet esiintyä hienosti ja pukeutuneet koreankirjaviin hepeneisiin, huomasi heidän surulliset yrityksensä koettaa esiintyä puhtaina ja sievinä, heidän halpahintaiset kankaansa ja nauhansa ja halvat sormukset heidän sormissaan. Hän tunsi puristuksen käsivarressaan ja kuuli äänen sanovan:

"Herää, Bill! Mikä sinua vaivaa?" "Mitä sinä sanoit?" hän kysyi.

"Oh, en mitään", hymähti mustasilmäinen niskojansa nakaten. "Minä vain ajattelin..." "Mitä niin?"

"No, minä vain meinasin, että olisi hurjan lystiä, jos sinä löytäisit, jos sinä löytäisit jonkun miesystävän... hänelle (toveriaan osoittaen), ja me voisimme mennä juomaan jäätelösoodaa johonkin, tai kahvia tai mitä vain."

Martinin valtasi äkkiä ellottava tunne. Siirtyminen Ruthista tähän oli ollut liian äkillinen. Aivan tuon tytön kiiluvan ja rohkean katseen vieressä hän näki Ruthin kirkkaat, loistavat silmät, jotka katselivat häntä kuin pyhimys puhtauden pohjattomista syvyyksistä. Ja hän tunsi sisäisen voimansa kasvavan. Hän oli parempi kuin tällä hetkellä näytti. Elämä merkitsee enemmän hänelle kuin noille tytöille, joiden ajatus ei ulottunut jäätelöä ja miesystävää kauemmaksi. Hän muisti, että hän aina oli viettänyt salattua elämää ajatuksissaan. Näitä ajatuksia hän olisi tahtonut jakaa toisillekin, mutta ei ollut löytänyt ainoatakaan naista, joka olisi voinut häntä ymmärtää, eikä miestäkään. Joskus hän oli vakavasti yrittänyt, mutta oli vain hämmästyttänyt kuulihoitaan. Koska hänen ajatuksensa olivat heille liian korkeat, hän päätteli, oli hän itsekin heidän yläpuolellaan. Hän tunsi voimiensa uhkuvan täyteläisinä ja puristi kätensä nyrkkiin. Jos elämä merkitsi enemmän hänelle, täytyi myös hänen vaatia elämältä enemmän, mutta ei hän voinut toivoa mitään tällaisessa seurassa. Nuo ujostelemattomat, mustat silmät eivät voineet mitään tarjota. Hän tiesi niiden kuvastamat ajatukset — jäätelöä tai jotakin muuta. Mutta nuo pyhimyssilmät niiden rinnalla, ne tarjosivat kaikkea, mitä hän saattoi uneksiakaan ja enemmänkin kuin osasi arvata. Ne tarjosivat kirjoja ja taidetta, kauneutta ja rauhaa ja kaikkea sitä suloa ja loistoa, joka kuului korkeampaan elämään. Hän tunsi noiden mustien silmien taakse kätkeytyvän ajatuksenjuoksun. Se oli kuin kello. Hän saattoi tarkastaa, miten jokainen ratas kiersi. Niiden päämääränä olivat alhaiset huvit, ahtaat kuin hauta, joita seurasi ilkeys ja ellotus ja joiden loppu olisi hauta. Mutta nuo pyhimyssilmät kuvastivat jotakin salaperäistä, jotakin ihmeellistä ja käsittämätöntä, kuvastivat ikuista elämää. Hän oli nähnyt vilahduksia hänen sielustaan ja samalla myös omasta sielustaan. "Suunnitelmassa on, valitettavasti, yksi virhe", hän virkahti ääneen. "Minun täytyy mennä muualle."

Pettymys kuvastui tytön silmistä.

"Mennä hoitamaan sairasta ystävää, niinkö?" pilkkasi tyttö.

"Ei, rehellisesti sanoen — —" sammalsi Martin, "kohtaus erään tytön kanssa."

"Ethän vain aio pettää minua?" kysyi tyttö vakavasti.

Martin katsoi häntä suoraan silmiin ja vastasi: "Se on aivan totta. Mutta miksi emme voisi tavata joskus toiste? Sinä et ole vielä sanonut minulle nimeäsi. Ja missä sinä asut?"

"Lizzie", vastasi tyttö heltyen, ja puristaen hänen kättään hän painautui Martin Edeniä vasten. "Lizzie

Connolly, ja minä asun Viidennen Avenuen ja Torikadun kulmassa."

Martin jutteli vielä muutaman minuutin, ennen kuin sanoi hyvästinsä. Hän ei mennyt suoraan kotiin; ja erään puun alla, jossa hän usein suoritti vahtipalvelustaan, hän tuijotti ikkunaan ja mutisi: "Se kohta oli sinun kanssani, Ruth. Minä en voi tuhлата aikaani muille."

VII LUKU

Koko viikko oli kulunut ankarassa lukemisen touhussa siitä, kun hän oli ensi kerran tavannut Ruth Morsen, eikä hän vielääkään uskaltanut mennä häntä tervehtimään. Kerta kerran perästä hän rohkaisi itsensä toteuttaakseen tuon toiveensa, mutta yhtä usein jäytävät epäilykset kumosivat hänen päätöksensä. Hän ei tiennyt, milloin parhaiten sopisi, keneltäkään ei voinut kysyä neuvoa, ja hän pelkäsi, että tekisi aivan auttamattoman tyhmyyden. Kun hän oli kokonaan vapautunut entisistä tovereistaan ja totutuista elämäntavoistaan eikä ollut hankkinut uusia ystäviä, ei hänelle jäänyt mitään muuta kuin lukeminen, ja ne pitkät tunnit, jotka hän vietti kirjojensa ääressä, olisivat turmelleet ainakin tusinan tavallisia silmäpareja. Mutta hänen silmänsä olivat lujat, ja erinomainen terveys ja ruumiinvoimat tukivat niitä. Sitä paitsi hänen ajatusmaailmansa oli viljelemätön. Se oli koko hänen elämänsä ajan ollut erämaana kirjojen abstraktisiin ajatuksiin nähden ja vihdoinkin valmistunut kylvölle. Sitä ei oltu koskaan uuvutettu opinnoilla, ja hän tarttui kirjojen tietoihin kynsin ja hampain eikä aikonut koskaan hellittää.

Viikon lopussa hänestä tuntui, että hän oli elänyt vuosisatoja, niin kauaksi oli jäänyt entinen elämä ja häipynyt entinen elämäkatsomus. Mutta alkeistietojen puute esti häntä. Hän koetti lukea kirjoja, jotka vaativat vuosikausien erikoistutkimuksia. Jonakin päivänä hän luki kirjan muinaisaikain filosofiasta ja jo seuraavana päivänä toisen, joka oli äärimmäisen uudenaikaista, niin että toisiansa vastustavat aatteet ja ajatus jaksot humisivat hänen päässään muodostuen järjettömäksi sekamelskaksi. Yhtä vaikeasti kävi kansantalouden opiskelu. Samalta kirjaston hyllyltä hän löysi Karl Marxin, Ricardon, Adam Smithin ja Millin, ja toisen vaikeatajuiset määritelmät eivät voineet häntä johtaa käsittämään, että toisen olivat vanhentuneet. Hän oli suunniltaan hämmästyksestä, ja kuitenkin hän tahtoi saada selvän. Eräänä päivänä hän oli tavattomasti innostunut kansantalouteen, teollisuuteen ja politiikkaan. Kulkiessaan kerran City Hall Parkin läpi hän huomasi miesjoukon, jonka keskellä oli puolisen tusinaa miehiä, jotka hehkuvin poskin ja kovaäänisesti väittelivät vakavasti keskenänsä. Hän liittyi kuuntelijoihin ja kuuli noiden kansanfilosofien käyttävän aivan uutta ja merkillistä kieltä. Yksi niistä oli maankiertäjä, toinen työväen agitaattori, kolmas rappiolle joutunut ylioppilas ja muut rehellisiä työmiehiä. Ensi kerran hän nyt kuuli sosialismista, anarkismista ja verotusjärjestelmistä ja oppi tietämään, että oli olemassa monenlaisia sosiaalisia oppisuuntia. Hän kuuli satoja ammattisanoja, jotka olivat hänelle aivan uusia, koska ne kuuluivat niille ajatusaloille, joihin hänen vähäinen lukemisensa ei ollut ulottunut. Sen vuoksi hän ei täydellisesti voinut käsittää väittelyn kulkua, vaan arvaili ja ihmetteli niitä aatteita, jotka olivat pukeutuneet tällaisiin outoihin lauseparsiin. Siellä oli vielä muuan mustasilmäinen tarjoilija, joka oli teosofi, leipuri, joka oli agnostikko, joku vanha mies, joka koetti eksyttää heitä kaikkia syvämieliselällä väitöksellään *kaikki, mikä tapahtuu, on oikein*, ja vielä eräs ukkorahjus, joka lakkaamatta tyrkytti mielipiteitään maailman synnyistä ja isä-atomista ja äiti-atomista. Martin Edenin pää oli aivan sekaisin, kun hän monen tunnin perästä lähti tiehensä ja kiiruhti kirjastoon etsiäkseen määritelmän tusinalle oudolle käsitteelle. Jättäessään sitten kirjaston hänellä oli kainalossaan neljä teosta: Madame Blavatskyn "Salattu Oppi", "Edistys ja Köyhyys", "Sosialismin ydin" ja "Uskonnon ja tieteen taistelu". Onnettomuudeksi hän sattui alkamaan "Salattua Oppia". Pitkät, monitavuiset sanat muodostivat jokaisen rivin, eikä hän voinut niitä ymmärtää. Hän istui vuoteessaan ja sanakirja oli hänen edessään useammin kuin itse luettava kirja. Hän etsi niin monta sanaa, että niiden tullessa uudestaan esiin hän oli ne jo unohtanut ja hän sai etsiä ne taas. Hän keksi kirjoittaa merkitykset vihkoon ja täytti luetteloilla sivun toisensa jälkeen. Mutta sittenkään hän ei voinut ymmärtää. Hän luki aina kello kolmeen aamulla, ja hänen aivoissansa kuohui ja kohisi, mutta hän ei ollut kuitenkaan saanut selville ainoatakaan kirjan perusajatusta. Hän nosti katseensa, ja hänestä tuntui, että huone kohosi, huojui ja sukelteli aivan kuin laiva merellä. Silloin hän heitti "Salatun Opin" kädestään, kirosi kiroamasta päästyäänkin huonettaan, käänsi kaasun sammuksiin ja asettui nukkumaan. Onni ei ollut paljon suotuisampi hänen alkaessaan näitä kolmea jäljellä olevaa kirjaa. Se ei juuri johtunut siitä, että hänen aivonsa olisivat olleet heikot ja kykenemättömät; ne olisivat voineet ajatella näitä asioita, ellei niiltä olisi puuttunut harjaannusta ajatella, ja jos hänen käytettävinaan olisi ollut tarpeelliset ajatusvälineet ja ilmaisukeinot. Hän arvasi sen, ja siksi hän päätti, ettei toistaiseksi lukisi mitään muuta kuin sanakirjaa, kunnes osaisi siitä jokaikisen sanan.

Runous virkisti ja lohdutti häntä kuitenkin, ja hän luki sitä paljon löytäen suurimman ilonsa yksinkertaisimmista säkeistä, joita oli helpompi ymmärtää. Hän rakasti kauneutta ja sieltä hän sitä löysi. Runous samoin kuin musiikkikin vaikutti voimakkaasti häneen, ja vaikka hän ei voinut sitä selittää eikä eritellä, se valmisti hänen mieltänsä niitä vaikeampia tehtäviä varten, jotka hän tulevaisuudessa saisi suorittaakseen. Sivut hänen tajuntansa kirjassa olivat tyhjiä, ja paljon siitä, mitä hän luki ja mikä häntä miellytti, jäi säe säkeeltä näihin lehtiin, kunnes hän suunnattomaksi iloksensa huomasi voitansa esittää ääneen tai kuiskata itsellensä, mikä musiikissa ja runoudessa hänestä oli ollut kaunista. Kerran hän sai käteensä Gayleyn "Klassilliset Myytit" ja Bullfinchin "Satujen ikäkaudet", jotka olivat kirjastossa olleet vierekkäin samalla hyllyllä. Oli kuin suurenmoinen, ihmeellinen valo olisi loistanut hänelle tietämättömyyden pimeään, ja hän luki runoja intohimoisemmin kuin koskaan ennen.

Kirjaston pöydän ääressä työskentelevä mies oli nähnyt Martinin niin usein tulevan kirjastoon, että hän oli oikein mieltynyt häneen, ja aina tervehti hymyllä ja nyökäyksellä, kun Martin astui sisään. Se sai aikaan, että Martin eräänä päivänä teki uskaliaan yrityksen. Hän pani muutamia kirjoja pöydälle, ja sillä aikaa kun mies leimasi kortit, hän virkahti:

"Kuulkaahan, on eräs asia, josta minä haluaisin kysyä teiltä."

Mies hymyili hänelle ystävällisesti.

"Jos te kohtaatte nuoren, hienon naisen, ja hän kutsuu teitä käymään luonaan, kuinka pian te voitte tuota kutsua noudattaa?"

Martin tunsi paitansa puristavan ja kohoavan hartioihin, niin voimaakysyvä oli tuo ponnistus ollut.

"Minä luulisin, kuinka pian tahansa", vastasi mies.

"Niin, mutta tämä on toinen asia", väitti Martin. "Hän... Minä... tuota, katsokaahan, minä ajattelen: Ehkei hän ole kotona. Hän käy yliopistossa."

"Sitten pitää mennä toisen kerran."

"Minä en sanonut juuri niin kuin tarkoitin", tunnusti Martin änkyttäen päättäen samalla voiton ja tappion uhallakin heittäytyä tuon miehen armoille. "Minä olen sangen hiematon nuorukainen, enkä minä ole koskaan saanut aavistustakaan siitä, mikä soveltuu seuraelämässä. Tuo tyttö on kaikkea sitä, mitä minä en ole ja minä olen kaikkea sitä, mitä hän ei ole. Ette suinkaan luule, että minä olen aivan houkka, vai luuletteko?" hän kysyi äkkiä.

"Ei, ei; ei ollenkaan, sen vakuutan", väitti mies. "Teidän kysymyksenne ei kuulu suorastansa kirjaston selitysosastolle, mutta joka tapauksessa minä hyvin mielelläni palvelen teitä."

Martin katsahti ihailen häntä.

"Jos minä voisin ratkaista kysymyksen tuolla tavalla, minä olisin tyytyväinen", hän sanoi.

"Anteeksi, millä tavoin?"

"Tarkoitan, jos minä voisin puhua noin vapaasti ja kohteliaasti ja niin edespäin."

"Oh!" virkahti toinen ymmärtäen.

"Milloin on sopivin aika? Iltapäivällä — ei aivan lähellä ruoka-aikaa? Vai illalla? Vai sunnuntainako?"

"Minä sanon teille", sanoi kirjaston hoitaja kirkastunein ilmein.

"Teidän on parasta soittaa puhelimella hänelle ja sopia ajasta."

"Sen minä teen", hän virkahti, sieppasi kirjansa ja lähti. Hän kääntyi kuitenkin takaisin kysyen: "Kun te puhuttelette nuorta naista — sanokaamme esimerkiksi neiti Lizzie Smithiä — sanotteko te 'neiti Lizzie' tai 'neiti Smith?'"

"Sanotaan 'neiti Smith'", selitti kirjastonhoitaja asiantuntemuksella.

"Sanokaa 'neiti Smith' aina, kunnes tunnette hänet lähemmin."

Siten Martin Eden sai ratkaistuksi tämän pulman.

"Tulkaa milloin hyvänsä; minä olen kotona kaikki illat", oli Ruthin vastaus hänen änkyttävään kysymykseensä, koska hän voisi palauttaa lainaamansa kirjat.

Ruth otti itse hänet vastaan ovella, ja hänen naisellinen silmänsä heti huomasi silitetyt housut ja

jonkinlaisen epämääräisen muutoksen hänessä itsessäänkin. Vieläpä hänen kasvonsakin hämmästyttivät häntä. Oli melkein rajua tuon miehen terveys, ja tyttö tunsi sen voimakkaana laineena vyöryvän itseensä. Taas valtasi hänet sama merkillinen halu nojautua tuohon mieheen ja saada lämpöä, ja taas hän ihmetteli sitä outoa tunnetta, jonka tuon miehen läsnäolo hänessä herätti. Martin puolestaan tajusi taas huumaavan autuuden tunteen valtaavan olemuksensa häntä kädestä tervehtiessään. Ero heidän välillään oli siinä, että Ruth oli kylmä ja hillitty, kun taas Martin sävähti punaiseksi hiusmartoa myöten. Yhtä kömpelönä kuin ennenkin hän seurasi tyttöä, ja hänen vartalonsa vaappui ja hänen olkapäänsä väännähtelivät aivan peloittavasti.

Kun he kerran olivat istahtaneet arkihuoneeseen, alkoi Martin tuntea itsensä rauhalliseksi — paljon rauhallisemmaksi kuin oli osannut odottaakaan. Ruth teki tilanteen hänelle helpoksi, ja se notkea ja henkevä tapa, jolla hän esiintyi, sai Martinin rakastamaan häntä hurjemmin kuin koskaan ennen. Aluksi he puhuivat noista lainatuista kirjoista, Swinburnesta, joka oli vallannut hänet, ja Browningista, jota hän ei ollut ymmärtänyt; ja Ruth johti keskustelua aiheesta toiseen ankarasti miettien, miten voisi häntä auttaa. Samaa hän oli ajatellut heidän ensimmäisestä kohtaamisestaan asti. Hän tahtoi auttaa häntä. Tuo mies vetosi hänen sääliinsä ja hellyyteensä voimakkaammin kuin kukaan ennen, eikä se johtunut niin paljon Martinin alhaisesta asemasta kuin jostain äidillisestä auttamishalusta. Tuo auttamishalu ei ollut mitään tavallista, koska se mies, johon se kohdistui, oli niin miehekäs, että kykeni herättämään hänessä naisellista pelkoa saaden hänen olemuksensa väreilemään ihmeellisistä tunteista ja ajatuksista. Tuossa kaulassa oli entinen tenho, ja ihanaa oli kuvitella, että saisi kiertää kätensä sen ympärille... Se tuntui hänestä yhä kevytmieliseltä päähänpistolta, mutta nyt hän oli siihen jo tavallansa tottunut. Hän ei voinut aavistaakaan, että herännyt rakkaus verhoutuisi sellaiseen valepukuun. Ei hän aavistanut sitäkään, että ne tunteet, joita Martin oli hänessä herättänyt, olivat rakkautta. Hän luuli, että Martin kiinnitti hänen mieltänsä siksi, että oli aivan erilainen kuin muut ja koska hänessä oli monia verrattomia ominaisuuksia, joita mahdollisesti saattaisi kehittää, ja niin noihin tunteihin liittyi vaarattomia ihmisystävällisiä ajatuksia.

Ruth ei tiennyt, että hän himoitsi häntä omakseen; mutta Martinin suhde oli aivan toinen. Hän tiesi, että hän rakasti häntä, ja hän halusi häntä omakseen kiihkeämmin kuin mitään muuta maailmassa. Hän oli rakastanut runoutta kauneuden vuoksi; mutta sen jälkeen kuin hän oli tavannut Ruthin, olivat rakkausrunouden portit avautuneet hänelle selko selälleen. Ruth oli opettanut häntä ymmärtämään paljon selvemmin kuin Bullfinch ja Gayley. Siellä oli säe, johon hän viikko sitten ei olisi kiinnittänyt mitään huomiota: "Autuaasti kuolla suudelman hurmaan", mutta joka nyt lakkaamatta askarteli hänen mielessään. Sen ihmeellinen todellisuus hämmästytti häntä; ja kun hän katseli häntä, hän tunsi, että ilolla kuulisi "suudelman hurmaan". Hän tunsi saaneensa rakkauden jumalaisen lahjan, eivätkä mitkään ritarikannukset olisi voineet tehdä häntä ylpeämmäksi. Ja niin hänelle selvisi elämän tarkoitus ja miksi hän oli syntynyt.

Kun hän katseli häntä ja kuunteli, hänen ajatuksensa kävivät rohkeiksi. Hänet valtasi uudestaan sama villi ihastus, jota hän oli tuntenut ovella puristaessaan hänen kättään, ja hän himoitsi taas saada puristaa sitä. Hänen katseensa siirtyi usein hänen huuliinsa, ja hänen nälkäinen kaihonsa kiihtyi. Mutta tuossa kaihossa ei ollut mitään karkeaa eikä maallista. Tuotti tuskallista riemua joka hetki katsoa noiden huulten leikkiä, kun ne muodostelivat sanoja, joita hän lausui; eivätkä ne olleet tavalliset huulet, eivät sellaiset, jotka on jokaisella miehellä ja naisella. Ne eivät olleet samaa ainetta kuin tavalliset inhimilliset huulet. Ne olivat olemukseltaan puhtaasti henkiset, ja hänen himonsa niihin tuntui kerrassaan toisenlaiselta kuin se, joka oli vetänyt häntä muiden naisten huuliin. Hän saattaisi suudella hänen huuliaan, painaa huulensa niitä vasten, mutta se tapahtuisi pyhässä, juhlallisessa hartaudessa, aivan kuin suudella itse Jumalan viitan lievettä. Hän ei tietoisesti voinut tajuta sitä kaikkien arvojen arviointia, joka hänen mielensä oli vallannut, eikä hän aavistanut, että se hehku, joka loisti hänen silmistään katsellessaan Häntä, oli samaa joka loistaa kaikkien ihmisten silmistä silloin, kun rakkauden tuli niissä palaa. Hän ei voinut uneksiakaan, miten kuuma ja miehekäs hänen katseensa oli, eikä sitäkään, että tuo lämmin liekki ihmeellisellä tavalla saattoi sytyttää toisenkin. Ruthin vastustamaton neitseellisyys puhdisti ja verhosi hänen sielunsa tunteet, kohotti hänen ajatuksensa tähtiviileään kirkkauteen, ja hän olisi hämmästyynyt, jos olisi saanut tietää, että hänen katseensa hehku sytytti samanlaisen liekin toisen koko olemuksessa vallaten hänen aatoksensa ja tunteensa. Se sai Ruthin hämilleen, ja useammin kuin kerran, vaikkei hän tiennyt miksi, katkaisivat ihanat suunnitelmat ajatusten ketjun ja pakottivat hänet pakenemaan sellaisten ajatusten turviin, joista jo osaksi oli puhuttu. Keskustelu oli hänelle aina helppoa, ja nämä keskeytykset olisivat saaneet hänet ymmälle, ellei hän olisi mielessään päättänyt, että se tapahtui keskustelutoverin harvinaisen erikoisuuden vuoksi. Hän oli hyvin altis vaikutteille, eikä siis ollut ihme, että se tuulahdus, joka tuli tämän toisen maailman matkalaisen mukana, luonnollisesti vaikutti häneen tällä tavalla.

Kaiken taustana hänen sielussaan kyti halu auttaa häntä, ja hän johti keskustelun siihen. Mutta Martin kuitenkin kosketti asiaa ensin.

"Minä arvelin, voisinkohan minä saada teiltä joitakin neuvoja", hän alkoi ja huomasi toisessa sellaista

hyväntahtoista avuliaisuutta ja valmiutta, että hänen sydämensä sykki rajusti ja hillittömästi. "Te muistatte kai, että minä viime kerralla ollessani täällä sanoin, etten osaa puhua kirjoista enkä asioista, koska en tiennyt, miten sen tekisin. No niin, minä olen kuitenkin ajatellut yhtä ja toista sen jälkeen. Minä olen ollut kirjastossa aika paljon, mutta useimmat niistä kirjoista, joita käsiini sain, kävivät yli minun ymmärrykseni. Ehkä minun olisi parasta alkaa alusta. Minulla ei ole koskaan ollut sellaiseen tilaisuutta. Minä olen saanut tehdä aika lujasti työtä aina siitä asti kun olin pikkuinen nallikka, mutta sen jälkeen, kun minä olen käynyt kirjastossa ja katsellut kirjoja uusin silmin, ja katsellut uusia kirjoja myös, minä olen alkanut ajatella, etten ole lukenut oikeita kirjoja. Te tiedätte, että ne kirjat, joita tapaa paimenmajoilla ja merimieskapakoissa, eivät ole samoja kirjoja kuin ne, joita teillä on esimerkiksi tässä talossa. Se on kuitenkin sitä lajia, johon ainoastaan olen tottunut. Ja vielä, en minä suinkaan tahdo kerskua, minä olen ollut toisenlainen kuin ne ihmiset, joiden joukossa olen elänyt. Eipä silti, että olisin rahtuakaan parempi kuin häränajajat ja merimiehet, joiden kanssa olen elänyt, minä myös olen ollut häränajaja jonkin aikaa, mutta minä olen pitänyt kirjoista, lukenut, mitä olen käsiini saanut... no niin, luulenpa, että ajattelen aivan toisin kuin useimmat heistä.

"Niin, tullakseni siihen, mitä ajattelin. Minä en milloinkaan ole ollut sellaisessa talossa kuin tämä. Kun viikko sitten tulin tänne ja näin kaiken tämän, teidät, teidän äitinne ja veljenne ja kaikki — niin, minä pidin siitä. Minä olin kuullut jotakin puhuttavan ja lukenut sellaisista kirjoistakin, ja kun minä tulin teidän kotiin — niin, kirjat muuttuivat todeksi. Mutta mitä minä tällä tahdoin sanoa oli, että minä pidin siitä. Minä kaipasinkin sellaista omakseni ja minä kaipaankin sitä yhä. Minä tahdon hengittää samanlaista ilmaa, kun teillä on tässä talossa — ilmaa, joka on täynnä kirjoja ja tauluja ja kauniita esineitä, jossa ihmiset puhuvat hillityllä äänellä ja ovat puhtaita ja heidän ajatuksensa ovat puhtaat. Se ilma, jota minä aina olen hengittänyt, on ollut täynnä likaa, vuokratkasarmeja, tappelua ja viinaa, ja siinä oli myös heidän puheensa aiheet. Kun minä silloin näin teidän suutelevan äitiänne, minä ajattelin, että se oli kauneinta, mitä minä olin koskaan nähnyt. Minä olen nähnyt aika paljon elämässäni ja nähnyt tavallaan enemmän kuin useimmat niistä, jotka ovat olleet minun kanssani. Minusta on hauskaa nähdä, ja minä tahdon nähdä yhä enemmän, ja minä haluan nähdä kaikki toisella tavalla.

"Mutta minä en ole tullut vielä asiaan. Näin se on: minä tahdon muodostaa elämäni sellaiseksi jota vietätte tässä talossa. Elämä on jotakin muutakin kuin kovaa raatamista, viinaa ja turhaa touhua ja torailua. Mutta kuinka minä voin sen tehdä? Miten minun on aloitettava ja tartuttava kiinni? Minä voin tehdä työtä kuinka paljon hyvänsä, uskotteko, ja jos on kovasta työstä kysymys, niin tulokoon kilpasille kuka hyvänsä. Kun vain pääsisin alkuun, voisin työskennellä yötä päivää. Ehkä ajattelette, että minun on hullua kysyä tätä teiltä. Tiedän kyllä, että te olette viimeinen ihminen maailmassa, jolta minun pitäisi kysyä, mutta en tunne ketään muutakaan ... lukuunottamatta Arthuria. Ehkä minun pitäisi kysyä häneltä. Jos minä olisin..."

Hänen äänensä vaiken. Hänen varma suunnitelmansa ja toiveensa tuntui menneen pirstaleiksi, kun hän huomasi, että hän olisi voinut kysyä Arthurilta ja oli nyt käyttäytynyt tyhmästi ja naurettavasti. Ruth ei puhunut heti. Hän koetti ajatuksissaan sovittaa yhteen, mitä oli käsittänyt hänen änkyttävistä, virheellisistä lauseistaan ja mitä huomasi hänen kasvoillaan. Hän ei ollut koskaan katsonut silmiin, jotka olisivat ilmaisseet suurempaa voimaa. Tuossa on mies, joka kykenee suorittamaan jotakin, oli hänen varma vakaumuksensa, jonka hän sai hänen silmistään, mutta se sopi huonosti yhteen, jos vertasi sitä hänen heikosti lausumiinsa ajatuksiin. Mutta niin mutkallinen ja vilkas oli vieraan mielikuvitus, ettei hän voinut tehdä sitä johtopäätöstä, että lausuja oli yksinkertainen, vaan päinvastoin tuli yhä varmemmin vakuutetuksi hänen tavattomista voimistaan. Hänestä tuo mies oli kuin jättiläinen, joka kiemurteli ja tuskitteli epätoivoissaan koettaen päästä irti kahleista, joihin oli sidottu. Lämmin osanotto kuvastui hänen kasvoillaan, kun hän alkoi puhua.

"Mitä te tarvitsette, sen te itse näytätte tajuavan, ja se on kasvatusta. Teidän pitäisi palata takaisin alkuun ja lopettaa kansakoulu ja käydä sitten joku ylempi oppikoulu päästäksenne opiskelemaan yliopistossa."

"Mutta siihen tarvitaan rahaa", keskeytti Martin.

"Oh!" huudahti Ruth. "Sitä en ajatellut. Mutta on kai teillä sukulaisia, joitakin, jotka voivat teitä auttaa?"

Martin pudisti päätään.

"Isäni ja äitini ovat kuolleet. Minulla on kaksi sisarta — toinen on naimisissa ja toinen luultavasti pian menee naimisiin. Sitten minulla on koko joukko veljiä, minä olen nuorin, mutta milloinkaan he eivät ole auttaneet ketään. He ovat vain seilanneet ympäri maailman pitäen huolta vain itsestään. Vanhin kuoli Intiassa. Kaksi on nyt Etelä-Amerikassa, toinen on valaanpyytäjänä ja toinen matkustelee sirkusjoukkueen mukana temppujen tekijänä. Ja minä luulen, että olen heidän kaltaisensa. Olen pitänyt huolta itsestäni siitä asti kun olin yksitoista, äitini kuoli silloin. Minun täytyy siis itseni pitää opiskelustani huolta ja sen minä juuri tahdonkin tietää, mistä alkaa."

"Minä sanoisin, että kaikista tärkeintä on kielioppi. Teidän puheenne on..." Ruth oli ajatellut sanaa "kauheaa", mutta lievensi: "Teidän puheenne ei ole aivan virheetöntä."

Martin punastui ja hikoili.

"Minä tiedän kyllä, että puhun murretta ja käytän sanoja, joita ette ymmärrä. Mutta ne ovat ainoat sanat, jotka osaan... osaan lausua. Minä osaan kyllä muitakin sanoja, jotka olen saanut kirjoista, mutta minä en osaa niitä lausua, ja siksi en myöskään niitä käytä."

"Ei se riipu siitä, mitä te sanotte, niinkään paljon kuin siitä, miten te sanotte. Ettehän pahastu, jos olen teille suora, ettehan? Minä en suinkaan tahdo loukata teitä."

"Ei, ei!" huudahti Martin siunaten mielessään hänen ystävällisyyttään. "Sanokaa pois vain. Minun täytyy se tietää ja mieluummin teiltä kuin keneltäkään muulta."

"No niin, te sanotte 'you was'; pitää olla 'you were'. Te sanotte 'I seen', 'I saw' -muodon asemesta. Te käytätte kahdennettua kieltomuotoa — —"

"Mikä on kahdennettu kielto muoto?" kysäisi Martin ja lisäsi sitten nöyrästi: "Näettehän, minä en ymmärrä edes teidän selityksiänne."

"Minä luulen, etten minä sitä ollenkaan selittänyt", hymyili Ruth. "Kahdennettu kielto muoto on, odottakaahan, te sanotte 'Never helped nobody'. 'Never' on kielto muoto. 'Nobody' on toinen kielto muoto. Nyt on olemassa sääntö, että kaksi kielteistä muotoa muodostaa myönteisen muodon. 'Never helped nobody' merkitsee: heidän on täytynyt auttaa jotakin."

"Se on selvä kuin vesi", myönsi Martin. "Minä en ole koskaan ennen tullut sitä ajatelleeksi. Mutta ei se suinkaan merkitse, että heidän on *täytynyt* auttaa jotakin, vai merkitseekö? Minusta tuntuu, että 'never helped nobody' paremminkin merkitsee, että ovat kuitenkin saattaneet auttaa jotakin."

Ruthia sekä huvitti että hämmästytti hänen ajatustensa nopeus ja varmuus. Kun hän oli saanut johtolangasta kiinni, hän ei vain ymmärtänyt, vaan kykeni korjaamaankin tehdyn erehdyksen.

"Te löydätte sen kaiken kieliopista", hän lisäsi. "Teidän puheessanne on paljon muutakin virheellistä. Te sanotte 'don't', kun pitää olla 'should'nt'."

Ruth jatkoi: "Te sanotte 'don't', kun tarkoitatte 'does not'."

Martin mietti eikä vastannut.

"Eikö se loukkaa teidän korvaanne?" kysyi Ruth.

"En tiedä, loukkaako se", arveli Martin. "Luulen, ettei minun korvani ole harjaantunut, kuten teidän."

"Ja te sanotte 'ben', 'been'-muodon asemesta", jatkoi Ruth, "I come', pitää olla I came', ja sillä tavalla te nielette ja muuttelette loppuja ihan kauheasti."

"Mitä te tarkoitatte?" kysyi Martin tuntien, että hänen tulisi langeta polvillensa niin suunnattoman viisauden edessä. "Miten minä nielen?"

"Te ette sano loppuäänteitä. Te lausutte — oh, turhaa on luetella niitä kaikkia. Tärkeintä teille on kielioppi. Minä haen tänne jonkun, ja näytän, miten voi alkaa."

Kun Ruth nousi, iski Martinin mieleen viisaus, minkä hän oli lukenut seurustelukirjasta, ja hän myös nousi kömpelösti seisoallensa ankarasti aprikoiden, tekikö oikein vai väärin ja eikö Ruth luulisi hänen aikovan tiehensä.

"Kesken kaiken, herra Eden", virkahti Ruth kääntyen ovesa takaisin, "mitä on *pontikka*? Te käytitte sitä sanaa monta kertaa."

"Oh, pontikka", nauroi Martin. "Se on katukieltä. Se tarkoittaa salaa poltettua, kotitekoista viinaa, joka saa teidät hiprakkaan."

"Ja vielä toinen asia", nauroi Ruth vastaan. "Älkää käyttäkö 'te'-sanaa persoonattomasti. 'Te' on persoonallinen, ja te käytitte sitä toisessa merkityksessä kuin tarkoittitte."

"Sitä minä en ymmärrä."

"No, tehän sanoitte minulle juuri 'viinaa, joka saa teidät hiprakkaan' — juovuttaa *minut*, ettekö ymmärrä?"

"Juovuttaa kyllä, ettekö sitä luule?"

"Kyllä tietysti", hymyili Ruth. "Mutta kauniimpaa olisi jättää saattamatta minut siihen tilaan. Käyttäkää jotakin epämääräistä pronominia 'te'-sanan asemesta tai muuttakaa koko lause passiiviin, niin huomaatte, että esitys voittaa."

Kun hän palasi kielioppeineen, hän siirsi tuolin lähemmäksi häntä — Martin mietti, olisiko hänen pitänyt auttaa tuolin siirrossa vai ei — ja istahti hänen rinnallensa. Ruth selaili kirjaansa, ja heidän päänsä olivat kallistuneet toisiaan kohti. Martin saattoi tuskin seurata, mitä hän sanoi, niin hämillään hän oli hänen ihastuttavasta läheisyydestänsä. Mutta kun Ruth alkoi puhua teonsanain taivutuksesta, unohti Martin kokonaan hänet. Martin ei koskaan ollut kuullut puhuttavan teonsanain taivutuksesta ja oli kuin lumottu saadessaan luoda silmäyksen kielen monimutkaisiin lakeihin. Hän kumartui syvempään kirjan yli, ja Ruthin hiukset hyväilivät hänen kasvojansa. Hän oli pyörtynyt vain kerran elämässään, ja hän luuli, että nyt hän taas menettää tajuntansa. Hän saattoi tuskin hengittää, ja sydän jyskytti kuuluvasti pumpaten veren hänen kurkkuunsa, niin että hän oli tukehtua. Koskaan ei Ruth ollut tuntunut hänestä niin läheiseltä kuin nyt. Hetkiseksi oli rakennettu silta heitä erottavan kuilun yli. Martinin tunteet eivät kuitenkaan olleet muuttuneet maallisemmiksi. Ruth ei ollut laskeutunut hänen luoksensa. Päinvastoin hän, Martin, oli kohotettu pilviin ja viety hänen luokseen. Hänen ihailunsa ja kunnioituksensa tunteet olivat sinä hetkenä saaneet jonkinlaisen uskonnollisen hartauden ja pelon luonteen. Hän tunsu astuneensa kaikkein pyhimpään, ja hitaasti ja varovasti hän veti päätänsä sivulle vapautuakseen tuosta kosketuksesta, joka vaikutti häneen kuin sähköisku, mutta josta Ruthilla ei ollut vähintäkään aavistusta.

VIII LUKU

Monien viikkojen kuluessa Martin Eden tutki kielioppiansa, luki uudestaan seurustelua ja käytöstapoja koskevia kirjoja ahmien samalla valitsematta kaikkia muitakin teoksia, mitä käsiinsä sai. Omasta seurapiiristään hän ei nähnyt ketään. Lotusklubin tytöt ihmettelivät, mihin hän oli joutunut, ahdistellen Jimiä kysymyksillään, ja useat nuoret miehet, joiden oli nyrkeillensä täytynyt puolustaa menestystään naismaailmassa, olivat iloisia, ettei Martinia enää näkynyt. Kirjastosta hän löysi verrattoman kalleuden. Samoin kuin kielioppi opetti hänelle kielen rakennetta, neuvoi tämä kirja runouden rakenteen ja lait, ja hän alkoi käsittää runomittoja, säkeistöjä ja loppusointuja, ja sen kauneuden takaa, jota hän niin suuresti rakasti, hän tahtoi saada selville, miten ja minkä tähden. Hän löysi vielä toisenkin kirjan, joka käsitteli runoutta kuvailevana taiteena - käsitteli tyhjentävästi ja valaisi monilla, parhaasta kirjallisuudesta otetuilla esimerkeillä. Hän ei ollut milloinkaan ennen lukenut runoutta sellaisella nautinnolla kuin näitä esityksiä. Ja hänen raikas mielikuvituksensa, joka käyttämättömänä oli vain hautonut tuhansia toiveita kaksikymmentä vuotta, joutui nyt liikkeeseen, ja siinä heräsi kiihkeä opinhalu, joka tavattomalla voimalla ammensi lakkaamatta tiedon ehtymättömistä lähteistä.

Kun hän nyt tästä uudesta maailmastansa loi katseensa siihen vanhaan maailmaan, jossa hän oli elänyt, maailmaan, jossa oli maata ja merta ja laivoja, merimiehiä ja sekalaista naisväkeä, tuntui se sangen pieneltä, mutta se sekaantui tähän hänen uuteen maailmaansa ja laajeni. Hänen mielensä pyrki sopusointuun, ja hän hämmästyti, kun hän ensimmäisiä kertoja alkoi löytää näiden kahden maailman kosketuskohtia. Se ajatusten suuruus ja kauneus, jota hän kirjoista löysi, jalostutti häntä. Tämä sai hänet entistä varmemmin uskomaan, että hänen yläpuolellaan oli hienompi maailma, jossa eli Ruth ja hänen kaltaisensa, ja siinä maailmassa miehet ja naiset ajattelivat näitä korkeampia ajatuksia ja toteuttivat niitä elämässään. Syvällä alhaalla, jossa hän eli, asusti rumuus, mutta hän tahtoi puhdistaa ja kohottaa itsensä siitä alhaisuuden liejusta, jossa hän oli koko elämänsä rypenyt, ja kohota siihen korkeampaan maailmaan, jossa ylemmät luokat elivät. Häntä oli koko lapsuuden ja nuoruudenajan vaivannut ihmeellinen levottomuus; hän ei ollut koskaan tiennyt, mitä hän halusi, mutta hän oli toivonut jotakin, jota oli etsinyt turhaan, kunnes tapasi Ruthin. Mutta nyt hänen levottomuutensa oli tullut raatelevaksi ja tuskalliseksi, ja vihdoin hänelle selvisi horjumattomana varmuutena, että hän janoi kauneutta, viisautta ja rakkautta, joita ilman hän ei voisi elää.

Näiden monien viikkojen kuluessa hän tapasi Ruthia puolikymmentä kertaa, ja joka kerta hänen innostuksensa ja ihastuksensa yhä kiihtyi. Ruth opetti hänelle englantia, korjasi hänen ääntämistään ja selvitteli aritmetiikan alkeita. Mutta heidän seurustelunsa ei rajoittunut kuitenkaan näihin alkeisopintoihin. Martin oli nähnyt liian paljon elämää ja hänen ajatuskykynsä oli liian kehittynyt, että hän olisi voinut kokonaan antautua selvittelemään murtolukuja ja neliöjuuria, välimerkkejä ja lauseenjäsieniä; silloin tällöin heidän keskustelunsa kääntyi toisiin aiheisiin: viimeisiin runoihin, joita Martin oli lukenut, viimeiseen runoilijaan, jota Ruth oli tutkinut. Ja kun Ruth luki ääneen mieluisimpia

kohtia, liiteli Martin onnen ja ihastuksen korkeimmille kukkuloille. Koskaan hän ei ollut kuullut elämässään minkään naisäänen kajahtavan noin suloisesti. Sen pieninkin vivahdus kiihotti hänen rakkauttaan, ja jokainen sana sai hänet värisemään ja hänen sydämensä sykkimään. Sen vaikutti Hänen puheensa erikoinen väri, rauhallisuus ja äänenvaihtelut, tuo lempeä, rikas ja soinnukas sävy, jota ei voi määrittellä ja joka on korkean kulttuurin tuote ja jalon sielun ilmaus. Kun hän kuunteli, kaikui hänen muistojensa korvissa barbaarinaisten raa'at huudot ja juopuneitten noitien kirkuna, joka vähitellen lientyi kuvailemaan työläisnaisten ja hänen omaan luokkaansa kuuluvien tyttöjen ääniä. Silloin alkoi hänen mielikuvituksensa askarrella, ja he kaikki kulkivat yksitellen hänen sielunsa silmäin editse näyttäen yhä kauheammilta Ruthin suloisuuden vuoksi. Hänen autuutensa tuli vielä täydellisemmäksi siitä, että hän tiesi Ruthin käsittävän, mitä luki, ja tunsii kirjoitettujen ajatusten kauneuden saavan hänen sielunsa väreilemään. Eniten hän luki hänelle kirjasta nimeltä "Prinsessa", ja Martin näki usein hänen silmänsä uivan kyynelissä, niin syvästi hänen tunteensa elivät mukana. Sellaisina hetkinä lukijan liikutus kohotti kuulijan jumalten tasalle, ja kun Martin pelkkänä silmänä ja korvana tuijotti häneen, hän luuli katselevansa itse elämää kasvoista kasvoihin ja kuulevansa sen syvimpiä salaisuuksia. Kun hänen tunteensa näin olivat jalostuneina kohonneet korkeuksiin, hän tajusi, että se oli rakkautta ja että rakkaus oli suurinta maailmassa. Ja hänen muistojensa kätköistä kohosivat esille kaikki ne tunteet, jotka ennen olivat kiihottaneet ja polttaneet hänen mieltänsä — viininhurma, naisten hyväilyt, kaikki se raaka peli, joka sisältyy fyysilliseen antamiseen ja ottamiseen, — ja kaikki ne tuntuivat kurjilta ja alhaisilta verrattuna siihen puhdistavaan tuleen, joka nyt riemastutti hänen olemustaan.

Ruthille oli kaikki pimeyden peitossa. Hänellä ei ollut koskaan ollut mitään kokemuksia sydämen asioissa. Ainoat kokemukset niistä hän oli saanut kirjoista, joissa arkisen elämän todellisuus mielikuvituksen siivittämänä muuttui sadun ja epätodellisuuden valtakunnaksi; ja heikosti hän saattoi ymmärtää, että tämä karkea merimies hiipi hänen sydämeensä kooten sinne varastoon tulenarkoja aineita, jotka jonakin päivänä leimahtaisivat ilmielekkiin syyttäen samalla koko hänen olentonsa. Hän ei tiennyt mitään todellisesta rakkauden tuesta. Hänen tietonsa rakkaudesta oli puhtaasti teoreettista, ja hän kuvitteli sitä jonkinlaisena kytevästä liekkiä, lempeänä kuin keväinen kaste tai hiljainen veden solina ja viileänä kuin sametintumma kesäinen yö. Ajatuksissaan hän otaksui rakkauden olevan tyyntä antaumusta, jossa rakastettua hellästi palvottaisiin ikuisen rauhan kukkaistuoksuissa, puolihämärässä ilmakehässä. Hän ei ollut uneksunutkaan, että rakkaus voisi purkautua hillittömänä kuin tulivuori, että sen hehku tuhoaisi jättäen jälkeensä hävitystä ja suitsevia kypeniä. Hän ei tuntenut niitä voimia, jotka asuivat hänessä itessään enempää kuin niitäkään, jotka maailmaa hallitsevat, ja elämän syvyydet olivat hänelle kuvitusmaailman aaltoilevaa merta. Se aviollinen antaumus, joka vallitsi hänen isänsä ja äitinsä välillä, kuvasti hänelle rakkauden sieluja yhdistävää voimaa, ja hän odotti, että hänellekin valkenisi päivä, jolloin hän rauhallisena, ilman sisäisiä tai ulkonaisia järkytyksiä, voisi hiljaa ja tyyneästi lipua samanlaiseen suloiseen rauhansatamaan rakastettunsa kanssa.

Tämän vuoksi hän katseli Martin Edeniä vain jonkinlaisena harvinaisena uutuuksena, merkillisenä yksilönä, ja tästä omituisesta harvinaisuudesta tuntui johtuvan se vaikutus, minkä tämä häneen teki. Se oli vain luonnollista. Samanlaiset oudot tunteet olivat hänet vallanneet hänen katsellessaan viljejä eläimiä eläintarhassa tai myrskytuulen riehuntaa, tai väristessään nähdessään salamain leimahtelevan rajulla ukkossäällä. Kaikissa sellaisissa ilmiöissä oli jotakin kosmillista, ja jotakin kosmillista oli myös tuossa hiomattomassa miehessä. Tämä tuli hänen luokseen, kuten tuulahdus rajattomilta kaukomailta ja äärettömistä avaruuksista. Troopillinen aurinko hohti hänen kasvoistaan, ja hänen muhkeista, täyteläisistä lihaksistaan uhkui elämän alkuvoima. Häneen oli lyönyt leimansa ja arpensa se salaperäinen, raakojen ihmisten ja vielä raaempien tekojen maailma, joka alkoi vasta Ruthin näköpiirin rajoilta. Hän oli kesytön ja villi, ja omalla salaperäisellä tavallaan kiihotti Ruthin turhamaisuutta, että tuo villi niin lempeästi lähestyi häntä. Samalla häntä innosti ihmisten yleinen halu saada kesyttää viljejä. Vaistomaisena päähänpistona, ollenkaan ajattelematta tai suunnittelematta hän oikeastaan tahtoi muovata tämän raaka-aineen isänsä esikuvan mukaan, jonka hänen mielestään saattoi asettaa miehen korkeimmaksi mitaksi. Hän oli liian kokematon käsittääksensä, että se kosmillinen tunne, jonka tuo mies hänessä herätti, oli kosmillisinta mitä maailmassa on, rakkautta, joka yli maan piirin vetää miehiä ja naisia yhteen, pakottaa eläimiä tappamaan toisiaan kiima-aikana ja vetää yksin luonnonvoimiakin vastustamattomasti yhdistymään.

Martinin nopea kehitys oli hänelle lakkaamattoman mielenkiinnon ja hämmästyksen aiheena. Hän huomasi hänessä aavistamatonta hienoutta, joka näytti päivä päivältä kehittyvän yhä rehevämmin nupulle, kuten kukka suotuisassa maaperässä. Hän luki hänelle Browningia ja hämmästytti usein hänen omaperäisiä huomautuksiaan kosketelluista kohdista. Hänen ymmärryksensä yli kohosi se outo seikka, että suuren elämän- ja ihmistuntemuksen vuoksi Martinin arvostelut tavallisesti olivat oikeammat kuin hänen. Martinin käsitys hänen entisten kokemuksiensa mukaan tuntui hänestä naiivilta, vaikkakin hänen mielensä syytti hänen ajatustensa rohkeasta lennosta, sillä ne lensivät usein niin korkealle tähtitarhoihin, ettei hän voinut niitä seurata, vaan istui vavisten ihmetellen tuota aavistamatonta voimaa. Sitten hän soitti hänelle — ei enää tavan vuoksi, kuten vieraalle — ja tutkisteli häntä musiikilla, mutta joutui syvyyksiin, joihin hänen luotilankansa ei ulottunut. Martinin luonto aukeni musiikille,

kuten kukan umpu päivänterälle, ja nopeasti kävi kehitys työläisluokan iskelmistä klassillisiin mestarikappaleisiin, joita Ruth osasi melkein ulkoa. Erittäinkin Martin osoitti ihastustaan Wagneriin, ja Tannhäuser-alkusoitto valtasi hänet voimakkaammin kuin mikään muu, mitä Ruth oli esittänyt, kun soittaja ensin oli johtanut häntä ymmärtämään sitä. Aivan omituisella tavalla se kuvasi hänen elämäänsä. Koko eletty elämä sisältyi Venusburg-motiiviin, kun taas Ruthin merkitystä kuvasi "Toivioletkeläiskuoro", ja tässä haltioituneessa tilassa hän liiteli eteenpäin ja ylöspäin siihen varjojen valtakuntaan, jossa hyvä ja paha käyvät ikuista taistelua.

Joskus Martin kyseli ja sai Ruthin epäilemään, oliko hänen oma käsityksensä musiikista oikea. Mutta kun hän lauloi, ei Martin kysellyt, vaan istui ja kuunteli henkeä pidätellen ja ihailen hänen puhtaan sopraanonsa jumalaista sointua. Samalla hän ei voinut olla vertailematta tuota laulua tehtaantyyttöjen heikkoon ja värisevään piipitykseen, joka oli kouluttamatonta ja epäpuhdasta, tai siihen käheään kirkunaan, joka lähti satamakaupunkien naisten kurkuista. Ruth iloitsi saadessaan soittaa ja laulaa hänelle. Itse asiassa tapahtui ensimmäistä kertaa, että joku koko sielullansa kuunteli häntä, ja suurta riemua tuotti koettaa muovilla tuota raaka-ainetta plastillisen kauniiksi, sillä hän luuli, että hän muovaili sitä ja hänen tarkoituksensa oli jalo. Sitä paitsi oli mieluista olla hänen kanssaan. Tuo mies ei vaikuttanut luotaantyöntävästi häneen. Ensimmäinen vaikutelma oli herättänyt pelkoa hänen heräämättömässä minässään, mutta tuo pelko oli kadonnut. Vaikkei hän sitä tiennyt, hänestä kuitenkin tuntui, että hänellä oli jonkinlainen omistusoikeus tuohon mertenkyntäjään. Martinilla oli sitä paitsi vahvistava vaikutus häneen. Hän opiskeli ahkerasti yliopistossa, ja hänestä tuntui kuin olisi saanut uutta voimaa, kun sai pudistaa hetkeksi kirjojen tomut ja antaa Martinista puhaltavan raikkaan merituulen hyväillä olemustaan. Voima! Sitä hän juuri tarvitsi, ja Martin antoi sitä hänelle runsain määrin. Tulla hänen kanssaan samaan huoneeseen tai kohdata häntä ovelta oli samaa kuin ottaa vastaan koko sykkivä elämä. Ja kun hän oli mennyt, tarttui Ruth kirjoihinsa varmemmalla otteella ja virkistyneellä tarmolla.

Hän osasi Browninginsa erinomaisesti, mutta hänen mieleensä ei ollut koskaan johtunut, että ihmissieluilla leikkiminen on moitittavaa. Kun hänen mielenkiintonsa Martiniin lisääntyi, kiihtyi hänen halunsa muovata uudelleen hänen elämänsä suorastaan intohimoksi.

"Voimme ottaa esimerkiksi herra Butlerin", hän lausui eräänä iltana, kun kielioppi, aritmetiikka ja runous oli heitetty syrjään. "Aluksi hänellä oli verrattain huono menestys. Hänen isänsä oli ollut pankkivirkailija, mutta hän kitui vuosia ja kun hän sitten kuoli keuhkotautiin jossain Arizonassa, huomasi herra Butler, Charles Butler on hänen nimensä, jääneensä maailmaan oman onnensa nojaan. Hänen isänsä oli tullut Australiasta, eikä hänellä siis ollut ainoatakaan sukulaista Kaliforniassa. Hän alkoi työskennellä eräässä kirjapainossa, olen itse kuullut hänen kertovan siitä monen monta kertaa, ja aluksi hän sai kolme dollaria viikossa. Hänen tulonsa nykyään ovat vähintäänkin kolmekymmentätuhatta dollaria. Kuinka hän siihen on päässyt? Hän oli rehellinen, luotettava, ahkera ja taloudellinen. Hän kielsi itseltään kaikki hovit, joihin useimmat pojat mielellään antautuvat. Hän päätti, paljonko hänen tulee säästää viikossa, välittämättä siitä, mistä kaikesta hänen täytyisi luopua toteuttaakseen päätöksensä. Tietysti hän ansaitsi pian enemmän kuin kolme dollaria viikossa, mutta kun hänen tulonsa lisääntyivät, hän säästi sitä enemmän.

"Päivisin hän teki työtä, ja iltaisin hän kävi iltakoulua. Hän tähtäsi katseensa lakkaamatta tulevaisuuteen. Myöhemmin hän kävi iltaisin korkeakoulua. Kun hän oli seitsemäntoista, hänellä oli loistava latojan palkka, mutta hän oli kunnianhimoinen. Hän tahtoi saada korkean aseman, ei vain elää, ja hän kieltäytyi kaikesta ja uhrasi mitä hyvänsä päästäksensä tarkoituksensa perille. Hän päätti lukea lakia ja tuli isän toimistoon konttoripojaksi — ajatelkaahan sitä! — ja sai ainoastaan neljä dollaria viikossa. Mutta hän oli oppinut olemaan taloudellinen ja tuosta neljästä dollarista hän yhä säästi." Hän vaikenä hengähtääkseen ja nähdäkseen, minkä vaikutuksen Martin jutusta saisi. Martinin kasvot hehkuivat mielenkiinnosta hänen seurattessaan herra Butlerin nuoruuden ponnistuksia, mutta otsa oli kurtussa.

"Minusta nuo olivat sangen raskaita aikoja nuorukaisen elämässä", hän huomautti. "Neljä dollaria viikossa! Miten hän sillä eli? Voitte lyödä veikkaa, ettei hän viettänyt erittäin lihavia päiviä. Katsokaas, minä maksan viisi dollaria viikossa täysihoidostani, eikä siitä totisesti kannata kerskua, sen saatte uskoa. Hänen on täytynyt elää kuin koira. Ruoka, jota hän söi — —"

"Hän keitti itse ruokansa", keskeytti Ruth, "pienellä öljykeittiöllä".

"Hänen ruokansa on täytynyt olla huonompaa kuin se, mitä merimies saa kurjimmassa aluksessa pitkällä matkalla, eikä kelvottomampaa evästä ihmiselle voi ajatella."

"Mutta ajatelkaa häntä nyt!" huudahti Ruth kiihkeästi. "Ajatelkaa, mitä hänen tulonsa voivat hänelle nyt tarjota! Hänen aikaisemmat kieltämyksensä ovat tuhatkertaisesti palkitut."

Martin katsoi terävästi häneen.

"Voin lyödä vetoa kansanne", hän sanoi, "ettei herra Butler nyt lihavana päivinänsä ole erittäin iloinen mieleltään. Vuodesta vuoteen hän eli kiduttaen kasvavan pojan vatsaa tuolla tavalla, ja lyön vaikka vetoa, ettei hänen pojanvatsansa voinut siitä erittäin hyvin."

Ruthin silmät painuivat alas hänen tutkivan katseensa edessä.

"Lyön vetoa, että hänen vatsansa on nyt pilalla", lisäsi Martin uhitellen.

"Kyllä, kyllä niin", tunnusti Ruth, "mutta — —"

"Ja lyön vetoa", jatkoi Martin, "että hän on vakava ja juhlallinen kuin vanha pöllö eikä välitä hankkia mitään huvitusta tai mukavuuksia, vaikka saakin kolmekymmentätuhatta vuodessa. Ja lyön vetoa siitäkin, ettei hän ole erittäin hyvällä mielellä nähdessään muiden nauttivan elämästä. Enkö ole oikeassa?"

Ruth nyökkäsi myöntävästi ja kiiruhti selittämään.

"Mutta ei se johdu siitä. Hän on luonteeltaan vakava ja tyyni. Sellainen hän on aina ollut."

"Niinpä tietenkin", vakuutti Martinkin puolestaan. "Kolme ja neljä dollaria viikossa ja nuori poika keittämässä ruokaansa öljykeittiöllä ja säästämässä rahaa, raatamassa päivät työtä ja lukemassa kaiket illat — aina työtä, ei koskaan leikkiä, ei koskaan lupaa pitää hauskaa eikä oppia pitämään hauskaa — hm, ihana kuva! Totisesti hänen kolmekymmentätuhattansa tulivat liian myöhään."

Hänen osaaottava mielensä kuvitteli hänen sielunsa silmäin eteen kaikki ne tuhannet seikat tuon poikasen elämässä, jotka olivat rajoittaneet hänen henkistä kehitystään ja tehneet hänestä ahdasmielisen kolmenkymmentätuhannen dollarin vuositulon miehen. Salamoina välähtelivät tuhannet ajatukset hänen mielessään maalaten hänen eteensä Charles Butlerin koko elämän.

"Tiedättekö", hän lisäsi, "minun tulee sääli herra Butleria. Hän oli liian nuori ymmärtääkseen parempaa, ja siksi hän ryösti itseltänsä elämän, voittaaksensa nuo kolmekymmentätuhatta vuodessa, joista hänelle ei kuitenkaan enää ole mitään iloa. Niin se on, nuo kolmekymmentätuhatta on liian vähäinen summa, että hän voisi ostaa sitä iloa, jonka hänelle olisi poikasena tuottanut yksi kymmensenttinen, jolla olisi voinut ostaa karamelleja, pähkinöitä tai paikan teatteriin neekerin taivaaseen."

Juuri tämä hänen elämänsä katsomuksensa omintakeisuus se enimmin hämmästytti Ruthia. Tuo ajatustapa ei ollut ainoastaan uutta hänelle eikä se rajoittunut siihen, että se kokonaan erosi hänen elämänsä katsomuksestaan, vaan hän tunsu siihen sisältyvän totuuden kultamuruja, ja ne uhkasivat kääntää ylösalaisin hänen entisen ajatusrakenteensa; mutta hän oli kaksikymmentäneljävuotias, luonteeltaan ja kasvatukseltaan vanhoillinen ja jo kiteytynyt niihin elämänmuotoihin, joihin oli syntynyt ja tottunut. Oli totta, että Martinin jyrkät arvostelut hämmästyttivät häntä sinä hetkenä, kun ne lausuttiin, mutta hänestä ne kuvasivat vain lausujan omituista tyyppiä ja outoa elämänsä käsitystä ja sellaisina pian unohtuivat. Vaikkei hän niitä hyväksynyt, kuitenkin se voima, jolla ne lausuttiin, silmien tuli ja vakavat ilmeet sykkädyttivät hänen olemustansa ja vetivät häntä tuohon mieheen. Hän ei voinut aavistaakaan, että mies, joka oli ilmestynyt hänen tiellensä kaukaa hänen näköpiirinsä takaa, sellaisina hetkinä käsitti elämää laajemmin ja syvällisemmin kuin hän. Hänen oma käsityksensä oli yhtä ahdas kuin hänen näköpiirinsäkin, mutta rajoittunut mieli voi käsittää vain rajoituksen toisten elämänsä katsomuksessa. Niinpä Ruth luulikin, että hänen katseensa oli erittäin laaja ja se, ettei Martin voinut ajatella samalla tavalla kuin hän, johtui muka tämän rajoittuneisuudesta; ja hän unelmoi voivansa auttaa häntä näkemään, kuten hän näki, avartaa hänen näköpiiriänsä, kunnes se olisi samanlainen kuin hänenkin.

"Mutta minä en ole vielä lopettanut kertomustani", hän sanoi. "Hän teki työtä, sanoo isä, niin ettei ainoakaan konttoripoika vedä hänelle vertoja. Herra Butlerilla oli lakkaamaton kiihko saada tehdä työtä. Hän ei koskaan myöhästynyt, päinvastoin hän oli toimistossa muutamia minuutteja ennen määräaika. Ja kuitenkin hän säästi aikaa. Jokaisen hetken, jonka hän sai itsellensä, hän käytti opintoihin. Hän opiskeli kirjanpitoa, konekirjoitusta ja maksoi pikakirjoitustuntinsa sanelemalla erälle oikeuden pöytäkirjurille, joka tarvitsi harjoitusta. Sangen pian hän kohosi kirjanpitäjäksi ja teki itsensä välttämättömäksi. Isä antoi hänelle suuren arvon ja käsitti, että hän pääsee vielä pitkälle elämässä. Isän neuvosta hän juuri opiskeli todenteolla lakitiedettä. Hän valmistui, ja tuskin hän oli palannut toimistoon, kun isä otti hänet osakkaaksi. Hän oli suuri mies. Monta kertaa hän on hylännyt Yhdysvaltain senaattorin salkun, ja isä sanoo, että hän milloin hyvänsä voisi päästä Korkeimman Oikeuden jäseneksi, jos tahtois. Sellainen elämä sopii esikuvaksi ja innostaa meitä kaikkia. Se osoittaa meille, että mies, jolla on tahtoa, voi kohota korkealle ympäristönsä yläpuolelle."

"Hän on suuri mies", myönsi Martin rehellisesti.

Mutta hänestä tuntui kuitenkin, että tuossa kertomuksessa oli jotakin, joka ei mitenkään soveltunut siihen, mitä hän ajatteli elämän kauneudesta. Hän ei voinut löytää mitään täysin hyväksyttävää syytä, jonka vuoksi herra Butlerin olisi kannattanut nuoruudessaan niin suuresti nähdä nälkää ja kieltäytyä kaikesta. Jos hän olisi sen tehnyt rakkaudesta johonkin naiseen tai kauneuden kaipuusta, olisi Martin voinut häntä ymmärtää. Rakkaudesta hullu saattaisi tehdä mitä hyvänsä yhden ainoan suudelman vuoksi, mutta ei saadakseen kolmekymmentätuhatta dollaria vuodessa. Hän oli tyytymätön herra Butlerin pyrkimykseen. Niissä oli sittenkin jotakin alhaista ja vähäpätöistä. Kolmekymmentätuhatta vuodessa oli kyllä hyvä olemassa, mutta vatsakatarrin ja mahdottomuus tuntee inhimillistä onnea ryösti siltä kaiken arvon.

Tätä kaikkea hän koetti saada esitetyksi Ruthille, aivan säikäyttäen häntä, sillä nyt Ruth ymmärsi, että paljon pitäisi saada hänessä uudestaan muovatuksi. Ruthin elämänsä katsomus oli sama jokapäiväinen ja ahdas, joka saa inhimilliset olennot uskomaan, että heidän värinsä, uskonsa ja poliittiset mielipiteensä ovat parhaat ja oikeat ja että kaikki muut inhimilliset olennot yli maan piirin ovat jääneet vähemmälle osalle kuin he. Juuri sama ahdasmielisyyden sai muinaisajan juutalaisen kiittämään Jumalaa siitä, ettei hän ollut syntynyt naiseksi, se myös ajaa uuden ajan lähetyssaarnaajat aina maailman ääriin vaihtamaan entiset jumalat uusiin; ja se sai myös Ruthin kiihkeästi toivomaan, että voisi luoda uudestaan tämän miehen, jonka elämänsä käsitys oli niin toisenlainen, niiden ihmisten mallin mukaan, jotka asuivat hänen kanssaan samassa ahtaassa maailman kolkassa.

IX LUKU

Martin Eden palasi meriltä takaisin Kaliforniaan sydämessään kiihkeä rakastajan kaiho. Kun hänen rahavaransa olivat loppuneet, hän oli ottanut paikan siihen alukseen, jonka tuli lähteä etsimään salattuja aarteita ja kahdeksan kuukauden turhan etsinnän jälkeen olivat Salomonin saaret nähneet koko retkikunnan hajoamisen. Miehet olivat saaneet Australiassa lopputilinsä, ja Martin oli heti lyöttäytynyt erääseen valtameren alukseen, jonka päämääränä oli San Francisco. Nämä kahdeksan kuukautta eivät olleet ainoastaan täyttäneet hänen kukkaronsa, niin että hän saattoi oleskella maissa useita viikkoja, vaan ne olivat antaneet hänelle tilaisuuden lueskella aika lailla.

Hän oli päättänyt saada tietoja, ja hänen luonnollisten taipumustensa lisäksi tuli hänen horjumaton kestävyytensä ja rakkautensa Ruthiin. Hän oli ottanut mukaansa kieliopin ja lukenut sen kerta kerran perään, kunnes hänen väsymättömät aivonsa olivat omistaneet sen kokonaan. Hän tajusi nyt, kuinka keho kieltä hänen laivatoverinsa käyttivät, ja mielessään hän päätti ajatuksissaan korjata ja etsiä oikeat muodot heidän puheilleen. Suureksi ilokseen hän huomasi, että hänen korvansa oli suuresti herkistynyt ja että hänen kieliaistinsa sangen ripeästi kehittyi. Kielivirheet loukkasivat häntä, mutta harjoituksen puutteessa noita virheitä kuului vielä hänen omastakin suustaan. Hänen kielensä kieltäytyi oppimasta kaikkia temppuja yhdellä kertaa.

Kun hän oli kerrannut kielioppinsa tarpeeksi monta kertaa, hän otti sanakirjan ja liitti joka päivä kaksikymmentä uutta sanaa sanavarastoonsa. Hän huomasi pian, ettei tämä ollut ollenkaan helppoa, mutta hän luki uupumatta yhä pitenevää listaansa edestakaisin painaen mieleensä sanojen määritelmiä ja lausumatapoja, kunnes siten muisteli itsensä iltaisin uneen. Erikoista huomiota hän kiinnitti määrättyihin lauseparsiin, joissa saattoi harjoittaa kieltänsä virheettömästi lausumaan vaikeita sanoja sillä tavalla kuin Ruth. "and"- ja "ing"-päätteet lausuttiin niin, että d ja g kuuluivat selvästi, ja niin hän huomasi, että hän ennen pitkää alkoi puhua englantia selvemmin ja oikeammin kuin upseerit tai ne hienosti pukeutuneet seikkailijat, joiden vastuulla oli retken taloudellinen onnistuminen.

Kapteeni oli muuan raukeasilmäinen norjalainen, joka jollakin tavalla oli saanut haltuunsa kaikki Shakespearen kootut teokset, joita hän ei koskaan lukenut, ja Martin oli pessyt hänen vaatteitansa ja palkkseen saanut lainata näitä kalliita nidoksia. Joksikin aikaa hän oli niin syventynyt näihin näytelmiin, joista monia viehättäviä ja loistavia kohtauksia vaivatta jäi hänen mieleensä, että koko elämä tuntui muodostuvan joksikin Elisabethin aikuiseksi huvi- tai murhenäytelmäksi, ja kaikki hänen ajatuksensa saivat rytmillisen ja runollisen muodon. Se harjoitti hänen korvaansa, ja hänelle muodostui hienostunut käsitys sivistyneestä kielestä, ja samalla hän oppi karsimaan pois kaiken, mikä oli vanhentunutta ja vanhanaikaista.

Nämä kahdeksan kuukautta olivat tulleet hyvin käytetyiksi, sillä samalla kun hän oppi käyttämään kaunista kieltä ja ajattelemaan johdonmukaisesti, hän oppi myös enemmän kuin ennen tuntemaan itseään. Tuntiessaan itsensä nöyräksi, koska tiesi niin perin vähän, hänen mieltänsä kuitenkin ilahdutti väkevä oman voiman tunto. Hän tunsu suuren eron itsensä ja laivatoveriensä välillä, mutta hän oli kyllin

viisas ymmärtääksensä, että tuo ero johtui enemmänkin henkisistä mahdollisuuksista kuin jo saavutetuista tuloksista. Mitä hän osasi tehdä, osasivat toisetkin; mutta hän tunsikin merkillisten voimain ailahtelevan olemuksessaan, ja siksi hän päätteli, että hänessä oli enemmän kuin tähän asti oli tullut esille. Häntä aivan vaivasi maailman rajaton kauneus, ja hartaasti hän toivoi, että Ruth olisi ollut hänen luonaan jakamassa sitä hänen kanssaan. Hän päätti kuitenkin kuvata hänelle Etelämeren hurmaavaa kauneutta niin hyvin kuin ikinä osasi. Tätä ajatellessa hänen luova voimansa leimahti hulmuavaan liekkiin, ja hän päätti kuvata tätä kauneutta suuremmalle kuulijakunnalle kuin yksistään Ruthille. Ja silloin riemulla ja loistolla hänessä heräsi huimaava ajatus. Hän rupeaisi kirjoittamaan. Hän tahtoi olla yksi niitä silmiä, joilla maailma näkee, yksi niitä korvia, joilla se kuulee, ja yksi niitä sydämiä, joilla tämä maailma tuntee. Hän tahtoisikin kirjoittaa kaikkea, runoja ja proosaa, kertomuksia ja kuvauksia ja näytelmiä, kuten Shakespeare. Siinä oli tie, jota kulkien hän voittaisi Ruthin. Kirjallisuuden miehet olivat maailman jättiläisiä, ja hän kuvitteli heitä paljon suuremmiksi ja ylevämmiksi herra Butlerin kaltaisia ihmisiä, jotka ansaitsivat kolmekymmentätuhatta vuodessa ja saattoivat tulla Korkeimman Oikeuden jäseniksi, jos halusivat.

Kun ajatus kerran oli herännyt, se juurtui yhä lujemmin häneen, ja paluumatka San Franciscoon oli kuin unta. Hän oli kuin juopunut ennen aavistamattomasta voimasta ja tunsikin, että hän voisi tehdä vaikka mitä. Keskellä tätä suurta yksinäistä merta selvisivät suuntaviivat hänelle. Ensimmäisen kerran hän nyt selvästi näki Ruthin ja hänen maailmansa. Se varmistui hänen mielessään jonkinlaiseksi konkreettiseksi esineeksi, jonka hän saattoi ottaa käsiinsä käännellen ja tutkien sitä mielensä mukaan. Paljon siinä maailmassa kyllä oli hämärää ja sumun peitossa, mutta hän näkikin sen kokonaisuutena eikä yksityiskohdissa, ja samalla hän näki tien, jolla pääsisi sen herraksi. Kirjoittaa! Tuo ajatus poltti häntä kuin tuli. Hän alkaisi heti, kun pääsisi kotiin. Ensimmäinen tehtävä olisi kuvata aarteitten etsijäin retkeä. Hän möisi tuon kynänsä tuotteen jollekin San Franciscon sanomalehdelle. Hän ei puhuisi Ruthille sanaakaan siitä, ja Ruth ihastuisi ja hämmästyisi nähdessänsä hänen nimensä sen alla. Kirjoittaessansa hän saattaisi jatkaa opintojansa. Olihan jokaisessa päivässä kaksikymmentäneljä tuntia. Hän olisi voittamaton. Hän tiesi, miten tehdä työtä, ja vastukset murtuisivat hänen tieltänsä. Hän ei enää koskaan palaisi merelle merimiehenä; ja sinä hetkenä hänen mieleensä kohosi viehättävän huvialuksen kuva. Olihan muitakin kirjailijoita, joilla oli omat huvialuksensa. Tietysti, sen hän selvästi ymmärsi, menestys alussa olisi vähäisempi, ja joksikin aikaa hän mielihyvällä tyytyisi, jos saisi kirjoituksistansa edes sen verran, että voisi jatkaa opintojansa. Ja sitten, jonkun ajan kuluttua, kun hän olisi kyllin oppinut ja valmistanut itseänsä, hän kirjoittaisi suuret teoksensa ja hänen nimensä olisi kaikkien huulilla. Mutta suurempaa kuin tämä, sanomattoman paljon suurempaa, kaikista suurinta olisi, että hän osoittaisi olevansa Ruthin arvoinen. Maine kyllä oli hyvä olemassa, mutta vain Ruthin vuoksi hän unelmoi kaikki loistavat unelmansa. Hän ei ollut maineen tavoittelija, vaan rakastaja, joka oli rakkaudesta melkein hullu.

Palattuaan Oaklandiin melkoinen palkkasaaliinsa taskussansa hän vuokrasi entisen huoneensa Bernard Higginbothamilta ja tarttui heti työhön. Hän ei ilmoittanut edes Ruthille, että oli palannut. Hän tahtoi mennä häntä tervehtimään vasta sitten, kun olisi lopettanut kirjoituksensa aarteidenetsijöistä. Ei ollutkaan kovin vaikeata kieltäytyä näkemästä ikävöityä, sillä luomisen ilo hehkui kuin kuume hänen sielussaan. Sitä paitsi juuri se artikkeli, jota hän kirjoitti, veisi Ruthin lähemmäksi häntä. Hän ei tiennyt, miten pitkälti hän kirjoittaisi, ja siksi hän laski sanat kahden sivun artikkelista, joka oli ilmestynyt *San Francisco Examinerin* sunnuntainnumerossa, ja sen hän otti ohjeekseen. Kolme päivää hän työssänsä hikoili; mutta kun hän oli sen kirjoittanut puhtaaksi suurilla koukeroilla, joita oli helppo lukea, hän havaitsi kirjastosta löytämästään tyyliopista, että oli olemassa sellaisiakin ihmeitä kuin uudet kappaleet ja lainausmerkit. Hän ei ollut koskaan ennen ajatellut näitä asioita, ja heti hän tarttui työhön kirjoittaen artikkelinsa uudestaan ja verratessaan esitystään lakkaamatta tyyliopin vaatimuksiin hän oppi yhtenä ainoana päivänä ainekirjoitusta enemmän kuin tavallinen koulupoika kokonaiseen vuoteen. Kun hän oli kirjoittanut artikkelinsa toiseen kertaan ja käärinyt huolellisesti rullalle, hän luki eräästä sanomalehdestä neuvoja ja ohjeita aloitteleville ja huomasi sieltä sen rautaisen lain, ettei käsikirjoitusta saa koskaan kiertää rullalle ja että se täytyy kirjoittaa ainoastaan toiselle puolelle liuskaa. Molemmissa suhteissa hän oli rikkonut tätä lakia vastaan. Samalla hän sai tietää senkin, että ensi luokan sanomalehdet maksoivat vähintäänkin kymmenen dollaria palstalta. Niinpä hän kirjoittaessansa artikkeliansa kolmatta kertaa puhtaaksi kertoi kymmenen dollaria kymmenellä, koska palstoja tulisi kymmenen. Laskipa miten päin tahansa, tulos oli sama — sata dollaria — ja hän päätti, että tämä oli parempaa ansiota kuin merten purjehtiminen. Ellei hän olisi ollut niin taitamaton, hän olisi kirjoittanut artikkelinsa kolmessa päivässä. Sata dollaria kolmessa päivässä! Ansaitaksensa semmoisen summan hän olisi saanut olla kolme kuukautta ja enemmänkin merellä. Hän olisi hullu, jos lähtisi merelle, kun kerran voi kirjoittaa, hän päätteli, vaikkei raha itsessään merkinnytkään hänelle mitään. Sen arvo olisi siinä vapaudessa, jonka se hänelle antaisi, kelvollisissa vaatteissa, joita voisi sillä ostaa, kaikessa siinä, joka veisi häntä lähemmäksi sitä hentoa, kalpeata tyttöä, joka oli mullistanut hänen elämänsä aivan toiseksi ja antanut hänelle innostuksen lahjan.

Hän pisti kirjoitelmansa suureen kuoreen ja osoitti *San Francisco Examinerin* toimittajalle. Hän luuli,

että kaikki, mitä otettiin sanomalehteen, julkaistaisiin heti, ja kun oli lähettänyt käsikirjoituksen perjantaina, hän toivoi sen ilmestyvän sunnuntaina. Hän kuvitteli, että olisi suurenmoista ilmoittaa sillä tavalla Ruthille takaisintulostaan. Sitten sunnuntai-iltana hän menisi häntä tervehtimään. Sillä aikaa hän toteuttaisi toisen ajatuksen, joka hänen mielestään oli erittäin järkevä, hyödyllinen ja kaino. Hän kirjoittaisi seikkailukertomuksen pojille ja möisi sen *Youth's Companionille*. Hän meni erääseen lukusaliin ja tarkasteli *Youth's Companionin* kustantamia sarjoja. Jatkuvat sarjat, hän huomasi, julkaistaan viidessä numerossa samalla viikolla, ja kussakin oli noin kolmetuhatta sanaa. Hän huomasi useita sarjoja, joita oli ilmestynyt seitsemässäkin numerossa, ja niin pitkän hän päätti kirjoittaa.

Kerran hän oli ollut valaanpyyntiretkellä arktisilla seuduilla. Retki, jonka oli määrä kestää kolme vuotta, päättyi haaksirikkoon kuuden kuukauden kuluttua. Vaikka hänen mielikuvituksensa oli oikukas, joskus melkein haaveellinen, hän oli kuitenkin erittäin mieltynyt todellisuuteen, ja se pakotti häntä kirjoittamaan asioista, jotka hän tunsi. Hän tunsi valaanpyynnin, ja tästä todellisesta aineistosta hän sepittäisi seikkailukertomuksen, jossa kaksi poikaa esiintyisi sankareina. Se oli helppoa työtä, hän päätti lauantai-iltana. Hän oli sinä päivänä kirjoittanut ensimmäisen osan, jossa oli kolmetuhatta sanaa, suureksi iloksi Jimille ja ilmeiseksi harmiksi herra Higginbothamille, joka ruoka-aikoina pisteli tuota "kirjallista kykyä", joka oli ilmestynyt perheeseen.

Martin kuunteli tyynesti kuvitellen, miten hänen armas lankonsa hämmästyisi sunnuntaina, kun avaisi *Examinerinsa* ja näkisi kuvauksen aarteensijöistä. Varhain hän meni ulos sinä aamuna ja hankki itselleen mainitun monisivuisen sanomalehden. Hän silmäsi sen läpi ja toisen kerran vielä huolellisemmin, ja sitten hän taittoi sen kokoon ja jätti samaan paikkaan, mistä oli sen ottanut. Hän oli iloinen, ettei ollut maininnut tuosta artikkelista ainoallekaan olennolle. Tarkemmin ajatellessaan hän kyllä huomasi, että oli erehtynyt toivoessaan, että artikkelit joutuisivat niin kovin nopeasti sanomalehden palstoille. Sitä paitsi, hänen artikkelinsa ei sisältänyt mitään kiireellisiä uutisia, ja sen vuoksi toimittaja varmaankin kirjoittaisi siitä hänelle ensin.

Aamiaisen jälkeen hän kävi jatkamaan kirjoitustansa. Sanat juoksivat hänen kynästä, vaikkakin täytyi sängen usein keskeyttää työ, kun oli tutkittava sanakirjan määritelmiä tai vertailtava esitystä tyylioppiin. Sellaisten keskeytysten aikana hän luki ja luki uudelleen kappaleen kerrallaan ja lohdutti itseään sillä, että vaikkei hän kyennyt vielä esittämään niitä suuria asioita, jotka hänen mieltänsä polttivat, hän kuitenkin oppi suunnittelemaan, ja selvitteli itselleen eri tyylejä voidakseen kerran antaa ajatuksilleen tajuttavan muodon. Hän ahersi, kunnes ilta pimeni, ja sitten hän meni lukusaliin, jossa hän selaili ja tutki aikakauskirjoja ja viikkolehtiä, kunnes lukusali suljettiin kello kymmenen. Siinä oli viikon työjärjestys. Joka päivä hän kirjoitti kolmetuhatta sanaa, ja joka ilta hän istui lukusalissa tarkastellen aikakauskirjoja saadakseen selville, millaisia kertomuksia, artikkeleita ja runoja toimittajat pitivät kyllin arvokkaina julkaistaviksi. Yksi asia oli varma. Mitä nuo monenkarvaiset kirjailijat tuottivat, siihen kykeni hänkin, ja kun hän saisi vain aikaa, hän kirjoittaisi sellaista, mihin nuo toiset eivät kyenneet. *Pikku Tiedoista* hän luki, millaisia palkkioita ensiluokkaiset aikakauskirjat kirjailijoille maksavat. Hän ihastui suunnattomasti saadessaan tietää, ettei ainoastaan Rudyard Kiplingille maksettu dollaria sanasta, vaan muillekin maksettiin niin, että alin palkkio oli kaksi senttiä sanalta. *Youth's Companion* oli luonnollisesti ensiluokkainen, ja sen mukaan ne kolmetuhatta sanaa, jotka hän oli tänään kirjoittanut, tuottaisivat hänelle kuusikymmentä dollaria, kahden kuukauden palkan merellä!

Perjantai-iltana hän lopetti kertomuksensa, joka käsitti kaksikymmentäyksituhatta sanaa. Kahden sentin mukaan sanalta se tuottaisi hänelle neljäsataakaksikymmentä dollaria, mikä ei ollut ollenkaan huono viikkopalkka. Siinä oli enemmän rahaa, kuin hän oli milloinkaan yhdellä kertaa omistanut. Hän ei tiennyt, mihin hän sen kaiken käyttäisi. Hän oli löytänyt kultakaivoksen. Käytettyään tämän hän saisi yhä lisää. Hän päätti ostaa itselleen enemmän vaatteita, tilata joukon aikakauskirjoja ja ostaa tusinan tietokirjoja, joiden puuttumisen vuoksi hänen nyt kesken työtänsä täytyi mennä kirjastoon. Ja sittenkin olisi jäljellä suuri summa tuosta neljästä sadastakahdestakymmenestä dollarista. Häntä aivan huoletti, mihin hän sen käyttäisi, kunnes keksi, että hän hankkisi Gertrudelle palvelijan ja ostaisi polkupyörän Marianille.

Hän osoitti tuon valtavan käsikirjoituksensa *Youth's Companionille*, ja lauantai-iltana suunniteltuaan uuden artikkelin helmenpyytäjistä hän lähti tervehtimään Ruthia. Hän oli soittanut, ja Ruth itse tuli hänelle avaamaan. Vanha tuttu terveyden ja voiman tunne tulvehti vieraasta Ruthiin ja vaikutti häneen melkein kuin sähköisku. Se tuntui tunkeutuvan hänen ruumiiseensa ja virtaavan hänen suonissaan kuin hehkuva laava. Martin punastui lämpimästi ottaessaan hänen kätensä ja katsoessaan hänen sinisiin silmiinsä, mutta auringon polttama kahdeksan kuukauden rusketus peitti punastuksen, vaikkei se voinut suojata hänen kaulaansa kovan kauluksen inhoittavalta hankaukselta. Ruth huomasi huvittuneena tuon punaisen juovan, mutta hänen ilkamoiva hymynsä hävisi heti, kun hän katsahti hänen pukuunsa. Se sopi hänelle erittäin hyvin, se oli hänen ensimmäinen tilauksesta tehty pukunsa, ja hänen vartalonsa näytti notkeammalta ja sopusuhtaisemmalta kuin ennen. Sen lisäksi hän oli vielä vaihtanut lippalakkinsa pehmeään hattuun, ja Ruth komensi häntä panemaan sen päähänsä, että hän saisi tarkastaa sitten hänen ulkomuotoansa. Hän ei muistanut, koska oli tuntenut itsensä niin

onnelliseksi. Tuo muutos Martinissa oli hänen kättensä työtä, ja hän oli ylpeä siitä ja paloi halusta saada auttaa häntä edelleen.

Mutta kaikista huomattavin muutos, joka miellytti Ruthia eniten, oli tapahtunut hänen puheessaan. Martin ei puhunut ainoastaan virheettömästi, vaan vapaammin kuin ennen, ja paljon uusia sanoja oli tullut hänen sanavarastoonsa. Mutta kun hän kiihtyi tai innostui, hän alkoi taas solkata vanhaa murrettaan ja heitti pois sananlopun. Samalla huomasi jonkinlaista kömpelöä epäröimistä, kun oli lausuttava uusia sanoja, joita hän oli oppinut. Mutta toiselta puolen se keveys ja usein terävä sukkeluus, jolla hän ajatuksensa lausui, ihastutti Ruthia. Martinille tuli avuksi hänen vanha leikillinen tuulensa ja hulluttelutaitonsa, jotka olivat tehneet hänestä hänen oman luokkansa suosikin, mutta jota hän ei tähän asti ollut voinut Ruthin läheisyydessä harjaannuksen ja sopivien sanojen puutteessa käyttää. Hän alkoi juuri tunnustella asemaansa, ja päätti ettei suinkaan esiintyisi tungettelevasta Siksi hän oli hyvin varovainen, oikein arkatuntoisen varovainen, antaen Ruthin yksin määrätä keskustelun sävyn, pysyen hänen rinnallaan, mutta varoen astumasta askeltakaan syrjään.

Martin kertoi hänelle viimeaikaisista puuhistaan ja siitä, että oli alkanut kirjoittaa tullakseen toimeen ja voidakseen jatkaa opintojansa. Mutta hän tunsu suurta pettymystä, kun Ruth ei osoittanutkaan odotettua ihastusta ja hyväksymistä. Ruth ei ilmeisesti uskonut paljoa hänen suunnitelmistaan.

"Katsokaahan", sanoi Ruth rehellisesti, "kirjoittamisen täytyy olla ammatti, kuten mikä muu hyvänsä. Eipä sillä, että minä tietäisin siitä jotakin. Minä sanon vain yleisen mielipiteen asiasta. Te ette voisi tulla sepäksi opiskelematta sepän ammattia kolmea vuotta — vai onko se viisi vuotta? Kirjoittamisesta maksetaan niin paljon paremmin kuin sepän työstä, ettei ole ihme, että on monta, jotka tahtoisivat kirjoittaa, jotka koettavat kirjoittaa."

"Mutta ettekö luule, että minulla on aivan erikoisia kirjailijataipumuksia?" kysyi Martin ihmetellen itsekin kysymyksensä rohkeutta, samalla kun hänen vilkas mielikuvituksensa loihti tämän kohtauksen kuin taululle hänen eteensä erottaen sen tuhansista muista kohtauksista hänen elämässään — kohtauksista, jotka olivat likaisia ja raakoja, karkeita ja elämellisiä.

Koko tämä monivivahteinen kuva ilmestyi salaman välähdyksenä hänen mieleensä ja katosi samalla aiheuttamatta keskeytystä keskusteluun tai rikkomatta hänen tyyntä ajatustensa juoksua. Tuossa mielikuvituksensa taulussa hän näki itsensä ja tämän suloisen, kauniin tytön katselevan toisiansa kasvoihin ja keskustelemaan hyvällä englannin kielellä huoneessa, joka oli täynnä kirjoja ja taideteoksia ja jossa ilmeni hienostunut maku ja korkea sivistys, ja kaikkea valaisi himmenemätön kirkkaus; samalla hän näki tuon taulun reunoilla ja sivuilla häipyviä kuvia itsestään, mutta nyt hän katseli niitä syrjästä ja hänellä oli valta loihtia esille, mitä halusi. Hän näki nämä toiset kuvat kuin leijailevan sumun ja liitelevien synkkien pilvien takaa, joiden läpi niille lankesi punainen, ellottava valo. Hän näki kadunkiertäjiä kapakassa juomassa puhdasta paloviinaa, ilma täynnä rivoutta ja säädyttömiä puheita, ja hän näki itsensä niiden joukossa juomassa ja kiroilemassa kaikkein villeimpien kanssa pöydän ääressä, jota valaisi käryvä lamppu, samalla kun särkyneet lasit helähtelivät ja likaisia kortteja jaettiin ympäri. Hän näki itsensä vyötäisiin asti alastomana käyvän suurta nyrkkitaisteluaan Liverpool Redin kanssa *Susquehannan* keulakannella, ja samalla ilmestyi esille *John Rogersin* verinen kansi eräänä harmaana aamuna, jolloin oli koetettu tehdä kapina, perämies kuolemantuskassa voimainsa takaa jyskyttämässä suurta laskuovea, revolveri vanhan miehen kourassa sylkemässä tulta ja savua, miehet raivosta vääntynein kasvoin lausumassa hirveitä kirouksia, kunnes kaatuivat hänen ympärilleen, — ja sitten hän palasi keskikuvaan, joka pysyi liikkumattomana ja puhtaana kirkkaassa valaistuksessa ja jossa Ruth istui kirjojen ja taideteosten keskellä keskustellen hänen kanssaan. Tuossa oli flyygeli, jolla Ruth myöhemmin soittaisi hänelle, ja hän kuuli omien valittujen ja suorien sanojensa kaiun: "Mutta ettekö luule, että minulla on aivan erikoisia kirjailijataipumuksia?"

"Mutta olkoon miehellä millaiset taipumukset tahansa sepän ammattiin", nauroi Ruth, "en kuitenkaan ole koskaan kuullut, että hänestä olisi tullut seppää, ennen kuin on ensin palvellut määrätty oppivuotensa."

"Mitä te siis neuvoisitte?" kysyi Martin. "Ja älkää unohtako, että minä tunnen itsessäni kyvyn kirjoittaa. Minä en voi sitä selittää, mutta tiedän, että se on minussa."

"Teidän täytyy saada kunnollinen kasvatus", kuului vastaus, "tulkoonpa teistä sitten lopulta kirjailija tai olkoon tulematta. Sellainen kasvatus on teille välttämätön, minkä uran te sitten valinnettekin, eikä se saa olla hutiloitu ja pintapuolinen. Teidän tulee päästä korkeakouluun."

"Kyllä — —" alkoi Martin, mutta Ruth keskeytti hänet lisäten esitykseensä peräkanneetin:

"Tietysti te voisitte kirjoittaa samalla."

"Niin kyllä täytyisikin", myönsi Martin lyhyesti.

"Kuinka niin?" Ruth katsoi häneen kummastellen ja hieman tyytymättömänä, sillä häntä ei aina miellyttänyt se itsepäisyys, jolla Martin piti kiinni mielipiteistään.

"Siksi, että ilman kirjoittamista ei voi olla puhuttakaan mistään korkeakoulusta. Minun täytyy elää ja ostaa kirjoja ja vaatteita, ymmärrättehän."

"Sen minä olin unohtanut", nauroi Ruth. "Miksi te ette syntyessänne saanut myös tuloja?"

"Tyytyväisempi olen siitä, että olen saanut terveyden ja mielikuvituksen", vastasi Martin. "Minä kyllä voin tienata omiksi tarpeikseni, mutta minun täytyy ajatella — —" hän oli sanomaisillaan "teitä", mutta muutti sitten "ajatella jotakin muutakin".

"Älkää sanoko tienata", huudahti Ruth. "Se on katukieltä ja kuuluu kauhealta."

Martin punastui ja änkytti: "Olette oikeassa, ja toivon, että korjaisitte virheitäni joka kerta."

"Minä... minä teen sen mielelläni", vastasi Ruth viivytellen. "Teissä on niin paljon hyvää, että minä mielelläni tahtoisin nähdä teidät täydellisenä."

Martin oli raaka-ainetta hänen käsissään ja toivoi kiihkeästi, että Ruth muovaisi häntä juuri sellaiseksi, kuin hänen miesihanteensa oli. Ja kun Ruth ihasteli, että aika oli erittäin sopiva, koska sisäänpääsytestinnot korkeakouluun alkaisivat seuraavana maanantaina, Martin lupasi heti arvelematta, että hän ottaisi niihin osaa.

Sitten Ruth soitti ja lauloi hänelle, ja hän seurasi häntä nälkäisin, kaihoisin katsein juopuen hänen sulaisuudestaan ja ihmetellen, ettei siellä ollut vähintäänkin sata kosijaa, jotka kuuntelisivat ikävöiden ja kaihoten, kuten hän ikävöi ja kaihosi.

X LUKU

Martin jäi päivälliselle sinä iltana ja Ruthin suureksi mielihyväksi teki erittäin edullisen vaikutuksen hänen isäänsä. He keskustelivat merenkulusta elämäntehtävänä — aihe, jonka Martin tunsu yhtä hyvin kuin viisi sormeaan, ja herra Morse huomautti jälkeen päin, että hän näytti erittäin selväpäiseltä nuorelta mieheltä. Koettaessaan välttää murretta ja etsiessään oikeita sanoja Martin oli pakotettu puhumaan hitaasti, joka taas antoi hänelle tilaisuuden saada esille parhaat ajatukset, mitä hänessä oli. Hän oli vapaampi kuin ollessaan ensi kerran päivällisillä noin vuosi sitten, ja hänen arkuutensa ja kainoutensa miellytti myös rouva Morse, joka suuresti iloitsi tapahtuneesta edistyksestä.

"Hän on ensimmäinen mies, joka koskaan on herättänyt Ruthissa mitään mielenkiintoa", hän sanoi miehelleen. "Ruth on ollut niin välinpitämätön ja ylimielinen miehiin nähden, että minä olen ollut oikein huolissani."

Herra Morse katsahti uteliaana vaimoonsa.

"Tahdotko sinä käyttää tätä nuorta merimiestä jonkinlaisena herättäjänä?" hän kysyi.

"Minä tahdon, ettei Ruth kuole vanhana piikana, jos minä voin sen estää", kuului vastaus. "Jos tuo nuori Eden voisi herättää hänen mielenkiintoansa yleensä miehiin, olisi se hyvä asia."

"Oikein hyvä asia", vastasi hänen miehensä. "Mutta otaksupa — ja joskus meidän täytyy otaksua, lemmikkini — otaksupa, että hän herättää hänen mielenkiintoansa liian voimakkaasti juuri itseensä, entäs sitten?"

"Mahdotonta", nauroi rouva Morse. "Ruth on kolme vuotta häntä vanhempi, ja muutenkin se on ihan mahdotonta. Siitä ei tule mitään. Jätä se asia minulle."

Näin järjestettiin Martinin asemaa sillä aikaa kun hän itse Arthurin ja Normanin johdolla suunnitteli oikeata hullun yritystä. Sunnuntaiaamuna herrat lähtisivät pitkälle pyörämatkalle vuoristoon, mutta se ei herättänyt Martinin mielenkiintoa, ennen kuin hän sai kuulla, että myös Ruth ajoi pyörällä ja lähtisi mukaan. Martin ei osannut ajaa eikä hänellä ollut pyörääkään, mutta jos kerran Ruth ajaisi, hänkin hankkisi pyörän ja opettelisi, hän päätti, ja kun hän oli heittänyt hyvästinsä, hän poikkesi kotimatalla eräaseen liikkeeseen ja maksoi neljäkymmentä dollaria pyörästä. Se oli enemmän kuin kokonaisen kuukauden raskaan työn palkka, ja se teki hänen varoihinsa hämmästyttävän loven. Mutta kun hän lisäsi sen sata dollaria, jonka hän *Examinerilta* saisi siihen neljänsataankahteenkymmeneen dollariin,

jonka *Youth's Companion* vähintäänkin maksaisi, hän tunsikin, että hän todellakin saattoi käyttää tuon mitättömän summan hankkiakseen elämäänsä edes hieman vaihtelua. Ei hän myöskään välittänyt, vaikka turmelikin pahasti pukunsa koettaessaan ajaa pyörällä kotiin. Hän soitti vielä samana iltana räätäälille herra Higginbothamin puodista ja tilasi itsellensä uuden puvun. Sitten hän kantoi pyöränsä ylös talon takaosassa kiertäviä portaita, ja kun hän oli siirtänyt sänkynsä hiukan ulommaksi seinästä, hän huomasi, että pienessä huoneessa oli nipin napin tilaa hänelle ja hänen pyörällensä.

Sunnuntain hän oli päättänyt käyttää valmistelluksensa itseänsä korkeakoulun pääsyutkintoon, mutta helmenpyytäjien artikkeli vietti hänet pois niistä ajatuksista, ja hän käytti koko päivän koettaen kuumeisella innolla antaa muodon sille romanttiselle kauneudelle, joka poltti hänessä. Se hämmästyttävä tosiasia, ettei Examiner ollut sinä aamuna julkaissut hänen artikkeliansa aarteensijöistä, ei ollenkaan masentanut häntä. Hänen ajatuksensa lensivät korkealla, niin korkealla, että hän oli kuuro, vaikka häntä kahdesti kutsuttiin herra Higginbothamin maukkaalle sunnuntaipäivälliselle, ja ilman sitä hän jatkoi työtönsä. Herra Higginbothamille sellainen päivällinen oli juhlahetki maallisessa aherruksessa, ja sen kestäessä hän aina muisti enemmän tai vähemmän onnistuneilla juhlasaarnoilla ylistää Amerikan verrattomia oloja, jotka sallivat kovan työn tekijänkin nousta aina hänenkin asemaansa, johon erehtymättä aina viittasi, sillä hän oli kohonnut puotilaisesta Higginbothamin Rahaksimuutto Liikkeen omistajaksi.

Maanantaiaamuna Martin Eden katsahti huoaen keskeneräiseen "Helmenpyytäjiinsä" ja ajoi raitiotievaunulla Oaklandiin korkeakoululle. Ja kun hän sitten muutamaa päivää myöhemmin tiedusteli kokeitten tulosta, sai hän kuulla, että hänet oli hylätty kaikissa muissa aineissa paitsi kieliopissa.

"Teidän englannin kielen taitonne on erinomainen", sanoi professori Hilton katsoa murjottaen häneen suurten silmälasiansa läpi, "mutta te ette tiedä mitään, ette yhtään mitään muista aineista, ja teidän taitonne Yhdysvaltain historiassa on inhoittava, ei löydy sille toista sanaa — inhoittava. Minä neuvoisin teitä..."

Professori Hilton vaikenikin ja katsahti häneen välinpitämättömänä ja elottomasti kuin yhteen koeputkistaan. Hän opetti korkeakoulussa fysiikkaa, hänellä oli suuri perhe, pieni palkka ja valikoitu annos papukaijan tietoja päässänsä.

"Neuvostanne kiitän, herra", sanoi Martin nöyrästi, toivoen, että sama mies, joka hoiti virkaansa kirjaston pöydän ääressä, olisi sillä hetkellä ollut professori Hiltonin asemassa.

"Ja minä neuvoisin teitä palaamaan kansakouluun vähintäänkin kahdeksi vuodeksi. Hyvästi."

Tämä epäonnistuminen ei järkyttänyt Martinia syvästi, vaikkakin häntä loukkasi Ruthin hämmästynyt ilme, kun hän kertoi, minkä neuvon professori Hilton oli hänelle antanut. Ruthin pettymys oli niin ilmeinen, että Martin pahoitteli hänen vuokseen epäonnistumistaan.

"Näettehän, että olin oikeassa", sanoi Ruth. "Te osaatte paljon enemmän kuin yksikään niistä, jotka hyväksyttiin, mutta kuitenkin ette voi läpäistä tutkintoa. Se johtuu siitä, että teidän tietonne ovat hapuilevat ja pinnalliset. Te tarvitsette johdonmukaista ohjausta opinnoissanne, ja sitä voi ainoastaan taitava opettaja antaa. Teidän täytyy rakentaa lujalle pohjalle. Professori Hilton oli oikeassa, ja jos minä olisin teidän sijassanne, minä menisin iltakouluun. Puolessatoista vuodessa te kyllä pääsisitte siihen, mitä professori Hilton kahdella tarkoitti. Sitäpaitsi, silloin jäisivät teille päivät vapaiksi, jolloin voisitte kirjoittaa, tai ellette voisi hankkia toimeentuloanne kynällä, voisitte työskennellä jotenkin muuten."

"Mutta jos minun päiväni menevät työssä ja illat koulussa, koska minä tulen teitä tapaamaan?" oli Martinin ensimmäinen ajatus, vaikka hän pidättyi lausumasta sitä julki. Sen sijaan hän virkkoi:

"Minusta tuntuu niin lapselliselta mennä iltakouluun. Mutta sittenkään en siitä välittäisi, jos uskoisin että se maksaa vaivan. Mutta sitä minä en usko. Minä voin itse hankkia nuo tiedot pikemmin kuin mikään opettaja kykenee niitä antamaan. Se olisi ajan hukkaa" — hän ajatteli Ruthia ja kiihkeätä haluansa saada omistaa hänet — "eikä minulla ole varaa siihen. Minulla ei ole hetkeäkään joutilasta aikaa, se on joka tapauksessa varma."

"On kuitenkin paljon, joka on välttämätöntä." Ruth katsahti häneen hellästi, ja hän tunsikin olevansa julma vastustaessansa häntä. "Fysiikka ja kemia. Niissä te ette pääse mihinkään ilman laboratoriotöitä; ja huomaatte kyllä algebran ja geometrian toivottomaksi ilman perusteellista ohjausta. Te tarvitsette taitavia opettajia, spesialisteja, jotka osaavat pöntätä tietonsa toistenkin päähän."

Martin vaikenikin hetkisen mieltien sanoja, jotka antaisivat hänen ajatuksilleen vähemmän itserakkaan ilmaisen.

"Pyydän teitä, älkää luulko minun kerskuvan", hän alkoi. "Minä en ole ollenkaan ajatellut menetellä siten. Minusta tuntuu kuin minulla olisi luontaiset opiskelijanlahjat. Minä voin opiskella yksin. Minulle

se on yhtä mieluista kuin ankalle vesi. Näettehän, miten minä sain selville kieliopin. Ja minä olen oppinut paljon muutakin — te ette voi aavistaakaan, kuinka paljon. Ja minä olen päässyt vasta alkuun. Odottakaahan, kunnes minä olen saanut — —". Hän viivytteli, kunnes oli varmistunut, että lausuu oikein ja vasta sitten täydensi: "ladatuksi voimapatterini. Minä olen vasta nyt alkanut tajuta asioita oikealla tavalla. Minä alan osata arvostella ja klareerata asioita — —"

"Oh, älkää sanoko 'klareerata'", keskeytti Ruth.

"Tarkoiton, että olen alkanut päästä tolkkulle asioista", selitti Martin kiireesti.

"Ei tuokaan sanontatapa tunnu sujuvalta", väitti Ruth.

Martin yritti uudestaan.

"Mitä tahdon sanoa on, että minä olen alkanut päästä hajulle, missä päin on maa."

Säälistä Ruth vaikenä, ja Martin jatkoi:

"Tieto tuntuu minusta muistuttavan karttahuonetta. Milloin ikinä minä menen kirjastoon, valtaa minut sellainen tunne. Opettajain osa on neuvoa oppilaita tutustumaan tuon huoneen sisältöön määrätyn järjestelmän mukaan. Opettajat ovat tuon karttahuoneen oppaita — siinä kaikki. Heidän oma päänsä on työpöyhjä. He eivät keksi itse, mitä opettavat, eivätkä luo mitään. Kaikki on siellä karttahuoneessa valmiina, ja he ovat tutustuneet siihen, ja heidän tehtävänsä on ohjata outoa, joka muuten joutuisi harhaan. Mutta minä en joudukaan niin helposti harhaan. Minulla on kohtuullisen hyvä paikallisvaisto. Minä tavallisesti tiedän, josko olen osunut oikeaan — mikä siinä on väärää taas?"

"Älkää sanoko, 'josko olen osunut oikeaan'."

"Olette oikeassa", myönsi Martin kiitollisena, "olenko osunut oikeaan. Mutta mihinkäs minä jäinkään? Jo muistan, karttahuoneeseen. Muutamat ihmiset tarvitsevat oppaita — ehkäpä useimmat, mutta minä luulen selviytyväni ilmankin. Minä olen nyt jo oleskellut melko kauan karttahuoneessa ja olen juuri saamaisillani selville, mitkä kartat minun on paras valita, mitä rannikoita tahdon tutkia. Ja oman suunnitelmani mukaan minä luulen voivani tutkia yksikseni asioita paljon nopeammin. Laivaston nopeus on järjestettävä hitaimman aluksen mukaan, tiedättehän, ja opettajain nopeus on saman lain alainen. He eivät voi mennä eteenpäin nopeammin kuin heidän oppilaittensa suuri enemmistö, ja minä kyllä pääsen yksikseni nopeammassa tahdissa kuin kokonainen luokka." "Se pääsee nopeimmin, joka matkustaa yksin", myönsi Ruth. "Mutta nopeammin minä matkustaisin teidän kanssanne", teki Martinin mieli lisätä, ja hän näki kuin kangastuksena rajattoman maailman aurinkoisine lakeuksineen ja tähtikirkkaine syvyyksineen, joiden läpi hän leijaili hänen kanssaan käsi hänen vyötäröllään, vaaleitten, kultaisten kiharain hyväillessä hänen kasvojaan. Sinä hetkenä hän tajusi, kuinka surkuteltavan köyhästi kieli kykenee tunteita tulkitsemaan. Jumala! Jospa hän voisi sovittaa sanansa niin, että Ruth voisi nähdä sen, mitä hän silloin näki! Ja hän tunsu povessaan merkillisen piston, niin kuin hänet olisi yllättänyt ääretön tuska ja vaiva, niin kiihkeästi hän olisi tahtonut maalata nähtäville ne ihmeelliset näyt, jotka kutsumattomina välähtelivät hänen sielunsa peilissä. Ah, siinä se oli! Hän keksi nyt menestyksen salaisuuden. Juuri sen olivat suuret kirjailijat ja mestarirunoilijat oppineet. Sen vuoksi he olivatkin sellaisia jättiläisiä. He osasivat ilmaista sen, mitä ajattelivat, tunsivat ja näkivät. Auringonpaisteessa nukkuvat koirat usein vikisevät ja haukahtelevat unissaan, mutta ne eivät kykene ilmaisemaan, mikä panee ne vikisemään ja haukkumaan. Hän oli usein miettinyt, mitä se oli. Ja juuri sellainen hän itse oli, auringonpaisteessa makaava koira. Hän näki uljaita ja ihania näkyjä, mutta hän saattoi vain vikistä ja haukkua Ruthin jalkain juuressa. Mutta hän lopettaisi auringossa makaamisen. Hän nousisi ylös silmät auki, ja hän taistelisi, tekisi työtä ja oppisi, kunnes silmät vapautuisivat sokeuden sumusta ja kieli pääsisi kahleistaan, että hän voisi kertoa hänelle uniensa valtakunnan suuruudesta ja ihanuudesta. Muut ihmiset olivat keksineet keinon, miten ilmaista ajatuksensa, miten tehdään sanat palvelijoiksi ja miten eri tavalla yhdistelemällä noita sanoja annetaan niille suurempi sisältö kuin niiden yksityinen merkitys on. Hän aivan hämmästyti, kun tuo salaisuus selvisi kirkkaana välähdyksenä hänen mielessään, ja taas ilmestyivät rajattomat lakeudet ja tähtikirkkaat syvyudet, kunnes hänestä tuntui, että kaikki oli niin hiljaa, ja hän näki Ruthin tarkastelevan häntä huvitetuin ilmein ja hymyilevin silmin.

"Minun unelmiini ilmestyi suuri näky", Martin sanoi, ja kun nämä sanat kaikuivat hänen korvissaan, hänen sydämensä ihmeellisesti sykähti. Mistä olivat tulleet nuo sanat? Ne täydellisesti selittivät sen äännettömyyden, jonka hänen näkynsä oli keskusteluun aiheuttanut. Se oli ihme. Hän ei ollut milloinkaan voinut niin ylevästi ilmaista ylevää ajatusta. Mutta hän ei ollut koskaan yrittänytäkään pukea yleviä ajatuksia sanoihin. Siinä se oli. Se selitti kaiken. Hän ei ollut koskaan koettanut. Mutta Swinburne oli, ja Tennyson ja Kipling ja kaikki muut runoilijat. Hänen mielensä palasi "Helmenpyytäjiin". Hän ei ollut koskaan uskaltanut yrittää mitään suurta, ei ollut koskaan koettanut antaa henkeä sille kauneudelle, joka tulena paloi hänen sielussaan. Tuosta artikkelista pitäisi tulla aivan toisenlainen, kun hän saisi sen valmiiksi. Häntä oikein kauhistutti se rajaton kauneus, joka siihen

sisältyi, ja taas hänen mielensä leimahti ja terästyi, ja hän kyseli itseltään, miksi hän ei ollut voinut esittää tuota kauneutta uljaina säkeinä, kuten suuret runoilijat tekivät. Ja siihen lisäksi tuli se salaperäinen riemu, se henkinen ihme, joka sisältyi hänen rakkauteensa Ruthiin. Miksi hän ei voisi laulaa myös siitä, kuten runoilijat? He olivat laulaneet rakkaudesta. Hän tekisi samoin. "Kunniani kautta!"

Hän kuuli tuon huudahduksen kaikuvan pelästyneissä korvissaan. Ajatustensa liidellessä hän oli laushtanut sen ääneen. Veri syöksyi hänen kasvoihinsa, aalto aaltoa ajaen, punaten ne voimakkaammin kuin auringon pronssinen väri, kunnes häpeän hehku peitti ne kokonaan kauluksen hankaamasta juovasta hiusmartoon asti.

"Minä — minä — pyydän anteeksi", hän änkytti. "Minä ajattelin."

"Se kuului kuin te olisitte rukoillut", sanoi Ruth rohkeasti, mutta sielussaan hän värisi. Ensimmäisen kerran elämässään hän kuuli jonkun tuntemansa miehen vannovan, ja se järkytti häntä ei ainoastaan kasvatuksen ja tottumuksen vuoksi, vaan siksi, että hän oli sielussaan tuntenut elämän raa'an tuulahduksen tunkeutuneen suojeltuun neitsytkammioonsa.

Mutta hän antoi anteeksi ihmetellen, kuinka helppoa oli antaa anteeksi Martinille mitä tahansa. Martinia ei oltu kasvatettu, kuten muita miehiä, ja hän yritti niin ankarasti ja myös menestyksellisesti. Ruthin päähän ei kertaakaan pälkähtänyt, että hänen kiihkeään hyväntahtoisuuteensa olisi saattanut olla jokin muu syy. Hänen hellemmät tunteensa Martiniin olivat heränneet, mutta sitä hän ei tiennyt. Hänen ei ollut mahdollista tietää sitä. Kahdenkymmenenneljän vuoden tyyni elämä ilman pienintäkään rakkausseikkailua ei ollut johtanut häntä erittelemään tunteitansa, ja koska ei todellinen rakkaus ollut häntä koskaan lämmittänyt, ei hän nytkään ymmärtänyt, että hänen sydämensä vähitellen nyt syttyi ja lämpeni.

XI LUKU

Martin kävi uudestaan käsiksi Helmenpyytäjät-artikkeliinsa, joka olisi kyllä valmistunut ennemmin, elleivät runokokeet olisi lakkaamatta johtaneet hänen mieltään siitä pois. Hänen runonsa olivat rakkaudenlauluja, jotka Ruthin innoittamina olivat syntyneet, mutta ne eivät koskaan valmistuneet. Ei voinut yhtenä päivänä oppia käyttämään helkkyviä runomittoja. Runomitta, poljento ja loppusointu olivat jo itsesssänsä vakavia asioita, mutta niissä ja niiden takana oli jotakin kaukaista ja saavuttamatonta, jota hän löysi kaikessa suuressa runoudessa, mutta jota hän ei voinut vangita oman henkensä hedelmiin. Se oli runouden petollinen henki, jonka hän vaistoillansa tunsu ja jota etsi, mutta ei voinut valtaansa anastaa. Se oli hänestä kuin loimuava liekki, lämmin ja leijuva auer kaukana saavuttamattomissa, vaikkakin hän joskus sai siitä ahkeruutensa palkinnoksi häipyviä säteitä, jotka hän muodosteli säkeiksi, ja ne kaikuivat kuin hopeakellot hänen aivoissaan tai loihtivat hänen näkyihinsä utuisen aavistuksen näkymättömästä kauneudesta. Se oli kuin ilveilyä. Hän paloi halusta voida tulkita tunteitansa, mutta osasi vain soperrella tyhjiä sanoja, kuten kuka muu tahansa. Hän luki kokeitansa ääneen. Runomitta marssi täydellisin jaloin, ja soinnut olivat moitteettomat ja poljento virheetön, mutta korkeampi hehku ja innostus, jota hän itsesssänsä tunsu, puuttui. Hän ei voinut sitä ymmärtää, ja uudestaan ja yhä uudestaan, epätoivoissaan, lyötynä ja masentuneena hän palasi artikkeliinsa. Proosa oli varmaankin helpompi pähkinä purra.

Saatuaan "Helmenpyytäjät" valmiiksi hän kirjoitti artikkelin merenkulusta elämäntehtävänä, toisen merikilpikongan pyynnistä ja kolmannen luoteisväylästä. Kokeen vuoksi hän päätti kyhätä lyhyen kertomuksen, ja ennen kuin hän oli lakannut tästä, hän oli kirjoittanut kuusi lyhyttä juttua, jotka hän lähetti eri aikakauskirjoille. Hän kirjoitti herkeämättä aamusta iltaan, vieläpä myöhään yöhönkin lukuunottamatta niitä aikoja, jolloin hän kävi lukusalissa, lainaamassa kirjastosta kirjoja tai tervehtimässä Ruthia. Hän tunsu itsensä täysin onnelliseksi. Elämä oli muuttunut korkeaan vireeseen. Hän oli ainaisessa kuumeessa. Luomisen ilo, jonka luullaan kuuluvan vain jumalille, oli vallannut hänet. Koko elämä hänen ympärillään, ummehtuneitten kasviksien ja saippuavaahdon haju, hänen sisarensa löntystävä olemus ja herra Higginbothamin inhoittavat kasvot, oli unta. Todellinen maailma oli hänen sielussaan, ja ne jutut, joita hän kirjoitti, olivat vain ilmauksia hänen mielensä todellisesta maailmasta.

Päivät olivat liian lyhyet. Oli niin paljon, jota hän tahtoi opiskella. Hän lyhensi nukkuma-aikansa viiteen tuntiin ja huomasi, että silläkin voi tulla toimeen. Hän koetti myös neljää ja puolta, mutta hänen täytyi mielipahakseen palata viiteen. Hän oli ilolla omistanut kaiken aikansa mille harrastuksellensa tahansa. Mielipahalla hän lopetti kirjoituksensa saadakseen lukea, lukemisensa mennäksensä

kirjastoon, huoaten hän riistäytyi vapaaksi tietojen karttahuoneesta tai lukusalien aikakauskirjoista, jotka olivat täynnä niiden onnellisten kirjailijoiden salaisuuksia, joiden oli onnistunut saada tuotteensa myydyiksi. Oli kuin olisi pitänyt katkoa sydämen kieliä, kun hänen täytyi lähteä pois Ruthin luota; ja hän riensi kuin villitty pitkin pimeitä katuja päästäksensä kirjainsa luo niin pian kuin suinkin. Mutta vaikeinta kaikista oli sulkea algebra tai fysiikka, panna pois kynä ja muistivihko ja sulkea silmänsä uneen. Hänestä oli äärimmäisen vastenmielistä lakata elämästä, vaikkapa vain vähäksikin aikaa, ja hänen ainoa lohdutuksensa oli, että herätyskello oli asetettu soimaan viiden tunnin päästä. Olihan ajanhukka vain viisi tuntia, ja silloin kellonpärinä herättäisi hänet tajuttomuuden tilasta, ja hänellä olisi käytettävänä uusi, ihana yhdeksäntoista tunnin työpäivä.

Viikkojen vierieissä hänen rahansa hupenivat peloittavasti, eikä ollut mitään tuloja. Kuukauden kuluttua siitä, kun hän oli lähettänyt poikain seikkailusarjansa *Youth's Companionille*, se palautettiin hänelle takaisin. Hylkäämiskirjelmä oli laadittu niin hienotunteisesti, että hän joka tapauksessa ajatteli kustantajaa sangen ystävällisesti. Mutta yhtä ystävällisesti hän ei ajatellut *San Francisco Examinerin* toimittajaa. Odotettuaan kaksi kokonaista viikkoa Martin oli kirjoittanut hänelle. Viikkoa myöhemmin hän oli kirjoittanut uudestaan. Kuun lopussa hän oli itse matkustanut San Franciscoon käydäkseen henkilökohtaisesti tervehtimässä toimittajaa. Mutta hän ei saanut tavata tätä ylhäistä herraa punatukkaisen juoksupojan estämänä, joka Kerberoksena vartioi ovia. Viidennen viikon lopulla tuli käsikirjoitus hänelle postissa takaisin ilman ainoatakaan sanaa selitykseksi. Ei ollut mukana hylkäyskirjelmää, ei huomautuksia eikä kerrassaan mitään. Samalla tavalla saivat hänen muutkin kirjoitelmansa lojua San Franciscon toistenkin johtavien lehtien toimistoissa. Saatuaan ne vihdoin takaisin hän lähetti ne Idän aikakauslehdille, joista ne lähetettiin takaisin nopeammin, ja mukana seurasi aina painettu hylkäyskirjelmä.

Lyhyet jutut palautettiin samalla tavalla. Hän luki ne uudestaan ja uudestaan ja piti niistä niin, ettei mitenkään voinut ymmärtää syytä niiden hylkäämiseen, kunnes eräänä päivänä luki sanomalehdestä, että käsikirjoitukset oli aina kirjoitettava koneella. Se selitti kaiken. Tietysti toimittajilla oli niin paljon työtä ja puuhaa, etteivät he mitenkään ehtineet tankata pitkiä käsikirjoitettuja liuskoja. Martin vuokrasi kirjoituskoneen ja kulutti kokonaisen päivän oppiakseen käyttämään sitä. Joka päivä hän kirjoitti koneella kaikki sepitelmänsä ja myös entiset käsikirjoitukset aina sen mukaan kuin ne palautettiin hänelle takaisin. Suuri oli sen vuoksi hänen hämmästyksensä, kun nämä koneella kirjoitetutkin kyhäelmät alkoivat tulla takaisin. Hänen leukansa näytti käyvän jäykemmäksi, hänen ilmeensä uhmailevammaksi, ja hän sinkosi käsikirjoituksensa uusille kustantajille.

Hänen mieleensä iski ajatus, ettei hän voinut pätevästi arvostella omia töitensä. Niinpä hän koetti Gertruden apua. Hän luki juttujansa ääneen hänelle. Sisaren silmät säteilivät, ja hän katseli ylpeänä veljeänsä sanoessaan:

"Sehän on suurenmoista! Oletko sinä sen itse kirjoittanut?"

"Itse tietysti", myönsi veli kärsimättömästi. "Mutta kertomus, mitä pidit siitä?"

"Suurenmoinen", kuului vastaus. "Aivan suurenmoinen ja niin jännittävä. Olin pelkkänä korvana."

Martin saattoi nähdä, ettei sisko tiennyt, mitä sanoisi. Hämmästys ainoastaan oli levinnyt hänen hyväntahtoisille kasvoilleen. Siksi hän odotti.

"Mutta sano, Mart", kuului pitkän äänettömyyden jälkeen, "miten se päättyi? Saiko se nuori mies, joka puhui niin korkealentoisesta lopulta hänet?"

Kun Martin sitten oli selittänyt lopun, jota piti taiteellisen selvänä ja vaikuttavana, virkkoi Gertrude:

"Sitä minä tahdoinkin tietää. Miksi et kirjoita juttuasi samalla tavalla?"

Yhden asian Martin oppi luettuaan hänelle koko joukon kertomuksia, nimittäin, että sisar piti onnellisista loppuista.

"Tuo kertomus oli kerrassaan suurenmoinen", hän sanoi ojentuen ylös pesupunkkansa äärestä ja pyyhkien punaisella, höyryävällä kädellä hikeä otsaltaan, "mutta se tekee minut surulliseksi. Minä tahtoisin itkeä. Maailmassa on kuitenkin niin paljon surullisia asioita. Minä tulen iloiseksi, saadessani ajatella iloisia asioita. Jos hän nyt nai hänet, ja... Et suinkaan sinä pahastu Mart?" hän kysyi huolestuneesti. "Minä nyt satun tuntemaan tuolla tavalla, kun olen niin väsynyt, luulisin. Mutta kertomus oli suurenmoinen, siitä huolimatta — kerrassaan suurenmoinen. Mihin sinä aiot sen myydä?"

"No, se nyt on hieman toinen juttu", nauroi Martin.

"Mutta jos sinä sen myisit, paljonko luulisit siitä saavasi?"

"Oh, sata dollaria. Se nyt on ihan pienin summa, tavallisten hintojen mukaan."

"Voi minun päiviäni! Minä toivon, että sinä myisit sen."

"Helposti saatua rahaa, vai?" Sitten Martin lisäsi ylpeästi: "Minä kirjoitin sen kahdessa päivässä. Siitä tulee viisikymmentä dollaria päivälle."

Hän halusi kiihkeästi saada lukea kertomuksiansa Ruthille, mutta ei uskaltanut. Hän odottaisi, kunnes joku niistä julkaistaisiin, hän päätteli, silloin Ruth ymmärtäisi, mitä hän oli tehnyt. Sillä aikaa hän yhä jatkoi työtänsä. Seikkailuhalu ei ollut koskaan kiihoittanut häntä voimakkaammin kuin nämä ihmeelliset löytöretket hänen omaan sieluunsa. Hän osti uusia fysiikan ja kemian oppikirjoja, luki edelleen algebraa ja ratkaisi probleemoja ja todisteli teoreemoja. Hän osoitti suurta luottamusta laboratoriokokeihin, ja hänen voimakas mielikuvituksensa johti häntä käsittämään kemiallisia muutoksia paljoo selvemmin kuin tavalliset laboratorioitten oppilaat. Martin otti selvän vaikeatajuisista sivuista, ja se uusi ja omaperäinen käsitys, jonka hän luonnon laeista sai, oli kerrassaan valtava. Hän oli pitänyt maailmaa vain maailmana, mutta nyt hän alkoi tajuta sen järjestystä, voiman vaikutusta aineeseen. Monet ennen käsittämättömät seikat selvisivät hänelle nyt aivan itsestään. Vivut ja väkipyörät kiinnittivät erikoisesti hänen mieltänsä, ja ajatukset palasivat takaisin laivojen vipuihin, väkipyöriin ja köysistöön. Merenkulkuteoria, joka johti laivoja erehtymättä kyntämään suuntaansa viitoittamattomalla merellä, selvisi hänelle täydellisesti. Myrskyn, sateen ja luoteen ja vuoksen salaisuudet paljastuivat, ja tutustuminen pasaatituulten syihin sai hänet miettimään, eikö hän sittenkin ollut kirjoittanut artikkeliansa luoteisväylästä liian aikaisin. Joka tapauksessa hän tiesi, että hän nyt osaisi sen tehdä paljon paremmin. Eräänä iltana hän meni Arthurin mukana Kalifornian yliopistoon ja henkeä pidätellen ja melkein uskonnollisella kunnioituksella kulki siellä laboratorioissa, katseli kokeita ja todistuksia ja kuunteli fysiikan professorin luentoa.

Hän ei kuitenkaan laiminlyönyt kirjoitustansa. Virtana valui lyhyitä kertomuksia hänen kynästään, ja hän alkoi kokeilla helpommilla runomuodoilla — sellaisilla, joita hän näki painettavan aikakauskirjoihin — vaikkakin hän erehtyi tuhlaamaan kaksi kokonaista viikkoa saadaksensa sovitetuksi erään tragedian helkkyviin säkeisiin, ja kun puolisen tusinaa aikakauskirjoja oli sen palauttanut hänelle takaisin, hän oli kerrassaan kummissaan. Sitten hän tutustui Henleyhin ja kirjoitti sarjan merirunoja käyttäen mallinaan tämän "Luonnoksia". Ne olivat yksinkertaisia runoja täynnä valoa ja värejä, haaveellisuutta ja seikkailuja. Hän antoi kokoelmalle nimen "Merilauluja", ja hänestä ne olivat parasta, mitä hän tähän asti oli saanut aikaan. Niitä oli kolmekymmentä runoa, jotka hän oli valmistanut kuukaudessa, sommitellen yhden kunkin päivänä sen jälkeen kun oli saanut säännöllisen suorasanaisten päivätyönsä lopetetuksi, mikä päivätyö oli tuottanut yhtä paljon kuin kokenut ja onnistunut kirjailija saa aikaan kokonaisessa viikossa. Työ ei merkinnyt hänelle mitään. Eikähän se ollut hänestä työtäkään. Hän oli saamaisillaan puheenlahjan, ja kaikki se kaunis ja ihmeellinen, mikä vuosia oli ollut vangittuna hänen mykkien huuliensa taakse, tulvehti nyt esille villinä, vuolaana virtana.

Hän ei näyttänyt "Merilaulujansa" kenellekään, ei edes kustantajille. Hän oli alkanut epäillä kustantajia. Mutta ei johtunut kuitenkaan tuosta epäilyksestä, ettei hän lähettänyt heille "Merilaulujansa". Syy oli se, että ne tuntuivat hänestä niin kauniilta, että hänen täytyi ne säästää voidaksensa joskus kaukaisessa, loistavassa tulevaisuudessa jakaa tuon kauneuden Ruthin kanssa, kun hän uskaltaisi lukea hänelle, mitä oli kirjoittanut. Sitä aikaa odotellen hän säilytti niitä, luki niitä kerta kerran perästä uudestaan, kunnes vihdoinkin osasi ne kaikki ulkoa.

Valveillaan ollessaan hän eli joka hetki, elipä hän vielä nukkuessaankin, jolloin hänen kiihottunut ajatuksensa valtasi vielä osansa tuosta viiden tunnin levosta väännellen ja käännellen päivän tapauksia ja ajatuksia, niin että ne saivat hirvittäviä ja outoja muotoja. Itse asiassa hän ei koskaan levännyt, ja heikompi ruumis ja huonommin ladatut aivot olisivat sellaisessa rääkissä pian joutuneet turmion omiksi. Hänen myöhäiset iltavierailunsa Ruthin luona kävivät nyt harvemmiksi, sillä lähestyi kesäkuu, jolloin Ruth suorittaisi erotutkintonsa yliopistossa. Filosofian kandidaatti! Kun Martin ajatteli tuota loppututkintoa, tuntui Ruth pakenevan hänen edellään nopeammin kuin hän jaksoi seurata.

Yhden iltapäivän viikossa Ruth varasi hänelle, ja kun hän tuli myöhään, hän tavallisesti jäi päivälliselle ja kuunteli sen jälkeen musiikkia. Ne olivat hänelle merkkipäiviä. Talon ilmapiiri, joka oli niin kerrassaan toisenlainen kuin se, missä hän eli, ja Ruthin pelkkä läheisyys saivat hänet joka kerta yhä lujemmin vakaantumaan päätöksessään, että hänen täytyy kiivetä korkeuksiin. Huolimatta sielussaan asuvasta kauneudesta ja tuskaisesta luomisen halusta, hän sittenkin taisteli vain Ruthin vuoksi. Aluksi ja lopuksi hän oli vain rakastaja. Kaikki muu alistettiin rakkauden palvelukseen. Suurempi kuin hänen seikkailunsa aatteitten maailmassa oli hänen rakkausseikkailunsa. Maailma itsessään ei ollut niin ihmeellinen, huolimatta atomeistaan ja molekyyleistään, joista se oli kokoonpantu, tai niitä yhdistävistä voimista, mutta ihmeelliseksi se tuli siitä, että Ruth siinä asui. Ruth oli hämmästyttävän olento, mitä hän koskaan oli tuntenut, unelmoinut tai aavistanut.

Mutta häntä masensi aina, että Ruthin ja hänen välillä oli niin pitkä välimatka. Ruth oli niin kaukana

hänestä, eikä hän tiennyt kuinka lähestyä häntä. Hänellä oli aina ollut menestystä oman luokkansa tyttömaailmassa. Kuitenkaan hän ei ollut rakastanut heitä, mutta häntä hän rakasti, eikä Ruthin nähden mitkään luokat tulleet kysymykseenkään. Hänen rakkautensa kohotti hänet kaikkien luokkien yläpuolelle. Ruth oli kaukainen olento, niin kaukainen, ettei hän tiennyt, kuinka lähestyä häntä, kuten rakastajan tulisi. Oli kyllä totta, että hän omaksuessaan tietoja ja taitoja läheni häntä, että hän saattoi puhua hänen kieltänsä ja yhdessä hänen kanssaan iloita ja selvitellä suuria aatteita; mutta se ei tyydyttänyt hänen rakastajantoiveitansa. Hänen mielikuvituksensa oli tehnyt Ruthin pyhäksi, liian pyhäksi, liian henkiseksi, niin ettei hänellä saattanut olla ruumiillista sukulaisuutta hänen kanssaan. Juuri hänen oma rakkautensa työnsi Ruthin pois hänen luotaan ja sai hänet näyttämään saavuttamattomalta. Rakkaus itse kielsi häneltä sen ainoan, mitä hän kaihosi.

Mutta sitten eräänä päivänä silloittui hetkiseksi odottamatta kuilu heidän välillensä, ja vaikka sen jälkeen kuilu yhäkin oli olemassa, oli se kuitenkin entistä kapeampi. He olivat syöneet kirsikoita — suuria, meheviä, mustanpuhuvia kirsikoita joiden mehu muistutti tummaa viiniä. Ja kun Ruth sitten myöhemmin luki hänelle ääneen, huomasi Martin, miten kirsikan mehu oli maalannut juovia hänen huuliinsa. Sinä hetkenä oli hänen jumaluutensa haihtunut. Ruth oli sittenkin lihaa ja verta, tehty maan tomusta, kuten kaikki liha, ja hänen ruumiinsa oli siis samojen lakien alainen kuin muidenkin ihmisten. Ruthin huulet olivat lihaa, kuten hänenkin ja kirsikat saattoivat värjätä niitä aivan kuin hänenkin. Jos tämä laki soveltui hänen huuliinsa, soveltui se koko hänen olemukseensa. Hän oli nainen, nainen kokonaan, kuten muutkin naiset. Tuo ajatus valtasi Martinin äkkiä. Oli kuin hän olisi nähnyt ilmestyksen, joka huomasi hänet. Tuntui kuin aurinko olisi pilvistä pudonnut tai palvottu puhtaus tahrattu.

Sitten hänelle selvisi, mitä se merkitsi, ja hänen sydämensä alkoi kiivaasti jyskyttää vaatien häntä näyttelemään rakastajaa tälle naiselle, joka ei ollutkaan henkiolento toisista maailmoista, vaan ainoastaan nainen, jonka huulia kirsikat saattoivat värjätä. Tämä aatosten rohkeus värisytti häntä, mutta hänen sielunsa veisasi ylistysvirttä, samalla kun järki riemuiten vakuutti että hän oli oikeassa. Tämä muutos hänessä selvisi jotenkin Ruthille, sillä hän keskeytti lukemisensa, katsoi häneen ja hymyili. Martinin katse laskeutui hänen sinisistä silmistään hänen huuliinsa, ja punaisen mehun jäljet olivat tehdä hänet hulluksi. Hänen kätensä tahtoivat väkisinkin kiertyä tuon hennon vartalon ympäri, kuten hän ennen oli menetellyt toisten tyttöjen suhteen. Tuntui kuin Ruth olisi taivuttanut itseänsä häntä kohden ja odottanut, ja hän sai käyttää kaiken tahtonsa lujuuuden pysyäkseen paikoillaan.

"Te ette kuullut sanaakaan, mitä minä luin", sanoi Ruth nyrpistäen huuliansa.

Mutta sitten hän nauroi hänelle, huvittuneena hänen hämmingistään, ja kun Martin katsoi hänen rehellisiin silmiinsä ja huomasi, ettei Ruth aavistanut mitään hänen tunteistaan, hän häpesi. Hän oli totisesti, vaikkakin vain ajatuksissaan, uskaltanut liian kauas. Kaikista naisista, joita hän oli tuntenut, olisi kuka tahansa arvannut ne, paitsi Ruth. Mutta hän ei ollut arvannut. Siinä oli erotus. Siksi Ruth oli erilainen. Martin kauhistui omaa raakuuttaan, ujoitellen toisen puhdasta viattomuutta, ja hän katseli taas häntä kuilun takaa. Silta oli murtunut ja hävinnyt.

Mutta tämä sattuma oli kuitenkin vienyt häntä lähemmäksi. Sen muisto jäi jäljelle, ja synkimmän masennuksensa hetkinä hänen ajatuksensa kiihkeästi askarteli siinä. Kuilu ei enää kuitenkaan koskaan tullut yhtä laajaksi. Hän ei päässyt häntä lähemmäksi pitemmän matkan kuin mikään kandidaattitutkinto tai tusina sellaisia tutkintoja olisi saattanut häntä viedä. Ruth oli puhdas, se oli totta, niin puhdas, ettei Martin koskaan ollut voinut puhtautta sellaiseksi uneksiakaan, mutta kirsikat värjäisivät hänen huuliansa. Ruth oli maailmankaikkeuden lain alainen yhtä järkähtämättömästi kuin hän itsekkin. Hänen tuli syödä elääkseen, ja kun hän kasteli jalkansa, hän vilustui. Mutta sitä Martin ei tarkoittanut. Jos Ruth saattoi tuntea nälkää ja janoa, kuumuutta ja kylmyyttä, hän saattoi tuntea myös rakkautta, rakkautta mieheen. Niinpä niin, hän oli mies. Miksi hän ei olisi juuri se mies? "Minusta itsestäni se riippuu", hänen teki mielensä mutista kiihkoisesti. "Minä tahdon tulla *siksi* mieheksi. Minä tahdon olla se mies. Minun tulee onnistua."

XII LUKU

Aikaisin eräänä iltana Martinin aherrellassa hiki hatussa rakennellen sonettia, joka pani ihan sekaisin kaiken hänen sielussaan hehkuvan tai hämärinä aavistuksina väikkyvän kauneuden, hänet kutsuttiin puhelimeen.

"Se on jonkun naisen ääni — hienon naisen", irvisteli herra

Higginbotham kutsuessaan.

Martin riensi puhelimeen ja tunsi lämpimän laineen läikähtävän suonissa kuullessaan Ruthin äänen. Taistellessaan sonetin kimpussa hän oli unohtanut Ruthin olemassaolon, mutta nyt hänen äänensä kaikuessa hetkeksi uinahtanut rakkaus välähti iskun tavoin hänen olemuksensa läpi. Ja sellainen ääni! — hento ja suloinen, kuin kaukaisen musiikin kaiku, tai paremminkin kuin hopeakellon jalo, kristallinpuhdas sävel. Ei kellään kuolevaisella ollut sellaista ääntä. Siinä oli jotain taivaallista, ja se tuli toisista maailmoista. Hän tuskin saattoi tajuta, mitä se sanoi, niin hurmaantunut hän oli, vaikkakin hän hallitsi kasvojensa ilmeitä tietäessään, että herra Higginbothamin kärppämäiset silmät tarkastelivat häntä.

Ruthilla ei ollut paljoa sanottavana, ainoastaan, että Norman oli aikonut viedä hänet luennolle sinä iltana, mutta oli saanut päänsäryn. Ruth oli pettynyt, ja koska hänellä oli pääsylimputkin hankittuna, hän kysyi, tahtoisiko Martin tulla hänen saattajakseen, ellei hänellä olisi jotakin tärkeämpää käsillä.

Tahtoisiko hän? Hän taisteli ankarasti voidaksensa hillitä äänensä ihastunutta kiihkoa. Se oli käsittämätöntä. Hän oli aina nähnyt Ruthin hänen omassa kodissaan. Eikä hän ollut koskaan uskaltanut pyytää häntä mihinkään mukaansa. Hänen seisoessaan siinä puhelimesta ja jutellessaan hänelle hänet valtasi äkkiä aivan aiheettomasti ylitsevuotava halu kuolla hänen puolestaan, ja läikkyvissä mielikuvissaan hän näki sankareita, jotka olivat uhrautuneet rakastettunsa puolesta. Hän rakasti häntä niin rajusti, niin rajattomasti, niin toivottomasti. Sinä hullun onnen hetkenä, jolloin *Hän* lupasi lähteä luennolle hänen kanssaan — hänen, Martin Edenin, kanssa — Ruth liiteli niin korkealle hänen yläpuolelleen, ettei Martinille jäänyt mitään muuta mahdollisuutta kuin kuolla hänen puolestaan. Se oli ainoa sovelias tapa ilmaista sitä ääretöntä, ylevää tunnetta, joka täytti hänen olentonsa. Se oli se todellisen rakkauden ylimaallinen itsensä kieltäminen, joka joskus valtaa kaikki rakastajat, ja se valtasi nyt hänet kuin raju tuuli tai tuli ja liekki, hänen siinä keskustellessaan puhelimesta; hän tunsi, että kuolla hänen puolestaan olisi ollut elää ja rakastaa täydellisesti. Ja hän oli vain kahdenkymmenen ikäinen eikä ollut koskaan ennen ollut rakastunut.

Hän vapisi pannessaan pois kuulotorven, ja tuo äärimmilleen kiihtynyt tunteenkuuhu oli tehnyt hänet heikoksi. Hänen silmänsä loistivat kuin enkelin, hänen kasvonsa olivat kirkastuneet, puhdistuneet ja pyhittyneet vapaaksi kaikesta maallisesta loasta.

"Sovitaanko kohtauksista talon ulkopuolella, häh?" rämisi lanko. "Sinä tiedät, mitä se merkitsee. Joudut pian poliisin putkaan."

Mutta Martin ei voinut laskeutua alas korkeuksistansa. Eivät edes langon elämelliset viittaukset voineet kiskoa häntä takaisin maahan. Viha ja loukkaantuminen eivät voineet saavuttaa häntä. Hän oli nähnyt suuren näyn ja oli kuin jumala ja saattoi tuntea vain syvää, järkyttävää sääliä tuohon miehenä esiintyvään matelijaan. Hän ei katsonut häneen, ja vaikka hänen silmänsä vilkaisivat häneen, hän ei häntä nähnyt; ja kuin unessa hän jätti huoneen pukeutuakseen. Vasta kun hän oli päässyt omaan huoneeseensa ja satoi jo liinaa kaulaansa, hänelle selvisi, että jokin epämieluisa ääni kiusasi häntä. Tarkatessaan tuota ääntä, hänelle selvisi, että se oli herra Higginbothamin loppuvihjous, joka ei jostain syystä ollut päässyt tunkeutumaan hänen aivoihinsa ennemmin.

Kun Ruthin pääovi sulkeutui heidän takanaan ja hän asteli portaita alas Ruthin rinnalla, Martin tunsi itsensä tavattoman levottomaksi. Ei ollut suinkaan pelkkää autuutta saattaa häntä luennolle. Hän ei tiennyt, mitä hänen olisi tehtävä. Hän oli nähnyt Ruthin luokkaan kuuluvien naisten kulkevan kadulla käsi saattajan käsivarrella. Mutta sitten hän oli nähnyt heidän kulkevan erilläänkin ja ihmetteli, oliko vain iltaisin tapana kulkea käsikkäin vai oliko sellainen tapa vain miehen ja vaimon ja sukulaisten kesken.

Juuri kun he joutuivat katukäytävälle, hän muisti Minnietä. Minnie oli aina ollut turhantarkka. Kun he olivat toista kertaa olleet kävelemässä, oli Minnie torunut hänet pahanpäiväiseksi siitä, että hän oli kulkenut kadun sisäreunalla, ja selittänyt, että herrasmies kulkee aina ajotien puolella ollessaan hienon naisen kanssa ulkona. Ja Minnie oli aina potkaissut häntä kantapäähän muistuttaakseen, että hänen tuli mennä ulkoreunalle aina, kun he kulkivat kadun yli. Martin ihmetteli, mistä Minnie tuon viisauden oli saavuttanut, oliko tuo tapa ylhäältä pirahdelleita muruja ja siis seurattava.

Eihän tuo nyt vahingoita, jospa tuota koettaa, hän päätti heidän saapuessaan käytävälle, ja niin hän pyörähti Ruthin taitse ajotien puolelle. Mutta sitten ilmestyi eteen toinen pulma. Pitääkö hänen tarjota hänelle kätensä. Koko elämässään hän ei ollut tarjonnut käsivarttaan kenellekään. Ne tytöt, joita hän oli tuntenut, eivät koskaan kulkeneet käsikädessä poikain kanssa. Ensin kuljettiin vapaina rinnakkain ja sitten kierrettiin kädet vyötäisille, ja pimeillä kaduilla painettiin pää saattajan olkapäälle. Mutta tämä oli aivan toista. Ruth ei ollut sellainen tyttö. Jotakin hänen kuitenkin täytyi tehdä.

Hän koukisti kättään hyvin kevyesti kuin kokeeksi, ei tarjoten, vaan kuin sattumalta, aivan kuin

hänellä olisi ollut tapana kulkea sillä tavalla. Ja silloin ihme tapahtui. Hän tunsu hänen kätensä käsivarrellaan. Suloiset väreet kävivät hänen lävitseen, ja muutamia silmänräpäyksiä hänestä tuntui, että hän oli jättänyt maan ja liiteli hänen kanssaan ilmojen läpi. Mutta hän oli pian alhaalla taas, sillä eteen ilmestyi uusi pulma. He astuivat yli kadun. Nyt hän joutuisi sisäreunalle. Hänen tulisi olla ajotien puolella. Pitäisikö hänen sen vuoksi päästää hänen kätensä ja vaihtaa paikkaa? Ja jos hän niin tekisi, pitäisikö hänen toistaa äskeinen temppu ja hetken päästä taas uudestaan? Siinä tuntui olevan jotakin väärää, ja niin hän päätti pysyä paikallaan, olkoonpa se kuinka tyhmää tahansa. Hän ei ollut kuitenkaan tyytyväinen tähän päätökseen, ja kun hän joutui sisäreunalle, hän jutteli kiihkeästi ja vakavasti, niin kuin olisi unohtanut kaiken muun sanottavansa vuoksi. Jos hän sitten olisi väärässä, hänen innostuksensa näyttäisi olevan syynä hänen huolimattomuuteensa.

Kun he kulkivat Broadwayn yli, kohtasi häntä uusi vaikeus. Katulyhdyn valossa hän näki Lizzie Connollyn kikattavan ystävättärensä kanssa. Vain hetkisen hän epäröi, sitten hänen kätensä kohosi ja hattu nousi ylös. Hän ei voinut esiintyä vertaistensa pettäjänä, ja kohottaessaan hattuaan tervehtiäkseen Lizzie Connollya hän tarkoitti paljon enempää. Tyttö nyökkäsi ja katsahti häneen rohkeasti, ei lempein ja kainoin silmin, kuten Ruth, vaan kauniilla ja kovalla katseella, joka liukui hänestä Ruthiin tutkien hänen kasvojansa, pukuansa ja asemaansa. Ruth huomasi tuon katseen kainoilla ja lempeillä kyyhkynsilmillään saaden samalla selville, että hänen edessään oli kaksi työväen luokan tyttöä, vaikka he olivatkin koettaneet koota varrellensa hienoutta, joskin halpahintaista.

"Mikä kaunis tyttö!" virkahti Ruth hetkistä myöhemmin.

Martin olisi saattanut siunata häntä, vaikkakin sanoi:

"Enpä tiedä. Luulen, että se on makuasia, minua hän ei hämmästyttä erikoisella kauneudellansa."

"Eikö? Ei ole kuitenkaan yhtä kymmenestä tuhanesta naisesta, jonka piirteet olisivat noin puhtaat. Ne ovat säännölliset ja kauniit. Ne ovat kuin onnistunut korkokuva. Ja hänen silmänsä ovat ihanat."

"Niinkö teistä tuntuu?" vastasi Martin hajamielisesti, sillä hänelle oli maailmassa vain yksi kaunis nainen, ja se nainen asteli hänen rinnallansa, käsi hänen käsivarrellansa.

"Niinkö minusta tuntuu? Jos tuolla työllä olisi tilaisuus pukeutua, herra Eden, ja jos hänelle olisi opetettu, miten käyttäytyä, sokaisisi hän sananmukaisesti sekä teidät että kaikki muut miehet."

"Hänen täytyisi myös oppia puhumaan", lisäsi Martin, "muuten eivät useimmat miehet voisi häntä edes ymmärtää. Olen varma, että te ette ymmärtäisi neljäntoistaosaakaan siitä, mitä hän sanoo, jos hän puhuisi luonnollisesti."

"Lörpötystä! Te olette yhtä itsepintainen kuin Arthur, kun tahdotte saada väitteenne uskotuksi."

"Te olette unohtanut, miten minä puhuin, kun te tapasitte ensi kerran minut. Sen jälkeen minä olen oppinut uuden kielen. Ennen sitä aikaa minä puhuin kuten tuo tyttö nyt. Nyt minä hallitsen teidän kieltänne niin hyvin, että voin ymmärrettävästi väittää, että te ette ymmärrä tuon tytön kieltä. Ja tiedättekö, minkätähden tuo tyttö käyttäytyy niin, kuin hän tekee? Minä ajattelen sellaisia asioita nyt, vaikkun minä koskaan ajatellut niitä ennen, ja minä alan ymmärtää — paljon."

"Mutta minkätähden hän sitten käyttäytyy niin?"

"Hän on työskennellyt monta vuotta päivästä päivään koneen ääressä. Kun ruumis on nuori, on se hyvin taipuisa, ja kova työ muodostelee sitä kuin savea työn laadun mukaan. Minä voin yhdellä silmäyksellä nähdä, mitä ammattia harjoittavat monet niistä miehistä, jotka minä tapaan kadulla. Katsokaa minua. Miksi minä huojun tällä tavalla? Sen tähden, että minä olen ollut niin kauan merellä. Jos minä olisin yhtä monta vuotta ollut lehmänlypsäjänä silloin, kun minun ruumiini oli nuori ja taipuisa, en minä nyt keinuisi näin, mutta olisin koukkupolvinen. Niin on tuon tytönkin laita. Te huomaisitte, että hänen silmiänsä voisi sanoa koviksi. Häntä ei ole koskaan suojattu. Hänen on täytynyt itsensä pitää huolta itsestään, eikä kukaan nuori nainen voi pitää huolta itsestään ja säilyttää silmiänsä lempeinä ja kainoina, kuten ... kuten teidän esimerkiksi."

"Luulen teidän olevan oikeassa", myönsi Ruth hyvin hiljaa. "Se on ikävää. Hän on kuitenkin kovin kaunis tyttö."

Martin katsahti häneen ja huomasi syvän säälin loistavan hänen kosteista silmistään. Ja sitten hän muisti rakastavansa häntä ja ihmetteli ääretöntä onneansa, joka salli hänen rakastaa häntä ja kulkea hänen kanssaan käsi kädessä luennolle.

"Kuka olet sinä, Martin Eden?" hän kysyi itseltään katsellessaan sinä iltana kuvaansa peilistä päästyään omaan huoneeseensa. Hän katseli itseään kauan ja uteliaasti. "Kuka olet sinä? Mikä sinä

olet? Mihin sinä kuulut? Oikeuden mukaan sinä kuulut Lizzie Connollyn kaltaisille tytöille. Sinä kuulut työn ja turhan touhun legioonille, kaikelle alhaiselle, alkuperäiselle ja epäkauniille. Sinä kuulut härille ja työnorjille, joiden ympäristö on likaista, haisevaa ja inhoittavaa. Tuolla on ummehtuneita vihanneksia. Täällä on mätäneviä perunoita. Haistele niitä, sinä kirottu — haistele! Ja sinä uskallat avata kirjoja, kuunnella kaunista musiikkia, oppia rakastamaan kauniita maalauksia, puhumaan kaunista kieltä, ajattelet kauniita ajatuksia, joita sinun luokkasi ihmiset eivät ajattele, sinä riistäydyt irti häristä ja kaikista Lizzie Connollyistä ja rakastat vaaleata henkiolentoa naisena, joka on miljoonia peninkulmia sinun yläpuolellasi ja joka asuu tähdissä. Kuka sinä olet? Ja mikä sinä olet? Sinä kirottu! Mitä luulet sinä itsestäsi tulevan?"

Hän pudisti nyrkkiä peilikuvalleen ja istahti vuoteen reunalle unelmoidakseen hetkisen silmät auki. Sitten hän avasi muistikirjansa ja algebransa ja unohti itsensä neljännen asteen yhtälöihin, kunnes tunnit kuuluivat, tähdet sammuiivat ja kalpea aamunsarastus kurkisti ikkunasta.

XIII LUKU

City Hall Parkiin kokoontui lämpiminä iltoina joukko moninaisia sosialisteja ja työluokan filosofeja, ja tämä arvokas seura johti häntä tekemään suuren keksinnön. Kerran tai pari kuussa, ajaessaan pyörällään puiston läpi kirjastoon, Martin pysähtyi kuuntelemaan heidän todistelujaan, ja joka kerta hän riisti itsensä sieltä irti yhä vastenmielisemmin. Keskustelun sävy oli paljoo matalampi kuin herra Morsen pöydässä. Miehet eivät olleet ollenkaan vakavia eivätkä arvokkaita. He menettivät helposti malttinsa ja sinuttelivat toisiansa, samalla kun kiroukset ja matalamieliset vihjaukset virtasivat heidän huuliltansa. Pari kertaa hän oli nähnyt heidän ryhtyvän käsikähmään. Ja kuitenkin, hän ei tiennyt miksi, noiden miesten ajatuksissa tuntui olevan eloa ja voimaa. Heidän sanasotansa kiihotti hänen henkeään paljon enemmän kuin herra Morsen pidätetty ja hiljainen mahtipontisuus. Nuo miehet, jotka aivan murhasivat englannin kielen ja huutoivat kuin riivatut hyökäten toisten mielipiteitä vastaan hillitsemättömällä raivolla, näyttivät kuitenkin paljon elävämmiltä kuin herra Morse tai hänen toverinsa herra Butler.

Martin Eden oli kuullut puistossa lainattavan Herbert Spenceriä useita kertoja, ja eräänä iltana esiintyi muuan Spencerin oppilaista, ryysyinen kiertäjä, jonka likainen takki oli napitettu leukaan asti, koska sen tuli salata paidan puute. Kuumien taistelu käytiin sakeassa tupakansavussa. Kiertäjä piti onnellisesti puoliaan silloinkin, kun sosialistinen työmies pilkaten irvisteli: "Ei ole muuta jumalaa kuin Tietämättömyys, ja Herbert Spencer on hänen profeettansa." Martinille jäi oikeastaan epäselväksi, mitä keskustelu koski, mutta kun hän ajoi kirjastolle, oli hänessä herännyt uusi mieltymys Herbert Spenceriin, ja kun kiertäjä lakkaamatta oli toistanut nimen "Alkuperusteet", Martin veti tämän teoksen esille.

Sillä tavalla alkoi hänen suuri keksintönsä. Hän oli jo ennenkin koettanut tutustua Spenceriin ja valinnut silloin "Sielutieteen perusteet", mutta epäonnistunut yhtä täydellisesti kuin koettaessaan ymmärtää Madame Blavatskyä. Hän ei ollut ymmärtänyt kirjaa ollenkaan, ja siksi hän oli palauttanut sen lukematta takaisin. Mutta sinä iltana hän algebran ja fysiikan jälkeen koettuaan ensin rakentaa sonettia meni vuoteeseen ja avasi "Alkuperusteet". Aamu tapasi hänet vielä lukemassa. Hänen oli kerrassaan mahdoton nukkua. Ei hän myöskään kirjoittanut sinä päivänä. Hän luki ensin vuoteella, kunnes hänen ruumiinsa väsyi, jonka jälkeen hän koetti jatkaa kovalla lattialla selällään maaten kirja ilmassa päänsä päällä tai kieppuen kyljeltä toiselle. Hän nukkui sen yön ja kirjoitti aamulla, mutta sitten kirja viekoitteli häntä, ja hän luki koko illan unohtaen kaiken, unohtaen senkin, että tämä oli ainoa ilta viikossa, jonka Ruth oli hänelle varannut. Hänen ensimmäinen tajuntansa maailmasta heräsi, kun herra Higginbotham heitti oven auki kysyen, luuliko hän heidän pitävän ravintolaa.

Martin Edeniä oli koko hänen elämänsä ajan hallinnut suuri uteliaisuus. Hän tahtoi tietää, ja tämä halu se juuri oli ajanut häntä seikkailemaan ympäri maailman. Mutta Spenceriltä hän nyt oppi, ettei hän koskaan ollut mitään tiennyt eikä olisi koskaan saanut mitään tietää, vaikka olisi jatkanut purjehtimistaan maailman loppuun asti. Hän oli ainoastaan pinnalta nähnyt asioita, huomannut irrallisia ilmiöitä, poiminut totuuden sirpaleita, tehnyt vähäpätöisiä, pinnallisia johtopäätöksiä — kaikki ilman minkäänlaista yhteyttä tässä oikullisessa harhaluulojen ja sattumain sekamelskaisessa maailmassa. Hän oli tutkinut sitä koneistoa, joka teki linnut kykeneviksi lentämään, ja saattoi sangen järkevästi keskustella siitä, mutta hänen mieleensä ei ollut koskaan juolahtanut koettaa tutkien saada selville sitä kehityskulkua, jonka aikana linnut muodostuvat elimellisiksi lentokoneiksi. Hän ei ollut koskaan uneksinnut, että sellaista kehityskulkua oli olemassakaan. Että linnut kehittyisivät ja vasta sitten ilmestyisivät elämään, siitä hänellä ei ollut aavistustakaan. Ne olivat aina olleet olemassa. Se kai oli

jokin sattuma sekin.

Ja saman mikä koski lintuja, saattoi sovittaa kaikkeen. Hänen taitamattomat ja valmistamattomat yrityksensä tutustua filosofiaan olivat olleet hedelmättömät. Kantin keskiaikainen metafysiikka ei ollut antanut hänelle avainta mihinkään, vaan saanut hänet ainoastaan epäilemään omia henkisiä voimiaan. Yhtä hyödyttöntä oli hänen ollut koettaa tutkia kehitysoppia, ja tuo toivoton yritys oli rauennutkin yhteen ainoaan Romanesin teokseen. Hän ei ymmärtänyt siitä yhtään mitään, ja ainoa ajatus, jonka hän siitä sai, oli, että kehitysoppi oli jokin rutikuiva järjestelmä, jonka joukko pieniä herroja oli saivarrellut kokoon suunnattomasta käsittämättömien sanojen paljoudesta. Mutta nyt hän oppi, että kehitysoppi ei ollutkaan mikään viisasteleva oppijärjestelmä, vaan se esitti elämän kehitystä hyväksyttävästi ja viisaasti, etteivät tiedemiehet enää olleetkaan eri mieltä itse opista, vaan erosivat vain tutkimusmenetelmiin nähden.

Nyt tuli tuo merkillinen Spencer ja järjesteli kaikki tiedot yhtenäisiksi ja valmiiksi hänelle, selitti kaiken kuuluvan yhteen kokonaisuuteen, teki lopullisia johtopäätöksiä ja asetti hänen eteensä koko maailman kaikkeudesta niin kiteytyneen ja havainnollisen kuvan, että se muistutti mallilaivaa, jonka merimiehet joskus rakentavat ja panevat lasikuvun alle. Siinä ei ollut mitään oikkuja tai sattumia. Kaikki kävi lain mukaan. Sitä lakia totellen lensivät linnut, ja samaa lakia totellen muuttui ja muodostui alkulima, kunnes ilmestyivät jalat ja siivet ja oli syntynyt lintu.

Martin oli astunut äyllisen elämän kukkulalta toiselle ja päässyt siten korkeammalle huipulle kuin koskaan ennen. Kaikki, mikä tähän asti oli ollut peitettyä, paljasti nyt salaisuutensa. Hän oli kuin juopunut. Yöllä unessa hän taisteli jumalten kanssa hirveitä painajaisia vastaan, ja päivällä valveillaan hän kulki kuin unissakävijä tuijottaen hajamielisenä siihen maailmaan, jonka juuri oli keksinyt. Pöydässä hän ei kuullut, mitä sanottiin vähäpätöisistä pikkuseikoista, vaan etsi kiihkeästi mielessään syyntä ja seurauksen lakia kaikelle, mitä edessään näki. Hän näki auringon paistavan lautasellaan olevaan lihapalaseen, ja hän tutki sen voimaa kaikissa vaiheissa, kunnes pääsi tuon voiman satojen miljoonien peninkulmien päässä olevaan alkulähteeseen, tai hän huomasi saman voiman käden lihaksissa, joiden avulla hän kykeni leikkaamaan lihaa. Hänen tarkkaavaisuutensa siirtyi aivoihin, jotka antoivat lihaksille määräyksen leikata lihaa, kunnes hän sielunsa silmällä näki saman auringon paistavan omiin aivoihinsa. Valo oli vallannut hänet niin kokonaan, ettei hän kuullut Jimin kuiskaavan "hän hourii", tai huomannut sisarensa huolestuneita ilmeitä enempää kuin Bernard Higginbothamin merkitsevää viittausta, että ruuvit muka olivat päässeet irti hänen lankonsa päässä.

Martiniin vaikutti ehkä kaikkein syvimmin se suhde, jonka hän huomasi vallitsevan kaikkien tietojen välillä. Hänessä oli aina ollut tavaton tiedonhalu, ja mitä hän ikinä olikin oppinut, hän oli täyttänyt sillä aivojensa kammioita. Merenkulusta hänellä oli suuri varasto kaikenlaista tietoa. Naisväkeä koskeva varasto oli jokseenkin yhtä suuri. Mutta nämä kaksi kokemusalaa olivat täydellisesti erossa toisistaan. Niiden välillä ei ollut koskaan ollut mitään vertauskohtia. Että tietojen salakammioissa keksisi joitakin yhtäläisyyksiä jonkun hysteerisen naisen ja myötätuuleen kiitävän tai myrskyssä risteilevän kuunarin välillä, olisi tuntunut hänestä hullulta ja mahdottomalta. Mutta Herbert Spencer oli näyttänyt hänelle, että niiden välillä oli suorastaan pakko nähdä yhtäläisyyksiä. Kaikki esineet ja olennot olivat sukua keskenään; kaukaisimmassa avaruuden tähdessä piili samoja voimia kuin pienessä hiekkajyväsessä, jota tallaamme jaloillamme.

Tämä uusi käsitys hämmästytti ja ihmetytti Martinia yhä uudestaan, ja lakkaamatta hän tapasi itsensä etsimässä sukulaisuutta kaiken olevaisen välillä auringon alla. Hän kirjoitti pitkiä listoja esineistä, joilla ei näyttänyt olevan mitään vertailukohtaa. Hän mietti epätoivoisesti, kunnes keksi sukulaisuuden niiden välillä — rakkauden, runouden, maanjäristyksen, tulen, kalkkarokäärmeen, sateenkaaren, jalokivien, epäsikiöiden, auringonlaskun, leijonan kiljunnan, valaisevan kaasun, ihmissyönin, murhan, kauneuden, vivun ja tukipisteen ja tupakan välillä. Näin hän muodosti olevaisuuden kokonaisuudeksi, asetti sen eteensä katseltavaksi tai kuljeksi sen sivupolkuja, valtateitä ja viidakoita, ei kuten pelästynyt matkustaja, joka salaperäisessä pimeydessä etsii tietänsä, vaan nähden ja kartoittaen kaiken ja tutustuen kaikkeen, josta oli jotain oppimista. Ja mitä enemmän hän tiesi, sitä intohimoisemmin hän ihaili maailman kaikkeutta ja elämää ja ennen muuta omaa elämänsä sen keskellä.

"Sinä hullu!" huudahti hän kuvallensa katsellen sitä peilistä. "Sinä tahdoit kirjoittaa ja sinä koetit kirjoittaa, eikä sinussa kuitenkaan ollut mitään, mistä kirjoittaa. Mitä sinussa oli? — muutamia lapsellisia mielipiteitä, vähän puoliksi leivottua tunteellisuutta, paljon sulattamatonta kauneutta, hirvittävä määrä tietämättömyyttä, sydän haljetakseen täynnä rakkautta ja kunnianhimo yhä suuri kuin rakkautesi ja yhtä turhamielinen kuin tietämättömyytesi. Ja sinä tahdoit kirjoittaa! Katso, vasta nyt sinä alat saada sieluusi jotakin, josta kirjoittaa. Sinä tahdoit luoda kauneutta, mutta kuinka sinä sitä voit, kun sinä et tiedä mitään kauneuden luonnosta? Sinä tahdoit kirjoittaa elämästä, vaikket tiedä mitään elämän oleellisimmista tunnusmerkeistä. Sinä tahdoit kirjoittaa maailmasta ja olemassaolosta, mutta maailma oli sinulle arvoitus, ja kaikki, mitä sinä olisit voinut kirjoittaa, olisi ollut sitä, mitä sinä et tiedä olemassaolosta. Mutta rohkeutta, Martin, poikaseni! Sinä osaat vielä kirjoittaakin. Sinä tiedät vähän,

hyvin vähän, mutta sinä olet oikealla tiellä. Jonakin päivänä, jos sinulla on hyvä onni, sinä ehkä pääset niin lähelle kuin mahdollista kaiken tietämistä. Silloin sinä voit kirjoittaa."

Hän kertoi suuresta keksinnöstään Ruthille jakaen hänen kanssaan sen ihmeellisen ilon ja riemun, joka oli hänen olemuksensa vallannut. Mutta Ruth ei näyttänyt olevan kovinkaan innostunut kaikesta tuosta. Hän kuunteli sitä vaieten ja näytti tavallaan tuntevan nämä asiat omista opinnoistaan. Hänen keksintönsä ei tehnyt Ruthiin ollenkaan niin syvää vaikutusta kuin häneen, ja hän olisi suuresti ihmetellyt sitä, ellei hän olisi ajatellut, ettei se Ruthille ollut niin uutta kuin hänelle. Hän huomasi, että Arthur ja Norman uskoivat kehitykseen ja olivat lukeneet Spenceriä, vaikkei se näyttänyt tehneen heihin todella elävää vaikutusta, mutta silmälaseja käyttävä ja tuuheatukkainen nuorukainen, Will Olney, nyrpisti halveksien huuliaan ja kertasi tunnussanat: "Ei ole muuta jumalaa kuin Tietämättömyys, ja Herbert Spencer on hänen profeettansa."

Mutta Martin antoi hänelle tämän irvistyksen anteeksi, sillä hän oli alkanut huomata, ettei Olney ollut rakastunut Ruthiin. Myöhemmin monista pikku huomioista hän teki sen johtopäätöksen, ettei Olney ollut vain välinpitämätön Ruthin suhteen, vaan tunsi jonkinlaista vastenmielisyyttäkin häntä kohtaan. Martin ei voinut sitä ymmärtää. Se oli ihme, jota ei voinut selittää maailman kaikkeuden muiden ihmeitten valossa. Siitä huolimatta hän ajatteli säällillä ja osanotolla tuon nuoren miehen luonteen suuria puutteita, jotka estivät häntä antamasta oikeata arvoa Ruthin hienoudelle ja kauneudelle. He ajoivat usein sunnuntaisin pyörillä vuoristoon, ja Martinilla oli hyvä tilaisuus huomata, millainen aseistettu suhde vallitsi Ruthin ja Olneyn välillä. Viimeksi mainittu liittyi lähemmin Normaniin jättäen Ruthin kokonaan Arthurin ja Martinin hoteihin, mistä Martin oli erittäin kiitollinen.

Nämä sunnuntait olivat Martinille suuria juhlapäiviä ennen kaikkea siksi, että hän sai olla Ruthin kanssa, mutta myös sen tähden, että hän siten pääsi hyvään suhteeseen parin hänen luokkaansa kuuluvan nuoren miehen kanssa. Huolimatta heidän monivuotisesta järjestelmällisestä kasvatuksesta, huomasi hän henkisesti olevansa heidän vertaisensa, ja ne tunnit, jotka hän käytti heidän kanssaan vilkkaassa keskustelussa, antoivat hänelle erinomaisen tilaisuuden harjoitella käytännössä kaunista kielenkäyttöä, jota hän niin hartaasti oli opiskellut. Hän oli kokonaan hylännyt seurustelun ohjekirjat ja antautui itse tekemään huomioita, miten milloinkin on oikeinta menetellä. Lukuunottamatta niitä hetkiä, jolloin suuri innostus sai hänet unohtamaan kaiken, hän oli lakkaamatta varuillaan tarkastellen heidän tapojaan ja oppien heiltä pieniä temppuja, miten esiintyä hienosti ja miellyttävästi.

Se tosiasia, että Spenceriä luettiin niin vähän, oli joskus hämmästyttänyt Martinia suuresti. "Herbert Spencer", sanoi kirjastoa hoitava mies, "oh, hän oli suuri ajattelija". Mutta mies ei tuntunut tietävän yhtään mitään noista suurista ajatuksista. Eräänä iltana päivällisillä, jolloin herra Butler myös oli mukana, Martin johti keskustelun Spenceriin. Herra Morse soimasi katkerasti englantilaisia filosofeja itsekkyydestä, mutta tunnusti, ettei hän ollut lukenut "Alkuperusteita". Mutta herra Butler vakuutti, ettei hänen kärsivällisyytensä kestänyt tutkia Spenceriä, ettei hän ollut lukenut häneltä riviäkään ja aikoi tulla toimeen ilman häntä. Epäilykset kohosivat Martinin mieleen, ja jos hän ei olisi ollut niin ehyt yksilö, hän olisi hyväksynyt yleisen mielipiteen ja hylännyt Herbert Spencerin. Mutta Spencerin selitykset tyydyttivät häntä, ja hän vakuutti itselleen, että jos hän hylkäisi Spencerin, hän menettelisi samoin kuin merimies heittäessään kronometrin ja kompassin mereen. Niinpä Martin jatkoi kehitysoopin opintojaan laajentaen lakkaamatta tietojansa ja vahvistaen niitä rohkeimpien ja riippumattomien kirjailijain ajatuksilla. Mitä enemmän hän luki, sitä laajemmalti hän huomasi tiedon lakeudet vielä tutkimattomiksi, ja suuresti häntä suretti, ettei vuorokaudessa ollut kuin kaksikymmentäneljä tuntia.

Eräänä päivänä, koska päivät olivat niin lyhyet, hän lopetti algebran ja geometrian. Trigonometriaa hän ei vielä ollut yrittänytkaan. Hän pyyhki myös kemian opiskelulistaltaan, johon jäi vain fysiikka.

"En minä ole mikään spesialisti", hän selitti Ruthille puolustellen. "Enkä minä aio koettaakaan tulla specialistiksi. Ovathan erikoisalojen kentät niin laajat, ettei yksi ihminen koko elämänsä aikana voi omaksua kymmenettä osaakaan niistä. Minun täytyy hankkia yleistä sivistystä. Kun minä tarvitsen specialistien tietoja, valitsen heidän kirjojaan."

"Mutta eihän se ole samaa kuin, että te itse omaisitte tiedon", väitti Ruth.

"Eihän olekaan välttämätöntä omata sitä. Me käytämme hyväksemme specialistien töitä. Sitä vartenhan he ovat olemassa. Tullessani minä näin kaksi nuohoojaa työssä. He ovat ammattimiehiä, ja kun he ovat menneet, on teistä hauskaa, että uuninpiiput ovat puhtaat, eikä teidän tarvitse rahtuakaan tietää uunien rakennuksesta."

"Minusta tuntuu, että nuo ovat liian kaukaa etsittyjä todisteluja."

Ruth katsoi häneen, ja Martin tunsi nuhdetta tuossa katseessa ja ilmeessä. Mutta hän oli vakuuttunut

käsityksensä oikeudesta. "Kaikki ajattelijat, itse asiassa maailman suurimmat nerotkin, luottavat erikoistuntijoihin monissa tärkeissä kysymyksissä. Niin teki Herbert Spencer. Hän yleisti tuhansien tutkimukset ja teki niistä tarkat johtopäätöksensä. Hänen olisi pitänyt elää tuhannen elämää ehtiäkseen itse tutkia kaiken. Samoin teki Darwin. Hän käytti hyväkseen kaiken, mitä puutarhurit ja karjanhoitajat olivat oppineet."

"Olette oikeassa, Martin", tarttui puheeseen Olney. "Te tiedätte, mitä tahdotte, mutta Ruth ei sitä tiedä. Hän ei tiedä edes sitä, mitä hän itse tahtoo."

"...Niin kyllä", kiivasteli Olney edelleen huolimatta Ruthin vastaväitteistä, "minä tiedän, että te sanotte sitä yleissivistykseksi. Mutta onhan ihan sama, mitä lueskelee, jos tahtoo saada vain yleissivistystä. Te voitte lukea ranskaa, tai te voitte lukea saksaa, tai voitte hylätä molemmat ja lukea esperantoa; voitte siten saada joka tapauksessa sivistystä. Te voitte myös lukea samassa tarkoituksessa kreikkaa ja latinaa, vaikkei niillä olisikaan mitään käytännöllistä merkitystä. Se on kaikki kuitenkin sivistystä. Te, Ruth, esimerkiksi luitte anglosaksin kieltä ja saavutitte siinä sangen suuren taidon — siitä on nyt pari vuotta, ja kaikki, mitä nyt muistatte, on: 'Kun tuo sulo huhtikuu kukkinensa saa' — eikös yleensä käy niin?"

"Mutta se on tehnyt teistä kuitenkin sivistyneen ihmisen", Olney nauroi hyökäten yhä ankarammin Ruthin kimppuun. "Minä tiedän sen. Mehän kävimme samoilla luennoilla."

"Mutta te puhutte sivistyksestä, niinkuin se olisi keino päästä johonkin", huudahti Ruth. Hänen silmänsä leimahtivat, ja poskille ilmestyi kaksi väritäplää. "Sivistys on päämäärä sinänsä."

"Mutta sitä Martin ei suinkaan tahdo."

"Mistä te sen tiedätte?"

"Mitä te tahdotte, Martin?" kysyi Olney kääntyen suoraan häneen.

Martinin olo tuntui sangen epämiellyttävältä, ja hän katsahti rukoilevasti Ruthiin.

"No, mitä te tahdotte?" kysyi Ruth. "Se ratkaisee asian."

"Kyllä, tietysti minä tahdon saada sivistystä", änkytti Martin. "Minä rakastan kauneutta, ja sivistys antaa minulle hienostuneemman käsityksen kauneudesta."

Ruth nyökkäsi ja näytti voitonriemuiselta.

"Roskaa, sen te kyllä itse tiedätte", väitti Olney. "Martin tahtoo elämässä aseman eikä sivistystä. Nyt sattuu niin onnellisesti, että sivistys tässä tapauksessa on porras tuohon asemaan. Jos hän haluaisi kemistiksi, olisi sivistys tarpeetonta. Martin haluaa kirjoittaa, mutta hän pelkää sanoa sitä, sillä silloin te joutuisitte tappiolle."

"Ja miksi Martin tahtoo kirjoittaa?" hän jatkoi. "Siksi, ettei hänellä ole pääomia käytettävänä. Miksi te täytätte päanne anglosaksien kielellä ja yleisellä sivistyksellä? Koska teidän ei tarvitse itse huolehtia toimeentulostanne. Teidän isänne on täyttänyt tehtävänsä siinä suhteessa. Hän ostaa teille vaatteenne ja kaiken muun. Mitä ihmeessä kasvatus hyödyttää teitä ja minua ja Arthuria ja Normania? Me olemme kyllästetyt yleissivistyksellä, mutta jos meidän isämme jonakin kauniina päivänä tekisivät taloudellisen kuperkeikan, me painuisimme seuraavana päivänä suorittamaan jotakin opettajan tutkintoa. Paras ammatti minkä te, Ruth, voisitte saada, olisi opettajattaren toimi jossakin maaseudulla, tai teistä tulisi musiikin opettaja johonkin naisopistoon."

"Mikäs teistä tulisi, jos suvaitsette?" kysyi Ruth.

"Ei niin mitään. Minä voisin ansaita puolitoista dollaria päivässä tavallisena työmiehenä tai pääsisin ehkä jonkinlaiseksi aliopettajaksi Henleyn laitokseen, jossa leivotaan ylioppilaita — sanon 'ehkä', huomatkkaa, mutta jo viikon kuluttua minä saisin potkut kelvottomuuteni tähden."

Martin seurasi tarkasti keskustelua, ja vaikka Olney hänen mielestään oli oikeassa, ei hän kuitenkaan voinut sietää tuon herrasmiehen häikäilemätöntä tapaa, jolla hän kohteli Ruthia. Hänen siinä istuessa ja kuunnellessa ilmeni hänelle rakkaus uudelta puolelta. Järjellä ei ollut mitään tekemistä rakkauden suhteen. Ei ollut ollenkaan väliä, oliko hänen rakastamansa nainen oikeassa vai väärässä väitellessään. Rakkaus oli järjen yläpuolella. Jos Ruth nyt ei sattunut täysin käsittämään hänen pyrkimyksiänsä saavuttaa asema ja elämäntehtävä, ei se tehnyt häntä rahtuakaan vähemmän rakastettavaksi. Ruth oli rakastettava sellaisenaan, ja mitä hän sitten ajattelikin, se ei muuttanut tuota rakastettavuutta.

"Anteeksi kuinka?" hän vastasi Olneyn kysymykseen, jolla tämä katkaisi hänen ajatustensa juoksun.

"Sanoin vain, ettette suinkaan liene niin hullu, että alatte pöntätä päähänne latinaa."

"Mutta latina on muutakin kuin vain sivistystä", iski Ruth. "Se on jonkinlainen varustus."

"No, aiotteko siis pöntätä päähänne latinaa?" kysyi Olney itsepintaisesti.

Martin oli kovassa pulassa. Hän näki, että Ruth suurella jännityksellä odotti hänen vastaustansa.

"Minä pelkään, ettei minulla ole aikaa siihen", Martin vihdoin virkahti.

"Tahtoisin kyllä, mutta minulla ei ole aikaa."

"Siitä näette, Martin ei tahdo sivistystä", päätti Olney vahingonilolla.

"Hän koettaa päästä johonkin, tehdä jotakin."

"Oh, mutta onhan latina henkistä harjoitusta. Se kehittää luonnetta.

Luonteen jalostamiseksi se on tarpeellista." Ruth katsoi odottaen

Martiniin aivan kuin toivoen, että tämä muuttaisi mielensä.

"Tiedättehän, että jalkapallon pelaajien täytyy harjoitella ennen suuria kilpailuja. Sama vaikutus on latinalla ajattelijaan. Se harjoittaa."

"Roskaa ja lorua! Niin juuri ne sanoivat meille ollessamme lapsia. Mutta on eräs seikka, josta he eivät mitään puhuneet. He jättivät sen meidän keksittäväksemme myöhemmin." Olney vaikenä hetkeksi tehdäkseen vaikutuksen suuremmaksi ja lisäsi sitten: "Ja se seikka, josta he eivät meille puhuneet, oli, että jokaisen herrasmiehen tulee opiskella latinaa, mutta yhdenkään herrasmiehen ei tule osata latinaa."

"Tuo nyt on kerrassaan kohtuutonta", huudahti Ruth. "Minä kyllä tiesin, että te kääntäisitte keskustelun pois pääasiasta selviytyäkseen siitä jotenkin."

"Se on sekä oikein että kohtuullista", kuului vastaus. "Ainoat, jotka osaavat latinaa, ovat apteekkarit, lakimiehet ja latinan professorit. Ja jos Martin tahtois tulla joksikin niistä, tunnustaisin erehtyneeni. Mitä tällä kaikella on tekemistä Herbert Spencerin kanssa? Martin on juuri keksinyt Spencerin ja on rajattomasti häneen ihastunut. Miksi? Koska Spencer johtaa häntä johonkin. Spencer ei voisi johtaa minua mihinkään eikä teitäkään. Meidän ei tarvitse päästäkään mihinkään. Jonakin kauniina päivänä te menette naimisiin, eikä minulla ole muuta tehtävää kuin pitää silmällä niitä lakimiehiä ja liikeapulaisia, joiden tulee hoitaa niitä rahoja, jotka minun isäni kerran jättää minulle."

Olney nousi mennäksensä, mutta kääntyi ovella takaisin ja paukautti jäähyväislaukauksensa.

"Jättäkää te Martin rauhaan, Ruth. Hän tietää, mikä on hänelle parasta. Katsokaa, mitä hän nyt jo on tehnyt. Hän tekee minut vielä sairaaksi — sairaaksi tyytymättömyydestä itseeni. Hän tietää enemmän maailmasta ja elämästä ja ihmisistä ja kaikkeudesta kuin Arthur tai Norman, minä tai te, huolimatta latinasta, ranskasta, anglosaksien kielestä ja sivistyksestä, joihin olemme aikaamme tuhlanneet."

"Mutta Ruth on minun opettajani", vastasi Martin ritarillisesti.

"Hänelle kuuluu kiitos kaikesta siitä vähästä, mitä minä olen oppinut."

"Loruja!" Olney katsahti Ruthiin kasvoillaan pahansuopa ilme. "Ehkä te ensi kerralla tahdotte uskotella minulle, että te olette lukenut Spenceriä hänen kehotuksestaan, mikä ei pidä paikkaansa. Hän ei tiedä enempää Darwinista eikä kehitysopista kuin minä kuningas Salomonin kaivoksista. Mitä myllertäviä Spencerin määritelmiä ne olivatkaan, joilla te kurititte meitä tässä eräänä päivänä? — se oli jotakin kappalten rajattomasta yhdenlaatuisuudesta. Puhukaapas niistä hänelle niin näette käsittäkö hän sanaakaan. Se ei ole sivistystä, näettekös. No, niin, tra, la, la! Mutta jos te alatte tankata latinaa, Martin, minä menetän kaiken kunnioitukseni teihin."

Vaikka keskustelu oli suuresti kiinnittänyt Martinin mieltä, se oli kuitenkin väsyttänyt häntä samalla. Se koski opintoja ja läksyjä ja tiedon aikeitten jakamista, mutta tuon keskustelun koulupoikamainen sävy vaikutti ristiriitaisesti niihin suuriin aatteisiin, jotka yhä selvempinä hänen sielussaan liikkuiivat. Ne iskivät juurensa yhä syvemmälle häneen herättäen sekä sykähdelevää riemua että jäytävää tuskaa, samalla kun vahvistui halu voida hallita niitä ja ilmaista ne muillekin. Hän vertasi itseään runoilijaan, joka oli haaksirikosta pelastunut oudolle rannalle, jossa kauneuden voima hänet täytti ja hän koetti turhaan laulaen barbaarien tavoin saada tulkituksi voimakkaita tunteitaan. Sellainen hän nyt oli. Hän tajusi syvästi elämän suuruuden ja sen vaatimukset, mutta oli sittenkin pakotettu koulupoikain tavalla miettimään ja kinastelemaan siitä, olisiko hänen luettava latinaa vai eikö.

"Mitä hittoa latinalla on kaiken tämän kanssa tekemistä?" hän kysyi peilinsä edessä sinä iltana. "Toivon, että kuolleet pysyvät kuolleina. Miksi pitäisi kuolleen hallita minua ja sitä kauneutta, mikä on minussa? Kauneus on elämää ja kestää ikuisesti. Kielet syntyvät ja kuolevat. Ne ovat kuolleitten

tomua."

Hänen seuraava ajatuksensa oli, että hän oli muodostanut ajatuksensa selviksi lauseiksi, ja hän meni vuoteeseensa ihmetellen, miksi hän ei voinut Ruthin kanssa keskustellessansa puhua samalla tavalla. Hän oli koulupoika, ja hänen kielensä oli koulupojan hänen ollessansa Ruthin seurassa.

"Antakaa minulle aikaa", hän sanoi ääneen. "Antakaa vain minulle aikaa."

Aikaa! Aikaa! Aikaa! kuului hänen loppumaton pyyntönsä.

XIV LUKU

Ei toki Olneyn vuoksi, vaan yksinpä huolimatta Ruthista ja rakkaudestansa häneen, hän lopultakin päätti, ettei ryhtyisi lukemaan latinaa. Aika oli hänelle rahaa. Oli niin paljon tärkeämpää kuin latina, niin monet opinnot kiinnostivat häntä enemmän. Ja hän tahtoi kirjoittaa. Hänen täytyi ansaita rahaa. Vielä hän ei ollut löytänyt tuotteillaan kustantajaa. Hänen käsikirjoituksensa kulkivat loputonta taivalta aikakauskirjasta toiseen. Mitenkähän toiset olivat selviytyneet tällaisesta? Hän vietti pitkiä tunteja lukusaleissa lukien heidän tuotteitaan kiihkeästi ja arvostelevasti, verraten niitä omiin kyhäelmiinsä ja ihmetellen, minkä tempun he olivat keksineet saadakseen tuotteensa myydyiksi.

Häntä aivan hämmästytti, sillä niin paljon kaikesta kirjoitetusta ja painetusta oli kuolleena syntynyttä. Ei niissä ollut valoa, ei elämää eikä värejä. Ei niissä huomannut ainoatakaan elämän sykähdystä, ja kuitenkin ne saatiin myydyiksi — kaksi senttiä sanalta, kaksikymmentä dollaria tuhannelta — niin hän oli muutamasta pikku uutisesta lukenut. Häntä hämmästyttivät nuo lukemattomat pikku jutut, jotka kieltämättä olivat kevyesti ja taitavasti kyhättyt, sen hän tunnusti, mutta joissa ei ollut ollenkaan elämän todellisuutta. Elämä oli niin yllättävä ja ihmeellinen, rajattomiin täynnä problemeja, unelmia ja sankaritoita, ja kuitenkin nuo jutut käsittelivät vain jokapäiväisiä asioita. Hän tunsu povessaan elämän taistelut ja melskeet, sen kuumeisen kiihkon, tuskan ja vaivan ja villin hyörinän ja pyörinän — kas siinä oli aihetta kirjoittaa! Hän halusi ihailia niitä, jotka olivat sortuneet hurjia toiveita toteuttaessaan, kuvata hulluja rakastajia, jättiläisiä, jotka taistelivat kuoleman ja kauhujen keskellä pannen elämän natisemaan saumoissaan heidän yritystensä voimasta. Mutta aikakauskirjojen jutut näyttivät ihannoivan herra Butlereja, inhoittavia dollarin-pyydyttäjiä, ja tavallisia pikku rakkaussuhteita yhtä pienten ja vähäpätöisten miesten ja naisten välillä. Johtuiko se siitä, että aikakauskirjain toimittajat olivat tuollaisia vähäpätöisyyksiä? hän kysyi. Vai pelkäsivätkö he elämää nuo kirjoittajat ja lukijat ja kustantajat?

Hänen suurin murheensa oli, ettei hän tuntenut ainoatakaan kustantajaa tai kirjailijaa. Eikä siinä kylliksi, ettei hän tuntenut kirjailijoita, hän ei tuntenut edes niitä, jotka olivat yrittelleet kirjoittaa. Ei ollut ainoatakaan, joka olisi voinut ohjata häntä tai antaa edes pienimmänkään neuvon. Hän alkoi epäillä, olivatko kustantajat todellisia ihmisiä. Ne varmaankin olivat jonkinlaisia koneen tappeja. Siinä se oli — vain koneen osia! Hän valoi sielunsa juttuihin, artikkeleihin ja runoihin ja uskoi ne tuolle koneelle. Hän taittoi ne sopivasti, pisti tarpeellisen määrän postimerkkejä sisään käsikirjoituksensa kanssa, sulki pitkän kirjekuoren, liimasi vielä toiset postimerkit päälle ja työnsi sen postilaatikkoon. Niin se lähti matkalle, ja jonkin määrätyn ajan kuluttua se palasi takaisin toisessa pitkässä kirjekuoreessa, jonka päällä olivat hänen kirjeeseen liittämiensä postimerkit. Matkan toisessa päässä ei ollut inhimillistä toimittajaa, vaan jonkinlainen taidokas koneenosa, joka oli muuttanut käsikirjoituksen toiseen kirjekuoreen ja liimannut postimerkit päälle. Se oli kuin automaatti, johon pistettiin metallirahaa, ja sitä vastaan jonkinlaisten koneitten avulla saatiin kimpale purukumia tai levy suklaata. Riippui vain siitä, mistä reiästä pisti rahansa, saiko suklaata tai purukumia. Sellainen oli myös kustantajakone. Toiset lähettivät maksuosoituksia, toiset vain hylkäyskirjelmia. Hän oli sattunut tapaamaan vain noita viimeksi mainittuja.

Ne olivat juuri nuo hylkäysliput, jotka saivat hänet kuvittelemaan kaiken niin suunnattoman konemaiseksi. Ne oli painettu aina samanlaisella kiintokirjainlevyllä, ja hän oli saanut niitä satoja — ainakin tusinan tai enemmänkin jokaisesta aikaisemmasta käsikirjoituksestaan. Jos hän olisi saanut yhdenkään rivin, edes yhden omakätisen ja yksilöllisen rivin kaikkien noiden asemasta, hän olisi ollut iloinen. Mutta ainoakaan toimittaja ei ollut antanut tuota todistusta olemassaolostaan. Ja siksi hän saattoi vain päättää, ettei toisessa päässä ollut inhimillistä olentoa — vaan pelkkiä nappuloita, jotka oli mainiosti öljytty ja täyttivät erinomaisesti tehtävänsä koneessa.

Hän oli hyvä taistelija, sitkeä ja itsepintainen, ja hän olisi saattanut jatkaa koneitten syöttämistä

vuosikausia. Mutta hän vuoti samalla kuiviin, eikä tarvittu vuosia, vaan viikot jo ratkaisivat taistelun. Joka viikko hänen täysihoitolaskunsa vei häntä lähemmäksi perikatoa, samalla kun neljäkymmenen käsikirjoituksen postirahat vaikuttivat melkein yhtä turmiollisesti. Hän ei ollut ostanut enää pitkiin aikoihin kirjoja ja koetti säästää kaikilla mahdollisilla keinoilla viivyttääkseen lopullista romahdusta. Mutta hän ei ollut tottunut säästämään, vaan antoi viimeiset viisi dollariansa sisarelleen Marianille uuteen pukuun.

Hän taisteli pimeässä ilman mitään neuvoa, ilman rohkaisua ja epätoivon kynsissä. Yksinpä Gertrudekin oli alkanut katsella häntä karsaasti. Aluksi hän oli sisarellisessa ihastuksessaan kärsinyt kaikkea, mitä sanoi veljensä hullutteluiksi; mutta nyt hän saman sisarellisen tunteen pakotuksesta alkoi käydä levottomaksi. Hänestä näytti, että veljen hulluttelu alkoi muuttua todelliseksi hulluudeksi. Martin tiesi sen ja kärsi siitä enemmän kuin herra Bernard Higginbothamin avoimesta ja nakertelevasta hävyttömyydestä. Martin uskoi itseensä, mutta hän oli ypöyksin uskoinensa. Ei edes Ruth uskonut häneen. Hän toivoi, että Martin opiskelisi, ja vaikka hän ei avoimesti tuominnutkaan hänen kirjoittamistansa, Martin tiesi kuitenkin, ettei hän sitä hyväksynyt.

Martin ei ollut koskaan tarjoutunut näyttämään hänelle kirjoituksiaan. Jonkinlainen arka hienotunteisuus pidatti häntä siitä. Sitä paitsi Ruth oli lueskellut ahkerasti yliopistossa, eikä Martin ollut tahtonut ryöstää häneltä hetkeäkään aikaa. Mutta kun Ruth oli suorittanut loppututkintonsa, hän pyysi itse saada nähdä joitakin hänen kynänsä tuotteista. Martin oli ylpeä, mutta samalla epävarma. Ruth kykeni arvostelevaan. Hän oli filosofian kandidaatti, joka oli tutkinut taiteita. Hän oli tutkinut kirjallisuutta taitavien opettajain johdolla. Ehkäpä toimittajatkin olivat päteviä tuomareita. Mutta Ruth olisi kuitenkin aivan toisenlainen kuin he. Hän ei antaisi hänelle painettua hylkäyslappusta eikä hän ilmoittaisi hänelle, että hänen töittensä suositusten puute riistäisi niiltä myös kaikki ansiot. Hän puhuisi, tuo lämmin inhimillinen olento, omalla vilkkaalla, reippaalla tavallaan ja, mikä oli kaikista tärkeintä, näkisi samalla vilahduksia todellisesta Martin Edenistä. Hänen kirjoitelmistansa Ruth huomaisi, millainen hänen sydämensä ja sielunsa oli, ja hän oppisi ymmärtämään, mikä oli hänen unelmainsa ja voimainsa lähteenä.

Martin keräsi yhteen muutamia jäljennöksiä lyhyistä kertomuksistaan, epäröi hetkisen ja lisäsi sitten joukkoon "Merilaulunsa". He nousivat pyörillensä eräänä myöhäisenä kesäkuun iltana ja ajoivat vuoristoon. Silloin hän oli toista kertaa näin matkalla Ruthin kanssa kahden, ja kun he siinä ajoivat hiljaisen merituulen viilentäessä kuumaa iltaa, hänelle selvisi innostavana ja ihastuttavana se tosiasia, että maailma oli äärettömän kaunis ja hyvin järjestetty ja ihanaa oli siinä elää ja rakastaa. He jättivät pyöränsä tien viereen ja kiipesivät eräälle ruskealle kukkulalle, jossa auringonpolttama ruoho tuoksui kypsää täyteläisyyttä ja kertoi sadon korjuun saapuneen.

"Tuo ruoho on suorittanut tehtävänsä", sanoi Martin, kun he olivat istuutuneet, Ruth Martinin takille ja hän aivan lähelle lämpimään maahan. Hän hengitti syvään voimakkaita tuoksujia, jotka ikään kuin tunkeutuivat hänen aivoihinsa ja saivat hänen ajatuksensa liitelemään maasta äärettömyksiin. "Se on täyttänyt elämänsä tarkoituksen", hän jatkoi hyväillen kuivunutta ruohoa. "Se kokosi voimia talven synkkien sateitten aikana, taisteli elämänsä puolesta aikaisin keväällä, kukki ja vietteli hyönteisiä, hajoitti siemenensä, suoritti lopputilinsä itsensä ja maailman välillä ja — — —"

"Miksi te tarkastatte kaikkea elämässä niin hirveän käytännöllisin silmin?" keskeytti Ruth.

"Ehkä siksi, että minä olen tutkinut kehitysoppia, luulisin. Minä olen saanut silmäni auki vasta aivan äskettäin, jos rohkenen totuuden ilmoittaa."

"Mutta minusta tuntuu, että menetätte kauneudentajunne nähdessänne kaikessa vain tarkoituksenmukaisuutta; te turmelette kauneuden aivan kuin poikaset, jotka vangitsevat perhosia ja sitten repivät niiden kauniit siivet." Martin pudisti päätänsä.

"Kauneudella on tarkoituksensa, mutta minä en ole sen tarkoitusta ennemmin tajunnut. Minä käsitin kauneutta jonakin, jolla ei ollut mitään erikoista merkitystä, jonakin, joka oli kaunista ilman järkisyytä tai tarkoituspäätä. Minä en tiennyt mitään kauneudesta. Mutta nyt minä tiedän, tai oikeammin, minä alan tietää. Tämä ruoho on kaunista minulle nyt, kun minä tiedän, miksi se on ruohoa, ja kun minä tunnen sen salatun kemiallisen työn, mitä aurinko, sade ja maa suorittavat kehittääksensä sen ruohoksi. Jokaisen ruohonkorren historiassa on romantiikkaa — niin vieläpä seikkailujakin. Pelkkä tällainen ajatuskin kiihottaa minua. Kun minä ajattelen tuota voiman ja aineen leikkiä, vieläpä sitä ankaraa taisteluakin, mitä käydään niiden välillä, minusta tuntuu, että minä voisin kirjoittaa kokonaisen eepoksen ruohonkorren elämästä."

"Kuinka hyvin te puhutte!" virkahti Ruth hajamielisesti, ja Martin huomasi hänen katselevan tutkivasti häneen.

Hetkiseksi valtasi hänet ankara hämminki, ja tumma puna kohosi hänen kaulalleen ja kasvoilleen.

"Toivon, että vähitellen opin puhumaan", hän änkytti. "Minusta tuntuu, että minussa on paljon sellaista, josta tahtoisin puhua. Mutta se kaikki on niin suurta, enkä löydä ilmaisumuotoa kaikelle sille, mitä minussa todella on. Joskus minusta tuntuu, että koko elämä, koko maailma, kaikki on ottanut asuinsijansa minussa ja vaatii minua puhemiehekseen. Minä tunnen — oh, minä en voi kuvailla sitä — minä tunnen sen suuruuden, mutta kun minä puhun, minä sopertelen kuin pienoinen lapsi. On suuri tehtävä muovata tunteita ja havaintoja puheeksi, kirjoitetuksi tai puhutuksi, niin että ne puolestaan herättävät kuulijassa tai lukijassa juuri samoja tunteita ja havaintoja. Se on jumalainen tehtävä. Katsokaa, minä haetaan kasvoni ruohoon, ja se tuoksu, jota vedän sieraimiini, saa minut vapisemaan tuhansista ajatuksista ja kuvitelmista. Kaikkeuden hengähdys on täyttänyt koko olemukseni. Se on kuin laulua ja naurua, menestystä ja tuskaa, taistelua ja kuolemaa, ja minä näen näkyjä, joita ruohon tuoksu jollakin tavalla sielussani herättää, ja minä tahtoisin kertoa niistä teille ja maailmalle. Mutta kuinka sen voin? Kieleni on sidottu. Olen koettanut sanoin kuvata teille, mitä nyt juuri ruohon tuoksu on minussa herättänyt. Mutta siinä en ole onnistunut. Olen vain kömpelöin sanoin voinut viitata siihen. Soperrukselta tuntuvat minun sanani, ja kuitenkin palan halusta saada kertoa. Oh" — hän kohotti kätensä epätoivoisin elein — "se on mahdotonta! Sitä eivät muut voi käsittää! Eikä sitä sanoin voi ilmaista!"

"Mutta te puhutte hyvin", väitti Ruth itsepintaisesti. "Ajatelkaa, miten te olette harjaantunut sinä lyhyenä aikana, jonka olen teidät tuntenut. Herra Butler on huomattu julkinen puhuja. Häntä aina pyydetään mukaan, kun on kysymys valtionkin julkisista puheista. Kuitenkin te puhuitte aivan yhtä hyvin kuin hän toissa iltana päivällisillä. Hän oli vain hillitympi. Te innostutte liiaksi, mutta harjoittelemalla te vapaudutte siitä. Teistä varmaan tulisi hyvä julkinen puhuja. Te voisitte päästä pitkälle, jos haluatte. Te olette hallitseva luonne. Te voisitte johtaa ihmisiä, siitä olen varma, eikä ole mitään syytä, joka estäisi teitä onnistumasta kaikessa, mihin ikinä tartuttekin, yhtä hyvin kuin puhetaidossa. Teistä tulisi mainio asianajaja. Te voisitte menestyä poliittisella alalla. Mikään ei voi estää teitä pääsemästä yhtä pitkälle kuin herra Butler on päässyt. Kuitenkin ilman vatsakatarria", hän lisäsi hymyillen.

He puhelivat edelleen, Ruth viehättävällä, itsepäisellä tavallaan palaten aina siihen, että kasvatuksessa on välttämättä luotava luja perustus, johon latinalla on erinomaisen kehittävä vaikutus. Hän kertoi niistä ihannemiehistä, joille kaikki oli onnistunut, kerraten melkein erehtymättä isänsä mielipiteitä ja vahvistaen niitä herra Butlerin viisailloilla väitteillä. Martin kuunteli häntä kiihkeästi maaten selällään ja katsellen ylös ja nauttien jokaisesta hänen huulensa liikkeestä. Mutta hänen aivonsa eivät olleet yhtä tarkkaavaiset kuin hänen korvansa. Ei ollut mitään mielenkiintoista niissä kuvissa, joita Ruth hänen eteensä maalasi, ja Martin tunsi synkän pettymyksen tunteen ja kiihkeän rakkauden tuskan valtaavan olemuksensa. Yksikään sana Ruthin puheessa ei koskenut hänen kirjallisia harrastuksiaan, ja käsikirjoitukset, jotka hän oli tuonut mukanaan, lojuivat unohdettuina maassa.

Hetken äänettömyyden vallitessa hän katsahti aurinkoon, arvioi sen korkeuden taivaanrannan yläpuolella ja muistutti käsikirjoituksistaan ottamalla ne ylös maasta.

"Minä unohdin ne", virkahti Ruth kiireesti. "Tahdon mielelläni kuulla ne."

Hän luki erään kertomuksen, jota hän itse piti yhtenä parhaimmistaan. Hän nimitti sitä "Elämän viiniksi", ja sama viini, joka oli virrannut salaperäisesti hänen aivoihinsa silloin, kun hän kirjoitti siitä, tuntui virtaavan sinne taaskin, kun hän sitä luki. Tuossa omaperäisessä ajatustavassa oli jotakin taikavoimaa, ja hän oli koristanut sitä viehättävillä lauseparsilla ja liikuttavilla vertauskuvilla. Kaikki se vanha tuli ja intohimo, jota hän oli tuntenut sitä kirjoittaessaan, syttyi hänessä uudestaan, ja hän viehättyi siihen niin, että oli sokea ja kuuro kaikille siinä oleville virheille. Mutta asia oli toinen Ruthiin nähden. Hänen kehittynyt korvansa oli keksivinänsä helposti sen heikkoudet ja liioittelut, sen koreasanaisen helinän, joka aina ilmaisee aloittelijan, ja jo heti alussa hän oli huomaavinaan lauseitten kömpelön ja tehdyn runollisuuden. Tuskin hän mitään muuta ajatusta saattoi näistä lauseista muodostaa, paitsi silloin, kun ne muuttuivat liian mahtipontisiksi, jolloin ne vaikuttivat mauttomilta ja amatöörimäisiltä. Hänen lopullinen tuomionsa koko jutusta oli: harjoitelma, vaikkei hän sitä sillä tavalla sanonut. Sen sijaan hän huomautti muutamista toisarvoisista seikoista ja sanoi, että hän piti kertomuksesta.

Mutta Martin oli pettynyt. Hänen arvostelunsa oli oikea, sen Martin tiesi, mutta hän tunsi, ettei hän ollut näyttänyt työtänsä hänelle saadakseen siihen virhemerkkit, kuten kouluaineeseen. Sivuseikoista ei ollut väliä. Ne saivat itse pitää huolen itsestään. Hän saattaisi korjata ne, hän oppisi ne korjaamaan. Sykkivästä elämästä hän oli siepannut kiinni jotakin suurta ja koettanut vangita sitä kertomukseensa. Juuri tuosta elämästä otetusta suuresta asiasta hän oli lukenut hänelle, eikä siinä saanut olla pelkkiä lausejaksoja välimerkkeineen. Hän tahtoi saada hänet tuntemaan nämä suuret asiat, jotka olivat hänen, jotka hän oli omin silmin nähnyt, omin aivoin muovailnut ja omin käsin kirjoittanut paperille. No niin, hän oli epäonnistunut, oli hänen salainen johtopäätöksensä. Ehkäpä toimittajat sittenkin olivat oikeassa. Hän oli tuntenut suurten ajatusten liikkuvan sielussaan, mutta hänen ei ollut onnistunut ilmaista niitä

muille. Hän salasi pettymyksensä ja yhtyi niin helposti Ruthin arvosteluun, ettei tämä ollenkaan huomannut, miten syvällä pinnan alla aaltosi voimakas vastaväitteitten pohjavirta.

"Seuraavan kertomuksen olen nimittänyt 'Ruukuksi'," hän sanoi avaten käsikirjoituksen. "Neljästä tai viidestä aikakauskirjasta se on palautettu, ja kuitenkin se on mielestäni hyvä. Oikeastaan en tiedä, mitä siitä ajatella, paitsi että olen siinä saanut sanotuksi jotakin. Ehkei se vaikuta teihin kuten minuun. Se on hyvin lyhyt, ainoastaan kaksituhatta sanaa."

"Kuinka kauheata!" huudahti Ruth, kun hän oli lopettanut. "Se on hirveätä, sanomattoman kamalaa!"

Martin näki hänen kalpeat kasvonsa, hänen suuret, jännityksestä laajenneet silmänsä ja nyrkkiin puristetut kätensä salaisella tyydytyksellä. Hän oli onnistunut. Hän oli saanut ilmoitetuksi omien aivojensa tunteet ja mielikuvat toiselle. Se oli tehnyt tarkoitetun vaikutuksen. Pitikö hän siitä vai ei, sillä ei väliä, se oli kuitenkin vallannut ja vanginnut hänet, pannut hänet istumaan ja kuuntelemaan siinä ja unohtamaan kaikki sivuseikat.

"Se on elämää", sanoi Martin, "eikä elämä aina ole kaunis. Ehkäpä siksi, että minut on luotu omalla tavallani, minä voin löytää jotakin kaunista siinäkin. Minusta tuntuu, että tuo kauneus on kymmenen kertaa lumoavampaa sen tähden, että — —"

"Mutta miksei se vaimoraukka voinut — —", keskeytti Ruth ristiriitaisesti. Mutta sitten hän jättikin ilmaisematta syyn mielensä kiihtymykseen ja huudahti: "Oh, se on alentavaa! Se ei ole kaunista! Se on ruokotonta!"

Martinista tuntui sinä hetkenä, että hänen sydämensä pysähtyi. *Ruokotonta!* Sitä hän ei ollut koskaan uneksinnut. Hän ei ollut sitä tarkoittanut. Koko kertomus oli tulikirjaimin hänen edessään, ja turhaan hän koetti noista liekeistä löytää mitään ruokottomuutta. Sitten hänen sydämensä alkoi taas sykkiä. Hän ei ollut syyllinen.

"Miksi ette valinnut kauniimpaa aihetta?" kuului Ruth kysyvän. "Me tiedämme hyvin, että likaisuutta on maailmassa, mutta sehän ei ole syy — —"

Ruth puhui loukkaantuneena, mutta Martin ei seurannut hänen sanojansa. Hän hymyili vain itsekseen nähdessään hänen neitseelliset kasvonsa, jotka olivat niin viattomat, niin yliluonnollisen viattomat, että niiden puhtaus tuntui aina tunkeutuvan häneenkin ja karkoittavan hänestä kaiken huonon, ja oli kuin se olisi kylvettänyt häntä jonkinlaisessa eteerisessä loistossa, joka oli viileä, lempeä ja sametinhieno kuin tähtien valo. *Me tiedämme, että likaisuutta on maailmassa!* Hänen mielensä hykähteli ajatellessansa sitä tietoa, mikä mahtoi Ruthilla olla tämän maailman likaisuudesta, ja hänen teki mielensä nauraa sille kuin jollekin rakkauden keksimälle kepposelle. Seuraavana hetkenä hän näki kuin salaman välähdyksenä koko sen elämän likaisuuden meren, jonka yli ja läpi hän oli purjehtinut, ja hän antoi Ruthille anteeksi, ettei hän ymmärtänyt kertomusta. Ei se ollut hänen syynsä, ettei hän sitä ymmärtänyt. Martin kiitti Jumalaa, että Ruth oli syntynyt sellaisissa oloissa ja varjeltu niin tietämättömänä kaikesta tämän maailman pahasta. Mutta hän tunsikin elämän, sen rumuuden yhtä hyvin kuin kauneudenkin, sen suuruuden huolimatta pohjaliejusta, joka tahtoi pinnalle pursua, ja jumaliste! hän tahtoi sanoa maailmalle, mitä tiesi. Pyhimykset taivaassa — kuinka he saattoivat olla muuta kuin suloisia ja puhtaita! He eivät ansainneet mitään kiitosta. Mutta pyhimykset pohjamudissa — ah, siinä oli ikuinen ihme! Se juuri antoi elämälle arvon. Saada huomata siveellistä suuruutta kasvavan pahuuden likalätäköissä, kohottaa itsensä ja nähdä edes vilahdukselta kauneutta, vaikka heikosti ja kaukaisenaikin mudan sokaisemilla silmillä, nähdä voiman, totuuden ja korkean henkisen lahjakkuuden kehittyvän heikkoudesta, huonoudesta, turmeluksesta ja kaikesta tuosta pohjattomasta eläimellisestä aistillisuudesta, oli — —

Hän tajusi katkonaisia paloja Ruthin lauseista.

"Kertomuksen sävy on kokonaan alhainen. Ja kuitenkin on olemassa niin paljon korkeata. Ajatelkaa vain 'In memoriamia'."

Martinin teki mieli mainita vastaukseksi "Locksley Hall", ja hän olisi sen tehnytkin, ellei uusi näky olisi häntä vallannut ja saanut häntä tuijottamaan häneen, tuohon naiselliseen olentoon, joka tuhat kertaa tuhannen vuosisadan kuluessa alkulimasta oli kehittynyt ja jatkanut kiertokulkuansa, kunnes oli lopulta päässyt harpanneeksi pisimmän askeleen muuttuen Ruthiksi, tuoksi puhtaaksi, suloiseksi ja taivaiseksi olennoiksi, jolla oli voima opettaa häntä tuntemaan rakkautta ja pyrkimään puhtauteen, herättäen hänessä kiihkeän halun saada maistaa taivaan suloisuutta, — häntä, Martin Edeniä, joka myös jollakin ihmeellisellä tavalla oli kohonnut liejusta ja lukemattomien kehitysjaksojen ja erehdysten kautta vihdoin tullut siksi, mitä oli. Siinä oli romantiikkaa, ihmeitä ja ihanuutta. Siinä oli aihetta kirjoittaa, kunpa hän vain voisi keksiä sanat. Taivaan enkelit! — he olivat vain enkeleitä eivätkä voineet itseänsä auttaa. Mutta hän oli mies.

"Teillä on voimaa", hän kuuli Ruthin sanovan, "mutta se on raakaa ja kesyttämätöntä."

"Kuten härällä porssiiniymymälässä", välähti Martinin mielessä, ja hymy levisi hänen kasvoilleen.

"Ja teidän täytyy kehittää arvostelukykyänne, makuanne, hienotunteisuuttanne ja esityksenne sävyä."

"Minä olen liian rohkea", mutisi Martin.

Ruth hymyili myöntävästi ja asettui mukavasti kuunnellakseen uutta kertomusta.

"En tiedä, mitä tästä ajattelette", sanoi Martin anteeksipyydellen. "Se on humoristinen juttu. Pelkään pahoin, että olen sukeltanut liian syvälle, mutta minun tarkoitukseni oli hyvä. Älkää välittäkö pikku seikoista, vaan koettakaa tuntea ne suuret asiat, joita olen tahtonut saada sanotuksi. Ne ovat suuria ja tosia, vaikka voi olla mahdollista, etten ole onnistunut esittämään niitä kyllin tajuttavasti."

Hän luki ja lukiessaan piti Ruthia silmällä. Vihdoin hän oli saavuttanut hänet, hän ajatteli. Tuossa hän istui hievahtamatta paikoiltaan, silmät kiinnitettyinä häneen ja tuskin hengittäen ollessaan kokonaan sen lumon vallassa, hän ajatteli, jonka hänen näkemyksensä oli aikaan saanut. Hän nimitti juttuansa "Seikkailuksi", ja se oli seikkailun jumaloimista — ei satukirjojen, vaan todellista ihmekertomusta villistä työnantajasta, joka rankaisi kauheasti ja palkitsi ruhtinaallisesti ja joka oli uskoton ja oikukas vaatien kauheata kärsivällisyyttä ja murhaavaa yön ja päivän raadantaa, tarjoten loistavaa, aurinkoista kunniaa tai mustaa surmaa tikahduttavan janon tai nälän tai pitkän, hirvittävän, kuumehoureisen tajuttomuuden jälkeen, tai johti hien ja veren pisarrellessa ja hyönteisten ahdistassa pitkän työn ja vaivan perästä kuninkaalliseen kunniaan ja jumalaiseen toimintaan.

Kaikkea tuota ja vielä paljon muutakin hän oli sovittanut kertomukseensa, ja se oli juuri tuo, kuten hän uskoi, joka lämmitti Ruthia hänen istuessaan ja kuunnellessaan. Kuulijan silmät olivat levällään, kalpeilla kasvoilla leimusi puna, ja ennen kuin hän lopetti, hänestä tuntui, että Ruth hengitti kiivaammin. Totisesti, hän oli lämmennyt, mutta hän ei ollut lämmennyt kertomuksen, vaan kertojan itsensä vuoksi. Hän ei paljoa ajatellutkaan sitä. Se oli Martinin väkevä luonnonvoima, sama vanha voiman säteily, joka tuntui virtaavan hänen ruumiistaan häneen. Näennäisesti oli kertomuksen voima vallannut hänet, mutta se oli vain kuin kanava, jota myöten toisen voima virtasi häneen. Hän tajusi vain tuon voiman eikä sen välittäjää, ja kun hän näytti kiihkeimmin joutuneen kirjoituksen lumoihin, hänet oli vallannut jokin, joka sille oli kerrassaan vieras — ajatus, kauhea ja vaarallinen, joka kutsumattomana kiihkeästi askarteli hänen aivoissaan. Hän oli tavannut itsensä miettimässä, millaista olisi olla naimisissa, ja kun hänelle selvisi tuon ajatuksen kiihottava viehätys, hän pelästyi. Se oli siveetöntä. Se ei saanut soveltua hänelle. Naisen kypsyys ei ollut koskaan vaivannut häntä, ja hän oli elänyt Tennysonin runouden unelmien maassa, tajuamatta selvästi niitä herkullisia kuvauksia, joita mestari maalaili rohkeista suhteista kuningatararten ja ritarien välillä. Hän oli aina uinunut unessa, ja nyt kolkutti elämä vaativana kaikille hänen ovilleen. Ajatuksissaan hän kauhistui ja tahtoi asettaa paikoilleen kaikki salvat ja lukot, samalla kun ihmeelliset vaistot vaativat häntä heittämään portin selko selälleen ja pyytämään tuota merkillistä vierasta astumaan sisälle.

Martin odotti tyydytyksellä hänen tuomiotaan. Hän ei epäillyt, mikä se olisi, ja hän hämmästyi kuullessaan hänen sanovan:

"Se on kaunis!"

"Se on kaunis!" Ruth toisti mahtipontisesti hetkisen vaitiolon jälkeen.

Tietysti se oli kaunis; mutta siinä oli jotakin enemmänkin kuin pelkkää kauneutta, jotakin polttavan loistavaa, joka oli tehnyt kauneuden palvelijakseen. Martin loikoi äänetönnä maassa tarkkaillen, millaisen muodon saisi hänen mieleensä kohoava suuri epäily. Hän oli epäonnistunut. Hän oli mykkä. Hän oli nähnyt yhden maailman suurimmista ihmeistä, mutta ei ollut voinut ilmaista sitä.

"Mitä te ajattelitte — —", hän epäröi hetkisen koettaessaan ensi kertaa käyttää vierasta sanaa — "sen 'motiivista?'" hän kysyi.

"Se oli epäselvä", vastasi Ruth. "Se on minun ainoa arvosteluni kokonaisuudessaan. Minä seurasin kertomusta, mutta siinä oli niin paljon muuta. Se on liian moninaista. Te sotkette kertomuksen kulun puhuessanne niin paljon muusta, joka ei kuulu asiaan."

"Minä tarkoitin pääaihetta", kiiruhti Martin selittämään, "suurta johtavaa aihetta, sitä joka koski elämän kaikkeutta. Minä koetin sovittaa sen itse kertomukseen, joka muodosti sille vain ulkonaisen kuoren. Minulla kyllä oli oikea suunta, vaikka pelkään, että sittenkin tein sen kovin huonosti. Minun ei onnistunut antaa tajuttavaa ilmaisua sille, mitä tarkoitin. Mutta ajan oloon minä kyllä sen opin."

Ruth ei voinut seurata häntä. Hän oli kyllä filosofian kandidaatti, mutta Martin oli astunut yli hänen

käsityspiirinsä. Sitä Ruth ei kuitenkaan ymmärtänyt, ja siksi hän puuttuvasta käsityskyvystänsä syytti kirjoittajan hajanaisuutta.

"Te olette liian kielevä", hän sanoi. "Mutta siitä huolimatta siinä on kauniita kohtia."

Martin kuuli hänen äänensä kuin pitkän matkan päästä, sillä hän mielti ankarasti, lukisiko hän hänelle "Merilaulujansa" vai ei. Hän loikoi siinä synkän epätietoisena, jolloin Ruth katseli tutkistellen häntä, samalla kun hänen mieleensä palasivat itsepintaisesti luvattomat ajatukset avioliitosta.

"Tahdotteko te tulla kuuluisaksi?" hän kysyi äkkiä.

"Kyllä, miksikä ei", tunnusti Martin. "Sekin on osa seikkailua. Kuuluisuuden halu ei kuitenkaan ole pääasia, vaan se työ, joka tuon kuuluisuuden tuottaa. Ja kuuluisaksi tuleminen merkitsisi minulle jotakin vain sikäli, että se auttaisi minua johonkin muuhun. Juuri sen muun tähden minä haluan tulla hyvin kuuluisaksi."

"Teidän tähtenne", hän tahtoi lisätä ja olisi lisännytkin, jos Ruth olisi osoittanut mielenkiintoa siihen, mitä hän oli lukenut.

Mutta Ruth mielti liian kiihkeästi keksiäksensä hänelle jonkin toimialan, joka olisi edes lähimainkaan mahdollisuuksien rajoissa, eikä voinut sen vuoksi kysyä, mikä se "muu" oli, johon hän oli viitannut. Kirjallisella alalla hänellä ei olisi mitään tulevaisuutta, siitä Ruth oli varmasti vakuuttunut. Tänäpäin hän oli todistanut sen alkeellisella ja kaaosmaisella tuotannollaan. Hän osasi puhua hyvin, mutta häneltä puuttui kaikki keinot ilmaista elämyksiään kirjallisesti. Hän vertasi Tennysonia ja Browningia ja suorasanaisia mielikirjailijoitaan häneen, jolloin Martin joutui aivan toivottomaan valoon. Hän ei kuitenkaan sanonut hänelle koko ajatustaan. Hänen ihmeellinen mielenkiintonsa häneen johti häntä lykkäämään sen tuonnetuksi. Martinin halu kirjoittaa oli kai sittenkin pieni heikkous, josta hän ajan oloon vapautuisi. Sitten hän varmaankin mukautuisi vakavampiin elämänvaatimuksiin. Ja silloin hän varmaan myös onnistuisi. Ruth tiesi sen. Martin oli niin voimakas, ettei hän saattanut tuhoutua ... jos hän vain lakkaisi kirjoittamasta.

"Minä toivoisin, että te näyttäisitte minulle kaikki kirjoituksenne, herra Eden", hän sanoi.

Martin karahti punaiseksi mielihyvämästä. Ruth osoitti mielenkiintoa, se kuitenkin oli varma. Hän ei ollut antanut suoranaista hylkäystuomiota. Hän oli sanonut muutamia kohtia hänen kirjoittelustaan kauniiksi, ja se oli ensimmäinen rohkaisu, jota hän koskaan oli keneltäkään saanut.

"Kyllä mielelläni", hän sanoi kiihkeästi. "Ja minä lupaan teille, neiti Morse, että minä vielä pääsen perille. Olen jo päässyt pitkälle, tiedän sen, ja minun on päästävä vielä paljoa kauemmaksi, minun tulee päästä perille, vaikka minun sitten pitäisi ryömiä käsin ja jaloin." Hän otti esille kimpun käsikirjoituksia. "Tässä on 'Merilauluja'. Kun te palaatte kotiin, lähetän ne teille saadaksenne lukea ne joutoaikoina. Ja teidän täytyy luvata minulle, että sanotte minulle, mitä niistä todella ajattelette. Ja minä pyydän teitä puhumaan minulle suoraan!"

"Minä puhun teille aivan suoraan", lupasi Ruth mielessään kiusallinen ajatus, ettei hän ollut hänelle nyt ollut suora.

XV LUKU

"Ensimmäinen taistelu on käyty ja lopetettu", sanoi Martin katsellen peiliin sinä iltana. "Mutta vielä on edessä toinen ja kolmas ja taistelu taistelun perään loppumattomiin, ellei..."

Hän ei lopettanut lausettaan, vaan katseli hetkisen pientä, keinoa huonettaan antaen silmäinsä surullisina viipyä palautetuissa käsikirjoituskasoissa, jotka oli kasattu erääseen nurkkaan lattialle. Hänellä ei ollut varaa lähettää niitä uudelle matkalle, ja viikon kuluessa niitä oli kasaantunut kokonainen pino. Niitä tulisi lisää huomenna ja ylihuomenna ja sitä seuraavana, kunnes kaikki olisivat kotona. Ja nyt hän olisi kykenemätön lähettämään niitä uudelle kiertomatkalle. Hänellä oli kirjoituskoneen kuukauden vuokra maksamatta, eikä hän voinut sitä suorittaaakaan, koska hänellä nipin napin oli rahaa viikon täyshoitoon, joka myös oli langennut maksettavaksi.

Hän istahti ja katseli pöytää miettävästi. Siinä oli runsaasti mustepilkkuja, ja äkkiä hänelle selvisi, että hän piti siitä.

"Rakas vanha pöytä", hän puheli, "minä olen viettänyt muutamia onnellisia hetkiä sinun ääressäsi, ja sinä olet ollut minulle oikein hyvä ystävä, kun katselemme asiaa tarkemmin ja tunnustamme kaiken. Sinä et koskaan sysännyt minua luotasi, et koskaan tyrkyttänyt minulle painettuja hylkäyslippujasi etkä valittanut liian pitkistä työpäivistä."

Hän laski kätensä pöydälle ja hautasi päänsä niihin. Hänen kurkkuaan kuristi, ja hänen mielensä teki itkeä. Se muistutti häntä hänen ensimmäisestä tappelustaan, kun hän oli kuuden vuoden vanha, kuinka hän oli antanut iskuja kyynelten juostessa pitkin poskia, jolloin häntä kahta vuotta vanhempi poika oli lyönyt häntä niin, että hän oli hetkeksi lakannut hengittämästä. Hän näki poikajoukon ympärillään piirissä ulvovan kuin villit, kun hän viimein kaatui kuin meritaudin tuskissa veren juostessa nenästä ja kyynelten kirvelevistä silmistä.

"Pieni nulikkaraukka!" hän mutisi. "Ja nyt sinä olet yhtä pahoin piesty. Sinut on hakattu mäskiksi. Sinut on lyöty maahan ja olet lopussa."

Mutta tuon ensimmäisen taistelun näky viipyi yhä hänen luomiensa alla, ja kun hän katseli, hän näki sen muuttuvan ja liittyvän pitkään tappelujen sarjaan, joka sitä seurasi. Kuutta kuukautta myöhemmin "Juustonaama" (se oli pojan haukkumanimi) oli pieksänyt häntä uudestaan. Mutta sillä kertaa oli Juustonaama saanut mustelman silmänsä. Niin se jatkui. Hän näki kaikki, taistelun taistelun perästä, jolloin hän aina joutui alakynteen ja Juustonaama kerskui ja irvisteli. Mutta koskaan hän ei ollut juossut pakoon. Hänen voimansa tuntuivat vahvistuvan sitä muistellessa. Hän oli aina pysynyt paikoillaan ja niellyt tappionsa. Juustonaama oli ollut oikea pikku taistelupukari eikä ollut koskaan tuntenut häntä kohtaan vähintäkään sääliä. Mutta hän oli pysynyt paikoillaan. Hän oli kestänyt kaiken!

Seuraavana kuvana hän näki kapean sivukujan ränsistyneitten talorähjien välissä. Sen päässä oli yksikerroksinen tiilirakennus, josta kuului säännöllinen painokoneen jytinä, kun se valmisti ensimmäistä "*Enquirerin*" painosta. Hän oli yhdentoista ja Juustonaama kolmentoista, ja molemmat he möivät *Enquireriä*. Siinä oli syy, miksi he olivat täällä, he odottivat lehtiänsä. Ja tietysti Juustonaama oli sielläkin hyökännyt hänen kimppuunsa ja syntyi taas taistelu, joka kuitenkin jäi ratkaisematta, koska viittätoista minuuttia vaille neljä paino huoneen ovi heitettiin auki ja poikajoukko hyökkäsi sisään taittamaan sanomalehtiänsä.

"Minä löylytän sinut huomenna", hän kuuli Juustonaaman uhkaavan; ja hän kuuli oman äänensä piipittävän ja värisevän pidätetystä itkusta ja lupaavan, että hän kyllä saapuisi huomenna.

Ja hän oli siellä seuraavana päivänä kiiruhtaen koulusta ollakseen ensimmäisenä paikalla ja joutuenkin kahta minuuttia ennen Juustonaamaa. Toiset pojat kehuivat häntä, selittivät hänen virheitänsä taistelussa ja vakuuttivat hänelle voittoa, jos hän tekisi heidän neuvojensa mukaan. Samat pojat neuvoivat myöskin Juustonaamaa. Kuinka he olivatkaan nauttineet tuosta taistelusta! Hän viipyi muistoissaan kyllin kauan voidakseen kadehtia noilta pojilta sitä näytelmää, minkä hän ja Juustonaama olivat heille tarjonneet. Niin he aina jatkoivat kolmenkymmenen minuutin ajan, kunnes taas paino huoneen ovi avattiin.

Hän näki itsensä päivästä päivään rientävän koulusta *Enquirerin* kujalle. Hän ei voinut kulkea nopeasti. Hän oli kankea ja jäykistynyt ainaisesta tappelusta. Hänen kyynärvarrensensa olivat kyynärpästä ranteeseen mustat ja siniset annetuista iskuista, ja siellä täällä kidutettu liha alkoi pullistella paiseihin. Hänen päätänsä, käsivarsiansa ja olkapäitänsä pakotti, hänen selkäänsä vihloi — koko hänen ruumistaan kivisti; ja hänen aivonsa olivat raskaat ja vaivaantuneet. Hän ei leikkinyt enää koulussa eikä myöskään mitään luenut. Vieläpä hiljainen paikallaan istuminenkin kidutti häntä. Vuosisatoja tuntui kuluneen siitä, kun hän oli alkanut nuo jokapäiväiset tappelut, ja aika tuntui vierivän hitaasti, ja edessä aina olisi odottamassa loppumattomiin tappelu tappelun jälkeen. Miksi hän ei voinut Juustonaamaa kerran kurittaa niin, että olisi riittänyt? hän usein ajatteli. Se olisi päästänyt hänet, Martinin, vapaaksi tuosta ainaisesta tuskasta. Milloinkaan ei ollut juolahtanut hänen mieleensä lakata taistelusta ja antaa Juustonaaman pieksää häntä.

Ja niin hän kuhnusti *Enquirerin* kujalle sielultaan ja ruumiiltaan sairaana, mutta oppien kärsivällisyyttä, kohdatakseen ikuisen vihollisensa Juustonaaman, joka oli aivan yhtä kipeä kuin hänkin ja aivan yhtä halukas lopettamaan koko taistelun, ellei koko sanomalehtipoikien joukko olisi katsellut ja kiihoittanut ylpeyttä ja voitonhimoa. Eräänä iltana heidän koettaessaan epätoivon vimmalla kahdenkymmenen minuutin ajan nujertaa toisiaan, kuitenkin seuraten sääntöä, joka kielsi potkimisen, päättäen olla lakkaamatta, ennen kuin toinen olisi maassa, Juustonaama kesken kaiken puuskuttaen ehdotti, että he lopettaisivat. Ja Martin muistellessaan siinä pää käsien varassa värisi nähdessään tuon kuvan itsestään tuona kauheana iltana kauan sitten, jolloin hän horjuen ja puuskuttaen oli sylkenyt haljenneesta huulesta juoksevan veren suustaan voidakseen huutaa Juustonaamalle, ettei hän tahtonut lopettaa, ellei Juustonaama tunnustaisi hävinneensä. Juustonaama ei tunnustanut, ja niin taistelu jatkui.

Seuraavan ja sitä seuraavana päivän ilta, aina loputtomiin, näki noiden taistelujen uudistuvan. Joka

päivä, kun hän ojensi mustelmaiset kätensä alkaaksensa, niitä pakotti kauheasti, ja jo ensimmäiset saadut ja annetut iskut aivan kuin halkaisivat hänen aivonsa. Sen jälkeen kaikki musteni hänen ympärillään, ja hän tappeli sokeasti kuin unessa, nähden vain Juustonaaman suuren hahmon ja palavat eläimelliset silmät, kaikki yhtenä tanssivana ja keinuvana sekamelskana. Hän keskitti kaiken huomionsa noihin kasvoihin, kaikki muu häipyi tyhjyyteen. Koko maailmassa ei ollut mitään muuta kuin nuo kasvot, eikä hän saisi koskaan rauhaa, siunattua rauhaa, ennen kuin hän olisi hakannut verisillä nyrkeillensä liiskaksi nuo kasvot tai ennen kuin nuo toiset veriset nyrkit, jotka jollakin tavalla kuuluivat noille kasvoille, olisivat nakanneet liiskaksi hänet. Ja sitten vasta, tavalla tai toisella, seuraisi hänelle lepo ja rauha. Mutta lopettaa kesken oli hänelle, Martinille, kerrassaan mahdotonta. Tulipa kerran päivä, jolloin hänen nuhjustettuaan *Enquirerin* kujalle ei siellä ollutkaan Juustonaamaa. Juustonaama ei tullut ollenkaan. Pojat onnittelivat häntä ja kehuivat, että hän oli voittanut Juustonaaman. Mutta Martin ei ollut tyytyväinen. Hän ei ollut voittanut Juustonaamaa, eikä Juustonaama häntä. Probleemi oli jäänyt ratkaisematta. Vasta jälkepäin he saivat tietää, että Juustonaaman isä oli kuollut juuri sinä päivänä.

Martinin ajatus kiisi nyt vuosien halki erääseen iltaan, jonka hän oli viettänyt teatterin ylimmällä parvella. Hän oli seitsemäntoista ja oli juuri palannut mereltä. Syntyi käsikämmä. Joku oli käynyt kurittamaan jotakuta, ja Martin kävi välittämään, kun joutui ihan Juustonaaman kiiluvien silmäin eteen.

"Minä annan sinulle näytelmän jälkeen", hänen vanha vihollisensa kähisi.

Martin nyökkäsi. Ylimmän parven järjestysmies oli matkalla rauhanhäiritsijäin luo.

"Minä kohtaan sinut teatterin edustalla viimeisen näytöksen jälkeen", kuiskasi Martin kasvoillaan kiihkeä jännitys, jonka vuoksi hän tuskin kuuli ja näki mitään esityksestä.

"Onko sinulla apumiehiä?" hän kysyi Juustonaamalta näytöksen lopussa.

"Totta kai."

"Silloin minäkin hankin jonkun", virkahti Martin.

Näytelmän väliajalla hän keräsi ystävänsä: kolme nauulatehtaalla työskentelevää poikaa, jotka hän tunsu ennestään, erään veturinlämmittäjän ja puolisen tusinaa markkinahuijareita.

Kun teatteri tyhjjeni, kerääntyivät molemmat vihamieliset joukot toiselle puolen katua herättäen niin vähän huomiota kuin mahdollista. Kun he tulivat yksinäiseen paikkaan, he yhtyivät ja pitivät sotaneuvottelun.

"Kahdeksannen kadun silta on paras paikka", sanoi muuan punatukkainen nuorukainen Juustonaaman joukosta. "Te voitte tapella keskellä siltaa sähkölampun valossa, ja miltä puolen tahansa nuuskijat ilmestyvät, me voimme aina livistää tiehemme toisesta päästä."

"Minulle se kyllä sopii", sanoi Martin neuvoteltuaan seuralaistensa kanssa.

Kahdeksannen kadun silta kulki yli erään San Antonio Estuarny haaran ja oli yhtä pitkä kuin kolme kaupungin korttelia. Sillan keskellä ja molemmissa päissä paloi suuret katulyhdyt. Ainoakaan poliisi ei voinut lähestyä noiden päälyhtyjen ohi huomaamatta. Se oli sopiva paikka sille tappelulle, johon Martinin muisto oli palannut. Hän huomasi noiden kahden ryhmän taisteluhalusina ja synkkinä pysyvän tarkasti erossa toisistaan ja muodostavan sopivan välimatkan, ja samalla hän näki itsensä ja Juustonaaman riisuutuvan. Vähän matkan päähän asetettiin varmuuden vuoksi vartijat, joiden tuli pitää silmällä sillan valaistuja päitä. Muutamit markkinahuijareista pitivät Martinin takkia, paitaa ja hattua ollakseen valmiina livistämään niiden kanssa turvallisempaan paikkaan, jos poliisi ilmestyisi. Martin näki itsensä astuvan keskelle tuijottaen Juustonaamaa ja kuuli itsensä sanovan nyrkkiänsä varoittavasti kohottaen:

"Tämä ei ole mikään kädenpudistus, ymmärrätkö? Tämä on ratkaiseva taistelu, ja se käydään vihdoinkin loppuun. Toisen meistä on nutistuttava."

Juustonaama halusi tehdä vastaväitteitä, Martin saattoi huomata sen, mutta lopuksi voitti hänen vanha vaarallinen ylpeytensä, jota kiihotti näiden kahden joukon läsnäolo.

"No, käy kiinni!" hän vastasi. "Mitä saatanaa sinä siinä loruilet? Minä teen siitä lopun."

Silloin he hyökkäsivät toistensa kimppuun kuin nuoret sonnit nuoruuden koko kiihkolla, vihan vimmalla ja paljain nyrkein järkähtämättä aikoen loukata, ruhjoa ja vahingoittaa toista niin paljon kuin suinkin. Kaikki vaivalloinen ja ankara vuosituhantinen ponnistus ihmisyyden puolesta oli menettänyt heissä kaiken merkityksensä. Vain sähkölamppu tolpan päällä osoitti, että elettiin ihmisten mailla. Martin ja Juustonaama olivat kuin kaksi metsäläistä kivikaudelta, jotka kynsin hampain hyökkäsivät vihollista vastaan suojellakseen alkuperäistä turvapaikkaansa. He painuivat yhä syvemmälle ja

syvemmälle maan tomuun muodostuakseen alkuaineeksi, josta heidän ruumiinsa oli peräisin, niin kuin kaikki hornan ja pahuuden vallat olisivat panneet heidät iskemään yhteen ja unohtamaan ihmisen ylemmät tarkoitukset.

"Jumala! Me olimme eläimiä, villipetoja", mutisi Martin muistoissaan seuraten taistelun kulkua. Hänen loistava mielikuvituksensa loihiti sen esiin niin selvänä, kuin hän olisi katsellut elokuvia. Hän oli sekä katselija että esittäjä. Monen kuukauden työ, jota hän oli tehnyt jalostuakseen ja hienostuakseen, sai hänet värisemään tuota kuvaa katsellessaan. Mutta sitten häipyi nykyisyys kokonaan hänen tajunnastaan, ja menneen ajan varjot valtasivat hänet kokonaan, ja hän näki Martin Edenin, joka juuri oli palannut mereltä ja taisteli Juustonaaman kanssa kahdeksannen kadun sillalla. Hän kesti iskut ja hyökkäsi puolestaan, hikoili ja vuosi verta ja iloitsi, kun hänen paljas nyrkkinsä osui oikein arkaan kohtaan.

He olivat kuin kaksi vihan tuulispäätä, jotka sähisten raatelivat toisiansa. Aika kului, ja molemmat vihollisryhmät seisoivat äänettöminä. He eivät olleet koskaan nähneet sellaista rajatonta raivoa, ja se kauhistutti heitä. Nuo molemmat taistelijat olivat suurempia elukoita kuin he. Ensimmäinen nuoruuden tulisuus oli poissa, ja he taistelivat varovammin ja määrätietoisemmin. Kumpikaan ei ollut vielä mitään voittanut. "Tuossa on taistelun merkki", kuuli Martin jonkun sanovan. Sitten hän teki valehyökkäyksen oikealle ja vasemmalle, mutta hänet torjuttiin villitysti, mutta samalla hän tunsu, miten hänen poskensa halkesi luuhun asti. Paljas nyrkki ei sitä ollut tehnyt. Hän kuuli hämmästyksen mutinaa ympärillään tuon kamalan iskun saatuaan, kun hän oli hukkoa omaan vereensä. Mutta hän ei ollut sitä huomaavinaanakaan. Hän muuttui vain äärimmäisen varovaiseksi, sillä hän tunsu perin pohjin kaikki tämän luokan viekkaat konnankoukut. Hän odotti ja katseli tarkasti, kunnes oli tekevinään raivokkaan hyökkäyksen, mutta pysähtyi puolitiehen, sillä hän oli nähnyt metallin välähtävän.

"Ylös kätesi", hän karjaisi. "Sinulla on nyrkkirauta ja sillä sinä minua isket!"

Molemmat ryhmät hyökkäsivät lähemmä kiroillen ja mylvähdellen. Silmänräpäyksessä syntyi yleinen rysi ja häneltä oltiin ryöstää kostonilo. Hän oli suunniltaan.

"Tiehenne, lurjukset!" hän huusi käheästi. "Ymmärrättekö, vai!"

He vetäytyivät edemmäksi. He olivat eläimiä, mutta hän oli ylielukka, jokin kauhun kuvatus, joka hallitsi heitä kaikkia.

"Tämä on minun asiani, älkääkään pistäkö nokkaanne siihen. Tänne se nyrkkirauta."

Juustonaama hiukan tyyntyneenä ja säikähtäneenä heitti kädestänsä luvattoman aseensa.

"Sinä annoit sen hänelle, sinä Punapää, luikerrellessani hänen luokseen tuolla pensaan luona", kiivaili Martin heittäen nyrkkiraudan veteen. "Minä näin sinut kyllä ja ajattelin, mitä sinä luimuilit. Mutta koetapas samaa vielä kerran, niin minä isken, että nuppisi kallistuu. Ymmärrätkö?"

Sitten he hyökkäsivät uudestaan toistensa kimppuun raadellen itsensä ja toisensa väsyksiin ja raivonsa vallassa sittenkin yhä yrittäen, kunnes tuo verenhimoinen elukkaparvi tyydyttyään äänverenjanonsa näkemästään kauhistuneena puolueettomasti pyysi heitä lakkaamaan. Ja Juustonaama, joka tunsu olevansa kaatumaisillaan ja kuolemaisillaan ja jonka hakatut kasvat eivät enää muistuttaneet ihmisen muotoa, horjui ja epäröi, mutta Martin hyökkäsi yhä hänen kimppuunsa iskien häntä lakkaamatta.

Mutta keskeltä vuosisadalta tuntuvaa iskusadetta, joka oli Juustonaaman melkein lamauttanut, kuului äänekäs rusahdus, ja Martinin oikea käsi putosi sivulle. Luu oli murtunut. Kaikki kuulivat sen ja ymmärsivät merkityksen. Juustonaama kuuli sen myös ja hyökkäsi kuin tiikeri toisen päälle, ja iskuja satoi lakkaamatta. Martinin ryhmä riensi väliin keskeyttääkseen tappelun. Mutta Martin karkoitti heidät synkästi kiroten takaisin. Hän otteli herkeämättä pelkästään vasemmalla kädellä kuin raivostunut verihurttu melkein tajuttomana, jolloin hän kuuli kuin pitkien matkojen takaa molempien ryhmien äänten sorinan, erottipa vielä vapisevalla äänellä lausutut sanatkin: "Tämä ei ole enää tappelua, pojat. Se on murhaa, ja meidän täytyy tehdä siitä loppu."

Mutta he eivät keskeyttäneet, ja hän iloitsi siitä antaen ainoan kätensä raskaasti ja lakkaamatta iskeä jotakin veristä edessään, joka ei näyttänyt ihmisen kasvoilta, vaan kauhealta — vapisevalta, muodottomalta ja nimettömältä möhkäleeltä, joka itsepintaisesti pysyi hänen edessään eikä paennut tiehensä. Ja hän iski ja iski yhä hitaammin ja hitaammin, aivan kuin viimeiset ihmisyyden säikeet olisivat yksitellen katkeilleet, kunnes hän hämärästi tajusi, että tuo nimetön esine vaipui, vaipui hitaasti alas sillan rosoisille puulaatoille. Seuraavana hetkenä hän seiso i sen päällä horjuvin polvin ja haparoiden terveellä kädellensä ilmaa kuin tukea tavoitellakseen ja samalla kähisten äänellä, jota hän ei tuntenut omakseen:

"Tahdotko vielä lisää? Sano, tahdotko vielä lisää!"

Hän toisteli sitä lakkaamatta — kysyen, härnäten ja uhitellen, tahtoiko toinen lisää — kun hän tunsi oman ryhmänsä poikien tarttuvan häneen, taputtelevan häntä ja koettavan vetää takkia hänen päälleen. Ja silloin valahti äkkiä hänen ylitseen synkkä pimeys ja unohtus kätkien hänet helmoihinsa.

Pieni herätyskello pöydällä yhä nakutti, mutta Martin Eden istui pää käsiin haudattuna eikä sitä tajunnut. Hän ei kuullut mitään. Hän ei mitään ajatellut. Niin täydellisesti hän oli elänyt nuo hetket uudelleen, että hän oli pyörtenyt samoin kuin sinä iltana kahdeksannen kadun sillalla. Pimeys ja tajuttomuus kesti kokonaisen minuutin. Sitten, aivan kuin kuolleista heräten, hän hypähti ylös, silmät säteillen ja hien valuessaa virtana kasvoilta hän huusi:

"Minä voitin sinut kuitenkin, sinä Juustonaama! Se otti kyllä yksitoista vuotta, mutta minä kuitenkin voitin sinut!"

Hänen polvensa vapisivat ja häntä pyörrytti, kun hän horjahti vuodetta vasten ja istahti sen reunalle. Hän oli yhä edelleenkin menneisyyden vankina. Hän katsahti ympäri huonetta hämillään ja pelästyneenä, ihmetellen, missä oli, kunnes hän keksi käsikirjoituskasan nurkassa. Silloin alkoi muistojen ratas uudestaan pyöriä ja siirtyi neljä vuotta ajassa eteenpäin, ja hänen eteensä kuvastui nykyhetki, kaikki ne kirjat, joita hän oli lukenut, ja se uusi käsitys elämän kaikkeudesta, jonka hän oli niiden sivuilta saanut, hänen unelmansa ja kunnianhimoiset toiveensa ja hänen rakkautensa enkelimäiseen kalpeaan impeen, joka oli hento ja suojattu, melkein pä henkiolento, ja joka kuolisi kauhusta, jos näkisi vilahduksenkaan sellaisista tapauksista, jotka hän oli juuri uudestaan elänyt, jos katselisi hetkenkään niitä elämän kuohuvia pohjamutia, joita hän oli kahlannut.

Hän nousi ja siirtyi peilin eteen.

"Nouse siis ylös liejusta, sinä Martin Eden", hän sanoi juhlallisesti. "Avaasilmäsi suurelle valolle ja kohota pääsi korkealle, tee kuten koko elämä on tehnyt, anna tiikerien ja apinain kuolla ja pyri yhä korkeammalle saavuttaaksesi ikuisen inhimillisen perintösi."

Hän tarkasti itseään huolellisesti ja nauroi.

"Luulenpa, että olet tullut hieman hysteeriseksi ja makeanrunolliseksi, poikaseni, vai?" hän puheli. "No, älä välitä. Sinä voitit Juustonaaman, ja sinä voitat vielä kustantajatkin, vaikka se ottaisi kaksi kertaa yksitoista vuotta. Sitä et voi pysähtyä tähän. Sinut on määrätty menemään eteenpäin. Sinun täytyy päästä perille, ymmärräthän."

XVI LUKU

Herätyskello pärähti soimaan, ja Martin havahtui unestaan niin äkkiä, että heikkorakenteinen ihminen olisi varmasti saanut päänsäryn. Vaikka hän nukkui kuin tukki, hän heräsi heti kuin kissa iloiten suuresti, että viiden tunnin tajuttomuuden tila oli vihdoinkin ohi. Hän vihasi unen tuottamaa unohtusta. Olihan paljon tehtävää, niin paljon elämää elettävänä. Hän tahtoi nurista jokaisesta hetkestä, minkä uni ryösti häneltä, ja ennen kuin kello oli lakannut pirisemästä, hän oli paineen ja korvineen pesuvadissa värähdellen kylmän veden hyväilyistä.

Mutta tänään hän ei suorittanut tavallista ohjelmaansa. Ei ollut mitään keskeneräistä juttua odottamassa hänen kättensä työtä, eivätkä uudetkaan tarinat kolkuttaneet ilmoille päästäkseen. Hän oli lukenut myöhään, ja nyt oli melkein aamiaisen aika. Hän koetti lukea kappaleen Fiskeä, mutta hänen aivonsa olivat levottomat, ja hän sulki kirjan. Tämä päivä saisi todistaa uuden taistelun alun, jonka kestäessä kirjoittaminen oli kokonaan heitettävä. Hänen poveansa jäyti melkein samanlainen ikävä, kuin mikä valtaa ihmisen silloin, kun hänen on lähdettävä pois kotoa ja rakkaitten luota. Hän katsahti käsikirjoituksiin nurkassa. Siitä se johtui. Hän lähtisi pois niiden luota, onnettomien, häväistyjen lapsiraukkojensa luota, jotka eivät olleet tervetulleita minnekään. Hän alkoi penkoa niitä lukien palan sieltä, toisen täältä, mikä häntä enin miellytti. "Ruukkua" hän kunnioitti lukemalla sitä ääneen, samoin "Seikkailua". "Ilo", hänen viimesyntyisensä, joka oli saanut lopullisen muotonsa vasta eilen, mutta pistetty kuitenkin postirahan puutteessa toisten joukkoon, sai osakseen aivan erikoista huomiota.

"Minä en voi ymmärtää", hän mutisi. "Tai ehkäpä ne ovat kustantajat, jotka eivät voi ymmärtää. Näissä ei ole mitään virheitä. He julkaisevat huonompia joka kuukausi. Kaikki, mitä he julkaisevat, on huonompaa ... ainakin melkein."

Aamiaisen jälkeen hän pisti kirjoituskoneen kuoreensa ja kantoi sen Oaklandiin.

"Minä olen velkaa yhden kuukauden vuokran", hän sanoi liikkeen apulaiselle. "Mutta sanokaa johtajalle, että minä menen nyt työhön ja kuukauden päästä tai niille main minä kyllä suoritan sen."

Hän meni höyrylautalla San Franciscoon ja suuntasi askeleensa paikanvälitystoimistoon. "Mitä työtä tahansa, joka ei vaadi ammattitaitoa", hän sanoi välittäjälle, mutta hänet keskeytti uusi tulokas, joka oli puettu hieman keikarimaisesti, kuten työmies, jolla on makua käytellä hienompia vaatekappaleita.

"Eikö vieläkään ketään, hä?" sanoi tulija. "Mutta minä olen tullut saadakseni varmasti jonkun tänään."

Hän kääntyi ja katsahti Martiniin, ja Martin katsahti häneen takaisin huomaten hänen hieman pöhötyneen muotonsa, verettömät ja kauniit, mutta veltot kasvonsa ja päätti, että ne kertoivat yöllisestä humusta.

"Työtä hakemassa, vai?" tiedusteli toinen. "Mitä te osaatte tehdä?"

"Karkeata työtä, olen merimies, konekirjoitusta — en pikakirjoitusta — voin istua hevosen selässä, tartun mielelläni mihin hyvänsä", kuului vastaus.

Toinen nyökkäsi.

"Tuo kuuluu minusta hyvältä. Minun nimeni on Dawson, Joe Dawson, ja olen etsimässä apumiestä eräaseen pesulaitokseen."

"Liian vaativaa minulle." Hymy häivähti Martinin kasvoilla, kun hän oli näkevinään itsensä silittämässä valkeita, hienoja vaatteita, joita naisväki käyttää. Mutta hän oli alkanut mieltä tuohon toiseen ja siksi hän lisäsi: "Tavallista pesua minä nyt ehkä voisin tehdä. Olen oppinut sitä jokseenkin paljon merellä."

Joe Dawson silminnähävästi mietti hetkisen.

"Katsotaanpas nyt, tästä me kyllä voimme sopia ja selviytyä ilman muuta. Tahdotteko kuulla?"

Martin nyökkäsi.

"Se on pieni pesula maalla, kuuluu Shelly Hot Springsille, se on hotelli, ymmärrättehän. Kaksi miestä tekee työn, mestari ja apulainen. Minä olen mestari. Teidän ei tarvitse tehdä työtä minulle, vaan minun johdollani. Tahtoisitteko oppia sitä?"

Martin vaikenä miettiäkseen. Tarjous oli sangen houkutteleva. Muutamia kuukausia siinä toimessa ja hän saisi aikaa itselleen jatkaakseen lukujaan. Hän kykeni tekemään kovasti työtä ja kovasti myös lukemaan.

"Hyvä ruoka ja oma huone asunnoksenne", lisäsi Joe.

Se ratkaisi asian. Oma huone, jossa voisi polttaa lamppua yösydännäkin tarvitsematta maksaa siitä veroa.

"Mutta työ kuin helvettiä", päätti Joe.

Martin hipaisi merkitsevästi uhkuvia käsivarrenlihaksiansa. "Nämä ovat tulleet kovasta työstä."

"Olkoon se sitten päätetty." Joe piti hetkisen kättänsä otsalla. "Saakeli, miten se humisee ja surisee. Voin tuskin nähdä. Eilen illalla taisi tulla vähän liikaa — joka sorttia — kaikenlaista. Missäs me olimmekaan? Palkka kahdelle on sata ja ylöpito. Minä olen saanut kuusikymmentä ja apulainen neljäkymmentä. Mutta hän osasi työn. Te olette vihreä. Jos minun pitää teitä opettaa, on minun samalla tehtävä aluksi teidänkin työtänne. Ajatellaanpa, että te alatte kolmellakymmenellä, joka nousee neljäänkymmeneen. Minä pelaan rehellisesti. Niin pian kuin osaatte osanne suorittaa, saatte neljäkymmentä."

"Olkoon menneeksi", virkahti Martin ojentaen kätensä, jota toinen pudisti. "Saako käsirahoja — matkalippuun ja tavaroihin?"

"Kaikki on mennyt", kuului Joen murheellinen vastaus, ja hän puristeli ja hieroi uudelleen päätänsä. "Minulla ei ole kuin paluulippu."

"Ja minä olen poikki... kun maksan ylöpitoni."

"Unohtakaa se", neuvoi Joe.

"En voi. Olen velkaa sen sisarelleni."

Joe päästi pitkän epätoivoisen vihellyksen ja vaivasi päätään selvitäkseen pulasta.

"Minulla on pari juomatoiveria", hän sanoi lamaantuneena. "Tulkaa, ehkäpä keksimme siellä jonkun keinon."

Martin kieltäytyi.

"Syljet lasiin vai?"

Martin nyökkäsi, ja Joe voivotteli: "Jospa minäkin olisin sellainen! Mutta jostakin syystä minä en voi", hän lisäsi lievitellen. "Kun minä olen raatanut viikon kuin helvetissä, täytyy minun hieman virkistää itseäni. Ellen sitä tekisi, leikkaisin poikki kurkkuni tai pistäisin tulen nurkan alle. Mutta olen iloinen, että te olette vesipoika. Pysykää aina sellaisena."

Martin tunsu suunnattoman kuilun itsensä ja tuon miehen välillä — kuilun, jonka kirjat olivat luoneet — mutta hänestä ei tuntunut liian vaikealta astua takaisin sen yli. Hän oli elänyt koko elämänsä työväestöluokan maailmassa, ja se toveruus, jota työ synnyttää, oli muuttunut hänen toiseksi luonnokseen. Hän selvitti helposti muuttokysymyksen, joka oli liian vaikea toisen kivistäväälle päälle. Hän lähettäisi arkkunsa Shelly Hot Springsiin Joen lipulla. Itse hän ajaisi pyörällään. Matka oli seitsemänkymmentä mailia, ja hän ajaisi sen sunnuntaina ollakseen valmis työhön maanantaiaamuna. Nyt hänen oli mentävä kotiin pakkaamaan tavaroitaan. Ei ollut ketään, jolle olisi pitänyt lausua jäähyväiset. Ruth omaisineen oli viettämässä pitkää kesää vuoristossa Lake Tahoeen rantamilla.

Hän saapui Shelly Hot Springsiin väsyneenä ja pölyisenä sunnuntai-iltana. Joe tervehti häntä rajattoman ihastuneena. Märkä pyyhe sidottuna kivistävän otsansa ympärille hän oli tehnyt työtä koko päivän.

"Osa viime viikon pyykistä kasaantui tänne, kun minä olin kaupungissa hakemassa teitä", hän selitti. "Teidän arkkunne saapui, kuten pitikin. Se on teidän huoneessanne. Mutta arkuksi se on saakelinmoinen kapine. Mitä siinä on? Kultakolikolta, vai?"

Joe istui sängynlaidalla, kun Martin purki tavaroitaan. Arkku oli tavallinen pakkilaatikko, ja herra Higginbotham oli verottanut häntä siitä puolella dollarilla. Kaksi nuorakorvaa, jotka Martin oli siihen naulannut, teki sen arkun näköiseksi, ja niiden vuoksi se kelpasi matkatavaraksi. Joe näki vedettävän laatikosta muutamia paitoja ja useita alusvaatekertoja, ja niitä seurasi kirjoja ja vielä enemmän kirjoja.

"Kirjoja ihan pohjaan asti?" hän kysyi.

Martin nyökkäsi alkaen asetella kirjoja keittiön pöydälle, joka oli huoneessa pesupöydän asemesta.

"Tuota!" huudahti Joe, sitten hän vaikenä ja selvitteli aivoissaan heräviä ajatuksia. Vihdoin se tuli. "Sanokaa, ettehän te ole kovin hassahtunut tyttöihin ... tuota, aivan auttamattomasti?" hän tiedusteli.

"En", kuului vastaus. "Hakkailinhan minä niitä tukuttain, ennen kuin tutustuin kirjoihin. Mutta sen jälkeen minulla ei ole ollut aikaa."

"Eikä siihen ole aikaa täälläkään. Kaikki, mitä voitte täällä tehdä, on työ ja nukkuminen."

Martin ajatteli viiden tunnin yölepoansa ja hymyili. Huone oli pesulaitoksen päällä, ja samassa rakennuksessa olivat koneet, jotka pumppusivat vettä, valmistivat sähköä ja toimittivat konetyöt pesulassa. Koneenkäyttäjää, joka asui viereisessä huoneessa, pilkisti sisään tervehtiäkseen uutta tulokasta ja auttoi Martinia vetämään sähköjohdon niin, että se kiersi pöydän ympäri ja ulottui vuoteen päähän.

Viisitoista minuuttia yli kuusi herätettiin Martin. Hänen piti olla valmis syömään aamiaista viittätoista vaille seitsemän. Sattuipa pesurakennuksessa olemaan pesuamme palvelijoita varten, ja hän kauhistutti Joeta ottamalla kylmän kylvyn.

"Hitto soikoon, teidän olette hummeri", huudahti Joe, kun he istahtivat aamiaiselle hotellin keittiön nurkkaan.

Heidän kanssaan söivät puutarhuri ja hänen apulaisensa, koneenkäyttäjät ja pari kolme tallimiestä. He söivät kiireesti ja ilottomasti, tuskin paljoa keskustellen, ja kun Martin istui ja kuunteli, hän huomasi, kuinka kauas hän todellisuudessa oli joutunut heidän ajatustavastaan. Heidän ahdas henkinen näköpiirinsä kiusasi häntä, ja hän toivoi pääsevänsä pois heidän luotansa niin pian kuin suinkin. Niinpä

hän nieleksi aamiaisensa — surullinen ja vastenmielinen tehtävä — yhtä sukkelaan kuin hekin ja päästi helptuksen huokauksen, kun astui ulos keittiön ovesta.

Se oli mitä täydellisimmin varustettu pieni pesula, jossa kaikkein uudenaikaisimmat koneet suorittivat kaiken, mikä voitiin koneella tehdä. Saatuaan muutamia ohjeita Martin erotteli likaiset vaatteet suuriin kasoihin, samalla kun Joe järjesti vesiä ja laittoi uutta pesuliuosta, johon hän käytti hirveänhajuja aineita. Suojatakseen itseään niiltä hän satoi suunsa, sieraimensa ja silmänsä niin moninkerroin pesupyyhkeillä, että hän vihdoinkin näytti liikkuvalla muumiolta. Kun Martin oli lopettanut erottelemisen, hän auttoi vaatteitten väentämisessä. Tämä tapahtui siten, että vaatteet työnnettiin pyörivään säiliöön, joka pyöri rattaan ympäri muutamia tuhansia kertoja minuutissa pusertaen veden vaatteista sentrifugaalivoiman avulla. Sitten Martin alkoi liehua kuivaajan ja vääntäjän välillä. Iltapäivällä he ensi töikseen kasasivat läjään lyhyitä ja pitkiä sukkaa antaen niiden jyrrätä mankelin läpi sillä aikaa kun raudat kuumentuvat. Sitten riitti kuumia rautoja ja alusvaatteita kello kuuteen, jolloin Joe pudisteli epäillen päätä.

"Me olemme myöhästyneet", hän sanoi. "Saamme hieman jatkaa illallisen jälkeen."

Ja illallisen jälkeen he työskentelivät kello kymmeneen kirkkaan sähkölampun valossa, kunnes viimeinenkin alusvaatekappale oli silitetty ja viety taitettuna varastohuoneeseen. Oli kuuma Kalifornian yö, ja vaikka akkunat olivat selkosen selällään, oli huone tulipunaisine silitysuuneineen kuuma kuin hornan kita. Martin ja Joe ahersivat paitahihassillaan, käsivarret paljaina, hikoillen ja haukkoen ilmaa keuhkoihinsa.

"Onpa tämä samaa kuin laivan lastaus kuumassa vyöhykkeessä", sanoi Martin, kun he astelivat yläkertaan.

"Sinusta tulee hyvä", kehaisi Joe. "Sinä tartut työhön kuin kelpo mies ainakin. Jos sinä jatkat samalla tavalla, tarvitsee sinun olla vain yksi kuukausi kolmellakymmenellä dollarilla. Jo seuraavana saat neljäkymmentä. Mutta älä sano minulle, ettet ole ennen silittänyt. Minä kyllä näen itse paremmin."

"En ole ikinä riepuakaan silittänyt, ennen kuin tänä päivänä, usko, jos tahdot", väitti Martin.

Häntä hämmästytti väsymyksensä, kun hän joutui omaan huoneeseensa, sillä hän oli unohtanut sen tosiasian, että hän oli ollut jaloillansa neljätoista tuntia ja tehnyt työtä hetkeäkään levähtämättä. Hän käänsi herätyskellon kuuteen saadakseen nukkua viisi tuntia, sillä yhteen asti hän lukisi. Riisuen kenkensä turvonneista jaloista hän istahti kirjojensa seuraan pöydän ääreen. Hän avasi Fisksen, jonka oli jättänyt kaksi päivää sitten, ja alkoi lukea. Hän ei tahtonut oikein käsittää ensimmäistä kappaletta ja alkoi lukea sitä uudelleen. Hän heräsi siihen, että hänen puutuneita lihaksiansa pakotti ja vuoriston virkistävä tuuli oli alkanut hyväillä häntä avoimesta ikkunasta. Hän katsahti kelloon. Se osoitti kahta. Hän oli nukkunut neljä tuntia. Hän riisti vaatteet päältään ja heittäytyi vuoteeseen, jossa nukkui jo ennen kuin pää oli ehtinyt painua tyynylle.

Tiistai oli aivan samanlainen kiireen työn ja touhun päivä. Se nopeus, jolla Joe työtänsä suoritti, herätti Martinissa ihailua. Joe oli oikea työn paholainen. Hän oli järjestänyt työt niin, ettei jäänyt hetkenkään väliä. Hän keskitti kaiken tarmonsä työhönsä huomaten tarkasti, missä voi säästää aikaa, osoittaen Martinille, missä hän teki viisi liikettä vaikka saattoi päästä kolmella, tai kolme siinä, missä kaksi riitti. "Ajan säästökeino", sanoi Martin seuraten esimerkkiä. Hän oli itse työmies, joutuisa ja kestävä, ja hänen ylpeytensä oli aina vaatinut, ettei kenenkään tarvitsisi tehdä hänen työtään, eikä hän saisi uupua toisen rinnalla. Tulos siitä oli, että hän keskitti kaikki voimansa ottaakseen huomioon kaikki toisen viittaukset ja pysyäkseen aina tämän tottuneen toverinsa rinnalla. Hän "lapsutti" kauluksia ja kalvosimia hieroen kovetusaineen pois sisällä olevasta vahvikekankaasta, etteivät kerrokset liimautuisi yhteen, kun tuli silityksen aika, ja teki sen niin hyvin, että sai Joelta korkeimman kiitoksen.

Ei ilmestynyt koskaan hetkenkään väliaikaa, jolloin ei olisi ollut mitään tehtävää. Joe ei odottanut mitään, ei ollut syytä tehtäviä lykätä toistaiseksi, ja niin hän juoksujalkaa kiiruhti työstä toiseen. He silittivät ja tarkkasivat kaksisataa paitaa sinä päivänä taittaen paidan yhdellä ainoalla yhdistetyllä liikkeellä laskokselle niin, että hihansuut, kaulus ja edus asettuivat oikean käden ympärille. Samalla vasen käsi piti paidan helmaa ja miehustinta, ettei se tahriintuisi, ja heti oikea käsi painoi ne niin kuumaan tärkkiin, että heidän täytyi pistää kiireesti kätensä kylmään veteen. Sinä iltana he tekivät työtä puoli yhteentoista silittäen "houkutuskappaleita" — kaikkia noita poimutettuja, reikäisiä ja ilmavia ihanuusia, joita hienot naiset käyttävät.

"Minulle on sopivampaa lastaustyö trooppisissa seuduissa kuin tämä vaatteitten vellominen", nauroi Martin.

"Mutta se on minun ainoa askareeni", vastasi Joe vakavasti. "Minä en osaa mitään muuta kuin pesemistä."

"Mutta sitä sinä osaat hyvin."

"Pitäisipä osata. Minä aloin Contra Costan pesulaitoksessa Oaklandissa, kun olin yksitoistavuotias, mankelipoikana. Se tapahtui kahdeksantoista vuotta sitten, enkä minä ole koskaan mitään muuta yrittänytkään. Mutta tämä paikka on kamalin mitä minulla koskaan on ollut. Täällä pitäisi olla vähintäänkin yksi lisämies. Meidän on tehtävä huomeniltana työtä myöhään. Keskiviikkona on aina hurja mankeloiminen — kauluksia ja kalvosimia."

Martin käänsi taas herätyskellonsa määrätylle tunnille ja avasi Fisksen. Hän ei lopettanut ensimmäistä kappaletta. Rivit hyppivät ja juoksimat yhteen, ja hänen päänsä nuokkui. Hän käveli edestakaisin ja jyskytti melkein petomaisesti päätään nyrkillä, mutta ei voinut karkoittaa ylivoimaista unen tarvetta. Hän piti kirjaa edessään ja esti sormilla silmäluomia painumasta kiinni, ja niin hän nukkui silmät auki. Sitten hän antautui ja tuskin tajuten, mitä teki, riisti vaatteet päältä ja painui vuoteeseen. Hän nukkui seitsemän tuntia syvää, eläimellistä unta, ja kun hän heräsi kellonpärinään, hän tunsu, ettei ollut saanut kyllikseen.

"Luetko sinä paljon?" kysyi Joe.

Martin pudisti päätä.

"Älä välitä. Tänään kyllä mankeloimme myöhään, mutta torstaina lopetamme kuudelta. Silloin sinulle jää aikaa."

Martin pesi käsin villaisia sinä päivänä loiskuttaen niitä suuressa ammeessa kuohuvassa saippuavaahdossa, josta ne monien vesien kautta joutuivat kuivumaan.

"Käytähän minun keksintöjäni", oli Joe ylpeästi huomauttanut neuvoessaan Martinille oikeita, "siten säästät sekä pesupöytää että omia rystysiäsi ja ennen kaikkea aikaa. Aika on kallista. Jos säästät sitä vaikkapa vain viisitoista minuuttia viikossa, on sekin hyvä tässä hiton löyläkässä."

Kaulusten ja kalvosimien mankeloiminen oli myös Joen keksintöä. Sinä iltana, kun he puuhailivat kirkkaassa sähkövalossa, hän selitti sen.

"Näin ei menetellä missään pesulassa, paitsi tässä. Mutta se on tehtävä, jos aikoo päästä lauantaina vapaaksi kello kolmelta. Mutta minä tiedän, miten on meneteltävä, ja siinä onkin ero. Aseta oikea lämpö alustaan ja oikea paino ja anna käydä kolme kertaa läpi. Katsopas tätä!" Hän otti kalvosimen tarkastettavaksi. "Sitä ei voisi tehdä paremmin käsilläkään."

Torstaina Joe joutui raivoihinsa. Oli tuotu nippu ylimääräisiä "houkutuslippaleita".

"Minä jätän ne siihen", hän kiukutteli. "Minä en voi sietää tällaista. Minä jätän ne koskemattomiksi. Mitä hyödyttää raataa kuin orja koko viikon toivoen voivansa säästää edes yhden minuutin, kun sitten pauskataan niputtain ylimääräisiä vaatteita? Tämä on vapaa maa, ja nyt minä menen sen kirokun hollantilaisen möhömahan luo ja sanon, mitä hänestä ajattelen. Minä en aio lirkutella hänelle ranskaa. Puhdas amerikkalainen kaikuu minun suussani kyllin hyvältä. Nuolkoon itse ylimääräiset repaleensa!"

"Me olemme saaneet työtä illaksi", hän sanoi hetken kuluttua muuttaen päätöstänsä ja alistuen kohtaloonsa.

Martin ei lukenut sinä iltana. Hän ei ollut nähnyt sanomalehtiä viikkoon ja ihmeekseen huomasi, ettei niitä ollenkaan edes kaivannut. Häntä eivät mitkään uutiset huvittaneet. Hän oli liian väsynyt ja uupunut tunteakseen mielenkiintoa mihinkään, vaikkakin hän suunnitteli pyörämatkaa Oaklandiin lauantai-iltana, jos he lopettaisivat kolmelta. Matka oli seitsemänkymmentä mailia, ja kun hän palaisi samalla tavalla sunnuntai-iltana, olisi hän saanut kaikkea muuta, vaan ei lepoa toisen viikon työtä varten. Paljon helpompi olisi ollut tehdä tuo matka junalla, mutta lippu edestakaisin maksoi kaksi ja puoli dollaria, ja hän oli päättänyt säästää rahaa.

XVII LUKU

Martin sai oppia monenlaisia käytännöllisiä niksejä. Eräänä iltana ensimmäisellä viikolla hän ja Joe silittivät kaksisataa ylimääräistä paitaa. Joe hoiti konetta, jossa viereillä liikkuvaa puristuslaitetta saatettiin kuumentaa. Samalla hän silitti raudalla hihan suut ja kaulukset ja laitettuaan laskokset hihan suissa paikoilleen antoi rintamukselle oikean kiillon. Kun hän oli sen lopettanut, hän heitti ne tangolle

itsensä ja Martinin välille, ja Martin "pakkasi" ne. Tähän työhön kuului kovettamattomien paikkojen silittäminen ja laskoksille asettaminen.

Se oli kuluttavaa työtä, jokahetkistä kiirettä ilman lepoa ja rauhaa. Ylhäällä hotellin avarilla parvekkeilla maisteli viileisiin valkoisiin pukuihin pukeutunut herrasväki jääkylmiä virvokkeita tehdäkseen olonsa miellyttäväksi. Mutta pesulassa oli ilma niin kuuma, että pihisi. Suunnaton uuni hohti punaisena ja valkoisena, samalla kun kuumat raudat liukuessaan kosteilla vaatteilla nostivat lakkaamatta ilman täyttäviä höyrypilviä. Näiden rautojen kuumuus oli aivan toisenlainen kuin se lämpö, jota tavalliset taloudenhoitajat silittäessään tarvitsevat. Rauta, jonka kuumuutta saattoi koetella kostutetulla sormenpäällä, oli kelvoton Joelle ja Martinille, ja sellainen koettelu oli heille tarpeetonta. He veivät raudan aivan lähelle poskeansa laskien sen kuumuuden jollakin henkisellä mittarilla, jota Martin saattoi ihailla, mutta ei ymmärtänyt. Kun uusi rauta tuntui liian kuumalta, he kiinnittivät sen rautakoukkuun ja pistivät kylmään veteen. Sekin tuli tehdä tavattoman täsmällisesti ja suurella taidolla. Jos se oli puoli sekuntia liian kauan vedessä, oli sen silkinhieno terä ja sopiva lämpö piloilla; ja Martin saavutti siinä sangen pian ihastuttavan täsmällisyyden ja erehtymättömyyden.

Ei ollut kuitenkaan koskaan aikaa jäädä ihmettelemään, vaikka mitä eteen tuli. Koko hänen tarkkaavaisuutensa oli keskitetty työhön. Hän oli ainaisessa työssä aivoin ja käsin kuin jokin ajatteleva kone, ja kaikki, mikä hänessä muodosti ihmisen, oli keskitetty tuon koneen käyttämiseen. Hänen aivoissaan ei ollut pienintäkään tilaa elämän kaikkeudelle eikä sen mahtaville problemeille. Kaikki tiet ja käytävät hänen sielussaan olivat suljetut ja sinetillä vahvistetut. Hänen sielunsa kaikuva kamari oli supistunut ahtaaksi huoneeksi, vankilatyrmäksi, josta lähtivät hänen käsivartensa ja olkalihaksensa, jotka liikuttivat hänen kymmentä ketterää sormeansa ja tulisesti kiitelevää silitysrautaa. Rauta kiisi kuin lentäen pitkin höyryäviä lakeuksia kulkiensa joka kohdasta juuri niin monta kertaa, että tulos oli mahdollisimman hyvä. Jokaisen vedon oli osuttava oikealle kohdalleen, kunnes koko paita oli sileä ja kauniisti laskostettu. Ja ennen kuin edellinen oli valmis, hänen kiirehtivä sielunsa ajatteli jo seuraavaa. Näin jatkui tunnista tuntiin, sillä aikaa kun koko maailma valitti Kalifornian taivaan laelta hellittävän auringon kuumuutta. Mutta ei kuulunut valittelua tässä äärimmilleen tulistetussa huoneessa. Tarvitsivathan toki hotellin parvekkeilla vilvoittelevat vieraat puhtaita vaatteita.

Hiki juoksi virtana yli Martinin ruumiin. Hän joi hirvittävät määrät vettä, mutta niin suunnaton oli kuumuus ja niin kiihkeä toiminta, että vesi tunkeutui sisäelinten ja lihaksien läpi ja norosina juoksi ulos kaikista huokosista. Aina merellä, muutamia harvoja poikkeuksia lukuunottamatta, oli hänellä toki ollut tilaisuutta seurustella oman itsensä kanssa. Laivan päällikkö oli kyllä ollut Martinin ajan isäntä; mutta täällä hotellin taloudenhoitaja hallitsi samalla Martinin ajatuksiakin. Hänellä ei ollut mitään ajatuksia, jotka eivät olisi liittyneet tuohon hermoja kuluttavaan, ruumista turmelemaan raadantaan. Mahdotonta oli ajatella mitään sen ulkopuolella. Hän ei tiennyt, että hän rakasti Ruthia. Ruthia ei ollut olemassakaan, sillä Martinin kiusatulla sielulla ei ollut aikaa muistella häntä. Vain iltaisin, kun hän kuoleman väsyneenä painautui vuoteeseen, tai aamuisin aamiaiselle mennessä leijaili Ruthista jokin hämärä muisto hänen sielussansa.

"Tämä on helvetti, eikös olekin?" virkahti Joe kerran.

Martin nyökkäsi, mutta samalla häntä harmitti. Tuo huomautus oli ollut kerrassaan turha ja tarpeeton. He eivät puhuneet työskennellessään. Keskustelu johti heitä pois työstä, kuten nytkin, koska Martin teki harhavedon, jonka vuoksi oli pakotettu tekemään vielä kaksi ylimääräistä vetoa, ennen kuin sai väärän poimun korjatuksi.

Perjantaiamuna pesukone kävi kiivaasti. Kahdesti viikossa heidän oli pestävä hotellin liinoja, lakanoita, tyynynpäällisiä, sänkypeitteitä, pöytä- ja lautasliinoja. Saatuaan nämä valmiiksi heidän tuli tarttua uudestaan "houkutus-kappaleihin". Se oli hidasta työtä, arkaa ja monimutkaista, eikä Martin sitä oppinut niin helposti. Sitä paitsi, sitä ei edes saanut harjoitella. Erehdykset olivat turmiollisia.

"Katsopas tätä", sanoi Joe kohottaen ohutta liivinsuojustinta, jonka hän olisi helposti voinut rutistaa nyrkkiinsä. "Polta tämä, ja se tekee kahdenkymmenen dollarin loven palkkaasi."

Martin ei polttanut sitä, vaan hellitti lihastensa jännitystä, vaikkakin hermojännitys kohosi korkeammalle kuin koskaan ennen, ja hän kuunteli mielihyvällä toisen loiskutusta, kun tämä valkaisi sellaisia ihastuttavia esineitä, joita käyttävät vain ne naiset, joiden ei itsensä tarvitse niitä pestä. "Houkutus-kappaleet" vaivasivat Martinia painajaisena lakkaamatta ja samoin myös Joeta. Ne olivat juuri nuo "houkutus-kappaleet", jotka ryöstivät heiltä jokaisen säästetyn lepominuutin. He puuhasivat nytkin koko päivän niiden kimpussa. Kello seitsemän he joutuivat mankeloimaan hotellin liinoja. Kello kymmenen, kun hotellin vieraat jo vetelivät suloisia unia, nuo kaksi pyykkimiestä yhä hikoilivat "houkutus-kappaleitten" parissa puoleen yöhön, yhteen ja ylikin. Kello puoli kaksi he vihdoin lopettivat.

Lauantaina olivat kuitenkin kaikki "houkutus-kappaleet" ja muutkin ihmeellisyydet valmiina, ja työ loppui kello kolme.

"Et suinkaan sinä aio lähteä pyörällä seitsemänkymmenen mailin matkalle Oaklandiin kaiken tämän kukkuraksi?" kysyi Joe, kun he istuivat portailla ja vetelivät muutamia voitonriemuisia savuja.

"Täytyy kuitenkin", kuului vastaus.

"Minkä vuoksi — jonkun tytön?"

"Ei, vaan säästääkseni kaksi ja puoli dollaria. Minun täytyy uudistaa muutamia kirjoja lainastossa."

"Miksi et lähetä niitä pakettina? Sehän maksaisi vain viisikolmatta molemmin päin."

Martin mietti.

"Ja antaa sinun levätä huomisen päivän", esitteli toinen. "Sinä tarvitset sitä. Tiedät sen itse. Minun lihakseni ovat ainakin haljetakseen turvonneet."

Hän puhui totta. Villi ponnistus, loputon taistelu minuuteista ja sekunneista koko viikon, silmitön hyökkäys työstä työhön ja viivytysten pelko, lakkaamaton tarmon jännitys, joka oli pitänyt käynnissä tuota inhimillistä moottoria ja tehnyt hänestä työn paholaisen, oli nyt lauennut, ja hän oli kuin kokoonlysähtänyt. Hän oli kulunut ja masentunut, ja hänen kauniit kasvonsa riippuivat veltoina. Hän veteli tupakkaansa hengettömästi, ja hänen äänensä oli omituisen kuollut ja yksitoikkoinen. Kaikki vireys ja tuli oli sammunut hänestä. Hänen riemunsakin näytti surulliselta.

"Ja ensi viikolla meidän on tehtävä tuo kaikki uudestaan", hän sanoi surullisesti. "Ja mitä hyvää siitä kaikesta on, hä? Joskus minä toivon, että minä olisin maantienkiertäjä. He eivät tee mitään ja saavat kuitenkin elatuksensa. Ah! Toivoisinpa, että minulla olisi lasi olutta. Mutta tuskin voin liikuttaa koipiani mennäkseni kapakkaan saamaan sitä. Sinä jätät kotiin ja lähetät kirjasi pakettina, muuten olet kirottu hölmö!"

"Mutta mitä minä täällä teen koko sunnuntain?" kysyi Martin.

"Lepään. Sinä et tiedä, miten väsynyt olet. Katso, minä olen niin väsynyt sunnuntaisin, etten voi lukea edes sanomalehtiäni! Kerran minä olin kipeänä — lavantaudissa. Makasin sairashuoneessa kaksi ja puoli kuukautta. En pannut rikkaa ristiin koko sinä aikana. Se oli ihanaa."

"Se oli ihanaa!" hän kertasi unelmoiden.

Martin meni kylpyyn ja huomasi sen jälkeen, että pääpesijä oli hävinnyt. Varmaan hän oli mennyt saamaan olutlasinsa, päätti Martin, mutta puolen mailin matka kylään ja kapakkaan sen vuoksi tuntui hänestä liian pitkältä. Paisuttuaan kengät jaloista hän makasi selällään vuoteessaan ja koetti selvittää ajatuksiaan. Hän ei tarttunut mihinkään kirjaan. Hän oli liian väsynyt nukkuakseen, ja niin hän lojui tuskin mitään ajatellen puolityperässä väsymyksen horrostilassa illalliseen asti. Siihen toimitukseen ei Joe ilmestynyt, ja kun puutarhuri huomautti, että Joe luultavasti taas oli menettänyt ruokahalunsa maatessaan kapakan roskaisella lattialla, Martin ymmärsi. Hän meni heti illallisen jälkeen vuoteeseen ja päätti aamulla, että hän oli täydelleen levännyt. Kun Joeta ei vielä näkynyt, hankki Martin sunnuntain sanomalehden ja laskeusi nurmelle varjoisan puun alle. Aamupäivä kului hänen ymmärtämättään, kuinka. Hän ei nukkunut, kukaan ei häntä häirinnyt eikä hän lopettanut lehteänsä. Hän tarttui siihen uudestansa päivällisen jälkeen, mutta nukahti se kädessä.

Niin kului sunnuntai, ja maanantaiaamuna hän oli kovassa työssä erotellen vaatteita, samalla kun Joe pyyheliina sidottuna lujasti päänsä ympärille valittaen ja kiroillen laittoi koneita kuntoon ja sekotti aineita pesuaineeksi.

"Minä en yksinkertaisesti voi sille mitään", hän selitti. "Minun täytyy juoda heti, kuin lauantai-ilta saapuu."

Toinen viikko kului samanlaisessa jännittävässä touhussa heidän jatkaessa joka ilta työtään myöhään sähkövalossa, mutta tuo jännitys saavutti huippunsa lauantai-iltana kello kolme, jolloin Joen valtasi hetkeksi voitonriemu, ja sitten hän tallusti kapakkaan unohtamaan. Martinin sunnuntai oli edellisen kaltainen. Hän nukkui puun varjossa silmäillen lehteänsä ja maaten pitkät tunnit selällään tekemättä ja ajattelematta mitään. Hän oli liian väsynyt ajatellakseen, vaikka tiesikin, ettei ollut tyytyväinen itseensä. Hän syytteli itseään, vaikka tiesikin, että hänessä hänen tahtomattaan oli tapahtunut jonkunlainen huonontuminen tai oli hänet vallannut omituinen hulluus. Kaikki jumalainen oli hänestä kitketty pois. Kunnianhimon kannukset olivat tylsyneet. Hänessä ei ollut elinvoimaa tunteakseen niiden pistoa. Hän oli kuollut. Hänen sielunsa oli kuollut. Hän oli vain eläin, kuormajuhta. Hän ei nähnyt kauneutta vihreitten lehtien lomitse väreilevissä päivänvälissä, ei avaruuden kuultava kupu kuiskaillut hänelle, kuten ennen, eivätkä kosmillisen äärettömyyden salaisuudet saaneet hänen sydäntänsä sykähtelemään. Elämä oli sietämättömän synkkä ja typerä, ja se maistui pahalta hänen suussaan.

Hänen sisäisen näkemyksensä kuvastin oli peitetty mustalla verholla ja mielikuvitus oli suljettu pimeään komeroon, jonne ei päiväsäde löytänyt tietä. Hän kadehti Joeta, joka humalanhiprakassa kapakassa saattoi antautua unohduksen humuun eikä ollenkaan muistanut, että oli olemassa maanantaiaamu ja tuleva kuolettavan raadannan viikko.

Kolmas viikko kului, ja Martin inhosi itseään ja inhosi elämää. Häntä tukahdutti tunne, että hänen yrityksensä olivat epäonnistuneet. Toimittajilla oli syytä hylätä hänen tuotteensa. Hän saattoi nähdä sen selvästi nyt ja nauraa itselleen ja kauniille unelmilleen. Ruth palautti "Merilaulut" postissa. Hän luki tunteettomana hänen kirjeensä. Ruth teki parhaansa ilmaistakseen, kuinka paljon hän oli niistä pitänyt ja miten kauniita ne olivat. Mutta hän ei voinut valehdella eikä salata totuutta itseltään. Hän tiesi, että ne olivat kokonaan epäonnistuneita, ja Martin luki hänen tuomionsa jokaiselta hänen kirjeensä pintapuoliselta ja innottomalta riviltä. Ja Ruth oli oikeassa, siitä tuli Martin vakuuttuneeksi luettuansa runojansa uudestaan. Kauneus ja ihmeellinen oli paennut hänestä, ja kun hän niitä nyt luki, hän ihmetteli, mitä hän oli ajatellut kirjoittaessaan niitä. Hänen häikäilemättömät lauseensa tuntuivat eriskummallisilta, hänen onnistuneet ilmaisutapansa muodottomilta, ja kaikki oli mieletöntä, epätodellista ja mahdotonta. Hän olisi polttanut "Merilaulunsa" siinä paikassa, jos hänen tahtonsa olisi jaksanut ponnistaa niin paljon, että olisi saanut ne tuleen. Konehuone oli kyllä likellä, mutta ei maksanut vaivaa raahata niitä pesään. Koko hänen tarmonsä oli käytettävä toisten ihmisten vaatteitten pesemiseen. Rahtuakaan ei jäänyt yksityisille asioille.

Hän päätti, että hän sunnuntaina piristäisi itsensä ja vastaisi Ruthin kirjeeseen. Mutta kun hän lauantai-illan lopetetun työn jälkeen oli ottanut kylvyn, hänet valtasi kiihkeä halu unohtaa kaikki. "Luulenko, että lähden katsomaan, mitä Joe hommailee", hän puheli itseään viekoitellen ja samalla tietäen, että hän valehteli. Mutta hänellä ei ollut tarmoa tarkemmin miettiä tuota valhetta. Vaikka hänellä olisi ollut tarmoakin, hän olisi kieltäytynyt sitä tekemästä, sillä hän tahtoi unohtaa. Hän lähti kylään hitaasti ja välinpitämättömästi, mutta kiirehti mielialastaan huolimatta askeleitansa yhä enemmän, kuta lähemmäksi kapakkaa hän tuli.

"Minä luulin, että sinä olit vesipoika", kuului Joen tervehdys.

Martin ei huolinut vaivata itseänsä selityksillä, vaan tilasi viskyä ja täytti lasinsa reunoja myöten, ennen kuin antoi pullon mennä edelleen.

"Älä lörpöttele siitä koko iltaa", hän sanoi hiomattomasti.

Toinen viivytteli pulloa käännellen, eikä Martin voinut häntä odottaa, vaan tyhjensi lasin kertasiemauksella ja täytti sen uudestaan.

"Nyt minä voin sinua odottaa", hän sanoi tyyneästi, "mutta pidä kuitenkin kiirettä."

Joe piti kiirettä, ja he joivat yhdessä.

"Työ teki sen, eikö niin?" kysyi Joe.

Martin kieltäytyi keskustelemasta tästä asiasta.

"Se on oikeata helvettiä, minä tiedän sen", jatkoi toinen, "mutta siitä huolimatta minua harmittaa, että sinä jätät pois vesipojan tavat, Mart. Kas niin, terve!"

Martin joi äänetönnä antaen vain määräyksiä ja kiukutellen kapakoitsijalle, jolla oli vetiset siniset silmät ja jakaus keskellä päätä ja joka näytti maaseudun tolvanalta.

"On kerrassaan häpeällistä, miten ne antavat meidän raataa, saatanat", virkkoi Joe. "Ellen minä saisi juoda, minä tulisin hulluksi ja pistäisin tuleen koko hökötyksen. Ainoa, joka ne pelastaa, on tämä juominen, sen voin sanoa sinulle."

Mutta Martin ei vastannut. Vielä muutamia ryyppyjä, ja hän alkoi tuntea huumauksen kihisten leviävän aivoihinsa. Ah! se oli elämää — ensimmäinen elämän tuulahdus, mitä hän oli hengittänyt kolmeen viikkoon. Hänen unelmansa palasivat. Mielikuvitus vapautui pimeästä komerostaan ja kiehtoi häntä läikehtivällä kirkkaudellaan. Hänen sisäisen näkemyksensä peili oli hopeankirkas, hohtaen, säteillen ja kimallellen tuhansista kuvitelmistä. Kauneus ja elämän ihmeet kulkivat käsi kädessä hänen kanssaan ja kaikki voima oli hänen. Hän koetti kertoa niistä Joelle, mutta Joella oli omat näkemyksensä, joiden sisältönä oli, että hän pakenee tuon kamalan pesulan orjuudesta ja perustaa oman suuren pesulaitoksen kaikkine koneineen.

"Minä sanon sinulle, Mart, ettei minun pesulassani ole työssä mitään kakaroita — ei, niin totta kuin. Eivätkä ne saa panna rikkaa ristiin enää kuuden jälkeen. Kuuletko sinä, mitä minä puhun? Siellä tulee olla koneita ja apulaisia kylliksi, että saadaan kaikki valmiiksi määrättyinä työtunteina, ja Mart auttaa

minua! Minä teen sinusta koko roskan ylijohdajan." Siinä oli johtava aihe. "Minä rupean raittiiksi ja säästän rahaa pari vuotta — säästän ja sitten..."

Mutta Martin kääntyi pois jättäen hänet kertomaan suunnitelmistansa kapakoitsijalle, kunnes tämä arvon herra kutsuttiin tarjoamaan juotavaa parille maanviljelijälle, jotka Martinin kutsua seuraten olivat astuneet sisään. Martin tarjosi jokaiselle, joka sattui paikalle, maalaisen rengille, hotellin tallimiehelle ja puutarha-apulaiselle, kapakoitsijalle ja kevytjalkaiselle maankiertäjälle, joka livahti sisään varjona ja liehuen käytti hyväkseen kapakan antimia.

XVIII LUKU

Maanantaiaamuna valitti Joe hirveästi nähdessään ensimmäisen pestäväksi lähetetyn vaateläjän.

"Minä sanon", hän alkoi.

"Älä puhu minulle!" kivahti Martin.

"Minä olen pahoillani, Joe", hän sanoi, kun he lähtivät päivälliselle.

Kyyneleet nousivat toisen silmiin.

"Kaikki hyvin, vanha veikko", Joe hymyili. "Me olemme helvetissä emmekä voi auttaa itseämme. Ja sinä tiedät, että minä pidän aika lailla sinusta. Siksi tämä kiusaa minua. Alusta lähtien olemme me mainiosti tulleet toimeen yhdessä."

Martin pudisti päätä.

"Jätetään kaikki", ehdotti Joe. "Heitetään hiiteen koko roska ja lähdetään maantienkiertäjiksi. Minä en ole koskaan koettanut sitä, mutta se lienee toki hiton helppoa. Eikä mitään tehtävää. Ajattelehan — ei mitään tehtävää! Minä olin kipeänä kerran, lavantaudissa, sairashuoneessa, ja se oli ihanaa. Toivon, että tulisin taas kipeäksi."

Viikko vieräi verkalleen. Hotelli oli täynnä, ja ylimääräiset kimput "houkutuslippaleita" soluivat heille lakkaamatta. He tekivät kerrassaan ihmeitä. He heiluiivat myöhään yöhön sähkövalossa, hotkivat ruokansa ja alkoivat työnsä jo puoli tuntia ennen aamiaista. Martin ei enää ottanut kylmiä kylpyjä. Joka hetki samaa aherrusta, ja Joe oli mestarillinen ajan vartija, tarkaten hetkiä huolellisesti, koskaan hukkaamatta ainoatakaan, laskien niitä, kuten saiturei kultakolikolta, raataen kuin työhullu, kuumeinen kone, jota auttoi toinen kone, joka oli kerran pitänyt itseänsä Martin Edeninä, ihmisenä.

Mutta Martin kykeni ajattelemaan vain harvoina hetkinä. Ajatusten kammiot olivat suljetut, laudat vedetyt ikkunoihin, ja hän oli kuin niiden varjomainen vartija. Hän oli varjo. Joe oli oikeassa. He olivat molemmat varjoja, ja tämä oli työn ja vaivannäön tulinen pätsi. Vai oliko se unta? Joskus, kun hän tässä höyryävässä ja kihisevässä kuumuudessa antoi raskaan silitysraudan liukua vaikeitten hörtylöiden yli, hänestä tuntui, että se kaikki oli unta. Vähän ajan kuluttua, tai ehkäpä vasta tuhannen vuoden päästä hän heräisi pienessä huoneessansa, jonka pöydässä oli mustepilkkuja, ja ottaisi esille kirjoituksensa siitä, mihin oli ne edellisenä päivänä jättänyt. Tai ehkä tämä uni loppuisi siten, että heräisi vahdinvaihtoon, jolloin hänet herätettäisiin pienessä hytissänsä keulakannen alla ja hän astuisi paikallensa pyörän ääreen, jossa viileä kuuman vyöhykkeen pasaatituuli tunkeutuisi läpi hänen ruumiinsa. Tuli lauantai ja sen ontto voitonhetki kello kolme. "Luulenpa, että menen ja otan lasin olutta", sanoi Joe oudolla, yksitoikkoisella äänellä, joka kuvasi hänen suunnatonta väsymystään viikon lopussa.

Martin näytti äkkiä heräävän. Hän avasi keittiön takaoven, otti esille pyöränsä, voiteli sen ja asetti vaihteen oikeaan. Joe oli puolitiessä matkalla kapakkaan, kun Martin ajoi ohi kumartuneena yli ohjaustangon polkien voimakkaassa tahdissa ja kasvoillaan ilme, joka kertoi hänen päätöksestään antaa pyörän kiittää mäet ja tasaiset tällä seitsemänkymmenen mailin matkalla kuumuudesta ja pölystä huolimatta. Hän nukkui Oaklandissa sen yön ja sunnuntaina ajoi saman matkan takaisin. Ja maanantaiaamuna hän alkoi lopen uupuneena uuden viikon työn. Mutta hän oli pysynyt raittiina.

Viides viikko meni ja kuudes, joina hän lakkaamatta raatoi kuin kone, sielussaan vain pieni elonkipinä, heikosti säteilevä säkene, joka johti häntä jokaisen viikon lopussa kiittämään pyörällänsä sataneljäkymmentä mailia. Mutta se ei ollut lepoa. Se oli ylikuormittavan konemaista, ja se auttoi sammuttamaan hänen sielussaan senkin ainoan kipinän, joka sinne oli jäänyt entisestä elämästä.

Seitsemännen viikon lopussa hän aikomattaan seurasi Joeta kapakkaan, jossa hän hukutti elämänsä ja löysi uuden maanantaiaamuun asti.

Taas hän seuraavan viikon lopussa ajoi tuon sadan neljänkymmenen mailin matkan hävittääksensä liian suuren ponnistuksen tuottaman puutumuksen vielä suuremmalla ponnistuksella. Kolmannen kuukauden lopussa hän meni Joen kanssa kolmannen kerran kapakkaan. Hän unohti ja eli taas, ja eläessään hän näki selvemmässä valaistuksessa, millaisen eläimen hän oli tekemässä itsestään, ei juonnin, vaan työn avulla. Juominen oli tulos, ei syy. Se seurasi luonnonlain välttämättömyydellä tuota työtä, kuten yö päivää. Hän ei koskaan pääsisi korkeuksiin muuttamalla kuormajuhdaksi, kuului viskyn kuiskaus hänen sielussaan, ja hän nyökkäsi myöntävästi. Visky oli viisas. Se kertoi salaisuuksia itsestään.

Hän pyysi kynän ja paperia, tilasi juotavaa kaikille, ja sillä aikaa kun he joivat hänen terveydekseen, hän kumartui kapakkapöytää vasten ja kirjoitti:

"Sähkösanoma, Joe", hän sanoi. "Lue se."

Joe luki sen juopuneen veisaavalla mahtipontisuudella. Hän katsahti toiseen nuhtelevasti, kyynelten kohotessa silmiin ja juostessa poskia pitkin.

"Et suinkaan tahtone lähteä minun luotani, Mart?" hän kysyi toivottomana.

Martin nyökkäsi ja kutsui muutaman vetelehtijän luokseen lähettääkseen hänet viemään sähkösanomaa.

"Odota!" mutisi Joe käheästi. "Anna minun ajatella."

Hän piti kiinni myymäläpöydästä, koska hänen jalkansa nytkähtelivät hänen aliansa, ja Martinin käsivarsi oli tukien hänen ympärillään, kun hän mietti.

"Muuta tuo kahdeksi pesulaitoksen mieheksi", hän sanoi äkkiä. "Katso, anna minun muuttaa se."

"Minkä vuoksi sinä aiot lähteä?" kysyi Martin.

"Samasta syystä kuin sinäkin."

"Mutta minä voin mennä merille, vaan sinä et."

"Vaikka", kuului vastaus. "Mutta minä voin lähteä maankiertäjäksi aivan hyvin." Martin katsoi häneen hetkisen tutkivasti ja huudahti: "Kunniani kautta, luulenpa, että olet oikeassa! Parempi maankiertäjäkin kuin työjuhta. Katsopas, mies, sinä tahdot elää, ja se on enemmän kuin mitä olet koskaan ennen ymmärtänyt."

"Minä olin kerran sairashuoneessa", korjasi Joe. "Se oli ihanaa. Lavantauti — enkö ole sinulle kertonut?"

Sillä aikaa kun Martin muutti toisen pesumiehen sijalle "molemmat pesumiehet" Joe jatkoi:

"Minun ei koskaan tehnyt mieleni juoda, kun olin sairashuoneessa. Ihmeellistä, eikö totta? Mutta kun minä olen raatanut kuin orja koko viikon, minun pitää päästä pieneen hiprakkaan. Oletteko koskaan kuulleet, että kokit juovat kuin helvetit — ja samoin leipurit? Se johtuu työstä. Heidän täytyy. Näytä, anna minun maksaa puoli sähkösanomasta."

"Siitä minä sinut vapautan", tarjosi Martin. "Tulkaa kaikki, niin saatte tuikun murheeseen", huudahti Joe, kun toiset olivat asettuneet pöydän ympärille pelaamaan.

Maanantaiaamuna Joe oli suunniltaan jännittävästä odotuksesta. Hän ei välittänyt pikku-ukkojen jyskytyksestä päässä, eikä häntä työ huvittanut. Monia hetkiä livahti huomaamatta ohi, sillä aikaa kun niiden huolimaton vartija seisoi ikkunan edessä tuijottaen auringonpaisteeseen ja puihin.

"Katsopas tuonne!" hän huudahti. "Tuo on kaikki minun! Se on vapautta. Minä voin painua levolle noiden puiden alle ja maata sata vuotta, jos haluan. Ah, tule, Mart, lähdetään heti paikalla! Mitä hyödyttää odottaa hetkeäkään kauempaa? Tuolla on maa, jossa ei ole mitään tehtävää — ja minulla on lippu sinne, mutta ei takaisin, hitto soikoon!"

Muutamia minuutteja myöhemmin, kun Joe tunki likaisia vaatteita koneeseen, hän keksi hotellin omistajan paidan. Hän tunsu sen merkistä, ja äkillisen vapaudenriemunpuuskassa hän heitti sen lattialle ja tallasi sitä jaloilla.

"Toivoisin, että itse olisit siinä, sinä paksupäinen hollantilainen!" hän huusi. "Tässä paidassa minun

kantapäitteni alla! Tästä saat, ja tästä, ja tästä, sinä kirottu saatana! Hillitkää minua! Minä tallaan sen liiskaksi!"

Martin nauroi ja jatkoi työtään. Tiistai-iltana saapuivat uudet pesijät, ja viikon loppuosa kulutettiin heidän opettamiseen. Joe istui ja selitti pesutapojansa, mutta työtä hän ei juuri enää tehnyt.

"Ei tippaakaan", hän virkahti — "ei niin tippaakaan! Ne voivat korventaa minut, mutta ei sittenkään. Työ ei ole minua varten, kiitoksia paljon! Minulle kuuluvat nyt syötetyt vasikat ja vihreäin puiden varjot. Pinnistäkää pois, te orjat! Se on oikein. Pinnistäkää ja hikoilkaa! Ja kun te kuolette, te mätänette yhtä hyvin kuin minäkin, mitä väliä sillä siis on, miten elää! — häh? Sanokaa minulle, mitä hyödyttää koko touhu?"

Lauantaina he saivat tilinsä, ja heidän tiensä erosivat.

"Ei kai hyödytä pyytää sinua muuttamaan mieltäsi, antamaan palttua merelle ja lähtemään minun kanssani?" kysyi Joe toivottomana.

Martin pudisti päätä. Hän seisoj pyöränsä vieressä valmiina hyppäämään satulaan. He pudistivat kättä, ja Joe puristi hetkisen lujasti ja sanoi:

"Me tapaamme toisemme vielä, Mart, ennen kuin kuolemme. Sen minä tunnen luissani ja munaskuissani. Hyvästi, Mart, voi hyvin. Minä pidän sinusta kuin helvetistä, tiedäthän!"

Hän seisoj allapäin keskellä tietä, katsoen, kunnes Martin oli kääntynyt mutkan taakse ja kadonnut näkyvistä.

"Hän on oikea kultamuru, tuo poika", hän mutisi — "oikea kultamuru".

Sitten hän nahjusti tietä pitkin vesisäiliön luo, jossa puolisen tusinaa tyhjäntoimittajia odotti tavarajunan kulkua.

XIX LUKU

Ruth omaisinensa oli palannut, ja kun Martin oli kotiutunut Oaklandiin, tapasivat he usein toisensa. Suoritettuaan loppututkintonsa ei Ruth enää jatkanut tutkintolukuja, ja kun Martin oli työllä uuvuttanut sekä sielunsa että ruumiinsa, ei hän ollenkaan kirjoittanut. Tämä antoi heille tilaisuuden seurustella ahkeraan toistensa kanssa, jota tilaisuutta heillä ei ollut ennen ollut, ja heidän kiintymyksensä kypsyi nopeasti.

Aluksi ei Martin ollut tehnyt mitään muuta kuin levännyt. Hän nukkui pitkiä unia ja vietti aikaansa ajatellen ja laiskotellen. Hän oli kuin ihminen, joka vähitellen tointuu vaikeasta sairaudesta. Ensimmäisenä heräämisenmerkkinä hän huomasi tuntevansa taas mielenkiintoa päivän sanomalehtiin. Sitten hän alkoi lukea, keveitä novelleja ja runoja, ja kun vielä oli muutamia päiviä kulunut, hän oli jo suinpäin hautautunut kauan laiminlyömäänsä Fiskeen. Hänen verraton terveytensä ja voimakas ruumiinsa sai uutta elämää, ja pian hän tunsj omistavansa nuoruuden jänteveytyden ja reippauden olemuksessaan.

Ruth osoitti ilmeisesti pettymystä, kun Martin aikoi merelle toiselle pitkälle matkalle heti, kun oli kylliksi levännyt.

"Miksi teidän tekee sinne mieli?" hän kysyi.

"Raha", kuului vastaus. "Minun täytyy hankkia sotatarpeita alkaakseni uuden yrityksen toimittajia vastaan. Raha on tärkein tekijä sodassa, ainakin minun sodassani — raha ja kärsivällisyys."

"Mutta jos kysymys on vain rahoista, miksi ette jäänyt pesulaitokseen?"

"Siksi, että se laitos oli tehdä minut eläimeksi. Sellainen liian ankara työ pakottaa ihmisen juomaan."

Ruth tuijotti häneen kauhistunein katsein.

"Tarkoitatteko te...?" hän kysyi.

Martinin olisi ollut helppo pelastua tästä, mutta hän oli luonteeltansa avomielinen ja hän muisti

vanhan päätöksensä esiintyä aina rehellisenä, mitä ikinä sitten tapahtuisikin.

"Tarkoitin", hän vastasi. "Juuri niin. Useita kertoja."

Ruth värisi ja vetäytyi hänestä loitommalle.

"Ei ainoakaan mies, jonka minä olen tuntenut, ole koskaan, koskaan menetellyt niin."

"He eivät ole myöskään koskaan työskennelleet Shelly Hot Springsin pesulassa", naurahti Martin katkerasti. "Työ on tärkeä olemassa. Se on välttämätöntä ihmisen hyvinvoinnille, kuten kaikki saamamiehet sanovat, ja taivas tietää, etten minä milloinkaan ole sitä pelännyt! Mutta on olemassa jotakin, jota sanotaan liaksi hyväksi, ja tuossa pesulassa työn hyvää oli liaksi. Ja sen tähden minä aion lähteä vielä kerran merelle. Se tulee olemaan minun viimeiseni, sillä kun minä tulen takaisin, minä voin vallata itselleni sijan aikakauskirjojen palstoilla. Siitä minä olen aivan varma."

Ruth oli vaiti ja apealla mielellä, ja Martin katseli häntä surullisena huomaten, kuinka mahdotonta Ruthin oli ymmärtää, missä rääkissä hän oli ollut.

"Jonakin päivänä minä kirjoitan siitä — 'Työn alentava vaikutus' tai 'Juoppouden psykologia työväen luokassa' tai jollakin muulla nimellä."

He eivät olleet kertaakaan ensimmäisen tapaamisensa jälkeen olleet niin kaukana toisistaan kuin tuona päivänä. Hänen tunnustuksensa, jonka hän oli tehnyt rehellisessä mielessä, vaikkakin taistelunhaluisella uhmalla, oli vaikuttanut Ruthiin poistyyntävästi. Mutta Ruth oli enemmän järkyttynyt itse tästä kohtauksesta kuin siitä, mikä oli sen aiheuttanut. Se osoitti hänelle, kuinka lähelle hän oli häntä tullut, ja ymmärrettyään tämän hänen täytyi antautua vielä läheisempään suhteeseen. Siihen tuli vielä lisäksi sääli ja viattomat, ihanteelliset ajatukset saada hänet parannetuksi. Hän tahtoi pelastaa tämän kypsymättömän nuoren miehen, joka oli eksynyt niin kauas. Hän pelastaisi hänet aikaisempien erehdysten kirouksesta, vieläpä hänen omalta itseltäänkin ja vaikka vasten hänen tahtoansa. Se tehtävä tuntui niin suurelta ja jalolta, eikä hän uneksanutkaan, että sen takana ja pohjalla piili mustasukkaisuus ja rakkauden kaipuu.

He pyöriivät paljon näinä ihanina syyspäivinä, ja vuorilla he lukivat ääneen milloin minkin runoilijan jaloja, ylentäviä säkeitä, jotka kohottivat heidän ajatuksensa korkeimpiin asioihin. Itsensä kieltäminen, uhrautuvaisuus, kärsivällisyys, ahkeruus ja korkeat pyrkimykset olivat niitä aiheita, joihin heidän ajatuksensa epäsuorasti johdettiin, — pohjan niille oli Ruth jo aikaisemmin perinyt isältänsä, ja herra Butler ja Andrew Carnegie, jotka köyhistä siirtolaispojista olivat kohonneet sellaiseen maineeseen, otettiin esimerkiksi useammin kuin kerran.

Martin ylisti heitä ja iloitsi heidän onneaan. Hän seurasi nyt paljoo selvemmin Ruthin ajatusten juoksua, eikä hänen sielunsa enää ollut Martinille mikään suljettu ihme. Martin tunsi henkisesti olevansa hänen vertaisensa. Mutta erimielisyys joissakin asioissa ei ollenkaan vaikuttanut hänen rakkauteensa. Se oli kuumempi kuin koskaan ennen, sillä hän rakasti häntä juuri sellaisena kuin hän oli, vieläpä Ruthin fyysillinen heikkouskin antoi hänelle aivan erikoisen viehätysten hänen silmissään. Hän oli lukenut sairaalloisesta Elizabeth Barrettista, joka ei vuosikausiin ollut voinut astua jalallansa maahan, kunnes hän tuona suurena hehkun päivänä pakeni Browningin kanssa ja seisoi suorana maalla paljaan taivaan alla; ja mitä Browning oli tehnyt hänelle, saman Martin päätti tehdä Ruthille. Mutta sitä ennen Ruthin täytyi rakastaa häntä. Loppu olisi helppoa. Hän antaisi hänelle voimaa ja terveyttä. Ja hän näki välähdykseltä heidän tulevaa elämäänsä vuosien päästä, työn ja vaivannäön tuottaman onnen ja hyvinvoinnin taustaa vasten, jolloin he yhdessä lukisivat ja keskustelisivat runoudesta, Ruth loikoen maassa monien tynnyjen välissä Martinin lukiessa hänelle ääneen. Se oli kuin avain siihen elämään, jota he viettäisivät. Ja aina hän näki tämän erikoisen kuvan. Joskus näissä unelmissa Ruth nojasi häneen päätänsä hänen rintaansa vasten, ja hän käsi hänen vyötäröllään luki hänelle. Joskus he taas kumartuivat yhdessä sivujen yli juoden sieltä lakkaamatta elämän kauneutta. Sitten vielä, koska Ruth rakasti luontoa, muuttui tuo mielikuvituksen unelma ja heidän lukupaikkansa vaihtui. Joskus he lukivat laaksoissa, joita ympäröivät pilviätavoittelevat vuorten seinät, tai istuivat vuoriniityllä. Toisinaan he vaelsivat meren rannoilla pitkän hohtavaa hietikkoa tai kaukana trooppillisen vyöhykkeen saarilla, jossa vesiputoukset levittivät usvapilviä peittäen koko meren kuin hienonhienoon untuvaharsoon, jota pieninkin ilmanväre leyhyttelee. Ja aina tämän unelmoidun onnen keskellä vaelsivat he kaksi, hän ja Ruth, iloisina ja onnellisina nauttien siitä vapaudesta, jonka ankara työ ja ponnistus vaivojen ja vastusten jälkeen oli tuottanut, tehden heidät riippumattomiksi koko maailmasta ja sen rikkauksista.

"Minä tahtoisin neuvoa pikku tyttöäni olemaan varovainen", Ruthin äiti varoitti eräänä iltana.

"Minä tiedän, mitä sinä tarkoitat. Mutta se on mahdotonta. Hän ei ole..."

Ruth punastui, mutta se oli neitseellisyyden punaa, joka oli lehahtanut hänen kasvoiltaan hänen puhuessaan ensi kerran elämän pyhistä asioista äidin kanssa, jota hän piti yhtä pyhänä.

"Sinun arvoisesi", täydensi äiti hänen lauseensa.

Ruth nyökkäsi.

"En tahtonut sanoa juuri niin, mutta eihän hän ole. Hän on karkea, raaka, voimakas — liian voimakas. Hän ei ole..."

Hän epäröi eikä voinut jatkaa. Oli aivan uutta keskustella äidin kanssa tällaisesta asiasta. Ja taaskin äiti täydensi hänen ajatuksensa.

"Hän ei ole viettänyt puhdasta elämää, sinä kai tahdoit sanoa." Ruth nyökkäsi taas, ja taas karahtivat hänen kasvonsa punaisiksi.

"Sitä juuri", hän myönsi. "Eihän se ole hänen syynsä, mutta hän on leikkinyt niin paljon..."

"Loassa?"

"Niin, loassa. Ja hän pelottaa minua. Joskus hän suorastaan kauhistuttaa minua, kun hän kertoo tuolla keveänhuolettomalla tavalla tapauksista, joissa hän on ollut mukana — aivan kuin niissä ei olisi mitään pahaa. Mutta onhan niissä pahaa, eikö olekin?"

He istuivat käsi toisen vyötäröllä, ja syntyneen äänettömyyden aikana äiti hyväili hänen kättään odottaen.

"Mutta hän kiinnostaa minua tavattomasti", jatkoi Ruth. "Jollakin tavalla hän on minun suojattini. Sitten hän on myös minun ensimmäinen poikaystäväni — ei sentään oikeastaan ystävä; paremminkin suojatti ja ystävä yhdistettynä. Joskus taas, kun hän pelottaa minua, minusta tuntuu kuin hän olisi verikoira, jonka olen ottanut leikkikalukseksi, kuten jotkut amatsoonineitokset, ja hän riuhtoo kovasti ja irvistelee hampaillaan säiky telien minua, että pääsisi irti."

Taas hänen äitinsä odotti.

"Hän kiinnostaa minua luultavasti samalla tavalla kuin verikoira. Ja hänessä on kuitenkin paljon hyvää, mutta samalla hänessä on paljon, josta minä en voi pitää ... toiselta puolen. Näethän, että minä olen ajatellut. Hän kiroilee, hän tupakoi, hän juo, hän on tapellut; hän on itse sanonut sen minulle, ja hänestä se on hauskaa — niin hän sanoo. Hän on kaikkea sitä, mitä mies ei saisi olla — mies, jonka minä tahtoisin ottaa", hänen äänensä aleni kuiskaukseksi "miehekseni. Hän on sitä paitsi liian roteva. Minun prinssini pitää olla pitkä, solakka ja tumma — notkea ja oikein viehättävä prinssi. Ei. Ei ole vaaraa, että rakastuisin Martin Edeniin. Se olisi pahin kohtalo, joka osakseni voisi langeta."

"Mutta en minä juuri siitä oikeastaan tahtonut puhua", vastasi hänen äitinsä epävarmasti. "Oletko sinä ajatellut häntä? Hän on niin sopimaton joka suhteessa, ja otaksupas nyt, että hän rakastuisi sinuun."

"Mutta hän on jo ... rakastunut!" Ruth huudahti.

"Sitä saattoi odottaa", puheli rouva Morse lempeästi. "Kuinka voisi kukaan, joka sinut tuntee, olla rakastumatta sinuun?"

"Olney vihaa minua!" huudahti Ruth kiivaasti. "Ja minä vihaan Olneytä. Minä olen aina kuin kissa, kun hän on lähettyvillä. Minusta tuntuu, että minun täytyy olla ilkeä hänelle, ja jos minun joskus onnistuu vapautua tuosta tunteesta, hän on kuitenkin ilkeä minulle. Mutta minä olen onnellinen Martin Edenin kanssa. Ei kukaan ole rakastanut minua ennen — ei kukaan mies, tarkoitan, sillä tavalla. Ja on ihanaa tulla rakastetuksi... sillä tavalla. Sinä tiedät, mitä minä tarkoitan, äitikulta. Ihanaa on tuntea, että sinä olet oikea ja todellinen nainen." Hän kätki kasvonsa äidin helmaan ja nyyhkytti: "Sinä ajattelet, että minä olen kauhea puhuessani näin, tiedän sen, mutta minä olen rehellinen ja sanon, mitä tunnen."

Rouva Morsen oli vallannut syvä surumielisyyden ja onnen tunne. Hänen lapsukaisensa, joka oli filosofian kandidaatti, oli iäksi mennyt, mutta sijalle oli ilmestynyt naiseksi kypsytynyt tytär. Koe oli onnistunut. Outo tyhjiys Ruthin luonteessa oli täytetty, täytetty ilman vaaroja ja seikkailuja. Tuo karkea merimies oli ollut välikappaleena, ja vaikka Ruth ei rakastanut häntä, oli Martin kuitenkin herättänyt hänet tietoisiksi hänen naisellisuudestaan.

"Hänen kätensä vapisee", tunnusti Ruth kasvot yhä kainosti kätkeytyinään. "Se on melkein huvittavaa ja järjetöntä, mutta minun tulee sääli häntä. Ja kun hänen kätensä värähtelevät liiaksi ja hänen katseensa on liian loistava, silloin minä läksytän häntä hänen entisestä elämästään ja miten hän on lähtenyt väärälle tielle korjatakseen kaiken, mitä on itseään vastaan rikkonut. Mutta hän jumaloi minua, minä tiedän sen. Hänen silmänsä ja kätensä eivät valehtele. Se tekee minut aivan kuin täysikasvuiseksi, kun sitä ajattelen. Silloin minusta tuntuu, että olen saanut jotakin, joka oikeudella on minun omaani, — joka

tekee minut toisten tyttöjen kaltaiseksi... ja ... ja nuoreksi naiseksi. Ja sitten minä tiedän, etten ollut heidän kaltaisensa ennen, ja tiedän, että se suretti sinua. Sinä luulit, ettet sinä antanut huomata tuota rakasta suruasi, mutta minä huomasin sen ja minä tahdoin 'korjata sen', kuten Martin Eden sanoo."

Se oli pyhä hetki äidin ja tyttären välillä, ja heidän silmänsä olivat kosteat, kun he keskustelivat puolihämärässä, Ruth viattomana ja rehellisenä, hänen äitinsä myötätuntoisena, vastaanottavana ja kuitenkin tyyneä selittäen ja johtaen.

"Hän on neljä vuotta sinua nuorempi", hän sanoi. "Hänellä ei ole mitään paikkaa maailmassa. Hänellä ei ole asemaa eikä tuloja. Hän on epäkäytännöllinen. Rakastuneena sinuun hänen tulisi kaiken järjen ja viisauden mukaan tehdä jotakin, joka oikeuta taisi häntä ajattelemaan naimisiin menoa sen sijaan, että hän nyt uinailee noissa vähäpätöisissä jutuissaan ja lapsellisissa unelmissaan. Martin Eden tuskin pääsee koskaan kohoamaan. Hän ei voi suhtautua vakavasti vastuunalaisuuteen ja miehen työhön, kuten sinun isäsi on tehnyt tai kuten meidän ystävämme herra Butler. Martin Eden ei varmaankaan tule koskaan ansaitsemaan rahaa. Ja tämä maailma on kuitenkin järjestetty niin, että raha on välttämätön onnelle — oh, en minä tarkoita noita suunnattomia rikkauksia, mutta sellaista varallisuutta, joka suo riippumattoman ja säädyllisen aseman. Hän... hän ei ole koskaan puhunut?"

"Ei halaistua sanaa. Hän ei ole edes yrittänyt, mutta jos hän koettaisi, minä en antaisi hänen puhua, koska minä en rakasta häntä."

"Minä olen iloinen siitä. En voisi nähdä tyttäreni, minun ainoan tyttäreni, joka on niin puhdas ja tahraton, rakastuvan sellaiseen mieheen kuin hän. Maailmassa on jaloja miehiä, jotka ovat puhtaita ja tahrattomia ja miehekkäitä. Odota niitä. Sinä tapaat sellaisen jonakin päivänä, sinä rakastat häntä ja hän rakastaa sinua, ja sinä olet onnellinen hänen kanssaan, kuten sinun isäsi ja minä olemme olleet. Ja sitä paitsi on eräs asia, joka sinun aina tulee pitää mielessäsi..."

"Niin, äiti."

Rouva Morsen ääni oli hyvin hiljainen ja vieno, kun hän sanoi: "Se on lapset."

"Minä... minä olen ajatellut niitä", tunnusti Ruth, ja muistaessaan niitä ihmeellisiä ajatuksia, jotka olivat joskus kiihkeinä täyttäneet hänen mielensä, hän sävähti punaiseksi neitseellisestä kainoudesta, kun hänen täytyi puhua sellaisista asioista.

"Ja ne ovat juuri nuo lapset, jotka tekevät Martin Edenin mahdottomaksi", jatkoi rouva Morse harkitusti. "Heidän perintönsä täytyy olla puhdas, mutta pelkään, että hän ei ole puhdas. Sinun isäsi on kertonut minulle merimieselämästä ja ... ja sinä ymmärrät."

Ruth puristi äitinsä kättä myöntävästi, tuntien, että hän todellakin ymmärsi, vaikka hänen käsityksensä oli jotakin epämääräistä, kaukaista ja kauheata, joka oli ulkopuolella hänen tajuntansa rajojen.

"Sinä tiedät, etten minä tee mitään kertomatta sinulle", hän alkoi. "Sinun täytyy vain joskus kysyä minulta, kuten tänään. Minun teki mieleni puhua, mutta minä en tiennyt, miten. Se on väärää kainoutta — minä tiedän, että se on sitä — mutta sinä voit sen tehdä minulle helpoksi. Joskus, kuten tänään, sinun täytyy kysyä minulta — sinun täytyy antaa minulle tilaisuus. Oi, äiti, sinäkin olet nainen!" hän huudahti ihastellen heidän noustessaan ylös ja hänen seistessään suorana äidin edessä ja koettaessaan hämärän läpi katsoa hänen silmiinsä, samalla kun hänelle selvisi outo ja suloinen yhtäläisyys heidän välillään. "Minä en olisi ikinä voinut ajatella sinua tällä tavalla, ellei meillä olisi ollut tätä keskustelua. Minun täytyi oppia ymmärtämään, että minä olin nainen käsittäkseni, että sinäkin olet nainen."

"Naisia me olemme molemmat", vastasi hänen äitinsä vetäen häntä lähemmä suudellakseen häntä. "Me olemme molemmat naisia", hän kertasi, kun he astuivat käsi toisen vyötäröllä ulos huoneesta sydän täynnä äskensyntynyttä lämmintä toveruuden tunnetta.

"Meidän pikku tyttärestämme on tullut täysi nainen", sanoi rouva Morse miehelleen tuntia myöhemmin.

"Se merkitsee", vastasi mies katsoen pitkään vaimoonsa — "se merkitsee, että hän on rakastunut."

"Ei, vaan että hän on rakastettu", kuului hymyilevä vastaus. "Koe on onnistunut. Hän on vihdoinkin herännyt."

"Silloin meidän pitää vapautua siitä miehestä", sanoi herra Morse reippaasti ja päättävästi, kuin olisi sovittu jostakin liikeasiasta.

Mutta hänen vaimonsa pudisti päätänsä. "Se ei ole tarpeellista. Ruth sanoo, että hän lähtee merille muutaman päivän kuluttua. Kun hän palaa takaisin, ei Ruth ole täällä. Me lähetämme hänet Klara-täidin

luo. Ja sitä paitsi, vuosi Idässä, ilmanalan vaihdos, uudet ihmiset, ajatukset ja kaikki ovat juuri sitä mitä hän tarvitsee."

XX LUKU

Halu kirjoittaa oli vastustamattomalla voimalla vallannut Martinin vielä kerran. Kertomuksia ja runoja syntyi suunnattomat määrät hänen aivoissaan, ja hän pani niiden aiheita muistiin sen ajan varalta, jolloin hän voisi antaa niille lopullisen muodon. Mutta hän ei kirjoittanut. Tämä oli hänen lyhyt loma-aikansa; sen hän oli päättänyt omistaa levolle ja rakkaudelle, ja hän onnistui molemmissa suhteissa. Pian hän uhkui voimaa ja elämänhalua, ja hänen tavatessaan joka päivä Ruthin tämä tunsu, kuten ennen, miten voima ja terveys virtasi häneen.

"Ole varovainen", hänen äitinsä huomautti vielä kerran. "Minä pelkään, että sinä tapaavat Martin Edeniä liian usein."

Mutta Ruth nauroi itsevarmasti. Hän oli varma itsestään, ja muutamien päivien perästä Martin olisi merillä. Sitten, hänen palatessaan, hän olisi Idässä matkoillaan. Jotakin salaperäistä taikavoimaa oli joka tapauksessa Martinin uhkuvassa terveydessä ja jänteveydessä. Martinille oli myös kerrottu Ruthin aiotusta Idänmatkasta, ja hän tunsu tarvetta kiirehtiä. Hän ei vielääkään tiennyt, miten tuli rakastaa Ruthin kaltaista tyttöä. Kuitenkin hän oli saavuttanut suurenmoisen taidon seurustella tyttöjen ja naisten kanssa, jotka olivat kerrassaan erilaiset kuin Ruth. He olivat tienneet jo ennestään, mitä on rakkaus ja keimailu ja hakkailu, mutta Ruth ei tiennyt sellaisista asioista yhtään mitään. Hänen ihmeellinen viattomuutensa vangitsi häntä, jäädytti jo huulille kaiken hehkun hänen sanoistaan ja sai hänet pakostakin lakkaamatta tuntemaan oman kelvottomuutensa. Hän oli kyllä saavuttanut kokemusta toisella alalla. Hän ei ollut milloinkaan itse rakastunut. Hän oli kyllä pitänyt naisista kuohuvassa menneisyydessään, joskus ollut kiintynytkin muutamainkin, mutta hän ei ollut tiennyt, millaista olisi rakastaa heitä. Hän oli vain viheltänyt mestarillisella, huolettomalla tavalla, ja he olivat tulleet hänen luokseen. Heitä oli käytetty ajanvietteenä, noin vain satunnaisesti, osina miesten leikeissä, enimmäkseen vähäpätöisinä osina. Ja nyt ensi kertaa, nyt oli juuri hän rukoileva, hellä, arka ja epäilevä. Hän ei tuntenut rakkauden teitä, ei myöskään sen kieltä, ja niin hän pelkäsi rakastettunsa puhdasta viattomuutta.

Oppiessaan tuntemaan maailman, keinuen sen ikuisesti kuohuvilla laineilla, hän oli oppinut erään käyttäytymissäännön, ja se oli, että kun hänen tuli ottaa osaa outoon leikkiin, hän antoi vastapelaajansa alkaa ensin. Tuhansia kertoja se oli auttanut häntä ja johtanut häntä tekemään samalla tarkkoja huomioita. Hän tiesi, kuinka katsella outoja asioita ja odottaa heikkoa hetkeä, jolloin voisi heittäytyä mukaan. Se oli kuin jonkinlaista taistelun alkuvalmistelua. Ja kun sellainen tilaisuus ilmestyi, hän tiesi pitkän kokemuksen opettamana, kuinka pelata tehokkaasti.

Niinpä hän katseli Ruthia ja odotti tilaisuutta haluten kiihkeästi puhua rakkaudestaan, mutta ei uskaltanut. Hän pelkäsi säikyttävänsä häntä eikä ollut varma itsestään. Vaikkei hän sitä tiennyt, hän kuitenkin oli valinnut oikean tavan. Rakkaus ilmestyi maailmaan, ennen kuin kieli osasi siitä kertoa, ja aikaisimmassa nuoruudessaan se oli opettanut ilmaisumuodot, joita ei ole koskaan unohdettu. Seuratun näitä vanhoja, yksinkertaisia muotoja Martin koetti tavoitella Ruthia. Aluksi hän ei tiennyt, että niin oli asianlaita, mutta myöhemmin se selvisi hänelle. Hänen kätensä kosketus puhui sanomattoman paljon enemmän kuin mitkään sanat, jotka hän olisi voinut lausua; hänen alkuperäinen voimansa viehätti Ruthin kiihkeää mielikuvitusta enemmän kuin tuhansien sukupolvien rakastajien painetut runot ja intohimoiset kuiskaukset. Mitä hän olisi voinut sanoa, olisi osaltansa kaikissa tapauksissa vaikuttanut hänen arvostelukykynsä, mutta käden puristus, sivumennen tapahtunut ruumiillinen kosketus, vaikutti suoraan hänen vaistoihinsa. Hänen arvostelukykynsä oli yhtä vanha kuin hän itsekin, mutta hänen vaistonsa olivat yhtä vanhat kuin ihmiskuku ja vieläkin vanhemmat. Ne olivat olleet nuoret silloin, kun rakkaus oli nuori, ja ne olivat viisaammat kuin puhetaito, yleinen mielipide tai mikään myöhäsyntyinen taito. Siksipä ei Ruthin arvostelukyky toiminut. Kukaan ei sitä kysynyt eikä hänelle selvinnyt, millaisella voimalla Martin hetki hetkeltä yhä kiihkeämmin kosketteli hänen rakkautensa perussäveliä. Että Martin rakasti häntä, oli toiselta puolen selvä kuin päivä, ja tietoisena hänen sielunsa ihastuksesta läikähteli hänen omansa saadessaan todistuksia tuosta rakkaudesta — hehkuvat silmät helline katseineen, värähtelevät kädet ja voimakas puna, joka läikähteli näkyville auringon polttamasta ruskeudesta huolimatta, olivat sen selvimpiä ilmenemismuotoja. Hän meni pitemmällekin kiihottaen hänen rakkauttaan, mutta teki sen niin suloisesti, ettei Martin koskaan sitä huomannut, puoliksi tiedottomasti tuskin itsekään itseänsä tajuten. Hän värisi riemusta kokeillessaan näillä naisen ihastuttavilla voimilla käyttäessään mestarin tavalla kaikkia Eevan viehätyskeinoja kiduttaaksensa toista.

Kieli kokemattomuuden ja rajattoman kiihkeyden kahleissa koetti Martin vaistomaisesti ja kömpelösti jatkaa lähentelemisyritksiänsä. Hänen kätensä kosketus viehätti Ruthia. Martin ei sitä tiennyt, mutta sen hän tiesi, etteivät ne olleet Ruthille vastenmielisiä. Ei niin, että heidän kätensä olisivat koskettaneet usein, lukuunottamatta tapaamista ja eroa; mutta pyörällä kuljettaessa, sitoessa runokirjoja, joita he veivät mukanaan vuorille, ja selaillessa niiden sivuja rinnakkain istuen sattui sopivia hetkiä, jolloin kädet koskettivat käsiin. Ja olipa vielä tilaisuuksia, jolloin Ruthin hiukset liehuen hyväilivät Martinin kasvoja ja olkapäät painuivat yhteen, kun he kumartuivat tutkimaan kauneutta kirjojen sivuilta. Ruth hymyili itsekseen ajatellessaan niitä rohkeita päänäppäjäpöytäjä, jotka välähtelivät hänen aivoissaan, varsinkin kun hänen teki mielensä hyväillä Martinin kiharoita; Martin taas halusi kuollakseen, kun he olivat väsyneet lukemiseen, painaa päänsä hänen helmaansa ja unelmoida silmät ummessa siitä tulevaisuudesta, joka olisi heidän. Sunnuntaisissa juhlissa Shellmoundin ja Schuetsonin puistoissa menneinä aikoina hän oli lepuuttanut päätään monen tytön helmassa, ja tavallisesti hän oli itsekkäästi nukkunut syvää unta, jolloin tytöt olivat varjostaneet hänen kasvojaan auringolta ja lakkaamalla katselleet häntä ja ihmetelleet hänen ylhäistä välinpitämättömyyttään heidän rakkaudestaan. Laskea päänsä tyttöjen helmaan oli hänestä tähän hetkeen asti ollut maailman helpoin asia, mutta nyt hänestä tuntui Ruthin helma suljetulta ja luoksepääsemättömältä. Kuitenkin hänen tavaton vetovoimansa piili juuri tässä arkuudessa. Juuri tuo arkuus esti häntä peloittamasta Ruthia. Ollen itse tässä suhteessa ujo ja arka ei Ruth koskaan herännyt ajattelemaan, että heidän seurustelutapansa saattaisi johtaa vaaralliseen lopputulokseen. Ovelana ja varomattomana Ruth läheni häntä liittyen häneen yhä lujemmin, jolloin Martin, tuntien tuon lähestymisen, toivoi uskaltavansa, mutta pelkäsi samalla.

Kerran hän uskalsi, eräänä iltapäivänä, jolloin hän tapasi hänet hämäräksi laitettussa arkihuoneessa kuolettavassa päänsäryssä.

"Mikään ei voi sitä auttaa", vastasi Ruth hänen kysymykseensä. "Ja sitäpaitsi, minä en ota päänsärkyänpulveria. Tohtori Hall ei määrää sitä minulle."

"Minä voin parantaa sen, toivoakseni, ja ilman rohtoja", kuului Martinin vastaus. "En tietenkään voi olla varma, mutta koetan kuitenkin. Se on vain hierontaa. Minä opin taidon ensiksi eräältä japanilaiselta. Ne ovat oikeata hierojan heimoa. Sitten minä opin siihen lisää erilaisia muunnoksia Hawajisaarilla. Heidän kielellään se on *lomi-lomi*. Se saa aikaan monia asioita yhtä hyvin kuin rohdotkin, vieläpä muutamia asioita, joihin rohdot eivät mitään vaikuta."

Tuskin olivat hänen kätensä koskettaneet hänen päähänsä, kun Ruth huokasi syvään.

"Se on niin hyvää", hän sanoi.

Hän puhui uudestaan puolta tuntia myöhemmin kysyen: "Eikö teitä väsyttä?"

Kysymys oli tarpeeton, ja hän tiesi, mikä vastaus olisi. Sitten hän uinui rauhoittuneena, jolloin voima Martinin sormista virtasi häneen kuin lievitävä balsami, tuska hävisi ja vihdoinkin lakkasi kokonaan, ja kun hän oli vaipunut syvään uneen, hiipi Martin tiensä.

Ruth soitti hänelle samana iltana saadakseen kiittää häntä.

"Minä nukuin päivälliseen asti", hän sanoi. "Te paransitte minut täydellisesti, herra Eden, enkä minä tiedä, kuinka teitä kiittäisin."

Martinin mieli oli lämmin ja sykähdteli onnesta vastatessaan hänelle, ja jo puhelimesta keskustellessa hänen ajatuksissaan väikkyi muisto Browningista ja sairaasta Elizabeth Barrettista. Mitä kerran oli tehty, tehtäisiin uudestaan, ja hän, Martin Eden, tekisi sen, tekisi sen Ruth Morselle. Hän palasi huoneeseensa ja tarttui Spencerin "Yhteiskuntaoppiin", joka oli selällään hänen sängyssään. Mutta hän ei voinut lukea. Rakkaus kidutti häntä ja hallitsi hänen tahtoansa, niin että hän päätöksestään huolimatta löysi itsensä mustetäpläisen pöytänsä äärestä. Se sonetti, jonka hän runoili sinä iltana, oli ensimmäinen siitä viidenkymmenen rakkausrunon sarjasta, jonka hän valmisti kahtena kuukautena. Hänellä oli "Portugalilaiset rakkaussonetit" mielessään kirjoittaessaan, ja hän kirjoitti esikuvanaan parhaat ja suurimmat teokset, niiden kiihottamana ja oman suloisen rakkautensa hulluudessa.

Ne monet tunnit, jolloin hän ei ollut Ruthin kanssa, hän vietti muovailien "Rakkaussikermäänsä", luki kotona tai lukutuvissa, joissa hän sai käsiinsä päivän tuoreimmat aikakauskirjat, tutki niitä ja tutustui kirjoitusten rakenteeseen ja aatesisältöön. Ne hetket, jotka hän vietti Ruthin parissa, olivat täynnä hulmuttavia toiveita ja sitomattomia lupauksia. Viikon kuluttua siitä, kun hän oli parantanut Ruthin päänsäryn, ehdotti Norman eräänä iltana Arthurin ja Olneyn kannattamana, että he lähtisivät kuutamoretelle Lake Merrittille. Martin oli ainoa, joka kykeni hoitamaan venettä, ja hänen täytyi luonnollisesti lähteä mukaan. Ruth istui häntä lähellä perässä, kun taas nuo kolme herraa loikoivat keskellä venettä kiihkeästi väitellen "vapaista aineista".

Kuu ei ollut vielä noussut, ja Ruth tuijottaessaan siinä tähtikirkkaaseen avaruuteen tunsu äkkiä oudon

yksinäisyyden valtaavan mielensä, sillä he eivät olleet vaihtaneet Martinin kanssa ainoatakaan sanaa. Hän katsahti Martiniin. Tuulenpuuska kallisti silloin venettä, niin että alahanka kallistui aivan vedenpinnan tasalle, jolloin Martin, toinen käsi peräsimestä ja toinen purjenuorassa antoi veneen kiittää kevyessä kaarella, katse tähdättynä läheiseen pohjoisrantaan. Hän ei huomannut hänen katsettaan, ja Ruth katseli häntä henkeä pidätellen ja kuvitellen samalla, mikä mahtoi olla se sielunvoima, joka johti häntä, tuota nuorta miestä, jonka olemus uhkui kiihottavaa alkuvoimaa, tuhlaamaan aikansa juttujen ja runojen kirjoittamiseen, jotka jo edeltäpäin olivat tuomitut epäonnistumaan ja tuhon omiksi.

Hänen silmänsä harhailivat jäntevästä niskasta, jonka tähtien valossa saattoi vain epäselvästi erottaa, voimakkaasti muodostuneeseen päähän, ja vanha halu kiertää kätensä tuohon kaulaan valtasi hänet uudestaan. Voima, jota hän inhosi, kiehtoi häntä. Yksinäisyyden tunne painoi häntä yhä selvemmin, ja hän tunsu väsymystä. Hänen asemansa tässä keinuvassa purressa oli kyllästyttävä, ja hän muisti, miten Martin oli parantanut hänen päänsä ja millainen hyväilevä lepo ja rauha hänestä säteili. Martin istui hänen lähellään, aivan hänen vieressään, ja veneen keinunta tuntui työntävän häntä yhä lähemmäksi perämiestä. Äkillinen mielijohde nojautua häneen ja saada hänestä voimaa valtasi Ruthin — heikko, puolivalmis mielijohde se oli, mutta kuitenkin se hänen ajatellessaan sai hänet lopulta nojaamaan häneen. Vai saiko sen aikaan veneen heilahdus? Ruth ei sitä tiennyt — hän ei koskaan saanut tietää. Hän tiesi vain, että hän nojasi häneen, ja helpotus ja tyynnyttävä rauha tuntui niin suloiselta. Ehkä se oli ollut veneen syy, mutta ei Ruth tehnyt pienintäkään yritystä korjatakseen sitä. Hän nojasi keveästi hänen olkaansa vasten, mutta hän nojasi kuitenkin ja hän nojasi edelleenkin, vaikka Martin korjasi asentoaan, että hänen olisi mukavampi.

Se oli hulluutta, mutta hän kieltäytyi ajattelemasta tuota hulluutta. Hän ei enää ollut oma itsensä, vaan nainen, jolla oli naisen taipumus antautua; ja vaikka hän nojasi niin kevyesti, tuo taipumus tuntui saavan tyydytyksensä. Häntä ei enää väsyttänyt. Martin ei puhunut. Jos hän olisi sen tehnyt, olisi lumous heti särkynyt. Hänen rakkautensa vaiteliasuus pitensi sitä. Martin oli huumaantunut ja päästänsä pyörällä. Hän ei voinut ymmärtää, mitä oli tapahtunut. Se oli liian ihmeellistä ollakseen muuta kuin unihouretta. Hän voitti hullun halun heittää irralleen peräsimen ja purjeet ja sulkea hänet syliinsä. Hänen tajuntansa sanoi hänelle, että se olisi väärin, ja hän oli iloinen, että peräsin ja purjeet pitivät hänen käsiänsä kiinni ja estivät häntä antautumasta kiusaukselle. Mutta hän kaarteli venettä vähemmän notkeasti estäen tuulta tarttumasta purjeisiin pidentäen siten matkaa pohjoiselle rannalle. Ranta pakottaisi häntä suuriin liikkeisiin, ja lumous särkyisi. Hän purjehti taidolla ja pysähdytteli veneen kulkua herättämättä kinastelijain huomiota. Sielussaan hän antoi anteeksi kaikki vaikeimmat matkat ja ankarimmat ponnistelut, jotka olivat lahjoittaneet hänelle tämän taivaallisen yön tehden hänet veneitten, meren ja tuulen herraksi, niin että hän saattoi purjehtia *hän* rinnallaan, hänen rakas painonsa olkapäätä vasten.

Kun nousevan kuun ensimmäiset säteet lankesivat purjeelle ja loivat veneeseen kalpeata hohtoansa, siirtyi Ruth eroon hänestä. Ja sitä tehdessään hän tunsu Martinin myös vetäytyvän pois päin. Halu säilyä ilmitulemiselta oli molemminpuolinen. Kohtaus oli äänetön ja salaisen tuttavallinen. Ruth istui nyt erossa hänestä polttavin kasvoin, samalla kun jälkimainingit tulvahtivat koko voimallansa hänen olemukseensa. Hän oli tehnyt itsensä syylliseksi johonkin, jota ei olisi tahtonut näyttää veljilleen eikä myöskään Olneyle. Miksi hän oli sen tehnyt? Koko elämässään hän ei ollut tehnyt kertaakaan niin, ja hän oli kuitenkin purjehtinut kuutamossa ennenkin nuorten miesten kanssa. Hän ei koskaan ollut halunnut tehdä sellaista. Hän oli menehtyä häpeästä, ja hänen nupulleen puhkeavan naisellisuutensa salaisuudet herättivät hänessä pelkoa. Hän katsahti salaa Martiniin, joka oli ahkerassa toimessa kääntäessään venettä toiseen suuntaan, ja hän olisi saattanut vihata häntä, joka oli tehnyt hänet epähienoksi ja häväistyksi olenoksi. Ja vielä juuri hän kaikkien miesten joukosta! Ehkäpä hänen äitinsä oli oikeassa sanoessaan, että hän näki häntä liian usein. Se ei tapahtuisi enää koskaan uudestaan, ja hän päätti vastaisuudessa kohdata häntä harvemmin. Hänen mieleensä johtui villi ajatus selittää heti, kun he olisivat ensi kerran kahden kesken, että äkillinen pyörryttävä raukeus oli vallannut hänet juuri ennen kuun nousua, jolloin hän oli nojautunut häneen. Sitten hän muisti, miten he yksimielisesti olivat vetäytyneet eroon juuri ennenkuin kuun säteet ehtivät heitä kavaltaa, ja hän ymmärsi, että Martin tietäisi sen valheeksi.

Hurjalla vauhdilla kuluvina seuraavina päivinä hän ei enää ollut oma itsensä, vaan outo, arvoituksellinen olento, joka itsepuolustavasti tahtoi käydä tilille itsensä kanssa ja kuitenkin sitä kaikin voimin karttoi, kieltäytyen kurkistelemasta tulevaisuuteen ja mietiskelemästä, minne oli ajautumassa. Hän oli kuin kuumeessa kiihottavien salaisuuksien vuoksi, toisinaan pelästynyt tai riemastunut, toisinaan taas haikean surumielinen. Erään asian hän oli kuitenkin järkähtämättömästi päättänyt, ja se tekisi varmaksi hänen turvallisuutensa. Hän ei antaisi Martinin puhua rakkaudesta. Niin kauan kuin hän estäisi sen, olisi kaikki hyvin. Muutamien päivien kuluttua lähtisi Martin pois. Ja vaikka hän puhuisikin, olisi kuitenkin kaikki hyvin. Asiat eivät mitenkään voisi muuttua, sillä hän ei rakasta häntä. Se olisi luonnollisesti tuskallinen puolilituntinen Martinille ja hämmentävä puolilituntinen hänelle, sillä olisihan se ensimmäinen kerta, kun joku kosisi häntä. Suloinen väristys kävi hänen lävitseen sitä

ajatellessa. Hän oli todellakin nainen, täysin kypsynyt nainen ja valmis avioliittoon, jos tilaisuus sattuisi. Se kiihotti hänessä kaikkea, mikä on hänen sukupuolellensa ominaista. Koko hänen elämänsä ja olentonsa jännittyi äärimmilleen. Hän meni niin pitkälle, että hän itse asetti Martinin suuhun tuon hetken sanat, ja itseänsä hän harjoitti moneen kertaan, miten hän hylätessään menettelisi ja miten ystävällisesti hän puhuisi, ettei loukkaisi jalointa ja miehekkäintä toisessa. Sen pitäisi olla Martinille portaana. Hänen täytyisi luopua huonoista taipumuksistaan, erikoisesti tupakasta. Hän oikein vaatisi sitä. Mutta ei, hän ei antaisi hänen ollenkaan puhua. Hän voisi keskeyttää hänet, ja hän oli luvannut äidillensä tehdä sen. Punastuneena ja polttavin kasvoin hän työnsi luotaan nuo ajatukset. Suotuisampana aikana ja soveliaampi kosija saisi vasta johtaa hänet ensimmäiseen kokeeseen.

XXI LUKU

Oli kaunis syksyinen päivä, lämmin ja tyyni, väreillen vuodenajan muuttuvaisuutta, yksi noita ihmeellisiä kalifornialaisia intiaanikesän päiviä, jolloin aurinko ui autereessa eivätkä vienot tuulenhenkäykset voi häiritä ilman uinailua. Ohut, purppurainen sumu, joka ei ollut usvaa, vaan ilman väriloistoista auteretta, peitti kevyesti vuorten kukkulat. San Francisco uinui kukkuloillansa kuin suunnaton savuläikkä. Maahan tunkeutuva lahti hohti ja välkkyi tyynenä kuin sulatettu metalli, ja purjealukset lekottivat siinä liikkumattomina tai ajautuivat ulomma hidastelevan vuoksen mukana. Kaukainen Tamalpais, jota tuskin saattoi erottaa hopeisesta autereesta, näytti kaareutuvan suunnattomalle kuvulle Kultaisen Portin vieressä, joksi sanottiin vaaleata, kullanhoitoista kulkulaaksoa vuorten välissä lännelle vaipuvan auringon alla. Kaukaa utuisen ja häämöttävän näköpiirin takaa kohosi epämääräinen pilvien rykelmä vetäytyen mantereelle päin ja antaen ensimmäisen varoittavan huomautuksen, että talvi oli lähestymässä.

Kesän loppu oli tullut. Vielä kesä kuitenkin viivytteli, kuihtuen ja lakastuen vuorilla, syventäen purppuraisia vivahduksia niiden rinteillä, kutoen utuisia käärinliinojaan vaipuvista voimistaan ja kyllästetystä ihanuudestaan, hiljaa ja tyytyväisenä, kuollen, mutta tietäen, että on elänyt ja elänyt hyvin. Ja vuoristossa lempikukkulallansa istuivat Martin ja Ruth vieretysten päät kumartuneina yli saman kirjan, Martin lukien ääneen rakkaussonetteja siitä naisesta, joka oli rakastanut Browningia sellaisella suuruudella, että vain harvat miehet voivat sellaista osaksensa saada.

Mutta lukeminen kävi vaikeaksi. Häipyvän kauneuden lumous heidän ympärillensä oli liian voimakas. Kultainen vuosi vaipui loppuansa kohden, sellaisena kuin oli elänytkin, kauniina ja paatuneen heikumallisena, ja ihanuuden muisto ja tyytymys lepäsi raskaana ilmassa. Se tunkeutui heihinkin unettavana ja veltostavana, heikentäen päättäväisyyden säikeitä, peittäen opitut siveysmääritelmät ja kylmän harkinnan autereen purppuraiseen sumuun. Martin tunsu sydämensä heltyvän ja sulavan, ja silloin tällöin lämmin tuulahdus hulmahti hänen lävitseen. Hänen päänsä oli aivan Ruthin pään vieressä, ja kun tuskin tuntuva tuulenleyhkä pani Ruthin kiharat liehumaan niin, että ne koskettivat hänen kasvojansa, tuntui kuin sivut olisivat uineet hänen edessään.

"En usko, että tajuatte sanaakaan siitä, mitä luette", sanoi Ruth kerran, kun Martin oli joutunut pois riviltä.

Martin katsahti häneen palavin silmin, ja kömpelyys tuntui valtaavan hänen kielensä, kun vastaus kohosi hänen huulillensa.

"Enpä usko, että tekään tiedätte. Mikä oli viimeinen sonetti?"

"En tiedä", nauroi Ruth rehellisesti. "Minä olen sen jo unohtanut. Ei lueta enää tänään. Päivä on liian ihana."

"Se onkin meidän viimeisemme joksikin aikaa täällä vuoristossa", huokasi Martin surumielisesti. "Myrsky kokoilee voimiansa tuolla kaukana meren yllä."

Kirja liukui maahan, ja he istuivat siinä toimettomina ja äänettöminä katsellen uneksivaan lahteen unelmoivin silmin. Ruth katsahti sivulta hänen kaulaansa. Hän ei nojannut häntä vasten. Jokin ulkonainen voima veti häntä, ja se voima oli väkevämpi kuin painolaki, väkevä kuin kohtalo itse. Välimatkaa oli vain tuuma, ja se tapahtui ilman vähintäkään aikomusta Ruthin puolelta. Hänen olkapäänsä koski toista kevyesti kuin perhosen siipi kukkaa, ja yhtä kevyt oli puristus Martinin puolelta. Hän tunsu Martinin olkapään painon ja sen väristyksen, joka kävi Martinin läpi. Silloin oli aika hänen vetäytyä takaisin. Mutta hän oli muuttunut jonkinlaiseksi automaatiksi. Hänen toimintansa oli astunut hänen tahtonsa rajan ulkopuolelle — hän ei ajatellut tahtoa eikä rajoja ihanan hulluuden vallatessa

hänen olentonsa.

Martinin käsi alkoi kiertää salaa hänen taaksensa ja ympärillensä. Ruth odotti sen hidasta toimintaa ihastuksen tuskassa. Hän odotti tietämättä, mitä, puuskuuttaen, kuivin, polttavin huulin, sykkivin sydämin ja odotuksen kuumeen palaessa hänen veressänsä. Tuo kiertävä käsi kohosi ylemmä ja veti häntä toisen puoleen, veti hitaasti ja hyväillen. Hän ei voinut odottaa kauempaa. Väsyneesti huoaten ja tahdottomasti liikahtaen hän värähdellen painoi päänsä hänen rintaansa vasten. Martin kumartui äkkiä, ja kun hänen huulensa lähestyivät, kohosivat Ruthin vastaan.

Tämän täytyy olla rakkautta, Ruth ajatteli sinä ihmeellisenä hetkenä, joka vierähti. Jos se ei ole rakkautta, on se liian häpeällistä. Se ei voinut olla mitään muuta kuin rakkautta. Hän rakasti tätä miestä, jonka käsi oli hänen ympärillään ja huulet painettuina hänen huuliansa vastaan. Hän painautui lujemmasti häntä vastaan. Ja hetkistä myöhemmin hän puoliksi irtautui hänen syleilystään, ojentausi ja kiersi äkkiä voiton riemulla molemmat kätensä Martin Edenin päivettyneeseen kaulaan. Niin syvästi hän tunsu rakkauden tuskan ja kaipauksen täyttymyksen, että häneltä pääsi hiljainen valitus, kädet herpaantuivat, ja puoleksi tajuttomana hän lepäsi Martinin sylissä.

Ei puhuttu sanaakaan, ei sanaakaan pitkään aikaan. Kahdesti Martin kumartui suutelemaan, ja kummallakin kertaa Ruthin huulet kohtasivat häntä kainosti, samalla kun vartalo teki onnelliset vaistomaiset liikkeensä. Ruth puristui häntä lähemmä voimattomana vapautumaan hänestä, ja Martin istui painaen häntä rintaansa vasten ja katsellen mitään näkemättömin silmin lahden toisella puolella uinuvaa kaupunkia. Hänen sieluunsa ei kerta kaikkiaan sopinut mitään näkyjä. Siellä vaihtelivat vain valot ja värit kuumina kuin tämä päivä ja hänen rakkautensa. Hän kumartui hänen ylitsensä. Ruth puhui.

"Milloin sinä rakastuit minuun?" hän kuiskasi.

"Ensi hetkestä, ihan ensi hetkestä — ensimmäisestä silmänräpäyksestä, kun minä sinut näin. Minä olin silloin hulluna rakkaudesta sinuun, ja koko ajan sen jälkeen minä olen tullut vain yhä hullummaksi. Hulluin minä olen nyt, rakkahin. Minä olen melkein mieluinen, minun pääni menee ilosta sekaisin."

"Minä olen iloinen, että minä olen nainen, Martin... rakas", kuiskasi Ruth huoattuaan syvään.

Martin puristi hänet syliinsä uudestaan ja yhä uudestaan ja kysyi sitten:

"Ja sinä — milloin sinä ensi kerran tiesit?"

"Oh, minä tiesin sen koko ajan, melkein alusta asti."

"Ja minä olen ollut sokea kuin lepakko!" huudahti Martin äänessään epätoivoa. "Minä en koskaan uneksintukaan, ennen kuin juuri nyt, kun minä ... kun minä suutelin sinua."

"En minä sitä tarkoittanut", Ruth vetäysi hieman erilleen ja katsoi häneen. "Minä tiesin, että sinä rakastit minua melkein alusta asti."

"Ja sinä?" kysyi Martin.

"Minulle se tuli ihan äkkiä." Ruth puhui hyvin hitaasti katseessaan lämpö, levottomuus ja hellyys ja kasvoillaan lämmin puna, joka ei ottanut paetakseen. "Minä en tiennyt sitä, ennen kuin juuri nyt, kun... kun sinä kiersit kätesi minun ympärilläni. Enkä minä koskaan aikonut mennä sinun kanssasi naimisiin, ennen kuin juuri nyt. Miten sinä sait minut rakastamaan itseäsi?"

"En tiedä", nauroi Martin, "ellen siten, että rakastin sinua, sillä minä rakastin sinua kyllin suuresti sulattaakseni kivisenkin sydämen, saati sitten elävän, sykkivän sydämen, kuten sinun."

"Tämä on niin erilaista, kuin mitä minä ajattelin rakkauden olevan", virkahti Ruth hajamielisesti.

"Millaiseksi sinä rakkautta kuvittelit?"

"Minä en kuvittelut sitä tällaiseksi", Ruth katsoi hetkisen hänen silmiinsä, mutta katse painui alas, kun hän jatkoi: "Katsos, minä en tiennyt, millaista tämä oli."

Martin tahtoi vetää hänet uudestaan puoleensa, mutta se jäi yritykseen, sillä hänet valtasi pelko, että hän olisi liian kiihkeä. Mutta silloin hän tunsu Ruthin lähestyvän liikkeen, ja taas hän lepäsi hänen sylissään, ja huulet painettiin huulia vasten.

"Mitä minun omaiseni sanovat?" hätäili Ruth todellisuuteen heräten lyhyen äänettömyyden jälkeen.

"En tiedä. Sen me kyllä saamme selville sangen helposti niin pian kuin haluamme."

"Mutta jos äiti asettuu vastaan? Minua pelottaa puhua siitä hänelle."

"Anna minun puhua se hänelle", sanoi Martin reippaasti. "Minä luulen, ettei sinun äitisi pidä minusta, mutta minä voitan hänet kuitenkin jollakin tavalla. Mies, joka on voittanut sinut omaksensa, voi voittaa kaiken muun. Ja ellemme me..."

"Mitä?"

"No, tietysti me saamme toisemme. Ei ole ollenkaan pelkoa, ettemme voittaisi sinun äitiäsi avioliittomme puolelle. Hän rakastaa sinua liian paljon."

"Minä en tahtoisi murtaa hänen sydäntänsä", sanoi Ruth miettävästi.

Martinin teki mieli vakuuttaa, ettei äidin sydän murru niin helposti, mutta sen sijaan hän sanoi: "Rakkaus on suurinta maailmassa."

"Tiedätkö, Martin, sinä joskus pelostat minua. Minä pelkään sinua nyt, kun minä ajattelen sinua ja sitä, mitä sinä olet ollut. Sinun täytyy olla hyvin, hyvin hyvä minulle. Muista, että minä sittenkin olen vain lapsi. Minä en ole koskaan ennen rakastanut."

"En minäkään. Me olemme lapsia molemmat. Ja me olemme yli kaiken onnellisia, sillä me olemme löytäneet ensimmäisen rakkautemme toisissamme."

"Mutta se on mahdotonta!" huudahti Ruth riistäytyen äkillisellä liikkeellä hänen syleilystään. "Mahdotonta sinuun nähden. Sinä olet ollut merimies, ja merimiehillä, kuten olen kuullut, on ... on..."

Hänen äänensä värähteli ja sammui.

"On vaimo jokaisessa satamassa", täydensi Martin. "Sitäkö sinä tarkoitat?"

"Sitä", vastasi Ruth hyvin hiljaa.

"Mutta se ei ole rakkautta." Hän puhui varmalla asiantuntemuksella. "Minä olen ollut monessa satamassa, mutta en ole tuntenut rakkautta hengähdystäkään, ennen kuin minä näin sinut tuona ensimmäisenä iltana. Tiedätkö, että kun minä menin kotiin tuona iltana, minä olin joutua kiinni?"

"Kiinni!"

"Niin. Poliisi luuli, että minä olin juovuksissa, ja minä olinkin ... rakkaudesta sinuun."

"Mutta sinä sanoit, että me olimme lapsia, ja minä sanoin, että tuo oli mahdotonta sinuun nähden, ja niin me olemme joutuneet pois asiasta."

"Minä sanoin, etten minä ole milloinkaan rakastanut ketään muuta kuin sinua", vastasi Martin. "Sinä olet minun ensimmäiseni, minun ensi rakkauteni."

"Ja kuitenkin olet ollut merimies", väitti Ruth.

"Mutta se ei estä sinua olemasta minun ensimmäinen rakkauteni."

"On kuitenkin ollut naisia ... muita naisia — oh!"

Ja Martin Edenin suunnattomaksi ihmeeksi hän purskahti myrskyisään itkuun, jonka tyynnyttäminen vaati enemmän kuin yhden suudelman ja paljon hyväilyä ja hellyyttä. Ja kaiken aikaa Martinin mielessä soi Kiplingin säe: "Ja kenraalin rouva ja Judy O'Grady ovat siskoja luonnoltansa." Se oli totta, vaikka hänen lukemansa romaanit olivat saaneet hänet uskomaan toisin. Hän oli luullut ja siihen tulokseen hän oli kirjoistakin päässyt, että kosminen ylemmissä luokissa tapahtuisi kankeitten sääntöjen mukaan. Siellä, mistä hän oli tullut, löysivät nuorukaiset ja neitokset toisensa seurustellessaan yhdessä, mutta että kaikki voisi tapahtua samalla tavalla ylhäällä korkeuksissa, sitä tuskin saattoi ajatella. Kuitenkin olivat kirjat väärässä. Tässä oli hänellä todistus. Samat sanattomat kädenpuristukset, samat hyväilyt, jotka vaikuttivat työläisluokan tyttöihin, vaikuttivat myös työläisluokkaa ylempänä oleviin tyttöihin. Kaikki he olivat samaa lihaa ja verta — siskoja luonnoltansa, ja se hänen olisi itsestäänkin pitänyt tietää, jos vain olisi sattunut Spenceriänsä muistamaan. Kun hän piti siinä Ruthia sylissään tyynnyttellen ja hyväillen, tuotti hänelle suurta lohdutusta ajatus, että kenraalin rouva ja Judy O'Grady olivat pohjimmaltaan samanlaisia. Se toi Ruthin lähemmäksi häntä, teki hänet mahdolliseksi. Hänen kallis ruumiinsa oli kuten muidenkin ruumis — kuten hänen omansa. Ei ollut estettä heidän avioliitolleen. Luokkaerotus oli ainoa, mutta sehän oli ulkopuolinen. Sen asettamat esteet saattoi murtaa. Orja, niin hän oli lukenut, oli kantanut Rooman purppuraa. Koska niin oli voinut tapahtua, saattoi hänkin kohota Ruthin luo. Puhtaudesta, pyhydestään, sivistyksestään ja sielunsa ihanuudesta huolimatta Ruth pohjaltaan oli sittenkin ihminen, aivan kuin Lizzie Connolly ja kaikki Lizzie Connollyt. Kaikki, mikä oli

mahdollista heille, oli mahdollista hänelle. Hän saattoi rakastaa ja vihata, ehkä tulla hysteeriseksi, ja hän tietysti saattoi tulla mustasukkaiseksi, kuten hän oli mustasukkainen nyt, tukahduttaessaan nyyhkytyksiänsä hänen sylissään.

"Sitä paitsi, minä olen sinua vanhempi", Ruth huomautti äkkiä, avaten silmänsä ja katsoen häneen — "neljä vuotta vanhempi."

"Vaiti! Sinä olet vain lapsi, ja minä olen kokemuksissa neljäkymmentä vuotta vanhempi sinua", kuului Martinin vastaus.

Tosiasiassa he olivatkin molemmat kuin kaksi lasta rakkauteen nähden, ja he ilmaisivat sen toisilleen ujosti ja koruttomasti kuin lapset, huolimatta siitä, että Ruth oli suorittanut loppututkintonsa yliopistossa ja Martinin pää oli täynnä vuosisatain filosofien viisautta ja elämän raskasta todellisuutta.

He istuivat siinä iltapäivän hohtavassa kullassa, puhellen, kuten rakastavaisilla on tapana, ihmetellen rakkauden kummallisia teitä ja kohtalon oikkuja, jotka niin merkillisellä tavalla olivat heittäneet heidät yhteen, ja sananmukaan he uskoivat täydellisesti, ettei näin ihmeellistä rakkautta ollut koskaan ennen maailmassa ollut. Ja itsepintaisesti palasi ajatus uudestaan ja uudestaan ensimmäisiin hetkiin, jolloin he olivat heränneet toisensa tuntemaan, ja turhaan he koettivat eritellä, mitä he toisiansa kohtaan tunsivat ja miten paljon siinä oli.

Pilviröykkiöt läntisellä taivaalla ottivat syliinsä laskevan auringon, ja pilvien reunat hohtivat, ja taivaan kupu loisti ruusunpurppurassa. Ruusuinen hohto leijaili heidän ympärillään Ruthin laulaessa "Hyvästi, sä päivä suloinen". Hän lauloi vienosti toisen käsien häntä keinuttaessa, heidän istuessaan käsi kädessä ja sydän sydäntä vasten.

XXII LUKU

Rouva Morse luki äidinvaistollaan tapauksen Ruthin kasvoista, kun tytär palasi kotiin. Punastus, joka ei poistunut kasvoilta, kavalsi tuon yksinkertaisen totuuden, ja vieläkin selvemmin nuo silmät, suuret ja loistavat, kuvastivat kaunopuheisesti sisäistä riemua.

"Mitä on tapahtunut?" kysyi rouva Morse annettuaan hänelle rauhoittumisaikaa, kunnes hän oli mennyt vuoteeseen.

"Tiedätkö sinä sen?" ihmetteli Ruth värähtelevin huulin.

Vastaukseksi äidin käsi kiertyi hänen ympärilleen, ja toinen käsi hyväili lämpimästi hänen kiharoitansa.

"Hän ei puhunut mitään", kuului ryöppynä Ruthin huuilta. "Minä en tahtonut, että se tapahtuisi enkä minä olisi koskaan antanut hänen puhua ... mutta hän ei vain puhunut."

"Mutta ellei hän puhunut, ei mitään voinut tapahtuakaan, vai voiko?"

"Mutta kuitenkin, siitä huolimatta."

"Herran nimessä, lapsi, mitä sinä löpöttelet?" hätäili rouva Morse. "En luule ymmärtäväni, mitä kuitenkin on tapahtunut. Mitä se oli?"

Ruth katsahti äitiinsä hämmästyneenä.

"Minä ajattelin, että sinä tietäisit. No, me olemme kihloissa, Martin ja minä."

Rouva Morse nauroi epäillen ja harmistuneena.

"Ei, ei hän puhunut", selitti Ruth. "Hän vain rakasti minua, siinä kaikki. Minä olin yhtä hämmästynyt kuin sinäkin. Hän ei virkkanut ainoatakaan sanaa. Hän vain kiersi kätensä minun ympärilläni. Ja ... ja minä en ollut oma itseni. Ja hän suuteli minua, ja minä suutelin häntä. Minä en voinut sitä auttaa. Minun vain täytyi. Ja silloin minä tiesin, että minä rakastin häntä."

Hän vaikenä odottaen äitinsä siunausta ja suudelmaa, mutta rouva Morse vaikenä kylmästi.

"Se oli kauhea tapaus, minä tiedän sen", alkoi Ruth epävarmalla äänellä. "Enkä minä tiedä, kuinka

sinä koskaan voit antaa anteeksi minulle. Mutta minä en voinut sitä auttaa. Minä en tiennyt, että minä rakastin häntä, tuohon hetkeen asti. Ja sinun täytyy kertoa isälle minun puolestani."

"Eikö olisi parempi olla kertomatta siitä isälle? Anna minun tavata Martin Edeniä ja puhua ja selittää. Hän kyllä ymmärtää ja vapauttaa sinut."

"Ei, ei!" huudahti Ruth ponnahtaen ylös. "Minä en tahdo tulla vapautetuksi. Minä rakastan häntä, ja rakkaus on äärettömän suloista. Minä menen hänen kanssaan naimisiin — tietysti, jos sinä sallit."

"Meillä on toisia suunnitelmia sinun suhteesi, Ruth rakas, sinun isälläsi ja minulla — oh, ei, ei! Ei niin, että olisimme valinneet sinulle jonkun tai jotain sellaista. Meidän suunnitelmamme eivät ulotu pitemmälle kuin siihen, että sinä menet naimisiin sellaisen miehen kanssa, jolla on jokseenkin sama asema elämässä kuin sinullakin, hyvän ja kunniallisen herrasmiehen kanssa, jonka voit itse valita, kun rakastat häntä."

"Mutta minä rakastan jo Martinia", kuului selvä vastaväite.

"Me emme tahdo millään tavalla vaikuttaa sinun vaaliisi; mutta sinä olet meidän tyttäreemme, emmekä me voi nähdä sinun astuvan sellaiseen avioliittoon kuin tämä. Hänellä ei ole muuta kuin karkeutta ja raakaa voimaa tarjottavana sinulle vastalahjaksi siitä, mikä sinussa on hienostunutta ja ihanaa. Hän ei ole millään tavalla sovelias puoliso sinulle. Hän ei voi edes pitää toimeentulostasi huolta.. Meillä ei suinkaan ole hulluja ajatuksia rikkaudesta, mutta hyvinvointi on kuitenkin toinen asia, ja meidän tyttäreemme tulee mennä naimisiin sellaisen miehen kanssa, joka vähintäänkin sitä voi hänelle tarjota, eikä miehen kanssa, joka on pennitön seikkailija, merimies, salakuljettaja ja taivas tietää, mitä kaikkea hän on ollut, — joka kaiken lisäksi on ajattelematon, häilyväinen ja kaikkea vastuuntunnetta vailla." Ruth vaikenä. Hänen täytyi myöntää jokainen sana todeksi. "Hän tuhlaa aikansa kirjoituksiinsa, koettaen saada aikaan jotakin, johon harvinaiset ja lahjakkaat, korkeimman yliopistollisen sivistyksen saaneet miehet ovat kyyneleet. Miehen, joka aikoo avioliittoon, tulee valmistua sitä varten. Mutta mitä hän! Kuten olen sanonut ja tiedän sinun myöntävän todeksi, hän on edesvastuuton. Ja kuinka hän ei sitä olisi? Merimiehet ovat sellaisia. Hän ei ole koskaan tottunut olemaan taloudellinen ja tarmokas. Seikkaileva elämä on painanut leimansa häneen. Luonnollisesti se ei ole hänen syynsä, mutta se ei muuta hänen luonnettaan. Ja oletko sinä ajatellut niitä vuosia, jotka hän hillittömänä riehuen on elänyt? Oletko sinä ajatellut sitä, tyttäreni? Sinä tiedät, mitä avioliitto tarkoittaa." Ruth väräsi ja painautui lähemmäksi äitiänsä. "Minä olen sitä ajatellut." Ruth odotti pitkään antaakseen ajatuksen kypsyä selväksi. "Ja se on kauheata. Se tekee minut sairaaksi, kun minä sitä ajattelen. Minä sanoin sinulle, että oli kauhea tapaus, että minä rakastuin häneen; mutta minä en voi sitä auttaa. Voisitko sinä olla rakastamatta isää? Samoin on asia minuun nähden. On jotakin minussa, hänessä — en minä tiennyt, että sellaista olisi, ennen kuin tänä päivänä; mutta se on olemassa, ja sen vuoksi minä rakastan häntä. Minä en koskaan ajatellut rakastaa häntä, mutta nyt näet, että minä rakastan", hän lopetti ja heikko riemun värähdys helähti hänen äänessään.

He puhuivat kauan, mutta saattoivat vain päästä siihen tulokseen, että oli odotettava ja annettava ajan kulua.

Samaan tulokseen pääsivät hetkistä myöhemmin samana iltana rouva Morse ja hänen miehensä, kun äiti oli kertonut, miten tytär oli tehnyt tyhjäksi heidän avioliittosuunnitelmansa.

"Toisin saattoi tuskin tapahtuakaan", kuului herra Morsen tuomio. "Tämä merimies oli ainoa mies, jonka kanssa hän joutui lähempään kosketukseen. Ennemmin tai myöhemmin hän kaikissa tapauksissa oli heräävä; ja hän heräsi, ja katso, sillä hetkellä oli saatavilla vain tuo meripoika, ja tietysti Ruth heti rakastui häneen tai luuli rakastuneensa, joka nyt kuitenkin on sama asia."

Rouva Morse otti tehtäväkseen vaikuttaa hitaasti ja varmasti Ruthin mieleen mieluummin kuin käydä pakottamaan häntä. Siihen olisi kylliksi aikaa, sillä Martin ei kykenisi ajattelemaan pitkiin aikoihin naimisiin menoa.

"Anna hänen tavata häntä niin usein kuin hän tahtoo", kuului herra Morsen neuvo. "Mitä enemmän Ruth oppii häntä tuntemaan, sitä vähemmän hän häntä rakastaa, siitä olen varma. Ja toimita hänelle runsaasti vastakohtia. Ota tehtäväksesi kutsua taloon nuorta väkeä, nuoria naisia ja nuoria miehiä — kaikenlaisia nuoria miehiä, sukkelia ja kykeneviä, jotka ovat tehneet jotakin ja myös kykenevät johonkin, miehiä hänen omasta luokastaan — herrasmiehiä. Silloin hän voi arvostella häntä heihin verraten. He näyttävät hänelle, millainen tuo mies on. Ja sitä paitsi, hänhän vain on kaksikymmenyksivuotias poika. Ruth ei ole paljon muuta kuin lapsi. Heidän rakkautensa on vain penikkatautia, josta he kyllä vapautuvat."

Siihen asia jäi. Perhepiirissä pidettiin Martinia ja Ruthia kihlautuneina, mutta sitä ei julkaistu. Perhe ajatteli, ettei se koskaan olisi tarpeellista. Se myös selvään käsitettiin, että kihlusaika tulisi olemaan

pitkä. He eivät kehottaneet Martinia tarttumaan johonkin työhön eikä myöskään lakkaamaan kirjoittamasta. He eivät tahtoneet innostaa häntä parantamaan itseään. Ja hän auttoi ja tuki heitä heidän epäystävällisissä toiveissaan, sillä kaikkein kauimpana hänen ajatuksistaan oli tarttua johonkin työhön tai hankkia itsellensä toimi.

"Minä ihmettelen, miellyttääköhän se sinua, mitä olen tehnyt", sanoi Martin Ruthille muutamia päiviä myöhemmin. "Olen päättänyt, että täyshoito sisareni luona tulee liian kalliiksi, ja sen tähden olen päättänyt ruveta itse laittamaan ruokaa itselleni. Olen vuokrannut pienen huoneen Pohjois-Oaklandista — se on tässä lähellä ja siinä on muitakin hyviä puolia — ja minä olen ostanut öljykeitin, jossa minä laitan ruokani."

Ruth ilostui ikihyväksi. Öljykeitin häntä miellytti aivan erikoisesti.

"Sillä tavalla herra Butler alkoi erinomaisen uransa", hän huomautti.

Martin rypisti kevyesti otsaansa kuullessaan mainittavan tämän merkillisen miehen ja jatkoi:

"Minä panin postimerkit kaikkiin käsikirjoituksiini ja lähetin ne toimittajille uudestaan. Tänään minä muutan, ja huomenna minä tartun työhön."

"Sinä olet hankkinut itsellesi paikan!" huudahti Ruth kavaltaen koko olemuksellaan suunnattoman riemunsa painautuessaan häntä lähelle ja hyväillessään hänen käsiään. "Etkä sinä ole koskaan siitä puhunut minulle! Mitä se on?"

Martin pudisti päätä.

"Minä tarkoitin, että tartun kirjoituksiini." Ilo katosi Ruthin kasvoilta, ja Martin jatkoi vilkkaasti: "Älä tuomitse minua väärin. Tällä kertaa ei ole kysymys loistavista unelmista. Siitä tulee kylmää, proosallista rahahommaa. Se on kuitenkin parempaa kuin lähteä taas merelle, ja minä ansaitseen siinä rahaa enemmän kuin mikään ala voi Oaklandissa tuottaa jollekin vähälahjaiselle miehelle.

"Katsos tämä loma-aika, jota olen pitänyt, on antanut minulle aikaa suunnitella. Minä en ole raatanut henkeä pois ruumiistani, enkä kirjoittanut mitään — en ainakaan julkisuutta varten. Ainoa mitä minä olen tehnyt, on ollut rakastaa sinua ja ajatella. Olen minä kyllä vähän lukenut, mutta se on ollut osa minun ajattelustani, sillä pääasiassa minä olen tutkinut aikakauskirjoja. Olen koettanut ajatella maailmaa sellaisena kuin se on, omaa asemaani siinä ja kaikkia mahdollisuuksiani voittaa siinä kelvollinen asema sinulle. Olen myös lukenut Spencerin teosta 'Filosofia ja tyyli' ja huomannut koko joukon seikkoja, joissa olen tehnyt virheitä — tai oikeammin, mikä on ollut virheellistä minun kirjailijatoimessani ja myöskin siinä, mitä julkaistaan joka kuukausi aikakauskirjoissa.

"Mutta tulos kaikesta — minun ajattelemisestani, lukemisestani ja kirjoittamisestani ja rakkaudestani on — että minä olen päättänyt antautua leipätyöhön. Minä olen päättänyt jättää mestariyritykset sikseen ja tehdä tilapäistyötä — pilajuttuja, sanaleikkejä, päivän kuvia ja leikillisiä runonpätkiä — kaikkea tuota roskaa, josta näyttää olevan niin suuri kysyntä. Onhan olemassa tuhansia liittoja ja sanomalehtiyhtiöitä, jotka tarvitsevat ainesta viikko- ja sunnuntainumeroltansa varten. Minä voin kirjoittaa kaikkea tuota, koska he sitä haluavat, ja ansaitseen siitä hyvän palkan. Onhan vapaita ammatteja, joissa saatetaan ansaita aina neljäsataakin kuussa. En välitäkään saada niin paljoa, mutta minä voin kuitenkin ansaita siksi, että tulen toimeen ja saan runsaasti aikaa itselleni, johon minulla ei olisi tilaisuutta missään toimessa.

"Siten minä säästän aikaa opintoihin ja todelliseen työhön. Noissa vähäpätöisissä yrityksissä minä harjoitan kättäni mestariteoksia varten, ja minä luen ja valmistelen itseäni tuottaakseni kerran jotakin kunnollista. Katsos, joskus minä oikein hämmästyin, miten pitkälle minä olen päässyt! Kun minä ensin aloin kirjoittaa, minulla ei ollut mitään, mistä kirjoittaa, lukuunottamatta omia vähäpätöisiä kokemuksiani, joita en ymmärtänyt enkä osannut käsitellä. Mutta minulla ei ollut mitään ajatuksia — todellakaan minulla ei ollut. Minulla ei ollut edes sanoja ajatusten ilmaisemiseksi. Kokemukseni olivat pelkkiä tarkoituksettomia kuvia ja kuvasarjoja. Mutta kun minä aloin laajentaa tietojani ja sanavarastoani, minä näin kokemuksissani jotakin muutakin kuin pelkkiä kuvia. Minä kävin tarkastamaan noita kuvia ja huomasin, mihin niitä voisi käyttää. Silloin minä aloin tehdä hyvää työtä ja kirjoitin 'Seikkailun', 'Ilon', 'Ruukun', 'Elämän viinin', 'Katujen viereksijät', 'Rakkaussikermän' ja 'Merilaulut'. Minä voin kirjoittaa enemmänkin sellaisia ja parempiakin, mutta siihen minun täytyy saada aikaa. Minun jalkani ovat nyt varmalla kamaralla. Tilapäistyötä ja tuloja ensin, mestariteokset jälkeensä. Näyttääkseni sinulle, minä kirjoitin puolitusinaa pilajuttuja viime yönä pilalehtiä varten; ja juuri kun olin menossa vuoteeseen, valtasi minut ajatus koettaa kirjoittaa trioletteja — leikillisiä nekin — ja tunnissa minä olin kirjoittanut neljä. Niiden tulisi olla arvotansa dollari kappaleelta. Neljä dollaria ajatusten loppuvälähdyksenä matkalla vuoteeseen.

"Tietysti se kaikki on arvotonta — tyhmää ja arvotonta lörpöttelyä; mutta se ei ole kehnompaa ja

arvottomampaa kuin kirjanpito kuudestakymmenestä dollarista kuukausi, jolloin lasketaan yhteen rivi rivin jälkeen järjettömiä numeroita, kunnes kuolema korjaa. Ja sitä paitsi tämä tilapäistyö johtaa minut kosketuksiin kirjallisuuden kanssa ja antaa minulle aikaa koettaa suurempia tehtäviä."

"Mutta mitä hyötyä on noista suuremmista töistä, noista mestarikappaleista?" kysyi Ruth. "Sinä et voi myydä niistä yhtään ainoata."

"Oh, kyllä, kyllä minä voin", alkoi Martin, mutta Ruth keskeytti.

"Kaikkia noita, joita mainitsit, sinä sanot parhaaksesi — sinä et ole kuitenkaan saanut niistä yhtään kaupaksi. Me emme voi mennä naimisiin noiden mestariteosten varassa, kun sinä et voi ainoatakaan niistä myydä."

"Silloin me menemme naimisiin triolettien varassa, joita voi myydä", päätti Martin hyväntuulisesti kiertäen kätensä hänen ympärilleen ja vetäen hellästi puoleensa levottoman lemmittynsä.

"Kuuntele pas tätä", hän sanoi tehdyniloisesti. "Se ei ole taidetta, mutta se tuottaa dollarin:

"Minä riennän ulos, kun sisään astut sinä, on turha sinun tulos, en lainaa tinaa minä, pois tyhjin toimin sinä; kun sisään astun minä, sinä riennät ulos."

Se iloinen veitikkamaisuus, jolla hän oli lausunut tekeleensä muuttui alakuloisuudeksi. Hän ei ollut houkutelut hymynhäivettäkään Ruthin kasvoille. Ruth katsoi häneen vain vakavasti ja huolestunein ilmein.

"Se saattaa tuottaa dollarin", hän sanoi, "mutta se on ilveilijän dollari, narrin palkkio. Etkö sinä huomaa, Martin, että koko juttu on alhainen? Minä tahdon, että se mies, jota minä rakastan, on hienompi ja ylevämpi kuin turhanpäiväinen värssymestari tai ilveilijä."

"Sinä tahdot, että hän olisi... sanokaamme, olisi kuin herra Butler?" iski Martin. "Minä tiedän, ettet sinä pidä herra Butlerista — —" alkoi Ruth.

"Herra Butler on mies paikallaan", keskeytti Martin. "Ainoa virhe, jonka hänessä löydän, on hänen vatsakatarrinsa. Mutta selittääkseni tarkoitukseni: minä en voi nähdä mitään erotusta toiselta puolen pilarunojen ja toiselta puhtaaksikirjoituksen ja kirjanpidon välillä. Kaikki riippuu lopputarkoituksesta. Sinun ohjeesi minulle on alkaa kirjanpidolla tullakseni eteväksi asianajajaksi tai liikemieheksi. Minun tarkoitukseni on alkaa tilapäisillä jutuilla tullakseni lopulta kelvolliseksi kirjailijaksi."

"Siinä on kuitenkin erotus", väitti Ruth.

"Mikä erotus?"

"No, katsos, sinun hyvät tuotteesi — joita sinä itse kutsut hyviksi — eivät mene kaupaksi. Sinä olet koettanut — sinä tiedät sen — mutta toimittajat eivät tahdo ostaa niitä."

"Anna minulle aikaa, rakkaani", pyysi Martin. "Nuo pilajutut ovat vain täytetyötä, enkä minä ota sitä vakavasti. Anna minulle kaksi vuotta. Minä tulen onnistumaan siinä ajassa, ja toimittajat tulevat kilpailemaan minun hyvistä tuotteistani. Minä tiedän, mitä minä sanon; minulla on usko itseeni. Minä tiedän, mitä minussa on; minä tiedän nyt, mitä on kirjallisuus; minä tunnen ne suunnattomat määrät tuotteita, joita pienten miesten kynistä on vuotanut; ja minä tiedän, että minä kahden vuoden kuluessa olen astunut hyvän matkaa onnistumisen tietä. Liikemiehenä minä en ikinä onnistuisi. Minä en ole ollenkaan mieltynyt siihen toimeen. Se ehdottomasti tuntuu minusta synkältä ja tyhmältä, omanvoitonpyyteiseltä ja veijarimaiselta. Joka tapauksessa, siihen minä en kelpaa. Minä en koskaan pääsisi siinä konttoristia ylemmäksi, ja kuinka voisimme sinä ja minä olla onnellisia konttoristin tuloilla? Minä tahdon saavuttaa parhainta, mitä maailmassa on, sinun tähtesi ja lakkaan pyrkimästä vasta sitten, kun parempaa ei ole saavutettavissa. Ja minä saavutan sen kerran, saavutan sen kokonaan. Onnistuneen kirjailijan tulot saavat herra Butlerin näyttämään halpahintaiselta. 'Kalleimmat' ansaitsevat vuodessa viidenkymmenen- ja sadantuhannen dollarin väliltä — joskus enemmänkin, joskus vähemmän, mutta niille main kuitenkin."

Ruth pysyi vaiti; hänen pettymyksensä oli ilmeinen.

"No?" kysyi Martin.

"Minä olin toivonut ja suunnitellut toisin. Minä olin ajatellut ja ajattelen vieläkin, että sinulle olisi hyödyllisintä opetella pikakirjoitusta — sinä osaat jo konekirjoitusta — ja mennä isän toimistoon. Sinulla on hyvä pää, ja minä olen varmasti vakuuttunut, että sinä onnistuisit erinomaisesti asianajajana."

XXIII LUKU

Se, että Ruthilla oli vähän uskoa hänen kirjailijakykyihinsä, ei muuttanut häntä ollenkaan Martinin silmissä. Ottamansa loman aikana oli Martin viettänyt monta tuntia itsetutkiskelussa ja siten oppinut suuresti tuntemaan itseänsä. Hänelle selvisi, että hän rakasti kauneutta enemmän kuin mainetta, ja jos hänellä oli maineenhimoa, oli sitä vain Ruthin vuoksi. Siitä syystä hänen kunnian- ja maineenhimensä oli voimakas. Hän tahtoi olla suuri maailman silmissä — "tulla kunnolliseksi", kuten hän sanoi — että se nainen, jota hän rakasti, olisi ylpeä hänestä ja pitäisi häntä vertaisenaan.

Mitä häneen itseensä tuli, hän rakasti kauneutta intohimoisesti, ja ilo palvella sitä oli hänen suurenmoinen palkkansa. Ja enemmän kuin kauneutta hän rakasti Ruthia. Rakkaus oli suurinta maailmassa. Rakkaus juuri oli saanut hänessä tapahtumaan vallankumouksen, muuttanut hänet raa'asta merimiehestä opiskelijaksi ja taiteilijaksi. Sen vuoksi hänestä ihaninta ja korkeinta näistä kolmesta, suurempaa kuin sivistys ja taide, oli rakkaus. Hän oli jo saanut selville, että hänen henkiset kykynsä olivat etevämmät kuin Ruthin, yhtä paljon kuin ne olivat suuremmat kuin hänen veljiensä tai isänsä. Huolimatta heidän yliopistollisesta sivistyksestään, huomioonottaen myös Ruthin kandidaattitutkinnon, Martin tunsu henkisten voimainsa saattavan Ruthin varjoon, sillä hänen itsetutkistelunsa ja kokemuksensa antoivat hänelle niin laajan ja monipuolisen käsityksen maailmasta, elämästä ja taiteesta, ettei Ruthin koskaan tarvinnut toivoa niin pitkälle pääsevänsä.

Vaikka hän saikin tämän selville, ei se kuitenkaan vaikuttanut hänen rakkauteensa Ruthiin eikä Ruthin rakkauteen häneen. Rakkaus oli liian korkea ja jalo, ja hän oli liian uskollinen rakastaja voidaksensa tahrata rakkautta kylmällä harkinnalla. Mitä oli rakkaudella tekemistä sen kanssa, että Ruthilla oli erilainen käsitys taiteesta, käytöstavoista, Ranskan vallankumouksesta ja yleisestä äänioikeudesta? Ne olivat älyllisiä ilmiöitä, mutta rakkaus oli järjen yläpuolella — kävi yli ymmärryksen. Hän ei voinut vähennellä rakkauden arvoa. Hän jumaloi sitä. Rakkaus asui vuorten huipuilla, kaikkien järjen alankojen yläpuolella. Se oli olemassaolon täydellistyminen, elämän korkein huippu ja ilmeni harvoin. Hänen ihailemiensa vuosisataisten filosofien ansiosta hän tunsu rakkauden luontoperäisen tarkoituksen, mutta saman vuosisataisen hienostuneen käsitystavan mukaan hän tuli siihen lopputulokseen, että inhimillinen maailman järjestys saavutti korkeimman tarkoituksensa rakkaudessa, ettei rakkaudesta saisi väitellä, vaan se olisi otettava vastaan elämän korkeimpana palkintona. Näin hänestä rakastaja oli saavuttanut korkeimman osan, mikä jollekin olennolle saattoi langeta, ja häntä riemastutti ajatella "rakkaudesta hulluja", jotka saattoivat kohota yläpuolelle kaiken maisen ja matalan, hyvinvoinnin ja järjen harkinnan, yleisen mielipiteen ja suosion — kohota yläpuolelle itse elämän ja "kuolla suudelman". Paljon tästä Martin oli jo saanut selville, ja vielä lisää hänelle selvisi myöhemmin. Sillä aikaa hän raatoi lakkaamatta suomatta itselleen mitään huvia, lukuunottamatta niitä hetkiä, jolloin kävi tervehtimässä Ruthia, ja hän eli kuin spartalainen. Hän maksoi kaksi ja puoli dollaria kuukaudessa siitä pienestä huoneesta, jonka hän oli vuokrannut portugalilaiselta emännältään, Maria Silvalta. Maria Silva oli miesmäinen leski, karkea työssä ja vielä karkeampi luonteeltaan. Hän kasvatti jollakin keinolla suurta lapsilaumaansa ja hukutti joskus, milloin sattui, surunsa ja köyhyytensä olueen tai viinilasiin, jota hän osti kadun kulmassa olevasta kapakasta viidellätoista sentillä. Karteltuaan aluksi häntä hänen kelvottoman kielensä vuoksi Martin alkoi ihailla häntä huomattuaan, millaista taistelua hän kävi. Talossa oli vain neljä huonetta — kolme, kun Martinin huone laskettiin pois. Yksi näistä, sali, teki kirjavine mattoineen iloisen vaikutuksen, jonka kuitenkin muutti surulliseksi valokuva hautajaissaatosta, jossa yksi Marian monista pienokaisista lepäsi arkussa, ja tätä huonetta käytettiin vain vierashuoneena. Verhot pidettiin aina alhaalla, eivätkä hänen paljasjalkaiset jälkeläisensä saaneet astua sinne kuin harvinaisina juhlahetkinä. Keittiössä keitettiin ja syötiin, siellä hän myös pesi pyykit, tärkkäsi ja silitti vaatteita päivät päästään paitsi sunnuntaina. Pääasiallisimmat tulonsa hän sai vaatteitten pesusta, jota hän teki suotuisammissa oloissa eläville naapureilleen. Vielä oli makuuhuone, yhtä pieni kuin Martinille vuokrattu, ja sinne hän kokosi iltaisin kaikki seitsemän lastansa luokseen nukkumaan. Martinista oli ikuinen ihme, kuinka se kävi päinsä, ja omalle puolelleen hän saattoi ohuen väliseinän läpi kuulla kaikki nuo vuoteeseenmenon yksityiskohdat: kirkunan ja torailut, hiljaisen sirkutuksen ja unisen, vikisevän äänen kuin lintujen pesästä. Toisena tulolähteenä Marialla olivat hänen kaksi lehmäänsä, joita hän lypsi aamuin ja illoin ja jotka keräsivät ruokansa autioilta tonttimailta tai teitten varsilta. Silloin paimensi niitä yksi tai useampi hänen risaisista pojistansa, jotka huolellisesti niitä vartioivat pitäen lakkaamatta silmänsä auki, etteivät järjestysmiehet saisi sulkea niitä kulkurielukkain karsinoihin.

Omassa pienessä huoneessaan Martin asui, luki, kirjoitti ja hoiti talouttansa. Longottavalle pääovelle avautuvan ikkunan edessä oli vanha keittiöpöytä, joka toimitti ruokapöydän, kirjoituspöydän ja kirjahyllyn virkaa. Vastaisella seinällä oleva sänky vei kaksi kolmasosaa koko huoneesta. Aivan pöydässä kiinni oli korea kaappi, joka oli valmistettu myyntiä eikä käytäntöä silmällä pitäen, koska sen liimattu päällyskerta mureni päivä päivältä. Tämä piironki oli nurkassa, ja vastaisessa nurkassa oli keitin — öljykeitin asetettuna pakkilaatikon päälle, samalla kun itse laatikossa säilytettiin astiat,

keittokalusto ja ruokatarpeet, ja sen vieressä lattialla oli vesisankko. Martinin oli kannettava vesi keittiöstä, koska hänen huoneeseensa ei ollut johtoa. Joskus kun keitetäessä tuli runsaammin höyryä, piirongin liistaroitu kerros loksahdella helposti irti. Sängyn yläpuolella, ihan katonrajaan hakatussa naulassa oli hänen polkupyöränsä. Aluksi hän oli koettanut säilyttää sitä kivijalassa, mutta pikku Silvat vääntelivät irti ruuvit ja pistelivät reikiä kumeihin, ja siksi täytyi se muuttaa sieltä pois. Sen jälkeen hän pani sen hataraan eteiseen, mutta riehua kaakkoistuuli jyskytti sitä yökaudet, ja silloin hänen oli täytynyt raahata se oman huoneensa katonrajaan.

Pienessä komerossa olivat hänen vaatteensa ja kirjat, jotka eivät huoneessa sopineet pöydälle eivätkä pöydän alle. Lukujensa rinnalla hän oli alkanut tehdä muistiinpanoja, ja niin perinpohjaisesti hän ne teki, että ne olisivat täyttäneet häneltä koko huoneen, ellei hän olisi repinyt kangaskaistaleita, joihin hän ne niputti. Ja sittenkin se oli niin täysi, että hänen suorastansa täytyi luovia huoneessansa. Hän ei voinut avata ovea sulkematta ensin komeroaan ja päinvastoin. Mahdotonta oli huoneessa kulkea suoraan mihinkään suuntaan. Matka ovelta sängyn pääpuoleen kävi kiertotietä, eikä hän koskaan pimeässä voinut käydä sitä kompastelematta johonkin. Saatuaan järjestetyksi ovien tuottamat vaikeudet hänen tuli tarkasti varoa oikealla puolella olevaa keitintään. Hän kaartoi vasemmalle varoen kompastumasta vuoteen pukkeihin, mutta tämä kaarros, vaikka vaatimatonkin, tyrkkäsi hänet pöydän nurkkaan. Nämä kierrot ja kaarrot johtivat hänet kanavaan, jonka äyräänä oli toisella puolen sänky, toisella pöytä. Kun ainoa huoneen tuoli oli tavallisella paikalla pöydän edessä, oli tuo kanava kulkureitiksi kelvoton. Kun tuota tuolia ei käytetty, oli se nostettu sängyn päälle, vaikka tavallisesti hän istui sillä keittäessään, jolloin hän luki veden kuumetessa, ja saavutti hän sellaisenkin taidon, että kirjoitti kappaleen tai pari lihakimpaleen paistuesssa. Niin pieni oli tuo hänen pesänsä, että hän keittäessään ulottui istualtaan saamaan kaikki, mitä tarvitsi. Itse asiassa istuallaan keittäminen oli erittäin tarkoituksenmukaista, ylös noustua saattoi koko keittämisen unohtaa.

Koska hänen erinomainen vatsansa kykeni sulattamaan vaikka mitä, hän käytti hyväksensä tietoa erilaisista ruoka-aineista, jotka olivat sekä halpoja että ravitsevia. Hernesoppa oli ainainen ruokalaji hänen pöydällensä, samoin perunat ja pavut, viimeksimainitut olivat suuria ja ruskeita ja ne oli keitetty meksikolaiseen tapaan. Riisi, jonka hän oli keittänyt tavalla, jota amerikkalaiset emännät eivät käyttä eivätkä ikinä opi käyttämään, ilmestyi ainakin kerran päivässä hänen ruokapöytänsä. Kuivatut hedelmät olivat huokeampia kuin tuoreet, ja hänellä olikin aina niitä varastossa valmiiksi keitettyinä, että saattoi käyttää niitä leivällä voin asemesta. Ylellisyyttä tavoitellen hän joskus kustansi pöydällensä kimpaleen paistia tai osti luuta keitoksi. Kahvia hän nautti kahdesti päivässä ilman kermaa ja sitä paitsi illalla teetä, mutta sekä kahvi että tee olivat erinomaisella taidolla keitettyjä.

Hänen täytyi välttämättä olla taloudellinen. Hänen loma-aikansa oli niellyt melkein kaiken, mitä hän oli ansainnut pesulaitokselta, ja hän oli niin kaukana päämäärästään, että saattoi kestää viikkoja, ennen kuin hänellä olisi toivoa saada ensimmäiset lähetykset tilapäistyöstänsä. Lukuunottamatta niitä hetkiä, jolloin hän kävi Ruthin luona tai pistäysi tervehtimässä sisartansa Gertrudea, hän eli kuin erakko, raataen työtä kolmen tavallisen miehen edestä. Hän nukkui tuskin viittä tuntia, ja vain rautaisen ruumiinrakenteen omaava ihminen saattoi lopen uupumatta tehdä työtä melkein katkeamatta yhdeksäntoista tuntia päivässä. Koskaan hän ei hukannut hetkeäkään. Peilissä oli luetteloita ja määritelmiä, ja kun hän pukeutui tai kampasi tukkaansa, hän tankkasi niitä päähänsä. Samanlaisia listoja oli seinässä öljykeitin yläpuolella, ja samalla tavalla hän painoi niitä muistiinsa keittäessään tai pestessään astioita. Uusia listoja lakkaamatta ilmestyi entisten paikalle. Jokainen lukiessa esiintyvä uusi sana kirjoitettiin muistiin, ja kun niitä tuli kyllin paljon, naputettiin ne koneella listalle ja naulattiin joko seinään tai peiliin. Hänellä oli noita listoja taskussaankin, josta hän ne veti esille joko kadulla tai odotellessansa vuoroansa lihakaupassa tai muissa puodeissa.

Hän meni vieläkin pitemmälle. Lukien niiden miesten töitä, jotka olivat saaneet mainetta, hän tutki tarkasti saadaksensa selville heidän näppärät keinonsa, joista tuo onnistuminen riippui — keinonsa kertomatapaan, suunnitelmaan, tyyliin, laajuuteen, vertauskuviin ja otsikkoihin nähden, ja kaikista näistä hän laati opintolistoja. Hän ei apinoanut ketään. Hän etsi menettelytapoja. Hän kirjoitti muistiin listoja vaikuttavista ja hienoista tyyleistä, kunnes näitten johdolla, vertailtuaan monien kirjailijain tuotteita toisiinsa, hänkin saattoi vapaasti hallita eri tyyllilajeja, ja näin hän järkipäisesti muovaili ja kehitteli itselleen oman tyyliinsä, jota arvosteli ja punnitsi ja hallitsi perinpohjaisesti. Samoin hän kirjoitti listoihin voimakkaita lausemuotoja, elävän kielen vilkkaita sanontatapoja, lauseita, jotka purivat kuin myrkyt ja polttivat kuin tuli tai jotka liekehtivät ja olivat meheviä ja hyväileviä kohoten korkealle jokapäiväisen puheen tyhjyydestä. Hän etsi aina johtolankoja muodoista ja muotojen takaa. Hän tahtoi saada selville, miten kirjoitus oli tehty, voidakseen itse tehdä samoin. Hän ei tyytynyt pelkkään kauneuden viehättävään ulkomuotoon. Hän tutki ja eritteli kauneutta oman asumuksensa pienessä laboratoriossa, jossa keittopadan höyryt sekaantuivat Silvan perheen hajuihin; ja kun hän oli oppinut tuntemaan kauneuden rakenteen ja lait, hän oli päässyt lähemmäksi sitä mahdollisuutta, että hän itsekin voisi luoda kauneutta.

Hänen olemuksensa oli sellainen, että hän saattoi tehdä vain sellaista työtä, jota hän ymmärsi. Hän ei

voinut tehdä työtä sokeana ja pimeydessä, tietämättömänä siitä, mitä hän tuotti ja luottaen sattumaan ja kohtalonsa tähteen, että ne johtaisivat lopputuloksen oikeaan. Hän ei voinut sietää sattumalta saatuja vaikutuskeinoja. Hän tahtoi tietää miten ja minkätähden. Hän arvosteli kaikkea, mitä aikoi luoda, ja ennen kuin hän alkoi kertomuksen tai runon, eli se koko elämänsä hänen aivoissaan, ja hän selvitteli samalla muodon ja tarkoituserän. Muussa tapauksessa hänestä hänen yrityksensä oli jo edeltä käsin tuomittu epäonnistumaan. Toiselta puolen hän ei kuitenkaan halveksinut tilapäisiäkään vaikutuskeinoja vaikuttavien sanankäänteiden ja lausetapojen muodossa, jos ne työn kestäessä helposti johtuivat hänen mieleensä ja kuvasivat kauneutta ja voimaa. Sellaisten edessä hän kumarsi päänsä ihmetellen ja tietäen, että ne olivat jotain korkeampaa ja suurempaa kuin ihminen tahtonsa voimalla voi luoda. Kuinka paljon hän erittelikin kauneutta ja koetti päästä selville sen perusluonteesta, tuli hän kuitenkin varmasti vakuutetuksi, että tässä oli salaisuus, jonka ytimiin ei hän eikä kukaan muukaan ollut voinut tunkeutua. Hän tiesi Spenceristänsä, ettei ihminen voi mistään saada lopullista tietoa ja ettei kauneuden salaisuus ollut pienempi kuin itse elämän salaisuus — ei, suurempi se oli —, että elämän ja kauneuden langat olivat punoutuneet yhteen ja että hän itse oli vain tilkkunen tuosta auringon, tähtisumun ja ihmeitten muodostamasta järjellä tajuamattomasta kankaasta.

Näiden ajatusten askarrellessa hänen aivoissaan hän kirjoitti esseen, nimeltä "Tähtien sumua", jossa hän ei käynyt oikeutta vain arvostelun perusteita, vaan myös arvostelijoita vastaan. Se oli loistava, syvälinen, filosofinen ja herkullisen naurettava. Tietenkin se heti paikalla palautettiin takaisin, mille aikakauskirjalle hän sen ikinä lähettikin. Mutta kun hän oli saanut sen ajatuksistansa pois, hän kulki tyynesti tietänsä edelleen. Vähitellen hänelle tuli tavaksi, että hän mietti ajatuksensa aivan valmiiksi ja sen tehtyään hyökkäsi kirjoituskoneen luo ja naputti sen valmiiksi. Ettei se sitten tullut painetuksi, se merkitsi hänelle vähemmän. Itse kirjoitus oli hänelle pitkän ajatussarjan korkein huippu, jolloin hän veti yhteen tuhansien aatosten hajanaiset langat ja lopullisesti vapautui siitä kuormasta, joka hänen mieltään oli painanut. Sellaisen artikkelin kirjoittaminen oli hänelle tietoinen ponnistus, jolloin hän vapautti mielensä ja valmistui etsimään uusia aiheita ja probleemeja. Se oli jotenkin samaa kuin mitä tapahtuu joskus miehille ja naisille, jolloin he hautovat todellisia tai luuloteltuja murheita ja ikävyyksiä ja vihdoinkin pitkän kiusallisen äännettömyyden perästä purkautuvat, "puhuvat suunsa puhtaaksi", kunnes ovat lausuneet viimeisen sanan.

XXIV LUKU

Viikot vierivät. Martinin rahat hupenivat lopullensa ja kustantajani kukkarolle oli yhtä pitkä matka kuin aina ennenkin. Kaikki hänen parhaat käsikirjoituksensa tulivat takaisin ja lähetettiin uudestaan, eivätkä hänen tilapäistyönsä olleet sen kiihkeämmin kysytyjä. Hänen pienessä keittiössään ei enää ollut kovin suuria ja vaihtelevia varastoja. Saatuansa viimeisen pussillisen riisiä ja kuivattuja aprikooseja hän käytti niitä vaihtelutta kolme kertaa päivässä viisi päivää. Kun ne loppuivat, alkoi hän käyttää luottoaan. Portugalilainen sekatavarakauppias, joka tähän asti oli myynyt Martinille käteisellä, teki tenän, kun lasku oli kohonnut tuohon huimaavaan summaan, kolmeen dollariin kahdeksankymmeneenviiteen senttiin.

"Te ymmärtää", sanoi kauppias, "te ei saada työ, minä menettää raha."

Eikä Martin voinut mitään vastata. Ei ollut mitään keinoa selittää. Eihän kuulunut liikemiesperiaatteisiin antaa velkaa vankkarakenteiselle työläisnuorukaiselle, joka oli liian laiska mitään tehdäksseen.

"Te hakea joku työ, ja minä antaa paljo ruoka", vakuutti kauppias Martinille. "Ei työ, ei ruoka. Niin vaatii liike." Ja sitten hän osoittaakseen, että liikenerous todellakin vaati sellaista, lisäsi: "Sinä ottaa ryyppy minun tykönä, hyvät ystävät yhtäkaikki."

Niinpä Martin joi reippain ilmeinä näyttääksseen, että hän oli talon hyvä ystävä, ja meni sitten illallisetta vuoteeseen.

Hedelmäkauppias, jolta Martin oli ostanut vihanneksensa, oli amerikkalainen, ja hänen liikemiesperiaatteensa olivat niin höllät, että hän antoi Martinin laskun kohota viiteen dollariin, ennenkuin teki luotosta lopun. Leipuri lopetti kahteen dollariin ja lihakauppias neljään. Martinin lasku velkansa ja huomasi, että koko hänen maallinen velkansa oli neljätoista dollaria ja kahdeksankymmentäviisi senttiä. Kirjoituskoneen vuokra tosin oli maksamatta, mutta hän laski, että hän voisi pitkittää sitä kahteen kuukauteen, ja silloin se olisi kahdeksan dollaria. Kun tämä loppuisi,

silloin hän olisi käyttänyt hyväksensä kaiken mahdollisen luoton.

Viimeinen ostos vihanneskauppialta oli ollut säkki perunoita, ja viikon kestivät nuo perunat, joita hän söi paljaaltaan kolme kertaa päivässä. Satunnainen päivällinen Ruthin luona auttoi häntä pitämään yllä ruumiinsa voimia, vaikka tuntuikin kiduttavalta kieltäytyä käyttämästä hyväkseen tarpeellisessa määrässä niitä kiihoittavia herkkuja, joita niin runsaasti hänen eteensä oli kannettu. Silloin tällöin hän pistäytyi sisartansa tervehtimään, vaikkakin salaisesti häveten, ruoka-aikoina ja söi niin paljon kuin uskalsi — kuitenkin enemmän kuin Morsen pöydässä.

Päivästä päivään hän työskenteli, ja päivästä päivään toi postinkantaja takaisin hänen hylättyjä käsikirjoituksiaan. Hänellä ei ollut enää rahaa lähettää niitä uudestaan, ja ne kokoontuivat suureen kasaan pöydän alle. Tuli päivä, jolloin hän ei ollut neljäänkymmeneen tuntiin maistanut ruoan murua. Hän ei voinut toivoa saavansa ateriaa Morsella, sillä Ruth oli kahden viikon vierailulla San Rafaelissa, eikä hän häpeän vuoksi voinut mennä siskonsa luo. Kaiken onnettomuuden kukkuraksi toi postinkantaja illalla viisi hylättyä käsikirjoitusta takaisin. Siksipä lähti Martin päällystakki yllään Oaklandiin ja tuli takaisin ilman sitä, mutta viisi kilisevää dollaria taskussaan. Silloin hän maksoi yhden dollarin kullekin neljästä saamamiehestä; ja hänen keittiössään paistettiin pihviä ja sipuleita, kiehautettiin kahvia ja laitettiin koko purkillinen luumuhilloa. Syötyään päivällisensä hän istahti pöytänsä ääreen ja lopetti ennen puoliyötä esseen nimeltä "Koronkiskurin yleveys". Saatuaan sen naputetuksi valmiiksi hän pisti sen pöydän alle, sillä niistä viidestä dollarista ei ollut jäänyt senttiäkään postimerkkeihin.

Myöhemmin hän panttasi kellonsa ja vielä myöhemmin pyöränsä käyttäen käsikirjoitustensa postimerkkeihin suuren osan siitä rahasta, joka olisi kipeästi tarvittu ruokaan. Hän oli pettynyt tilapäistyönsä suhteen. Kukaan ei halunnut niitäkään ostaa. Hän vertasi tuotteitansa viikkolehtien, sanomalehtien ja halpahintaisten aikakauskirjojen julkaisuihin ja päätti, että hänen olivat paremmat, paljon paremmat kuin niiden artikkelit ylimalkaan; ei kuitenkaan kukaan tahtonut niitä ostaa. Sitten hän keksi, että useimmat sanomalehdet saivat suurimman osan ns. "palstatäytteestä" eräältä yhtiöltä, joka niitä kaikille toimitti, ja hän hankki tuon yhtiön osoitteen. Kirjoitukset, joita hän lähetti sinne, palautettiin kuitenkin, ja mukana seuraavassa konekirjoitetussa lappusessa oli, että toimisto oli täpötäynnä käsikirjoituksia jo ennestään.

Kerran hän suuressa nuorekkaan innostuksen puuskassa kirjoitti koko joukon sukkeluuksia ja pikku juttuja. Tässä nyt vihdoinkin oli auennut tilaisuus. Ne kuitenkin palautettiin, ja vaikka hän lähetti ne uudestaan, ei hänen onnistunut saada ainoallekaan sijaa. Myöhemmin, kun häntä eivät nämä ikävyydet enää vaivanneet, hän sai tietää, että toimittajat ja aputoimittajat itse kyhäisivät niitä lisätäkseen tulojaan. Pilalehdet palauttivat hänen pilajuttunsa ja leikilliset runonsa, eivätkä hänen arvokkaammat säkeensä saaneet paikkaa suurten aikakauslehtien palstoilla. Erittäin hän ajatteli sanomalehtien pikkujuttuja. Hän tiesi, että hän voi kirjoittaa parempia kuin nuo julkaistut. Onnistuttuaan saamaan parin sanomalehtiyhtiön osoitteen hän oli hukuttaa ne tuollaisilla pikkujutuilla. Kun hän oli kirjoittanut kaksikymmentä onnistumatta julkaisemaan ainoatakaan, hän lopetti. Ja sittenkin, päivästä päivään, hän luki juttuja päivä- ja viikkolehdistä — kymmenistä lehdistä kymmeniä juttuja — eikä niistä ainoatakaan voinut verrata hänen kynänsä tuotteisiin.

Epätoivoissaan hän päätteli, ettei hänellä ollut arvostelukykyä, että hän luki kuin unessa omia kirjoituksiaan ja että hän oli itsehyväinen kunnian tavoittelija.

Ihmistunteeton toimituskone toimi yhtä tasaisesti kuin ennenkin. Hän sulki käsikirjoituksensa postimerkkeineen kirjekuoreen ja pisti ne kirjelaatikkoon, ja kolmesta viikosta kuukauteen lähettämispäivästä postinkantaja toi ne takaisin. Toden totta, toisessa päässä ei ollut eläviä, lämmintunteisia toimittajia. Ne olivat vain pyöriä, nappuloita ja öljykuppeja — viisas koneisto, joka toimi automaattisesti. Silloin hän oli joutunut aina syvimpään epätoivoon, kun hän luuli, ettei toimittajia ollut olemassakaan. Hän ei ollut koskaan saanut pienintäkään todistusta niiden olemassaolosta, ja kirjoitustensa armottomasta hylkäämisestä hän päätti, että toimittajat olivat joitakin taruolentoja, joita toimistopojat, latojat ja painajat olivat mielikuvituksessaan keksineet.

Ne ajat, jotka hän vietti Ruthin seurassa, olivat hänen ainoat onnelliset hetkensä, eivätkä nekään kaikki sekoittumattoman onnellisia. Häntä kidutti lakkaamatta jäytävä levottomuus, joka oli vielä kauheampi kuin se, jota hän oli tuntenut ennen kuin hän oli saanut Ruthin rakkauden; sillä nyt kun hänellä oli hänen rakkautensa, oli hänen onnistumisensa kauempana kuin koskaan ennen. Hän oli pyytänyt kaksi vuotta, ja aika riensi kuin siivillä, eikä hän saanut mitään aikaan. Sitä paitsi hän tiesi varmasti sen tosiasian, ettei Ruth hyväksynyt hänen turhia yrityksiään. Hän ei koskaan sanonut suoraan, mutta hän antoi sen ymmärtää yhtä selvästi kuin olisi puhunut. Se ei ollut hänessä loukkautunutta katkeruutta, vaan mielipahaa, vaikka vähemmän jaloluontoinen nainen olisi suuttunut ja iäksi loukkaantunut silloin, kun Ruth vain tunsu pettymystä. Hänen pettymyksensä oli siinä, että se mies, jonka hän oli ottanut muovatakseen, kieltäytyi antamasta itseänsä muovata. Määrätyissä suhteissa hän oli tuntenut raaka-aineen notkeaksi, mutta äkkiä se oli kovettunut, eikä sitä voinutkaan

enää muovata herra Butlerin ja hänen isänsä esikuvan mukaan.

Mitä Martinissa oli suurta ja voimakasta, sitä hän ei nähnyt tai ymmärsi sen väärin. Tuo mies, joka oli niin notkea, että oli taipunut elämään inhimillisen elämän tuhansissa sokkeloissa, tuntui hänestä villiltä ja uppiniskaiselta, koska ei nyt antanut itseänsä tunkea siihen ainoaan sokkeloon, jonka hän, Ruth, tunsu. Ruth ei voinut seurata hänen ajatustensa lentoa, ja kun ne menivät yli hänen ymmärryksensä, hän luuli hänen erehtyvän. Kenenkään ajatusten juoksu ei ollut koskaan ennen mennyt hänen ymmärryksensä yli. Hän saattoi aina seurata isäänsä ja äitiänsä, veljiänsä ja Olneytä. Senpä vuoksi, kun hän nyt ei jaksanut seurata Martinia, oli se myös hänestä Martinin syy. Tässä esitettiin taas ihmisten ikuista murhenäytelmää, jolloin rajoitettu käy parantamaan rajoittamatonta.

"Sinä uhraat oman itsesi auktoriteettien alttarille", sanoi Martin kerran, kun he olivat väitelleet Prapsista ja Vanderwaterista. "Myönnän kyllä, että auktoriteetteihin turvauduttaessa he ovat kerrassaan erinomaiset — ovathan he Yhdysvaltain suurimmat kirjallisuuden tuntijat ja arvostelijat. Jokainen koulunopettaja pitää Vanderwateria amerikkalaisen arvostelun mestarina. Minä olen lukenut hänen tuotantonsa, ja se tuntuu minusta lopultakin tyhjyyden perinpohjaiselta ilmaisulta. Eihän hän sittenkään ole mitään muuta kuin suurisuinen kerskuri. Eikä Praps ole sen parempi. Hänen 'Kuusen naavansa' esimerkiksi ovat erinomaisesti kirjoitetut. Ei ainoatakaan pilkkua ole poissa; ja sävy — ah! — se on niin ylhäinen. Hän on paraspalkkainen arvostelija koko Yhdysvalloissa, vaikkei hän, taivas nähköön, ole arvostelija ollenkaan. Arvostelu on korkeammalla Englannissa.

"Mutta asia on niin, että he koskettavat oikeihin kieliin yleisössä, ja se tuntuu niin kauniilta, siveelliseltä ja tyydyttävältä. Heidän arvostelunsa muistuttaa minusta brittiläistä sunnuntaita. Ne ovat yleisön makupaloja. Nuo herrat leipovat teidän englannin kielen professorejanne ja nuo englannin professorit ylistävät heitä. Eikä ole ainoatakaan omintakeista ajatusta yhdenkään heidän kallossaan. He osaavat vain apinoida — tosiasiaassa ovat itsekin apinoita. He ovat heikkoluontoisia raukkoja, ja otaksumat vaikuttavat heihin yhtä helposti kuin uljuus olutrattiin. Heidän tehtävänsä on vaania ja siepata kiinni aloittelijoita, kitkeä heistä pois kaikki, mikä heissä on arvokasta ja omintakeista, että yliopistollinen keskinkertaisuus kohoaisi kunniaan ja heihin saataisiin lyödyksi sovinnaisen latteuden häpeämerkki."

"Minä luulen olevani lähempänä totuutta", vastasi Ruth, "pitäessäni kiinni tunnustetuista periaatteista kuin sinä raivotessasi kuin Etelämeren saarilta tuotu villi kaikkia vastaan."

"Ne ovat juuri lähetyssaarnaajat, jotka lyövät rikki epäjumalain kuvat", nauroi Martin. "Pahaksi onneksi ovat kuitenkin kaikki lähetyssaarnaajat menneet pakanamaille, niin ettei ole jäänyt ainoatakaan, joka voisi kaataa nuo vannat epäjumalat, herra Vanderwaterin ja herra Prapsin."

"Ja yliopiston professorit saman tien", lisäsi Ruth.

Martin pudisti päätä kiihkeästi. "Ei, oikeat professorit ja tiedemiehet saavat kyllä elää. He ovat todella suuria. Mutta saattaisipa olla hyvä syy lyödä pää poikki monilta yhdeksännentoista vuosisadan englannin kielen professoreilta — vähäpätöisiltä ja pikkumaisilta papukajjoilta!"

Se oli kovakouraista professorien kohtelemista, mutta Ruthista se oli suoranaista jumalan pilkkaa. Hän ei voinut olla vertaamatta professoreja — siistejä, kouliutuneita, hienosti puettuja, soinnukkaan harkitsevalla äänellä puhuvia, korkeaa sivistystä ja hienoutta henkiviä professoreja — tähän melkein käsittämättömään nuoreen mieheen, jota hän jostakin syystä rakasti, jonka vaatteet eivät koskaan sopineet, jonka pullistelevat lihakset kertoivat kovasta, alentavasta työstä, joka puhuessaan joutui kiihkon valtaan, turvautui tyynen harkinnan sijasta loukkauksiin ja kokonaan menetti itsehillintänsä. He saivat nyt kuitenkin hyvän palkan ja olivat — niin, hän pakotti itsensä katsomaan suoraan tätä tosiasiaa silmiin — olivat herrasmiehiä; kun taas Martin ei voinut ansaita penniäkään eikä muutenkaan ollut sellainen kuin he.

Hän ei punninnut Martinin sanoja ja hänen todistelutapojansa tarkasti ja sellaisinaan. Hän oli tehnyt loppupäätöksensä, että Martin oli väärässä — tosiasiaassa vaistomaisesti — ulkonaisten seikkojen perustalla. He, professorit, olivat oikeassa kirjallisissa arvosteluissaan, koska he olivat onnistuneet. Martinin kirjallinen arvostelu oli väärä, koska hän ei kyennyt myymään tuotteitaan. Ja sitä paitsi, eihän näyttänyt ollenkaan järjelliseltä ajatella, että hän, Martin, voisi olla oikeassa — hän, joka niin vähän aikaa sitten seisoi tässä samassa huoneessa punastuvana ja kömpelönä, tunnustaen tietämättömyytensä, katsellen pelokkaasti ympärilleen, väännellen huojuvia hartioitaan, kysyen, kauanko oli siitä, kun Swinburne kuoli ja kerskuen suurisanaisesti lukeneensa "Excelsiorin" ja "Elämän laulun".

Tietämättään Ruth tuki hänen väitöstään, että hän, Ruth, uskoi ennakkoluuloihin. Martin seurasi hänen ajatustensa juoksua ja kulki vieläkin edemmäksi. Hän ei rakastanut häntä sen vuoksi, mitä hän ajatteli Prapsista ja Vanderwaterista tai englannin professoreista, ja hän alkoi saada selville yhä

suuremmalla tyydytyksellä, että hänen ajatuskykynsä oli niin suuri ja tietämisen mahdollisuudet niin laajat, että hän saattoi päästä niiden avulla pitemmälle kuin Ruth ikinä saattoi kuvitellaakaan. Musiikissa Ruth piti häntä arvostelukyvottomänä ja oopperaan nähden ei vain arvostelukyvottomänä, vaan suorastaan mahdottomana. "Mitä pidit siitä?" hän kysyi eräänä iltana heidän palatessaan kotiin oopperasta.

Sinä iltana Martin oli pyytänyt häntä oopperaan kuukautisten niukkojen ruokarahojensa kustannuksella. Turhaan odottaen, että toinen puhuisi, itse vielä liikuttuneena ja värähdellen kuulemastaan ja näkemästään Ruth oli tehnyt tuon kysymyksen.

"Minä pidin alkusoitosta", kuului hänen vastauksensa. "Se oli komea."

"Kyllä, mutta itse ooppera?"

"Se oli komea myös, tarkoitan orkesteria, vaikka minä olisin pitänyt enemmän, jos ne lavalla hyppivät jänikset olisivat pysyneet hiljaa tai laputtaneet tiehensä."

Ruth aivan kauhistui.

"Et suinkaan tarkoita Tetralania tai Barilloa?" hän kysyi.

"Kaikkia — koko joukkoa niin miehiä kuin naitakin!"

"Mutta he ovat suuria taiteilijoita", väitti Ruth.

"He pilaavat musiikin siitä huolimatta teennäisyydellään ja valheellisuudellaan."

"Mutta etkö sinä pidä Barillon äänestä?" ihmetteli Ruth. "Hän on melkein yhtä suuri kuin Caruso, sanotaan."

"Tietysti minä pidin hänestä, ja Tetralanista minä pidin vielä enemmän. Hänen äänensä on ihastuttava — tai, ainakin, minusta tuntui siltä."

"Mutta, mutta — —", änkytti Ruth. "Minä en ymmärrä, mitä sinä sitten tarkoitat. Sinä ihaillet heidän ääniään, mutta kuitenkin sanot heidän pilaavan musiikin."

"Juuri niin. Minä antaisin mitä tahansa saadakseni kuulla heitä konsertissa, ja minä antaisin vielä enemmän, jos minun ei tarvitsisi kuunnella heitä, kun orkesteri soittaa. Pelkään, että olen auttamaton realisti. Suuret laulajat eivät ole suuria näyttelijöitä. Kuulla Barillon laulavan rakkauden tunnustuksensa enkelin äänellä ja kuulla Tetralanin vastaavan siihen kuin toinen enkeli, samalla kun tuota kaikkea säestää uhkuva, värikäs musiikki, on hurmaavaa — hurmaavinta, mitä ajatella saattaa. Minä myönnän ja vakuutan sen. Mutta koko vaikutus on rikottu, kun minä katson heihin — Tetralaniin, joka on viisi jalkaa ja kymmenen sukkasillaan ja painaa satayhdeksänkymmentä naulaa; ja Barilloon, joka ei ole viittäkään jalkaa ja on lihavahko nahjus, jolla on niska kumara kuin kangistuneella sepällä, — koko tuohon pariin, kun he vääntelehtivät, lyöivät rintoihinsa, levittelevät käsiään kuin mielipuolet hullujenhuoneissa; ja kun minun nyt tulisi pitää tätä uskottavana kuvana hennon ja suloisen prinsessan ja kauniin, romanttisen nuoren prinssin välisestä rakkauskohtauksesta — ah, en minä sitä voi uskoa, siinä kaikki! Se on roskaa, järjetöntä ja epätodellista. Siinä on vika. Se ei ole todellista. Älä sano minulle, että kukaan tomppeli tässä maailmassa rakastaa tuolla tavalla. Katsos, jos minä olisin lähestynyt sinua tuollaisin elein, sinä olisit antanut minulle korvapuustin!"

"Mutta sinä ymmärrät väärin", väitti Ruth. "Jokaisella taidelajilla on omat rajoituksensa." Hän muisti, mitä hän oli kuullut erällä luennolla yliopistossa yhdistetyistä taiteista. "Maalauksissa on vain kaksi ulottuvaisuutta kankaalla, kuitenkin sinä kuvittelet siinä kolme ulottuvaisuutta, jotka taiteilijan nero on kankaalle loitnut. Romaaneissa taaskin on kirjailija kaikkivaltias. Sinä pidät täysin oikeana, että kirjailija kuvaa sankarittaren salaisia ajatuksia, vaikka sinä kuitenkin koko ajan tiedät, että sankaritar oli yksin miettiessään noita ajatuksiansa ja ettei kirjailija enempää kuin joku muukaan voinut niitä kuulla. Se koskee näyttämöä, kuvanveistoa, oopperaa ja kaikkia taiteita. Määrättyjä, ihan asiaankuulumattomia seikkoja on otettava huomioon."

"Kyllä, sen minä hyvin ymmärrän", vastasi Martin. "Kaikki taiteet ovat määrättyllä tavalla sovinnaisia." Ruthia hämmästyttivät hänen sanansa. Tuntui kuin Martin olisi opiskellut itse yliopistossa, sensijaan, että oli vain kirjastossa lukenut, mitä sattumoin oli käsiinsä saanut. "Mutta sovinnaisuudenkin täytyy olla todellista. Puut, jotka ovat maalatut kankaalle ja asetetut kahden puolen näyttämöä, me otaksumme metsäksi. Siihen otaksumaan onkin kyllin todellisuuden pohjaa. Mutta toiselta puolen, me emme voi otaksua järvimaisemaa metsäksi. Se sotii meidän järkeämme vastaan. Etkä sinä voi — tai oikeammin sinun ei pitäisi — pitää noiden kahden hullun raivokkaita vääntelemisiä ja kiemailuja vakuuttavan rakkauden ilmaisuina."

"Mutta et suinkaan tahtone asettaa itseäsi kaiken musiikin arvostelun yläpuolelle?" väitti Ruth.

"En, en, en suinkaan. Minä vain pidän kiinni yksilöllisistä oikeuksistani. Olen juuri koettanut selittää sinulle, miksi minusta madame Tetralanin elefanttimaiset loikkaukset turmelivat musiikin. Maailman arvostelu musiikista saattaa olla paikoillansa. Mutta minä olen minä enkä voi alistaa makuani yleisen mielipiteen mestaroitavaksi. Ellen minä jostakin pidä, minä en siitä pidä, siinä kaikki; eikä ole mitään järkeä auringon alla, jonka vuoksi minun pitäisi apinoiden olla pitävinäni siitä, mistä minun kanssaihmisteni enemmistö pitää tai luulee pitävänsä. Minä en voi seurata yleistä muotia pitäessäni jostakin tai ollessani siitä pitämättä."

"Mutta musiikkia, tiedäthän, täytyy oppia ymmärtämään", selitti Ruth, "ja ooppera vaati vieläkin suurempaa harjaannusta. Ehkäpä se riippuu — —"

"Siitä, etten minä ole oppinut ymmärtämään oopperaa?" keskeytti Martin.

Ruth nyökkäsi.

"Juuri niin", myönsi Martin. "Ja minä pidän itseäni onnellisena, kun minua ei opetettu silloin, kun minä olin nuori. Jos minut olisi valettu niihin kaavoihin, minä olisin vuodattanut sentimentaalisia kyyneleitä tänä iltana, ja tuon mainion parin klovnimaiset temput olisivat vain lisänneet heidän kauniin äänensä ja kauniin orkesterin herättämää nautintoa. Sinä olet oikeassa. Melkein kaikki riippuu tottumuksesta. Ja nyt minä olen liian vanha. Minun täytyy saada todellista tai ei mitään. Illusioni ei voi todeksi muuttaa ilmeistä valhetta, jollaista tänä iltana esitettiin suuressa oopperassa, kun pieni Barillo tehdyn intohimoisesti sulkee valtavan Tetralanin syliinsä ja kertoo, miten kiihkeästi häntä jumaloi."

Taas punnitsi Ruth hänen ajatuksiensa verraten ulkonaisia seikkoja siihen, mitä asiantuntijain lausunnot hänen uskoonsa olivat vaikuttaneet. Kuka oli tuo mies ollakseen oikeassa koko sivistyneen maailman ollessa väärässä? Martinin sanat ja ajatukset eivät mitään häneen vaikuttaneet. Hän oli omaksunut auktoriteettiuskon liian täydellisesti voidaksensa enää antaa sijaa vallankumouksellisille mielipiteille. Häntä oli kasvatettu ymmärtämään musiikkia, ja lapsesta alkaen hän oli suuresti nauttinut oopperasta, kuten koko hänen maailmansa. Millä oikeudella sitten esiintyi tämä Martin Eden, kuten äsken oli tehnyt, maailman musiikin arvostelijana, vaikka hänen korvissaan vielä varmaankin soivat työväenluokan laulunrenkutukset? Ruth oli suuttunut häneen astuessansa siinä hänen rinnallaan. Käyttäen tuekseen kaikkia hyväntahtoisuutensa avuja hän selitteli hänen ajatuksensa turhiksi oikuiksi ja mielettömyydeksi. Mutta kun Martin ovella otti hänet syliinsä ja suuteli hyvästellessä hellän rakastajan tavalla, unohti Ruth koko maailman rakkaudesta häneen. Ja myöhemmin, kun hän lojui unettomana tyynyillä, hän ihmetteli, kuten niin monesti ennen, miksi hän rakasti tuota kummallista miestä, rakasti huolimatta koko sukunsa vastustuksesta.

Seuraavana päivänä työnsi Martin Eden syrjään tilapäistyönsä ja tulisella kiireellä takoi valmiiksi tutkielman, jolle antoi nimen "Illusionin filosofia". Oli postimerkki, joka pani sen liikkeelle, mutta tähdissä oli päätetty, että se vaatisi monta postimerkkiä ja lähtisi monesti matkalle seuraavien kuukausien kuluessa.

Jälkimmäinen osa

I LUKU

Maria Silva oli köyhä, ja kaikki köyhyyden ilmenemismuodot olivat hänelle tutut. Ruthille köyhyys merkitsi jotakin rumaa ja epämieluisia olemassaolon muotoa. Se oli hänen kokonaistietonsa siitä asiasta. Hän tiesi, että Martin oli köyhä, ja hänen asemansa hän sovitti mielikuvituksessansa yhteen Abraham Lincolnin, herra Butlerin ja kaikkien niiden miesten lapsuuden kanssa, jotka olivat elämässä onnistuneet. Samalla siis kun hän oli selvillä siitä, että köyhyys oli kaikkea muuta kuin joku elämän ihannemuoto, hänellä oli se omituinen keskiluokan tunne köyhyyden jalostavasta vaikutuksesta, että se oli jokin terävä kannus, joka pakotti ponnistelemaan menestykseen asti kaikkia niitä miehiä, jotka eivät olleet aivan rappiolla ja toivottomia laiskureita. Niinpä hänen tietonsa, että Martin oli niin köyhä, että hänen oli täytynyt pantata kellonsa ja päällystakkansa, ei ollenkaan häirinnyt häntä. Se seikka oli päinvastoin toivorikkain puoli asiassa, sillä hän uskoi varmasti, että ennemmin tahi myöhemmin se

herättäisi hänet ja pakottaisi hänet hylkäämään turhan kirjoittamisen.

Ruth ei koskaan lukenut nälkää Martinin kasvoista, jotka olivat tulleet laihoiksi ja joissa poskikuopat olivat painuneet hiukan syvemmiksi. Tosiasiassa hän huomasi muutoksen hänen kasvoissaan suurella tyydytyksellä. Se tuntui hienostavan häntä, samalla kun se vähentäisi hänen suunnatonta elämellistä voimaansa ja tuota lihasten uhkeutta, joka häntä sekä viehätti että kammotti. Joskus ollessaan Martinin kanssa hän huomasi tavattoman kirkkauden hänen silmissään ja ihaili sitä, sillä sen vuoksi hän näytti sekä runoilijalta että oppineelta — sellaiselta kuin Martin itse halusi näyttää ja jollaiseksi Ruth olisi hänen toivonut tulevan. Mutta Maria Silva luki toisenlaisen kertomuksen hänen kasvoistaan ja palavista silmistään — ja hän huomasi tuon muutoksen yhä paremmin päivästä päivään johtuvan hänen vähenevistä aineellisista varoistaan. Hän näki hänen jättävän talon päällystakki yllänsä ja palaavan ilman sitä, Vaikka päivä oli kylmä ja sumuinen, ja heti hän näki hänen kasvojensa täyttyvän hieman ja nälän tulen jättävän hänen silmänsä. Samalla tavalla hän oli nähnyt hänen pyöränsä ja kellonsa häviävän ja joka tapauksen perästä huomannut hänen voimainsa kukoistavan jälleen.

Samalla Maria piti silmällä hänen työtänsä hoitaessaan hänen öljykeitintään. Työ! Hän tiesi, että vuokralainen siinä suhteessa oli etevämpi häntä, vaikka heidän työnsä oli eri laatua. Ja häntä hämmästytti, kun sai selville, mitä vähemmän ruokaa Martin sai, sitä enemmän hän teki työtä. Silloin tällöin aivan sattumalta, kun hän ajatteli, että nälkä kuristeli Martinia ankarammin, hän saattoi lähettää hänelle kimpaleen vastapaistettua leipää, kömpelösti peittäen tekoansa sillä, että hän muka osasi paistaa parempaa leipää kuin Martin. Samoin hän saattoi lähettää jonkun pojanvekaroistansa tuomaan hänelle maljallisen kuumaa soppaa, vaikkakin hän samalla mielessänsä selvitteli ajatusta, oliko hänellä oikeutta ottaa sitä omien nälkäisten lastensa suusta. Martin ei myöskään ollut kiittämätön tietäessään, millaisessa köyhyydessä nuo toiset elivät, ja hänestä tämä oli hyväntekeväisyyttä, jos mikään maailmassa hyväntekeväisyyttä on.

Eräänä päivänä, kun Maria oli valanut poikueeseensa kaiken, mitä talossa oli, hän osti viimeisellä viidellätoista sentillänsä pullollisen halpaa viiniä. Kun Martin tuli keittiöön vettä hakemaan, pyydettiin häntä istumaan pöydän ääreen ja juomaan lasi. Hän joi emäntänsä terveydeksi, ja emäntä vastasi samalla mitalla. Sitten emäntä joi hänen edesottamustensa menestykseksi, ja Martin joi siinä toivossa, että James Grant tulisi ja maksaisi Marialle pyykkinsä. James Grant oli kiertelevä puuseppä, joka ei aina maksanut laskujaan ja oli nyt Marialle velkaa kolme dollaria.

Sekä Maria että Martin joivat hapanta viiniä tyhjiin vatsoihinsa nopeasti, ja se kohosi nopeasti heidän päähänsä. Niin kokonaan erilaisia olentoja kuin he olivatkin, oli kuitenkin eräs surullinen tosiasia, köyhyys ja kaikki sen tuottamat koettelemukset, jotka veivät heitä yhteen. Maria oli hämmästynyt kuullessaan, että Martin oli ollut Azoreilla, missä Maria oli ollut yhteentoista ikävuoteensa asti. Kaksinverroin hämmästynyt hän oli kuullessaan, että Martin oli ollut Havaijisaarilla, jonne Maria oli siirtolaisena muuttanut vanhempiensa kanssa Azoreilta, mutta hänen hämmästyksensä meni yli kaikkien rajojen, kun Martin kertoi hänelle olleensa Mauissa, tuolla merkillisellä saarella, jossa Maria oli viettänyt kukkeimmat nuoruusvuotensa ja mennyt naimisiin. Kahuluissa, jossa hän ensi kerran oli kohdannut miehensä, Martin oli ollut kaksi kertaa! Kyllä, kyllä hän muisti sokerilaivat, ja Martin oli ollut yhdessä niistä — voi, voi toki kuitenkin, se oli oma pieni maailmansa! Ja Wailuku! Ollut sielläkin! Oliko hän koskaan tavannut erään puutarhan vartijaa? Oli kai, ja ehkäpä oli juonutkin pari lasia hänen kanssaan.

Ja niin he muistelivat ja hukuttivat nälkänsä raakaan, happamaan viiniin. Martinista tulevaisuus ei näyttänyt niin synkältä. Menestys ja onni olivat juuri hänen silmänsä edessä. Hän oli aivan saavuttamaisillaan ne. Sitten hän tutki noita työn ja vaivannäön uurtamia kasvoja edessään, muisti hänen soppansa ja äsken paistetut leipänsä, ja mitä lämpimän kiitollisuus ja hyväntekeväisyys tuntui virtaavan hänen olentoonsa.

"Maria", hän huudahti äkkiä, "mitä te tahtoisitte kaikista mieluummin?"

Eukko katsahti häneen hämmästyneenä.

"Mitä te tahtoisitte saada juuri nyt, jos teillä olisi mahdollisuus siihen?"

"Kengät koko tuolle lapsilaumalle — seitsemän paria kenkiä."

"Te saatte ne", virkahti Martin, samalla kun eukko nyökytti surumielisesti päätänsä. "Mutta minä tarkoitan suurta toivomusta, jotakin hyvin suurta, mitä te haluatte."

Eukon silmät säteilivät hyväntuulisesti. Tuo mies laski leikkiä hänen kanssaan — hänen, Maria Silvan, jonka kanssa harva laski leikkiä näinä aikoina.

"Miettikää tarkasti", kehotti Martin, juuri kun Maria oli avaamaisillaan suunsa.

"Kyllä niin", vastasi eukko. "Minä juuri miettiä tarkkaan. Minä pitää tämä talo koko talo — olla minun, ei maksa vuokra, seitsemän dollari kuukausi."

"Te tulette saamaan sen", vakuutti Martin, "ja hyvin pian. Mutta nyt toivokaa jotakin oikein suurta. Uskokaa, että minä olen Jumala, ja minä lupaan teille kaikki, mitä osatte toivoa. Toivokaapa nyt sitä, ja minä kuuntelen."

Maria mietti juhlallisesti hetkisen.

"Eikö te pelkää?" hän kysyi varoittaen.

"Ei, ei", nauroi Martin. "Minua ei yhtään peloita. Antakaa kuulua."

"Se on iso", varoitti eukko uudestaan.

"Hyvä on, antaa kuulua."

"Kuulla nyt sitten..." — Maria huokasi syvään kuin lapsi aikoessaan lausua julki kaikki ne toivomukset, mitä hänellä elämältä oli. "Minä tahtoo saada yksi maitokartano — hyvä maitokartano. Paljo lehmä, paljo maa, paljo heinä. Minä myydä maito Oaklandi. Minä tekee paljo raha. Joe ja Nick ei paimenta lehmä. Ne menee koulu. Bimeby tulee hyvä koneenkäyttjä. Tekee työ rautatiellä. Niin, minä tahtoo saada maitokartano."

Hän vaikeni ja katseli Martinia välkkyvin silmin.

"Te saatte sen", vastasi Martin arvelematta.

Eukko kumarsi päätänsä ja kosketti kunnioittavasti huulillansa viinilasia ylistääksensä antajaa lahjasta, jota hänelle ei koskaan annettaisi. Tuon nuorukaisen sydän oli jalo, ja omassa sydämessään eukko pani sille arvoa yhtä paljon, kuin jos lahja todella olisi annettu.

"Ei, Maria", jatkoi Martin, "Nickin ja Joen ei tarvitse myyskennellä maitoa, ja koko pipanaparvi saa käydä koulua, ja heillä on varaa pitää kenkiä ympäri vuoden. Sen tulee olla ensiluokkainen maitokartano — kaikki pitää olla erinomaista. Siellä täytyy olla asuinrakennus, talli hevosille ja navetta, tottakai nyt navetta. Siellä pitää olla kananpoikia, sikoja, vihannestarha, hedelmäpuita ja kaikkea sellaista, ja siellä täytyy olla lehmiä niin paljon, että te voitte ottaa itsellenne pari renkiä. Sitten teillä ei itsellenne ole mitään muuta tehtävää kuin pitää huolta lapsista. Mitä taas siihen tulee, että jos te tapaatte hyvän miehen, te voitte mennä naimisiin hänen kanssaan, ja sitten teille tulee vielä helpompaa, kun hän pitää huolta maitokartanosta."

Ja tehtyään nämä suurenmoiset lahjoitukset tulevaisuutensa varoista Martin lähti tiehensä ja otti ainoan hyvän pukunsa viedäkseen sen panttilainakonttoriin. Tuo tehtävä oli hänelle raskas, sillä siitä syystä hän joutuisi kokonaan eroon Ruthista. Hänellä ei ollut toista siistiä pukua, jolla saattoi esiintyä, ja vaikka hän saattoi mennä lihakauppaan ja leipuriin vieläpä silloin tällöin sisarensakin luokse tässä puvussa, oli kaiken mahdollisuuden ulkopuolella edes uneksiakaan, että voisi astua Morsen taloon niin epäedullisessa asussa.

Martin raatoi surullisena ja melkein toivottomana. Hänestä alkoi näyttää, että toinen taistelu oli menetetty ja että hänen täytyisi mennä ruumiilliseen työhön. Jos hän sen tekisi, hän tyydyttäisi kaikkia — sekatavarakauppiasta, sisartansa, Ruthia ja vieläpä Mariaakin, jolle hän oli velkaa kuukauden huoneenvuokran. Kirjoituskoneen vuokranmaksu oli kaksi kuukautta myöhässä, ja toimistosta vaadittiin heti paikalla joko maksua tahi koneen palauttamista. Epätoivoissaan, kaikkea muuta kuin valmiina antautumaan, hän tahtoi tehdä välisopimuksen kohtalonsa kanssa siksi, kunnes pääsisi uudestaan alkamaan, ja sitä varten hän suoritti tutkinnon päästäkseen palvelemaan rautatien postiin. Hämmästyksensä hän pääsi ensimmäiselle sijalle. Toimi luvattiin hänelle, vaikka sitä, milloin hänen tuli siihen astua, ei kukaan tiennyt.

Tapahtuipa juuri tähän aikaan luoteen ollessa matalimmillaan, että jokin toimittajakone joutui epäkuntoon. Joku naula oli varmaankin päässyt irti tai öljykuppi juossut kuiviin, sillä postinkantaja toi hänelle eräänä päivänä lyhyen, ohuen kirjekuoren. Martin katsahti vasemmanpuoliseen yläkulmaan ja luki nimen ja osoitteen: *Transcontinentalin Kuukausijulkaisu*. Hänen sydämensä alkoi sykkiä kiivaasti, ja hän tunsi äkkiä huimausta, ja samalla tuo suunnaton tunteenpuuska pani hänen polvensa vapisemaan. Hän hoippui huoneeseensa ja istahti sitten sängynlaidalle kirjekuori vielä avaamattomana, ja tänä hetkenä hän oppi ymmärtämään, että ihmiset saattavat joskus äkkiä kuolla saatuaan joitakin erinomaisen hyviä uutisia.

Tietysti tässä oli hyviä uutisia. Mitään käsikirjoitusta ei ollut tuossa ohuessa kirjekuoressa, ja senvuoksi se oli hyväksytty. Hän muisti kertomuksen, jonka hän oli lähettänyt Transcontinentalille. Se

oli "Kellojensoitto", yksi hänen kauhistuttavista kertomuksistaan, ja pituudeltaan se oli viisituhatta sanaa. Ja koska ensiluokkaiset aikakauskirjat aina maksavat hyväksyessään kirjoituksen, siellä oli varmaan maksuosoitus sisässä. Kaksi senttiä sanalta — kaksikymmentä dollaria tuhannelta; maksuosoituksen täytyi olla sata dollaria. Sata dollaria! Hänen repiessään auki kirjekuorta jokainen erä hänen veloistaan kohosi hänen mieleensä — 3.85 dollaria sekataravakauppaan; lihakauppiaalle täsmälleen 4 dollaria; leipurille 2 dollaria; hedelmäkauppaan 5 dollaria; yhteensä 14.85 dollaria. Siihen tuli lisäksi huoneen vuokra 2.50 dollaria; toisen kuukauden vuokra etukäteen 2.50 dollaria; kahden kuukauden kirjoituskoneen vuokra 8 dollaria; kuukauden vuokra etukäteen 4 dollaria; kaikkiaan 31.85 dollaria. Ja siihen lisäksi laskettiin hänen panttauksensa korkoineen — kello 5.50 dollaria; päällystakki 5.50 dollaria; polkupyörä 7,75 dollaria; juhlapuku 5.50 dollaria (niistä meni 60 senttiä korkoja, mutta mitäs väliä sillä oli?) — kokonaissumma oli 56.10 dollaria. Hän näki aivan kuin kangastuksena ilmassa edessään valaistuina nuo numerot, koko summan ja samalla vähennyslaskun, joka seurasi. Jäännökseksi tuli 43.90 dollaria. Kun hän oli maksanut kaikki velkansa, lunastanut kaikki panttauksensa, hänellä olisi taskussansa ruhtinaallinen kilisevä 43.90 dollarin pääoma, ja kaiken kukkuraksi hänellä olisi vielä maksettuna yhden kuukauden vuokra etukäteen kirjoituskoneesta ja asunnosta. Sillääikaa hän oli vetänyt ohuen konekirjoitetun paperin ulos kirjekuoresta. Siellä ei ollut maksuosoitusta. Hän tuijotti kirjekuoreen, katsoi sitä valoa vasten, mutta ei voinut-uskoa silmiänsä, ja vapisevalla kiireellä hän repi kirjekuoren kahtia. Siellä ei ollut sittenkään maksuosoitusta. Hän luki kirjeen, ahmi rivi riviltä välittämättä toimittajan kehuskelusta, etsiessään kirjeen lihavaa palaa — selitystä, miksi maksuosoitusta ei oltu lähetetty. Hän ei löytänyt tuota selitystä, mutta löysi sieltä muuta, joka pani hänet äkkiä pois suunniltaan. Kirje putosi kädestä. Hänen silmänsä mustenivat, ja hän makasi selällään vuoteella vetäen peitteen kasvoin asti.

Viisi dollaria "Kellojensoitosta" — viisi dollaria viidestätuhannesta sanasta! Kahden sentin asemesta sanalta kymmenen sanaa yhdestä sentistä! Ja toimittaja kehui sitä vielä, ja hän saisi maksuosoituksen, kun kertomus julkaistaisiin. Silloin oli kaikki se lörpötystä, että saisi kaksi senttiä sanalta vähintään ja maksun hyväksyttäessä. Se oli valhe, ja se oli johtanut hänet harhaan. Hän ei olisi koskaan yrittänyt kirjoittaa, jos hän olisi sen tiennyt. Hän olisi mennyt työhön — työhön Ruthin tähden. Hän palasi siihen päivään, jolloin hän oli ensikerran yrittänyt kirjoittaa, ja valitti tätä hirvittävää ajanhukkaa — ja kaikki tuo vain siksi, että piti kirjoittaa kymmenen sanaa sentistä. Ja kaikki muutkin korkeat ylistykset, joita hän oli kirjailijoista lukenut, olivat varmaankin samanlaisia valheita. Hänen kaikki ajatuksensa kirjailijoista olivat väärät, sillä tässä oli esimerkki. Transcontinentalia myytiin kahdestakymmenestäviidestä sentistä, ja sen arvokas ja taiteellinen ulkomuoto ilmaisi sen kuuluvan ensiluokkaisiin aikakausjulkaisuihin. Se oli hieno, arvossa pidetty aikakauskirja, ja sitä oli keskeytymättä julkaistu jo ennen kuin hän oli syntynytkään. Huomattavalla paikalla kannessa oli painettuna erään maailman suurimman kirjailijan sanat, joissa tämä selitti, että Transcontinental oli loistava tähti aikakauskirjojen taivaalla. Ja tuo suurenmoinen ja korkea taivaihin ylistetty Transcontinental maksoi viisi dollaria viidestätuhannesta sanasta! Tuo suuri kirjailija oli juuri äskettäin kuollut ulkomailla — kuollut suurimmassa köyhyydessä. Martin muisti sen nyt, eikähän se ollut ihmekään, katsoen niihin loistaviin korvauksiin, joita kirjailijat saivat.

No niin, hän oli nielaissut sanomalehtien valheitten heittämän syötin ja tuhlannut sen vuoksi kaksi kokonaista vuotta. Mutta nyt hän oksentaisi pois tuon syötin. Hän ei kirjoittaisi enää riviäkään. Hän tekisi kuten Ruth toivoi — kuten kaikki toivoivat — ottaisi jonkin toimen. Ajatus mennä työhön toi hänen mieleensä Joen — Joen kiertämässä maailmaa mitään tekemättä. Martinilta pääsi kateudesta syvä huoahtus. Laukeaminen monen yhdeksäntoistatuntisen työpäivän jälkeen oli liian ankara. Mutta sittenkin, Joe ei ollut rakastunut, hänellä ei ollut rakkauden tuottamaa vastuunalaisuutta kannettavanaan, ja siksi hän saattoi kiertää maita mantereita mitään tekemättä. Hänellä, Martinilla, oli jotakin, jonka puolesta tehdä työtä, ja työhön hän tahtoi mennä. Hän lähtisi varhain seuraavana aamuna etsimään jotakin tointa. Ja hän antaisi myös Ruthin tietää, että hän oli parantanut tapansa ja menisi hänen isänsä toimistoon.

Viisi dollaria viidestätuhannesta sanasta, kymmenen sanaa sentistä — siinä oli palkkio taiteellisesta työstä! Sen tuottama pettymys, sen valheellisuus, sen häpeällisyys valtasi hänen ajatuksensa kokonaan, ja hänen suljettujen luomiensa alla paloivat tulimerkein ne 3.85 dollaria, jotka hän oli sekataravakauppiaalle velkaa. Hän värisi ja tunsi pakotusta luissa. Hänen sivujansa erikoisesti pakotti. Hänen päätänsä pakotti — pakotti päälakea, pakotti takaraivoa, pakotti ohimoita, jotka tuntuivat turpoavan, kun pakotus kulmissa oli niin sietämätön. Ja kulmien alla, tulikirjaimin poltettuna suljettujen luomien sisäpintaan, hohti hänelle armoton "3.85 dollaria". Hän avasi silmänsä vapautuaksensa siitä, mutta valo viilsi silmäteriä ja pakotti hänet sulkemaan silmänsä, jolloin "3.85 dollaria" sukelsi uudestaan esille.

Viisi dollaria viidestä tuhannesta sanasta, kymmenen sanaa sentistä — tämä merkillinen ajatus otti asuntonsa hänen aivoissaan, eikä hän voinut sitä paeta enempää kuin "3.85 dollaria" silmäluomiensa alla. Tämä viimeainittu tuntui kuitenkin muuttuvan, ja hän katseli ihmetellen, kun "2 dollaria"

poltettiin sijaan. Ah, hän ajatteli, tuo on leipuri! Seuraava summa, joka ilmestyi, oli "2.50 dollaria". Se hämmästytti hänet pois suunniltaan, ja hän mietti sitä kuin elämä ja kuolema olisi siitä riippunut. Hän oli velkaa jollekin kaksi ja puoli dollaria, se oli varma, mutta kenelle? Vastauksen löytämisen oli antanut hänelle jokin ylimielinen ja myrkyllinen elämän kaikkeus, ja hän laahusti läpi kaikki sielunsa loputtomat käytävät, avaten kaikki muistojensa romusäiliöt ja kamarit, jonne oli kasattu mitä erilaisinta rihkamaa ja loputtomasti muistoja ja tietoa, ja sittenkin hän turhaan etsi tuota vastausta. Kuin monen vuosisadan takaa se äkkiä helposti ja ponnistuksetta selvisi, että Marialle hän oli sen velkaa. Tuntien suunnatonta helpotusta hän käänsi sielunsa silmät siihen kidutuskuvaan, joka oli hänen luomiensa alla. Hän oli ratkaissut probleemin, nyt hän saattoi levätä. Mutta ei: "2.50 dollaria" häipyi pois, ja niiden sijalle poltettiin "8 dollaria". Mitä tuo oli? Hänen täytyi penkoa sielunsa vaikeakulkuiset komerot uudestaan ja saada se selville.

Kuinka kauan häneltä nämä kysymykset olivat vieneet, ei hän tiennyt, mutta ikuisuudelta tuntuvan ajanjakson jälkeen kutsui hänet todellisuuteen naputus oveen, jolloin Maria ilmestyi ja kysyi, oliko hän sairas. Hän vastasi äänellä, jota hän ei omakseen tuntenut, että hän vain oli hieman unahtanut ruokalevolle. Hän hämmästyti, huomatessaan yön pimeyden vallitsevan huoneessa. Hän oli saanut tuon kirjeen kello kaksi iltapäivällä, ja hänelle selvisi, että hän oli sairas.

Tuo "8 dollaria" alkoi taas ilmestyä hänen mieleensä, ja hän palasi orjuuteensa takaisin. Mutta nyt hän muuttui viekkaaksi. Eihän hänen ollenkaan tarvinnut penkoa niin perin pohjin sielunsa. Hän oli ollut hullu. Hän keksi vivun, jolla pani mielessään kieppumaan suunnattoman onnen pyörän, iloisten muistojen rattaan, joka hyrräsi hänen ympärilleen viisauden ilmakehän. Se pyöri yhä kiivaammin, kunnes sen pyörre nielaisi hänet, ja hän huojui ja leijui läpi mustan kaaoksen.

Aivan luonnollisesti hän joutui mankelin ääreen syöttäen siihen kovetettuja kalvosimia. Mutta siinä syöttäessään hän huomasi numeroita kalvosimissa. Sepä oli uusi tapa merkitä liinavaatteita, hän ajatteli, kunnes hän katsoi tarkemmin, jolloin näki "3.85 dollaria" muutamassa kalvosimessa. Silloin hänen mieleensä johtui, että se oli vihanneskauppiaan lasku ja että nuo olivat kaikki hänen laskujaan, jotka lentelivät mankelin ympärillä. Ovela ajatus välähti hänen mielessänsä. Hän heittäisi kaikki nuo laskut lattialle ja pääsisi siten maksamasta niitä. Ajatuksen nopeudella se oli tehtykin, ja häijynsisuisesti hän rutisti kasaan nuo kalvosimet ja paiskeli ne menemään tavattoman likaiselle lattialle. Laskujen kasa kasvoi suunnattomasti, ja vaikka ne kaikki olivat tuhansin kerroin monistetut, oli siellä kuitenkin vain yksi kahden ja puolen dollarin lasku osoittamassa velkaa, jonka hän oli Marialle. Se todisti, ettei Maria tahtonut kovistaa häneltä tuota summaa, ja sen vuoksi hän rehellisesti päätti, että tuo oli ainoa lasku, jonka hän maksaisi. Niinpä hän alkoi etsiä noista poisheitetyistä laskuista Marian ainoata. Hän etsi sitä epätoivon vimmalla vuosisatoja, ja etsi yhä, kun sisään astui hotellin omistaja, lihava hollantilainen. Hänen kasvonsa leimusivat vihasta, ja hän huusi jyrisevällä äänellä, joka kaikui kaikkeuden läpi: "Minä kiskon näiden kalvosimien hinnan teidän palkastanne!" Kalvosinkasa kasvoi vuoreksi, ja Martin tiesi, että hänen tulisi raataa tuhannen vuotta saadakseen ne maksetuksi. No hyvä, ei ollut muuta keinoa kuin lyödä kuoliaaksi tuo omistaja ja pistää tuleen koko pesula. Mutta hollantilainen teki tyhjäksi hänen aikeensa siepaten häntä niskasta kiinni ja tanssittaen häntä ylös ja alas. Hän tanssitti häntä yli silityspöydän, uunin ja mankelin ja roikotti pesuhuoneeseen, jossa pyöritti häntä pesukoneessa ja lingossa. Martin tanssi, kunnes hänen hampaansa kalisivat ja päätä porotti, ja hän ihmetteli tuon hollantilaisen suunnattomia voimia.

Ja sitten hän löysi itsensä taaskin mankelin äärestä vastaanottamassa kalvosimia; muuan aikakauskirjojen toimittaja syötti niitä toiselta puolen. Jokainen kalvosin oli maksuosoitus, ja Martin tarkasteli niitä kiihkeästi, kuumeisella odotuksella, mutta ne olivatkin ihan puhtaita. Hän seisoi siinä ottamassa vastaan noita pankkiosoituksia miljoonan vuotta, koskaan antamatta yhdenkään tarkastamatta mennä ohi peläten, että se olisi täytetty. Vihdoin hän tapasi sellaisen. Vapisevin sormin hän piti sitä valoa vasten. Siihen oli merkitty viisi dollaria. "Ha, ha!" nauroi toimittaja toisella puolen mankelia. "Vai niin, silloin minä tapan teidät", kivahti Martin. Hän riensi pesuhuoneeseen hakemaan kirvestä ja tapasi Joen kovettamassa käsikirjoituksia. Hän koetti saada hänet lakkaamaan ja sinkosi sitten kirveen häntä kohden. Mutta se jäi riippumaan ilmaan, ja Martin tapasi itsensä jälleen silityshuoneessa hirveässä lumipyryssä. Ei, ei tuo ollut lunta, jota satoi, vaan pankkiosoituksia, jotka oli kirjoitettu suurille summille, pienimmät vähintäänkin tuhat dollaria. Hän alkoi koota ja järjestellä niitä sadan kappaleen nippuihin, sitoen varmuuden vuoksi nuoralla kunkin nipun.

Hän katsahti ylös työstään ja näki Joen seisovan edessään ilveillen silitysrautoinensa ja kovettaen paitoja ja käsikirjoituksia. Yhä uudestaan hän sinkosi kädestään tuota pahantekijää kohden nipun nipun jälkeen noita pankkiosoituksia jolloin ne lensivät läpi katon ja kiersivät ympäriinsä suunnattomassa ympyrässä. Martin tarttui häneen käsin, mutta hän ryösti kirveen ja heitti sen pyörimään mukana tuossa suunnattomassa ympyrässä. Sitten hän tarttui Martiniin ja lennätti hänetkin. Martin lensi katon läpi keräten käsikirjoituksiansa, niin että hänellä alas tullessaan oli niitä sylin täysi. Mutta heti kun hän oli päässyt alas — ylös taas toisen ja kolmannen kerran tuossa suunnattomassa ympyrässä. Kaukaa hän kuuli lapsen kimeän äänen laulavan: "Valssi kanssani, Willie, valssi vain, valssi vain, valssi vain."

Hän sai kiinni kirveen hirveästä maksuosoitusten, kiilloitettujen paitojen ja käsikirjoitusten sekamelskasta ja valmistautui tappamaan Joen, kun tulisi alas. Sen sijaan, kello kaksi aamulla, tuli Maria huoneeseen, kuullessaan ohuen seinän läpi hänen valituksensa, ja asetti märkiä kääreitä hänen kivistävään päähänsä.

II LUKU

Martin Eden ei mennyt työtä etsimään sinä aamuna. Oli jo sangen myöhä iltapäivällä, kun hän havahtui houreistaan ja katseli ympärilleen huoneessaan kirvelevin silmin. Kahdeksanvuotias tyttönen Silvan suuresta laumasta, Mary, joka piti vahtia sängyn vieressä, päästi huudahduksen nähdessänsä hänen tulevan tajuihinsa. Maria riensi silloin keittiöstä huoneeseen. Hän laski työnkovettaman kätensä hänen kuumalle otsalleen ja koetteli valtimoa.

"Tahtooko te syödä?" hän kysyi.

Martin pudisti päätä. Syöminen oli kaikista kaukaisin hänen toiveistaan, ja hän ihmetteli suuresti, oliko hän koko elämässään tuntenut jotain sellaista, jota sanotaan näläksi.

"Minä olen sairas, Maria", hän sanoi heikosti. "Mitä se on? Tiedättekö?"

"Kylmettyminen", vastasi Maria. "Kaksi, kolme päivä, kaikki on hyvä. Parempi ei syödä nyt. Ehkä voi syödä huomenna."

Martin ei ollut tottunut sairaustapauksiin, ja kun Maria ja hänen pikku tyttärensä olivat jättäneet huoneen, hän koetti nousta ylös ja pukeutua. Yliuonnollisella tahdon ponnistuksella hän todellakin pääsi ylös sängystä, mutta aivoissa hyrräsi kaikki sekaisin ja silmiä särki niin, ettei niitä voinut pitää auki, ja menettäen tajuntansa hän kaatui pöydälle. Puolta tuntia myöhemmin hänen onnistui päästä takaisin vuoteeseen, jossa hän tyytyväisenä, silmät suljettuina, makasi eritellen moninaisia kidutusmuotojansa ja tutkien heikkoutensa syitä. Maria tuli sisään useita kertoja muuttamaan käärettä hänen päässänsä. Muuten hän jätti hänet rauhaan ollen liian viisas tuottaaksensa hänelle levottomuutta lörpötyksillään. Se herätti hänessä kiitollisuutta, ja hän mutisi itseksensä: "Maria, teidän tulee saada tuo karjakartano, aivan varmaan, aivan varmaan."

Sitten muistui mieleen kauan sitten unheeseen haudattu eilinen päivä. Tuntui kuluneen iäisyys siitä, kun hän oli saanut tuon turmiollisen kirjeen *Transcontinentalilta* — koko elämä oli siihen loppunut, ja nyt oli alkanut uusi sivu elämänkirjaan. Ellei hän olisi nälällä uuvuttanut itseään, hän ei olisi ollut niin altis kylmetymiselle. Hän oli loppenut kuihtunut, eikä hänellä sen vuoksi ollut ollut voimaa vastustaa taudin siemeniä, jotka olivat tunkeutuneet hänen elimistöönsä. Tämä oli tulos kaikesta.

"Mitä auttaa ihmistä, vaikka hän yksin täyttäisi koko kirjaston, ja siinä menettäisi oman elämänsä?" hän kysyi ääneen. "Se ei ole minun tehtäväni. Kirjallisuus ei kuulu minulle, vaan joku konttori kirjanpitoineen, kuukausipalkka ja pieni koti Ruthin kanssa."

Kun hän kaksi päivää myöhemmin oli syönyt munan ja kaksi pientä voileipää ja juonut kupin teetä, hän kysyi postia, mutta hänen silmänsä olivat liiaksi turvonneet, että hän olisi voinut lukea sitä.

"Luekaa te minulle, Maria", hän pyysi. "Älkää välittäkö suurista, pitkistä kirjeistä. Heittäkää ne pöydän alle ja luekaa vain pienet kirjeet."

"Ei minä osaa", kuului vastaus. "Teresa, hän käy koulu, hän lukea."

Niinpä Teresa, yhdeksänvuotias tyyppi, avasi hänen kirjeensä ja luki ne hänelle. Hän kuunteli hajamielisesti, ja hänen ajatuksensa koko ajan askartelivat, mistä hän saisi jonkun toimen. Äkkiä hän hätkähtäen heräsi kuuntelemaan.

"Me tarjoamme teille neljäkymmentä dollaria saadessamme yksinoikeuden julkaista kertomuksenne", tavasi Teresa hitaasti, "sillä ehdolla, että saamme oikeuden tehdä erinäisiä korjauksia."

"Mikä aikakauslehti se on?" huudahti Martin. "Kuule, anna kirje minulle."

Hän saattoi nähdä nyt, eikä hän tuntenut lukemisen tuottamaa tuskaa. Kustantaja, joka tarjosi neljäkymmentä dollaria, oli *White Mouse*, ja kertomus oli nimeltä "Kurimo" — toinen hänen aikaisemmista järkyttävistä kertomuksistaan. Hän luki kirjeen läpi uudestaan ja uudestaan. Kustantaja

sanoi selvästi, ettei hän ollut käsitellyt aihetta oikein, mutta tuon aiheen he juuri tahtoivat ostaa, koska se oli omaperäinen. Jos he saisivat lyhentää kertomusta kolmannella osalla, he ostaisivat sen ja lähettäisivät neljäkymmentä dollaria saatuaan hänen vastauksensa.

Hän pyysi heti paperia ja mustetta ja kirjoitti toimittajalle, että hän saisi lyhentää kertomusta vaikka kolme kolmasosaa, jos tahtois, ja pyysi, että nuo neljäkymmentä dollaria heti lähetettäisiin.

Teresa meni viemään kirjettä laatikkoon, ja Martin makasi selällään ja mietti. Ei se sittenkään ollut valhe. *White Mouse* maksoi heti hyväksyessään. "Kurimossa" oli kolmetuhatta sanaa. Kun siitä lyhennettiin pois kolmasosa, jäi siihen kaksituhatta sanaa. Neljäkymmentä dollaria siitä oli juuri kaksi senttiä sanalta. Maksetaan hyväksyttäessä ja kaksi senttiä sanalta — sanomalehdet olivat sittenkin puhuneet totta. Ja hän oli ajatellut *White Mousea* kolmannen luokan lehdeksi! Ilmeistä nyt oli, ettei hän tuntenut aikakauskirjojen kustannusliikkeitä. Hän oli pitänyt *Transcontinentalia* ensiluokan liikkeenä, ja se maksoi yhden sentin kymmeneltä sanalta. Hän oli laskenut *White Mousen* melkein maksukyvyttömiin joukkoon, ja se kuitenkin maksoi kaksikymmentä kertaa enemmän kuin *Transcontinental* ja maksoi jo hyväksyttäessä.

No niin, yksi asia kuitenkin oli varma: kun hän paranisi, hän ei menisi mihinkään toimeen. Hänen päässään oli monta yhtä hyvää kertomusta kuin "Kurimo", ja neljäkymmentä dollaria kappaleelta oli enemmän kuin hän saisi mistään työstä tai toimesta. Juuri kun hän luuli taistelun menettäneensä, se olikin voitettu. Hän oli kestänyt koetuksen. Nyt oli tie auki. Hän alkaisi yhteistyön *White Mousen* kanssa ja tunkeutuisi yhä useamman aikakauskirjan suosioon. Tilapäistyö oli heitettävä syrjään, sillä se ei ollut tuottanut dollariakaan. Hän pyhittäisi itsensä kokonaan työlle — hyvälle työlle — ja hän antaisi vuotaa ilmoille kaikki, mitä hänessä oli. Hän toivoi, että Ruth olisi täällä jakamassa hänen iloansa, ja kun hän katseli vuoteelle jätettyjä kirjeitensä, hän huomasi, että yksi oli juuri Ruthilta. Se oli suloisen nuhteleva, eikä Ruth voinut ymmärtää, mikä oli Martinia pitänyt poissa hänen luotansa niin kauhean kauan. Martin luki jumaloiden kirjeen uudelleen, imien itseensä tuon käsialan ja rakastaen jokaista kynänpiirtoa, ja lopuksi hän suuteli allekirjoitusta.

Vastatessaan hän kertoi hänelle kiertelemättä, ettei ollut voinut tulla hänen luoksensa, koska hänen paras pukunsa oli panttilainastossa. Hän sanoi hänelle, että hän oli ollut sairas, mutta oli jo taas melkein terve ja että hän kymmenen päivän tai parin viikon kuluttua (niin pian kuin kirje ehtisi kulkea edestakaisin New Yorkista) lunastaisi pois pukunsa ja saapuisi hänen luoksensa.

Mutta Ruthpa ei tahtonut odottaa kymmentä päivää tai kahta viikkoa. Sitä paitsi, hänen rakastettunsa oli sairas. Seuraavana iltana hän saapui sinne Arthurin seurassa Morsen vaunuilla Silvan jälkeläisten ja kaikkien katuvekarain suunnattomaksi iloksi ja Marian suureksi hämmästykseksi. Maria jakoi muutamia roimia korvapuusteja tenavilleen, jotka suu auki olivat kerääntyneet töllistelemään tulijain ympärille, ja hirvittävällä englannillansa koetti pyytää anteeksi, että hän oli sen näköinen. Hihat ylöskäärityinä saippuavaahdossa kuohuvilta käsivarsilta ja märkä viholaissäkki sidottuna vyötärölle hänen ulkomuotonsa selväsanaisesti kertoi, missä työssä hänet oli yllätetty.

Niin hämmästynyt hän oli kahden noin korkean ja ylhäisen nuoren vieraan vuoksi, jotka kysyivät hänen vuokralaistaan, että kokonaan unohti pyytää heitä istumaan pieneen saliinsa. Päästäkseen Martinin huoneeseen he kulkivat keittiön läpi, joka oli kuuma ja kostea ja täynnä suuresta pesusoikosta kohoavaa höyryä. Maria innostuksessaan paukautti makuuhuoneen ja konttorin ovia yhteen, ja viiden minuutin ajan puoleksi avoimesta ovesta vyöryi höyrypilvi, joka haisi saippuavaahdolle ja lialle.

Ruthin onnistui, kaarrellen oikealle ja vasemmalle ja taas oikealle päästä kapeaa käytävää pöydän ja sängyn välitse Martinin vuoteen ääreen; mutta Arthur kaarsi liian kauas ja pudotti kolisten ja helisten pannun ja padan Martinin keittiön nurkasta maahan. Arthur ei voinut sitä kauan sietää. Nähtyään, että Ruth valtasi ainoan tuolin, ja täytettyään tervehtimisvelvollisuutensa hän meni ulos ja seisoi portilla seitsemän ihailevan Silvan keskellä, jotka katselivat häntä, niin kuin hän olisi ollut harvinainen ulkomaan eläin.

Vaunujen ympärille oli kokoontunut lapsia ainakin kahdestatoista korttelista kiihkeästi odottaen jotakin surullista ja kauheata kulkuetta. Vaunuja nähtiin heidän kadullansa vain häiden ja hautajaisten aikana; täällä ei ollut nyt häitä eikä kuolleita, sen tähden oli täällä varmaankin jotakin aivan erinomaista nähtävänä, ja siksi kannatti odottaa.

Martin oli ikävöinyt kuollakseen Ruthia. Hänen luonteensa oli taipuvainen rakkauteen, ja hän kaipasi paljon enemmän kuin miehet tavallisesti hellyyttä ja osanottoa. Osanottoa kaivatessaan hän tarkoitti sillä sielujen sopusointua ja keskinäistä ymmärtämystä; ja hän oli vielä oppinut, että Ruthin osanotto oli erittäin herkkä ja säädyllinen, joka johtui enemmänkin hänen luonteensa hienostuneisuudesta ja jaloudesta kuin osaaottavasta ymmärtämyksestä. Niinpä kun nyt Martin piti hänen kättään omassaan ja puhui hänelle rakkaudesta, hän tunsu Ruthin puristavan vastaan ja huomasi hänen suloisten silmiensä kostuvan nähdessään hänen avuttomuutensa ja kärsimyksen jäljet hänen kasvoillaan, eikä hänen

rakkaudellaan tuntunut olevan mitään rajoja.

Mutta kun hän kertoi hänelle noista kahdesta hyväksytystä kirjoituksesta ja epätoivostaan saatuansa *Transcontinentalin* kirjeen ja siitä suunnattomasta riemusta, mitä *White Mousen* vastaus oli hänelle tuottanut, ei Ruth voinut seurata häntä. Hän kuuli kyllä hänen lausumansa sanat ja ymmärsi niiden sananmukaisen merkityksen, mutta hän ei voinut sydämestään ottaa osaa hänen epätoivoonsa ja riemuunsa. Hän ei voinut vapautua omasta itsestään. Hänelle ei tuntunut tuottavan mitään mielenkiintoa juttujen myynti aikakauskirjoille. Mikä oli tärkeätä hänelle, oli avioliitto. Hän ei kuitenkaan ollut siitä selvillä enempää kuin siitäkään, että hänen kiihkeä halunsa saada Martin johonkin asemaan tai toimeen johtui vaistomaisesta ja pakottavasta äitiyden halusta. Hän olisi punastunut, jos joku olisi sanonut hänelle sen selvin, suorin sanoin, ja sitten hän olisi suuttunut ja selittänyt, että hänen mielenkiintonsa ja rakkautensa tuohon mieheen johtui yksinomaisesta halusta auttaa tuota miestä vapautumaan omasta itsestään. Niinpä kun Martin vuodatti sydämensä hänelle innostuneena siitä ensimmäisestä menestyksestä, jonka hänen työnsä oli maailmassa saavuttanut, Ruth saattoi kuulla ainoastaan hänen sanansa katsellessaan ympäri huonetta ja joutuessaan melkein pois suunniltaan siitä, mitä siellä näki.

Ensi kertaa elämässään Ruth katsoi köyhyyttä suoraan kasvoista kasvoihin. Nälkään näännyvät rakastajat olivat hänestä aina tuntuneet romanttisilta, mutta hänellä ei ollut pienintäkään aavistusta siitä, millä tavalla nuo näännyvät rakastajat elivät. Hän ei ollut koskaan uneksunutkaan, että se voisi olla tällaista. Lakkaamatta hänen katseensa siirtyi huoneesta Martiniin ja Martinista huoneeseen. Höyryn ja likaisten vaatteiden haju, joka oli hänen mukanaan tullut keittiöstä huoneeseen, oli ellottava. Martinin täytyi olla perin juurin kyllästetty sillä, päätti Ruth, jos tuo kauhea nainen usein pesi. Tuollaisen surkeuden täytyi olla epäedullista luonteelle. Kun hän katsoi Martiniin, hän luuli näkevänsä tämän kauhean ympäristön jäljet hänessä. Hän ei ollut koskaan nähnyt hänen partaansa ajamattomana, ja kolmen päivän kasvu Martinin kasvoilla vaikutti häneen poistyyntävästi. Se ei ainoastaan antanut hänen ulkomuodolleen samaa synkkää ja pelottavaa näköä, kuin mikä oli tällä Silvojen talolla sisältä ja ulkoa, vaan se näytti erikoisesti saavan esille hänessä sen eläimellisen voiman, jota hän pelkäsi. Ja täällä Martin nyt oli ollut tuon ihmeellisen hulluutensa vallassa ja ottanut vastaan nuo kaksi hyväksymistä sellaisella riemulla, että oikein kertoi niistä hänelle. Jos toimittajain järkkymättömyys olisi kestänyt hetkisen kauemmin, olisi Martin antautunut ja mennyt työhön. Nyt hän varmaankin jatkaisi elämänsä tässä kauheassa talossa kirjoittaen ja nähden nälkää vielä muutamia kuukausia.

"Mikä on tuo haju?" hän kysyi äkkiä.

"Marian pesuaineista, luulisin", kuului vastaus.

"Ei, ei, en minä sitä tarkoita. Se on jotakin muuta — tuo ummehtunut, ellottava haju."

Martin tunnusteli sitä, ennen kuin vastasi.

"Minä en voi tuntea mitään muuta lukuunottamatta väljähtynyttä tupakanhajua", hän virkkoi.

"Sitä se on, se on kauheata. Minkä tähden sinä tupakoit niin paljon, Martin?"

"En tiedä muuta kuin että minä tupakoin tavallisesti enemmän silloin, kun minulla on ikävä. Ja sitäpaitsi minä olen saanut sellaisen tavan. Minä opin sen jo, kun olin vain pikkuinen poika."

"Se ei ole kaunis tapa, tiedäthän", nuhteli Ruth. "Se haisee kuin myrkky."

"Se on tupakan syy. Minä voin hankkia vain halvimpia lajeja. Mutta odotahan, kun minä olen saanut tuon neljäkymmenen dollarin maksuosoituksen — minä voin käyttää tupakkaa, joka ei olisi enkeleillekään vastenmielistä. Mutta tämä ei ollut huonosti, vai oliko — kaksi hyväksymistä kolmena päivänä? Ne neljäkymmentäviisi dollaria maksavat melkein kaikki minun velkani."

"Kahden vuoden työllä?" kysyi Ruth.

"Ei, vähemmällä kuin viikon työllä. Olepa hyvä ja anna minulle tuo kirja tuolta etäisimmältä pöydän nurkalta — tuo muistiinpanokirja, jossa on harmaat kannet." Hän avasi sen ja alkoi kiireesti tarkastella sivuja. "Kas niin, minä olin oikeassa. Neljä päivää 'Kellojensoittoon', kaksi päivää 'Kurimoon', se on neljäkymmentäviisi dollaria viikon työstä, satakahdeksankymmentä dollaria kuussa. Se voittaa kaikki palkat, mitä minä voisin saada, ja sitä paitsi minähän olen vasta alussa. Tuhat dollaria kuussa ei ole liian paljon ostaakseni sinulle kaikkea sitä, mitä haluan. Viidensadan kuukausipalkka olisi aivan liian pieni. Nuo neljäkymmentäviisi dollaria ovat vain alkua. Odotahan, kunhan minä oikein pääsen vauhtiin. Katso silloin, mitä minä tupakoin."

Ruth ymmärsi väärin hänen ilonsa, ja hänen mieleensä johtuivat vain paksut sikarit.

"Sinä tupakoit enemmän kuin on hyödyllistä, eikä tuo polttoaine tee erotusta asiassa. Itse tupakoimistapa ei ole kaunis. Sillä ei väliä, mitä siinä palaa. Sinä olet savupiippu, elävä tulivuori, suljettu savukeko. Ja sinä olet menemässä täydellisesti pilalle, rakas Martin — sinä tiedät, että olet."

Ruth nojasi häneen pyyntö silmissänsä, ja kun Martin katsahti hänen suloisiin kasvoihinsa, hänen puhtaisiin, kirkkaisiin silmiinsä, hänet valtasi vanha, melkein unohtunut tunne omasta mitättömydestään.

"Minä toivoisin, ettet sinä enää koskaan tupakoisi", Ruth kuiskasi. "Tee minulle mieliksi... jätä se minun tähteni."

"Olkoon menneeksi, minä en tupakoi", huudahti Martin. "Minä teen kaikki, mitä sinä pyydät, rakkaani — kaikki — sinä tiedät sen."

Ruth tunsu joutuvansa suunnattomaan kiusaukseen. Sattuman kautta hän oli taas vilahdukselta nähnyt tuon suurenmoisen, helposti voitettavan puolen hänen luonteestaan, ja hän oli varma, että jos hän pyytäisi häntä lakkaamaan kirjoittamasta, hän suostuisi hänen pyyntöönsä. Seuraavana kiireesti kiitävänä hetkenä nuo sanat väreilivät jo hänen huulillansa, mutta hän ei niitä lausunut. Hän ei ollut kylliksi urhea; hän ei oikein uskaltanut. Sen sijaan hän nojasi häneen ja hänen sylissänsä mutisi:

"Sinä tiedät, ettei se oikeastaan ole minun tähteni, Martin, vaan sinun oman itsesi tähden. Minä olen varma, että tupakanpolto vahingoittaa sinua; ja sitä paitsi ei ole hyvä olla minkään orja — kaikista vähimmin jonkin myrkyn orja."

"Mutta olen aina sinun orjasi", hymyili Martin.

"Missä suhteessa minä nyt sitten alkaisin käyttää käskijävaltaani?"

Ruth katseli häneen veitikkamaisesti, vaikka syvimmällä sydämessään hän alkoi jo katua, ettei ollut ottanut esille suurinta toivoansa.

"Minä elän vain totellakseni Teidän Majesteettianne."

"No hyvä. Minun ensimmäinen määräykseni on, ettei sinun pidä yhtenäkkään päivänä laiminlyödä parranajoa. Katso, miten sinä olet raapinut minun kasvojani."

Ja niin se päättyi hyväilyihin ja rakkauslöppöttelyyn, mutta Ruth oli saanut yhden voiton, eikä hän voinut toivoakaan saavansa enempää kuin yhden kerrallaan. Hän tunsu naisellista ylpeyttä siitä, että oli saanut hänet lakkaamaan tupakoimasta. Toisella kertaa hän voisi pakottaa hänet ottamaan jonkin toimen, sillä eikö hän ollut sanonut, että hän tekisi kaiken, mitä hän käskisi?

Ruth alkoi tarkastella huonetta maasta kattoon saaden selville, mitä merkitsi tuo naula, jossa Martin oli pitänyt pyöräänsä laipion alla, ja nähden mielipahalla pöydän alla nuo käsikirjoituskasat, jotka merkitsivät Martinille niin suurta ajanhukkaa. Öljykeitin sai erikoisessa määrässä hänen ihailuaan osakseen, mutta kun hän tarkasti ruokahyllyjä hän huomasi ne ihan tyhjiksi.

"No, voi minun päiviäni, eihän sinulla ole yhtään mitään syötävää, köyhä lemmikkini!" hän sanoi hellällä säälillä. "Sinähän näännyt nälkään."

"Minä säilytän ruokatarpeitani Marian jääkaapissa", valehteli Martin. "Ne säilyvät siellä paremmin. Minun nälkään nääntymisestäni ei ole pelkoa. Katsopas tätä!"

Ruth oli palannut hänen rinnalleen ja näki hänen koukistavan käsivartensa ja huomasi, miten hauislihas kokoontui suureen kovaan palloon paidan hihassa. Tuo näky vaikutti häneen poistyöntävästi. Sielullisesti se oli hänelle vastenmielinen. Mutta hänen valtimonsa, hänen verensä, jokainen säie hänessä rakasti sitä — kaihosi sitä, ja vanhalla selittämättömällä tavalla hän nojautui häneen päin eikä pois hänestä. Ja seuraavina hetkinä, jolloin Martin puristi hänet syleilyynsä, hänen aivonsa, hänen suunnitelmansa ja unelmansa elämänmukavuuksista olivat joutuneet kapinaan, samalla kun hänen sydämensä, kaikki naisellisuus hänessä pitäen huolta itse elämästä, oli pakahtua voiton riemusta. Ne olivat juuri tällaisia hetkiä, jolloin hän tunsu rakkautensa suuruuden Martiniin. Sillä tuotti melkein pyörryttävää ihastusta tuntee hänen vankat käsivartensa ympärillään, kun ne puristivat häntä tehden melkein kipeää kiihkeällä voimallansa. Sellaisina hetkinä hän sai hyvitystä siitä, että oli kavaltanut vertaisensa, hylännyt korkeat unelmansa ja ennen kaikkea ollut tottelematon isälleen ja äidilleen. He eivät halunneet, että hän menisi naimisiin tämän miehen kanssa. Se aivan hämmästytti heitä, että hän rakasti häntä. Se hämmästytti häntä itseäänkin joskus, kun hän oli hänestä erossa ja harkitsi asioita kylmällä järjellä. Mutta ollessaan hänen luonaan hän rakasti häntä — tuo rakkaus oli kyllä joskus pelottava ja tuskallinen; mutta rakkautta se oli — rakkautta, joka oli voimakkaampi kuin hän itse.

"Kylmettyminen ei ole mitään", sanoi Martin. "Se koskee hieman ja tuottaa inhottavan päänsäryn,

mutta se ei ole yhtään mitään verrattuna ruusukuumeeseen."

"Onko sinulla sekin ollut?" kysyi Ruth hajamielisesti, mietiskellen mielessään, millaista taivaallista hyvitystä hän löysi hänen sylissään. Ja niin hän hajanaisin kysymyksiin johti Martinia edelleen, kunnes tämän sanat säikähdyttivät häntä.

Martinilla oli ollut tuo kuume eräällä Hawaijin saarella, jossa oli kolmenkymmenen spitaalitautisen salainen yhteiskunta.

"Mutta minkä tähden sinä menit sinne?" kysyi Ruth.

Sellainen huolettomuus ruumiin terveydestä tuntui rikolliselta.

"Sen tähden, etten minä sitä tiennyt", kuului vastaus. "Minulle ei ollut unissanikaan koskaan johtunut mieleen spitaalitauti. Kun minä karkasin laivasta ja nousin maihin eräällä niemellä, minä riensin sisämaahan löytääkseni jonkin piilopaikan. Kolme päivää minä elin pelkillä hedelmillä, omenilla ja banaaneilla, joita kasvoi villinä metsässä. Neljäntenä päivänä minä löysin polun — pelkän jalkapolun. Se johti sisämaahan ja näytti vievän saaren läpi. Se kävi juuri siihen suuntaan, johon minä tahdoin, ja siinä näytti olevan aivan tuoreet jäljet. Eräässä paikassa se kulki vuorenharjaa, joka oli kapea kuin veitsenterä. Polun sijaa ei ollut kolmea jalkaakaan harjulla ja molemmin puolin oli monta sataa syltä syvät jyrkänkeet. Yksi ainoa mies, jolla olisi ollut riittävästi ampumatarpeita, olisi puolustanut sitä satojatuhansia vastaan.

"Se oli ainoa tie tuohon piilopaikkaan. Kolme tuntia myöhemmin, kun minä olin löytänyt tuon tien, minä olin siellä. Se oli pieni laakso vuorten välissä, ja sitä ympäröivät joka puolelta sammuneitten tulivuorten huiput. Koko paikka oli viljelty ja penkereittäin istutettu; siellä oli kaikenlaisia hedelmäpuita ja kahdeksan tai kymmenen turvemajaa. Mutta niin pian kuin minä olin nähnyt asukkaat, minä tiesin, mihin minä olin joutunut. Yksi ainoa silmäys oli kylliksi."

"Mitä sinä teit?" kysyi Ruth henkeä pidätellen.

"Minä en voinut mitään tehdä. Heidän johtajansa, hyvin ystävällinen vanha ukkeli, oli aivan lopulleen lahonnut, mutta hallitsi kuitenkin heitä kuin kuningas. Hän oli löytänyt tuon pienen laakson ja säätänyt sille omat asetukset — vastoin kaikkia muita lakeja. Mutta hänellä oli pyssy ja runsaasti ampumatarpeita, ja ne lurjukset olivat tottuneet ampumaan metsästellessään villikissoja ja sikoja, jotka vaativat tarkan ampujan. Ei, Martin Edenillä ei ollut mitään keinoa päästä pakoon. Hän jäi sinne — kolmeksi kuukaudeksi."

"Mutta miten sinä pääsit pakoon?"

"Hän olisi jäänyt sinne ainaiseksi, ellei siellä olisi ollut muuan tyttö — puoleksi kiinalainen, neljänneksiosaksi valkea ja yhdeltä neljännekseltä hawaiji. Hän oli oikea kaunotar, onneton raukka; ja hyvin kasvatettu. Hänen äitinsä Honoluluussa omisti miljoonia. No niin, tuo tyttö auttoi minut lopulta vapauteen. Hänen äitinsä piti yllä tuota siirtokuntaa, näetkös, eikä tytön tarvinnut pelätä rangaistusta päästäessään minut karkuun. Mutta ensiksi hän vaati minulta valan, etten minä ikinä ilmoittaisi kenellekään tuota piilopaikkaa, enkä minä ole sitä koskaan tehnyt. Tämä on ensi kerta, jolloin olen siitä maininnut. Tytössä näkyivät vasta ensimmäiset spitaalitautin jäljet. Hänen oikean kätensä sormet olivat alkaneet koukistua ja käsivarressa oli pieni läiskä. Siinä kaikki. Luulen, että hän nyt jo on kuollut."

"Mutta eikö sinua peloittanut? Ja etkö sinä ollut iloinen päästessäsi pois saamatta tuon hirveän taudin tartuntaa?"

"Kyllä", tunnusti Martin, "aluksi minua kyllä peloitti, mutta minä totuin siihen. Minä totuin suuresti säälimään tuota tyttöraukkaa. Se sai minut unohtamaan pelkoni. Hän oli niin kaunis, sielultansa yhtä kaunis kuin ulkomuodoltansa, ja vaikka hän oli vain vähän tartutettu, oli hän kuitenkin tuomittu elämään muinaisajan villin tavalla ja lahoamaan vähitellen. Spitaalitauti on paljon kauheampi kuin sinä voit kuvitellakaan."

"Onneton raukka", mutisi Ruth hiljaa. "Oli ihme, että hän päästi sinut pakenemaan."

"Mitä sinä tarkoitat?" kysyi Martin ymmärtämättä, mihin hän tähtäsi.

"Koska hänen täytyi rakastaa sinua", sanoi Ruth vielä hiljemmin.

"Sanohan rehellisesti, eikö hän sinua rakastanut?"

Martinin kasvoilta oli rusketus lähtenyt hänen työskennellessään pesulassa ja asuessaan sisällä niin paljon, samalla kun nälkä ja sairaus oli tehnyt ne kalpeiksi; ja hänen ohimoillensa hulmahti kevyt puna. Hän avasi juuri suutansa puhuakseen, mutta Ruth esti sen.

"Älä välitä; älä huoli vastata. Se ei ole tarpeellista", hän nauroi.

Mutta Martinista tuntui, että tuo ääni helähti kovalta ja silmäin ilme oli kylmä. Hetken jännitys muistutti hänelle erästä myrskyä pohjoisella Tynellä merellä. Ja se hetki, jolloin myrsky nousi, oli elävänä hänen silmäinsä edessä — raivomyrsky, taivaan ollessa tähdessä ja meren kuohuessa ja kylmästi välähdellessä kirkkaassa kuutamossa: sitten hän näki tytön spitaalisirtolassa ja ymmärsi että tyttö juuri rakkaudesta häneen oli auttanut häntä karkuun.

"Hän oli jalo", sanoi Martin yksinkertaisesti. "Hän antoi minulle elämän."

Se oli vain sattuma, mutta hän kuuli Ruthin tukahduttavan nyyhkytyksen ja huomasi hänen kääntyvän pois tuijottaakseen ikkunaan. Kun hän käänsi kasvonsa Martiniin, olivat ne rauhalliset, ei näkyneet piirtoakaan myrskystä hänen silmissään.

"Minä olen sellainen hupakko", hän sanoi selitellen. "Mutta minä en voi sitä auttaa. Minä rakastan sinua, Martin — usko se, usko se. Minä tulen kai vapaammaksi ajan oloon, mutta nyt minä en voi olla olematta mustasukkainen noille menneen ajan varjoille, ja sinä tiedät, että sinun menneisyytesi on noita varjoja täynnä."

"Niin sen täytyykin olla", hän lievitteli ajatustansa — "eihän se voisi toisin ollakaan. Mutta siellä se Arthur parka odottaa minua. Hän varmaan väsy odottamiseen. Jää nyt hyvästi, rakkaani."

"On olemassa joitakin rohtoja, joita apteekkarit ovat sekoittaneet auttaakseen tupakkamiehiä lopettamaan", hän sanoi palaten ovelta takaisin, "ja niitä minä lähetän sinulle".

Ovi suljettiin, mutta avattiin uudelleen.

"Usko se, usko se", Ruth kuiskasi hänelle, ja sillä kertaa hän todella meni.

Maria, silmissään harras kunnioitus, joka ei kuitenkaan estänyt häntä näkemästä Ruthin pukimista hänen asemaansa ja sitä salaperäistä viehätystä, jonka tuollaiset hienot vaatteet antavat, saattoi häntä vaunuihin. Joukko pettyneitä ihmeen odottajia tuijotti vaunujen jälkeen, kunnes se oli kadonnut näkyvistä, ja sitten se käänsi katseensa Mariaan, josta äkkiä oli tullut koko seudun huomattavin henkilö. Mutta eräs juuri Marian omista jälkeläisistä turmeli koko vaikutuksen ilmoittamalla, että tuo hieno vierailu koski talon vuokralaista. Tämän jälkeen Maria painui entiseen vähäpätöisyyteensä, mutta Martin alkoi huomata, millä kunnioittavilla silmäyksillä naapurien pieni väki häntä tarkasteli. Mitä Mariaan tuli, kohosi Martinin arvo hänen silmissään tavattomasti, ja jos portugalilainen vihanneskauppias olisi nähnyt nämä vierailevat vaunut, hän varmasti olisi lisännyt Martinin luottoa vielä kolmella dollarilla kahdellakymmenelläviidellä sentillä.

III LUKU

Martinin hyvän onnen aurinko kohosi. Seuraavana päivänä Ruthin vierailun jälkeen hän sai kolmen dollarin maksuosoituksen eräältä pilalehdeltä New Yorkista kolmesta trioletistansa. Kahta päivää myöhemmin hyväksyi muuan chicagolainen sanomalehti julkaistavaksi hänen "Aarteenetsijänsä", luvaten maksaa sen julkaisu-oikeudesta kymmenen dollaria. Palkkio oli pieni, mutta sepä olikin ensimmäinen artikkeli, jonka hän oli kirjoittanut — hänen ensimmäinen yrityksensä koettaa nauhita ajatuksiansa painetuille palstoille. Kaiken huipuksi hyväksyi eräs nuorten kuukausijulkaisu, nimeltä *Youth and Age*, hänen seikkailusarjansa pojille, toisen yrityksensä. Oli kyllä totta, että sarja oli kaksikymmentäyksituhatta sanaa ja julkaisu-oikeudesta tarjottiin vain kuusitoista dollaria, joka teki noin seitsemänkymmentäviisi senttiä tuhannelta sanalta, mutta samalla oli totta, että se oli hänen toinen kirjoitusyrityksensä, ja itse hän oli päässyt paremmin kuin kukaan muu selville sen arvottomuudesta.

Mutta nämä hänen aikaisemmatkin yrityksensä olivat kokonaan vapaat keskitason tomppelimaisesta kankeudesta. Luonteenomaisinta niille oli liiallisen voiman tuottama kömpelyys — kömpelyys, jonka vaikutuksesta aloittelija kolhii perhosia muurarin nuijalla ja hakkaa reunakoristeita sotakirveellä. Samoin oli Martin iloinen saadessaan myydä myös ensimmäisiä runokokeitansa. Hän tiesi itse, mitä ne olivat, eikä hän ollut tarvinnut kovin pitkää aikaa päästäkseen siitä selville. Kaiken toivonsa hän nyt pani viimeaikaisiin töihin. Hänen pyrkimyksensä oli tähännyt enempään kuin tulla pelkäksi aikakauslehtien artikkelinkirjoittajaksi. Hän oli koko ajan koettanut teroitella taiteellisia työaseitansa. Toiselta puolen hän ei ollut hävittänyt voimiansa. Hänen tietoinen tarkoituksensa oli ollut lisätä voimiaan karttamalla voimien liiallista tuhlausta. Hän ei ollut myöskään unohtanut syvää

totuudenrakkauttaan. Hänen kuvauksensa olivat todellisia, vaikka hän oli koettanut pukea ne mielikuvituksen ja kauneuden juhlavaatteihin. Hän oli pyrkinyt vaikuttavaan todellisuuteen, josta huokuisi jalo henkevyys ja usko. Hän tahtoi ottaa elämän sellaisena kuin se oli, ja siinä piti aina ilmetä ihmishengen pyrkimys lankeemuksiin ja nousuineen.

Lukiessaan kirjallisuutta hän oli päässyt selville, että siinä hallitsi kaksi koulukuntaa. Toinen käsitteli ihmistä Jumalana, unohtaen hänen maisen alkuperänsä; toinen taas kuvasi häntä maan tomuksi, unohtaen hänen taivaiset unelmansa ja jumalaiset mahdollisuutensa. Martinin käsityskannan mukaan erehtyivät molemmat koulukunnat, koska pitivät kaikkia elämänilmiöitä ja tarkoituksia niin yksinkertaisina. Täytyi löytyä joku keskitie, joka kulki lähempänä totuutta kuin ihmisen jumaloiminen, vaikka se olikin korkeammalla kuin se koulukunta, joka alensi ihmisen villin tavalla maan tomuksi. Kertomuksessansa "Seikkailu", jonka hän oli Ruthille lukenut, Martin uskoi onnistuneensa esittämään ihanteensa hyvästä kuvauksesta; ja esseessään "Jumala ja maan tomu" hän oli lausunut käsityksensä koko tästä kysymyksestä.

Mutta "Seikkailu" ja kaikki, mitä hän piti parhaina saavutuksinaan, kiersi yhä reittiään kustantajalta kustantajalle. Aikaisimpia kertomuksiansa, joille hän ei itse asettanut mitään arvoa lukuunottamatta sitä rahaa, jonka ne tuottivat, samoin kuin hirmukuvauksiansa, joista hän oli kaksi myynyt, hän ei arvostellut korkealle eikä pitänyt parhaina saavutuksiansa. Hänestä ne olivat ylen kuviteltuja ja fantastisia, vaikkakin niihin oli koristeeksi siroteltu todellisuutta, jossa niiden voima piili. Tämä hämäreperäisen ja mahdottoman asettaminen todellisuuden sijalle oli hänestä kepponen — enintäänkin ovela kepponen. Suuri kirjallisuus ei voisi asua niin latteilla kentillä. Taiteellisessa suhteessa ne saattoi asettaa korkealle, mutta hän kielsi taiteelta arvon, jos se oli eronnut inhimillisyydestä. Kepponen oli ollut siinä, että hänen oli onnistunut peittää inhimillinen todellisuus taiteellisuuden valheverholla, ja siten hän oli kirjoittanut puolisen tusinaa tuollaisia kuvauksia, ennen kuin oli kohonnut "Seikkailun", "Ilon", "Ruukun" ja "Elämän viinin" korkeuksiin.

Ne kolme dollaria, jotka hän sai trioletestansa, hän käytti niin, että hänen entinen loistava olemassaolonsa yhä jatkui hänen odotellessaan *White Mousen* maksuosoitusta. Hän muutti tuon ensimmäisen osoituksen rahaksi sekataravakauppiaan puodissa, maksaen nyt jo yhden dollarin tuolle epäluuloiselle portugalilaiselle ja jakaen loput kaksi dollaria leipurin ja hedelmäkauppiaan kesken. Martin ei ollut kyllin rikas hankkiakseen lihaa, ja kaikki hänen varastonsa ja keinonsa olivat käytetty loppuun, kun *White Mousen* maksuosoitus viimein saapui. Nyt hänen tuli muuttaa se rahaksi. Hän ei ollut kertaakaan elämässään ollut pankissa, vielä vähemmin toimittanut siellä mitään liikeasioita, ja kiihkeästi, kuin uteliaan lapsen, teki hänen mielensä astua johonkin Oaklandin suureen pankkiin ja mätkäistä tuo kuitattu neljänkymmenen dollarin maksuosoitus pöytään. Mutta toiselta puolen hänen terve järkensä neuvoi häntä vaihtamaan sen sekataravakauppiaan puodissa, sillä sen tuottama vaikutus soisi hänelle myöhemmin suuremman luoton. Tätä tapaa Martin siis käytti maksaen portugalilaiselle kaiken velkansa ja saaden vielä taskullisen kiliseviä kolikoita. Samoin hän täydelleen hyvitti muutkin saamamiehensä, lunasti pantista pukunsa ja pyöränsä, maksoi kuukauden vuokran kirjoituskoneesta ja Marialle huoneenvuokran edelliseltä kuukaudesta ja kuukauden vuokran etukäteenkin. Vieläkin hänelle jäi kolmen dollarin pääoma tulevia yrityksiä varten.

Tuo itsessään pieni summa tuntui hänestä koko omaisuudelta. Saatuaan pukunsa takaisin hän oli heti paikalla mennyt tervehtimään Ruthia, eikä hän matkalla ollut voinut kieltäytyä helistelemästä kourallista hopearahoja, jotka olivat hänen taskussaan. Hän oli ollut niin kauan ilman rahaa, että hän — yhtä vähän kuin nälkäkuolemasta pelastunut mies voi päästää ruoantähteitä silmistään — voi tuskin pitää käsiään erossa noista hopeakolikoista. Hän ei suinkaan ollut ahne tai saita, mutta raha merkitsi hänelle enemmän kuin niin ja niin monta dollaria ja senttiä. Se merkitsi menestystä, ja kotkat rahojen sivuilla merkitsivät yhtä monta siivekästä voittoa.

Hänelle tuli sellainen vakaumus, että maailma sittenkin oli erinomaisen hyvä. Se näytti hänestä kauniimmalta kuin koskaan ennen. Monen monta viikkoa se oli ollut hyvin synkkä ja ikävä maailma, mutta nyt, kun melkein kaikki velat oli maksettu, kolme dollaria helisi hänen taskussaan ja hänen mieltänsä kiihotti varma menestyksen toivo, nyt loisti aurinko lämpimästi ja yksinpä sadekin, joka virtasi lakkaamatta, tuntui hänestä onnelliselta tapahtumalta. Nähdessään nälkää hänen ajatuksensa olivat usein sukeltaneet niihin tuhansiin, jotka olivat nähneet nälkää ennen häntä; mutta nyt, kun hän oli syönyt kylliksensä, ei tuo tuhansien nälkäänäkevien kohtalo enää painanut niin raskaana hänen mieltänsä. Hän unohti ne melkein kokonaan jo, ollen itse rakastunut, ajatteli niitä lukemattomia, jotka maailmassa rakastivat. Hänen tahtomattaan keinuivat rakkauslaulujen uudet motiivit hänen mielessään. Ne olivat vallanneet hänet niin kokonaan, että hän ajoi raitiovaunulla kaksi korttelia kauemmaksi kuin piti.

Hän tapasi suuren joukon vieraita Morsen talossa. Ruthin kaksi tyttöserkkua oli tullut tervehtimään häntä San Rafaelista, ja rouva Morse, käyttäen hyväkseen tätä tekosyytä koettaessaan toteuttaa suunnitelmaansa, oli kerännyt Ruthin ympärille runsaasti nuorta väkeä. Sotaretki oli alkanut Martinin

pakollisen poissaolon aikana ja oli nyt parhaassa vauhdissaan. Rouva Morse keräsi taloon nuoria miehiä, jotka tekivät jotakin. Niinpä oli siellä mainittujen serkkujen, Dorothen ja Florencen, lisäksi kaksi yliopiston professoria, toinen latinan, toinen englannin, nuori armeijan upseeri, joka oli juuri palannut Filippiineiltä ja ollut aikoinaan Ruthin koulutoveri, nuori herrasmies, nimeltä Merville, joka oli San Francisco Trust Companyn pääjohtajan Joseph Perkinsin yksityissihteeri, ja lopuksi kaikkien miesten esikuvana muuan pankinkasööri, Charles Hapgood, kolmekymmentäviisivuotias Stanfordin yliopistossa arvonsa saavuttanut nuori mies, joka oli sekä Nile- että Unityklubien jäsen, tasavaltalaisten vanhoillinen puhuja vaalitaisteluissa — lyhyesti, nouseva tähti joka suhteessa. Naisista joku maalasi muotokuvia, toinen oli arvossa pidetty musiikinopettajatar, ja oli joku, joka oli saavuttanut tohtorin arvon kansantaloudessa ja joka oli näillä main saavuttanut kuuluisuutta syrjäkatujen elämää tutkivalla tieteellisellä julkaisullaan. Mutta naiset eivät kuitenkaan paljoa merkinneet rouva Morsen suunnitelmassa. He olivat vain tarpeellista apuväkeä. Miehiä, jotka kykenivät johonkin, piti jollakin tavalla saada taloon vedetyksi.

"Älä kiihdy puhuessasi", varoitti Ruth Martinia, ennen kuin virallinen esittelytoimitus alkoi.

Martin käyttäytyi aluksi hieman jäykästi, sillä hänen kömpelyytensä vaivasi häntä, erittäinkin olkapäät tuntuivat vanhalla pelottavalla tavalla uhkaavan törmätä huonekaluihin ja koristeihin. Niinpä hän päätti joka hetki pitää varansa ollessaan tässä erinomaisessa seurassa. Hän ei ollut milloinkaan ennen tavannut yhdellä kertaa niin paljon hienoa väkeä eikä joutunut seurustelemaan heidän kanssaan. Hapgood, pankin kasööri, miellytti häntä eniten, ja hän päätti ensimmäisessä mahdollisessa tilaisuudessa tutkia, mikä hän oli miehiään. Syvimmällä Martinin mielessä kyti kuitenkin halu koettaa punnita itseään noiden ihmisten vaa'alla saadakseen selville, mitä he olivat oppineet kirjoista ja elämästä sellaista, jota hän ei ollut oppinut.

Ruthin silmät kääntyivät häneen usein nähdäkseen, kuinka hän käyttäytyi, ja hän sekä ilostui että hämmästyti huomattaessaan, miten helposti ja joustavasti Martin oli tehnyt tuttavuutta hänen serkkujensa kanssa. Martin ei tietysti ollut millään tavalla levoton tai kiihottunut päästyään istumaan, jolloin olkapäitten uhkaama vaara oli hävinnyt. Ruth tiesi heidät sukkeliksi ja pintapuolisiksi tytöiksi, jotka esiintyivät itse ulkonaisella loistolla ja vaativat muilta samaa, ja tuskin saattoi ymmärtää, kun he myöhemmin vuoteeseen mennessä ylistivät Martinia pilviin asti. Mutta Martin puolestaan — nero omassa luokassaan, iloinen pilkkakirves ja naurunherättäjä tansseissa ja sunnuntain kansanjuhliissa — oli alkanut laskea leikkiä ja pommittaa hyväntuulisilla sukkeluuksilla tätä lujaltanäyttävää linnoitusta. Ja kun tämän illan menestys oli hänen takanaan, taputti se häntä olalle ja onnitteli siitä, että hän voi herättää naurua ja keksiä naurettavat puolet kaikesta joutumatta itse koskaan naurunalaiseksi.

Myöhemmin Ruthin pelko osoittautui kyllä oikeaksi. Martin ja professori Caldwell olivat joutuneet yhteen eräässä nurkassa, ja vaikkei Martin enää huitonut ilmaa käsillään, huomasi Ruthin kriittinen silmä kuitenkin, että hän antoi silmänsä leimahdella ja säkenöidä liian vapaasti, puhui liian nopeasti ja lämpimästi, innostui liikaa ja salli punan kohota kasvoilleen liian huomattavasti. Häneltä puuttui säädyllisyyttä ja itsekritiikkiä, ja hän oli siinä puhetoverinsa, nuoren englannin kielen professorin, ilmeinen vastakohta.

Mutta Martin ei kiinnittänytäkään huomiota ulkonaisiin seikkoihin. Hän oli pian huomannut toisen kehitetyn älyn ja arvokkaat, monipuoliset tiedot. Professori Caldwellille ei paljastunut Martinin suunnitelma saada hänet puhumaan englannin kielen professorien asemasta. Martin tahtoi johtaa puheen hänen ammattiinsa, ja vaikka professori aluksi näyttikin karttavan sitä, onnistui Martin siinä kuitenkin, sillä hän ei voinut käsittää, miksi mies ei voisi puhua ammatistaan.

"On ihan järjetöntä ja omituista", hän oli sanonut Ruthille muutamia viikkoja ennen, "ettei voi puhua harrastuksistaan. Sillä mitä järkeä auringon alla on siinä, että miehet ja naiset kokoontuvat yhteen, elleivät he tahdo kanssakäymisessä jakaa toisillensa, mikä heissä on parasta? Ja parasta, mikä heissä on, on se, mikä heidän mieltänsä kiinnittää, — työ, josta he saavat toimeentulonsa, työ, johon he ovat valmistuneet, jota ovat ajatelleet yötä ja päivää ja josta ovat parhaat unensa nähneet. Otaksupa, että herra Butler seuratakseen oikein orjallisesti yleisiä tapoja, alkaisi selitellä ajatuksiaan Paul Verlainesta tai saksalaisesta draamasta tai D'Annunzion novelleista. Hän ikävystyttäisi meidät kuoliaaksi. Minä puolestani, jos minun pitää kuunnella herra Butleria, soisin hänen mieluummin puhuvan lakitieteestä. Se on parasta, mitä hänessä on, ja elämä on niin lyhyt, että minä tahtoisin saada jokaisesta ihmisestä sen, mikä hänessä on parasta."

"Mutta", oli Ruth vastannut, "on puheenaiheita, jotka kiinnostavat kaikkia."

"Siinä sinä erehdyt", innostui Martin edelleen. "Kaikki ihmiset seuraelämässä — tai ainakin melkein kaikki, kuulukootpa sitten mihin luokkaan tai lahkoon tahansa — apinoivat parempiansa. Ketä ovat sitten nuo parhaita paremmat? Tyhjäntoimittajat — varakkaat tyhjäntoimittajat. He eivät tiedä yleisesti ottaen, mitä tietävät ne, jotka toimittavat jotakin maailmassa. Kuullessaan keskusteltavan hyödyllisistä asioista he ikävystyisivät, ja siksi nämä tyhjäntoimittajat lukevat ne ammattiasioihin, joista ei saa

keskustella. Sen sijaan he hyväksyvät keskustelunaiheiksi, jotka eivät koske ammattia ja joista saa keskustella, sellaisia asioita kuin viimeinen ooppera, uusimmat novellit, kortit, biljardi, kukkostaistelu, autot, hevosenäyttelyt, lohikalastus, kilpa-ammunta, purjehduskilpailut ja niin edespäin — ja katsos, ne ovat niitä asioita, joita tyhjäntoimittajat tuntevat. Tosiasiassa siis keskustelu johdetaan tyhjäntoimittajien ammattiin. Ja hullunkurisinta kaikesta on, että viisaat ihmiset ja kaikki, jotka luulevat olevansa viisaita, sallivat tyhjäntoimittajain kahlita heitä. Minä puolestani tahdon keskustella siitä, mitä ihminen on itseensä parhainta saanut, kutsuttakoonpa sitä sitten ammattijutuksi, sivistymättömyydeksi tai miksi tahansa."

Mutta Ruth ei ollut ymmärtänyt. Siinä Martin taaskin oli hyökännyt kaikkea sitä vastaan, jota yleensä pidettiin soveliaisuutena, osoittaen vain tavatonta itsepäisyyttä ja yleisen mielipiteen halveksumista.

Näin siis Martinin oli kuitenkin onnistunut saada professori Caldwell puhumaan hänen omista harrastuksistaan ja lausumaan niistä selvät mielipiteensä. Ohi kulkiessaan Ruth kuuli Martinin sanovan:

"Mutta te ette suinkaan voi esittää noin kerettiläisiä mielipiteitä Kalifornian yliopistossa?"

Professori Caldwell kohautti olkapäitään. "Kunniallinen veronmaksaja ja poliitikko, ymmärrättehän. Sacramento suo meille kannatuksensa, ja sen vuoksi meidän täytyy mielistellä Sacramentoa ja hallituksen edustajaa ja puolueen sanomalehteä tai molempien puolueitten lehtiä."

"Niin, se on selvä; mutta miltä se teistä tuntuu?" urkki Martin. "Te olette varmaankin kuin kala kuivalla maalla."

"Luulen, että vain harvat pitävät minusta yliopiston ummehtuneissa piireissä. Joskus minusta todellakin tuntuu, että minä olen joutunut kuivalle maalle ja että minä kaipaisin Pariisiin, jossa asuisin jossakin erakkoluolassa tai istuisin ikävissäni villien mustalaisten seurassa juoden punaviiniä ja syöden päivällistä halvassa ravintolassa latinalaisessa kaupungin osassa ja kirkuen radikaalisia mielipiteitä kaikesta taivaan ja maan välillä. Todellakin minusta usein tuntuu, että sittenkin pohjaltani olen radikaali. Mutta sitten on niin monia kysymyksiä, joista minä en ole varma. Minua alkaa pelottaa, kun minä joskus katson silmiin inhimillistä heikkouttani, joka aina estää minua ottamasta lukuun kaikkia tekijöitä: ratkaistessani probleemia — ihmisyyden, elämän probleemia, ymmärrättehän."

Ja hänen puhuessaan edelleen Martin sai huulilleen "Pasaatituulten laulun":

"Mä päivällä oon voimakas ja kuutamolla toimekas, kun purjeita pullistan aina."

Hän melkein ääneen hyräili nämä sanat, ja hänen mieleensä johtui, että tuo toinen tuossa muistutti hänelle pasaatituulta, koillispasaattia, vakavaa, kylmää ja voimakasta. Hän oli tyyne, häneen saattoi luottaa, ja kuitenkin hänessä oli jotakin epäilystä herättävää. Martinilla oli se tunne, ettei mies koskaan puhunut täyttä ajatustansa, aivan kuin hänellä usein myös oli tunne, ettei pasaatituuli koskaan puhaltanut kaikella voimallaan, vaan aina piti varalla voimia, joita se ei milloinkaan käyttänyt. Martinin mielikuvitus oli vilkkaassa toiminnassa, kuten aina ennenkin. Hänen aivonsa olivat kuin suunnaton varastohuone, johon oli koottu muistoja tosiasioista ja mielikuvista, ja nuo varastot tuntuivat olevan hänen hallittavinaan ja määrättävinään. Mitä ikinä nykyhetkenä tapahtuikin, Martinin mielikuvitus heti paikalla löysi vertauskohtia menneisyydestä, jotka säännöllisesti sellaisissa tapauksissa hyökkäsivät hänen sisäisen silmänsä eteen. Se toimi aivan automaattisesti, ja hänen näkemyksensä oli erehtymätön seuraus elävästä nykyisyydestä. Aivan kuten Ruthin kasvot tuona mustasukkaisuuden hetkenä olivat johtaneet hänen silmänsä eteen unohdetun kuutamaisen myrskyn, ja professori Caldwell sai hänet näkemään koillispasaatin, joka levittää valkeita vaahtokokkareita purppuraiselle merelle niin hetki hetkeltä, ei irrallisina ja hajanaisina, vaan melkein säännöllisinä ja luokitettuina, uudet muistot kohosivat hänen eteensä tai levisivät hänen silmäluomiensa taakse tai kuvastuivat hänen sieluansa ympäröivälle verholle. Nämä näyt tulivat menneen ajan toimista ja mielikuvista, asioista ja tapauksista, joita hän oli lukenut eilen tai viime viikolla, — ne olivat lukematon maailman sotajoukko, joka valveilla ja nukkuessa aina täytti hänen mielensä.

Niinpä, kun hän siinä kuunteli professori Caldwellin notkeata, sujuvaa puhetta — lahjakkaan, sivistyneen miehen keskustelua — Martin taas heräsi näkemään koko entisyytensä. Hän näki itsensä, kun hän oli ollut vain katupoika, joka käytti kankeareunaista hattua, kaksirivistä takkia ja kulki kädet housuntaskuissa heitellen olkapäitään ja suuriäänisesti kerskaillen, pitäen ihanteenaan olla niin hävytön, kuin poliisi suinkin saattoi sallia. Hän ei kieltänyt tuota itseltään eikä koettanut sitä kaunistella. Jonakin aikana elämästään hän oli ollut oikea katupoika, roistosakin johtaja, joka oli tuottanut poliiseille paljon huolta ja kiusannut rehellisiä ihmisiä. Mutta tuo ihanne oli muuttunut. Hän katsahti ympärilleen noihin hyvinkasvatettuihin ja hyvinpuettuihin miehiin ja naisiin ja hengitti keuhkoihinsa sivistyksen ja hienostuneisuuden ilmakehää. Samana hetkenä kuitenkin tuo nuoruusvuosien aave sukelsi esille kankeareunaisessa hatussa ja kaksirivisessä takissaan räyhäävänä

ja pahasuisena rähjystäen lattian yli. Tämän olennon hän näki nurkassa muuttuvan omaksi itsekseen, istuvan ja keskustelevan oikean yliopiston professorin kanssa.

Jos katseli asiaa tarkemmin, hänellä ei ollut ollut mitään paikkaa maailmassa. Hän oli soveltunut sinne, minne ikänensä oli joutunutkin, saanut osaksensa suosiota ja kaikkialla, mihin tulikin, ollut arvossa pidetty, koska oli työssä ja leikissä mies paikallaan, ja myös sen vuoksi, että hän aina tahtoi ja voi puolustaa oikeuksiaan ja vaatia kunnioitusta. Mutta hän ei ollut koskaan juurtunut. Hän saattoi hyvin tyydyttää kanssaihmiänsä, mutta ei koskaan tyydyttänyt omaa itseään. Omassa povessaan hän oli aina tuntenut jäytävän levottomuuden, kuullut lakkaamatta jonkin kutsuvan kaukaa itseään, ja niin hän oli kulkenut läpi elämän etsien sitä, kunnes oli löytänyt kirjat, taiteen ja rakkauden. Ja täällä hän nyt oli keskellä kaikkea tätä. Hän ainoastaan kaikista niistä, jotka olivat seikkailleet hänen kanssansa ja jotka kyllä olisivat voineet tehdä itsensä mahdollisiksi astumaan Morsen huoneeseen.

Mutta sellaiset ajatukset ja sisäiset näyt eivät estäneet häntä seuraamasta professori Caldwellin puhetta tarkasti. Ja kun hän sitten seurasi johdonmukaisesti ja arvostellen, hän huomasi, miten tavattoman laaja ja yhtenäinen tuon toisen tiedonkenttä oli. Mitä häneen itseensä tuli, niin hetki hetkeltä keskustelu näytti hänelle tyhjiä aukkoja ja kuiluja, kokonaisia aloja, jotka olivat hänelle kerrassaan outoja. Siitä huolimatta, Spencerin ansiosta, hän näki kuitenkin omistaneensa tiedonkentän ulkonaiset rajat. Ajan kysymys oli vain, milloin hän voisi noiden rajojen välin täyttää. Odottakaa, hän ajatteli — saattehan nähdä jokaikinen! Hänestä tuntui, kuin hän olisi istunut professorin jalkain juuressa ja jumaloiden imenyt itseensä viisautta, mutta kun hän kuunteli, hän alkoi huomata heikkoutta toisen arvosteluissa ja loppupäätelmissä — niin suurta ja usein uudistuvaa heikkoutta, että se olisi jäänyt häneltä huomaamatta, ellei se olisi ollut niin ilmeistä ja tullut esille kaikessa. Ja kun hän sen huomasi, hän samana hetkenä tunsikoavansa tuon toisen tasalle.

Ruth palasi heidän luokseen vielä uudestaan, juuri kun Martin alkoi puhua.

"Minä sanon teille, missä olette väärässä tai oikeammin, missä on teidän arvostelunne heikkous. Teiltä puuttuu kehitysopillinen käsitys. Sillä ei ole mitään paikkaa teidän ajatusmaailmassanne eikä opissanne maailman rakenteesta. Minä tarkoitan todellista, valaisevaa kehitysoppia, joka selvittää kaiken atomista, laboratorioitten ja koeputkien kautta korkeimpiin elämän ilmenemismuotoihin, joille perustuu kaikki siveysoppi ja yhteiskunnalliset järjestelmät."

Ruth oli aivan kauhuissansa. Hän oli kuunnellut kaksi professori Caldwellin luentosarjaa ja katsoi häneen, kuin hän olisi ollut kaiken tiedon elävä ilmestys.

"Minä tuskin ymmärsin teitä", sanoi professori arvellen.

Martin oli kyllä varmaa varmempi, että hän oli tarkastikin seurannut.

"Silloin minä koetan selittää tarkemmin", hän sanoi. "Muistelen lukeneeni Egyptin historiasta jotakin sellaista, että ehtona Egyptin taiteen tuntemiselle on Egyptin maan tuntemus."

"Aivan oikein", nyökkäsi professori.

"Minusta tuntuu", jatkoi Martin, "että jonkin maan tuntemus puolestaan kaikissa suhteissa ei voi tulla kysymykseen, ellei täydellisesti tunneta sitä ainesta, mikä muodostaa tuon maan elämän. Kuinka me voimme ymmärtää lakia ja laitoksia, uskontoa ja elämäntapoja, ymmärtämättä ei ainoastaan niiden olentojen luonnetta, jotka ne ovat luoneet, vaan myös sitä ainetta, josta nuo olennot ovat tehdyt? Oh, minä kyllä tiedän, että monia kehitysopillisia järjestelmiä on luotu ja hylätty, mutta minusta tuntuu, että siinä on menetelty liian pintapuolisesti. Itse ihminen on jätetty niistä pois. Jos tarkastetaan työaseen, harpun, musiikin, laulun ja tanssin kehitystä, niin huomataan miten suunnattomasti ne ovat muuttuneet, mutta mitä tiedetään ihmisen itsensä kehityksestä ja hänen sisäisestä olemuksestaan sen jälkeen kun hän keksi ensimmäisen työkalunsa ja sopersi ensimmäiset laulunsa? Se oli juuri sitä, mitä te ette ota lukuun ja jota minä kutsun kehitysopiksi. Se on kehitysoppia laajimmassa merkityksessä."

"Minä tiedän, että minä ilmaisen ajatukseni hajanaisesti, mutta minä olen koettanut sen nyt yhdellä kertaa saada esitetyksi. Se johtui minun mieleeni juuri kun te puhuitte, ja sen vuoksi minulla ei ole ollut aikaa miettiä sitä läpikotaisin. Te puhuitte itse inhimillisestä heikkoudesta, joka estää ottamasta lukuun kaikkia tekijöitä asioita tutkittaessa, ja te puolestanne — tai niin minusta ainakin tuntuu — jätätte pois kehitysopilliset tekijät, ne ainekset, joista kaikki taiteet ovat rakennetut, loimet ja kuteet, joista kudotaan inhimillisen elämän ja toiminnan monivivahteinen kangas."

Ruthin suureksi ihmeeksi Martinia ei heti paikalla nujerrettu, eikä professori vastauksessaan käyttänyt ylimielistä kieltä. Ruth ymmärsi hänen anteeksiantamuksensa johtuvan Martinin nuoruudesta. Professori Caldwell istui kokonaisen minuutin aivan äänettä, leikitellen kellonperillään.

"Tiedättekö", hän sanoi vihdoinkin, "minua on arvosteltu aivan tuolla samalla tavalla kerran ennen —

arvostelija oli hyvin suuri mies, tiedemies ja kehitysopin kannattaja, Joseph le Conte. Mutta hän on nyt kuollut, ja minä ajattelin pysyä kaikilta piilossa tässä suhteessa, mutta nyt te olette tullut ja riisunut minut paljaaksi. Vakavasti siis — ja tämä on tunnustus — minä ajattelen, että teidän puheessanne on jotakin — paljonkin itse asiassa totta. Minä olen liian klassillinen. Minä en ole kylliksi tarkasti seurannut kaikkien tieteitten eri haaroja, ja minä voin vain syyttää siitä yksipuolista kasvatustani ja yksilöllisiä kykyjäni, jotka ovat estäneet minua tunkeutumasta niille aloille. Ihmettelenpä, uskotteko, jos minä sanon, että minä en ole kertaakaan ollut fysikaalisessa tai kemiallisessa laboratorioissa? Se on totta sittenkin. Le Conte oli oikeassa, ja niin olette myös te, herra Eden, ainakin jossain määrässä, kuinka suuressa, sitä minä en tiedä."

Ruth veti Martinin pois jollakin tekosyyllä, ja kun hän astui hänen rinnallaan, hän kuiskasi:

"Sinä et saa tuolla tavalla vallata yksinäsi professori Caldwellia. Saattaahan olla muitakin, jotka haluaisivat puhella hänen kanssaan."

"Suo anteeksi, taas minä erehdyin", pyysi Martin pahoitellen.

"Mutta minä sain häneen hieman eloa, ja hän oli niin innostunut, etten minä ollenkaan tullut ajatelleeksi. Tiedätkö, hän on loistavin, henkevin mies, minkä kanssa minä olen ikinäni puhunut. Ja minä sanon sinulle jotakin muutakin. Kerran minä ajattelin, että jokainen, joka oli käynyt yliopistoa tai päässyt korkeaan yhteiskunnalliseen asemaan, oli yhtä loistava ja henkevä kuin hän."

"Hän on poikkeus", vastasi Ruth.

"Minäkin sanon niin. Kenen kanssa sinä tahdot viedä minut nyt keskustelemaan? Viepä minut tuon pankkimiehen luo."

Martin jutteli hänen kanssaan viisitoista minuuttia, eikä Ruth olisi suinkaan voinut toivoa, että hänen rakastajansa olisi voinut vielä paremmin esiintyä. Kertaakaan eivät hänen silmänsä leimahtaneet eikä poskensa punastuneet, kun hän siinä tyynenä ja arvokkaalla tavalla jutteli niin, että se oikein hämmästytti häntä. Mutta Martinin silmissä koko pankin kasöörien heimo putosi romahdusmaisesti, ja koko illan hän mietti sitä ainoaa mielijohdetta, että pankin kasöörit ja tyhmyyksiä puhujat olivat joitakin hämäräperäisiä käsitteitä. Armeijan upseerin hän huomasi hyväluontoiseksi ja yksinkertaiseksi, terveeksi ja kauniiksi nuorukaiseksi, joka oli tyytyväinen siihen asemaan elämässä, mihin syntyperä ja hänen hyvä onnensa olivat hänet heittäneet. Sen opin, minkä hän oli saavuttanut opiskellessaan kaksi vuotta yliopistossa, hän oli kasannut jonkin ulkopuolelle itseänsä niin tyystin, että Martinia oikein hämmästytti. Kaikesta huolimatta Martin piti hänestä enemmän kuin tuosta tyhmyyksiä löpöttelevästä pankin kasööristä.

"Minulla oikeastaan ei ole mitään tyhmyyksiä vastaan", hän sanoi Ruthille myöhemmin, "mutta minua harmittaa raivoon asti tuo pönäkkä, tyhmänylpeä ylimielisyys, jolla ne lausutaan, ja se aika, joka niihin kuluu. Katsos, minä olisin voinut opettaa tuolle miehelle koko uskonpuhdistuksen historian sillä aikaa, kun hän sai minulle sanotuksi, että työväenpuolue on päättänyt vaaleissa yhtyä demokraatteihin. Tiedätkös, hän nylkee sanansa aivan kuin korttikonstien tekijä paljastaa sen kortin, joka on arvattu. Jonakin päivänä minä osoitan sinulle, mitä minä tarkoitan."

"Minä olen pahoillani, että sinä et pidä hänestä", kuului Ruthin vastaus. "Hän on herra Butlerin suosikki. Herra Butler sanoo, että hän on varma ja rehellinen, nimittää häntä Pietari Kallioksi ja sanoo, että sille kalliolle voisi rakentaa minkäläisen pankin hyvänsä."

"Sitä minä en epäile — siitä vähästä, mitä minä hänestä näin, ja vielä vähemmästä, mitä häneltä kuulin; mutta minä en ajattele enää niin suuria pankeista kuin minä ennen tein. Ethän, pahastu, jos minä puhun suuni puhtaaksi, rakkaani?"

"Ei, en suinkaan; se huvittaa minua suuresti."

"Katsos siis", puheli Martin sydämellisesti, "minä en ole mitään muuta kuin barbaari, joka ottaa vastaan ensimmäisiä kokemuksia sivistyneestä elämästä. Sellaisten kokemusten täytyy, näyttää oudoilta ja ihmeellisiltä sivistyneestä ihmisestä."

"Mitäs sinä pidit minun serkuistani?" kysyi Ruth.

"Minä pidin heistä enemmän kuin noista toisista naisista. He ovat sangen suloisia ja hauskoja, eikä heissä ole ollenkaan tuota tehtyä ylimielisyyttä."

"Mutta pidithän sinä toisistakin naisista?"

Martin pudisti päätänsä.

"Tuo yhteiskunnallisiin asioihin innostunut nainen ei ollut mitään muuta kuin yhteiskunnallinen papukaija. Voinpa vanhoa, että jos sinä sinkoaisit hänet tähtien keskelle, kuten Tomlinson, hänen mieleensä ei johtuisi yhtään ainoaa itsenäistä ajatusta. Ja sitten tuo muotokuvamaalari, hän oli oikea kiusanhenki. Hänestä tulisi sopiva vaimo tuolle pankin kasöörielle. Ja entäs tuo musiikki-ihminen! Minä en välitä, kuinka vikkelät hänen sormensa ovat, kuinka erehtymätön hänen tekniikkansa, kuinka ihmeellinen hänen esittämistapansa — tosiasia on, ettei hän tiedä musiikista yhtään mitään."

"Hän soittaa ihanasti", väitti Ruth,

"Kyllä kai, hän on epäilemättä erinomainen musiikkivoimistelija, mutta musiikin sisäinen sielu on hänelle ihan tuntematon. Minä kysyin häneltä, mitä musiikki merkitsee hänelle — sinähän tiedät, että minä aina olen utelias tietämään juuri sen seikan — eikä hän tiennyt, mitä se hänelle merkitsi, lukuunottamatta sitä, että hän jumaloi sitä, että se oli taiteista suurin ja että se merkitsi hänelle enemmän kuin elämä."

"Sinä panit heidät sittenkin puhumaan ammatista", laukaisi Ruth.

"Sen tunnustan, ja jos he epäonnistuivat puhuessaan ammatistaan, kuvittelepa minun kärsimyksiäni, jos he olisivat puhuneet jostain muusta. Katsohan, minä olen tottunut ajattelemaan, että täällä ylhäällä, jossa kaikki sivistysmahdollisuudet ovat käytettävissä..." — hän vaikenä hetkeksi ja näki taas nuoruudenkuvan itsestensä kovareunaisessa hatussaan ja kaksirivisessä takissaan astuvan ovesta sisään ja hoippuvan lattian yli. "Kuten minä sanoin, minä ajattelin, että täällä ylhäällä kaikki miehet ja naiset olisivat säkenöiviä ja loistavia. Mutta nyt siitä vähästä, mitä minä olen heitä nähnyt, he ovat minusta kuin suuri tomppelien sakkki, ainakin useimmat heistä, ja voinpa lyödä veikkaa, että yhdeksänkymmentä sadasta on kuolettavan ikävyyttäviä. Katsos, tuo professori Caldwell — hän on aivan toisenlainen. Jokainen tuuma hänessä on miestä, ja jokainen atomi hänessä yhtyy kokonaisuuteen."

Ruthin kasvot kirkastuivat.

"Sano minulle jotakin hänestä", hän uteli. "Ei sitä, mikä on suurta ja loistavaa — ne puolet minä hänessä tunnen — vaan sellaista, mikä sinusta tuntuu vastenmieliseltä. Minä olen hirvittävän utelias kuulemaan."

"Ehkä minä itse joudun kiikkiin." Martin tuumi hymyillen hetkisen. "Etkö sinä tahtoisit sanoa minulle ensin? Tai, ehkä sinä et löydä hänessä mitään muuta kuin kaikkein parasta."

"Minä olen kuunnellut kaksi hänen luentosarjaansa ja tuntenut häntä kaksi vuotta; sen vuoksi minä juuri tahtoisin kuulla sinun ensimmäisen vaikutelmasi hänestä."

"Huonon vaikutelman, tarkoitat. Olkoon menneeksi, tässä sen kuulet. Hän on kaikkea sitä hyvää, mitä sinä luulet hänen olevan, arvelen — ainakin on hän hienoin ja henkevin miehen esikuva, mitä minä olen koskaan kohdannut. Mutta tuota miestä painaa salainen häpeä."

"Oh, ei, ei", hän huudahti kiireesti, "ei mikään halpamainen tai alhainen teko, sitä en tarkoita. Mutta minä tahtoisin sanoa, että hän on minusta kuin mies, joka on kurkistanut maljan pohjaan asti ja niin pelästynyt siitä, mitä siellä näki, että koettaa uskotella itselleen, ettei mitään nähnytkään. Ehkä tämä ei ole selvin tapa esittää ajatuksiani. Toisin sanoen: mies, joka on löytänyt tien salattuun temppeliin, mutta ei ole seurannut sitä, joka ehkä on nähnyt vilahduksia tuosta temppelistä ja koettaa jälkeinpäin vakuutella itselleen, että se oli vain lehtien muodostama näköhäiriö. Vielä toisella tavalla: mies, joka olisi voinut tehdä jotakin, mutta ei ole pannut tuohon tehtävään mitään arvoa ja koko ajan tuntee kuitenkin syvimmässä sydämessään haikean katumuksen, ettei sittenkin sitä tehnyt, joka salaisesti on nauranut teon tuottamalle palkkiolle ja sittenkin vielä salaisemmin kiihkeästi himoinnut tuon teon tuottamaa palkkiota ja riemua."

"Minä en ole käsittänyt häntä sillä tavalla", sanoi Ruth. "Ja toiselta puolen, minä en oikein selvään käsitä, mitä sinä tarkoitat."

"Sehän onkin vain epämääräinen tunne minussa", Martin kierteli. "Minulla ei ole mitään perusteita väitökselleni. Se on vain jonkinlainen tunne ja saattaa yhtä hyvin olla vääräkin. Sinä luonnollisesti tunnet hänet paremmin kuin minä."

Tästä illasta Ruthin luona Martin vei muassansa monta sekalaista ja ristiriitaista tunnelmaa. Pääasiaan nähden hän oli pettynyt, mutta samalla hän tunsu kiivenneensä noiden ihmisten tasalle. Toiselta puolen häntä siis rohkaisi hänen oma menestyksensä. Kohoaminen oli ollut helpompaa, kuin hän oli luullutkaan. Hän oli etevämpi kiipeämään kuin nuo muut (hän ei turhasta kainoudesta kieltänyt sitä itseltään), hän oli korkeammalla niitä, joiden joukkoon hän oli kiivennyt — lukuunottamatta luonnollisesti professori Caldwellia. Elämästä ja kirjoista hän tiesi enemmän kuin he, ja hän ihmetteli

suuresti, mihin loukkoihin ja roskakasoihin he olivat haudanneet kaiken saamansa tiedon. Hän ei tiennyt, että hän itse synnyinlahjaksi oli saanut erinomaisen voimakkaan järjen, eikä sitäkään, että ne ihmiset, jotka voivat sukeltaa syvyyksiin ja keksivät luovia ajatuksia, eivät olleet tavattavissa morselaisten vierashuoneista, eikä hän tiennyt sitäkään, että sellaiset ihmiset olivat yksinäisiä kotkia, jotka kaukana toisistaan liitelivät avaruuksissa huimaavissa korkeuksissa tämän maailman hyörintän ja laumaihmosten yläpuolella.

IV LUKU

Mutta onni näytti unohtaneen Martinin osoitteen, eivätkä sen sanansaattajat enää pysähtyneet hänen ovellensa. Kaksikymmentäviisi päivää hän teki työtä herkeämättä pyhät ja arjet valmistellen esseetänsä "Auringon häpeäpilkut" — pitkää tutkielmaa, joka sisälsi kolmekymmentätuhatta sanaa. Se oli varovainen hyökkäys Maeterlinckin koulukunnan kimppuun — hyökkäys positiivisen tieteen linnoituksesta ihmeuneksijain kimppuun, mutta hyökkäys, joka sittenkin sisälsi paljon hyväksytyihin totuuksiin sovellettua kauneutta ja ihmeellistä. Vähän myöhemmin hän täydensi hyökkäystensä tutkielmilla "Ihme-Uneksijat" ja "Oman minän mittapuu". Ja sitten hän alkoi näiden tutkielmiensa — lyhempien ja pitempien — puolesta maksaa matkarahoja aikakauskirjasta toiseen.

Tuon kahdenkymmenenviiden päivän kuluessa, jolloin hän valmisteli "Auringon häpeäpilkkuja", hän myi tilapäistuotteitaan kaikkiaan kuudella dollarilla ja viidelläkymmenellä sentillä. Sanaleikki oli tuottanut viisikymmentä senttiä, ja toinen, jonka hän myi hyvin arvossapidetylle joka viikko ilmestyvälle pilalehdelle, oli hankkinut dollarin. Hänen kaksi leikillistä runoansa oli tuottanut toinen kaksi ja toinen kokonaista kolme dollaria. Tulos oli, että kun hän oli käyttänyt kaiken liiketuttaviensa luoton — vaikka sekatavarakauppiaan luotto olikin kohonnut viiteen dollariin — hänen pyöränsä ja parhaat vaatteensa matkustivat takaisin panttilainastoon. Kirjoituskoneen vuokraajat kiristivät taas vuokraa viitaten siihen sopimukseen, että vuokra aina pitäisi maksaa etukäteen.

Rohkaistuneena pienistä onnistumisistaan Martin tarttui rivakasti kiinni tilapäistyöhönsä. Ehkäpä ne sittenkin voisivat taata hänelle toimeentulon. Hänen pöytänsä alle oli kokoontunut kaksikymmentä pientä juttua, jotka sanomalehtien lyhyitten juttujen yhtiö oli palauttanut. Hän luki ne moneen kertaan ja luuli pääsevänsä selville, miten sanomalehtien pikku juttuja ei pidä rakentaa, ja niin hän luuli voivansa keksiä niille varman kaavan. Hän huomasi, ettei sanomalehtijuttu saanut olla surullinen, ei saanut loppua onnettomasti, siinä ei saanut käyttää kaunista kieltä, ei teräviä ajatuksia eikä yleviä tunteita. Hentomielisyyttä siinä kyllä piti olla — paljon puhdasta ja makeata hentomielisyyttä — samaa laatua, joka hänen vihreässä nuoruudessaan oli saanut osaksensa hänen ihastuneet taputuksensa "neekerin taivaassa", kuten "Jumalan, isänmaan ja tsaarin puolesta" ja "Vaikka olen köyhä, olen toki rehellinen".

Saatuaan selville nämä periaatteet Martin laati itselleen kaavan noita pikku tehtäviä varten. Kaavassa oli kolme osaa: 1. rakastava pari täytyy saattaa epäsopuun ja erottaa; 2. jonkun ihmeen tai sankarityön kautta he taas yhdistyvät; 3. hääkellot. Kolmas osa oli peruslaadultaan kokonaan muuttumaton, mutta ensimmäisessä ja toisessa osassa sai ilmetä suurempaa vapautta aikaan ja tapauksiin nähden. Tuo rakastava pari piti joka tapauksessa erottaa mitä erilaisimmista syistä: väärinymmärryksestä, kohtalon oikusta, mustasukkaisten kilpailijain ja suuttuneitten vanhempain, viekkaitten holhoojain ja kadehtivain sukulaisten vuoksi ja niin edespäin ihan loppumattomiin. Heidät piti taas sovittaa ja johtaa yhteen siten, että rakastaja teki suuria urotöitä tai rakastava nainen osoitti suunnatonta hyvyttä ja jaloutta, tai muuttui toisen rakastavaisen sydän, viekas holhooja pakotettiin tunnustamaan, tai ilmaisivat kadehtivat sukulaiset ja mustasukkainen kilpailija kelvottomuutensa, tai saatiin ilmi odottamaton salaisuus, tai valloitettiin tytön sydän väkirynnäköllä siten, että rakastaja pantiin osoittamaan suunnatonta jaloutta ja uhrautuvaisuutta ja niin edelleen, loputtomiin. Erittäin hienoa ja viehättävää oli antaa tytön tehdä tuo sovintoehdotus, ja Martin keksi lakkaamatta yhä uusia ja näppäriä sivuseikkoja. Mutta hääkellot lopussa olivat niin rajoitetut, ettei niiden suhteen saanut keksiä mitään vaihtelua; vaikkapa taivas palaisi ja tähdet putoaisivat, hääkellot sittenkin soivat aina samalla tavalla. Mitä kertomuksen laajuuteen tuli, määräsi kaava vähintäänkin tuhatkaksisataa sanaa ja enintään tuhatviisisataa.

Ennen kuin Martin aloitti näitä pikku kertomuksiansa, hän teki puolisen tusinaa suunnitelmia, joilta hän aina kysyi neuvoa antaessaan kyhäyksillensä lopullista muotoa. Nämä suunnitelmat olivat kuin matemaatikon nerokkaat kaavat, joita saattoi lukea alhaalta ylös ja ylhäältä alas, oikealle ja vasemmalle, ja kun varmasti otti lukuun viivat ja tusinan verran sarakkeita, saattoi ihan ajattelematta ja järkeään vaivaamatta tehdä varmoja ja erehtymättömiä johtopäätöksiä. Näitä kaavoja käyttäen saattoi Martin puolessa tunnissa tehdä tusinan suunnitelmia, jotka hän pani odottamaan ja täytteli tarpeen

vaatiessa. Hän huomasi, että hän helposti saattoi valmistaa niistä aina yhden joka päivä vakavan työn jälkeen ennen maata menoa. Kuten hän myöhemmin Ruthille tunnusti, hän saattoi tehdä sitä vaikka unissa. Todellinen työ oli suunnitelman laatimisessa, muu kaikki kävi koneellisesti.

Hän ei vähintäkään epäillyt tämän suunnitelmansa vaikutusta, ja kun hän nyt kerran oli saanut selville toimituksien ajatussuunnan, hän lupasi varmasti itselleen, että ne kaksi juttua, jotka hän ensiksi lähetti, tuottaisivat hänelle maksuosoituksia. Ja maksuosoituksia ne toivat, neljä dollaria kappale, kahdentoista päivän kuluttua.

Sillä aikaa hän teki uusia ja hämmästyttäviä havaintoja aikakauskirjoihin nähden. Vaikka *Transcontinental* oli julkaissut "Kellojen soiton", ei maksuosoitusta ollut kuulunut. Martin tarvitsi sitä, ja hän kirjoitti siitä. Tuli vain kiertelevä vastaus ja pyyntö, että he saisivat julkaistakseen lisää hänen kynänsä tuotteita. Hän oli käynyt nälkäisenä kaksi päivää odotellen tuota vastausta, ja sen saavuttua hän vei pyöränsä panttiin. Hän kirjoitti säännöllisesti kaksi kertaa viikossa *Transcontinentalille* noista viidestä dollarista, mutta vastauksia tuli hyvin harvoin. Hän ei tiennyt, että *Transcontinental* oli viettänyt vuosia kituvaa elämää, että se oli neljännessä tai kymmenennen luokan lehti, jolla ei ollut pohjaa eikä perustaa, ei arvoa eikä juuri levikkiäkään ja jonka ilmoitukset olivat melkein armeliaisuuden osoituksia. Hän ei tiennyt sitäkään, että tuo samainen *Transcontinental* oli toimittajansa ja ammatillisten ilmoitusten kerääjiensä ainoa elinkeino, josta he voivat toimeentulonsa kiskoa vain siten, että jättivät vuokransa ja laskunsa maksamatta, jos suinkin saattoivat livittää niitä pakoon. Eikä hän myöskään voinut arvata, että tuo hänelle tuleva viisidollarinen oli mennyt erään ilmoitusten kerääjän talon maalaamiseen Alamedassa tai oikeastaan maaliin, sillä mies itse teki työn iltapäivisin, koska hänellä ei ollut varaa palkata ammattiyhdistyksen jäseniä ja koska se ensimmäinen maankiertäjä, jonka hän oli toimeen ottanut, oli saanut häneltä heti sellaisen potkun, että oli täytynyt mennä sairashuoneeseen parantelemaan katkennutta solislua.

Eivät myöskään ne kymmenen dollaria, joista Martin oli myynyt "Aartenetsijänsä" chicagolaiselle sanomalehdelle, lämmittäneet hänen kättänsä. Artikkelit kyllä oli julkaistu jo aikoja sitten, kuten hän itse oli lukenut Central-lukusalissa, mutta toimittajalta ei kuulunut ainoatakaan sanaa. Hänen kirjeensä jätettiin vastaamatta, vaikka hän merkityttämällä ne kirjoihin tiesi varmasti, että ne olivat saapuneet perille. Se ei ollut mitään muuta kuin suoranaista ryöstöä, hän päätteli — kylmäveristä varkautta. Hänen nähdessään nälkää näpisteltiin hänen varojansa, hänen kauppatavaraansa, joka yksistään hänelle leipää tuotti.

Youth and Age oli viikkolehti, ja se oli julkaissut kaksi kolmasosaa hänen kaksikymmentäyksituhatta sanaa sisältävästä sarjastansa, mutta sitten se teki konkurssin. Siinä katosi kaikki toivo hänen kuudestatoista dollaristaan.

Kaiken kukkuraksi hän menetti "Ruukkunsa", jota hän piti kaikkein parhaana kynänsä tuotteena. Epätoivoissaan hän oli lähettänyt sen *The Bellow* -nimiselle hienoston viikkolehdeksi San Franciscoon. Pääsyynä siihen, että hän oli lähettänyt sen tälle julkaisulle, oli ollut lyhyt matka, koska tarvitsi vain kulkea lahden yli Oaklandista toimitukseen, joten vastaus joutuisi tuota pikaa. Kahta viikkoa myöhemmin hän suunnattomaksi ilokseen näki, sanomalehtikioskissa, lehden viime numeron, jossa hänen kertomuksensa oli julkaistu kunniapaikalla ja runsaasti kuvitettuna. Sykkivin sydämin hän meni kotiinsa arvailen, kuinka paljon hänelle maksettaisiin hänen parhaasta tuotteestaan. Myös se nopeus, jolla se oli hyväksytty ja julkaistu, riemastutti häntä. Ettei toimittaja ollut mitään etukäteen puhunut hänelle, se teki hänen hämmästyksensä sitä suuremmaksi. Odotettuaan viikon, kaksi ja vielä puoli lisäksi, epätoivo voitti arkuuden, ja hän kirjoitti *The Bellowin* toimittajalle huomauttaen, että jonkin erehdyksen tai huolimattomuuden tähden hänen pieni saatavansa oli varmaankin unohdettu.

"Vaikka se ei olisi enempää, kuin viisi dollaria", ajatteli Martin itsekseen, "voin minä kuitenkin ostaa sillä kylliksi herneitä ja papuja voidakseni kirjoittaa tusinan samanlaisia ja parempiakin."

Vastaukseksi tuli toimittajan kirje, joka lopuksi herätti Martinin ihastusta.

"Me kiitämme teitä", kuului se, "teidän erinomaisesta avustuksestanne. Koko toimitus oli siihen erittäin ihastunut, ja kuten näette, me olemme julkaisseet sen viivyttämättä kunniapaikalla. Toivomme hartaasti, että kuvitus olisi teitä miellyttänyt."

"Tarkemmin lukiessamme kirjettäanne huomaamme teidän johtuneen sellaiseen harhaluuloon, että me maksamme tilaamattomista käsikirjoituksista. Sellainen ei kuitenkaan ole meidän tapamme, ja kuten tiedätte, saimme käsikirjoituksenne tilaamatta. Saadessamme kertomuksenne me luonnollisesti otaksuimme teidän tietävän meidän periaatteemme. Me voimme vain syvästi valittaa tätä onnetonta väärinkäsitystä ja vakuutamme teille kunnioitustamme. Vielä kerran kiittäen arvoisasta lähetyksestänne ja toivoen saavamme lähitulevaisuudessa lisää jämme jne."

Siinä oli vielä jälkikirjoitus, että vaikka *The Bellowia* ei juuri kenellekään vapaasti toimiteta, tuotti

heille kuitenkin suurta mielihyvää saada lähettää lehti hänelle ilmaiseksi vuoden loppuun.

Saatuahan tämän opetuksen Martin kirjoitti kaikkien käsikirjoitustensa alkuun: "Tarjotaan käytettäväksenne määräämämme korvausta vastaan."

"Jonakin päivänä", hän lohdutteli itseänsä, "he niitä rukoilevat *minun* määräämilläni ehdoilla käytettäväkseen."

Tähän aikaan hänessä syntyi kiihkeä halu tehdä kaikki niin täydellisesti kuin suinkin, ja sen vuoksi kirjoitettiin korjailien uudestaan "Katusulku", "Elämän viini", "Ilo", "Merilauluja" ja muita aikaisempia kyhäelmiä. Kuten ennen, tuntui hänestä taas yhdeksäntoista tunnin työpäivä liian lyhyeltä. Hän kirjoitti tavattomasti ja luki vieläkin enemmän unohtaen raataessaan kokonaan sen tuskan, minkä tupakan hylkääminen hänelle oli tuottanut. Lääkkeen, jonka Ruth oli hankkinut hänelle tuota pahaa tottumusta vastaan, hän pani hyllyn kaukaisimpaan nurkkaan. Erittäinkin nälän kouristellessa häntä kidutti virkistysaineen puute, eikä väliä, kuinka usein hän voitti tuon himon, se asui hänessä kuitenkin yhtä voimakkaana kuin milloinkaan ennen. Hän piti kieltäymystään suurimpana voittona, mihin hän koskaan oli kyennyt. Ruthin ajatus siitä oli, että Martin vain teki oikein eikä muuta. Hän osti taskurahoillaan hänelle tupakan vastustajain merkin ja muutamien päivien kuluttua unohti koko asian.

Martinin konemaisesti tehdyillä jutuilla, vaikka hän vihasi ja inhosi niitä, oli menestystä. Niiden avulla hän saattoi lunastaa kaikki panttauksensa, maksoi melkein kaikki velkansa ja osti uudet kumit polkupyöräänsä. Nuo pikku jutut toivat joka tapauksessa pataan keittämistä ja antoivat hänelle tilaisuutta arvokkaaseen työhön, johon häntä yhä edelleenkin innostivat nuo *White Mouse*lta saamansa neljäkymmentä dollaria. Siinä oli hänen toivonsa ankkuri, ja hän luotti varmasti siihen, että todella ensiluokkaiset aikakauskirjat maksavat tuntemattomallekin kirjailijalle saman palkkion, ellei paremminkin. Mutta kysymys oli siitä, miten päästä ensiluokkaisten aikakauskirjojen palstoille. Hänen parhaat kertomuksensa, esseensä ja runonsa kiersivät kerjäten näiden toimistoissa, ja kuitenkin hän luki joka kuukausi tusinoittain kömpelöitä, proosallisia ja epätaiteellisia juttuja niiden palstoilta. "Jospa edes yksi ainoa toimittaja", hän ajatteli joskus, "laskeutuisi alas mahtavuutensa korkeuksista ja kirjoittaisi minulle yhden ainoan rohkaisevan rivin! Ei väliä, vaikka minun tuotantoni hänen mielestään on tavatonta, ei väliä silläkään, että se on kelvotonta, varovalle järjelle käsittämätöntä, niissä kuitenkin, toden totta, täytyy olla edes joku säkene — joku ehkä liioiteltu — mutta kuitenkin säkene, joka heitäkin voi lämmittää." Ja sen jälkeen hän taas lähetti jonkun käsikirjoituksistansa, vaikkapa "Seikkailun" uudestaan maailmalle ja luki taas hylkäyslipun melkein henkeään pidätellen, turhaan etsien, eikö näkisi äänettömissä toimittajissa elonmerkkejä.

Kun Kalifornian suloinen kevät saapui, tuli hänen suurten tulojensa aikakaudesta loppu. Useita viikkoja oli häntä kiusannut juttuja välittävän sanomalehtiyhtiön outo äänettömyys hänen pikku juttuihinsa nähden. Silloin eräänä päivänä tuli yhdellä kertaa takaisin kymmenen hänen konemaisesti laatimaansa pikku juttua. Niitä seurasi oikein kirje, jossa selitettiin, että toimisto oli aivan ylenmäärin täynnä tuollaisia juttuja ja että kuluisi useita kuukausia, ennen kuin niitä mahdollisesti tarvittaisiin lisää. Martin oli aivan horjumatta luottanut noiden juttujen voimaan. Tähän asti oli tuo yhtiö maksanut hänelle viisi dollaria jokaisesta ja hyväksynyt jokikisen hänen lähettämänsä. Niinpä hän oli pitänyt noita jo oikeastaan myytyinä ja elänyt aivan kuin hänellä olisi ollut viisikymmentä dollaria pankissa. Siksi hänelle alkoi oikea nälkäkoulu, jonka aikana hän koetti myydä aikaisimpia teoksiansa julkaisuille, jotka eivät mitään maksaneet, ja myöhempiä aikakauskirjoille, jotka eivät niitä ostaneet. Tämän tähden täytyi kulkea taas edestakaisin sitä tietä, joka johti Oaklandin panttilainastoon. Muutamat sanaleikit ja pienet leikilliset runot, jotka hän möi eräälle New Yorkin viikkolehdele, tekivät hänelle olemassaolon mahdolliseksi. Juuri tähän aikaan hän kirjoitti kyselykirjeitä useille suurille kuukausi- ja neljännesvuosijulkaisuille ja sai vastauksista tietää, että he sangen harvoin hyväksyivät lähetettyjä kirjoituksia, vaan että melkein kaikki heidän artikkelinsa saatiin siten, että ne tilattiin ammattimiehiltä, jotka olivat saavuttaneet kuuluisuuden kukin alallansa.

V LUKU

Se oli Martinille kova kesä. Käsikirjoitusten lukijat ja toimittajat olivat kesälomilla, ja julkaisut, jotka tavallisesti palauttivat käsikirjoitukset kolmessa viikossa, tarvitsivat siihen nyt kolme kuukautta ja enemmänkin. Ainoa lohdutus, mikä hänellä siitä oli, oli se että postimerkit säästyivät. Vain ryöstötoimistot näyttivät olevan ahkerassa toimessa, ja niille Martin menetti monet aikaisemmista tuotteistaan, sellaiset kuin "Helmenpyytäjät", "Merenkulku elinkeinona", "Merikilpikonien pyydystäminen" ja "Luoteisväylä". Kaikista näistä käsikirjoituksista hän ei saanut penniäkään. Oli kyllä

totta, että hän kuusikuukautisen kirjeenvaihdon jälkeen sovittelun kautta sai partaveitsen "Merikilpikonnien pyydystämisestä" ja että *Acropolis*-lehti lupasi hänelle viisi dollaria käteistä ja viiden vuoden ajaksi ilmaisen lehden "Luoteisväylästä" rehellisesti täyttäen sopimuksen loppuosan.

Sonetilla Stevensonista hänen oli onnistunut riistää kaksi dollaria eräältä bostonilaiselta toimittajalta, joka julkaisi kuukauslehteä Matthew Arnoldin maulla ja pennittömällä kukkarolla. "Peri ja helmi", sukkela, kaksisataa säettä sisältävä pilaruno, joka juuri kuumana oli taottu hänen aivoistaan, voitti erään San Franciscossa ilmestyvän, suurten rautateitten etuja palvelevan aikakauslehden toimittajan sydämen. Kun toimittaja kirjoitti tarjoten palkkioksi vapaata rautatielippua, kirjoitti Martin vastaan kysyen, voisiko tuon lipun siirtää toiselle. Sitä ei voinut, ja kun hän siten oli pelastunut lipun kaupitsemiselta, hän pyysi palauttamaan runonsa. Takaisin se tuli toimittajan pahoittelun seuraamana, ja Martin lähetti sen uudestaan San Franciscoon, tällä kertaa *The Hornetille*, arvossa pidetylle kuukauslehdelle, jonka oli kohottanut suureen maineeseen sen ensimmäinen toimittaja ja perustaja, maankuulu sanomalehtimies. Mutta *The Hornetin* aurinko oli alkanut peittyä sumuun jo paljoa ennenkuin Martin oli syntynytään. Sen toimittaja lupasi Martinille viisitoista dollaria tuosta runosta, mutta kun se oli julkaistu, näytti koko lupaus unohtuneen. Kun useita hänen kirjeitensä oli jätetty vastaamatta, Martin kirjoitti viimein oikein kiukkuisen kirjeen, ja se toi vastauksen. Sen oli kirjoittanut uusi toimittaja, joka kylmästi ilmoitti Martinille, ettei hän voi olla vastuunalainen edeltäjänsä erehdyksistä ja ettei hän omasta puolestaan ajatellut kovinkaan suuria tuosta "Peristä ja helmestä" ["Peri and the Pearl"].

Mutta *The Globe*, muuan chicagolainen aikakauslehti kohteli Martinia kaikkein hävyttömimmin. Hän oli kieltäytynyt tarjoamasta "Merilaulujansa" julkaistavaksi, ennen kuin nälkä hänet siihen pakotti. Saatuaan matkapassit tusinalta aikakauslehdeltä pysähtyi se lopulta *The Globen* toimistoon. Kokoelmassa oli kolmekymmentä runoa, ja hänen tuli saada dollari kustakin. Ensimmäisenä kuukautena julkaistiin neljä, ja hän sai heti neljän dollarin maksuosoituksen, mutta kun hän luki niitä, hän kauhistui nähdessään, miten pahoin niitä oli pidetty. Jossakin tapauksessa nimi oli muutettu, "Loppu" esimerkiksi oli muutettu "Lopettamiseksi" ja "Uloimpien riuttojen laulu" "Koralliriuttojen lauluksi". Kerran oli annettu aivan toinen nimi — ihan väärä nimi — hänen lapselleen. Hänen "Revontuliensa" sijalle toimittaja oli painattanut "Linnunradan". Mutta vielä kauheampaa oli nähdä, miten itse runot oli turmeltu. Martin valitti ja hikoili, ja upotti sormensa tukkaansa. Lauseita, säkeitä ja kokonaisia säkeistöjä oli pyyhitty pois tai käännelty mielin määrin, niin että ne olivat muuttuneet aivan käsittämättömiksi. Joskus säkeitä ja säkeistöjä oli "tehty" hänen säkeittensä sijalle. Hän ei voinut otaksua, että täysjärkinen toimittaja olisi tähän syyllinen, vaan hänen uudistuva päätelmänsä oli, että tämä oli juoksupojan tai latojan tihutyötä. Martin kirjoitti viivyttelämättä ja pyysi toimittajaa lakkauttamaan julkaisun ja palauttamaan runot hänelle. Hän kirjoitti uudestaan ja uudestaan rukoillen, vaatien ja uhaten, mutta hänen kirjeensä jätettiin vastaamatta. Kuukausi kuukauden jälkeen tuo pahoinpitely jatkui, kunnes kaikki kolmekymmentä olivat ilmestyneet, ja kuukausittain hän sai maksuosoituksen niistä, jotka olivat ilmestyneet edellisissä numeroissa.

Huolimatta näistä lukuisista epäonnistumisista piti häntä yllä muisto niistä neljästäkymmenestä dollarista, jotka hän oli saanut *White Mouselta*, vaikkakin hänen täytyi antautua yhä enemmän ja enemmän tilapäistyöhön. Hän keksi oikean leipäpuun maataloudellisissa viikkolehdistä ja ammattijulkaisuissa, mutta uskonnolliset viikkolehdet antoivat hänen helposti ymmärtää, ettei hänen nälkäänääntymisestään olisi mitään vahinkoa. Veden ollessa näin matalimmillaan, kun hänen musta pukunsa oli pantissa, hän teki oikein julkisen hyökkäyksen — ainakin hänestä tuntui siltä — ottamalla osaa kilpailuun, jonka järjesti Maaseudun Tasavaltalais-Puolueen Vaalikomitea. Kilpailussa oli kolme haaraa, ja hän vastasi niihin kaikkiin nauraen katkerasti itselleen, että hän oli pakotettu niin arvottomaan taisteluun elämänsä puolesta. Hänen runonsa sai ensimmäisen palkinnon, kymmenen dollaria, hänen vaalilaulunsa toisen palkinnon viisi dollaria ja hänen artikkelinsa "Tasavaltalaisen Puolueen periaatteista" ensimmäisen palkinnon kaksikymmentä dollaria, joka oli hänelle sangen mairittelevaa, kunnes hän alkoi koota noita palkintojansa. Jotakin hullua oli sattunut tuossa Maaseudun Vaalikomiteassa, sillä vaikka siinä oli jäsenenä eräs rikas pankkimies ja senaattori, noita rahoja ei kuitenkaan kuulunut. Kun tämä asia oli vielä kuumimmillaan, hän tunsu ymmärtävänsä myöskin Demokraattisen Puolueen periaatteita ja voitti ensimmäisen palkinnon samanlaisessa kilpailussa. Ja vielä kaiken lisäksi hän sai tämän kaksikymmentä dollaria. Mutta ensimmäisestä yrityksestä voittamiansa neljäkymmentä dollaria hän ei ikinä saanut.

Keksiessään keinoja, miten helpoimmin voisi käydä Ruthia tervehtimässä, hän päätti, että pitkä kävelymatka Pohjois-Oaklandista Ruthin kotiin ja päinvastoin veisi liian paljon aikaa ja hän vei mustan pukunsa panttiin vapauttaakseen pyöränsä. Tämä oli käytännöllinen keino, sillä se säästi monta tuntia työhön ja antoi muuten tilaisuuden seurustella Ruthin kanssa. Pari polvihousuja ja vanha ihotakki muodosti sangen soveliaan puvun, jolla saattoi iltaisin tehdä Ruthin kanssa yhteisiä pyörämatkoja. Sitä paitsi hänellä ei nyt ollutkaan juuri tilaisuutta tavata lemmittyänsä Morsen talossa, sillä rouva Morse jatkoi tarmokkaasti seurallisia harrastuksiaan. Ne verrattomat olennot, joita hän siellä tapasi ja joihin

hän vain vähän aikaisemmin oli katsonut ylöspäin, ikävystyttivät häntä nyt aivan pelottavasti. He eivät enää olleet hänen mielestään niin korkealla. Kova työ, kärsimykset ja lakkaamattomat pettymykset olivat tehneet hänet hermostuneeksi ja kärtyisäksi, ja tuollaisten ihmisten löpöttely teki hänet hulluksi. Hän ei suinkaan ollut liian itserakas. Hän punnitsi heidän ajatustensa ahtautta sillä mitalla, jonka hän oli saanut suurten ajattelijain teoksista. Ruthin kotona hän ei koskaan tavannut laajakatseisia ihmisiä — lukuunottamatta professori Caldwellia, ja häntä hän oli tavannut vain yhden ainoan kerran. Kaikki nuo muut olivat pelkkiä tomppeleita, pintapuolisia, suurellisia ja tietämättömiä. Heidän tietämättömyytensä häntä hämmästytti kaikista eniten. Mikä ihme heitä vaivasi? Mihin he olivat hävittäneet kaiken kasvatuksensa? He olivat käyttäneet samoja kirjoja kuin hänkin. Kuinka oli ollut mahdollista, etteivät he olleet saaneet niistä kerrassaan mitään?

Hän tiesi, että oli olemassa ylevää henkevyyttä ja syvällisiä, todellisia ajattelijoita. Hänellä oli todistuksia kirjoista — kirjoista, jotka olivat kasvattaneet häntä ja kohottaneet hänet morselaisen ahdashenkisyyden yläpuolelle. Hän tiesi, että maailmassa oli korkeampaa henkevyyttä kuin mitä oli tavattavissa tässä morselaisten seurapiirissä. Hän luki novelleja Englannin seuraelämästä, ja niissä hän näki välähdykseltä miehiä ja naisia, jotka puhuivat politiikkaa ja filosofiaa. Ja hän oli lukenut suurten kaupunkien salongeista, yksinpä Yhdysvalloissakin, joihin taide ja nero kokoontuivat. Hulluudessaan hän menneisyydessä oli luullut, että kaikki hyvinhoidetut ihmiset työväen luokan yläpuolella olivat syntymälahjaksi saaneet henkevyuden voiman ja kauneuden tajun. Sivistys ja kovetetut kaulukset olivat hänestä kuuluneet erottamattomasti yhteen, ja hän tunsikin pettyneensä luulossaan, että korkea koulukasvatus ja mestarillisuus olivat yksi ja sama asia.

Hyväpä siis, hän taisteli päästäksensä yhä eteenpäin ja ylös. Ja hän ottaisi Ruthin kanssansa. Hän rakasti häntä syvästi ja oli varmasti vakuuttunut, että Ruth olisi loistava tähti millaisessa salongissa hyvänsä. Samaten kuin hän selvästi käsitti, että hänen aikaisempi ympäristönsä oli häntä itseään pitänyt vankina, hän käsitti, että Ruth myös oli aivan samanlaisessa vankeudessa. Tyttö paralla ei ollut ollut tilaisuutta kehittää itseään. Hänen isänsä hyllyillä olevat kirjat, seinillä olevat maalaukset ja musiikkiteokset olivat vain prameilua. Oikealle kirjallisuudelle, todelliselle maalaukselle ja todelliselle musiikille morselaiset ja heidän kaltaisensa olivat kuolleet. Ja kaikkia niitä suurempi oli itse elämä, josta he olivat toivottoman tietämättömiä. Huolimatta unitaarisista ja vanhoillis-vapaamieliseen naamariin puetuista taipumuksistaan he olivat jääneet kaksi miespolvea selittävän tieteen jälkeen; heidän henkinen kehityksensä oli keskiaikaista, samalla kun heidän ajatuksensa olemassaolon ja elämän kaikkeuden yksinkertaisimmista totuuksista tuntui omaksuneen yliaistillisen ja hämäräperäisen käsityskannan, joka oli yhtä nuori kuin nuorin rotu, yhtä vanha kuin luolaihminen, ja vanhempi, — joka sai pleistoseenian ajan apinaihminen pelkäämään pimeässä; joka pani ensimmäisen ajattelemattoman hebrealaisen luulemaan, että Eeva tuli lihaksi Aatamin kylkiluusta; joka sai Descartesin rakentamaan ihanteellisen järjestelmänsä maailman kaikkeudesta oman vähäpätöisen minänsä perustalle; ja joka johti kuuluisaa brittiläistä kirkonmiestä julistamaan kehitysoopin mitättömäksi niin purevan ivallisesti, ettei hän vain saavuttanut heti paikalla hyväksymistä ja suosionosoituksia, vaan raapusti vielä nimensä pahamaineisilla variksenvarpailta historian lehdille.

Niin mietti Martin ja mietti edelleen, kunnes hänelle selvisi, että ero näiden asianajajien, upseerien, liikemiesten ja pankkivirkailijoiden ja niiden työväenluokan miesten välillä, jotka hän oli tuntenut, oli vain siinä ruoassa, jota he söivät, vaatteissa, joita käyttivät, ja naapureissa, joitten kanssa elivät. Tietysti heistä kaikista puuttui jotakin, jota hän löysi itsestään ja kirjoista. Morset olivat näyttäneet hänelle parasta, mitä heidän yhteiskunnallinen asemansa voi tuottaa, eikä hän suinkaan ollut hurmaantunut siitä. Itse vaivaishoitolainen, rahanlainaajien orja, ja kuitenkin hän tunsikin olevansa kaikkien niiden yläpuolella, joita hän tapasi Morsen talossa; ja kun hän oli saanut käyttökelpoisen pukunsa pois pantista, hän liikkui heidän keskellään kuin elämän kuningas väristen siitä alennuksen tunteesta, jota joku prinssi kärsisi, jos hänet tuomittaisiin elämään vuohipaimenten kanssa.

"Te vihaatte ja pelkäätte sosialisteja", hän huomautti herra Morselle eräänä iltana päivällistä syödessä, "mutta miksi? Ettehän te tunne heitä ettekä heidän oppejansa."

Keskustelun oli johtanut tälle ladulle rouva Morse, joka koko illan oli tarkoituspärisesti laulanut herra Hapgoodin ylistystä. Kasööri oli Martinin musta lammas, ja hänen hyvä tuulensa saattoi sangen helposti kadota, kun tuli kysymys tästä tyhmyyksien loistavasta edustajasta.

"Kyllä", oli hän sanonut, "Charlie Hapgood on niin sanottu tulevaisuuden mies — joku on minulle sanonut hänestä niin paljon. Ja se on totta. Hän kohoaa vielä kuvernöörin tuolille, ennen kuin hän kuolee ja — kuka tietää? — ehkä Yhdysvaltain Senaattiin."

"Mikä panee teidät ajattelemaan niin?" kysyi rouva Morse.

"Minä olen kuullut hänen puhuvan vaalitulaisuudessa. Se oli niin taitavan typerä ja epäitsenäinen ja samalla niin vakuuttava, etteivät johtajat voi muuta kuin pitää häntä varmana ja luotettavana, samalla kun hänen mauttomuutensa olivat niin keskinkertaisen äänestäjän mauttomuuksien kaltaisia, että — oh,

no niin, tiedättehän, miten jokainen imarteleo sitä ihmistä, joka on pukeo sanoiksi juuri hänen ajatuksensa ja tarjoaa niitä ominansa hänelle."

"Minä todellakin luulen, että sinä olet mustasukkainen herra Hapgoodille", virkahti Ruth tarttuoen puheeseen.

"Taivas varjelkoon!"

Se kauhun ilme, joka oli kohonnut Martinin kasvoille, kiihoitti rouva Morsen taisteluhalu.

"Te todellakaan ette tahtone sanoa, että herra Hapgood olisi tyhmä?" hän kysyi jäätävän kylmästi.

"Ei kai tyhmempi kuin keskinkertainen tasavaltalainen", kuului vastaus, "tai tavallinen demokraatti. Ne ovat tyhmiä kaikki tyynni, elleivät ole viekkaita, ja harvat heistä ovat viekkaita. Ainoat viisaat tasavaltalaiset ovat miljonäärit ja heidän tietoiset aseenkantajansa. He tietävät, millä puolella on voi heidän leivällään, ja he tietävät, miksi."

"Minä olen tasavaltalainen", keskeytti herra Morse kevyesti. "Sanokaapa, mihin luokkaan te minut asetatte."

"Oh, te olette tietämättänne aseenkantaja."

"Aseenkantaja?"

"No, miksi ei? Te palvelette yläluokan harrastuksia. Teillä ei ole mitään tekemistä työväenluokan eikä rikosasiain kanssa. Teidän tulonne eivät ole riippuvaiset vaimonpieksäjistä eikä taskuvarkaista. Te saatte toimeentulonne yläluokan herroilta, ja se, joka elättää toista, on hänen herransa. Kas niin, te olette siis aseenkantaja. Teidän tulee tukea yhteiskunnan pääomiaomistavia yhdistyksiä, koska te palvelette niitä."

Herra Morsen kasvot punottivat hiukan.

"Minä tunnustan, herraseni", hän sanoi, "että te puhutte kuin joku sosialistiroisto."

Juuri sellaisena hetkenä Martin teki huomautuksensa:

"Te vihaatte ja pelkäätte sosialisteja, mutta miksi? Te ette tunne heitä ettekä heidän oppejansa."

"Teidän elämänviisautenne kuuluu aivan sosialistien opilta", vastasi herra Morse, jolloin Ruth tuijotti levottomana toisen kasvoista toisiin ja rouva Morse säteili onnesta ja tyytyväisyydestä, kun oli sattunut näin onnellinen tilaisuus, joka saattoi herättää hänen herransa ja miehensä vastenmielisyyttä tuohon nuorukaiseen.

"Se, että minä sanon, että tasavaltalaiset ovat tyhmiä ja pitävät vapautta, tasa-arvoisuutta ja veljeyttä särkyneinä saippuakuplina, ei tee minua sosialistiksi", sanoi Martin hymyillen. "Ei sekään, että minä epäilen Jeffersonia ja sitä epätieteellistä ranskalaista, johon hän oppinsa perustaa, tee minua sosialistiksi. Uskokaa minua, herra Morse, te olette lähempänä sosialisteja kuin minä, joka olen heidän vannoutunut vihollisensa."

"Nyt te suvaitsette laskea leikkiä", oli kaikki, mitä toinen sai sanotuksi.

"En ollenkaan. Minä puhun aivan tosissani. Te vielä uskotte tasa-arvoisuuteen, ja kuitenkin te työskentelette lakimiesyhdistyksessä ja nuo yhdistykset päivästä päivään yhä ahkerammin työskentelevät tasa-arvoisuuden hävittämiseksi. Ja te sanotte minua sosialistiksi sen tähden, että minä kiellän tasa-arvoisuuden, sen tähden, että minä vain väitän sitä, mitä te elämässänne toteutate. Tasavaltalaiset ovat tasa-arvoisuuden vihollisia, vaikka useimmat heistä taistelevat tasa-arvoisuutta vastaan juuri tuo kaunis sana huulillansa. Sen tähden minä sanon heitä tyhmiksi. Mitä minuun tulee, minä olen yksilöllisyyden kannattaja. Minä ajattelen, että kilpajuoksu on liian kiihkeä, taistelu liian ankara. Se on se läksy, jonka minä olen oppinut kehitysooista — tai vähintäänkin luulen oppineeni. Kuten sanoin, minä olen yksilöllisyyden kannattaja, ja yksilöllisyys on sosialismin ikuinen ja vannoutunut vihollinen."

"Mutta tehän käytte sosialistien kokouksissa", iski herra Morse.

"Tietysti, juuri kuten vakooja käy vihollisen leirissä. Miten muuten te voisitte oppia vihollisenne voimaa tuntemaan? Sitä paitsi, minua huvittavat heidän kokouksensa. He ovat hyviä taistelijoita, ja olkootpa sitten oikeassa tai väärässä, he ovat lukeneet kirjoja. Jokainen heistä tietää enemmän kehitysooista ja kaikista muista opeista kuin joku tavallinen teollisuuspomo. Kyllä, kyllä minä olen ollut puolessa tusinassa heidän kokouksiansa, mutta se ei tee minusta sosialistia enempeä kuin herra Charlie

Hapgoodin juhlapuheen kuunteleminen tekee minusta tasavaltalaista."

"Minä en sille mitään voi", sanoi herra Morse vältellen, "että uskon teidän kuitenkin kallistuvan sinne päin."

"Todentotta!" ajatteli Martin itseksensä, "hän ei tiedä kerrassaan mitään siitä, mistä minä juuri hänelle puhuin. Hän ei ole ymmärtänyt yhtään sanaa. Mihän ihmeeseen hän on kasvatuksensa ja sivistyksensä hukannut?"

Tällä tavalla Martin oli joutunut silmä silmää vasten taloudellisen tai luokkamoraalin kanssa, ja pian se näytti hänestä suunnattomalta hirviöltä. Omalta kohdaltaan hän oli yksilöllinen moralisti, ja vastenmielisempää kuin typerä pöyhkeys oli hänestä noiden häntä ympäröivien ihmisten moraalit, joka oli merkillinen taloudellisten, metafysillisten, siveellisten tunteitten ja kuvitelmain sekamelska.

Samanlaisen hämmästyttävän esimerkin hän sai paljoa lähempänä omaa kotiansa. Hänen sisarensa Marian oli seurustellut erään työteliään, nuoren mekaanikon kanssa, joka oli syntyperältään saksalainen ja joka perinpohjin opittuaan ammattinsa oli perustanut polkupyöräin korjauspajan. Sen rinnalla hän oli ruvennut välittämään halpoja polkupyöriä ja teki erinomaisia kauppoja. Marian oli käynyt Martinin luona juuri vähää ennen kuin kihlaus julkaistiin ja käydessään leikillä ennustanut Martinin kädestä hänen tulevaisuuttansa. Tullessaan seuraavan kerran vierailulle hän toi Hermann von Schmidin mukansa. Martin teki kunniaa ja onnitteli molempia iloisen leikkisellä tavallaan, joka ei kuitenkaan erikoisesti miellyttänyt hänen sisarensa tollomaista rakastajaa. Tämä vaikutelma tuli yhä pahemmaksi, kun Martin luki ääneen puolisen tusinaa runosäkeistöjä, jotka hän oli rustannut sisarensa edellisen vierailun johdosta. Se oli yleiseen tyyliin tehty, leikkilinen ja herttainen pala, jolle hän oli antanut nimen "Povari". Hän oli hämmästynyt lopetettuaan lukemisensa huomattessaan, että siskon kasvoille ei ollutkaan noussut iloinen ihastus. Sen sijaan hänen silmänsä olivat pelokkaasti luotuna sulhaseen, ja kun Martin seurasi tuota katsetta, hän huomasi tuon arvokkaan tulevan lankomiehen hieman epämuodostuneille kasvoille ilmestyneen synkän ja uhkaavan vastenmielisyyden. Tapaus meni ohi, vieraat lähtivät aikaisin, ja Martin unohti pian koko asian, vaikka hän hetkisen oli hämmästyneenä ihmetellyt erehdystään, kun hän oli luullut, että jokainen nainen, vaikkapa kuuluisikin työväenluokkaan, tuntisi itsensä mairitelluksi ja ihastuisi, jos joku kirjoittaisi runon juuri hänestä.

Monen illan perästä tämän jälkeen Marian tuli taas tervehtimään häntä, tällä kertaa yksin. Eikä hän suinkaan viivytellyt tullakseen itse asiaan, jolloin hän pahoillaan nuhteli häntä siitä, että hän oli sen tehnyt.

"No mutta Marian", Martin ihmetteli. "Sinä puhut aivan kuin sinä häpeäisit sukulaisiasi tai ainakin omaa veljeäsi."

"Niin minä teenkin", sinkautti toinen.

Martin oli aivan poissa suunniltaan hämmästyksestä nähdessään nöyryytyksen kyneleet hänen silmissään. Hänen pahastumisensa, johtukoon sitten mistä tahansa, oli rehellinen.

"Mutta Marian, miksi sinun Hermannisi on mustasukkainen, jos minä kirjoitan runon omasta sisarestani."

"Ei hän ole mustasukkainen", nyyhkytti Marian. "Hän sanoo, että se oli sopimaton, si... siveetön."

Martin päästi pitkän, ihmettelevän vihellyksen ja etsi sitten tuon jäljennöksen "Povaristansa".

"Minusta se ei ole sellainen", hän sanoi lopuksi, tarjoten käsikirjoitusta hänelle. "Lue itse ja näytä minulle, missä se tuntuu sinusta siveettömältä — sitä sanaahan sinä käytit, eikö niin?"

"Hän sanoo niin, ja hän sen nyt kuitenkin tietää", kuului vastaus samalla kun käsikirjoitus työnnettiin syrjään suunnattomalla inholla. "Ja hän sanoi, että sinun täytyy se repiä kappaleiksi. Hän sanoo, ettei hän tahdo vaimoksensa sellaista, josta sellaisia asioita on kirjoitettu ja josta jokainen voi lukea. Hän sanoo, että se on alentavaa eikä hän tahdo sitä sietää."

"Mutta katsohan nyt, Marian. Tuollainen ei ole yhtään mitään muuta kuin tyhmyyttä", alkoi Martin, mutta muutti heti paikalla mielensä.

Hän näki edessään onnettoman tytön, tiesi turhaksi koettaa vakuuttaa hänen miehellensä tai hänelle, että he olivat väärässä, ja vaikka koko juttu hänestä oli järjetön ja naurettava, hän päätti antautua.

"Olkoon menneeksi", hän virkahti repien käsikirjoituksen moneen kappaleeseen ja heittäen sen paperikoriin.

Hän lohdutteli itseään sillä tiedolla, että jo silloin tämän runon koneella kirjoitettu kappale oli matkalla New Yorkiin erääseen aikakauslehteen. Ei Marian eikä hänen miehensä saisi sitä koskaan tietää, eikä maailma eikä hän itse menettäisi iloa saada lukea tuota sievää vaaratonta runoa, jos se nyt kerran julkaistaisiin.

Marian astui lähemmäksi ottaakseen nuo kappaleet paperikorista.

"Saanko minä?" hän pyysi.

Martin nyökäytti päätänsä katsellen mietteissään häntä, kun hän siinä keräsi revittyjä käsikirjoituksen kappaleita ja työnsi niitä takkinsa taskuun — ilmeisesti hyvillensä käyntinsä onnistumisesta. Sisar muistutti häntä Lizzie Connollystä, vaikka hänessä oli vähemmän tulta, notkeutta ja elämänhalua kuin tuossa toisessa työväenluokan työssä, jonka seurassa hän oli pari kertaa ollut. Mutta he olivat kuitenkin pari, puvun ja käytöksen puolesta, ja Martin hymyili sisäisesti huvittuneena mielikuvituksensa vilkkaudelle verratessaan näitä niihin, joita tapasi rouva Morsen vierashuoneessa. Leikillisuus häipyi kuitenkin hänen mielestään, ja hän tunsu suunnatonta yksinäisyyttä. Tämä hänen sisarensa ja morselaisten vierashuone olivat peninkulmapatsaita hänen tiellänsä, jota hän oli kulkenut, ja hän oli jättänyt ne jälkeensä. Hän katsahti heltyneenä ympärilleen ja vähiin kirjoihinsa. Ne olivat ainoat toverit, jotka hänelle olivat jääneet.

"Kuule, mitä sinä sanoitkaan?" hän kysyi hätkähtäen hämmästyksestä.

Marian kertasi kysymyksensä.

"Minkäkö tähden minä en mene työhön", hän purskahti nauruun, joka oli vain puoliksi sydämellistä. "Tuo sinun Hermannisi kai on puhunut sinulle siitä."

Sisar pudisti päätänsä.

"Älä valehtele", Martin komensi, ja sisaren päänyökkäys todisti, että hän oli arvannut oikein.

"Kuulepas, sano sinä tuolle sinun Hermannillesi, että hän pitää huolen omista asioistaan. Se, että minä kirjoitan runoja siitä työstä, jonka kanssa hän seurustelee, on kyllä hänen asiansa, mutta sen ulkopuolella ei hänellä ole mitään sanottavaa.

"Ymmärrätkö?"

"Sinä et siis usko, että minä onnistun kirjailijana, vai?" hän jatkoi. "Sinä et siis luule, että minä kelpaisin siksi? — Sinä luulet, että minä olen rappiolle joutunut raukka ja koko perheen häväistys?"

"Minä luulen, että olisi paljon parempi, jos sinä hankkisit itsellesi jonkun toimen", sanoi sisar vakavasti, ja Martin näki hänen tarkoittavan totta. "Hermann sanoo — —"

"Piru hänet vieköön!" huudahti Martin hyväntuulisesti. "Yksi asia, jonka minä tahtoisin tietää, on, milloin sinä menet naimisiin. Samalla sinä voisit koettaa ottaa selville Hermannisi ajatuksen, salliiko hän sinun ottaa vastaan häälähjan minulta."

Häntä huvitti tuo tapaus vielä sen jälkeen kuin sisar oli mennyt, ja pari kertaa hän purskahti nauruun, joka muuttui katkeraksi, kun hän näki sisarensa ja tämän sulhasen, oman luokkansa edustajat ja samalla Ruthin luokan jäsenet sovittavan ahtaan, pienen elämänsä ahtaisiin, pieniin kaavoihin, — se oli karja, joka kokoontui yhteen koettaen muodostaa elämänsä toisten mielipiteitten mukaan, olematta vähässäkään määrässä yksilöitä tai elämättä todellista elämää vain sen tähden, että nuo lapselliset kaavat tuli lakkaamatta ottaa huomioon. Hän kutsui heidät kaikki eteensä pitkässä saattueessa: Bernard Higginbothamin käsikädessä herra Butlerin kanssa, Hermann von Schmidin kaulakkain Charlie Hapgoodin kanssa, ja yksitellen ja parittain hän tuomitsi heidät ja lähetti pois — tuomitsi sen elämäkäsityksen ja siveellisen vaatimuksen mukaan, minkä hän oli oppinut kirjoista. Turhaan hän kyseli: missä ovat suuret sielut, suuret miehet ja naiset? Hän ei löytänyt heitä niitten huolettomien, raakojen ja tyhmien olentojen joukossa, jotka olivat noudattaneet hänen mielikuvituksensa kutsua ja saapuneet hänen ahtaaseen huoneeseensa. Hän tunsu inhoa heitä kohtaan; samanlaista inhoa varmaan Kirke tunsu sikoihinsa. Kun hän oli lähettänyt heidät kaikki pois ja ajatteli olevansa yksinänsä, saapui eräs myöhästynyt tulija, odottamaton ja kutsumaton vieras. Martin katseli häntä, näki kankeareunaisen hatun ja kaksirivisen takin ja väännähtelevät olkapäät ja tiesi, että tuo oli sama nuori katupoika, joka oli ollut kerran hän itse.

"Sinä olit samanlainen' kuin kaikki muutkin, nuori mies", sanoi Martin ivaten. "Sinun moraalisi ja tietosi olivat juuri samanlaisia kuin heidänkin. Sinä et ajatellut etkä toiminut omasta puolestasi. Sinun mielipiteesi samoin kuin sinun vaatteesikin olivat valmiiksi tehdyt; sinun toimintasi oli järjestetty yleistä hyväksymistä silmällä pitäen. Sinä olit kukko omassa laumassasi, koska toiset hyväksyivät sinun

toimintasi. Sinä tappelit ja hallitsit tuota laumaa, vaikkei se sinua erikoisesti huvittanut, — sinä tiedät, että sinä todella inhosit sitä, — vain sen tähden, että toiset pojat taputtivat sinua olkapäälle. Sinä voitit Juustonaaman, koska sinä et tahtonut antautua, etkä voinut antautua, osaksi sen tähden, että sinä olit raaka elukka, ja lopuksi sen tähden, että sinä uskoit kaikkien ympärilläsi uskovan, että miehekkyyden mitta oli se raaka viileys, joka ilmeni parhaiten siinä, että koetit raadella kappaleiksi kanssaihmissiäsi. Katsos sinä koiranpenikka! Sinä ryöstit toisilta pojilta tytöt, ei sen tähden, että sinä tarvitsit niitä, vaan siksi, että niitten ihmisten ytimissä, jotka asuivat sinun ympärilläsi ja määräisivät sinun siveellisen toimintasi, asui villioriin ja koirashylkeen vaistot. Niinpä niin, vuodet ovat kuluneet, ja mitä sinä siitä kaikesta nyt ajattelet?"

Aivan kuin vastaukseksi tuossa näyssä tapahtui äkillinen muodonvaihdos. Puvusta katosi katupoikien tunnusmerkit ja sijalle ilmestyi tavalliset vaatteet; kankeus katosi kasvoista, kovuus silmistä, ilme lientyi ja hienostui, ja siinä kuvastui sisäisen elämän kauneus ja tieto. Tuo muuttunut olento oli sangen suuressa määrässä hänen nykyisen minänsä kaltainen, ja kun hän katseli sitä, hän huomasi lukulamppunsa joka sitä valaisi, heittävän säteitä häneen ja sen kirjan yli, jota hän luki. Hän katsahti kirjan nimilehteä ja luki: "Estetiikan teoria". Silloin hän otti asuntonsa tuossa uudessa olennessa, asetti varjostimen lukulampulleen ja jatkoi "Estetiikan teorian" lukemista.

VI LUKU

Eräänä kauniina syyspäivänä, samanlaisen intiaanikesän ihanana päivänä kuin se, jolloin heidän rakkautensatuli tietoisesti ilmaistuksi vuosi sitten, Martin luki "Rakkaussikermäänsä" Ruthille. Oli iltapäivä ja he olivat ajaneet kuten ennenkin mielikukkulallensa vuoristoon. Silloin tällöin yhä uudestaan Ruth oli keskeyttänyt hänen lukemisensa ihastuksensa huudahduksilla, ja nyt pannessaan viimeisen käsikirjoitusliuskan koteloonsa Martin odotti hänen arvosteluaan.

Ruth viivytteli ennen kuin puhui, mutta vihdoinkin hän alkoi hidastellen ja epäröiden pukea sanoihin todelliset ajatuksensa.

"Minusta ne ovat kauniita — hyvin kauniita; mutta sinä et voi myydä niitä, vai voitko? Sinä näet, mitä minä tarkoitan", hän sanoi melkein rukoillen. "Tämä sinun kirjoituksesi ei ole käytännöllistä. Jokin siinä on vikana — ehkä on vika ostajissa — ja se estää sinua ansaitsemasta sillä elantoasi. Älä ymmärrä minua väärin, rakkaani. Minä tunnen itseni imarrelluksi ja ylpeäksi ja kaikkea tuota — enkä minä olisi oikea nainen, jos minä tuntisin toisin — kun sinä kirjoitat nuo runot minulle. Mutta ne eivät tee meidän avioliittoamme mahdolliseksi. Etkö sinä näe sitä, Martin? Älä luule sitä itsekkyydeksi. Se on rakkautta, ajatus meidän tulevaisuudestamme painaa minua. Kokonainen vuosi on kulunut siitä, kun me opimme tuntemaan toistemme rakkauden, eikä meidän vihkimäpäivämme ole kuitenkaan tullut sen lähemmäksi. Sinä et saa pitää minua epähienona puhuessani sinulle meidän häpäpäivästä, sillä koskeehan se minun sydäntäni ja kaikkea, mitä minussa on. Miksi sinä et ota tointa jostain sanomalehdestä, jos sinä nyt kerran olet niin kiintynyt tuohon kirjoittamiseen? Miksi sinä et halua tulla reportteriksi ... joksikin aikaa nyt kuitenkin?"

"Se turmelisi minun tyylini", kuului hänen hiljainen, yksitoikkoinen vastauksensa. "Sinulla ei ole aavistustakaan, kuinka paljon minä olen tehnyt työtä saadakseni tyylini."

"Mutta nuo pikku jutut", väitti Ruth. "Sinä sanot niitä täytetyöksi. Sinä olet kirjoittanut niitä paljon. Eivätkö ne turmele sinun tyyliäsi?"

"Eivät. Niihin nähden on asia toinen. Nuo pikku jutut syntyivät silloin, kun ankara päivän työ, joka koski tyyliä ja kaikkea muuta, oli päättynyt. Mutta reportterin ammatti on samaa täytteen hankkimista aamusta iltaan, se tulee elämässä pääasiaksi. Se elämä on täynnä turhaa touhua — elämää vain siinä hetkessä, ei menneisyydessä eikä tulevaisuudessa. Ja luonnollisesti, ilman pienintäkään ajatusta tyylistä paitsi reportterityylistä, ja se ei ole luonnollisesti mitään kirjallisuutta. Tulla reportteriksi nyt, jolloin minun tyylini on saamaisillaan muodon, hioutumaisillaan, olisi minun kirjalliselle tulevaisuudelleni itsemurha. Mitä noihin pikku juttuihin tulee, jokainen sana jokaisessa jutussa oli kuitenkin minun omaa itseäni. Niissä kuvastui minun itsekunnioitukseni ja kauneudenrakkauteni, ja sittenkin minun mieleni oli paha, että minun täytyi niitä tehdä. Se oli melkein kuolemansynti. Ja minä olin salaisesti iloinen, että niitten ostaminen lopetettiin, vaikka minun pukuni menivätkin panttiin. Mutta sitä iloa, mitä tunsin kirjoittaessani 'Rakkaussikermääni'! Siinä oli luomisen iloa jaloimmassa muodossa. Se korvasi minulle kaiken."

Martin ei voinut käsittää, ettei Ruthilla ollut pienintäkään aavistusta mistään luomisen ilosta. Hän käytti tuota sanontatapaa — juuri hänen huuliltansa Martin oli sen ensi kerran kuullut. Hän oli lukenut sitä, tutkinut sitä yliopistossa valmistuessaan filosofian kandidaattitutkintoon, mutta hän ei ollut itsenäinen eikä luova. Hänessä ei ollut mitään persoonallista, vaan hänen kulttuurinsa oli vain sen märehtimistä, minkä toiset jo ennen olivat märehtineet.

"Luuletko sinä, ettei toimittaja ollut oikeassa korjaillessaan sinun 'Merilaulujasi'?" hän kysyi. "Muista, että toimittajan on täytynyt hankkia itselleen taitoa ja hänellä täytyy olla lahjoja, muuten ei hän olisi toimittajaksi päässytäkään."

"No siinä tulee taas meitä vastaan tuo itsepintainen ennakkoluuloisuus", kuohahti Martin, kuten aina silloin, kun tuli puhe toimittajista. "Mikä on, ei ole ainoastaan oikein, vaan parhain mahdollinen. Se, mitä elämässä esiintyykin, puolustaa riittävästi sen sopivaisuutta esiintymään, — ja huomaa tarkoin, tavalliset ihmiset itsetiedottomasti uskovat, että näin on asianlaita, ei vain tässä asiassa, vaan kaikissa asioissa. Se on heidän tietämättömyytensä luonnollisesti, joka panee heidät uskomaan sellaista roskaa, — heidän tietämättömyytensä, joka ei ole enempää eikä vähempää kuin se henkisen elämän murha, jota Weininger kuvaa. He luulevat ajattelevansa, ja nuo ajattelemattomat olennot ovat elämän yksinvaltiaita ja tuomitsevat niitä, jotka todella ajattelevat."

Hän vaikeni, sillä hänen mielensä oli vallannut se tunne, että hän puhui Ruthin pään yli.

"Minä olen varma, että minä en ole ikinä kuullut tuosta Weiningeristä", vastasi Ruth, "ja sinä yleensä puhut niin kauheasti, että sinua on aivan mahdoton seurata. Minä puhuin siis toimittajain lahjakkuudesta — —"

"Ja minä sanon sinulle", keskeytti Martin, "päälahjakkuus yhdeksässäkymmenessäyhdeksässä tapauksessa noihin toimittajiin nähden on epäonnistuneisuus. Kirjailijoina he ovat epäonnistuneet. Älä luule, että he mieluummin ovat valinneet konttoripöydän, noitten tuhansien pikkuhommien aherruksen ja työnantajaansa orjuuden kuin kirjoittamisen riemun. He ovat koettaneet kirjoittaa, mutta he ovat epäonnistuneet, ja siinä onkin koko asian kirous. Kaikki käyttävät kirjalliseen onnistumiseen ovat vartioidut, ja vartijoina istuvat nuo vahtikoirat, jotka kirjallisuudessa ovat epäonnistuneet. Toimittajat, aputoimittajat, tilapäistoimittajat, suurin osa heistä ja käsikirjoitusten lukijat ja aikakauslehtien ja kirjain kustantajat, suurin osa heistä — melkein kaikki heistä — ovat miehiä, jotka ovat tahtoneet kirjoittaa ja ovat epäonnistuneet. Ja he — kelvottomimmat kaikista olennoista auringon alla — ovat juuri niitä olentoja, jotka päättävät, mikä on soveliasta painettavaksi, mikä ei, — he, joilla ei ole yhtään ainoaa itsenäistä ajatusta, jotka ovat todistaneet, että heiltä puuttuu jumalaista tulta, istuvat tuomitsemassa itsenäisyyttä ja neroa. Ja heidän jälkeensä tulevat arvostelijat, epäonnistuneita yrittäjiä kaikki, niin monta kuin heitä onkin. Älä sano minulle, etteivät he ole uneksineet korkeita unelmia ja koettaneet kirjoittaa runoja ja romaaneja, sillä he ovat, ja ovat epäonnistuneet. Katsos, tavallinen arvostelu on inhottavampi ja ellottavampi kuin kalanmaksaöljy. Mutta sinähän tiedät minun mielipiteeni arvosteluihin ja oikeutettuun arvosteluun nähden. On olemassa suuria arvostelijoita, mutta ne ovat yhtä harvinaisia kuin pyrstötähdet. Jos minä epäonnistun kirjailijana, silloin minä hankin itselleni toimittajan ammatin."

Ruthin ajatus oli vilkas, ja hänen paheksumisensa rakastajansa lausunnosta sai tukea siitä epäjohdonmukaisuudesta, jota hän luuli hänen lausunnossaan tapaavansa.

"Mutta Martin, jos niin olisi asianlaita, että kaikki ovet olisivat suljetut, kuten sinä päätät niin varmasti, kuinka sitten on mahdollista, että yksikään suuri kirjailija on voinut esiintyä?"

"He ovat tehneet mahdollottoman mahdolliseksi", hän vastasi. "He tuottivat sellaisia loistavia, leimuavia töitä, jotka polttivat heidän vastustajansa poroksi. He ovat päässeet ilmestymään kuin ihmeen kautta voittamalla tuhannen vedon yhtä vastaan. He voittivat itsellensä oikeuden, koska he olivat Carlylen taistelukuntoisia jättiläisiä, joita ei voitu nujertaa. Ja minun on tehtävä samoin. Minun täytyy tehdä mahdoton mahdolliseksi."

"Mutta jos epäonnistut? Sinun täytyy samalla ottaa muutkin lukuun, Martin."

"Jos minä epäonnistun?" Hän katseli häntä hetkisen, aivan kuin se ajatus, jonka Ruth oli lausunut, olisi ollut jotakin kerrassaan mahdotonta. "Jos minä epäonnistun, silloin minusta tulee toimittaja, ja sinusta tulee toimittaja vaimo."

Ruth rypisti otsaansa tuolle pilalle — rypisti niin kauniisti ja jumalaisesti, että Martinin täytyi suudella pois nuo rypyt.

"Kas niin, annahan olla", Ruth sanoi koettaen vetäytyä vapaaksi hänen lumoavan voimansa

vaikutukselta. "Minä olen puhunut isälle ja äidille. Minä en ole koskaan ennen asettunut heidän tahtoansa vastaan. Minä vaadin, että he kuulisivat minua. Minä olin tottelematon lapsi. Kuten tiedät, he molemmat ovat sinua vastaan; mutta minä vakuutin heille uudestaan ja uudestaan rakastavani sinua, ja lopulta isä suostui siihen, että jos sinä tahdot, sinä pääsisit heti alkamaan hänen toimistossaan. Ja samalla hän omasta aloitteestaan lupasi maksaa sinulle heti alussa niin suuren palkan, että me voisimme mennä naimisiin ja saisimme itsellemme pienen pesän jossakin. Minun mielestäni hän menetteli erittäin hienosti — eikö sinunkin?"

Martinin sydäntä viilsi synkkä epätoivo ja tuska, ja koneellisesti, jotakin epäselvää mutisten, hänen kätensä meni taskuun saadaksensa sieltä tupakkaa ja paperia, joita hänellä ei enää ollut, kääriäkseen niistä savukkeen, ja Ruth jatkoi:

"Rehelligesti puhuen — ja älä anna sen loukata itseäsi: minä tahdon sanoa, millainen hänen suhteensa on sinuun — hän ei pidä sinun radikaalisista mielipiteistäsi, ja hän luulee, että sinä olet laiska. Tietysti sinä itse tiedät, ettet ole. Minä tiedän, että sinä teet kovasti työtä."

Kuinka kovasti, ei Ruthkaan sitä tiennyt, johtui ajatus Martinin mieleen.

"Vai niin", hän sanoi, "millaiset minun mielipiteeni ovat? Ovatko ne sinusta radikaalisia?"

Martin katsoi häntä silmiin ja odotti vastausta.

"Minusta ne ovat — tuota, kumouksellisia", vastasi Ruth.

Martin oli saanut vastauksen kysymykseensä, ja niin masentunut hän oli elämän harmaudesta, että unohti sen viekoittelevan tarjouksen, jonka Ruth oli hänelle tehnyt. Ruth puolestaan ei uskaltanut enää mennä kauemmaksi ja oli valmis odottamaan hänen vastaustaan, jolloin hän voisi ottaa asian uudestaan puheeksi.

Hänen ei tarvinnut odottaa kauan. Martinilla oli myös oma kysymyksensä tehtävänä hänelle. Hän tahtoi tietää, missä määrässä Ruth uskoi häneen, ja viikon kuluessa molemmat olivat saaneet vastauksensa. Martin kiiruhti sitä lukemalla hänelle esityksensä "Auringon häpeäpilkuista".

"Miksi sinä et rupea sanomalehden kirjeenvaihtajaksi?" kysyi Ruth, kun Martin oli lopettanut. "Sinä rakastat kirjoittamista niin suuresti, ja minä luulen, että sinä onnistuisit. Sinä voisit kohota ja hankkia itsellesi nimen sanomalehtimiehenä. On olemassa melkoinen joukko suuria erikoiskirjeenvaihtajia. Heidän palkkansa on suuri ja heidän työmaansa koko maailma. Heitä lähetetään kaikkialle — Afrikan sisäosiin, kuten Stanley, tai haastattelemaan paavia tai tutkimaan tuntematonta Tiibettiä."

"Sinä et siis pidä minun esseestäni", kysyi Martin. "Sinä uskot, että minulla on joitakin mahdollisuuksia sanomalehtialalla, mutta ei kirjallisuudessa?"

"Ei, ei; minä pidän siitä. Se kuuluu hyvältä. Mutta minä pelkään, että se menee sinun lukijoittesi päälle — ainakin minulle niin kävi. Se kuuluu kauniilta, mutta minä en sitä ymmärtänyt. Sinun kovin tieteellinen sanontatapasi on minulle käsittämätöntä. Sinä olet äärimmäisyysihminen, sinä tiedät sen, ystäväni, ja mitä sinä voit käsittää, saattaa olla käsittämätöntä useimmille meistä."

"Minä luulen, että minun filosofinen sanontatapani sinua oudostuttaa", oli kaikki, mitä Martin saattoi sanoa.

Hän oli juuri lukenut kypsyneimpiä ajatuksiansa, joille hän oli antanut muodon, ja hänen sielunsa leimusi vielä, siksi Ruthin arvostelu teki hänet mykäksi.

"Älä välitä siitä, kuinka huonosti se nyt lieneekin kirjoitettu", hän vihdoin jatkoi, "mutta etkö sinä näe siinä mitään — sen perusajatuksessa, tarkoitan?"

Ruth pudisti päätänsä.

"En; se eroaa niin kokonaan kaikesta siitä, mitä minä olen lukenut. Minä olen lukenut Maeterlinckin ja ymmärtänyt häntä — —"

"Hänen mystillisyyttään — ymmärrätkö sinä sitä?" kuohahti Martin.

"Kyllä; mutta tuota sinun, joka on olevinaan hyökkäys sitä vastaan, minä en ymmärrä. Tietysti, jos omaperäisyys otetaan — —"

Martin keskeytti hänet kärsimättömällä liikkeellä, jota ei seurannut puhe. Hänelle selvisi äkkiä, että Ruth puhui ja oli jo puhunut hetken aikaa.

"Itse asiassa sittenkin, kirjaileminen on ollut sinulle leikkiä", hän kuului sanovan. "Totisesti, sinä olet

leikiteltyt sillä jo kyllin kauan. On aika ottaa elämä vakavasti — *meidän* elämämme, Martin. Tähän asti sinä olet elänyt vain itsellesi."

"Sinä siis tahdot, että minun on ryhdyttävä sinun määräämäsi työhön."

"Niin. Isä on tarjonnut — —"

"Minä ymmärrän sen", keskeytti Martin, "mutta se mitä minä tahtoisin tietää, on: oletko sinä kadottanut uskosi minuun vai etkö?"

Ruth puristi äänettömänä hänen kättänsä silmissään kostea kiilto.

"Sinun kirjoituksiisi, rakas", hän myönsi puoleksi kuiskaten.

"Sinä olet lukenut paljon minun tuotantoani", sanoi Martin melkein karkeasti. "Mitä sinä arvelet siitä? Onko se ihan toivotonta? Miltä se tuntuu verratessa muiden kirjailijain tuotantoon?"

"Mutta he myyvät tuotantonsa, ja sinä ... et voi."

"Se ei ole vastaus minun kysymykseeni. Luuletko sinä, että kirjaileminen ei ole ollenkaan minun kutsumukseni?"

"Silloin minun on vastattava." Ruth terästi itseänsä tehdäkseen sen. "Minä en luule, että sinut on luotu kirjailijaksi. Suo minulle anteeksi, rakas. Sinä pakotat minua sanomaan sen; ja sinä tiedät, että minä tunnen kirjallisuutta paremmin kuin sinä."

"Kyllä, olethan sinä filosofian kandidaatti", myönsi Martin miettivästi, "ja sinun tulisi tuntea."

"Mutta minulla on enemmänkin sanottavaa", hän lisäsi hetkisen äänettömyyden jälkeen, joka oli kiusallinen heille molemmille. "Minä tiedän, mitä minusssa on. Yksikään ei tiedä sitä niin hyvin kuin minä. Minä tiedän, että minä kerran onnistun. Minua ei saada nutistetuksi. Minä tiedän, mitä minun tulee sanoa runossa ja romaanissa ja esseessä. Minä en kuitenkaan pyydä sinua uskomaan siihen. Minä en pyydä sinua uskomaan minuun tai minun kirjoituksiini. Mitä minä pyydän sinulta on, että sinä rakastaisit minua ja uskoisit rakkauteeni."

"Vuosi sitten minä pyysin sinulta aikaa kaksi vuotta. Yksi niistä vuosista on nyt kulunut. Ja minä uskon sieluni ja kunniani kautta, että ennen kuin tämä vuosi on loppuun kulunut, minä tulen onnistumaan. Sinä muistat kai sanoneesi kauan aikaa sitten, että kirjailijaksikin tulee palvella jonkinlainen oppiaika. Katsos, minä olen palvellut sen. Minä olen opiskellut, tutkinut ja siivilöinyt. Kun minä olen tiennyt, että sinä odotat minua, minä en ole koskaan laiskotellut. Tiedätkö, että minä olen unohtanut, mitä on mennä rauhallisesti levolle? Muutamia miljoonia vuosia sitten minä tiesin, mitä on nukkua kyltikensä ja herätä luonnollisella tavalla unesta. Minut on nyt aina herättänyt kellonpärinä. Kun minä menen nukkumaan myöhään tai varhain, asetan minä kellon soimaan määrättyjen tuntien kuluttua; se ja lampun sammuttaminen ovat minun viimeiset tietoiset toimeni."

"Kun minua alkaa nukuttaa, minä vaihdan raskaan kirjan keveämpään. Ja jos minä torkahdan sen ääreen, minä hakkaan päätäni nyrkeillä pysyäkseeni valveilla. Jostakin luin kerran miehestä, jota nukkuminen pelotti. Kipling sen jutun juuri kertookin. Mies asetti kannuksen niin, että kun tajuttomuuden tila tuli, painui hänen alaston ruumiinsa rautaisen kannuksen hampaisiin. Minä olen tehnyt jotenkin samoin. Minä katson kelloon ja päätän: ei ennen puolta yötä, kello yhtä, kahta tai kolmea kannusta siirretä pois. Ja niin se pitää minua valveilla tuohon määrättyyn hetkeen asti. Tuo kannus on ollut minun vuodetoverini kuukausimääriä. Nyt minä olen päässyt siihen, että viiden ja puolen tunnin uni on liian suuri ajan hukka. Minä nukun nyt neljä tuntia. Minä olen ollut nääntyä unen tarpeeseen. On aikoja, jolloin minä olen ollut päästäni pyörällä unen tarpeesta — aikoja, jolloin kuolema lepoineen ja rauhoineen suorastaan viettelee minua; aikoja, jolloin aivoissani lakkaamatta kummittelevat Longfellowin säkeet:

"'On meri tyyni ja syvä; sen povessa kaikilla lepo on hyvä. Vain askel ja rauhan sait, polskis ja poreita pinnalle hait.'

"Tietysti tämä on ainoastaan hulluutta. Se johtuu vain hermostumisesta ja ylenmääräisestä rasituksesta. Mutta kysymys on: miksi minä olen antautunut tähän? Sinun tähtesi. Lyhentääkseni oppivuotiani. Pakottaakseni menestyksen kiirehtimään. Ja minun oppivuoteni ovat nyt palvellut. Minä tunnen mahdollisuuteni. Minä vannon, että minä kuukaudessa opin enemmän kuin tavallinen ylioppilas koko vuodessa. Minä tiedän sen, sen vakuutan sinulle. Ellei minulla olisi niin tuskaista tarvetta saada sinua ymmärtämään, en minä puhuisi tästä sinulle. Se ei ole kerskailua. Minä arvostelen tietojani kirjojeni perustalla. Sinun veljesi ovat nyt jo tietämättömiä raakalaisia siihen tietoon verraten, minkä minä olen hankkinut kirjoista pitkinä unettomina öinä. Kauan sitten minä halusin tulla kuuluisaksi."

Minä välitän nyt maineesta sangen vähän. Minä tahdon saada sinut. Minä isoan sinua enemmän kuin ruokaa, vaatteita tai tunnustusta. Minä unelmoin saada painaa pääni sinun rinnoillesi ja nukkua vuosisadan tai enemmän, ja se unelma muuttuu todeksi, ennen kuin vuosi on kulunut."

Hänen voimansa virtasi häneen aalto aaltoja ajaen; ja hetkenä, jolloin hänen tahtonsa voimakkaimmin vastusti häntä, Ruth tunsu suurinta vetovoimaa häneen. Se voima, joka aina oli vuotanut Martinista Ruthiin, kuohui nyt hänen intohimoisessa äänessään, säkenöivissä silmissään ja siinä elämän väkevyudessa ja hengen aateluudessa, joka hyrskyi hänen sielussaan. Ja sinä hetkenä, ja vain yhden ainoan silmänräpäyksen, Ruth näki verhon aukeavan sielunsa silmiltä — aukeama, jonka läpi hän näki vilahduksen todellisesta Martin Edenistä, loistavasta ja voittamattomasta; ja kuten eläinten kesyttäjillä on epäilyksen hetkensä, niin hänkin tunsu sinä hetkenä epäilevänsä omaa voimaansa voida kesyttää tämän miehen henkinen viileys.

"Vielä toinen asia", jatkoi Martin. "Sinä rakastat minua. Mutta miksi sinä minua rakastat? Juuri se ihmeellinen minussa, joka pakottaa minua kirjoittamaan, herättää sinun rakkauttasi. Sinä rakastat minua, koska minä olen jotenkin toisenlainen kuin ne miehet, jotka sinä olet tuntenut ja joita olisit voinut oppia rakastamaan. Minua ei oltu luotu konttoripulpettia, laskusarakkeita, liike-elämän touhuja eikä lain saivartelua varten. Pane minut tekemään sellaista — tee minut noiden toisten miesten kaltaiseksi, nyhjäämään samaa työtä, hengittämään heidän kanssaan samaa ilmaa, paljasta minulle elämässä vain ne näköalat, jotka heille ovat paljastuneet, ja sinä olet turmellut erotiikan, turmellut minut, turmellut rakkautesi kohteen. Haluni kirjoittaa on elinvoimaisin osa minussa. Jos minä olisin ollut pelkkää raaka-ainetta, ei minulla olisi ollut halua kirjoittaa, etkä sinä olisi halunnut minua miehkeksi."

"Mutta sinä unohdat", keskeytti Ruth, sillä hänen nopea ajatuksensa keksi sopivan vertauskohdan. "On ollut yltyöpäisiä keksijöitä, jotka ovat antaneet perheensä nääntyä nälkään koettaessaan keksiä sellaista ihmettä kuin ikiliikkuja. Epäilemättä heidän vaimonsa rakastivat heitä ja kärsivät heidän kanssaan ja heidän puolestansa, ei vain tuon hullun ikiliikkujakuvitelman vuoksi, vaan siitä huolimattakin."

"Totta", kuului vastaus. "Mutta on ollut keksijöitä, jotka eivät ole olleet yltyöpäitä ja jotka ovat nähneet nälkää koettaessansa keksiä käytännöllisiä esineitä; ja joskus he pääsivät perille, he onnistuivat. Tietysti minä en etsi mitään mahdottomuuksia — —"

"Sinä käytät siitä sanaa 'tehdä mahdoton mahdolliseksi'", keskeytti Ruth.

"Minä käytin kuvakieltä. Minä ponnistan vain voidakseni tehdä, mitä ihmiset ovat tehneet ennenkin — kirjoittaa ja saada toimeentuloni kirjoittamisella."

Ruthin äänettömyys kannusti häntä edelleen.

"Sinusta siis minun päämääräni on yhtä mahdoton kuin ikiliikkuja?" hän kysyi.

Hän luki hänen vastauksensa hänen kädenpuristuksestaan — surkutteleva äidin käsi hyväilemässä haavoitettua lasta. Ja Ruthille hän olikin haavoittunut lapsi, soaistu mies, joka koetti tehdä mahdottoman mahdolliseksi.

Ennen kuin he lopettivat keskustelunsa, varoitti Ruth Martinia asettumasta hänen isäänsä ja äitiänsä vastaan.

"Mutta rakastathan sinä minua?" kysyi Martin.

"Rakastan, rakastan!" huudahti Ruth.

"Ja minä rakastan sinua enkä heitä, eivätkä he mitenkään voi vahingoittaa minua." Voitonriemu helähti hänen äänessään. "Sillä minä luotan sinun rakkauteesi enkä pelkää heidän vihaansa. Kaikki maailmassa voi kadota, vain rakkaus ei. Rakkaus ei voi hairautua, ellei se ole heikko ja kesken syntynyt, joka horjuu ja lankeaa tiellä."

VII LUKU

Martin oli sattumoin tavannut sisarensa Gertruden eräessä kulmassa Broadwayllä — kulmassa, joka oli

sangen vaikea ainaisen tungoksen vuoksi. Odottaessaan nurkassa raitiovaunua Gertrude oli keksinyt hänet ensin, huomannut hänen terävät, nälkäiset kasvopiiirteensä ja epätoivoisen, onnettoman ilmeen silmissä. Totta olikin, hän oli epätoivoinen ja onneton. Hän oli juuri tullut hyödyttömästä keskustelusta panttilainajaajan kanssa, jolta oli koettanut kiristää lisää lainaa polkupyöräänsä vastaan. Sumuiset, sateiset päivät olivat saaneet Martinin panttaamaan pyöränsä joku aika sitten samalla, kun hän otti mustan pukunsa vapaaksi.

"Onhan teillä se musta puku", sanoi lainaaja, joka tunsu hyvin kaikki hänen panttikappaleensa. "Teidän ei tarvitse sanoa, että olette menneet ja panttanut sen tuolle Jew-roistolle. Sillä jos te olette —"

Mies oli katsonut uhkaavasti, ja Martin oli kiiruhtanut huudahtamaan.

"Ei, ei, kyllä se on minulla. Mutta minä tarvitsen sitä muutamassa tilaisuudessa."

"Vai niin", sanoi kiskuri heltyneenä. "Ja minä tarvitsen sitä muutamassa tilaisuudessa, ennen kuin minä voin antaa teille lisää lainaa. Älkää luulko, että pidän tätä liikettä huvin vuoksi!"

"Mutta se on neljänkymmenen dollarin pyörä ja hyvässä kunnossa", oli Martin väittänyt. "Enkä minä ole saanut siitä kuin seitsemän dollaria. Ei, en seitsentäkään! — kuusi ja neljänneksen. Te otitte koron etukäteen."

"Jos tahdotte rahaa, tuokaa musta puku", oli ollut vastaus, joka oli ajanut Martinin ulos tuosta pesästä, niin suuri epätoivo sydämässä, että se näkyi kasvoillakin ja liikutti hänen sisartaan.

Tuskin he olivat kohdanneet toisensa, kun Telegraph Avenuen raitiovaunu saapui ja pysähtyi ottaaksensa joukon myöhästyneitä iltapäivän kaupassakävijöitä. Rouva Higginbotham ymmärsi liikkeestä, jolla Martin auttoi häntä vaunuun, ettei Martin aikonutkaan seurata mukana. Hän kääntyi portaalla ja katsahti häneen. Hänen kuihtuneet kasvonsa hellyttivät häntä sydänjuuriin asti.

"Etkö sinä tulekaan mukaan?" hän kysyi.

Samassa hän oli astunut alas hänen rinnalleen.

"Minä kävelen — liikuntaa, näetkös", selitti Martin.

"Sitten minäkin kävelen muutamana kadunkulman", virkahti sisar. "Ehkä se tekee minulle hyvää. Minä en ole ollut oikein hyvinvoipa viime aikoina."

Martin katsahti häneen ja huomasi hänen tilansa, hänen vaivalloisesta esiintymisestäään, epäterveellisestä lihavuudesta, riippuvista olkapäistä, väsyneistä kasvoista turvottuneine piirteineen ja raskaasta jalan noususta, jossa ei ollut notkeutta — oikea irvikuva vapaan ja onnellisen ihmisen astunnasta.

"Sinun on parasta odottaa tässä", sanoi Martin, sillä sisar oli alkanut jo puuskuttaa yhden kadunvälin käveltyään, "ja ajaa seuraavalla vaunulla."

"Herra nähköön — enkös minä olekin jo aivan väsynyt!" puuskutti sisar. "Mutta kyllä minä kuitenkin olen yhtä kykenevä kävelemään kuin sinäkin noissa kengissä. Pohjathan ovat niin ohuet, että ne ovat hajalla, ennen kuin olet ehtinyt Pohjois-Oaklandiin."

"Minulla on parempi pari kotona."

"Tule meille huomenna päivälliselle", kutsui sisar hajamielisesti. "Herra Higginbotham ei ole silloin kotona. Hän menee San Leandroon liikeasioille."

Martin pudisti päätä, mutta ei voinut pidättää susimaista, nälkäistä ilmettä hyökkäämästä kasvoilleen, kun hän kuuli päivälliskutsun.

"Sinulla ei ole penniäkään, Mart, ja sen tähden sinä kävelet. Liikuntaa!" virkkoi sisar koettaen antaa äänellensä halveksivan ilmeen, mutta onnistuen vain uikuttamaan sen itkunsekaisesta "Katsos, annas kun katson!"

Ja etsien kukkarostaan hän painoi viiden dollarin rahan hänen kouraansa. "Minä muistelen, että unohdin sinun syntymäpäiväsi viime kerralla, Mart", hän mutisi väsyneesti.

Martin puristi vaistomaisesti kultarahan kouraansa. Samana hetkenä hän tiesi, ettei hänen pitäisi ottaa sitä vastaan, ja löysi itsensä taistelemassa epätietoisuutta vastaan. Tämä kultakolikko merkitsi

kuitenkin ruokaa, elämää ja valoa hänen ruumiilleen ja sielulleen, voimaa kirjoittaa ja — kuka sen tietää? — ehkäpä kirjoittaa jotakin, joka toisi monta tällaista kultakolikkoa. Selvänä hänen mielikuvituksessaan polttivat ne kaksi esseen käsikirjoitusta, jotka hän juuri oli lopettanut. Hänellä oli ne pöytänsä alla, ylimpänä palautettujen käsikirjoitusten päällä, sillä hänellä ei ollut ollut postimerkkejä lähettää niitä, ja hän näki niitten nimet juuri sellaisina kuin oli ne koneella kirjoittanut — "Salaisuuden Korkeat Papit" ja "Kauneuden Kehto"; hän ei ollut koskaan tarjonnut niitä kenellekään. Ne olivat ainakin yhtä hyvät kuin ne, mitä hän koskaan ennen oli kirjoittanut tätä lajia. Jospa hänellä vain olisi postimerkkejä niihin! Silloin varmuus hänen lopullisesta onnistumisestaan kohosi hänen mieleensä, ja se oli nälälle voimakas seuralainen, ja nopealla liikkeellä hän antoi kultarahan livahtaa taskuunsa.

"Minä maksan sen sinulle takaisin, Gertrude, satakertaisesti", hän änkytti, vaikka kurkkua tuskallisesti kuroi ja silmiin kohosi kostea kiilto. "Huomaa minun sanani!" hän huudahti voimakkaammin. "Ennen kuin vuosi on kulunut, minä voin panna sata tuollaista pikkuista, keltaista kolikkoa sinun käteesi. Minä en pyydä sinua uskomaan minua. Kaikki, mitä voit tehdä, on odottaa ja nähdä."

Eikä sisar häntä uskonutkaan. Hänen epäilyksensä teki hänen olonsa epämiellyttäväksi, ja ottamatta huomioon toisen valoisaa uskoa hän sanoi:

"Sinulla on nälkä, Mart. Se näkyy sinun jokaisesta piirteestäsi. Tule syömään meille milloin tahansa. Minä lähetän jonkun lapsista sanomaan, milloin herra Higginbotham ei ole kotona. Ja Mart..."

Martin odotti, vaikka hän tiesi sydämessään, mitä sisar aikoi sanoa, niin selvä hänelle oli sisikon ajatuksenjuoksu.

"Etkö sinä luule, että sinun olisi aika ottaa joku toimi?"

"Etkö sinä usko, että minä vielä voitan?" kysyi Martin.

Sisar pudisti päätä.

"Kukaan ei usko minuun, Gertrude, paitsi minä itse." Hänen äänensä oli intohimoisen kapinallinen. "Minä olen tehnyt nyt jo hyvää työtä sangen paljon, ja ennemmin tahi myöhemmin minä voin myydä sitä."

"Mistä sinä tiedät, että se on hyvää?"

"Siitä, että...", hän änkytti samalla kun koko kirjallisuuden vainio ja kirjallisuuden historia avautui hänen aivoissaan, osoittaen hänelle, miten turhaa oli koettaa vakuuttaa sisarelle tällaista asiaa. "Tuota, koska se on parempaa kuin yhdeksänkymmentäyhdeksän sadasta, mitä aikakauslehdissä on julkaistu."

"Toivoisin, että kuuntelisit järjen kieltä", sanoi sisar epävarmasti, mutta epäselvästi uskoen oman ajatuksensa oikeuteen luullessaan tietävänsä, mikä toista vaivasi — "minä toivoisin, että kuuntelisit järjen kieltä", hän kertasi, "ja tule meille päivälliselle huomenna."

Autettuaan häntä vaunuun Martin kiirehti postitoimistoon ja osti kolmella dollarilla postimerkkejä, ja kun hän myöhemmin samana päivänä mennessään Morsen taloon pysähtyi postitoimiston edessä, oli hänellä kainalossa suuri kasa paksuja, pitkiä kirjekuoria, joihin hän oli käyttänyt jokikisen näistä merkeistä, paitsi kolmea kahden sentin merkkiä, jotka hän oli säästänyt tulevan, tiukan tarpeen varalta.

Siitä tuli merkitsevä ilta Martinille, sillä päivällisen jälkeen hän tapasi Russ Brissendenin. Kuinka hän sattui olemaan siellä, kenen ystävä hän oli tai mikä sattuma oli hänet johtanut sinne, sitä ei Martin tiennyt. Hän ei myöskään ollut utelias kysymään asiaa Ruthilta. Lyhyesti, Brissenden teki Martiniin sellaisen vaikutuksen, että hän sairasti verenvähyyttä ja näytti pintapuoliselta, eikä hän kiinnittänyt häneen mitään huomiota. Tuntia myöhemmin hän päätti, että Brissenden oli sen lisäksi aika tomppeli. Sillä hän kiersi huoneesta toiseen, tuijottaen tauluihin ja pistäen nenänsä kirjoihin ja aikakauslehtiin, joita hän otti pöydiltä ja hyllyiltä. Vaikka hän oli talossa ventovieras, hän lopuksi erottautui erilleen muusta seurasta, painautuen suureen, mukavaan nojatuoliin ja alkaen mielenkiinnolla lukea ohutta teosta, jonka oli vetänyt taskustaan. Lukiessaan hän antoi hajamielisesti ja hyväillen sormensa sivellä tukkaansa. Martin ei huomannut häntä sen enempää koko iltana, paitsi kerran, jolloin hän näki hänen kiihkeästi ja voitonvarmasti keskustelevan useitten nuorten naisten kanssa.

Sattuipa sitten, kun Martin lähti talosta, että hän tapasi Brissendenin, joka jo oli ehtinyt talon ulkoportaille.

"Kas vain, tekö se olette?" sanoi Martin.

Toinen vastasi epäselvällä murahduksella, mutta alkoi astella hänen rinnallaan. Martin ei tehnyt toista yritystä saada aikaan keskustelua, ja useita kulmanvälejä he kulkivat sanaakaan vaihtamatta.

"Mahtava vanha aasi!"

Huudahduksen pikaisuus ja voimakkuus hämmästytti Martinia. Häntä alkoi huvittaa, ja samana hetkenä hänelle selvisi lisääntynt vastenmielisyyden tunne tuota toista kohtaan.

"Mitä varten te käytte tuollaisissa paikoissa?" sinkahutettiin hänelle, kun vielä oli äänettä kuljettu muutamia kulmanvälejä.

"Mitä varten te itse siellä käytte", kysyi Martin takaisin.

"Hitto viekoon, mistä minä sen tiedän", kuului taas. "Joka tapauksessa oli se minun ensimmäinen vierailuni. Jokaisessa päivässä on kaksikymmentäneljä tuntia, ja täytyyhän ne jollakin tavalla kuluttaa. Tulkaa, niin otetaan ryyppy."

"Olkoon menneeksi", vastasi Martin.

Samassa hän aivan hämmästyi valmiuttaan hyväksyä toisen ehdotus. Kotona oli useita kappaleita tilapäistyötä odottamassa, ennen kuin hän menisi vuoteeseen. Ja vuoteeseen mentyä häntä odottaisi Weissmanin teos puhumattakaan Herbert Spencerin omasta elämäkerrasta, jota hän luki yhtä suurella mielenkiinnolla kuin jännittävintä romaania. Miksi hän kuluttaisi aikaa tämän miehen seurassa, josta hän ei pitänyt? hän mietti. Mutta samalla se ei ollut kuitenkaan tuo mies eikä juominenkaan, joka häntä kutsui tälle ryyppylle, — kirkkaat valot, peilit, kristallilasien säteily ja kuumat leimuavat kasvot ja epäselvä juopuneitten äänten sorina häntä sinne veti. Juuri sitä se oli — se oli tuo miesten ääni, toivorikkaitten miesten, miesten, jotka hengittivät menestystä ja kuluttivat rahansa juomalla kuten miehet. Hän oli yksin, se häntä vaivasi; sen vuoksi hän juuri oli siepannut tuon tarjouksen aivan kuin nälkäinen kala kourun, jossa oli lihava mato. Koskaan hän ei ollut sen jälkeen kuin Shelley Hot Springsissä Joen kanssa ja lukuunottamatta tuota lasia, jonka hän joi portugalilaisen sekatavarakauppiaan kanssa, juonut mitään julkisessa kapakassa. Ponnistaessaan niin äärimmilleen henkisiä kykyjään hänellä ei ollut väkijuomien tarvetta. Mutta nyt hän tunsu himoitsevansa ryyppyä — tai mieluumminkin sitä ilmakehää, jossa ryyppyt jaettiin ja mielihyvällä maisteltiin. Sellainen paikka oli Grotto, jossa hän ja Brissenden heittäytyivät mukaviin nahalla päällystettyihin nojatuoleihin ja joivat skotlantilaista ja soodaa.

He puhelivat. He puhuivat monista asioista, ja nyt Brissenden ja Martin tilasivat vuoronperään skotlantilaista ja soodaa. Martin, jonka pää kesti tavattomasti, ihmetteli toisen kykyä sietää alkoholia, mutta vielä enemmän häntä hämmästytti toisen erinomainen keskustelukyky. Ei kestänyt kauan ennen kuin hän tuli siihen vakaumukseen, että Brissenden tietää kaikki, ja sen vuoksi hän päätti, että tässä oli toinen henkevä ihminen, jonka hän oli tavannut. Mutta hän huomasi, että Brissendenissä oli sitä, mitä professori Caldwellilta puuttui, nimittäin tulta — neron hehkuvaa, kesytöntä tulta. Hänen kielensä oli leimuavan elävä. Hänen ohuet huulensa sinkauttelivat lauseita, jotka iskivät ja purivat; tai hän puhui viehättävän runollisesti ja hellästi aivan kuin nuo pehmeällä äänellä esitetyt lauseet olisivat sametin hienoina, hohtavina ja välkkyvinä kummunneet hänen ohuilta huuliltaan ja sittenkin kauneutta säteillen ja tunkeutuneet elämän tutkimattomiin ja salattuihin syvyyksiin; ja taas hänen ohuet huulensa kaiuttivat ja jymisyttivät ilmoille totuuksia kaikkeuden raatelevista taisteluista ja ristiriidoista, lauseita, jotka helisivät kirkkaina kuin hopea, jotka avasivat loistavia ja tähtikirkkaita näköaloja, jotka vetivät lyhyen loppuponnen tieteen viimeisistä saavutuksista ja sanoivat vieläkin enemmän — käyttivät runoilijan kieltä ylimaailmallisista totuuksista, jotka sanoitta voivat ilmetä, mutta jotka runoilija voi pukea tavallisin sanoin viehättävään ja kaikille tajuttavaan muotoon. Jonkin sisäisen näkemyksen ihmeen kautta hänen katseensa ulottui kauemmaksi kuin mikään kokemusoppi, jota mikään kieli ei voinut kuvata, ja sittenkin puhetaidon verrattoman ihmeen kautta hän keksi tajuttavat sanat voidakseen valaista Martinille ne viestit, mihin tavalliset kuolevaiset eivät kykene.

Martin unohti kokonaan ensimmäisen vastenmielisen vaikutelmansa. Tässä oli toteutunut paras, mistä kirjat puhuivat. Tässä oli hänellä nero, elävä ihminen, johon saattoi katsoa ylös. "Minä makaan tomussa sinun jalkaisi juuressa", oli ajatus, jota Martin lakkaamatta itsekseen kertasi.

"Te olette tutkinut kehitysoppia", hän sanoi ääneen viitaten toisen lausuntoon. Hänen ihmeekseen Brissenden pudisti päätä. "Mutta te puhutte totuuksia, joita vain kehitysoppi voi todistaa", väitti Martin, mutta sai vastaukseksi ihmettelevän ilmeen. "Teidän päätelmänne ovat sopusoinnussa niiden kirjojen kanssa, jotka teidän on täytynyt lukea."

"Olen iloinen kuullessani sen", kuului vastaus. "Että minun tiedonpuutteeni voi johtaa minua suoraan pääsemään totuuden lähteille, on todellakin mieluista. Mitä minuun tulee, minä en koskaan ole välittänyt koettaa saada selville, olenko oikeassa vai väärässä. Sehän onkin joka tapauksessa hyödyttöntä. Eihän ihminen kuitenkaan voi koskaan saavuttaa lopullista ja horjumatonta tietoa totuudesta."

"Te olette Spencerin oppilas", huudahti Martin voitonriemulla. "En ole lukenut häneltä mitään sitten, kun olin nuorukainen, ja silloinkin luin vain hänen 'Kasvatuksensa'."

"Toivoisin, että minäkin voisin saada tietoa yhtä vähällä vaivalla", Martin huudahti puolisen tuntia myöhemmin. Hän oli kiihkeästi koettanut tutkia Brissendenin henkistä perustusta. "Te olette dogmaatikko, ja se tekee asian vielä ihmeellisemmäksi. Te selvitätte täydellä varmuudella tieteen viimeiset totuudet, jotka tiede on voinut selittää vain järkiperaisina otaksumina. Te hypätte suoraan oikeaan loppupäätelmään. Te löydätte tienne valon nopeudella, jonkinlaisella yliluonnollisella tavalla itse totuuteen."

"Kyllä; se oli asia, joka aina hämmästytti sekä veli Duttonia että isä Josephia", vastasi Brissenden. "Oh ei!" hän lisäsi. "Minä en ole yhtään mitään. Se oli vain kohtalon onnellinen oikku, joka lähetti minut katoliseen kouluun kasvatettavaksi. Mistä te olette saanut sen, mitä tiedätte?"

Ja kertoessaan hänelle Martin tarkasteli häntä perin pohjin aina hänen pitkistä puhtaista ylimyksellisistä kasvoistaan ja riippuvista olkapäistään tuolin selustalla riippuvaan päällystakkiin, jonka taskut oli tungettu täyteen kirjoja. Brissendenin kasvot ja pitkät, kapeat kädet olivat auringon paahtamat — tavattoman päivettyneet, mielti Martin. Tuo päivettyneisyys ihmetytti Martinia sitä enemmän, koska Brissenden ei suinkaan ollut vapaan luonnon ihminen. Missä hän siis oli voinut joutua tuolla tavalla auringon hyväiltäväksi? Tuossa päivettyneisyydessä oli varmaankin jotakin sairaalloista, päätti Martin alkaen yhä yksityiskohtaisemmin tarkastella noita kapeita kasvoja, joiden poskiliut työntyivät huomattavasti esille tehden poskien kuopat yhä syvemmiksi, niin että tuo jalomuotoinen ja säännöllisesti kehittynyt nenä joutui täysiin oikeuksiinsa. Silmien ilmeessä oli jotain erikoista. Ne eivät olleet suuret eivätkä pienet, samalla kun niiden väriä oli mahdoton kuvata; mutta niissä kyti tuli — tai oikeammin, se kyti niiden takana silloin tällöin esille sukeltaen ja antaen ilmeelle ihmeellisen ja välähtelevän lumousvoiman. Se oli uhmaava, kesyttämätön, vieläpä kovakin, ja samalla se kuitenkin herätti osanottoa. Martin huomasi säälivänsä häntä, tietämättä miksi, josta hän kuitenkin pian pääsi selville.

"Oh, minä olen heikkokehköinen", virkahti Brissenden hetkistä myöhemmin selitettynään aikaisemmin, että hän oli tullut Arizonasta. "Olen oleskellut siellä pari vuotta ilmaston vuoksi."

"Eikö teitä pelota ilmaston vaihdos täällä vuoristossa?"

"Pelota?"

Tuossa Martinin sanan kertauksessa ei ollut erikoista kiihkeyttä. Mutta Martin näki tuosta itsekieltävästä ilmeestä hänen kasvoillaan, ettei hän pelännyt mitään. Silmät siristyivät kapeiksi, kunnes ne muistuttivat kotkansilmiä, ja Martin melkein pidätti henkeä huomattaessaan tuon kotkannenän leveine sieraimineen, uhmaavana, vaativana ja taistelunhaluisena. Suurenmoinen! vakuutti Martin itseksensä, samalla kun hänen verensä kiihkeästi kuohuivat tuota katsellessa. Ääneen hän lainasi:

"Kun kohtalon iskut kohti käy, pää vuotaa verta, mutt' taivu ei."

"Pidättekö Henleystä?" sanoi Brissenden, ja hänen ilmeensä muuttui äkkiä rakastettavaksi ja helläksi. "Ah, tietysti, enhän olisi voinut teiltä muuta odottaakaan! Henley! Hän kohoo nykyaikaisten runonrustaajien joukosta — aikakauskirjain runonrustaajien — kuin gladiaattori kohoo eunukkien parvesta."

"Te ette pidä aikakauskirjoista", sanoi Martin melkein moittivasti.

"Pidättekö te?" kuului vastaan niin jäätävän ivallisesti kuin olisi ollut tarkoitus häntä loukata.

"Minä — minä kirjoitan — tai, oikeammin, koetan kirjoittaa — noihin aikakauslehtiin", änkytti Martin.

"Sen parempi", kuului lempeämpi vastaus. "Te koetatte kirjoittaa, mutta ette onnistu. Minä kunnioitan ja ihailen teidän epäonnistumistanne. Minä tiedän, mitä te kirjoitatte. Minä voin nähdä sen puolella silmällä, ja niissä on kaikissa varma syy, joka sulkee ne pois aikakauskirjojen palstoilta. Ne tunkeutuvat vuorensolien kautta niin syvälle, etteivät ne voi miellyttää aikakauskirjojen toimittajia. He tahtovat vesivelliä ja lörpötystä, ja Jumala paratkoon, saavat sitä! Mutta ei teiltä."

"Minä en ole kohonnut täytetyön yläpuolelle", väitti Martin.

"Päinvastoin" — Brissenden vaikenä tutkien hävyttömästi Martinin köyhyyttä, alkaen kuluneesta solmiosta ja sahareunaisesta kauluksesta kiiltäviin takin hihoihin ja melkein räsyttäneeseen kalvosimeen, josta katse singahti takaisin Martinin syvällepainuneihin kasvoihin — "päinvastoin, täytetyö on kohonnut niin korkealle teidän yläpuolellenne, ettette te sitä koskaan saavuta. Katsokaas, mies, minä voisin loukata teitä kysymällä, tahdotteko jotain syötävää!"

Martin tunsi kuuman veren syöksähtävän poskilleen, ja Brissenden nauroi voitonriemuisesti.

"Syönyttä miestä ei voi loukata sellaisella tarjouksella", hän lisäsi.

"Te olette paholainen!" huudahti Martin harmistuneena.

"Minä en kuitenkaan pyytänyt teitä."

"Te ette uskaltanut."

"Oh, sitä en oikein voi sanoa! Minä tarjoan teille nyt."

Brissenden nousi puhuessaan puoliksi tuoliltaan, aivan kuin olisi aikonut lähteä kapakkahuoneeseen.

Martinin nyrkki puristui lujaan, ja hänen verensä kuohui ohimoilla.

"Bosco! Hän syö ne elävältä! Syö elävältä!" huudahti Brissenden matkien Spielerin tavalla erästä kuuluisaa käärmeennielijää.

"Minä voisin syödä teidät elävältä", sanoi Martin luoden röyhkeän katseen toisen sairaalloiseen olentoon.

"Minä vain en ole sen arvoinen."

"Päinvastoin", Martin päätteli, "minä käyttäydyin tyhmästi." Hän purskahti sydämelliseen, terveelliseen nauruun. "Minä tunnustan, että te teette pilkkaa minusta, Brissenden. Että minulla on nälkä ja te tiedätte sen, on ainoastaan luonnollinen ilmiö, eikä siinä ole mitään alentavaa. Kuten näette, minä nauran sovinnaisuuden vähäpätöisille määräyksille, mutta jos te sanotte jonkun terävän toden sanan, minä heti olen tuon sovinnaisuuden orja."

"Te loukkaannuitte", vakuutti Brissenden.

"Hetkiseksi, kyllä. Tottumus poikavuosilta, näettehän. Sellaista minä silloin opin, mutta ne tavat ovat menettäneet merkityksensä sen jälkeen. Ne ovat kuitenkin luurankoja minun mieleni kammioissa."

"Mutta tottahan te nyt jo suljette niiden ovet?"

"Olen ne jo sulkenut."

"Todellako?"

"Todella."

"Mennään siis ja otetaan jotakin syötävää."

"Minä suoritan tämän", vastasi Martin aikoen maksaa tilaamansa skotlantilaisen kahden dollarinsa viimeisillä rippeillä, mutta näki Brissendenin kehottavan kapakan palvelijaa jättämään nuo kolikot pöydälle.

Martin pisti ne hieman irvistäen taskuunsa ja tunsi hetkisen Brissendenin käden ystävällisesti lepävään olkapäällään.

VIII LUKU

Heti seuraavana iltapäivänä hämmästytti Mariaa Martinin toinen vieras. Mutta tällä kertaa hän ei menettänytäkään malttiansa, vaan pyysi Brissendeniä kaikella kunnioituksella istuutumaan salinsa loistoon.

"Toivon, ettette pahastu tulostani", alkoi Brissenden.

"Ei, ei; ei ollenkaan", vastasi Martin puristaen kättä ja istuttaen vieraansa ainoalle tuolille, sillä itselleen hänelle jäi paikka sängyn reunalla. "Mutta mistä te tiesitte minun osoitteeni?"

"Soitin Morselle. Neiti Morse vastasi puhelimeen. Ja tässä minä nyt olen." Hän kaivoi takkinsa taskua saaden sieltä esille ohuen kirjan, jonka heitti pöydälle. "Siinä on eräs kirja runoja. Lukekaa ja pitäkää se." Ja sitten vastaukseksi Martinin väitteeseen: "Mitä minä kirjoilla teen? Tänä aamuna minä taas syljin

verta. Onko teillä viskiä? Ei, tietysti ei. Odottakaa hetkinen."

Hän lähti ja meni. Martin katseli hänen pitkää vartalooaan, kun hän ulkona astui portaita alas, ja huomasi hänen kääntyessään sulkemaan porttia surukseen, miten nuo ennen leveät hartiat olivat nyt kumartuneet kokoonlyhistryneen rinnan yli. Martin hankki kaksi lasia ja painautui lukemaan saamaansa runovihkosta, Henry Vaughan Marlown viimeistä teosta.

"Ei ollut skotlantilaista", virkahti Brissenden palatessaan. "Sillä kerjäläisellä ei ole mitään muuta kuin amerikkalaista viskiä. Mutta tässä on sitä neljännes."

"Minä lähetän jonkun lapsista hakemaan sitruunoita, niin saamme tuutingit", tarjosi Martin. "Mitähän tällainen kirja on mahtanut tuottaa Marlowlle?" hän lisäsi kohottaen mainittua kirjaa.

"Mahdollisesti viisikymmentä dollaria", kuului vastaus, "vaikka onni on, jos hän saa niin paljon, tai ehkä hänen täytyi houkutella kustantajaa julkaisemaan se."

"Silloinhan ei ihminen voi elää runoilemisella?"

Martinin ääni ja ilme kavalsivat selvästi hänen mielensä masennuksen.

"Eipä tietenkään. Eikö olisi hullua odottaakin sitä? Mutta loppusoinnuilla elää aivan erinomaisesti. Meillä on Bruce, Virginia Spring ja Sedgwick. He ansaitsevat hyvin. Mutta runous — — Tiedättekö te, millä Vaughan Marlow ansaitsee leipänsä?"

Opettamalla eräässä poikakoulussa Pennsylvaniassa, ja se on oikea pikku helvetti, siihen voitte luottaa. Minä en vaihtaisi hänen kanssaan, vaikka hänellä olisi vielä elettävänä viisikymmentä vuotta. Ja kuitenkin eroaa hänen runoutensa nykyisten runoseppien tuotteista kuin granaattiomena porkkanoista. Ja millaisia arvosteluja hän saa! Piru heidät periköön jokikisen!

"Liian paljon kirjoittavat miehet, jotka eivät osaa kirjoittaa, miehistä, jotka osaavat kirjoittaa", vakuutti Martin. "Katsokaas, minä olen ollut aivan hämmästynyt siitä suunnattomasta määrästä roskaa, jota on kirjoitettu Stevensonista ja hänen tuotannostaan."

"Ne inhoittavat pikkusielut!" sähähti Brissenden hammasta purren. "Kyllä minä tunnen sen roskan — ystävällisesti nokkia häntä hänen *Isä Damienin kirjeistään*, eritellen häntä, punniten häntä — —"

"Mitaten häntä heidän omalla surkean nuoruutensa mittapuulla", keskeytti Martin.

"Niin, niin juuri — se on oikea lausetapa — märehivät ja häväisevät ensin kaikkea, Totta, Kaunista ja Jumalaista, ja sitten taputtavat häntä selkään sanoen: 'Hyvä koira, Fido.' Hyi! 'Ne pienet räkättävät ihmislokit', kuten Richard Realfe nimitti heitä kuoliniltanaan."

"Osoittelevat tähtien välkettä", tarttui Martin lämpimästi, "mestarien meteorimaista lentoa. Kerran minä kyhäsin pilkkakirjoituksen heistä — arvostelusta, tai oikeammin arvostelijoista."

"Näyttäkää se minulle", pyysi Brissenden kiihkeästi.

Niinpä Martin etsi papereistaan jäljennöksen "Tähti-sumustaan", ja lukiessaan sitä Brissenden nauroi, hykersi käsiänsä ja unohti tuutinkinsa.

"Minusta te itse olette tuollaista tähtisumua, joka on joutunut maailmaan valaisemaan mitään näkemättömäin sokkojen elämää", kuului hänen päätöksensä päästyään loppuun. "Tietysti, sen sieppasi mielihyvällä ensimmäinen aikakauslehti, jolle sitä näytitte?"

Martin selaili ja tarkasteli käsikirjoitustensa luetteloa.

"Kahdessakymmenessäseitsemässä lehdessä se on käynyt ja palautettu hylättynä."

Brissenden purskahti pitkään sydämelliseen nauruun, joka keskeytyi ankaraan yskänpuuskaan.

"Katsokaapas, teidän ei tarvitse koettaa vakuuttaa minulle, ettette olisi koettanut runoilla", hän köhästeli. "Näyttäkää minulle joitakin."

"Älkää lukeko niitä nyt", pyysi Martin. "Minä tahdon jutella teidän kanssanne. Minä laitan teille paketin, jonka voitte ottaa kotiinne."

Brissenden lähti vieden mukanaan "Rakkaussikermän" ja "Peri ja helmen" palatakseen seuraavana päivänä, jolloin tervehti Martinia sanoen:

"Minä tahdon saada lisää."

Hän ei ainoastaan vakuuttanut, että Martin oli todellinen runoilija, vaan Martin sai vielä tietää, että Brissenden oli myös runoilija. Hän oli aivan ihastunut ja hämmästynyt Martinin tuotannosta ja ihmetteli, ettei niitä oltu koetettu julkaista.

"Vieköön hitto kaikki aikakauslehdet!" kuului Brissendenin tuomio vastaukseksi Martinin tarjoukseen saada myydyksi ne hänelle. "Rakastakaa kauneutta sen itsensä tähden", kuului hänen neuvonsa, "ja jättäkää aikakauskirjat rauhaan. Palatkaa takaisin laivoihinne ja merellenne — se on minun vilpitiön neuvoni teille, Martin Eden. Mitä teillä on tekemistä näissä ihmisten sairassa ja mätänevissä kaupungeissa? Te katkaisette kaulanne joka päivä, jonka te kulutatte täällä, ja koetatte häväistä kauneutta tyrkyttämällä sitä aikakauslehtien tarpeihin. Mitä te sanoittekaan minulle tässä toissa päivänä? Ah, niin se oli: 'Ihminen, viimeinen päiväperhonen.' Niinpä niin, mitä te, viimeinen päiväperhonen, teette maailman maineella? Jos te sen saavutatte, myrkyttää se teidät. Te olette liian vaatimaton, liian yksinkertainen ja liian järkevä, minun uskoni mukaan, voidaksenne unelmoida onnea sellaista! Minä toivon, ettette ikinä myisi riviäkään aikakauskirjoille. Kauneus on ainoa herra, jota kannattaa palvella. Palvelkaa sitä ja heittäkää roskaväki hiiteen! Menestys! Mikä hitto sitten saavuttaa menestystä, elleivät juuri teidän Stevensoninne sonetit, jotka johtavat Henleyn 'Näyn' ohi teidän 'Rakkaussikermäänne' ja 'Merilauluihinne'. Eihän teille tuota iloa se, minkä menestyksen ne saavuttavat, vaan niiden luominen. Teidän ei tarvitse sanoa minulle. Minä tiedän sen. Te tiedätte myös. Kauneus kiduttaa teitä. Se on ikuinen tuska teissä, haava, joka ei koskaan parane, tulisäilä. Miksi te keppelitte aikakauslehtien kanssa? Olkoon kauneus lopullinen päämääränne. Miksi te tahtoisitte lyödä kauneuden kultarahaksi? Te ette kuitenkaan voi; silloinhan ei hyödytä mitään, että minä siitä kiihotun. Te saatte lukea aikakauskirjoja tuhannen vuotta, ettekä kuitenkaan löydä riviäkään, joka vetäisi vertoja Keatsille. Jättäkää maine ja kulta oman onnensa nojaan, ottakaa huomenna pesti laivaan ja palatkaa takaisin merelle."

"Ei ole kysymys maineesta, vaan rakkaudesta", nauroi Martin. "Rakkaudella ei tunnu olevan mitään paikkaa teidän maailmassanne; minun maailmassani kauneus on Rakkauden kamarineideksi."

Brissenden katsoi häneen säälitellen ja ihailen: "Te olette niin nuori, Martin poikaseni, niin nuori. Te voitte lentää korkealle, mutta teidän siipenne ovat liian hienorakenteiset, ja niihin on tuhlattu suloisimmat värit. Älkää polttako niitä. Mutta, tietysti, te olette ne jo polttanut. Joku palvottu hame on ollut tuon 'Rakkaussikermän' aiheuttajana, ja siinä on niiden häpeä."

"Se jumaloi rakkautta samalla kuin hametta", nauroi Martin.

"Hulluuden filosofiaa", iski vastaus. "Siitä minä olen tullut vakuuttuneeksi kulkiessani unelmaini viidakoissa. Mutta varokaa. Nämä porvariin kaupungit tappavat teidät. Katsokaa nyt sitäkin kauppasaksojen pesää, missä minä teidät tapasin. Kuivaa roskaa ei ole kyllin sopiva nimitys. Eihän ihminen voi pysyä terveenä sellaisessa ilmapiirissä. Se rappeuttaa. Ei siellä ole ainoatakaan, joka ei vetäisi alaspäin, ei miestä eikä naista, kaikki he ovat pelkkiä eläviä vatsoja, joita johtaa alkueläinten korkea henkinen vaisto..."

Hän vaikeni äkkiä ja katsoi Martiniin. Välähdyksenä hänelle selvisi koko tilanne. Ilme hänen kasvoillansa muuttui ihmetteleväksi kauhuksi.

"Ja te kirjoititte tämän ihanan 'Rakkaussikermän' hänelle — tuolle kalpealle, kurtistuvalla naisolenolle!"

Seuraavana hetkenä oli Martinin oikea käsi iskenyt hänen kurkkuunsa ja ravisti häntä niin, että hampaat kalisivat. Mutta Martin katsahti häntä silmiin eikä nähnyt niissä pelkoa — näki vain ihmettelevän, ilakoivan paholaisen. Martin voitti itsensä taas ja heitti Brissendenin pitkin pituuttaan sänkyynsä hellittäen samalla otteensa.

Brissenden puuskutti ja ähki tuskallisesti hetkisen ja alkoi sitten nauraa hykertää.

"Te olisitte tehnyt minusta ikuisen velallisenne, jos olisitte pudistanut pois hengen saman tien", hän sanoi.

"Hermoni ovat lopen pingoittuneet nykyään", selitti Martin anteeksi pyydellen. "Toivon, etten loukannut teitä. Saanko minä sekoittaa uuden?"

"Ah, te nuori kreikkalainen!" jatkoi Brissenden. "Pelkäänpä, ettette osaa antaa oikeata arvoa tuolle verrattomalle ruumiillenne. Te olette hiton vahva. Te olette kuin nuori pantteri tai leijonan vesa. Niin, niin, kyllä te vielä joudutte maksamaan tuosta voimasta."

"Mitä te tarkoitatte?" kysyi Martin uteliaana tarjoten hänelle lasin.

"Tuossa, juokaa se pohjaan, ja olkoon se teille terveydeksi."

"Koska...", Brissenden lipaisi huulillansa ja hymyili kiitokseksi, "koska on kysymys naisista. Ne vielä kiduttavat teidät kuoliaaksi, kuten he ovat teitä jo kiduttaneet, tai minä olen vasta eilispäivänä syntynyt. Katsokaas, nyt teidän ei ollenkaan hyödytä rutistella minua, minä kuitenkin aion puhua suuni puhtaaksi. Tämä on epäilemättä teidän vasikkarakkauttanne, mutta kauneuden nimessä osoittakaa toki parempaa makua ensi kerralla. Mitä taivaan nimessä teillä on tekemistä noiden poroporvarien tyttäreiden kanssa? Jättäkää ne rauhaan. Valitkaa itsellenne jokin suuri, vallaton, leimuava nainen, joka nauraa elämälle, ilakoi kuolemalle ja rakastaa teitä silloin kuin tarvitsee. Sellaisia naisia on olemassa, ja ne rakastavat teitä yhtä rehellisesti kuin joku noista poroporvarillisen elämän lellitellyistä, raukkamaisista tuotteista."

"Raukkamaisista?" pani Martin vastaan.

"Niin juuri — raukkamaisista — jotka lörpöttelevät helppohintaisesta siveydestä, jonka toiset ovat heihin lörpötelleet, ja pelkäävät elää elämää. He kyllä rakastavat teitä, Martin, mutta he rakastavat noita helppohintaisia tottumuksiaan enemmän. Mitä te tarvitsette, on suurenmoista antaumusta, suuria vapaita sieluja, loistavia perhosia, ettekä noita pieniä harmaita kointoukkia. Oh, te kyllä väsytte niihin, samalla kun väsytte koko naissukuun, jos olette kyllin onneton elääksenne kauan. Mutta ettehän te tahdo elää. Te ette halua mennä takaisin laivoihinne ja merelle, sen tähden te kiertelette näitten kaupunkien mätäpesien ympärillä, kunnes luunne ovat mädäntyneet ja kuolema teidät korjaa."

"Te voitte saarnata minulle niin paljon kuin tahdotte, mutta tällä kertaa ette saa minua väittämään vastaan", sanoi Martin. "Kun tarkemmin asiaa katselee, teillä on vain se viisaus, jonka teidän luonnonlaatunne teille antaa, mutta minun luonnonlaatuni antama viisaus on yhtä vaativa ja vastustamaton."

He olivat eri mieltä rakkaudesta ja aikakauskirjoista ja monista muista asioista, mutta he pitivät toisistaan, ja Martinin puolelta tuo pitäminen oli ehyttä ja syvällistä. Päivästä päivään he olivat yhdessä, ellei kauempaa, niin ainakin sen tunnin, minkä Brissenden vietti Martinin ahtaassa huoneessa. Brissenden ei koskaan saapunut ilman viski-neljännestänsä, ja kun he söivät yhdessä päivällistä kaupungilla, hän joi skotlantilaista koko ajan lihaakin syödessään. Joka kerta hän maksoi poikkeuksetta heidän molempien puolesta, ja häneltä juuri Martin oppi hienostuneen maun ruokaan nähden, joi hänen kanssaan ensimmäisen kerran samppanjaa ja tutustui Reinin viineihin.

Mutta Brissenden oli ja pysyi arvoituksena. Huolimatta itsensäkiduttajan kasvoista hän oli, vähäverisyydestään välittämättä, todellinen nautintojen ihminen. Hän ei pelännyt kuolemaa, katseli katkerasti ja kyynillisesti kaikkea elämässä, ja vielä kuolevanakin hän rakasti elämää sen jokaista atomia myöten. Hulluuteen asti hän rakasti elämää ja sen iloa "kiemurrellakseni lyhyen aikani kosmoksen tomussa, josta minä olen tullut", kuten hänellä oli itsestänsä tapana sanoa. Hän oli tottunut myrkkyyhin ja tehnyt monen monta merkillistä koetta saadakseen elämän värähtelemään uudella tavalla ja uusia kokemuksia. Kuten hän Martinille sanoi, hän oli ollut kerran kolme päivää ilman vettä, tehnyt sen vapaaehtoisesti saadakseen sitten nauttia siitä tunteesta, jonka tuollaisen janon sammuttaminen synnytti. Kuka tai millainen hän oli, sitä ei Martin koskaan saanut tietää. Hän oli mies ilman menneisyyttä, jonka tulevaisuus oli edessä ammottava hauta ja jonka nykyisyys oli katkera elämän kuume.

IX LUKU

Martin joutui yhä edelleenkin taistelussaan häviölle. Säästipä hän kuinka paljon hyvänsä, hänen tulonsa täytetyöstä eivät korvanneet menoja. Joulujuhlan saapuessa oli hänen musta pukunsa pantissa, ja näin hänen oli mahdoton käyttää hyväkseen morselaisten päivälliskutsua. Ruth ei ollut tullut onnelliseksi hänen kieltonsa syyn kuultuaan, ja tästä syntynyt kirjeenvaihto oli saattaa Martinin epätoivoon. Hän ilmoitti hänelle, että hän sittenkin tulisi; että hän menisi San Franciscoon ja ottaisi *Transcontinentalin* toimistosta ne viisi dollaria, jotka se oli velkaa, ja lunastaisi pukunsa.

Aamulla hän lainasi Marialta kymmenen senttiä. Mieluummin hän olisi lainannut sen Brissendeniltä, mutta tämä merkillinen henkilö oli kokonaan kadonnut. Kaksi viikkoa oli kulunut siitä, kun Martin oli häntä nähnyt, ja turhaan hän mietti päänsä puhki keksiäkseen syyn hänen poissaoloonsa. Ne kymmenen senttiä veivät Martinin lahden yli höyrylautalla San Franciscoon, ja astellessaan Market Streetiä hän mietiskeli, mikä hänen eteensä tulisi, ellei hän nyt saisikaan rahoja. Hänellä ei olisi mitään keinoa palata Oaklandiin eikä hän tuntenut San Franciscossa ketään, jolta olisi voinut lainata toiset kymmenen senttiä.

Ovi *Transcontinentalin* toimistoon oli raollaan, ja Martin aikoi juuri avata sen, kun äkkiä pysähtyi kuullessaan sisältä kovaäänistä puhetta:

"Siitä tässä ei ole kysymys, herra Ford", (Ford, Martin tiesi kirjeenvaihdostaan, että tuo oli päätoimittajan nimi) "kysymys on siitä, oletteko te valmis maksamaan? Käteisellä maksamaan ja heti paikalla, minä tarkoitan. Minua eivät ollenkaan huvita *Transcontinentalin* tulevaisuudensuunnitelmat, enkä minä välitä, mitä mahdollisuuksia sillä on ensi vuonna. Minä tahdon vain saada palkan työstäni, ja minä sanon teille heti paikalla, että *Transcontinentalin* joulunumero ei mene painoon, ennen kuin minulla on rahat käsissäni. Hyvästi! Kun olette saanut rahat, tulkaa, niin saammepahan nähdä."

Ovi pauskattiin auki, ja joku mies hyökkäsi Martinin ohi vihaisin ilmein ja riensi käytävän läpi, mutisten kirouksia ja pudistellen nyrkkejensä. Martin päätti, ettei hän nyt heti paikalla mene sisään, ja viivytteli käytävässä neljännestunnin; sitten hän avasi oven ja astui sisään. Tämä oli hänelle uusi kokemus. Ensimmäistä kertaa hän astui jonkun sanomalehden toimistoon. Käyntikortit eivät nähtävästi olleet tarpeellisia tässä toimistossa, sillä poika vei sanan sisempään huoneeseen, että siellä oli muuan mies, joka tahtoi puhutella herra Fordia. Palattuaan poika viittoi hänelle puolilattiasta ja johti hänet yksityistoimistoon, toimituksen kaikkein pyhimpään. Martinin ensimmäinen vaikutelma oli, että siellä vallitsi hirvittävä epäjärjestys ja kauhea sekamelska. Toiseksi hän huomasi parroittuneen nuorekkaan miehen, joka istui ison pöydän ääressä ja katseli häntä uteliaana. Martinia hämmästytti hänen kasvojensa tyyni ilme. Selvää oli, että sanasota kirjanpainajan kanssa ei ollut järkyttänyt hänen mielenrauhaansa.

"Minä... minä olen Martin Eden", Martin alkoi keskustelun ("ja minä tahtoisin saada viisi dollariani", teki hänen mielensä heti paikalla lisätä).

Mutta tämä oli hänen ensimmäinen persoonallinen tutustumisensa toimittajaan, eikä hän näissä olosuhteissa tahtonut syyttää suotta suututtaa häntä. Hänen suureksi ihmeekseen herra Ford hypähti seisoaalleen, huudahtaen: "Ei, mutta todellakin!" ja seuraavana hetkenä hän molemmin käsin sydämellisesti pudisteli Martinin käsiä.

"Ette voi sanoa, kuinka iloinen minä olen nähdessäni teidät, herra Eden. Usein minä olen miettinyt, minkähän näköinen te lienette."

Sitten hän piti Martinia kädenmatkan päässä ja antoi säteilevien silmiensä kiertää yli Martinin toiseksi parhaan puvun, joka samalla oli hänen huonoimpansa ja joka oli rääsyinen ja paikattu, vaikka housujen sauma oli aivan suora, sillä Martin oli juuri sen tehnyt Marian silitysraudalla.

"Minä tunnustan, tuota, että minä pidin teitä paljon vanhempana miehenä kuin te olette. Teidän kertomuksenne, tiedättekö, osoitti sellaista voimaa, ajatuksen ja esitystavan kypsyyttä. Se oli mestarituote kerrassaan, tuo teidän kertomuksenne. Minä tiesin sen, kun minä olin lukenut ensimmäiset rivit. Antakaa minun kertoa teille, miten minä ensin sitä luin. Mutta ei; sallikaa minun ensiksi esitellä teidät toimitukselle."

Yhä puhuessaan herra Ford vei hänet yleiseen toimistoon, jossa hän esitti hänet aputoimittajalle, herra Whitelle, joka oli laiha, ryppyinen mies ja jonka käsi tuntui oudon kylmältä, aivan kuin hän olisi sairastanut vilutautia, ja jonka leukoja peitti harva, silkin hieno parta.

"Ja herra Ends, herra Eden. Herra Ends on meidän taloudenhoitajamme."

Martin tapasi itsensä pudistamassa kipeäsilmäisen, kaljupäisen miehen kättä. Miehen kasvot olivat kylläkin nuorekkaat niin paljon kuin niitä saattoi nähdä, sillä suurinta osaa niistä peitti valkoinen parta, joka oli huolellisesti hoidettu, — hänen vaimonsa hoiti sitä sunnuntaisin, jolloin hän saman tien ajeli puhtaaksi hänen niskansa.

Nämä kolme miestä ympäröivät Martinin, puhuen yhtäikaa ja ihailien, kunnes äkkiä Martinista tuntui, että he puhuivat rahan edestä.

"Me olemme usein ihmetelleet, minkä tähden te ette ole tullut ennemmin käymään", herra White sanoi.

"Minulla ei ollut lautterahaa, jolla olisin päässyt yli lahden", vastasi Martin koruttomasti, toivoen, että kun hän tällä tavalla näyttää tarpeensa, rahat heltiävät itsestään.

"Todentotta", hän ajatteli itsekseen, "minun repaleitteni pitäisi kaunopuheisesti ilmoittaa tarpeeni!" Uudestaan ja uudestaan, kun vain tilaisuus sattui, hän viittasi käyntinsä tarkoitukseen. Mutta hänen ihailijainsa korvat olivat kuurot. He veisasivat hänen ylistystään, kertoivat hänelle, mitä he olivat ajatelleet lukiessaan ensi kertaa hänen kertomustaan ja mitä he myöhemmin olivat ajatelleet. Mitä heidän vaimonsa ja sukulaisensa olivat siitä ajatelleet, mutta eivät pienimmälläkään tavalla viitanneet

siihen, että he myös aikoivat sen maksaa.

"Enkö sanonut teille, mitä ajattelin, kun luin ensi kertaa teidän kertomustanne"? lörpötteli herra Ford. "Tietystikään minä en sanonut. Minä olin tulossa Länteen New Yorkista, ja kun juna pysähtyi Ogdeniin, toi sanomalehtipoika viimeisen Transcontinental-numeron."

"Herra nähköön", ajatteli Martin. "Sinä voit matkustaa Pullman-vaunuissa sillä aikaa kun minä näännyn nälkään sen viheliäisen viiden dollarin vuoksi, jonka sinä olet minulle velkaa", ja vihanaalto tuntui läikähtävän hänen povessaan. Transcontinentalin tekemä vääräys tuntui suunnattomalta, sillä hänen mieleensä muistuvat ne monet surkeat kuukaudet, jolloin hän oli tehnyt työtä, nähnyt nälkää ja kieltäytynyt, ja hänen nälkänsä tällä hetkellä puri hänen sisuksiaan ja muistutti hänelle, ettei hän ollut maistanut jumalan jyvää sitten kuin eilen ja silloinkin vain vähän. Sinä hetkenä hän karautti hehkuvan punaiseksi. Nuo olennot eivät olleet ainoastaan ryöväreitä, he olivat käärmeäisiä rosvoja. Valheilla ja rikotuilla lupauksilla he olivat riistäneet häneltä hänen kertomuksensa. Hyvä, hän kyllä näyttäisi heille. Ja suurenmoinen päätös syntyi hänen mielessään, ettei hän jättäisi toimistoa, ennen kuin olisi saanut rahat kouransa. Hän muisti, että ellei hän niitä saisi, hänellä ei olisi mitään keinoa päästä takaisin Oaklandiin. Hän ponnisti voimansa hillitäkseen itsensä, mutta ei kuitenkaan voinut estää susimaisen ilmeen kohoamista kasvoilleen, ja sillä hän tahtoi heitä pelottaa.

He muuttuivat vielä kohteliaammiksi kuin ennen. Herra Ford alkoi uudestaan kertoa, miten hän oli ensikerran lukenut "Kellojensoiton", ja herra Ends saman tien ruikutti toiseen kertaan, miten hänen sisarensa oli ollut ihastunut "Kellojensoittoon", ja sanoi tuon sisaren tytön olevan opettajana eräässä Alamedan koulussa.

"Minä tahtoisin sanoa teille, mitä varten minä olen tullut", sanoi Martin vihdoin. "Saadakseni maksun siitä kertomuksesta, josta te niin erittäin paljon pidätte. Viisi dollaria se muistaakseni oli, jonka te lupasitte minulle maksaa heti, kun se julkaistaisiin."

Herra Fordin ilme muuttui aivan kuin hän olisi muistanut mieluisan sopimuksen. Ja melkein häikähtäen hän pisti kätensä taskuunsa, mutta kääntyi sitten äkkiä herra Endsiin ja sanoi, että häneltä oli jäänyt rahakukkaro kotiin. Ilmeisesti tuo herra Endsistä oli ikävää, ja Martin näki hänen nytkäyttävän käsiään aivan kuin hän tahtoisi suojella housujensa taskuja. Martin tiesi, että juuri tuolta se raha oli tuleva.

"Minä olen pahoillani", sanoi herra Ends, "mutta ei ole tuntiakaan siitä, kun minä maksoin kirjanpainajan, ja hän otti kaikki minun käteiset rahani. Menettelin aivan ajattelemattomasti tyhjentäessäni itseni niin kovin, vaikka lasku ei olisi ollutkaan vielä maksettava, vaan painaja pyysi ja pyysi, että se suoritettaisiin etukäteen, ja sen tähden se tuli näin yllätyksenä."

Molemmat miehet katsoivat odottaen herra Whiteen, mutta tämä herrasmies vain nauroja ja kohautteli olkapäitään. Hänen omatuntonsa oli puhdas joka tapauksessa. Hän oli tullut Transcontinentaliin oppiakseen tuntemaan aikakauskirjallisuutta, mutta sensijaan häntä oli opetettu pääasiallisesti tuntemaan taloudenhoitoa. Transcontinental oli velkaa hänelle neljän kuukauden palkan, ja hän tiesikin, että kirjanpainajan täytyi saada palkkansa, ennen kuin aputoimittajan.

"Sepä oli todellakin ikävää, herra Eden, että teidän nyt piti tavata meidät tässä tilassa", puheli herra Ford ujostelematta. "Kaikki on pelkkää huolimattomuutta, sen vakuutan teille, mutta minä sanon teille, mitä me teemme. Me lähetämme teille maksuosoituksen huomenna ensi töiksemme. Onhan teillä herra Edenin osoite, eikös olekin, herra Ends?"

Olipa tietenkin, herra Endsillä oli osoite, ja maksuosoitus lähetettäisiin huomenna ihan ensi töiksi. Martinin tiedot pankeista ja maksuosoituksista olivat epämääräiset, mutta ei hän kuitenkaan osannut käsittää, mitä järkeä oli jättää antamatta tuo maksuosoitus juuri tänään, mikä parempi olisi huomenna lähettää sitä postissa.

"Sovimme siis, herra Eden, että me lähetämme teille maksuosoituksen huomenna", sanoi herra Ford.

"Minä tarvitsen rahan tänään", sanoi Martin horjumattomasti.

"Onneton sattuma — jos te olisitte sattunut tulemaan tänne jonakin muuna päivänä", alkoi herra Ford kierrellä, mutta herra Ends keskeytti hänet, sillä hänen kipeät silmänsä jo osoittivat hänen kärsivällisyytensä lyhyttä.

"Herra Ford on jo teille selittänyt tilanteen", hän sanoi karkeasti, "ja minä myös. Maksuosoitus lähetetään — —"

"Minä olen myös selittänyt", keskeytti Martin, "ja minä olen selittänyt, että minä tarvitsen rahan tänään."

Hän oli tuntenut valtimonsa alkavan jyskyttää tuon rahastonhoitajan hävyttömyydestä, ja hän piti miestä silmällä, sillä juuri tuon herrasmiehen housuntaskuista hänen täytyisi kaivaa saatavansa, koska *Transcontinentalin* pääomat asuivat siellä.

"On hyvin ikävää — —", alkoi herra Ford.

Mutta samassa tehden kärsimättömän liikkeen herra Ends kääntyi jättääkseen huoneen. Samalla kuitenkin Martin juoksi hänen eteensä, tarttui hänen kurkkuunsa toisella kädellään niin, että herra Endsin valkea parta keikotti ylös muodostaen kattoon neljänkymmenenviiden asteen kulman. Kauhukseen herra White ja herra Ford näkivät heidän liikkeensä rahastonhoitajaa pudisteltavan kuin astrakaanimattoa.

"Kaivakaa esille, te nousevien nuorten kykyjen kunnioitettava nykijä!" huusi Martin. "Kaivakaa esille, tai minä pudistan ulos, vaikka ne olisivat viisisenttisiä." Sitten kahdelle pelästyneelle katselijalle: "Pysykää edempänä. Jos tulette liian likelle, saattaa ruveta tekemään kipeää."

Herra Ends oli tukehtua, eikä hän ennen kuin ote oli hellittänyt voinut osoittaa eleitä suorittaakseen esillekaivuhjelmansa. Monen perin pohjaisen kaivamisen perästä hänen housunsa taskut hellittivät neljä dollaria viisitoista senttiä.

"Kääntäkää ne nurin", komensi Martin.

Ja vielä putosi lisäksi kymmenen senttiä. Martin laski uudestaan saamansa pääoman ollakseen varma asiasta.

"Nyt on teidän vuoronne!" huudahti Martin herra Fordille. "Minun tulee saada seitsemänkymmentäviisi senttiä vielä."

Herra Ford ei odottanut, vaan tutki taskujaan tuloksella, että löytyi vielä kuusikymmentä senttiä.

"Onko varma, että siinä on kaikki?" kysyi Martin uhaten. "Mitä teillä on liivinne taskuissa?"

Todistukseksi hyvästä tahdostaan herra Ford käänsi kaksi niistä nurin. Sieltä putosi pieni pahvilappunen lattialle. Hän otti sen ja aikoi juuri pistää taskuunsa, kun Martin huudahti:

"Mikä se on? Lauttalippu? Tänne, antakaa se minulle. Sen arvo on kymmenen senttiä. Minä ostan sen. Nyt minä olen saanut neljä dollaria yhdeksänkymmentä viisi senttiä, kun otetaan lippu lukuun. Olette velkaa vielä viisi senttiä."

Hän katsoi kiukkuisesti herra Whiteen ja huomasi, että tämä oli juuri ojentamaisillaan hänelle viisisenttistä.

"Kiitoksia paljon", sanoi Martin tarkoittaen sillä koko joukkoa. "Hyvästi ja voikaa hyvin."

"Ryöväri!" irvisti herra Ends hänen jälkeensä.

"Varas, käärme!" vastasi Martin lyöden oven perässään kiinni.

Martin oli innostunut — niin innostunut, että hän muistaessaan *Hornetin* olevan hänelle velkaa viisitoista dollaria "Peri ja helmestä" päätti yksin tein käydä nekin perimässä. Mutta sen toimituksen muodosti joukko sileänaamaisia rotevia nuoria miehiä, oikeita merirosvoja, jotka ryöstivät kaikki ja jokaisen, tekemättä erotusta edes toisiinsa nähden. Kun oli säretty muutamia huonekaluja, onnistui päätoimittajan (entinen ammattinyrkkeilijä ja ylioppilas) rahastonhoitajan ja ovenvartijan avulla saada Martin ulos toimistosta ja lähettää hänet hieman tavallista pikemmin alas portaista.

"Tervetuloa takaisin, herra Eden; mieluista on aina teitä nähdä", he nauroivat hänelle alas portaan päältä.

Martin puri hammasta noustessaan seisomaan.

"Lurjukset", hän mörisi vastaan, "*Transcontinentalissa* olivat vuohipukkeja, mutta te olette sirkusnyrkkeilijöitä."

Uusi naurun hohahdus tervehti sitä.

"Minun täytyy sanoa, herra Eden", huudahti *Hornetin* toimittaja alas, "runoilijana te lienette kyllä omintakeinen. Mutta mistä te olette oppinut tuon oikean nyrkin alaiskun, jos saan luvan kysyä?"

"Mistä te opitte tuon puoli-Nelsonin?" vastasi Martin. "Joka tapauksessa te saatte mustan silmän."

"Toivon, ettei niskanne kangistu", toivoi toimittaja huolestuneena.
"Mitäs sanotte, jos me lähtisimme kaikki ryypylle?"

"Olkoon menneeksi", myönsi Martin.

Ja ryövärit ja ryövätty joivat yhdessä kaikessa ystävyudessa, päätellen, että taistelu oli ollut sangen ankara ja että ne viisitoista dollaria "Peristä ja helmestä" nyt oikeuden ja kohtuuden mukaan kuuluivat *Hornetin* toimitukselle.

X LUKU

Arthur pysähtyi portille, kun taas Ruth asteli Marian portaita ylös. Ruth kuuli kirjoituskoneen sukkelan naputuksen, ja kun Martin johti hänet sisään, Ruth huomasi, että käsikirjoituksen viimeinen sivu juuri oli lopussa. Hän oli tullut saadakseen varmuuden, tulisiko Martin heille joulupäivälliselle vai ei, mutta ennen kuin hän oli ehtinyt asiaan, oli Martin alkanut esittää sitä, mitä hänen mielensä oli täynnä.

"Katsos, anna minun lukea sinulle tämä!" hän huudahti erottaen pois jäljennössivut käsikirjoituksesta. "Se on minun viimeiseni ja eroaa kaikista minun entisistä töistäni. Se on niin kokonaan toisenlainen, että minä melkein pelkään sitä, ja kuitenkin minulla on salainen hiipivä toivo, että se on hyvä. Sen nimi on 'Wiki-Wiki'."

Hänen kasvonsa hehkuivat luomisen ilosta, vaikka Ruth värisi kylmässä huoneessa ja oli oikein hämmästynyt Martinin käden kylmyyttä tervehtiessään. Ruth kuunteli tarkasti hänen lukemistaan, ja vaikka Martin silloin tällöin vilahdukselta oli nähnyt tyytymättömyyttä hänen kasvoillaan, hän kuitenkin kysyi:

"Sano rehellisesti, mitä siitä ajattelet?"

"Minä — minä en tiedä", vastasi Ruth. "Luuletko sinä — luuletko sinä voitavasi sen myydä?"

"Pelkään, etten", kuului tunnustus. "Se on liian järeätä aikakauskirjoille. Mutta se on totta — siitä minä voin antaa sanani!"

"Mutta miksi sinä kirjoitat tuollaista, vaikka kuitenkin tiedät, etteivät ne mene kaupaksi?" jatkoi Ruth taipumattomasti. "Kirjoittamisesi tarkoitus on kai hankkia sinulle toimeentulo, vai kuinka?"

"On, niin se on, mutta tuo onneton juttu pakottaa minua. Minä en voi olla kirjoittamatta; se vaatii tulla kirjoitetuksi."

"Mutta tuon Wiki-Wikin luonne, miksi sinä panet hänet puhumaan niin raa'asti? Varmasti se loukkaa lukijoitasi, ja varmasti juuri sen tähden toimittajat hylkäävät sinun kirjoituksesi."

"Koska todellinen Wiki-Wiki olisi puhunut juuri niin kuin minä annan hänen puhua."

"Mutta se ei osoita hyvää makua."

"Se on elämää", vastasi Martin varmasti. "Se on totta ja todellista. Ja minun täytyy kirjoittaa elämästä sellaisena kuin minä sen näen."

Ruth ei vastannut, ja kiusallisen hetken he istuivat aivan äänettä. Siksi, että Martin rakasti häntä, hän ei oikein voinut häntä ymmärtää, eikä Ruth voinut ymmärtää häntä, koska Martin oli niin suuri, että hän ulottui kauas Ruthin näköpiiriin ulkopuolelle.

"Katsos, minä olen perinyt saatavani Transcontinentalilta", sanoi Martin kääntääkseen puheen miellyttävämmälle alalle. Kuva tuosta partaniekasta kolmikosta, sellaisena kuin hän oli heidät lähtiessään nähnyt riistettyään heiltä neljä dollaria yhdeksänkymmentä senttiä ja lauttalipun, sai hänet mielessään hykähtelemään naurusta.

"Sittenhän sinä tulet!" huudahti Ruth riemuissaan. "Sitä minä juuri tulini sinulta kysymään."

"Tulen?" mutisi Martin hajamielisesti. "... Minne?"

"No, päivällisille huomenna! Sinähän lupasit lunastaa pukusi, jos saat ne rahat."

"Sen minä olin kokonaan unohtanut", sanoi Martin tyhmistyneenä. "Katsos, vartiomiehet ottivat tänä

aamuna Marian kaksi lehmää ja pienen vasikan takavarikkoon, ja... tuota, sattui ettei Marialla ollut rahaa, ja niin minun piti lunastaa nuo hänen lehmänsä. Siihen menivät ne Transcontinentalin viisi dollaria — 'Kellojensoitto' meni vartiomiehen taskuun."

"Sinä et sitten tule?"

Martin katsahti pukuunsa.

"En voi."

Pettymyksen ja mielipahan kyyneleet kiilsivät Ruthin silmissä, mutta hän ei puhunut mitään.

"Ensi jouluna sinä syöt päivällistä minun kanssani Delmonicoksessa", sanoi Martin reippaasti, "tai Lontoossa tai Pariisissa, tai missä vain haluat. Minä tiedän sen!"

"Minä näin sanomalehdestä muutamia päiviä sitten", virkahti Ruth äkkiä, "että on nimitetty useita uusia virkailijoita paikalliseen rautatien postiin. Sinähän läpäisit ensimmäisenä, etkö läpäissytkin?"

Martinin oli pakko tunnustaa, että hänelle oli tullut kutsu ja että hän oli kieltäytynyt. "Minä olin niin varma — minä olen niin varma — itsestäni", hän päätti. "Vuosi eteenpäin ja minä ansaitseen enemmän kuin tusina miehiä rautatien postissa. Odota, niin näet."

"Oh!" oli ainoa, mitä Ruth sanoi hänen lopetettuaan. Hän nousi napittaen käsineitään. "Minun täytyy lähteä, Martin. Arthur odottaa minua."

Martin otti hänet syliinsä ja suuteli häntä, mutta Ruth näytteli kylmää lemmittyä. Hänen ruumiissaan ei ollut värähtelevää eloa, kädet eivät kiertyneet hänen kaulaansa, eivätkä huulet vastanneet hänen puserrukseensa.

Ruth oli suuttunut häneen, Martin päätteli palatessaan portilta. Mutta miksi? Olipa onnetonta, että vartiomiehet olivat sattuneet nappaamaan kiinni Marian lehmät. Mutta sehän oli vain salliman oikku. Ketään ei voinut moittia siitä. Eikä edes johtunut hänen mieleensä, että hän olisi voinut menetellä toisin. Kyllä, niin, kyllä häntä voitiin syyttää siitä, ettei hän ollut ottanut tuota tarjottua paikkaa postissa, oli hänen seuraava ajatuksensa. Eikä Ruth ollut pitänyt "Wiki-Wikistä".

Portaan päässä hän kääntyi ottaakseen vastaan iltapäivän postin. Ainainen kuumeinen odotus valtasi Martinin mielen ottaessaan vastaan kasan pitkiä kirjekuoria. Yksi ei ollut pitkä. Se oli lyhyt ja ohut, ja ulkopuolelle oli painettu *New York Outviewn* osoite. Hän pysähtyi repiäkseen kirjekuoren auki. Se ei voinut olla hyväksymys. Hän ei ollut lähettänyt ainoatakaan käsikirjoitusta sille julkaisulle. Ehkäpä — hänen sydämensä melkein pysähtyi villistä ajatuksesta — ehkä ne tilaavat häneltä jonkun kirjoituksen, mutta heti hän karkoitti tuon hullun toivon mahdottomana.

Kirje oli lyhyt toimitussihteerin selitys, että he olivat saaneet nimettömän kirjeen, jonka he liittivät mukaan vakuuttaen, ettei *Outviewn* toimitus missään tapauksessa kiinnitä mitään huomiota nimettömiin kirjeisiin.

Mukana seuraava kirje oli raapustettu huonolla käsialalla. Siinä oli kaikenlaista hölynpölyä Martinia vastaan ja siinä vakuutettiin, että "niin kutsuttu Martin Eden", joka myi juttuja aikakauslehdille, ei ollut kirjailija ollenkaan, vaan varasti vain kertomuksia vanhoista aikakauskirjoista, joita, kirjoitettuaan ne koneella uudestaan, kaupitteli ominaan. Kuoressa oli leima: "San Leandro". Martinin ei tarvinnut kauan miettiä saadakseen selville lähettäjän. Higginbothamin murre, Higginbothamin sanontatapa, Higginbothamin ajatuksenjuoksu oli ilmeisen selvä. Martin näki jokaisella rivillä — ei hienoa italialaista käsialaa — vaan karkean vihanneskaupiaan ja lankonsa käsialan.

Mutta miksi? hän turhaan kyseli itseltään. Mitä pahaa hän oli tehnyt Bernard Higginbothamille? Koko juttu oli niin järjetön, niin hävytön. Sille ei keksinyt mitään selitystä. Viikon kuluessa lähettivät Idän aikakauslehdet Martinille tusinan verran samanlaisia kirjeitä. Toimittajat käyttäytyivät kuitenkin reilusti, päätteli Martin. Hän ei tuntenut heistä ainoatakaan, ja kuitenkin he nyt olivat osoittaneet hänelle myötätuntoansa. Ilmeistä oli, että heitä nimettömät kirjeet inhottivat. Hän näki, että häntä vastaan tähdätty konnanpeli oli armotta epäonnistunut. Tosiasiassa, jos tästä seuraisi jotakin, olisi se hyvää, sillä ainakin muutamat noista toimittajista muistaisivat hänen nimensä vastaisuudessa. Ehkäpä joskus heidän lukiessaan hänen käsikirjoitustaan muistuisi heidän mieleensä, että tässä oli se nuorukainen, josta heitä oli nimettömällä kirjeellä varoitettu. Ja kukapa voi sanoa, eikö sellainen muisto ehkä muuttaisi heidän arvosteluaan hänen edukseen?

Juuri näihin aikoihin Martinin arvo laski suunnattomasti Marian silmissä. Hän tapasi eukon eräänä aamuna itkemässä ja valittamassa keittiössä, ja tuskan ja väsymyksen kyyneleet juoksivat hänen silmistään, kun hän koetti silittää suurta pyykkiään. Martin heti ilmaisi, että Maria nyt oli

"kylmettynyt", antoi hänelle aika kulauksen viskiä (jäännös siitä pullosta, jonka Brissenden oli tuonut) ja komensi hänet heti vuoteeseen. Mutta silytys täytyi saada loppuun ja pyykki viedyksi vielä tänä iltana, Maria väitti, muuten ei huomenna olisi seitsemälle pienelle Silvalle mitään syötävää.

Suureksi hämmästyksekseen — ja se oli jotakin, jota hän ei lakannut ylistämästä kuolinpäiväänsä asti — Maria näki Martin Edenin ottavan raudan kuumennusuunilta ja heittävän pitsisen liivinsuojustan silytyspöydälle. Se oli Kate Flanaganin parhain sunnuntailiivi, eikä Marian maailmassa ollut ainoatakaan sen hienompaa ja loistavammin puettua naista. Neiti Flanagan oli lähettänyt vielä erikoisen määräyksen, että tuo hänen hienoin suojustansa tulisi saada valmiiksi tänä iltana. Kuten kaikki tiesivät, hän seurusteli John Callinsin, sepän, kanssa, ja kuten Maria oli yksityistietä saanut vihiä, neiti Flanagan ja herra Callins menisivät seuraavana päivänä Golden Gate-puistoon. Turhaa oli Marian yritys koettaa pelastaa tuo kallis vaatekappale. Martin johti hänen horjahtelevat askeleensa tuolille, johon hän hänet istutti, ja täältä nyt Maria katseli häntä pullistuvien silmin. Neljännessä osassa sitä aikaa, joka häneltä olisi mennyt tuon hienon liivin silyttämiseen, hän näki sen valmistuvan aivan yhtä hyvin kuin hän itse olisi sen tehnyt, kuten Martin vakuutti.

"Minä voisin silyttää nopeammin", hän selitti, "jos raudat olisivat vain kuumempia."

Mariasta nuo raudat olivat kuumempia kuin mitä hän ikinä uskaltaisi käyttää.

"Te kostutate liian huonosti", moitti Martin kohta tämän jälkeen. "Katsokaa, antakaa minun opettaa, miten on kostutettava. Niitä pitää puristaa. Kostutettua niitä pitää puristaa, jos tahtoo silyttää joutuin."

Hän haki pakkilaatikon kellarista, laittoi siihen kannen, kostutti vaatteet uudestaan ja mytisti ne painon alle. Vasta sitten ne olivat hänen mielestään silytettäviksi kelpollisia.

"Katsokaahan nyt, Maria", hän sanoi riisuutuen paitahihasilleen ja tarttuen rautaan, jota hän sanoi "todella kuumaksi".

"Ja kun hän lopettaa silytys, hän pestä Villaset", Maria kuvaili jälkeinpäin. "Hän sanoi: 'Maria, te olla iso hullu. Minä näyttää teille, miten pestä villaset', ja hän näyttää myös. Kymmenessä minuutissa hän tehdä kone — yksi tynnyri, yksi pyörä, kaksi lautaa, näin juuri."

Martin oli oppinut taidon Joelta Shelley Hot Springsissä. Vanha pyörä, jonka navat asetettiin poikittain kiinnitettyihin keppeihin, muodosti sotkijan. Pantuaan pyörän käymään se hämmensi villaisia tynnyrissä ja hän saattoi hoitaa sitä toisella kädellään.

"Maria ei pestä enää itse villaset", hän päätti aina juttunsa. "Minä panna lapset tekee se työ ja ne jaksaa hyvin kääntää se pyörä. Hän olla viisas mies, herra Eden."

Tästä mestarinäytteestä ja hänen keittiöpyykistään huolimatta Martin putosi kuitenkin suunnattomasti Marian silmissä. Romanttinen loisto, joka hänen mielikuvituksessaan oli yhä kirkastunut, häipyi sen kylmän tosiasian valossa, että Martin olikin vain entinen työmies, jostakin pesulasta. Kaikki hänen kirjansa ja hänen ylhäiset vieraansa, jotka kävivät vaunuilla hänen luonaan tuoden lukemattomat määrät viskipulloja, eivät enää merkinneet mitään. Hän oli sittenkin vain pelkkä työmies, hänen oman luokkansa jäsen. Hän oli nyt inhimillisempi ja saavutettavissa eikä suinkaan enää mikään salaisuus.

Martinin jännittynyt suhde sukulaisiinsa jatkui yhä. Seuraten herra Higginbothamin turhaan rauennutta yritystä kohotti herra von Schmidt kätensä. Martinin oli onnistunut myydä useita pikku jutuistansa, muutamia leikillisiä runoja ja joitakin sanaleikkejä, ja se antoi hänelle melkoisen tilapäisen varallisuuden. Hän kykeni paitsi maksamaan suurimman osan veloistaan myös lunastamaan mustan pukunsa ja pyöränsä pantista. Tämä viimeksimainittu tarvitsi korjausta, ja ystävytydestä tulevaa lankomiestänsä kohtaan Martin lähetti sen von Schmidtin liikkeeseen.

Saman päivän iltana Martinia ihastutettiin sillä, että pieni poika toi takaisin tuon pyörän. Von Schmidtin mieli oli siis muuttunut ystävälliseksi Martinia kohtaan, päätti Martin nähdessään tuon tavattoman suosionosoituksen. Korjatut pyörät tavallisesti oli aina haettava. Mutta kun hän tutki tarkemmin pyöräänsä, hän huomasi, ettei sitä oltu ollenkaan korjattu. Hiukan myöhemmin hän soitti puhelimella sisarensa sulhaselle ja sai tietää, että tämä erinomainen ihminen ei tahtonut olla missään tekemisissä hänen kanssaan "ei ajatuksin sanoin eikä töin".

"Hermann von Schmidt", vastasi Martin reippaasti, "minulla on hyvä muisti, ja jonakin päivänä minä annan iskun teidän saksalaiselle kuonollenne."

"Jos te tulette minun liikkeeseeni, minä kutsun poliisin. Teidän ei kannata yrittää minun kanssani, kyllä minä teidät tunnen. Minä en tahdo olla missään tekemisissä teidänlaistenne kanssa. Te olette vetelehtijä, siinä sen kuulette, ja sen kaikki ihmiset tietävät. Minun täytyy saada olla rauhassa teiltä,

vaikka minä aionkin mennä naimisiin teidän sisarene kanssa. Miksi te ette mene työhön ja ansaitse rehellisesti elatustanne? Vastatkaa minulle siihen."

Martin huomasi, että parasta oli ottaa kaikki tuo filosofin tyyneydellä, ja hilliten itsensä hän heitti kuulotorven kädestään päästään pitkän vihellyksen. Tuo kaikki oli niin järjettömän hullua, että se oikein huvitti. Mutta huvittavan ajatuksen jälkeen tuli vastavaikutus, ja hänen mielensä täytti suunnaton yksinäisyudentunne. Kukaan ei häntä ymmärtänyt, kenellekään ei näyttänyt olevan hänestä mitään hyötyä eikä iloa paitsi Brissendenille, ja Brissenden oli hävinnyt, Jumala tiesi minne.

Hämärä alkoi verhota maita, kun Martin lähti hedelmäkaupasta kotiin pain joukko paketteja käsivarrella. Eräällä raitiovaunupysäkillä hän pysähtyi ja huomasi laihtuneen, tutun olennon, joka sai hänen sydämensä riemusta sykähtelemään. Siinä oli Brissenden, ja samalla silmäyksellä, ennen kuin toinen ehti astua alas, Martin huomasi hänen päällystakkinsa toisessa taskussa kasan kirjoja ja toisessa neljänneksen viskipullon.

XI LUKU

Brissenden ei antanut mitään selityksiä, poissaoloonsa, eikä Martinkaan huolinut udella. Hän oli tyytyväinen saadessaan katsella ystävänsä aavemaisia kasvoja tuossa vastapäätä häntä läpi tuutinkilasista kohoavan höyryn.

"En minäkään ole aikaani aivan toimetonna viettänyt", selitti Brissenden kuultuansa Martinin luettelevan, mitä kaikkea hän oli ehtinyt saada aikaan hänen poissaollessaan.

Hän veti esille takkinsa povitaskusta käsikirjoituksen ja antoi sen Martinille, joka katsoi uteliaana sen nimikirjoitusta.

"Kas niin, siinä se on", nauroi Brissenden. "Erittäin hyvä nimi, eikös olekin? 'Päiväperhonen' — se on juuri sopiva sana. Ja te kannatte siitä vastuun. Se on teidän ihmisestänne, joka aina käy suorassa, jossa eloton saa elämän, viimeinen päiväperhonen, kurja olento, joka hetkisen pöyhistelee tullakseen huomatuksi. Minä en voinut saada sitä pois päästäni, ja minun täytyi kirjoittaa päästäkseni siitä vapaaksi. Sanokaa minulle, mitä siitä ajattelette."

Aluksi Martinin kasvot punastuivat, mutta kalpenivat vähitellen hänen lukiessaan. Se oli täydellistä taidetta. Muoto ja sisällitys riemuksivat yhdessä, jos riemuksi voidaan sanoa sellaista, jossa viimeinenkin elinvoimainen aihehiukkanen on saanut täydellisen ilmaisumuotonsa, niin että Martinin päätä huimasi ihastuksesta, kiihkon kyneleet kohosivat hänen silmiinsä ja kylmät väreet kulkivat hänen selkäpiissänsä. Se oli pitkä, kuusi tai seitsemänsataa säettä käsittävä runoelma, ja se oli kuvituksellinen, hämmästyttävä ja ylimaallinen. Se oli kauhistava, mahdoton. Ja kuitenkin se oli tuohon raaputettu musteella paperiarkille. Se tutki ihmistä ja hänen sielunsa kurjaa taistelua lopullisesta päämäärästä, tunkeutuen äärettömien avaruuksien tuolle puolen, tutkiakseen kaukaisimpien etäisyyksien aurinkoja ja niiden sateenkaarien väriävähduksia. Mielikuvitus piti siinä hullua, raivokasta leikkiään, mässäten kuolevan miehen aivoissa, miehen, joka melkein nyyhkytti tuntiessaan sydämensä villin sykinän vähitellen vaimenevan. Majesteettillisissa rytmeissä runo kuvasi kylmää, ihmeellistä taistelua meidän aurinkokuntamme ulkopuolella, tähtisotajoukkojen hyökkäyksiä, kylmentyneitten aurinkojen yhteentörmäyksiä ja sumujen leimahteluja pimeässä äärettömyydessä; ja sen kaiken läpi heikkona ja loputtomana, kuten hopean helinä, kuului uupumaton, piipittävä ihmisen ääni, valittava sirinä taivaankappalten äärettömien voimien jymistessä.

"Tällaista ei ole koskaan kirjallisuudessa ilmestynyt", sanoi Martin, kun hän vihdoinkin kykeni puhumaan. "Se on ihmeellistä — ihmeellistä! Se on mennyt minun päähäni. Minä olen juopunut siitä. Tuo suunnattoman suuri, äärettömän pieni kysymys — minä en voi saada sitä ajatuksistani. Tuo kysyvä, iankaikkinen, aina uudistuva, heikko ja vapiseva ihmisen ääni lakkaamatta soi minun korvissani. Se on kuin hytтын kuolinmarssia elefanttien ammunnan ja leijonain karjunnan keskellä. Ihmisen sammumaton kaipaus siinä lakkaamatta uudistuu. Minä tiedän, että minä saatan näyttää hullulta, mutta tämä on kerrassaan lumonnut minut. Te olette — minä en tiedä, mitä te olette — te olette ihmeellinen, siinä kaikki. Mutta kuinka te saatatte tällaista tehdä? Kuinka te saatatte?"

Martin lopetti hajanaiset lauseensa, mutta vain alkaakseen heti uudestaan.

"Minä en enää milloinkaan kirjoita. Minä olen tuhrija, joka laahustan maan mudassa. Te olette näyttäneet minulle, millainen on todellinen taidetyö. Nero! Tämä on jotain enemmän kuin neroutta, se

kohoa yläpuolelle kaiken nerouden. Se on totuutta, joka on tullut hulluksi. Ja se on totta, mies, jokainen rivi siitä. Tahtoisinpa tietää, ymmärrätkö sitä te, te dogmaatikko. Tiede ei voi tehdä teitä valehtelijaksi. Se on totta, jota omin silmin on nähty ja taottu määrättyyn muotoon kosmoksen mustasta raudasta ja puhdistettu mahtavassa rytmistössä, niin että siitä on tullut loiston ja kauneuden ihmeellinen mestariteos, ja nyt minä en enää sano ainoatakaan sanaa. Minä olen voitettu, muserrettu. Kuulkaas, minä tahdon sen tehdä. Minä tahdon myydä sen teidän puolestanne."

Brissenden irvisti. "Ei ole ainoatakaan aikakauskirjaa koko kristikunnassa, joka uskaltaisi julkaista sen — te tiedätte sen."

"Sitä minä en ollenkaan voi sanoa. Minä tiedän vain, että ei ole ainoatakaan aikakauskirjaa koko kristikunnassa, joka ei riemulla heti paikalla sitä omaksuisi. Tällaisia nerontuotteita he eivät saa joka päivä. Se on ainoa tosirunoelma vuodessa. Se on vuosisadan korkein saavutus."

"Minun tekisi mieleni panna teidät tässä kovalle koetukselle."

"Katsokaas, älkää nyt olko kyynillinen", huudahti Martin. "Aikakauskirjojen toimittajat eivät nyt kuitenkaan ole kokonaan järkeä vailla. Minä tiedän sen.. Ja minä uskallan lyödä vaikka veikkaa teidän kanssanne tästä. Minä uskallan kaikki, mitä te tahdotte, siitä että 'Päiväperhonen' tulee hyväksytyksi heti ensimmäisellä tai toisella tarjouksella."

"On vain eräs seikka, joka estää minua panemasta teitä koetukselle." Brissenden odotti hetkisen. "Tuo runo on suuri — suurin kaikista, mitä minä olen tehnyt. Minä tiedän sen. Se on on minun joutsenlauluni. Minä olen äärettömän ylpeä siitä, minä jumaloin sitä. Se on parempi kuin viski. Se on sitä, mistä minä olen unelmoinut — suurin ja täydellisin saavutus — unelmoinut jo kun minä olin vasta nuorukainen, jolloin suloiset toiveet ja kuvat ja puhtaat ajatukset mieleni täyttivät. Ja nyt minä olen sen saavuttanut viimeisenä yrityksenäni, enkä minä suinkaan tahdo sitä antaa sikalauman tallattavaksi enkä liattavaksi. Ei, minä en tahdo lyödä teidän kanssanne vetoa. Se on minun; minä olen sen tehnyt, ja minä olen jakanut sen teidän kanssanne."

"Mutta ajatelkaa koko muuta maailmaa", väitti Martin. "Kauneuden vaikutus on ihmeitä tekevä."

"Se on minun kauneuttani."

"Älkää olko itsekäs!"

"Minä en ole itsekäs." Brissenden hymyili hiljaa, kuten aina, kun hänen ohuet huulensa tahtoivat lausua jotakin miellyttävää. "Minä olen yhtä epäitsekäs kuin nälkäinen karju."

Turhaan Martin koetti horjuttaa hänen päätöstänsä. Martin selitti hänelle, että hänen vihansa aikakauslehtiä vastaan oli äkkipikaista ja liioiteltua ja että hänen päätöksensä oli tuhatkertaa järjettömämpi kuin sen nuorukaisen toiminta, joka poltti Dianan temppelein Efesoksessa.

Kuullessaan toisen kiihkeää tuomitsemista Brissenden maisteli tuutinkiansa myönnellen, että toinen oli oikeassa kaikessa, mitä hän sanoi, paitsi siinä, mitä hän puhui aikakauskirjoista ja niiden toimittajista. Hänen vihansa niitä kohtaan ei tuntenut mitään rajoja, ja hän kiihotti Martinin tuomiota, kun se kääntyi niitä kohti.

"Minä toivoisin, että kirjoittaisitte sen koneella puhtaaksi minulle", hän sanoi. "Te ymmärrätte sen tuhatkertaa paremmin kuin mikään puhtaaksikirjoittaja. Ja nyt minä annan teille erään neuvon." Hän veti paksun käsikirjoituksen päällystakkinsa taskusta. "Tässä on teidän 'Auringon häpeäpilkkunne'. Minä olen lukenut ne kerran, ei vain kerran, vaan monta kertaa — ja se on korkein kiitos, mitä minä voin teille siitä antaa. Kaiken sen jälkeen, mitä te olette sanonut 'Päiväperhostesta', minun täytyy vaieta. Mutta tämän minä tahdon sanoa: kun 'Auringon häpeäpilkkut' julkaistaan, herättävät ne suunnatonta huomiota. Se tulee herättämään suunnattoman kiistan, joka tekee teidät tunnetuksi paremmin kuin tuhannet dollarit."

Martin nauroi. "Minä otaksun, että teidän seuraava neuvonne on, että minä tarjoaisin sitä aikakauslehdille."

"Ei suinkaan, ei — jos tahdotte nähdä sen painettuna. Tarjotkaa se jollekin ensiluokkaiselle kustannusliikkeelle. Jotkut kustantajani arvostelijat saattavat olla kyllin hulluja tai juopuneita ehdottaakseen sitä painettavaksi. Te olette lukenut kirjoja. Niiden sielun te olette sulattanut ajatuksenne ahjossa, Martin Eden, ja vuodattanut sitten 'Auringon häpeäpilkkuihin', ja jonakin päivänä Martin Edenistä tulee kuuluisa, ja hänen maineensa suuressa määrässä johtuu tästä hänen työstään. Teidän täytyy siis toimittaa se painetuksi — mitä pikemmin sen parempi."

Brissenden meni kotiin myöhään sinä iltana, ja juuri, kun hän astui raitiovaunun ensimmäiselle

portaalle, hän käännähti äkkiä Martiniin ja pisti hänen käteensä pienen, lujalle käärityn paperin.

"Kas tässä, ottakaa se", hän sanoi. "Minä olin kilpa-ajoissa tänään, ja minulla oli onni mukana."

Kello helähti, ja vaunu lähti liikkeelle, jättäen Martinin ihmettelemään, mitä tuossa hieman ryppyisessä paperissa oli, mitä hän käsissään piti. Palattuaan huoneeseensa hän kiersi sen auki ja löysi sieltä sadan dollarin setelin. Hän ei arvellut käyttäessään sitä. Hän tiesi, että hänen ystävällään aina oli runsaasti rahaa, ja hänessä oli horjumaton varmuus, että hänen menestyksensä maailmassa antaisi tilaisuuden maksaa takaisin. Heti aamulla hän maksoi jokikisen velkaeränsä, antoi Marialle kolmen kuukauden vuokran etukäteen ja lunasti jokikisen esineensä panttilainastosta. Sitten hän osti Marianille häälahjan ja yksinkertaisempia lahjoja joululahjoiksi Ruthille ja Gertrudelle, ja lopuksi sillä jäännöksellä, mitä hänellä oli taskussaan, hän vei koko Silvan perheen Oaklandiin. Yhtä talvea liian myöhään hän kävi täyttämään lupaustaan, mutta täytetyksi se tuli, sillä lopultakin viimeinenkin Silva oli saanut kenkäparin samoin kuin Maria itsekin. Sen lisäksi tuli torvia, nukkeja ja kaikenlaisia leikkikaluja ja paketteja ja pähkinä- ja karamellilaatikkoja, jotka täyttivät Silvojen kädet, kun he riemuissaan tallustivat katua.

Hänellä oli tämä merkillinen saattojoukko jäljessään, kun hän Marian rinnalla kulki sen johtajana heidän saapuessaan suurimpaan makeispuotiin, jossa he tapasivat Ruthin ja hänen äitinsä. Rouva Morse oli kerrassaan loukkaantunut. Ruth oli myös pahastunut, sillä hän piti arvossa ulkonaista säädyllisyyttä, ja hänen rakastajansa kulku Marian rinnalla tuollaisen portugalilaisen ryysyarmeijan saattamana ei ollut kaunis näky. Mutta se ei oikeastansa häntä loukannut niinkään paljon kuin ajatus, että Martinilta puuttui ylpeyttä ja itsekunnioitusta. Ja kaikista enimmin se, että hän huomasi tämän tapauksen osoittavan, ettei Martin voisi koskaan kohota oman luokkansa yläpuolelle. Tuo tosiasia jo itsessäänkin oli tuskallinen, mutta uhmailla sillä koko maailman edessä — hänen maailmansa — oli todellakin liian hävytöntä. Vaikka hänen kihlauksensa Martinin kanssa oli pidetty salassa, oli kuitenkin heidän pitkälinen seurustelunsa saanut juorujen kielet liikkeelle; ja puodissa, johon hänen rakastajansa tuon merkillisen seurueen mukana oli saapunut, oli hänen monia tuttaviaan. Häneltä puuttui Martinin jaloa vapaamielisyyttä, eikä hän voinut kohota ympäristönsä yläpuolelle. Hän tunsu syvästi loukkaantuneensa, ja hänen tunteellinen luontonsa värisi tämän tapauksen tuottamasta häpeästä. Niinpä tapahtui, että kun Martin myöhemmin samana päivänä tuli häntä tapaamaan, hän katsoi parhaaksi säästää sen lahjan, joka hänellä oli Ruthille toiseen sopivampaan tilaisuuteen. Ruthin silmistä juoksisivat kyyneleet, kiihkeät vihan kyyneleet olivat aivan outoja hänelle. Nähdessään hänen kärsimyksensä ja kyyneleensä Martin ajatteli, että hän oli ollut raaka elukka, mutta sielussaan hän ei voinut selvittää, missä ja millä tavalla. Koskaan ei hänen mieleensä voinut juolahtaa, että hänen olisi pitänyt hävetä tuttujaan, ja Silvojen kuljettaminen kaupungilla saamassa hiukan jouluiloa, niin hänestä tuntui, ei millään tavalla osoittanut kunnioituksen puutetta Ruthia kohtaan. Toiselta puolen hän ymmärsi Ruthinkin käsityskannan sitten, kun Ruth oli sen selittänyt, ja hän piti sitä naisellisena heikkoutena, sellaisena, joka tahraisi kaikkia naisia, parhaimpiakin heistä.

XII LUKU

"Tulkaa mukaan — minä näytän teille todellisen pohjasakan", sanoi Brissenden hänelle eräänä tammikuun iltana.

He olivat yhdessä syöneet päivällistä San Franciscossa ja olivat jo lautta-asemalla matkalla takaisin Oaklandiin, kun hänen mieleensä johtui näyttää Martinille "todellinen pohjasakka". Hän kääntyi palaten kaupunkiin, laihtunut varjo liehuvassa, pitkässä päällystakissa, astellen niin kiivaasti, että Martinilla oli täysi työ pysyä rinnalla. Eräästä viinikaupasta hän osti kaksi pulloa vanhaa portviiniä, toinen toisessa ja toinen toisessa kädessä hän nousi Misson Streetin raitiovaunuun, ja Martin kantaen viskipulloja seurasi jäljessä.

"Jos Ruth näkisi minut nyt", hän ajatteli miettiessään, millaista todellinen pohjasakka saattoi olla.

"Voi olla, ettei siellä ole ketään", sanoi Brissenden heidän laskeutuessaan vaunusta ja sukeltaessaan työväen viheliäisten asumusten keskukseen Market Streetin eteläpuolella. "Siinä tapauksessa te menetätte sen, jota olette kauan etsinyt."

"Mitä hittoa se voi olla?" kysyi Martin.

"Miehiä — viisaita miehiä — eikä sellaisia löpötteleviä nollia kuin ne, joiden kanssa keskustelemasta minä teidät tapasin tuossa kauppasaksain pesässä. Te olette lukenut kirjoja ja huomannut olevanne

yksin. Nyt minä näytän teille muutamia miehiä, jotka myöskin ovat lukeneet, niin ettette te enää ole niin kokonaan yksin."

"Eipä sillä, että minä vaivaisin päätäni heidän loppumattomilla väittelyillään", hän sanoi heidän käveltyään taas yhden kadun välin. "Minua ei kiinnosta kirjafilosofia. Mutta te huomaatte, että nuo miehet ovat neroja eivätkä poroporvallisia sikoja. Mutta pitäkää varanne, ne voivat puhua teidät pussiin, olkoonpa kysymys mistä tahansa auringon alla."

"Toivon, että Norton olisi siellä", hän puuskutti hylätessään Martinin avuntarjouksen. "Norton on idealisti — oikea ilmestys. Muisti erehtymätön. Idealismi on johtanut hänet filosofiseen anarkiaan, ja hänen sukunsa on hänet sen vuoksi hylännyt. Isä on suuren rautatien presidentti ja miljonääri, mutta poika näkee nälkää Friscossa, toimittaen anarkistista sanomalehteä kahdenkymmenenviiden kuukausipalkalla."

Martin tunsu sängen vähän San Franciscoa ja vielä vähemmän Market Streetin eteläpuolta, joten hänellä ei ollut aavistustakaan, mihin olivat matkalla.

"Jatkakaa", hän sanoi, "ja kertokaa minulle niistä enemmän etukäteen. Millä he elävät? Kuinka ne sattuvat olemaan täällä?"

"Toivon, että Hamilton olisi siellä", Brissenden pysähtyi lepuuttamaan käsiään. "Pahna-Hamiltoniksi häntä sanotaan — polveutuu jostakin vanhasta Etelän suvusta. Maankiertäjä — laiskin ihminen, mitä minä koskaan olen tuntenut, vaikka hän on, tai on olevinaan, kirjanpitäjänä eräässä sosialistisessa osuuskauppaliikkeessä, kuuden dollarin viikkopalkalla. Hän on oikea jätkätyyppi. Joutunut kiertäessään kaupunkiin. Minä olen nähnyt hänen istuvan koko päivän samalla penkillä viemättä muruakaan huulilleen, ja kun illalla pyysin häntä päivälliselle — kahden kulmanvälin päässä olevaan ravintolaan — hän vastasi: 'Liian paljon vaivaa, hyvä mies. Ostakaa minulle sen sijaan laatikko sikareja.' Hän oli aluksi spenceriläinen, kuten tekin, kunnes Kreis käänsi hänet materialistiseen monismiin. Minä koetan saada hänet puhumaan monismista, jos suinkin voin. Norton on toinen monisti, vaikkei hän usko muuhun kuin henkeen. Hän voi antaa Kreisille ja Hamiltonille, mitä ne tarvitsevat."

"Kuka on Kreis?" kysyi Martin.

"Hänen asuntoonsa olemme nyt matkalla. Entinen professori — erotettu yliopistosta — vanha juttu. Järki kuin partaveitsi. Hankkii toimeentulonsa miten voi. Tiedän, että hän pahimmillaan ollessa on kiertänyt tekemässä temppeja. Häikäilemätön lurjus. Voisi ryöstää vaikka ruumiin käärinliinat. Ero hänen ja poroporvarien välillä on, että hän ryöstää ilman harhakuvitelmia. Puhuu Nietzschestä, Schopenhauerista, Kantista tai mistä vain, mutta ainoa, mistä hän todella välittää maailmassa, Marykin mukaan luettuna, on hänen monisminsa. Haeckel on hänen pieni tinajumalansa. Ainoa keino loukata häntä on hyökätä Haeckelin kimppuun."

"Tuossa on pesä." Brissenden lepuutti hetkisen käsiään portaan juurella laahustaakseen sitten ylös. Se oli tavallinen kaksikerroksinen kulmatalokapakka ja sekatarvakauppa kivijalassa. "Liittokunta asuu täällä — se on ottanut koko yläkerran haltuunsa. Mutta Kreis on ainoa, jolla on kaksi huonetta. Tulkaa." Yläeteisessä ei ollut mitään valoa, mutta Brissenden kulki pimeässä kuin tuttu kotitonttu. Hän seisautti puhumaan Martinille.

"Muuan pojista — Stevens, on teosofi. Pitää aika melun, kun alkuun pääsee. Nykyään hän toimii astianpesijänä eräässä hotellissa. Pitää hyvistä sikareista. Minä olen nähnyt hänen syövän perunamuhennosta kymmenellä sentillä ja sitten polttavan viidenkymmenen sentin sikarin päälle. Minulla on taskussani pari hänelle, jos hän ilmestyy näkyville."

"Ja vielä täällä on eräs — Parry — australialainen, tilastotieteilijä, joka urheilee ensyklopedialla. Kysykää häneltä, paljonko Paraguay tuotti vehnää vuonna 1903 tai paljonko Englanti vei lakanapalttinaa Kiinaan 1890 tai paljonko Jimmy Britt painoi Nelsonin kanssa otellessaan tai kuka oli Yhdysvaltain nyrkkeilykuningas 68, ja erehtymätön vastaus tulee automaatin nopeudella. Sitten on vielä Andy, kivenhakkaaja, omaa mielipiteitä joka asiasta, hyvä shakinpeluri; ja vielä toinen, Harry, leipuri, tulipunainen sosialisti ja innokas yhdistyksen jäsen. Sivumennen, muistattehan te keittäjä- ja tarjoilijalakon - se oli juuri Hamilton, joka järjesti ammattiyhdistyksen ja sai toimeen lakon — suunnitteli kaikki yksityiskohtia myöten valmiiksi juuri täällä Kreisin huoneissa. Teki sen hovin vuoksi, mutta oli liian laiska johtaakseen taistelua loppuun. Hän olisi voinut kohota korkealle, jos olisi tahtonut. Sen miehen mahdollisuuksilla ei olisi mitään rajoja, ellei hän olisi niin perin juurin laiska."

Brissenden tassutteli pimeässä sinne, missä valonsäteet lankesivat raosta kynnykselle. Naputus ja vastaus, ja he avasivat oven, ja Martin tapasi itsensä pudistamassa kättä Kreisin kanssa. Tämä oli tumma, kaunis mies, jolla oli hohtavanvalkoiset hampaat, riippuvat, pitkät viikset ja suuret, säteilevät silmät. Mary, lihavahko vaalea neitonen, pesi astioita pienessä takahuoneessa, joka oli sekä keittiö että

ruokasali. Etuhuonetta käytettiin arkihuoneena ja makuukamarina. Katossa riippui viikon pyykki niin alhaalla, että Martin ei nähnyt aluksi niitä kahta miestä, jotka keskustelivat nurkassa. He hoilasivat Brissendenin ja hänen pullonsa tervetulleiksi, ja tullessaan esitellyksi Martin sai tietää, että he olivat Andy ja Parry. Hän liittyi heihin ja kuunteli tarkasti kertomusta nyrkkeilykilpailusta, jonka Parry oli edellisenä iltana nähnyt. Brissenden sitä vastoin laittoi kuntoon tuomisiaan voidakseen tarjota tuutinkia tai viiniänsä, mitä vain kullekin halutti. Hänen komennettuaan "joukko kasaan" Andy lähti kiertämään huoneesta huoneeseen saadakseen sanan kaikille talon asukkaille.

"Meillä on onni, että melkein kaikki ovat täällä", kuiskasi Brissenden Martinille. "Tuossa on Norton ja Hamilton; tulkaa, niin mennään vastaan. Stevens ei ole kotona, kuulin. Minä johdan heidät keskustelemaan monismista, jos voin. Odottakaa, kunnes he ovat saaneet muutaman lasin, että lämpenevät."

Aluksi keskustelu oli aivan hajanaista. Martin huomasi kuitenkin, että nämä miehet olivat erittäin teräväpäistä väkeä. Heillä oli kullakin omat mielipiteensä, vaikka nuo mielipiteet olivatkin usein ristiriitaiset, ja vaikka he olivat sukkelasanaisia ja leikillisiä, eivät he koskaan olleet pintapuolisia. Hän huomasi heti, että mitä he puhuivatkin, heidän puheessaan oli varmaa tietoa ja heillä oli syvälinen ja yhtenäinen käsitys yhteiskunnasta ja elämän kaikkeudesta. Kukaan ei ollut märehinyt heidän mielipiteitään heille valmiiksi; he olivat kukin tavallaan uudistusmiehiä, ja jokapäiväinen tyhmä lörpöttely oli heidän huulillensa vierasta. Koskaan ei Martin ollut kuullut Morsen talossa keskusteltavan niin monenlaisista aiheista. Heidän keskustelunsa ei tuntunut tietävän mistään rajoituksista. He siirtyivät rouva Humphry Wardin uusimmasta kirjasta Shawin viimeiseen näytelmään, draaman tulevaisuudesta Nat Goodwinin muistoihin. He kehuivat tai pilkkasivat aamulehtien toimittajia, hyppäsivät Uuden Seelannin työväen oloista Henry Jonekseen ja Brander Matthewsiin ja näistä taas saksalaisten suunnitelmiin Kaukaisessa Idässä ja keltaisen vaaran tuottamiin taloudellisiin tekijöihin, kiistelivät Saksan vaaleista ja Babelin viimeisestä puheesta ja lopuksi pysähtyivät paikallispolitiikkaan, häväistysjuttuihin, joita työväen puolueen johtomiesten viimeiset suunnitelmat olivat aiheuttaneet, ja varsinkin viimeiseen yritykseen koettaa saada syntymään merimieslakko. Martin hämmästyti sitä syvällistä tietoa, jonka he kaikki näyttivät saavuttaneen. He tiesivät, mitä ei koskaan oltu painettu sanomalehtiin — he voivat paljastaa ne salaiset langat ja näkymättömät kädet, jotka panivat nuket tanssimaan. Martinin suureksi hämmästykseksi otti Marykin osaa keskusteluun ja teki sen niin suurella henkevyydellä ja taidolla, ettei Martin ollut sellaista tavannut niissä naisissa, joita oli oppinut tuntemaan. He puhuivat Swinburnesta ja Rossettista, jonka jälkeen Mary sukelsi ranskalaisen kirjallisuuden syvyyksiin, jossa Martin ei tuntenut olevansa kotonaan. Martin sai kuitenkin kostaa, kun Mary alkoi puolustaa Maeterlinckia ja hän sai käyttää avukseen "Auringon häpeäpilkuissa" käyttämiään huolellisesti harkittuja väitteitä. Useita miehiä oli tullut lisäksi sisään, ja huone oli täpötäynnä tupakan savua, kun Brissenden heilutti punaista lippua.

"Tässä on tuoretta lihaa teidän kirveellenne, Kreis", hän sanoi — "ruusunvalkoinen nuorukainen, joka vimmatusti rakastaa Herbert Spenceriä. Tehkää hänestä haeckeliläinen ... jos voitte." Kreis näytti havahtuvan ja leimahtavan kuin metallinen taikakone, kun taas Norton katseli Martiniin osanottavasti, suloisesti ja tyttömäisesti hymyillen aivan kuin tahtoen sanoa, ettei ole hätää, hänellä on kyllä suojaa ja puoltajia.

Kreis hyökkäsi suoraan Martinin kimppuun, mutta askel askeleelta Norton seurasi mukana ja sotkeutui keskusteluun, kunnes hän ja Kreis olivat joutuneet täydelliseen kaksintaisteluun aatteen aseilla. Martin kuunteli ja hieroi silmiään. Olihan mahdotonta, että tällaista voisi sattua, vielä vähemmän jossain työväen kaupunginosassa Market Streetin eteläpuolella. Nämä miehethän olivat kuin eläviä kirjoja. Heidän puheessaan oli innostusta ja tulta, ja henkinen juopumus valtasi heidät, kuten hän oli nähnyt väkijuomain valtaavan miehiä ennen. Hänen kuulemansa ei ollut enää myytillisten puolijumalain, kuten Kantin ja Spencerin, kirjoittamaa kuivaa filosofiaa ja painettuja sanoja. Se oli elävää filosofiaa, lämmintä, punaista verta, sielua, joka oli ruumiillistunut näissä kahdessa miehessä, joitten koko olemus tuntui sen innoittamana syntyvän uudestaan. Silloin tällöin liittyi keskusteluun muitakin miehiä, jotka seurasivat sitä niin kiihkeästi, että usein sikari sammui heidän kädessään ja kasvoilla kuvastui kiihkeää jännitys.

Idealismi ei ollut koskaan kiinnittänyt Martinin mieltä, mutta sellaisena kuin Norton sitä esitti, se oli hänelle kuin ilmestys. Sitä johdonmukaista todennäköisyyttä, joka häneen niin valtavasti vaikutti, eivät Kreis ja Hamilton näyttäneet huomaavankaan, vaan irvistelivät Nortonille, että tämä oli metafysiikka, ja tämä puolestaan irvisteli, että nämä olivat metafysiikolta; aistimuksia ja ilmiöitä koetettiin selitellä molemmin puolin. He syyttivät häntä siitä, että hän koetti selittää itsetietoisuutta oman itsensä perusteella. Hän moitti heitä sanahelinästä, väittipä heidän johtuvan sanoista teoriaan sen sijaan, että johtuisivat tositahtumista teoriaan. Tästä he kiivastuivat. Sehän oli kaiken heidän keskustelunsa pohja ja perusta, he vain koettivat tosiasioille antaa tosiasian nimen.

Kun Norton vaelsi Kantin filosofian hämärille poluille, Kreis huomautti hänelle, että kaikki pienet

saksalaiset filosofit ovat kuollessaan muuttaneet Oxfordiin. Hetkistä myöhemmin Norton huomautti heitä Hamiltonin säästäväisyyden laista, jonka alle he arvelematta kaikki heti paikalla alistivat omat ajatusjärjestelmänsä. Ja Martin löi rintoihinsa ja iloitsi kaikesta. Mutta Norton ei ollut spenceriläinenkään, ja samalla kun hän väitteli näiden kahden vastustajansa kanssa, hän myös tahtoi selvittää Martinin filosofista käsityskantaa.

"Te tiedätte, etteivät Berkeleyn väitökset ole tulleet kumotuiksi", hän sanoi kääntyessään suoraan Martiniin. "Herbert Spencer pääsi lähelle, vaikkei hänkään erittäin lähelle. Innokkainkaan Spencerin seuraaja ei voi mennä pitemmälle. Minä luin erään Saleebyn tutkielman tässä toissa päivänä, ja parasta, mitä Saleeby tahtoi sanoa, oli että Herbert Spencerin melkein onnistui kumota Berkeleyn väitteet."

"Tiedättekö, mitä Hume sanoo?" kysyi Hamilton. Norton nyökkäsi, mutta Hamilton kävi vastaamaan toisille. "Hän sanoo, että Berkeleyn johtopäätöksiä ei voida kumota, mutta ne eivät myöskään vakuuta."

"Niin, ei Humen mielestä", kuului vastaus. "Humen ajatus oli samanlainen kuin teidänkin, erotus vain oli tämä: hän oli kylliksi viisas tunnustaakseen, ettei Berkeleyn väitöksiä voida kumota."

Norton oli hyvin tunteellinen ja kiihottui helposti, vaikkei hän koskaan menettänyt malttiaan, samalla kun Kreis ja Hamilton olivat kuin pari kylmäverisiä vilttejä ja etsivät kiihkeästi arkaa kohtaa, johon voisivat nuolensa singahuttaa. Illan kuluessa yhä pitemmälle Nortonia syytettiin yhä ankarammin metafysikkoksi. Hän piti kiinni tuulista, ettei hyökkäisi ylös, hänen pienet harmaat silmänsä säkenöivät ja hänen tyttömäiset kasvonsa kovettuivat, kun hän teki päähyökkäyksensä vastustajainsa kimppuun. "Olkoonpa niin, te haeckeliläiset. Minä voin kyllä keskustella kuin lääkkeitä nauttiva sairas, mutta huomatkapa, miten te keskustellette. Teillä ei ole minkäänlaista pohjaa, te epätieteelliset dogmaatikot positiivisine tieteenne, jota te lakkaamatta tyrkytätte sielläkin, missä se ei ollenkaan sovi. Paljoa ennen kuin materialistinen monismikoulukunta syntyi, oli siltä otettu pohja pois niin, että sillä ei ollut, mille se rakentaisi. Locke oli se mies — John Locke. Yli kaksisataa vuotta sitten tutkielmassaan 'Inhimillisestä ymmärryksestä' hän todistaa synnynnäisten ideain olemattomuuden. Parhainta kaikessa on, että se on juuri sitä, mistä te tahdotte pitää kiinni. Tänä iltana uudestaan ja uudestaan te olette koettaneet todistella, että synnynnäisiä mielteitä on olemassa."

"Ja mitä tuo sitten merkitsee? Se merkitsee sitä, ettei teillä ole käsitystä yksinkertaisesta todellisuudesta. Teidän aivonne ovat tyhjat, kun te synnytte. Todennäköisyydet ja ilmiöt ovat ainoat, jotka te voitte käsittää viidellä aistillanne. Aistimuksia, joista teillä ei ollut mitään käsityksiä syntyessänne, teidän on — —"

"Minä kiellän — —", hyökkäsi Kreis keskeyttämään.

"Odot, kunnes minä olen lopettanut", huudahti Norton. "Te voitte saada tietoa aineen ja voiman suhteesta vain sen mukaan, kuin te voitte käsittää sitä aisteillanne. Katsokaas, minä olen valmis myöntämään ja todistusten perusteella, että ainetta on olemassa, ja se, mitä minä oikeastaan tahdon tehdä, on että tahdon hävittää teidän omat todistuskappaleenne. Minä en voi sitä tehdä toisella tavalla, sillä te molemmat olette mahdottomia ymmärtämään filosofista erittelyä."

"Ja nyt, mitä te tiedätte, teidän oman positiivisen tieteenne perustalla? Teidän tietonne perustuvat vain ilmiöihin ja todennäköisyyksiin. Te huomaatte vain sen muutokset, eli oikeammin ne muutokset, jotka aiheuttavat muutoksia teidän tajunnassanne. Positiivinen tiede perustuu yksinomaan ilmiöihin, mutta te olette kylliksi hulluja luulemaan, että te saatte tietoa olevaisuudesta pelkän ajattelun kautta. Jo itse positiivisen tieteen määritelmä ilmaisee, että se tekee johtopäätöksensä suorastaan ilmiöistä. Kuten joku on sanonut, ilmiöistä johdettu tieto ei voi muuttua ilmiöksi."

"Te ette voi kumota Berkeleyä, vaikkapa jättäisitte lukuunottamatta Kantinkin, ja kuitenkin te väitätte, että Berkeley on väärässä, koettaessanne tieteen avulla todistaa Jumalan olemattomuuden, joka tässä tapauksessa on sama kuin aineen... Te muistatte, että minä myönsin aineen olemassaolon vain saadakseni teidät ymmärtämään itseäni. Olkaa positiivisia tieteenne, jos suvaitsette; ontologiassa ei ole mitään sijaa positiivisessä tieteenne, jättäkää se siis rauhaan. Spencer on oikeassa agnostismissaan, mutta jos Spencer —"

Mutta nyt oli aika lähteä, jos aikoi päästä viimeisellä höyrylautalla Oaklandiin, ja Brissenden ja Martin pujahtivat ulos, jättäen Nortonin yhä puhumaan, ja Kreis ja Hamilton odottivat kuin pari verikoira, kunnes hän lopettaisi.

"Te olette näyttäneet minulle vilahduksen satumaata", sanoi Martin höyrylautalla. "Elämä tulee arvokkaaksi, kun saa tavata tuollaisia ihmisiä. Mieleni on aivan kuohuksissa. En ole koskaan hyväksynyt idealismia ennen. Enkä voi sitä omaksua nytkään. Tiedän, että minä olen ja minun tulee olla realisti. Olen kerta kaikkiaan niin rakennettu, luulisin. Mutta olisin tahtonut vastata Kreisille ja Hamiltonille, ja luulenpa, että minulla olisi ollut sana tai pari Nortonillekin. En huomannut, että Spencer joutui millään"

tavalla tappiolle. Olen yhtä ihastunut kuin lapsi oltuaan ensikerran sirkuksessa. Näen, että minun täytyy lukea hieman lisää. Minun täytyy hankkia itselleni Saleeby. Ajattelen yhä, että Spencer on loukkaamaton, ja ensi kerralla aion itse pitää keskustelusta huolen."

Mutta Brissenden tuskallisesti hengittäen oli uinahtanut uneen ja haudannut leukansa takkinsa kauluksen sisään, samalla kun hänen ruumiinsa käärittynä pitkään takkiin värisi koneen jyskytyksestä.

XIII LUKU

Ensimmäinen asia, minkä Martin seuraavana aamuna toimitti, oli käydä vastustamaan Brissendenin neuvoa ja käskyä. "Auringon häpeäpilkut" hän pani postiin osoittaen *Acropoliselle*. Hän uskoi, että hän voisi saada sen julkaistuksi aikakauskirjassa, ja tunsikin, että aikakauskirjojen suositus olisi hyvänä apuna hänelle, kun hän tarjoaisi sitä kirjankustantajalle. "Päiväperhosen" hän samoin pani postiin ja lähetti aikakauskirjoille. Huolimatta Brissendenin inhosta aikakauskirjoja kohtaan, joka Martinin mielestä oli suoranaista raivohulluutta, hän päätti, että tuo suurenmoinen runoelma pitäisi saada painetuksi. Hän ei kuitenkaan aikonut julkaista sitä ilman toisen suostumusta. Hänen tarkoituksensa oli vain saada jonkin ensiluokkaisen aikakauskirjan hyväksyminen, ja tämä kädessään hän saattaisi pakottaa Brissendenin julkaisemaan sen.

Samana aamuna alkoi Martin pitemmän kertomuksen, joka oli askarrellut hänen aivoissaan viikkoja, eikä ollut antanut hänelle rauhaa, vaan vaatinut ilmestyoikeutta. Siitä tulisi ilmeisesti merkkikertomus, tarina kahdenkymmenennen vuosisadan seikkailuista ja ihanteesta, mutta luonteitten ja elämäntapauksien pitäisi perustua todelliseen elämään. Kuitenkin kaiken tämän alla pitäisi pohjavirtana kertomuksessa kulkea jotakin muuta — jotakin, jota tavallinen lukija ei koskaan löytäisi ja joka toiselta puolen ei kuitenkaan vähentäisi sellaista lukijain iloa ja mielenkiintoa. Se oli juuri tuo muu eikä paljas kertomus, joka pakotti Martinia kirjoittamaan. Siinä suhteessa hänen sielussaan soivat suurenmoiset motiivit elämäntapauksista. Ja ne ne häntä viehättivät. Saatuaan sellaisen motiivin hän vallitsi henkilöt, tapaukset ja paikan, joissa nuo elämäntapauksia käsittelevät ajatukset esiintyisivät. "Myöhästynyt" oli kertomuksen nimi, ja sen pituus ei saisi venyä kuuttakymmentätuhatta sanaa suuremmaksi — vähäpätöisyys hänelle, jonka työkyky ei tuntenut mitään rajoja. Tänä ensimmäisenä päivänä hän tarttui siihen itsetietoisella riemulla tuntiensa voivansa mestarina käsitellä työaseitaan. Häntä ei enää kiusannut pelko, että kärki ja terävyys hänen sanonnastaan häviäisi ja pilaisi hänen työnsä. Monen kuukauden kiihkeä työ ja opiskelu olivat tuottaneet hänelle sen palkinnon. Hän saattoi nyt vapaasti antautua suurimpiin töihin, tuntien kätensä varmaksi muovaamaan niitä, ja tehdessään työtä tunnista tuntiin hän tunsikin selvemmästi kuin koskaan ennen, että hän nyt oli varmallalla kädellä tarttunut elämään ja osasi kuvata sen ilmiöitä. "Myöhästynyt" kertoisi tapauksista, jotka ihmisten luonteisiin ja tapahtumapaikkoihin nähden olisivat tosia; mutta se kertoisi samalla, hän mielessään päätteli, suurista, tärkeistä asioista, jotka olisivat totta kaikkina aikoina, kaikissa paikoissa ja koko elämässä — kiitos Herbert Spencerin, hän ajatteli ojentautuen suoraksi kirjoituksestaan. Ah, kiitos Herbert Spencerin ja mestarillisen elämäntapauksen, kehitysopin, jonka Spencer oli antanut hänen käteensä.

Hän oli tietoinen siitä, että hän oli ottanut käsiteltäväkseen suuren aiheen. "Se onnistuu! Se onnistuu!" kaikui kertosäkeinä lakkaamatta hänen korvissansa. Tietysti sen täytyy onnistua. Vihdoinkin hän oli saanut kiinni aiheesta, joka kerrankin kelpaisi aikakauskirjoille. Koko kertomus kuvastui hänen eteensä välähteleväin salamain valossa. Hän keskeytti kuitenkin työnsä niin kauaksi, että saattoi kirjoittaa kappaleen muistikirjaansa. Se olisi "Myöhästynyt", viimeinen kappale, sillä niin kokonaisuutena oli tuo kirja syntynyt hänen aivoissaan, että hän saattoi kirjoittaa viikkoja ennen, kuin hän ehti loppuun, itse lopun. Hän vertasi kertomusta, vaikka vielä kirjoittamattomana muihin kirjailijain merikuvauksiin, ja hänestä tuntui, että tämä oli kaikkien niitten yläpuolella. "On ainoastaan yksi mies, joka voi lähennellä sitä, ja se mies on Conrad, ja tämä voisi herättää hänetkin ja saattaa hänet puristamaan minun kättäni ja sanomaan: 'Hyvin tehty, Martin poikasi'."

Hän raatoi, lepäämättä koko päivän, muistaen aivan viime hetkenä, että hänen täytyisi lähteä päivällisille Morsen taloon. Kiitos Brissendenin, hänen musta pukunsa oli vapaana pantista, ja hän oli kelvollinen ottamaan osaa päivälliskutsuihin. Mennessään hänellä kuitenkin oli sen verran aikaa, että hän poikkesi etsimään Saleebyn kirjoja. Hän otti "Elämän kiertokulun" ja istuessaan vaunussa etsi sen tutkielman Spenceristä, johon Norton oli viitannut. Mutta lukiessaan hän suuttui. Hänen kasvonsa tuoutuivat, hampaat pureutuivat yhteen ja hänen tietämättään hänen kätensä puristuivat nyrkkiin, avautuivat ja puristuivat taas, aivan kuin hän olisi tarttunut johonkin vihattavaan, jonka ruumiista hänen teki mieli pudistaa henki pois. Kun hän jätti raitiovaunun, hän astui katukäytävää kuin vihan

vallassa kulkeva mies, ja hän soitti Morsen kelloa niin kiivaasti, että hän itsekkin heräsi tajuntaan ja hyväntuulisesti hymyili itsekseen omaa kiihkoaan. Mutta tuskin hän oli päässyt sisään, kun suuri painostus valtasi hänen olemuksensa. Hän oli pudonnut alas niistä korkeuksista, joissa hän mielikuvituksen siivin oli koko päivän liidellyt. "Poroporvarit", "saksojen pesä" — nuo Brissendenin määritelmät soivat lakkaamatta hänen mielessään, mutta mitäpä siitä? hän kysyi suuttuneena. Hän aikoi mennä naimisiin Ruthin eikä hänen sukulaistensa kanssa.

Hänestä tuntui, ettei hän milloinkaan ennen ollut nähnyt Ruthia niin kauniina, niin henkevänä ja niin eeterisenä ja kuitenkin samalla niin terveenä. Hänen kasvoillaan oli väriä, ja hänen silmänsä — nuo silmät, joita hän aluksi oli pitänyt kuolemattomina — viehättivät häntä vastustamattomasti. Kuolemattomuuden hän oli viime aikoina unohtanut, ja häneltä oli unohtunut myös lukujensa päämäärä, mutta täällä Ruthin silmissä hän luki ne todistuskappaleet, jotka kohosivat kaikkien sanojen yläpuolelle. Hän näki hänen silmissään jotakin, jonka edestä viisasteleva keskustelu karkkosi, hän näki siellä rakkauden. Ja hänen omissa silmissään kuvastui rakkaus, ja rakkaus oli vastustamaton. Sellainen oli hänen intohimoinen uskonsa.

Se puolituntinen, jonka hän sai olla ennen päivällistä kahden kesken hänen kanssaan, teki hänet äärettömän onnelliseksi ja äärettömän tyytyväiseksi elämään. Siitä huolimatta, kun hän oli joutunut pöytään, päivän ankara työ esitti vaatimuksensa. Hän huomasi, että hänen silmänsä olivat väsyneet, ja hän oli hajamielinen. Hän muisti, että hänellä juuri tässä pöydässä oli monesti ollut kuolettavan ikävä, mutta myös sen, että hän tässä pöydässä oli ensikerran syönyt sivistyneitten ihmisten kanssa, joitten koko ilmapiirin hän oli luullut huokuvan sivistystä ja hienostuneisuutta. Hän näki välähdyksen omasta itsestään juuri sellaisena kuin hän sinä iltana oli ollut, itsetietoinen villi, jonka jokaisesta huokosesta juoksi tuskan ja epätoivon hiki, joka oli hämmästyntynyt ja villiintynyt kaikesta ja jota yksin palvelijan tarjoilukin kauhistutti, ja tämä muisto sai hänet hillitsemään itsensä ja kehotti häntä esiintymään niitten tietojen arvoisesti, joita sittemmin oli saanut.

Hän katsahti Ruthiin varmuuden vuoksi samoin kuin matkustaja, jonka valtaa äkillinen hurja haaksirikon pelko, ja hän tahtoo saada selvän pelastusvälineistä. Voittona siitä kaikesta oli tullut rakkaus ja Ruth. Mikään muu ei ollut kirjojen avulla tehtyä kokeilua kestänyt. Mutta Ruth ja rakkaus olivat kokeillessa vain kirkastuneet. Rakkaus oli elämän korkein ilmaus. Luonto oli antanut hänelle suuren rakastamisen lahjan, kuten kaikille normaaleille miehille. Luonto oli käyttänyt kymmentuhatta vuosisataa — ah, satatuhatta ja miljoonan vuosisataa — kehittääkseen ihmistä, ja hän oli sen parhain saavutus. Se oli tehnyt rakkauden hänen olentonsa keskeisimmäksi tekijäksi, lisännyt sen voimaa tuhatkertaisesti lahjoittamalla rikkaan mielikuvituksen, ja siten se oli tehnyt hänestä viimeisen päiväperhosen, joka värähteli, pehmeni ja suli. Kädet etsivät toisiaan pöydän alla hänen istuessaan Ruthin rinnalla, ja lämpimiä puristuksia vaihdettiin. Ruth katsahti häneen sivumennen, ja silmissä loisti lämmin, kirkas säteily, eikä Martin tajunnut, että tuo säteily oli heijastusta siitä, mitä Ruth oli hänen silmissään nähnyt.

Häntä vastapäätä, herra Morsen oikealla puolella, istui tuomari Blount, korkeimman tuomioistuimen jäsen. Martin oli tavannut hänet monta kertaa, oppimatta kuitenkaan pitämään hänestä. Hän ja Ruthin isä keskustelivat työväen ammattiyhdistysten politiikasta, paikallisesta tilanteesta ja sosialismista, ja herra Morse koetti sivumennen ruoskia Martinia sosialististen aatteitten vuoksi. Vihdoin katsahti tuomari Blount pöydän yli silmissä isällinen, surkutteleva ilme. Martin hymyili mielessään. "Te kasvatte siitä kyllä vapaaksi, nuori mies", sanoi tuomari tasoitellen. "Aika on sellaisten nuoruuden hullutusten parhain lääkäri." Hän kääntyi herra Morseen. "Minä en usko, että keskustelusta tällaisessa tapauksessa on mitään hyötyä. Se tekee potilaan vain vastahakoisemmaksi."

"Se on totta", myönsi toinen arvokkaasti. "Mutta eihän haittaa, jos silloin tällöin varoittaa potilasta hänen tilastaan."

Martin nauroi iloisesti, vaikkakin hieman ponnistaen. Päivä oli ollut liian pitkä, ponnistus liian kiinteä, eikä hän enää tuntunut ollenkaan jännittävän ajatustaan säästyäkseen vastavaikutuksilta.

"Epäilemättä te molemmat olette verrattomia lääkäreitä", hän sanoi, "mutta jos te rahtuakaan välitätte potilaan mielipiteestä, sallikaa hänen sanoa teille, että te tunnette sangen huonosti taudin laatua. Tosiasiassa te molemmat sairastatte samaa tautia, josta syytätte minua. Mitä minuun tulee, ei tuo tauti minuun voi tarttua. Sosialistinen filosofia, joka nyt puolivalmiina kuohuu teidän suonissanne, ei ole voinut tehdä minuun mitään vaikutusta."

"Verratonta, verratonta", mutisi tuomari. "Erinomainen kepponen keskustelussa kääntää tekijät ylösalaisin."

"Tepä sen sanotte", Martinin silmät säkenöivät, mutta hän hillitsi itsensä. "Katsokaas, tuomari, minä olen kuullut teidän vaalipuheitanne. Jollakin silmänkääntötempulla te koetatte uskotella, että te uskotte vahvimman voittoon kaikkien sodassa kaikkia vastaan, ja samalla te kuitenkin koetatte kaikin voimin

riistää vahvimmalta hänen voimansa."

"Mutta nuori mies — —"

"Muistakaa, minä olen kuullut teidän vaalipuheitanne", kiivasteli Martin. "Tunnettu on teidän mielipiteenne valtioitten välisestä kaupasta, rautatietrustista, Standard Öljy-yhtiöstä, keskustelunne metsätaloudesta ja sadoista muista asioista, jotka eivät ole mitään muuta kuin puhdasta sosialismia."

"Tahdotteko te tällä sanoa, ettei näitä peloittavia voiman välineitä pitäisi lailla säännöstellä?"

"Asia ei koske sitä. Minä tahdon vain sanoa, että te olette huono taudin tuntija. Minä tahdon sanoa teille, etten minä ollenkaan kärsi sosialismin tartunnasta. Minä tahdon sanoa teille, että teidät on turmellut tuon saman taudin peloittava basilli. Mitä minuun tulee, minä olen sosialismin leppymätön vihollinen, aivan kuin minä vihaan teidän sekarotuista demokratiaanne, joka ei ole mitään muuta kuin tekosocialismia käärittynä arvostelua kestävämmien sanojen naamioon.

"Minä olen vastustuspuoluelainen, niin täydellinen vastustuspuoluelainen, että teidän on mahdoton käsittää minun asemaani, teidän, jotka elätte sosialististen järjestelmän valheverhossa niin kokonaan, ettette voi nähdä tuon valheverhon läpi, koska katseenne ei ole kyllin terävä. Te luulottelette itsellenne ja muille, että muka uskotte, että voimakkaan on tulevaisuus ja voimakkaalla on elämän oikeus. Minä en luulottele, minä uskon. Siinä on erotus. Kun minä olin harhaileva nuorukainen — muutamia kuukausia nuorempi — minä uskoin kuten te. Kuten näette, teidän ja teidän kaltaistenne ajatukset ovat vaikuttaneet minuun. Mutta liikemiehet ja kauppasaksat ovat sittenkin huonoja lainlaatijoita; he touhuavat ja tuhertavat ansaituksensa vain rahaa, ja siksi minä olen eronnut heistä ja kääntynyt mielipiteiltäni ylimysvaltaiseksi. Minä olen ainoa individualisti koko tässä huoneessa. Minä en paljoa toivo valtiolta. Uskon vain voimakkaaseen mieheen, joka nousee hevosen selkään pelastaakseen kaupungin sen omalta mädäntyneeltä vähäpätöisyydeltä.

"Nietzsche oli oikeassa — en halua tuhjata aikaa selittääkseni teille, kuka Nietzsche on. Mutta oikeassa hän oli. Maailma kuuluu voimakkaalle, voimakkaalle, jotka ovat samalla jaloja eivätkä sotkeudu rahankeinottelijain inhottavaan sikalaumaan. Maailma kuuluu todellisille aatelismiehille, hengenaatelille, joka ei tingi missään eikä taivu lörpöttelijöitten viekoituksiin. Ja ne vielä nielaisevat teidät, te sosialistit, jotka pelkätte sosialismia ja luulette olevanne individualisteja. Teidän nöyrä ja matala orjamoraalinne ei voi teitä pelastaa. Oh, tämä on kyllä hepreaa teille, tiedän sen, enkä tahdo kauemmin teitä vaivata sillä. Mutta muistakaa kuitenkin: koko Oaklandissa ei ole kuin puolisen tusinaa individualisteja, ja Martin Eden on yksi niistä." Hän nyökkäsi merkiksi, että hän oli puolestaan lopettanut keskustelun, ja kääntyi Ruthiin.

"Olen niukan kiihottunut tänään", hän sanoi pahoitellen. "Minä tahdonkin vain rakastaa enkä puhua." Hän ei välittänyt herra Morsesta, joka sanoi:

"Minua ei ole saatu vakuutetuksi. Kaikki sosialistit ovat jesuiittoja. Sen voimme heille huoletta sanoa."

"Me teemme teistä vielä hyvän tasavaltalaisen", lisäsi tuomari Blount.

"Sitä ennen on kuitenkin sen ihmeellisen ratsumiehen ilmestyttävä", vastasi Martin hyvätuulisesti ja kääntyi Ruthiin.

Mutta herra Morse ei ollut tyytyväinen. Hän ei voinut pitää tulevan vävynsä laiskuudesta ja välinpitämättömyydestä muodostaa itselleen terve ja säädyllinen elämäkatsomus silloin, kun viisaammat sitä hänelle selvittelivät, sillä tuon tulevan vävyn mielipiteitä hän ei voinut kunnioittaa eikä hänen luonnettaan ymmärtää. Niinpä herra Morse käänsi keskustelun Herbert Spenceriin. Tuomari Blount säesti häntä, ja Martin, joka oli höristänyt korviaan kuullessaan filosofin nimeä mainittavan, seurasi tarkasti tuomarin yrityksiä koettaa häväistä suurta ajattelijaa. Kerta kerran perästä herra Morse katsahti häneen aivan kuin sanoaksensa: "Kas siinä, poikaseni, nyt sen kuulet."

"Räkättäviä harakoita", mutisi Martin partaansa ja jatkoi keskusteluaan Ruthin ja Arthurin kanssa.

Mutta pitkä päivätyö ja edellisen illan "pohjasakka" olivat riistäneet häneltä itsehillinnän; ja sitä paitsi hänen mieltään yhä poltti se, mitä hän oli lukenut vaunussa.

"Mikä sinua vaivaa?" kysyi Ruth nähdessään hänen ponnistuksensa koettaa pysyä tyyneenä.

"Ei ole muuta jumalaa kuin Tietämättömyys, ja Herbert Spencer on hänen profeettansa", kuului tuomari Blount sanovan juuri sillä hetkellä. Martin kääntyi häneen.

"Tuo on halpahintaista arvostelua", hän huomautti tyyneesti. "Ensi kerran kuulin tuon lauseen City

Hall Parkissa eräältä työmieheltä, jonka olisi tullut tietää parempaa. Sen jälkeen olen kuullut sitä usein, ja joka kerta sen typeryys minua ellottaa. Teidän pitäisi hävetä itseänne. Kuulla tuon suuren ja jalon miehen nimi teidän huuliltanne on samaa kuin löytää kastehelmi likalätäköstä. Te olette inhottava."

Se oli kuin ukkosen isku. Tuomari Blount katsoi häneen aivan kuin olisi ollut saamaisillaan halvauksen, ja syntyi kuolemanhiljaisuus. Herra Morsen täytti salainen mielihyvä. Hän saattoi nähdä, että hänen tyttärensä oli poissa suunniltaan. Sitä hän juuri oli tahtonutkin: saada esille synnynnäinen karkeus tuosta miehestä, josta hän ei koskaan voinut pitää.

Ruthin käsi etsi tyynnyttellen Martinin kättä, mutta Martin oli joutunut kuohuksiin. Hän oli leimahtanut tuleen ja liekkiin ajatellessaan niiden miesten henkistä köyhyyttä ja matalamielisyyttä, jotka olivat joutuneet korkeihin asemiin. Ylioikeuden jäsen! Oli kulunut vain muutamia vuosia siitä, jolloin hän oli ihaillen ajatellut niin korkeassa asemassa olevia ihmisiä ja pitänyt heitä puolijumalina.

Tuomari Blount hillitsi itsensä ja koetti jatkaa kääntyen Martiniin suorastaan maailmanmiehen kohteliaisuudella, jonka Martin päätteli johtuvan naisten läsnäolosta. Tämäkin lisäsi hänen kiukkuaan. Eikö maailmassa ollut enää yhtään rehellisyyttä?

"Te ette voi keskustella Spenceristä minun kanssani", hän huudahti. "Te ette tunne häntä enempää kuin hänen omat maanmiehensä. Mutta se ei ole teidän synne, sen myönnän. Se vain kuvastaa tämän aikakauden suunnatonta tietämättömyyttä. Sain siitä taas selvän todistuksen matkallani tänne tänä iltana. Luin Saleebyn tutkielmaa Spenceristä. Teidän pitäisi lukea se. Te voitte ostaa sen jokaisesta kirjakaupasta. Te saisitte hävetä omaa kykenemättömyyttä ja haukkumasanojenne yksipuolisuutta tästä jalosta miehestä verratessanne ennätystänne siihen, mitä Saleeby on saanut kasaan. Se on hävyttömyyden huippu, joka saattaisi teidän häpeämättömyytenne häpeään.

"Puolisivistynyt filosofi", sanoi hänestä muuan akateeminen filosofi, joka ei ole kelvallinen saastuttamaan sitä ilmaa, jota Spencer hengittää. En luule, että te olette lukenut kymmentä sivua Spencerin teoksia, mutta on ollut arvostelijoita, otaksuttavasti paljon nerokkaampia kuin te, jotka eivät ole lukeneet Spenceriä enempää kuin tekään, mutta jotka julkisesti väittävät, ettei voi löytää yhtään kypsää ajatusta tämän miehen kirjoituksista, miehen, joka on painanut neronsa leiman kaikkeen, mikä koskee tieteellistä tutkimusta ja uudenaikaista ajattelua; sielutieteen isä, mies, joka teki vallankumouksen kasvatusopissa, niin että Ranskan lapset nyt saavat inhimillistä opetusta hänen periaatteittensa mukaan. Ja nuo pienet ihmisrotat nakertavat hänen muistoaan, vaikka saavat leipänsä hänen aarteittensa perustalla tehtyjen teknillisten keksintöjen avulla. Siitä vähäisestä arvosta mikä heidän järjellään on, heidän tulisi olla kiitollisia hänelle. Varmaa on, että ellei hän olisi koskaan elänyt, sekin vähä, mikä heidän papukaijantiedossaan on oikeata, olisi heille vierasta.

"Ja vielä eräs mies, Oxfordin korkeakoulun rehtori, mies, jolla on vielä korkeampi asema kuin teillä, tuomari Blount, on sanonut, että jälkeen tulevat polvet tulevat tutkimaan Spenceriä paremminkin runoilijana ja uneksijana kuin ajattelijana. Nalkuttajia ja rakkikoiria koko sekasikiöitten lauma! 'Alkuperusteet' eivät ole aivan kokonaan kaikkea kirjallista arvoa vailla, sanoo yksi niistä. Ja joku toinen on sanonut, että hän oli tuottelias huitoja mieluummin kuin itsenäinen ajattelija. Nalkuttajat ja rakkikoirat!"

Martin vaikenä äkkiä, ja vallitsi kuolemanhiljaisuus. Kaikki Ruthin kotona pitivät tuomari Blountia hyvin lahjakkaana ja toimintakykyisenä miehenä, jonka tuli nauttia kaikkein korkeinta arvonantoa, ja he kauhistuivat Martinin harminpurkausta. Päivällisten loppuosa kului kuin hautajaisissa, tuomari ja herra Morse puhuivat vain keskenään, ja toisten keskustelu oli kokonaan lakannut.. Kun Ruth myöhemmin jäi Martinin kanssa kahden, syntyi kohta heidän välillään.

"Sinä olet sietämätön", nyyhkytti Ruth.

Mutta Martinin viha vielä kiehuu, ja hän mutisi: "Ne elukat! Ne elukat!"

Kun Ruth vakuutti, että Martin oli loukannut tuomaria, tämä vain kiivaili:

"Sanoessani hänestä totuuden?"

"Minä en välitä, oliko se totuus vai ei", väitti Ruth. "On olemassa varmat rajat, joiden yli ei saa mennä, eikä sinulla ollut mitään oikeutta pilkata häntä."

"Sanopas, milloin tuomari Blount sai oikeuden häväistä totuutta?" kysyi Martin. "Häväistä totuutta on paljon vakavampi rikos, kuin sanoa pari totuuden sanaa sellaiselle toivalle kuin tuo tuomari on. Hän teki vieläkin pahempaa. Hän mustasi ja häväisi suurta ja jaloa miestä, joka on kuollut. Oh, se elukka! Se elukka!"

Uudestaan leimusivat hänen kasvonsa vihasta, ja se herätti Ruthissa suorastaan kauhua. Ruth ei ollut

koskaan nähnyt häntä vihassa, ja hänestä se oli järjetöntä ja käsittämätöntä. Ja kuitenkin tuon kauhun läpi kulkivat ne salaiset langat, jotka olivat vetäneet ja yhä vetivät häntä tuohon mieheen. Ne pakottivat häntä nojaamaan häneen ja tälläkin ristiriitojen hetkellä kiertämään kätensä hänen kaulaansa. Hän oli loukkaantunut ja poissa suunniltaan kaikesta, mitä oli tapahtunut, ja kuitenkin hän lepäsi väristen hänen sylissänsä toisen yhä mutistessa: "Ne elukat! Ne elukat!" Ja hän lepäsi siinä vielä, kun toinen vakuutti: "Minä en enää koskaan tuota harmia teidän pöydässänne, rakkaani. He eivät pidä minusta, ja minä teen väärin tunkeutuessani häiritsemään heidän tasapainoaan. Sitä paitsi, he ovat aivan yhtä vastenmielisiä minulle. Oh, he ovat inhottavia! Ja ajattelepas: tietämättömyydessäni minä uneksinkin, että ne ihmiset, jotka ovat niin korkeissa asemissa, jotka asuvat kauniissa taloissa ja olivat saaneet kasvatusta ja suorittivat asioitansa pankissa, olisivat jonkin arvoisia."

XIV LUKU

"Tulkaa! Mennään yhdistyksen talolle!"

Näin puhui Brissenden, vielä heikkona verensyöksystä, joka hänellä oli ollut puolisen tuntia sitten — toinen verensyöksy kolmessa päivässä. Ainainen viskilasi oli hänen kädessään, ja hän tyhjensi sen vapisevin sormin.

"Mitä minulla on sosialismin kanssa tekemistä?" kysyi Martin.

"Puolueeseen kuulumattomat saavat puhua viisi minuuttia", selitti sairas mies. "Lähtekää sinne ja saarnatkaa. Sanokaa niille, miksi ette siedä sosialismia. Sanokaa heille, mitä ajattelette heistä ja heidän kurjasta siveysopistaan. Tankatkaa niiden päähän Nietzscheä ja mullistakaa kaikki ylösalaisin! Iskekää kuin mies. Se tekee niille hyvää. He tahtovat väitellä, ja te tahdotte juuri samaa. Katsokaa, minä tahtoisin nähdä teidät sosialistina, ennen kuin menen pois. Se pyhittää teidän olemassaolonne. Se on ainoa, joka voi pelastaa teidät sitten, kun kärsimysten ja pettymysten päivät teille tulevat."

"Ikinä minä en voi ymmärtää, että te olette sosialisti, vaikka kaikki muut olisivatkin", ihmetteli Martin vakavasti. "Tehän inhoatte joukkoja niin. Totisesti niissä ei ole mitään, joka voi viehättää teidän esteettistä sieluanne!" Hän viittasi syyttävästi sormellansa viskilasiin, jota toinen täytti uudestaan. "Sosialismi ei kuitenkaan näytä voivan pelastaa teitä."

"Minä olen hyvin sairas", kuului vastaus. "Teihin nähden on asia aivan toinen. Te olette terve, ja teissä on paljon, jonka puolesta elää. Ja teidät täytyy edes jollakin tavalla voida kiinnittää elämään. Te ihmettelette, miksi minä olen sosialisti. Minä sanon sen teille. Sen tähden, että sosialismi on välttämätön, sen tähden, ettei nykyinen lahonnut ja sietämätön järjestelmä voi kestää, sen tähden, että aika on ohi, jolloin teidän ratsastava sankarinne olisi voinut ilmestyä. Orjat eivät voi sietää häntä. Heitä on liian monta, ja heidän laumamainen epävarmuutensa riistäisi hänet alas satulasta, ennen kuin hän pääsisi alkuunkaan. Te ette pääse heistä eroon, ja teidän on nielaistava koko heidän orjamoraalinsa. Se ei ole ihana herkku, sen myönnän. Te itse olette Aatamin aikuinen nietzscheläisine aatteinenne. Menneisyys on menneisyyttä, ja se mies, joka sanoo historian kertaavan itseään, on valehtelija. Tietysti minä en pidä joukoista, mutta mitä voi viheliäinen raukka tehdä? Teidän ratsastava sankarinne ei voi ilmestyä, ja mikä tahansa on parempi kuin viheliäisen sikalauman hallitus. Mutta menkäämme joka tapauksessa! Olen saanut nyt tarpeekseni, ja jos vielä istun täällä, tulen humalaan. Ja te tiedätte, mitä tohtori sanoo — piru hänet vieköön! Minä petän hänet vielä!"

Oli sunnuntai-ilta, ja he tapasivat pienen kokoussalin täyteen ahdettuna Oaklandin sosialisteja, enimmäkseen työmiehiä. Puheenjohtaja, taitava juutalainen, herätti heti Martinissa ihastusta, samalla kun kiihotti hänen vastustushaluaan. Miehen kumarat ja kapeat hartiat ja sisäänpainunut rinta todistivat hänet kurjien pesien lapseksi, ja Martin tunsi voimakasta sääliä näihin osattomiin orjiin, ja hänen teki mieli auttaa heitä heidän taistelussaan sitä kourallista etuoikeutettujen joukkoa vastaan, joka oli hallinnut heitä ja hallitsisi aina tuomiopäivään asti. Martinille tuo kuihtunut vartalo oli vertauskuva. Tuo olento oli koko sen heikkojen ja kelvottomien yksilöitten surkuteltavan joukon edustaja, joka valinnan lain ankaralla järkähtämättömyydellä kulki perikatoaan kohti. He eivät soveltuneet elämään. Huolimatta heidän ovelasta filosofiastaan ja taipumuksestaan osuustoimintaan. Luonto hylkäsi heidät elämään kelvottomina. Jakaessaan runsaalla kädellä elämän rikkaita lahjoja se valitsi suojateikseen vain parhaimmat. Samaa menetelmää seuraten ja sitä matkien ihmiset valitsevat hoitaakseen rotuhevoset ja kurkut. Epäilemättä elämän kaikkeuden luoja olisi voinut keksiä paremman menetelmän, mutta tällä erikoisella kaikkeuden osalla oli olentojen taivuttava tähän lakiin. Tietysti he koettivat kiemurrella tuhoutuessaan, kuten sosialistit kiemurtelivat, kuten puhuja korokkeella ja

hikoileva joukko hänen ympärillään kiemurteli tälläkin hetkellä, jolloin he olivat yhtyneet neuvottelemaan, miten voisivat pienentää elämän ankaraa rangaistusta ja voittaa viekkaudella luonnon lain.

Niin Martin ajatteli, ja niin hän puhui, kun Brissenden kehoitti häntä antamaan heille kyytiä. Hän totteli vihdoin, asteli korokkeelle ja, kuten tapa oli, kääntyi puheenjohtajaan. Hän alkoi hiljaisella äänellä ja viivytellen, koettaessaan muodostaa selviksi lauseiksi niitä ajatuksia, jotka olivat tulvehtineet hänen mieleensä juutalaisen puhuessa. Tällaisissa kokouksissa annettiin viisi minuuttia kullekin puhujalle, mutta kun Martinin määräaika loppui, oli hän vasta päässyt parhaaseen alkuun, eikä hänen hyökkäyksensä heidän oppejaan vastaan ollut läheskään loppuun suoritettu.

Hän oli saanut heidän mielenkiintonsa herätetyksi, ja kuulijakunta vaati huudahduksin, että puheenjohtaja jatkaisi Martinin määräaikaa. He kunnioittivat häntä arvokkaana vastustajana ja kuuntelivat kiihkeästi seuraten jokaista sanaa. Hänen puheessaan oli tulta ja vakuutusta, eikä hän kaunistellut sanojaan hyökätessään näitten orjain ja heidän siveysoppinsa ja menettelytapojensa kimppuun, ja rehellisesti hän antoi kuulijainsa ymmärtää, että he juuri olivat noita kysymyksessä olevia orjia. Hän lainasi Spenceriä ja Malthusta ja selitti kehitysopin biologista lakia.

"Ja näin ollen", hän lopetti tehden kaikesta pikaisen yhteenvedon, "mikään orjatyypin valtio ei voi pysyä pystyssä. Vanha olemassaolon laki on vielä voimassa. Olemassaolon taistelussa, kuten olen osoittanut, voimakas ja voimakkaan jälkeläiset säilyvät, kun taas heikko ja heikon jälkeläiset ovat tuomitut turmioon ja perikatoon. Seuraus siitä on, että voimakas ja voimakkaan jälkeläiset jäävät eloon, ja niin kauan kuin taistelua kestää, tuo voima kasvaa jokaisessa sukupolvessa. Se on olemassaolon laki. Mutta te orjat — on surullista olla orja, myönnän sen — mutta te orjat uneksitte yhteiskunnasta, josta olisi tämä kehityslaki poistettu, jossa eivät heikot ja voimattomat sortuisi, jossa jokainen voimaton saisi syödäkseen niin paljon kuin tahtoo ja saisi syödä niin monta kertaa päivässä kuin haluaa ja jossa kaikki saavat mennä naimisiin ja saavat jälkeläisiä — heikko yhtähyvin kuin vahvakin. Mikä olisi tulos? Ei enää voima eikä elinkelpoisuus lisääntyisi jokaisessa sukupolvessa, päinvastoin se vähenisi. Siinä on teidän orja-filosofianne kostajatar. Teidän orjayhteiskuntanne — orjien tähden, orjien avulla ja orjien hyväksi — täytyy välttämättömyyden pakolla heiketä ja mennä pirstaleiksi aivan kuin niiden heikkojen elämä, joista tuollainen yhteiskunta on muodostunut, sortuu ja häviää.

"Muistakaa, minä olen selittänyt teille biologiaa enkä hentomielistä siveysoppia. Yksikään orjain yhteiskunta ei voi kestää —"

"Mitä sanotte Yhdysvalloista?" huudahti eräs mies kuulijain joukosta.

"Minä sanon sen teille", vastasi Martin. "Nuo kolmetoista maakuntaa nousivat herrojansa vastaan ja muodostivat niin sanotun tasavallan. Orjista tuli omia herroja. Heitä ei enää sortanut esivallan miekka. Mutta te ette voi tulla toimeen ilman jonkinlaisia herroja, ja nousi uusi herrojen sarja — ei suuria miehekkäitä, jaloja miehiä, vaan joukko kiipijöitä, kauppasaksoja ja rahanlainaajia. Ja he orjuuttivat teidät uudestaan — mutta eivät rehellisesti, se on totta, rehellinen mies olisi sen tehnyt oikean kätensä raskaalla painolla, vaan salaisesti, punoen kuin hämähäkki verkon teidän ympärillenne ja houkutellen, pettäen ja valehdellen. He ovat ostaneet teidän orjatuomarinne, he ovat turmelleet teidän orjalakinne, ja he ovat pakottaneet teidän orjapoikanne ja -tyttärenne vielä kauheampaan orjuuteen, kuin mikään taloudellinen orjuus on. Kaksi miljoonaa teidän lapsistanne raataen sortuu tänä päivänä tässä harvainvallassa, jota nimitetään Yhdysvalloiksi. Kymmenen miljoonaa teistä, te orjat, on ilman suojaa, ilman kelpoisia vaatteita ja ilman kelpoista ravintoa.

"Mutta palatakseni asiaan. Minä olen näyttänyt teille, ettei mikään orjayhteiskunta voi säilyä, koska sellainen yhteiskunta oman luontonsa pakotuksesta hävittäisi kehityksen lain. Mikään orjayhteiskunta ei voi syntyä uudestaan, ennen kuin häviö on alkanut. Teidän on helppo puhua kehityslain hävittämisestä, mutta missä on se uusi kehityslaki, joka tekee teistä voimakkaita? Laatikaa se. Ehkä se laki on jo laadittu? Esittäkää se siis." Martin meni paikalleen äänekkäitten vastaväitteitten kaikuessa. Joukko miehiä hyökkäsi ylös ja puhujapöydän luokse vaatimaan suunvuoroa. Ja yksitellen, raivokkaiden hyväksymismielenosoitusten kannustamina he puhuivat tulisesti ja innostuksella ja kiihtynein ilmein vastaten tuohon kysymykseen. Se oli villi ilta — mutta se oli henkisesti villiä ajatusten taistelua. Joku eksyi pois aiheesta, mutta useimmat puhujat vastasivat suoraan Martinille. He ruhjoivat häntä aatteilla, jotka olivat hänelle uusia ja avasivat hänelle uusia näköaloja, ei siten, että biologian laki olisi tullut uudeksi, vaan siten, että tuota vanhaa lakia saattoi uudella tavalla sovellettaa. He olivat liian rehellisiä ollakseen aina kohteliaita, ja useammin kuin kerran puheenjohtaja iski vasarallaan pöytään vaatien järjestystä.

Sattuipa niin, että eräs piimäparta sanomalehden kirjeenvaihtaja oli kuulijain joukossa, koska hänet oli lähetetty sinne uutisten puutteessa saamaan jotakin kiinnostavaa. Hän ei ollut erittäin teräväpäinen kirjeenvaihtaja. Hän oli melkoisen herkkäuskoinen ja kielevä. Hän oli liian typerä voidakseen seurata keskustelua. Tosiasiassa hänellä oli se mieluisa tunne, että hän oli paljon yläpuolella näitä monisanaisia

työväenluokkaan kuuluvia vimmapäitä. Sen lisäksi hänellä oli suunnaton kunnioitus niitä kohtaan, jotka ovat kohonneet korkeisiin asemiin ja sieltä sanelevat, millainen tulee kansojen ja sanomalehtien politiikan olla. Lopuksi hänellä oli käsitys, että se vasta oikea kertoja oli, joka kykeni tekemään jotakin tyhjäästä.

Hän ei tiennyt, mistä oikeastaan keskusteltiin. Se ei ollut edes hänestä tarpeellista. Sanat, sellaiset kuin vallankumous, antoivat hänelle johtolangan. Aivan kuin muinaismuistojen tutkija kykenee rakentamaan koko luurangon yhdestä ainoasta luusolmusta, hän kykeni rakentamaan kokonaisen puheen yhdestä ainoasta sanasta: vallankumous. Hän teki sen sinä iltana ja teki sen hyvin; ja koska Martin oli synnyttänyt suurinta melua, hän pani kaikki hänen suuhunsa ja teki hänestä arkkianarkistin tässä näytelmässä, muuttaen hänen taantumuksellisen individualisminsa mitä hurjimmaksi ja punaisimmaksi sosialismiksi. Tämä kertojavekara oli oikea taiteilija, ja suurella siveltimellä hän sekoitti paikallisväriä: villisilmäisiä, pitkätukkaisia miehiä, oikeita rappeutuneitten miesten tyyppejä, joiden ääni vapisi intohimosta, tiukkaan puristetut nyrkit huitoivat ilmaa, ja kaikki tämä katsottuna karjunnan, kirousten ja vihaisten huutojen taustaa vasten.

XV LUKU

Juodessaan kahvia pienessä huoneessaan seuraavana aamuna Martin luki sanomalehteä. Uusi kokemus hänelle oli nähdä oma nimensä ensimmäisellä sivulla suurin kirjaimin painettuna; ja häntä hämmästytti saada tietää, että hän oli Oaklandin sosialistien tunnetuin ja huomattavin johtaja. Hän luki tuon vallattoman puheen, jonka kertojavekara oli laatinut hänen nimissään, ja vaikka tuollainen aluksi raivostutti häntä, hän kuitenkin purskahti nauruun heittäessään sanomalehden kädestään.

"Joko mies oli juovuksissa tai on hän rikollisen ilkeämielinen", hän virkahti iltapäivällä istuen sänkynsä reunalla, kun Brissenden oli saapunut ja istahtanut väsyneesti ainoalle tuolille.

"Mutta mitä te siitä välitätte?" kysyi Brissenden. "Varmaankaan ette paljoa välitä niiden porvarillisten sikojen mielipiteestä, jotka lukevat sanomalehteä."

"En, minä en todellakaan välitä heidän hyväksymisestään, en hituistakaan. Toisaalta se on kuitenkin omansa vaikuttamaan ikävästi minun suhteeseeni Ruthin perheeseen. Hänen isänsä on aina otaksunut, että minä olen sosialisti, ja tämä onneton juttu tukee hänen uskoaan. Eipä silti, että minä välittäisin hänen mielipiteistään, mutta kuitenkin. Minä haluan lukea teille, mitä olen tänään kirjoittanut. Se on tietysti 'Myöhästynyttä', ja olen päässyt puolitiehen."

Hän luki juuri ääneen, kun Maria avasi oven ja johti sisään nuoren, koreihin vaatteihin pukeutuneen miehen, joka reippaasti katseli ympärilleen huomaten nurkassa olevan öljykeittimen ja keittovälineet, ennen kuin hänen katseensa siirtyi Martiniin.

"Istukaa", sanoi Brissenden.

Martin teki nuorukaiselle tilaa vuoteenreunalle ja odotti, että tämä toimittaisi asiansa.

"Minä kuulin teidän puhuvan eilen illalla, herra Eden, ja minä olen tullut haastattelemaan teitä", hän alkoi.

Brissenden purskahti sydämelliseen nauruun.

"Sosialistitoveri?" kysyi kirjeenvaihtaja luoden pikaisen silmäyksen Brissendeniin, jonka verettömät ja varjomaiset kasvot ilmaisivat kuolevan miehen.

"Ja hän kirjoitti selostuksen", sanoi Martin tynesti, "no, hänhän on vain poikanen!"

"Miksette te iske häntä?" kysyi Brissenden. "Minä antaisin tuhannen dollaria, jos minä saisin keuhkoni takaisin viideksi minuutiksi."

Kertojavekara näytti hämmästyneeltä siitä, mistä ja mitä hänen ympärillään puhuttiin. Mutta häntä oli kehuttu hänen loistavasta kuvauksestaan sosialistien kokouksesta ja hänelle oli annettu tehtäväksi haastatella persoonallisesti Martin Edeniä, yhteiskunnan vihollisten huomattavinta johtajaa.

"Ei suinkaan teillä ole mitään sitä vastaan, että minä otan teistä valokuvan, herra Eden?" hän kysyi. "Minulla on taitava valokuvaaja ulkona, ja hän sanoi, että olisi parasta ottaa valokuva nyt heti, ennen

kuin aurinko menee alemmaksi. Sitten otamme haastattelun jälkeensä.

"Valokuvaaja", sanoi Brissenden mietiskellen. "Iskekää häntä, Martin — iskekää häntä!"

"Luulen, että alan tulla vanhaksi", kuului vastaus. "Tiedän, että minun pitäisi, mutta minulla ei todellakaan ole sisua. Ei näytä maksavan vaivaa."

"Hänen äitinsä vuoksi", kiihotti Brissenden. "Sitä sietää ajatella", vastasi Martin, "mutta tuntuu, ettei maksa vaivaa tuhjata voimaansa sen vuoksi. Katsokaas, vaatii ponnistusta antaa isku jollekin nuorukaiselle. Sitä paitsi, mitä se hyödyttää?"

"Se on oikein — se on viisain tapa ottaa koko juttu", virkahti vekara ylimielisesti, vaikka hän oli jo alkanut huolissaan katsahdella ovelle päin.

"Mutta sehän ei ollut totta, ei ainoakaan sana siitä, mitä hän kirjoitti", lisäsi Martin puhuen koko ajan vain Brissendenille.

"Sehän oli vain yleinen kuvaus, ymmärrättehän", uskalsi reportteri, "ja sitä paitsi se tekee teidät hyvin tunnetuksi. Se merkitsee jotakin. Se on suosionosoitus teitä kohtaan."

"Se tekee tunnetuksi teidät, Martin, te vanhapoika", kertasi Brissenden juhlallisesti.

"Ja se oli suosionosoitus minua kohtaan — ajatelkaapas sitä!" lisäsi Martin.

"Katsotaanpas — missä te olette syntyneet, herra Eden?" kysyi kirjurivekara, ja oli odottavinaan huomaavaisesti.

"Hän ei ota esille muistikirjaa", huomautti Brissenden. "Hän muistaa ilmankin."

"Se on minulle sangen helppoa", sanoi reportteri koettaen näyttää aivan huolettomalta. "Yksikään kunnollinen reportteri ei välitä vaivata itseään muistikirjoilla."

"Se oli helppoa ... eilen illalla." Mutta Brissenden ei ollut leikkituulella, ja sen tähden hän äkkiä muutti puhetapaansa. "Martin, jos te ette iske häntä, minä itse teen sen, vaikka kaatuisin kuoliaana lattialle seuraavassa silmänräpäyksessä."

"Mitä, jos minä antaisin kämmenellä?" kysyi Martin.

Brissenden mietti hetkisen ja nyökkäsi sitten.

Samassa Martin oli istahtanut vuoteen reunalle reportterinalku vatsallaan hänen polvillaan.

"Älkää purko", varoitti Martin, "tai muuten minä annan iskun naamaanne. Olisi sääli tuollaista koreaa naamaa."

Hänen kohotettu kätensä putosi ja sen jälkeen nousi ja putosi vilkkaassa tahdissa. Vekara ponnisteli, kiroili ja kiemurteli, mutta ei yrittänytkaan purra. Brissenden katsoi tyynenä sivulta, vaikka kerran hän kiihottuneena tarttui viskipulloon ja pyysi: "Antakaa minun vetää sitä yhden ainoan kerran."

"Vahinko, että käteni on uupunut", sanoi Martin, kun hän vihdoinkin lopetti. "Se on aivan hervoton."

Hän nosti kirjeenvaihtajan pystyyn ja asetti hänet sängynreunalle istumaan.

"Minä annan vangita teidät tästä", mutisi poika hammasta purren nöyryytyksen kyynelten juostessa hänen tuohtuneita poskia pitkin. "Vielä te siitä hikoilette. Saattepa nähdä!"

"Kaunis otus!" huomautti Martin. "Hän ei huomaa, että hän on joutunut luisumaan alamäkeä. Ei ole oikein, ei rehellistä eikä miehekästä valehdella lähimmäisestään sillä tavalla kuin hän on tehnyt, eikä hän edes tiedä sitä."

"Hän on tullut tänne saadakseen sen selville?" Brissenden virkahti hetkisen äänettömyyden jälkeen.

"Niin, saadakseen selitystä minulta, jota hän on loukannut ja vahingoittanut. Kauppiaani epäilemättä kieltää minulta nyt kaiken luoton. Pahinta kaikesta on, että tuo poikapaha jatkaa tuohon suuntaan, kunnes kehittyi ensiluokkaiseksi sanomalehtimieheksi, ja silloin hän on myös ensiluokkainen roisto."

"Mutta vielähan on aikaa", väitti Brissenden. "Kukapa tietää, eikö teistä tullut vähäpätöinen välikappale hänen pelastamiseksi. Miksi te ette antanut minun huitaista häntä yhtä ainoata kertaa? Se olisi suuresti minua huvittanut."

"Minä annan ottaa teidät kiinni, te roistot", nyyhkytti tuo erehtynyt sielu.

"Ei, hänen suunsa oli liian kaunis ja liian heikko", Martin pudisti surullisesti päätä. "Pelkään, että olen turruttanut käteni turhan vuoksi. Tuo nuori mies ei enää parane. Hänestä tulee ajan oloon suuri ja onnistunut sanomalehtimies. Hänellä ei ole omaatuntoa. Se yksin tekee hänet suureksi."

Nyt harppasi nuorukainen ovelle pitäen kiirettä pelätessään, että Brissenden voisi huitaista häntä pullolla selkään.

Seuraavan päivän sanomalehdestä Martin sai oppia itsestään melkoisen paljon asioita, jotka olivat hänelle uusia. "Me olemme yhteiskunnan vannoutuneita vihamiehiä", huomasi hän sanoneensa palstan pituisessa haastattelussa. "Ei, me emme ole anarkisteja, vaan sosialisteja." Kun kirjeenvaihtaja oli huomauttanut, ettei näiden molempien koulujen välillä näyttänyt olevan kovin suuria eroja, Martin oli kohauttanut olkapäitään hiljaisen myöntymisen merkiksi. Hänen kasvonsa oli kuvattu epämuodostuneiksi, ja niillä sanottiin ilmenevän selvät rappeutuneisuuden merkit. Erittäin huomattavat olivat hänen vasaramaiset kätensä ja villi hohto hänen veripunaisissa silmissään.

Martin sai myös tietää, että hän joka ilta puhui työväelle City Hall Parkissa ja että hän kaikista niistä anarkisteista ja agitaattoreista, jotka siellä kansaa villitsivät, veti puheillaan puoleensa kaikista enimmän kuulijoita. Poikavekara oli kuvannut erinomaisen tarkasti hänen pientä huonettaan, öljykeitintä ja ainoata tuolia, jolla istui kuolemanhaamuksi kulunut kiertolainen, joka piti toiselle seuraa ja näytti kuin olisi juuri päässyt kahdenkymmenen vuoden ankarasta pakkotyöstä.

Nuorukainen oli ollut ahkerassa toimessa. Hän oli nuuskinut ympäri ja saanut selville Martinin perhehistorian, hankkinut valokuvan Higginbothamin liikkeestä, Bernard Higginbothamin seisomassa liikkeensä ovella. Tätä herrasmiestä kuvailtiin nerokkaaksi, arvossapidetyksi liikemieheksi, joka ei voinut sietää lankonsa sosialistisia mielipiteitä eikä muutenkaan kärsinyt lankoansa, joka on laiska tyhjäntoimittaja eikä ole viitsinyt ottaa edes mitään tointa, vaikka sellaisia on hänelle tarjottu, ja on siis omansa vankilan asukkaaksi. Hermann von Schmidtiä, Marian miestä, oli myös haastateltu. Hän oli nimittänyt Martinia perheen mustaksi lampaaksi, joka oli heille häpeäksi. "Hän kyllä yritti taivuttaa minuakin, mutta minä tein siitä lopun nopeasti ja varmasti", oli von Schmidt sanonut kirjeenvaihtajalle. "Nyt hän ei enää kiertele täällä. Mies, joka ei tahdo tehdä työtä, ei ole oikea, sanokaa minun sanoneen."

Tällä kertaa Martin raivostui täydellä todella. Brissenden koetti katsoa asiaa hassun pilan kannalta, mutta ei voinut rauhoittaa Martinia, joka tiesi, ettei olisi helppoa selittää tuota Ruthille. Mitä isään tulee, hän tiesi hänen olevan poissa suunniltaan riemusta ja tekevän parhaansa purkaakseen heidän kihlauksensa. Kuinka paljon hän todellakin kykenisi tekemään, sen sai Martin pian kokea. Iltapäivän posti toi kirjeen Ruthilta. Martin avasi sen onnettomuutta aavistaen portilla, jossa oli ottanut sen postinkantajalta. Hänen lukiessaan käsi meni taskuun ottaaksensa esille tupakkaa ja paperia, kuten ennen savukkeitten aikakaudella. Hän ei tajunnut, oliko tasku tyhjä, vai oliko hän löytänyt savuketarpeita.

Se ei ollut mikään kiihkomielinen kirje. Ei siinä ollut pienintäkään jälkeä vihasta. Mutta koko ajan, ensimmäisestä rivistä alkaen, huokui siitä suru ja pettymys. Ruth oli odottanut parempaa häneltä. Hän oli luullut, että Martin olisi voittanut nuoruutensa viileyden, että hänen rakkautensa olisi ollut kyllin arvokas herättämään hänessä halua vakavaan, säädylliseen elämään. Nyt olivat hänen vanhempansa tehneet varman päätöksensä ja käskeneet hänen purkaa kihlauksensa. Hänen täytyi myöntää, että he tässä olivat oikeassa. Heidän liittonsa ei kuitenkaan koskaan tulisi onnelliseksi. Se oli onneton alusta alkaen. Yhden ainoan nuhteen hän oli sovittanut kirjeeseen, mutta se olikin kyllin katkera Martinille. "Kunpa sinä olisit tahtonut ottaa vastaan jonkin toimen ja tehdä itsestäsi jotakin!" hän kirjoitti. "Mutta se ei saanut tapahtua. Sinun entinen elämäsi on ollut liian villi ja säännötön. Minä voin ymmärtää, ettei sinua saata siitä moittia. Sinä voit toimia vain luonteesi ja aikaisempien tottumuksiesi mukaan. Minä en siis moiti sinua, Martin. Muista se. Se oli vain ikävä erehdys. Kuten isä ja äiti sanovat, me emme ole luodut toisillemme, ja meidän tulisi olla onnellisia, että olemme huomanneet tämän ajoissa... Ei ole tarpeellista, että sinä koetat tavata minua enää", hän sanoi lopettaessaan. "Se olisi tuskallista meille molemmille yhtä paljon kuin minun äidilleni. Minä tunnen, että minä, asiain näin ollen, olen jo tuottanut hänelle kyllin suurta surua ja tuskaa. Tulee vaatimaan paljon huolta ja ponnistusta, ennen kuin voi sen sovittaa."

Hän luki huolellisesti kirjeen uudestaan ja istui sitten vastaamaan. Hän kertoi, mitä hän oli sanonut sosialistien kokouksessa, osoittaen, että se oli aivan päinvastaista, mitä oli pantu hänen suuhunsa. Kirjeen lopussa hän oli vain "rakkaudesta hullu", joka kiihkeästi rukoili rakkautta. "Vastaa minulle", hän pyysi, "ja vastauksessasi sinun tarvitsee sanoa vain yksi asia. Rakastatko sinä minua? Siinä kaikki — etkö tahdo vastata minulle tuohon ainoaan kysymykseen?"

Mutta vastausta ei tullut seuraavana päivänä, eikä vielä seuraavanakaan. "Myöhästynyt" oli koskemattomana pöydällä, ja joka päivä tuli palautettujen käsikirjoitusten kasa pöydän alla yhä

suuremmaksi. Ensi kerran vaivasi Martinia unettomuus, ja hän mietti ja kieri levottomana vuoteellaan. Kolme kertaa hän kävi Morsen talossa, mutta palvelija, joka tuli avaamaan, palautti hänet takaisin. Brissenden makasi sairaana hotellissaan ollen liian heikko liikkumaan ulkona, ja vaikka Martin usein oli hänen luonaan, ei hän kuitenkaan tahtonut raskauttaa häntä omilla suruillaan.

Martinin huolet olivat monet. Seuraukset tuon sanomalehtilähetin utoyöstä olivat suuremmat kuin Martin saattoi aavistaakaan. Portugalilainen sekatarakauppias kielsi häneltä kaiken luoton, kun taas vihanneskauppias, joka oli amerikkalainen ja ylpeä siitä, oli sanonut häntä isänmaan kavaltajaksi ja kieltäytynyt olemasta missään tekemisissä hänen kanssaan — olipa isänmaallisessa kiihkossansa mennyt niin pitkälle, että veti ristin Martinin ostoksien yli ja kielsi häntä koskaan yrittämästään maksaa. Naapurien keskusteluista säteilivät samat tunteet, ja pärjääjain kiihko kuohui korkealla. Kukaan ei tahtonut olla missään tekemisissä sosialistisen kavaltajan kanssa. Maria rukka oli epäröivä ja pelkäsi, mutta hän pysyi kuitenkin puolueettomana. Naapurien lapset olivat vapautuneet siitä kunnioituksen tunteesta Martinia kohtaan, jonka noiden kerrallisten loistovaunujen vierailu oli herättänyt, ja etäämpää he kutsuivat häntä "kiertolaiseksi" ja "jätkäksi". Silvan tenavat puolustivat häntä kuitenkin uskollisesti, käyden monta urheata taistelua hänen kunniansa puolesta, ja mustat silmät ja veriset nenät tulivat säännöllisiksi lisäten yhä Marian huolia ja epätietoisuutta.

Kerran Martin tapasi Gertruden kadulla Oaklandissa ja sai vahvistuksen entiselle otaksumalleen — että Bernard Higginbotham oli raivoissaan hänelle, kun hän oli saattanut perheen häpeään, ja kieltänyt häntä astumasta jalallaan hänen taloonsa.

"Miksi sinä et lähde tiehesi, Martin?" oli Gertrude pyytäen puhellut.
"Lähde pois täältä ja koeta saada jotain tointa jostain muualta.
Myöhemmin, kun kaikki asettuu, voit palata takaisin."

Martin pudisti päätä, mutta ei selittänyt mitään. Kuinka hän voisi selittää? Hän katseli kauhuissaan sitä ääretöntä henkistä kuilua, joka oli avautunut hänen ja hänen sukulaistensa välille. Hän ei voisi enää koskaan astua sen yli ja selittää heille kantaansa, nietscheläistä kantaansa sosialismiin nähden. Ei ollut mitään sellaisia sanoja englannin kielessä eikä missään kielessä, jotka olisivat voineet selittää hänen käytöksensä kyllin tajuttavasti heille. Heidän korkein suunnitelmansa häneen nähden oli, että hänen tuli ottaa jokin toimi. Se oli heidän ajatustensa ensimmäinen ja viimeinen loppupäätös. "Ota toimi!" — "Mene työhön!" Onnettomat, tyhmät orjat! hän ajatteli, kun hänen sisarensa puhui. Eipä ollut ihme, että maailma kuului voimakkaalle. Orjat elivät oman orjuutensa kiroissa. Joku toimi oli heille kultainen jumalankuva, jonka eteen he lankesivat ja jota palvelivat.

Hän pudisti päätään uudestaan, kun Gertrude tarjosi hänelle rahaa, vaikka hän tiesi, että hänen samana päivänä tulisi tehdä matka panttilainastoon.

"Älä tule Bernardin lähetyville nyt", neuvoi sisar. "Muutaman kuukauden kuluttua, kun hän on vähän jäähtynyt, voit kyllä tulla hänelle ajomieheksi, jos haluat. Jos tahdot tavata minua, lähetä vain sana, ja minä tulen. Älä unohda sitä."

Hän lähti ääneensä itkien, ja murhe viilsi Martinin sydäntä hänen katsellessaan sisaren puusikutusta ja raskasta, löntystävää käyntiä. Kun hän katseli häntä, tuntui koko nietscheläinen rakennus vapisevan perustuksillaan. Orjaluokka abstraktisena käsitteenä oli kyllä samantekevä, mutta ei saattanut aivan tyynenä katsella, kun orjamieli tuotiin omaan perheeseen. Jos oli olemassa yksikään vahvemman sortama orja, oli se juuri hänen oma sisarensa Gertrude. Hän naurahti katkerasti tälle mielijohteelle. Olipa hän kelpo nietscheläinen, joka antoi ensimmäisen hentomielisen tunteen järkyttää elämäkäsitystään, — antaa tuon saman halveksitun orjamoraalin järkyttää itseään tuntui surkuteltavalta, vaikka säälin kohde olikin hänen oma sisarensa. Todelliset jalot ihmiset olivat säälin ja myötätunnon yläpuolella. Sääli ja myötätunto olivat syntyneet orjain maakuopissa, eivätkä ne olleet muuta kuin viheliäisen, valittavan raukan tuskaa ja hikeä.

XVI LUKU

"Myöhästynyt" oli yhä unohdettuna pöydällä. Kaikki käsikirjoitukset olivat maailmalta palanneet ja lepäsivät nyt hänen pöytänsä alla. Yksi ainoa käsikirjoitus oli vielä matkalla, ja se oli Brissendenin "Päiväperhonen". Hänen pyöränsä ja musta pukunsa olivat pantissa, ja kirjoituskoneesta vaadittiin taas tiukkaan vuokraa. Mutta sellaiset asiat eivät vaivanneet häntä enää. Hänen tuli saada uusi suunta, mutta ennen kuin se selviäisi, täytyisi hänen elämänsä seistä paikallaan.

Monen monituksen viikon perästä muutos vihdoinkin tapahtui. Hän tapasi Ruthin kadulla. Oli kyllä totta, että hän oli veljensä Normanin seurassa, että he koettivat olla tuntematta häntä ja että Norman koetti asettua hänen ja Ruthin väliin.

"Ellette anna minun sisareni olla rauhassa, minä kutsun poliisin", uhkasi Norman. "Hän ei tahdo puhua teidän kanssanne, ja teidän tunkeilevaisuutenne on loukkaus."

"Ellette muuta käytöstänne, te saatte kutsua poliisin, mutta silloin te saatte myös nimenne sanomalehteen", vastasi Martin käskevästi. "Ja nyt pois tieltä ja hakekaa poliisi, jos haluatte. Minä tahdon puhua Ruthin kanssa."

"Minä tahdon kuulla sen sinun omilta huuliltasi", hän sanoi Ruthille.

Ruth oli kalpea ja vapisi, mutta hän ponnisti pysyäkseen tyynenä ja katsoi kysyvästi häneen.

"Vastaus siihen kysymykseen, jonka minä kirjeessä tein", lisäsi Martin hellittämättä.

Norman teki kärsimättömän eleen, mutta Ruth hillitsi häntä pikaisella silmäyksellä.

Hän pudisti päätään.

"Onko kaikki tämä tapahtunut sinun omasta vapaasta tahdostasi?" kysyi Martin.

"On." Ruth puhui hiljaa, tynesti ja varmasti. "Se on tapahtunut minun omasta vapaasta tahdostani. Sinä olet häväissyt minua niin, että en kehtaa näyttäytyä ystävilleni. He puhuvat kaikki minusta, tiedän sen. Se on kaikki, mitä voin sanoa. Sinä olet tehnyt minut hyvin onnettomaksi, enkä enää milloinkaan tahdo nähdä sinua."

"Ystävät! Juurut! Sanomalehden väärät selostukset! Totisesti sellaiset seikat eivät ole voimakkaammat kuin rakkaus. Minä voin vain uskoa, ettet sinä ole milloinkaan minua rakastanut."

Ruthin kalpeat kasvot karahtivat punaisiksi.

"Kaiken sen jälkeen, mitä on tapahtunut?" ihmetteli Ruth hiljaa.

"Martin, sinä et tiedä, mitä sinä puhut. Minä en ole, kuten tavalliset."

"Te näette, ettei hän tahdo olla missään tekemisissä teidän kanssanne", kuohahti Norman vieden Ruthin mukanaan.

Martin seisoivat käytävän sivulla antaen heidän astua ohi ja etsien taskustaan paperia ja tupakkaa, jota siellä ei ollut.

Oli pitkä matka Pohjois-Oaklandiin, mutta vasta kun hän nousi portaita ja astui omaan huoneeseensa hänelle selvisi, että hän oli kävellyt sen. Hän löysi itsensä istumassa sängyn reunalla ja tuijottelemassa ympärilleen kuin herännyt unissakävijä. Hän huomasi "Myöhästyneen" pöydällänsä, veti tuolin lähemmäksi ja kurkotti kynän. Hänen luonteessaan oli ehdoton vaatimus tehdä kaikki loppuun. Tässä oli jotakin keskeneräistä. Sen oli jokin muu tärkeämpi sysännyt syrjään. Nyt tuo jokin muu oli saatu päätökseen, ja hänen tuli lopettaa myös tämä. Mitä hän sen jälkeen tekisi, sitä hän ei tiennyt. Hän tiesi vain, että yksi ikäkausi hänen elämässään oli kulunut loppuun, ja hän tarttui työhön välittämättä siitä sen enempää. Hän ei huolehtinut tulevaisuudesta. Hän kyllä saisi liiankin pian tietää, mitä se toisi tullessaan. Olkoonpa se mitä tahansa, sillä ei väliä. Millään ei ollut väliä.

Viisi päivää hän kirjoitti "Myöhästynytensä" käymättä missään, näkemättä ketään ja syöden sangen huonosti. Kuudennen päivän aamuna postinkantaja toi hänelle ohuen kirjeen *Parthenonin* toimittajalta. Ensi silmäys ilmaisi hänelle, että "Päiväperhonen" oli hyväksytty. "Me olemme antaneet runon herra Cartwright Bruceen arvosteltavaksi", kirjoitti toimittaja, "ja hänen lausuntonsa on niin suotuista, ettemme voi päästää runoa käsistämme. Mitä runon julkaisemiseen tulee, olemme ajatelleet painaa sen elokuun numeroon, koska heinäkuun numero on jo valmis. Pyydämme teitä lausumaan herra Brissendenille terveisemme ja kiitoksemme. Pyydämme samalla, että lähettäisitte ensi postissa hänen valokuvansa ja muutamia elämäkerrallisia tietoja. Jos meidän tarjouksemme on epätydyttävä, olkaa hyvä ja sähköttäkää meille heti ilmoittaen, mitä pidätte kohtuullisena korvauksena."

Koska tuo tarjous oli kolmesataaviisikymmentä dollaria, Martin piti sähköttämistä tarpeettomana. Sitä paitsi, hänen tuli hankkia Brissendenin myöntymys. No niin, hän oli sittenkin ollut oikeassa. Siinä oli kuitenkin yksi aikakauskirjan toimittaja, joka ymmärsi todellisen runon arvon, kun vain näki sen. Ja korvaus oli loistava, vaikkapa olikin kysymys vuosisadan parhaasta runoelmasta. Cartwright Brucesta Martin tiesi, että hän oli ainoa arvostelija, jonka mielipidettä Brissenden piti jossain arvossa.

Martin ajoi raitiovaunulla, ja kun hän katseli taloja ja poikkikatuja, jotka vilahtelivat ohi, hän tunsu mielipahaa, ettei hän ollut enemmän ihastunut ja kiihtynyt ystävänsä menestyksestä eikä hänen omasta osuudestaan siinä. Yhdysvaltain ehkä huomatuin arvostelija oli antanut kiittävän lausunnon, samalla kun hänen oma varma uskonsa, että todella arvokas tuotanto kyllä pääsisi julkisuuteen, oli osoittautunut oikeaksi. Mutta innostuksen kevät oli menettänyt tuoreutensa hänessä, ja hän tunsu, että huoli nähdä Brissenden oli hänessä suurempi kuin halu viedä hyviä uutisia. *Parthenonin* hyväksyvä kirje oli muistuttanut hänelle, ettei hän ollut nähnyt Brissendeniä viiteen päivään eikä kertaakaan ajatellut häntä, niin kokonaan hän oli antautunut valmistamaan "Myöhästynyttänsä". Ensi kertaa Martin tajusi, että hän oli ollut kuin lumoissa, ja häntä hävetti, että hän niin kokonaan oli unohtanut ystävänsä. Mutta häpeäkään ei polttanut erittäin kirvelevästi. Hän oli tunnoton kaikille muille mielenliikkeille, paitsi sille taiteelliselle antaumukselle, joka hänet oli vallannut hänen kirjoittaessaan "Myöhästynyttänsä". Kaikki muut asiat olivat saaneet väistyä. Hän oli ollut haltiotilassa ja oli yhä vieläkin. Kaikki tuo elämä, jonka ohi raitiovaunu kiisi, tuntui kaukaiselta ja epätodelliselta, ja häntä olisi vähän liikuttanut ja hämmästyttänyt, jos tuo suuri, kivinen kirkontorni, jonka ohi he kulkivat, olisi suistunut alas ja murskannut hänet allensa.

Päästyään hotelliin hän kiiruhti Brissendenin huoneeseen ja taas alas. Huone oli tyhjä. Kaikki tavarat olivat poissa.

"Jättikö herra Brissenden osoitteensa?" hän kysyi ovenvartijalta, joka katseli häntä hetkisen ihmetellen.

"Ettekö te ole kuullut?" hän kysyi.

Martin pudisti päätä.

"No, olivathan sanomalehdet täynnä siitä. Hänet löydettiin kuolleena vuoteestaan. Itsemurha. Ampui kuulan päähänsä."

"Joko hänet on haudattu?" Martin oli kuulevinaan oman äänensä kuin jonkun muun äänen, joka teki tuon kysymyksen pitkien matkojen päästä.

"Ei. Ruumis lähetettiin Itään heti avauksen jälkeen. Eräs asianajotoimisto järjesti koko asian hänen sukulaistensa pyynnöstä."

"Niiliäpä näyttää olleen kiire", sanoi Martin pahoitellen.

"Oh, enpä tiedä. Se tapahtui viisi päivää sitten."

"Viisi päivää sitten!"

"Niin, viisi päivää sitten."

"Oh", virkahti Martin lähtiessään.

Hän pysähtyi sähkölennätinasemalle ja lähetti sähkösanoman *Parthenonille* kehottaen heitä julkaisemaan runon. Hänellä oli taskussaan vain viisi senttiä kotimatkan lippua varten, ja siksi hän lähetti sähkösanoman vastaanottajan maksettavaksi.

Päästyään huoneeseensa hän jatkoi kirjoitustaan. Päivät ja yöt tulivat ja menivät, ja yhä hän istui pöytänsä ääressä ja kirjoitti. Hän ei käynyt missään, lukuunottamatta panttilainaaajaa, ei verrytellyt ruumistaan ja söi säännöllisesti, kun oli nälkä ja hänellä oli jotakin keittämistä, ja yhtä säännöllisesti oli ilman, kun ei ollut mitään keittämistä. Vaikka kertomus oli suunniteltu luku luvulta, näki hän siitä huolimatta mahdollisuuksia lisätä esityksen vaikuttavuutta, vaikka se jatkoikin juttua kahdellakymmenellä tuhannella sanalla. Eipä silti, että olisi ollut ainoatakaan elävää sielua, jonka vuoksi olisi tehnyt mieli suorittaa työ mahdollisimman hyvin, mutta siitä huolimatta hänen taiteilijavaistonsa pakotti häntä tekemään sen hyvin. Hän teki työtä kuin taikavalossa, kokonaan erotettuna ympäröivästä maailmasta, tuntien kuin olisi aaveena kohonnut kaikkien näiden entisen elämänsä kääpiöitten yläpuolelle. Hän muisti jonkun sanoneen, että aave on kuolleen miehen henki, jolla ei ole kyllin tajuntaa tietää, että hän on kuollut; ja hän pysähtyi hetkiseksi miettimään, oliko hän todellakin kuollut eikä tiennyt sitä.

Vihdoin tuli päivä, jolloin "Myöhästynyt" oli valmis. Kirjoituskoneen vuokraajan lähetti oli tullut hakemaan pois konetta ja istui odottamassa sängyn laidalla sillä aikaa kun Martin istui ainoalla tuolilla ja kirjoitti loppuluvun viimeistä sivua. "Loppu" hän kirjoitti alle isoilla kirjaimilla, ja hän itsekin oli lopussa. Hän näki kirjoituskonetta kannettavan ulos ovesta, tunsu helpotusta ja hoippui vuoteen luo laskeutuen pitkäkseen. Nälkä huimasi häntä. Ruokaa hän ei ollut saanut kolmeenkymmeneenkuuteen tuntiin, mutta sitä hän ei ajatellut. Hän makasi selällään silmät ummessa eikä ajatellut yhtään mitään,

jolloin hämäryys tai huumaus hitaasti verhosi hänet vieden hänen tajuntansa. Puolitajutonna hän alkoi ääneen kerrata säkeitä, joita Brissenden oli usein mielellänsä lausunut hänelle. Maria seisoi oven takana kuunnellen tuskaisena tuota yksitoikkoista, valittavaa ääntä. Sanat itsessään eivät hänelle paljoa merkinneet, mutta enemmän vaikutti Martinin lausumistapa. "Olen valmis" oli kertosaie tuossa runossa.

"Olen valmis — — Vaikene, kantelo, oi. Ohi on kohta jo laulu ja soitto. Hohtaa jo lehdissä purppurakoitto, päivän on varjoista voitto. Olen valmis — — Vaikene, kantelo, oi. Kerran mä lauloin kuin keväinen rastas, kaiku kuin ystävä vuorilta vastas; nyt olen myykkä. Väsynyt olen kuin kulu vaate, laulu on laannut kuin kuollut aate, rinnassan' sävel ei soi. Olen valmis — — Vaikene, kantelo, oi!"

Maria ei voinut kestää kauempaa. Hän riensi uunin luo, jossa täytti maljan keitolla koettaen panna siihen niin paljon lihapalasia ja kasviksia kuin suinkin sai kapustallaan padan pohjalta haalituksi. Martin nousi istualleen ja alkoi syödä vakuuttaen välillä Marialle, ettei hän ollut puhunut unissa ja ettei hänessä ollut kuumetta.

Marian lähdettyä hän istui synkkänä sängyssä katsellen ympärilleen elottomin silmin, jotka eivät mitään nähneet, kunnes vihdoin valo välähti hänen pimenneissä aivoissaan, ja hän huomasi repeytyneestä kääreestä pistävän aikakauskirjan, joka oli tullut aamupostissa ja oli vielä avaamattomana pöydällä. "Se on *Parthenon*", hän ajatteli — "*Parthenonin* elokuun numero — ja siinä on tietysti 'Päiväperhonen'. Jospa vain Brissenden olisi täällä!"

Hän käänteli lehtiä, mutta äkkiä hän pysähtyi. "Päiväperhonen" oli koristeltu komealla johtokirjoituksella ja vertauskuvallisilla reunapiirroksilla. Toisella puolen päällekirjoitusta oli Brissendenin valokuva; ja toisella puolen herra John Valuen, brittiläisen lähettilään, valokuva. Erityinen toimituksen huomautus kertoi herra John Valuen sanoneen, ettei Amerikassa ole ainoatakaan runoilijaa, ja julkaistessaan "Päiväperhosen" *Parthenon* huudahti: "Kas tässä, herra John Value, lukekaa tämä!" Cartwright Brucea pidettiin Amerikan suurimpana arvostelijana ja lainattiin hänen lausuntonsa, että "Päiväperhonen" oli suurin runo, mitä Amerikassa on kirjoitettu. Lopuksi toimitus huomautti: "Me emme ole vielä lausuneet lopullista arvosteluumme (Päiväperhosesta), ehkäpä me emme koskaan kykene tekemään sitä. Mutta me olemme usein lukeneet tuota ihanaa runoa, ihmetellen sen sanoja ja niiden järjestystä kysellen, mistä herra Brissenden on saanut ne ja kuinka hän saattoi ne liittää yhteen." Sitten seurasi runo.

"Olipa hyvä, että sinä kuolit, vanha Briss parka", mutisi Martin antaen vihkon liukua polviensa välitse lattialle.

Tuo halpahintaisuus ja typerys oli iljettävä, mutta Martin huomasi kuitenkin välinpitämättömyydellä, ettei se ellottanut häntä kyllin kauheasti. Hän toivoi, että hän voisi raivostua, mutta ei tuntenut kyllin suurta tarmoa voidakseen yrittää. Hän oli liian lamaantunut. Hänen verensä oli liian jähmettynyt voidakseen kiihtyä vihan vimmoihin. Ja sittenkin, mitä se hyödyttäisi? Tuo esiintyminen oli vain sen poroporvallisen seuraelämän ilmaus, jota Brissenden oli niin suunnattomasti halveksinut.

"Briss parka", huokasi Martin, "hän ei antaisi minulle koskaan anteeksi."

Nousten ponnistaen paikaltansa hän otti laatikon, jossa hänellä oli ollut konekirjoituspaperia. Tutkiessaan, mitä siellä oli, hän löysi sieltä yhdeksän runoa, jotka Brissenden oli kirjoittanut. Ne hän repi pitkittäin ja poikittain ja heitti paperikoriin. Hän teki sen hitaasti, ja saatuaan sen suoritetuksi hän istui sänkynsä reunalle ja tuijotti ontosti eteensä.

Kauanko hän siinä istui, ei hän tiennyt, kunnes äkkiä hänen sisäisten silmäinsä eteen ilmestyi pitkänä, valkoisena viivana taivaanranta. Sepä oli ihmeellistä. Mutta hänen tarkastaessaan se muuttui selvemmäksi, ja hän huomasi, että se oli koralliriutta, joka ikään kuin savusi Etelämeren mahtavien aaltojen sitä huuhdellessa. Etempänä, missä aallot murtuivat ulompiin koralliriuttoihin, hän keksi pienen, ulkohankaisen veneen. Veneen perässä hän huomasi nuoren pronssinvärisen jumalan loistavassa purppurapuvussa meloskelevan venettä. Hän tunsu hänet. Hän oli Moti, Tati-päällikön nuorin poika, ja tämä oli Tahiti, ja tuon savuavan riutan takana oli Paparan suloinen maa, ja päällikön ruohoinen asumus oli siellä virran suulla. Oli ilta, ja Moti oli matkalla kotiin kalastusretkeltä. Hän odotti suurta aaltoa, joka heittäisi hänen veneensä riutan yli. Sitten hän näki itsensä istumassa veneen kokalla, kuten hän oli istunut muinaisina päivinä pitäen airoja valmiina ja odottaen Motin kehotusta painaakseen vauhdilla ne turkoosinhohtavaan laineeseen, kun se kuohahtaisi heidän takanaan. Kohta hän taas ei ollut syrjästäkatsoja, vaan hän oli todellakin veneessä; Moti huusi; molemmat he kaikin voimin huhtoivat airoilla, keinuen korkean lentävän turkoosiaallon harjalla. Kuohuessaan aalto lauloi ja vonkui kuin laivan pilli, ilma oli täynnä aaltojen heittämiä hyrskyjä, kuului ruske ja kohina, ja pitkät, pitkät kaiut vastasivat niihin, ja vene heittäytyi suojatun lahden tyyneen veteen. Moti nauroi ja pudisti suolaveden silmistään, ja yhdessä he sousivat hohtavalle koralliniemelle, jossa Tatin ruohoasumuksen seinät välkkyivät päihinpuitten välitse ilta-auringon kultaisessa valossa.

Kuva häipyi, ja hänen silmänsä edessä oli vain hänen surkea, täyteen ahdettu huoneensa. Hän ponnisti turhaan saadakseen uudestaan Tahitin silmänsä eteen. Hän tiesi, että siellä laulettiin puitten varjossa ja että immet tanssivat kuutamossa, mutta hän ei voinut saada heitä silmänsä eteen. Hän näki vain pienen kirjoituspöydän, tyhjän sijan, jossa kirjoituskone oli ollut, ja pesemättömän akkunapielen. Valittaen hän sulki silmänsä ja nukkui.

XVII LUKU

Hän nukkui raskaasti koko yön eikä avannut silmiään ennen kuin postinkantaja saapui aamukierrollaan häntä tervehtimään. Martin tunsu itsensä väsyneeksi ja välinpitämättömäksi ja silmäili huolimattomasti kirjeitään. Eräs ohut kirje joltakin ryöväriakakauskirjalta toi hänelle shekin, jonka summa oli kaksikymmentäkaksi dollaria. Hän oli karhunnut sitä puolitoista vuotta. Hän huomasi tuon summan välinpitämättömänä. Ennen aikaan oli maksuosoitusten saaminen herättänyt ihmeellisen riemun hänen mielessään, mutta se aika oli nyt mennyt. Silloin ne olivat merkinneet ihania lupauksia ja suurempia mahdollisuuksia. Nyt tuo maksuosoitus merkitsi kahtakymmentäkahta dollaria — siinä kaikki — ja hän saattoi ostaa sillä jotakin syötävää.

Muuan newyorkilainen viikkolehti oli lähettänyt samassa postissa maksuksi eräästä hänen leikillisestä runostaan, joka oli painettu kuukausia sitten, kymmenen dollarin maksuosoituksen. Mieleen johtui ajatus, jota hän tyyneesti harkitsi. Hän ei tiennyt, mitä hän aikoi tehdä, eikä hän tuntenut kiirettä tehdä mitään. Sittenkin hänen täytyi elää. Hänellä oli kuitenkin useita velkoja. Mahtaisikohan olla viisasta pääoman käyttöä ostaa postimerkkejä tuohon suunnattomaan käsikirjoituskasaan, joka pöydän alla odotti päästäkseen matkalle? Ehkä niistä joku taaskin hyväksyttäisiin. Se auttaisi häntä elämään. Hän päätti sijoittaa pääomansa, ja muutettuaan sekut rahaksi eräässä Oaklandin pankissa hän osti kymmenellä dollarilla postimerkkejä. Ajatus mennä kotiin keittämään ruokaa pienessä, ikävässä huoneessa tuntui äärimmäisen vastenmieliseltä. Ensi kertaa elämässään hän viivytteli velkainsa maksua. Hän tiesi, että hän omassa huoneessaan saattoi valmistaa ravitsevan aterian, joka tulisi maksamaan viidestätoista kahteenkymmeneen senttiin. Mutta sen sijaan hän kuitenkin meni Forum kahvilaan — ja tilasi aamiaisen, joka maksoi kaksi dollaria. Hän antoi tarjoilijalle kaksikymmentäviisi senttiä ja tuhiasi viisikymmentä senttiä ostaessaan laatikollisen egyptiläisiä sikareja. Nyt hän tupakoi ensimmäisen kerran sen jälkeen kuin Ruth oli pyytännyt häntä lopettamaan. Mutta nyt hän ei nähnyt mitään syytä, miksi hän ei tupakoi, ja sitä paitsi hänen teki mielensä tupakoida. Ja mitäpä arvoa rahalla oli? Viidellä sentillä hän olisi voinut ostaa paketin ruohotupakkaa ja pakan ruskeata paperia, josta olisi voinut kiertää neljäkymmentä savuketta — mutta entä sitten? Rahalla ei ollut hänelle mitään merkitystä nyt, lukuunottamatta sitä, että sillä saattoi heti maksaa. Hän oli kartaton ja peräsimetön, eikä hänellä ollut mitään satamaa johon ohjata, sillä hän oli joutunut ajelehtimaan elämänsä viimeisiä päiviä, elämän, joka oli hänelle tuska.

Päivät kuluivat jotenkuten, ja hän nukkui säännöllisesti kahdeksan tuntia joka yö. Vaikka hän nyt odottikin lisää maksuosoituksia, hän söi japanilaisissa ravintoloissa, joissa ateria tarjottiin kymmenellä sentillä, mutta siitä huolimatta hänen nälkiintynyt ruumiinsa täyttyi ja poskien kuopat pyöristyivät. Hän ei enää kiduttanut itseään liian vähällä unella, ylenmääräisellä työllä eikä liiallisilla opinnoilla. Hän ei kirjoittanut mitään, ja kirjat olivat suljetut. Hän teki pitkiä kävelymatkoja aina vuoristoon asti ja maleksi pitkiä tunteja hiljaisissa puistoissa. Hänellä ei ollut ystäviä eikä tuttavuuksia, eikä hänen tehnyt mieltä hankkia niitä. Siihen hänellä ei ollut mitään taipumusta. Hän odotti jotakin ihmeellistä sysäystä, vaikkei tiennyt, mistä, joka panisi hänen pysähtyneen elämänsä uudestaan liikkeelle. Ja niin hänen elämänsä kulki alaspäin, tarkoituksettomana, tyhjänä ja laiskotellen.

Kerran hän pistäytyi San Franciscoon tervehtiäkseen "todellista pohjasakkaa", mutta viime hetkenä, kun hän jo seisoj portaitten yläpäässä ja aikoi avata oven, hän peräytyi ja pakeni kiireesti tätä viehättävää pesää. Häntä pelotti ajatus, että hän saisi kuunnella filosofista keskustelua, ja hän pakeni salaa ja peläten, että joku "todellisen pohjasakan" jäsenistä tulisi vastaan ja tuntisi hänet.

Joskus hän silmäili aikakauskirjoja ja lehtiä, nähdäkseen, miten "Päiväperhosta" siellä reposteltiin. Se oli herättänyt suunnatonta huomiota, mutta millaista huomiota! Jokainen oli lukenut sen ja jokainen keskusteli, oliko se todellista runoutta vai eikö ollut. Paikalliset sanomalehdet olivat ottaneet sen palstoilleen, ja joka päivä julkaistiin palstan pituisia viisaita arvosteluja, toimittajain huomautuksia ja lukijoitten vakavamielisiä kirjeitä. Helen Della Delmar — jota torvilla ja rummuilla toivotettiin Yhdysvaltain suurimmaksi naisrunoilijaksi — kielsi Brissendeniltä rinnallaan paikan Parnassolla ja kirjoitti loistavia kirjeitä yleisölle koettaen selittää, ettei Brissenden ollut mikään runoilija.

Parthenon seuraavassa numerossaan ylisti itseänsä siitä suunnattomasta löydöstä, minkä se oli tehnyt ja mitä runo oli saanut aikaan, ivaili herra John Valueta ja käytti Brissendenin kuolemaa hyväkseen mitä häpeämättömimmällä liikemiehen tavalla. Eräs sanomalehti levitti puolen miljoonan painoksena Helen Della Delmarin alkuperäistä, upeata runoa, jossa tämä ivasi ja piti hauskaa Brissendenin kustannuksella. Vielä hän häpäisi itseänsä toisellakin runolla, jossa ivaten mukaili häntä.

Monesti Martin oli äärettömän iloinen, että Brissenden parka oli kuollut. Hän oli vihannut joukkoja ja joukkosielua, ja tässä kaikki, mikä oli suurinta ja pyhintä hänessä, oli heitetty tuon joukon jalkoihin. Joka päivä kauneuden häpeällinen paloittelu jatkui. Jokainen tolvana maassa esiintyi viisaana nerona ja kynäniekkana, seuloen lyhytjärkistä sumua yleisön silmiin, koettaessaan vähentää Brissendenin suuruutta. Lainaukseksi mainittakoon: "Me olemme saaneet kirjeen eräältä herrasmieheltä, joka kirjoitti juuri tuollaisen runon, vain pikkuisen paremman, joku aika sitten". Toinen sanomalehti suunnattomalla vakavuudella kirjoitti Helen Della Delmarin ivarunosta seuraavalla tavalla: "Mutta epäilemättä neiti Delmar kirjoitti sen kateuden hetkenä eikä juuri sillä kunnioituksella, jota jonkun suuren runoilijan pitäisi osoittaa toiselle ja ehkä suuremmalle runoilijalle. Olkoonpa neiti Delmar mustasukkainen tai ei sille miehelle, joka sepitti 'Päiväperhosen', varmaa vain on, että hän, kuten tuhannet muut, on ihastunut lukiessaan tuota runoelmaa, ja ehkäpä tulee päivä, jolloin hän itse koettaa kirjoittaa jotakin samanlaista."

Papit alkoivat saarnata "Päiväperhosta" vastaan, ja jos joku liian rohkeasti uskalsi puolustaa sitä, pidettiin häntä harhaoppisena. Tuo suuri runoelma sai maksaa koko maailman hovin. Ivarunojen rustaajat ja pilkkakuvien piirtäjät koettivat kutkutella nauruhermoja, ja ihmisten sanoja lainattiin viikkolehdistä herättäen ivallista mieltä, kuten esimerkiksi Charley Ranskalaisen kerrottiin sanoneen Archie Jenningille kaikessa vakavuudessa, että viisi riviä "Päiväperhosta" saattaa tehdä ihmisen hiukan höperöksi, mutta kymmenen riviä voi jo saada hänet hyppäämään järveen.

Martin ei nauranut eikä purrut hammasta vihasta. Ainoa vaikutelma, mikä tuosta kaikesta tuli, oli suunnaton murhe. Koko hänen maailmansa pirstoutuessa ja hänen rakkautensa hautautuessa aikakauslehtien tyhmyys ja pikkumaisuus tuntui vähäpätöiseltä. Brissenden oli ollut täysin oikeassa tuomitessaan aikakauskirjoja, ja hän, Martin, oli tuhlanut kiihkeän elämän ja toiminnan vuosia oppiakseen itse ymmärtämään tämän. Aikakauskirjat olivat kaikkea sitä, mistä Brissenden oli niitä syyttänyt, ja vieläkin enemmän. No niin, ja hän oli valmis, hän lohdutti itseään. Hän oli valjastanut vaununsa tähden perään ja ajautunut rannattomalle, epäterveelliselle suolle. Haavekuva Tahitista — puhtaasta, suloisesta Tahitista — palasi yhä useammin hänen mieleensä, ja siellä oli myös matala Paumotus ja korkea Marquesas; hän näki yhä useammin nyt itsensä jossakin kuunarissa tai pienessä huvipurressa lekottelevan Papeeten riuttojen välitse, tai hän teki pitkiä matkoja helmisaarien Nukanivan ja Taiohae-lahden välillä — Taiohaen, jossa Tamari teurastaisi syötetyn vasikan hänen kunniaksensa ja Tamaris, hänen kukin koristettu tyttärensä, puristaisi hänen käsiään ja laulaen ja nauraen koristaisi hänetkin kukkasin. Etelämeret kutsuivat, ja hän tiesi, että ennemmin tai myöhemmin hän seuraisi tuota kutsua.

Sillä aikaa hän ajelehti, leväten ja laiskotellen pitkän matkansa jälkeen, jonka hän oli tehnyt tietojen valtakuntaan. Kun Parthenonin kolmensadan viidenkymmenen dollarin maksuosoitus lähetettiin hänelle, hän toimitti sen sille asianajajalle, joka Brissendenin perheen pyynnöstä hoiti tämän asioita. Martin otti kuitenkin shekistä, ja samalla hän antoi tunnusteen siitä sadasta dollarista, jonka Brissenden oli hänelle lainannut.

Ei kestänyt kauan, ennen kuin Martin lakkasi vierailemasta japanilaisissa ravintoloissa. Sinä hetkenä, kun hän oli lakannut taistelemasta, oli onni ottanut hänet siivilleen. Mutta se oli kääntynyt liian myöhään. Ilman kiihkoa hän avasi *Millenniumin* ohuen kirjekuoren, jossa tuli kolmensadan dollarin maksuosoitus ja ilmoitus, että se oli "Seikkailun" julkaisemisoikeudesta suoritettu summa. Kaikki hänen velkansa tässä maailmassa, mukaan luettuina panttilainat suunnattomine korkoineen, eivät kohonneet sataankaan dollariin, ja kun hän oli maksanut kaikki ja lunastanut sadan dollarin tunnusteen Brissendenin asianajajalta, hänellä oli vielä enemmän kuin sata dollaria taskussaan. Hän tilasi räätäliiltä hienon puvun ja söi ateriansa parhaimmissa ravintoloissa. Hän yhä nukkui yönsä Marian luona pienessä huoneessaan, mutta kun naapurien lapset näkivät hänen uudet vaatteensa, he lakkasivat halkovajojen katoilta ja aitojen takaa huutelemasta hänelle "kiertolainen" ja "jätkä". *Warrenin* kuukausijulkaisu osti hänen "Wiki-Wikinsä", hawaijilaisen kertomuksensa, kahdestasadastaviidestäkymmenestä dollarista. *Northern Review* hyväksyi hänen esseensä "Kauneuden Kehto" ja *Mackintoshin* aikakauskirja osti "Povarin" — jonka hän oli kirjoittanut Marianille. Toimittajat ja lukijat olivat palanneet kesälomiltansa, ja käsikirjoitukset lentelivät vilkkaasti. Mutta Martin ei mitenkään voinut ymmärtää, mikä ihme heihin oli nyt mennyt, kun he järjestään hyväksyivät kaikki ne kirjoitukset, mitkä he yhtä säännöllisesti ennen olivat hylänneet kahden vuoden aikana. Mitään hänen teoksistaan ei oltu julkaistu. Kukaan ei häntä tuntenut Oaklandin ulkopuolella, ja Oaklandissakin ne muutamat, jotka hänet tunsivat, pitivät häntä tulipunaisena sosialistina. Ei ollut siis mitään selitystä, minkä tähden hänen tuotteitansa niin kiihkeästi kysyttiin. Se oli vain kohtalon ilakoivaa leikkiä.

Sen jälkeen kuin monet aikakauskirjat olivat sen hylänneet, hän seurasi Brissendenin neuvoa ja lähetti "Auringon häpeäpilkut" kustannusliikkeille. Usean hylkäyksen jälkeen *Singletree, Darnley ja Co* hyväksyi sen, luvaten julkaista sen kokonaan. Kun Martin kysyi etukäteen osaansa voitosta, kirjoitettiin hänelle, että heillä ei ollut tapana maksaa sellaista ja että tuollaiset kirjat tuskin maksoivat itseään, ja he epäilivät, voitaisiinko sitä myydä tuhattakaan kappaletta. Martin laski, kuinka paljon tuo kirja tuottaisi hänelle, jos otaksuttiin, että hän saisi viisitoista senttiä jokaisen kappaleen hinnasta, joka oli dollari; teos tuottaisi hänelle sataviisikymmentä dollaria. Hän päätti, että jos hän nyt uudestaan alkaisi, hän kirjoittaisi pelkästään romaaneja ja kertomuksia. "Seikkailu", joka oli vain neljäs osa tuosta, oli tuottanut hänelle kaksi kertaa niin paljon *Millenniumilta*. Se sanomalehtijuttu, jonka hän oli lukenut jo kauan aikaa sitten, oli kuitenkin kaikitenkin totta. Ensiluokkaiset aikakauskirjat maksoivat hyväksyessään ja maksoivat hyvin. Ei vain kahta senttiä sanalta, vaan neljä senttiä sanalta oli *Millennium* maksanut hänelle. Ja sen lisäksi ne ostivat myös hyviä tuotteita, sillä eivätkö ne ostaneet hänen tuotteitaan? — tätä viimeistä ajatusta seurasi aina iloinen hymy.

Hän kirjoitti *Singletree, Darnley ja Co:lle* tarjoutuen myymään heille "Auringon häpeäpilkkujen" kustannusoikeuden sadasta dollarista, mutta hepä eivät välittäneet antautua niin vaaralliseen yritykseen. Rahapulaa hänellä nyt ei ollutkaan, sillä useita hänen myöhemmistä kertomuksistaan oli hyväksytty ja maksettu. Alkoipa hän vielä toimitella asioitaan pankissakin, jossa hänen tilillään oli useita satoja dollareita, eikä koko maailmalle ollut sentinkään velkaa. Kun "Myöhästynyt" oli julkaistu monissa aikakauskirjoissa, joutui se vihdoinkin *Meredith-Lowellin* kustannusliikkeelle. Martin muisti Gertruden antaman viisidollarisen ja oman lupauksensa suorittaa se satakertaisesti takaisin; hän kirjoitti siis pyytäen viisisataa dollaria voitto-osuuttansa etukäteen. Hänen hämmästyksensä tuli sekki tuolle summalle sopimuskirjan mukana heti seuraavassa postissa. Hän vaihtoi sekin viiden dollarin kultarahoiksi ja soitti Gertrudelle tahtovansa tavata häntä.

Gertrude saapui hikoillen ja puuskuttaen sen suunnattoman kiireen vuoksi, mikä hänellä oli ollut. Aavistaen, että huolet saattoivat olla kysymyksessä, hän oli pistänyt laukkuunsa ne muutamat dollarit, jotka olivat hänen yksityisomaisuuttaan; ja niin varma hän oli veljen onnettomuudesta, että nyyhkyttäessään veljensä sylissä ilman muuta työnsi hänelle käsilaukkunsa.

"Minä olisin tullut itse", sanoi Martin, "mutta minä en tahtonut joutua riitaan herra Higginbothamin kanssa, ja niin kuitenkin olisi käynyt."

"Hän kyllä tyyntyy ajan oloon", vakuutti sisar ihmetellen, mitä mahtoivat ne huolet olla, jotka Martinia vaivasivat. "Mutta parasta olisi, että sinä hankkisit paikan ensin. Bernard tahtoo nähdä ihmiset rehellisessä työssä. Tuo sanomalehtikirjoitus saattoi hänet raivoon. Minä en milloinkaan ole nähnyt häntä niin hulluna ennen."

"Minä en aio ottaa paikkaa", sanoi Martin hymyillen. "Ja sinä voit sanoa minulta sellaisia terveisiä hänelle. Minä en tarvitse paikkaa, ja tässä on todistus siitä."

Hän kaasi nuo sata kultarahaa hänen helmaansa välkkyvänä helisevänä virtana.

"Muistatko sen viitosen, jonka annoit minulle, kun minulla ei ollut raitiotielippua? Katsos, tässä se tulee takaisin yhdeksänkymmenenyhdeksän veljensä kanssa, kaikki eri-ikäisiä, mutta laadultaan ja kooltaan yhtä suuria."

Jos Gertruden mieltä jo tullessa oli painanut raskas huoli, joutui hän nyt pois suunniltaan pelästyksestä. Se ei ollut enää pelkoa, se oli varmuutta. Hän katsoi kauhuissaan Martiniin, ja hänen raskaat jäsenensä näyttivät vetäytyvän kasaan kultavirran painosta, aivan kuin se olisi polttanut häntä. "Se on sinun", nauroi Martin.

Gertrude purskahti itkuun ja alkoi valittaa: "Onneton poikani, onneton poikani!"

Martin seisoi hetkisen hämmästyneenä. Sitten hän huomasi syyn sisaren kiihtymykseen ja antoi hänelle Meredith-Lowellin kirjeen, jossa tuo sekki oli tullut. Gertrude tavasi läpi kirjeen, pysähtyi silloin tällöin pyyhkimään silmiään ja loppuun päästyään sanoi:

"Merkitsekö tämä sitä, että sinä olet saanut rahat rehellisesti?" "Rehellisemmin kuin jos olisin saanut ne arpajaisista. Minä olen ansainnut ne."

Hitaasti epäily alkoi haihtua, ja Gertrude luki uudestaan kirjeen hyvin tarkasti. Martin sai kauan selittää, miten nuo kultarahat olivat joutuneet hänelle, ja vielä kauemmin, että nuo rahat olivat nyt hänen, Gertruden, ettei hän itse niitä tarvitsisi.

"Minä panen ne pankkiin sinun nimellesi", sanoi Gertrude vihdoinkin.

"Ei, sitä sinä et saa tehdä. Se on sinun, sinä saat tehdä sillä, mitä tahdot, ja ellet halua sitä, minä

annan sen Marialle. Hän tietää, mihin raha on tarpeellista. Minä ehdotan kuitenkin, että sinä otat itsellesi palvelijan ja lepäätkerrankin oikein perin pohjin."

"Minun täytyy kertoa tämä Bernardille", sanoi sisar lähtiessään.

Martin virnisti, ja sitten hän nauroi.

"Kerro, kerro vain", hän myönsi. "Ehkäpä hän sitten kutsuu minut taas päivälliselle."

"No, sen hän tekee — siitä olen aivan varma!" huudahti Gertrude kiihkeästi syleillen ja suudellen häntä kerta kerran perästä.

XVIII LUKU

Eräänä päivänä Martinille selvisi, että hänellä oli ikävä. Hän oli terve ja voimakas, eikä hänellä ollut mitään tekemistä. Kirjoittamisen ja opintojen lopettaminen, Brissendenin kuolema ja välien rikkoutuminen Ruthin kanssa olivat jättäneet suuren tyhjän sijan hänen elämäänsä, eikä se tyhjiys tuntunut täyttyvän siitä, että asusteli hienoissa kahviloissa ja poltteli egyptiläisiä sikareja. Oli totta, että Etelämeret kutsuivat häntä, mutta hän tunsikin, ettei ollut vielä suorittanut kaikkia toimiaan loppuun Yhdysvalloissa. Kaksi kirjaa oli jo ilmestynyt, ja toiset odottivat tilaisuutta päästäkseen julkisuuteen. Ne tuottaisivat rahaa, ja hän ottaisi sitä säkillisen mukaansa Etelämerelle. Hän muisti laakson ja lahden Marquesas-saarilla, ja sen hän voisi ostaa tuhannella Chilen dollarilla. Laakso tunkeutui hevosenkengän muotoisesta lahdesta pilviä tavoittelevien vuorten väliin ja oli alaltaan ehkä tuhannen eekkeriä. Se kasvoi etelämaan hedelmiä, siellä vilisi viljalti villikanoja ja -sikoja, joskus eksyivät sinne villikarjain laumat, kun taas vuorten huipuilla ilakoivat vuorikauriit tai ne kiitelivät pakoon villikoirien huohottavia parvia. Koko paikka oli villi. Siellä ei asunut ainoatakaan ihmisolentoa. Ja hän saattoi ostaa sen ja tuon lahden tuhannella Chilen dollarilla.

Ihanana oli tuo paikka hänen muistossaan. Lahti oli niin syvä, että suurimmatkin laivat saattoivat sinne purjehtia, ja niin suojaisa, että Etelämerien laivayhtiöt pitivät sitä parhaimpana ankkuripaikkana satojen mailien säteellä. Hän ostaisi kuunarin — huvipursia muistuttavan aluksen, joka uisi kuin sorsa — ja sillä hän kiertelisi saaristossa helmiä pyydystellen. Laakso lahtinensa tulisi hänen päämajakseen. Hän rakentaisi perinteellisen turveasumuksen, samanlaisen kuin Tatilla oli, ja sen ja kuunarinsa hän täyttäisi tummaihoisilla palvelijoilla. Siellä hän ottaisi vastaan Taiohaen käskynhaltijan, laivojen kapteenit ja kaikki parhaat Etelämerien kiertäjät. Hänen talonsa olisi aina avoinna, ja hän eläisi kuin prinssi. Ja hän unohtaisi kaikki kirjat ja koko maailman, joka oli hänelle vain pettävä harhakuva.

Voidakseen toteuttaa kaiken tämän hänen täytyi vielä odottaa Kaliforniassa täyttääkseen säkkinsä rahalla. Sitä oli jo alkanut virrata sinne runsaanlaisesti. Jos yksi kirjoista saavuttaisi menestyksen, tekisi se hänelle mahdolliseksi myydä koko tuon käsikirjoituskasan. Niin hän voisi yhdistellä runonsa ja pienet kertomuksensa kirjoiksi, ja silloin hän saisi olla varma sekä laaksosta että lahdesta ja kuunarista. Hän ei enää koskaan kirjoittaisi. Siitä hän oli tehnyt järkkymättömän päätöksen. Mutta sillä aikaa, odottaessaan kirjojensa ilmestymistä, hänen tulisi tehdä jotakin eikä vain elää tässä tyhmässä hämäryydessä ja kuolleisuuden tilassa, johon hän oli vaipunut.

Hän huomasi eräänä sunnuntaiamuna, että muurarien ammattiosasto aikoi viettää ulkoilmajuhlaa Shell Mound Parkissa, ja sinne hän lähti. Hän oli muinaisina päivinä ollut kyllin usein mukana samanlaisissa työväen edesottamuksissa, tietääkseen, millaisia ne olivat, ja hänen astuessaan puistoon tulvehtivat mieleen vanhat unohtuneet tunnelmat. Kaikesta huolimatta, ne olivat hänen omiaan, kaikki nuo raskaan työn raatajat. Hän oli syntynyt heidän keskuudessaan, hän oli heidän kanssaan elänyt, ja vaikka hän oli kauan harhaillut heistä erossa, oli kuitenkin hyvä tulla vihdoin takaisin heidän joukkoonsa.

"Mutta eikö tuo ole Mart?" hän kuuli jonkun sanovan, ja samassa ystäväallinen käsi taputti häntä olalle. "Missä sinä olet ollut koko tämän pitkän ajan? Merellä? Tule, niin otamme ryyppyn."

Hän tapasi itsensä vanhan sakin keskeltä — vanha sakki, vain siellä täällä uusia kasvoja entisten sijalla. Eivät he olleet muurareita, mutta heillä oli kuitenkin tapana, kuten ennenkin käydä sunnuntaijuhlissa tanssimassa ja pitämässä hauskaa — ehkä tappelemassakin. Martin joi heidän kanssaan ja alkoi tuntea olonsa inhimilliseksi vielä kerran. Hän oli ollut hullu lähtiessään heidän luotaan, hän ajatteli, ja hän oli aivan varma, että hänen elämänsä onnen määrä olisi ollut suurempi, jos hän olisi jäänyt näiden luo ja jättänyt rauhaan kirjat ja ihmiset, jotka olivat kiivenneet korkeihin

asemiin. Mutta olut ei tuntunut maistuvan yhtä hyvältä kuin ennen. Brissenden oli kuohuvalla oluellaan turmellut hänen makunsa, hän päätti ja mielti, eivätköhän myös kirjat olleet turmelleet hänen makuaan seuraan ja näihin hänen nuoruudenystäviinsä nähden. Hän arveli, ettei häntä kuitenkaan oltu aivan pilattu ja lähti tanssilavalle. Hän tapasi siellä Jimmyn, katonpanijan, erään rotevan, vaalean tytön seurassa, mutta tyttö luopui hänestä heti Martinin nähtyään.

"Katsos poikaa, niin on kuin ennen muinoin", päivitteli Jimmy, sakki purskahti nauruun hänen kustannuksellaan, kun Martin pyöri valssiin tuo vaalea ja roteva käsivarrellaan. "Enkä minä siitä tappele. Minä olen niin saakelin iloinen nähdessäni hänet. Katsokaas, miten hän tanssii! Se on kuin silkkiä. Kuka voi siitä tyttöä syyttää?"

Mutta Martin palautti vaalean Jimmille, ja he kolme katselivat tanssia, ympärillään puolisen tusinaa ystäviä, katselivat keimailevia pareja, jotka nauroivat ja ilkamoivat keskenään. Kaikki iloitsivat Martinin takaisintulosta. Ei ainoakaan hänen kirjoistaan ollut tullut vielä kirjakauppaan, eikä siis mikään ulkonainen arvo hänessä heitä viehättänyt. He pitivät hänestä hänen itsensä vuoksi. Hän tunsikin prinssi, joka on palannut pitkästä maanpaosta, ja hänen surullinen sydämensä riemuitsi siitä ystävyyden ylenpalttisuudesta, jolla sitä valeltiin. Hän teki siitä hulluttelujen päivän ja oli parhaimmalla tuulellaan. Sitä paitsi hänellä oli rahaa, kuten muinoin palatessaan mereltä tili taskussansa, ja hän antoi setelien lentää.

Kerran hän näki tanssiessaan Lizzie Connollyn astelevan käsi kädessä erään nuoren työmiehen kanssa, ja kun hän myöhemmin kiersi tarjoiluhuoneessa, hän tapasi hänet muutaman pöydän ääressä nauttimassa virvokkeita. Kun hämmästys ja tervehdykset olivat ohi, hän johti hänet ulommas, jossa he voisivat keskustella tarvitsematta huutaa yli musiikin pauhinan. Siitä hetkestä, jolloin hän oli alkanut puhutella, oli tyttö hänen. Hän tiesi sen. Sen näki tytön ylpeästä katseesta, jokaisesta hänen vartalonsa hyväilevästä liikkeestä ja tavasta, jolla hän imi itseensä Martinin jokaisen sanan. Lizzie ei ollut enää se nuori tyttö, jollaisena hän oli oppinut hänet tuntemaan. Hän oli nyt nainen, ja Martin huomasi, että hänen villi kesytön kauneutensa oli lisääntynyt, menettämättä mitään viileydestään, vaikka tuli tuntui nyt hillitymmältä. "Kaunotar, täydellinen kaunotar!" hän mutisi ihailien. Ja hän tiesi, että tyttö oli hänen, että hänen tarvitsi vain sanoa: "Tule!" ja tyttö antaisi viedä itsensä vaikka maailman loppuun.

Juuri kun nämä ajatukset risteilivät hänen aivoissaan, hän sai päähänsä ankaran iskun, joka oli vähällä tuuperruttaa hänet maahan. Se oli miehen nyrkki, joka vihan kiukussa oli iskenyt sellaisella raivolla, ettei se ollut sattunut leukaan, johon se oli tarkoitettu. Horjahtaen Martin käännähti ja näki nyrkin juuri iskevän uudestaan samalla raivolla. Vaistomaisesti hän painoi päänsä alas ja vaaratta nyrkki sujahti ohi, ja mies menetti tasapainonsa. Martin auttoi vasemmallaan lisäten koko ruumiinsa voimalla tuupertuvan miehen vauhtia. Pitkin pituuttaan mies mätkähti maahan, hypähti samassa jaloilleen ja teki raivokkaan hyökkäyksen. Martin näki hänen vihan vääntämät kasvonsa ja ihmetteli, mikä mahtoi olla miehen raivon syynä. Mutta mieltiessään sitä hän antoi miehelle keskelle kasvoja sellaisen iskun, että tämä tuupertui silmät tulta iskien maahan. Jimmy sakkeinensa juoksi heitä kohden.

Martinia tuo kaikki värisytti. Tässä olivat vanhat ajat kostoineen, tansseineen, tappeluineen ja hauskuuksineen. Pitäessään vihollistansa silmällä hän katsahti Lizzieen. Tavallisesti tytöt kirkuivat, kun syntyi tappelu, mutta Lizzie ei ollut kirkumat. Hän katseli henkeä pidätellen, kurkoittaen hieman eteenpäin, toinen käsi painettuna rintaan, posket punoittavina ja silmissä suuri, hämmästyneen ihastus.

Mies oli noussut ylös ja koetti riuhtoa itseään irti miesten käsistä, jotka pitivät häntä kiinni.

"Hän odotti minun paluutani!" hän huohotti hampaittensa välistä. "Hän odotti minun paluutani, ja sitten tuo vietävä tunkeutuu väliin. Päästäkää minut, saatana! Minä näytän hänelle!"

"Mikä sinua vaivaa?" kysyi Jimmy auttaessaan poikia pitämään häntä kiinni. "Tuo vietävä on Mart Edén. Hän ei ole naukumaijan poika, sen sanon sinulle, ja hän syö sinut sorkkinesi, jos aiot pesiä hänen nenälleen."

"Ei hän saa ryöstää tyttöä minulta tuolla tavalla", väitti toinen vastaan.

"Hän höyhensi Lentävän Hollantilaisen, ja sinä tunnet *hänet*", varoitti Jimmy vakavasti. "Hän teki sen viidessä minuutissa. Sinä et kestä kuin yhden!"

Tällä selityksellä näytti olevan lievittävä vaikutus, ja kiihottunut nuorukainen kuritti Martinia vain katseillaan.

"Siltä hän ei näytä", hän koetti ivata, mutta iva tuntui kärjettömältä.

"Niinhän Lentävä Hollantilainenkin ajatteli", vakuutti Jimmy. "Tule pois, unohda koko juttu. Onhan niitä muitakin tyttöjä."

"Tule!" Nuorukainen antoi toisten johtaa hänet tanssilavalle, ja sakki seurasi mukana.

"Kuka hän on?" kysyi Martin Lizzieltä. "Ja mitä tämä merkitsee?"

Taistelun vimma, joka ennen oli ollut hänessä niin kiihkeä ja kestävä, oli jo asettunut, ja hänelle selvisi, että hän oli liian vakava ja mietiskelevä elääkseen uudestaan samalla tavalla.

Lizzie keikautti niskojaan.

"Oh, ei hän ole mikään!" hän sanoi. "Hän on vain seurustellut kanssani. Minulla oli, näet...", hän selitti hetkisen vaiettuaan. "Minulle alkoi tulla ikävä. Mutta minä en milloinkaan unohtanut." Hänen äänensä hiljeni, ja hän tuijotti suoraan eteensä. "Minä hylkään hänet milloin tahansa sinun tähtesi."

Martin katseli hänen poiskäännettyjä kasvojaan tietäen, että hänen tarvitsi vain ojentaa kätensä ja ottaa, miettien samalla, oliko todellakin kannattanut opetella oikeata englantia ja lukea ja nähdä vaivaa, ja siksi hän unohti vastata hänelle.

"Sinä annoit hänelle tarpeeksi", virkahti tyttö ylimielisesti naurahtaen.

"Reipas poika joka tapauksessa", myönsi Martin jalomielisesti. "Elleivät ne olisi vieneet häntä pois, olisi hän antanut minulle aivan tarpeeksi tekemistä."

"Kuka oli se hieno neiti, jonka kanssa minä näin sinut silloin eräänä iltana?" kysyi tyttö äkkiä.

"Oh, olipahan vain muuan", kuului vastaus.

"Siitä on kulunut jo kauan", mutisi tyttö selitellen. "Tuntuu kuin olisi tuhannen vuotta."

Mutta Martinia ei huvittanut jatkaa tähän suuntaan. Hän käänsi keskustelun toiselle tolalle. He söivät illallista ravintolassa, jossa Martin tilasi viiniä ja muita herkkuja, ja sen jälkeen hän tanssitti tyttöä, eikä ketään muuta kuin häntä, kunnes tyttö oli väsynyt. Martin tanssi hyvin, ja tyttö liiteli ympäri hänen kanssaan kuin taivaan ihanuudessa, nojaten päätään hänen olkaansa vasten ja toivoen, että sitä kestäisi aina. Myöhemmin he harhailivat puistossa, jossa, kuten vanhaan hyvään aikaan, tyttö istuutui maahan ja Martin loikoi hänen vieressään pää hänen polvellaan. Martin uinahti pian uneen, jolloin tyttö hyväili hänen tukkaansa, katseli hänen suljettuja silmiään ja rakasti häntä rajattomasti. Katsahtaen äkkiä ylös Martin näki rajattoman hellyyden hänen kasvoillaan. Tytön silmät sulkeutuivat, mutta sitten hän avasi ne ja katsoi Martinia suoraan silmiin suloisesti uhmaten.

"Minä olen elänyt moitteettomasti kaikki nämä vuodet", hän sanoi alentaen äänensä melkein kuiskaukseksi.

Sydämessään Martin tiesi, että se oli ihmeellistä totta. Ja suuri kiusaus valtasi hänen olemuksensa. Hänen vallassaan oli tehdä hänet onnelliseksi. Kieltäessään onnen itseltään, miksi hän kieltäisi sen toiselta? Hän voisi naida hänet ja viedä hänet mukanaan turvelinnaansa Marquesasiin. Halu tehdä se oli suuri, mutta vielä suurempi oli hänen olemuksessaan vaatimus jättää se tekemättä. Huolimatta omasta itsestään hän yhäkin oli uskollinen Rakkaudelle. Entiset vapauden ja kevytmielisyyden päivät olivat ohi. Hän ei voinut enää kutsua niitä takaisin eikä myöskään mennä niiden luo. Hän oli muuttunut — kuinka muuttunut, hän ei tiennyt sitä ennen kuin nyt.

"Minä en ole sopiva mies menemään naimisiin, Lizzie", hän sanoi hiljaa.

Käsi, joka hyväili hänen tukkaansa, pysähtyi hetkiseksi, mutta alkoi taas silitellä sitä yhä helleemmin. Martin huomasi piirteitten kovenevan, mutta se oli vain päätöksen lujuuutta, sillä yhä oli kasvoilla lämmin väri ja koko olemuksessa riutuva antaumus.

"En minä sitä tarkoittanut — —", hän alkoi ja sitten sammalsi. "Tai miten tahansa, minä en välitä! Minä en välitä!" hän kertasi. "Olen ylpeä saadessani olla sinun ystäväsi. Voisin tehdä mitä tahansa sinun tähtesi. Minut kai on sellaiseksi luotu, luulisin."

Martin kohosi istualleen. Hän otti tytön käden omaansa. Hän teki sen viehättävästi ja lämmöllä, mutta ilman kiihkoa, ja tuo lämpö jäähdytti tyttöä.

"Älkäämme puhuko siitä", hän sanoi.

"Sinä olet suuri ja jalo nainen", puheli Martin. "Ja minun tulisi olla ylpeä sinusta. Ja minä olenkin! Sinä olet valon säde minun pimeässä maailmassani, ja minä tahdon olla sinulle suora, aivan yhtä suora kuin sinä olet ollut minulle."

"Minä en välitä, oletko sinä minulle suora vai et. Sinä saat tehdä minulle mitä tahdot. Sinä voit tallata minut lokaan. Ja sinä olet ainoa mies maailmassa, joka sen saa tehdä", hän sanoi kiivaana ryöppynä.

"En minä turhan vuoksi ole pitänyt huolta itsestäni aina siitä asti, kuin olin pikku lapsi."

"Ja juuri sen tähden minä en aiokaan sinua alhaisesti kohdella", vastasi Martin hellitellen. "Sinä olet niin suuri ja jalomielinen, että sinä kiihotat minua samaan jalomielisyyteen. Minä en aio mennä naimisiin, enkä minä — no, enkä minä aio rakastaa naimisiin menemättä, vaikkakin olen menneinä aikoina sellaista harrastanut. Olen pahoillani, että minä tulin tänne tänään ja tapasin sinut. Mutta sitä ei voi auttaa, vaikken ajatellut, että asiat olisivat näin. Mutta katsos, Lizzie! Minä en voi alkaa selittää sinulle, kuinka paljon sinusta pidän. Minä teen vielä enemmänkin kuin pidän sinusta. Minä ihailen ja kunnioitan sinua. Sinä olet suurenmoinen ja sinä olet suurenmoisen hyvä. Mutta mitä hyödyttävät sanat? On jotakin, jonka minä tahdon tehdä. Sinun elämäsi on ollut kovaa — anna minun tehdä se sinulle helpoksi." (Riemun välähdys heijastui tytön silmistä, mutta sammui sitten taas.) "Minä olen aivan varma, että minä saan pian rahaa — paljon rahaa."

Sinä hetkenä hän oli hylännyt ajatuksen laaksosta ja lahdesta, turvelinnasta ja valkoisesta, kiitävästä kuunarista. Mitä merkitystä sittenkään kaikella sellaisella oli? Hän saattaisi lähteä matkoille, kuten hän oli lähtenyt niin monesti ennen, minkä laivan kokassa tahansa ja mihin hyvänsä.

"Minä tahtoisin antaa ne rahat sinulle. Täytyyhän olla jotakin, jota sinun mielesi tekee — käydä jotakin koulua tai kauppaopisto. Ehkä sinä haluat opiskella ja tulla pikakirjoittajaksi. Minä voin auttaa sinua siinä. Tai ehkä sinun äitisi ja isäsi elävät. Minä voisin hankkia heille jonkin kaupan tai mitä muuta hyvänsä. Mitä sinä vain tahdot, sano se minulle, ja minä järjestän sen mielesi mukaan."

Tyttö ei vastannut, vaan istui silmät kuivina tuijottaen suoraan eteensä hievahtamatta paikoiltaan rinnassaan niin viiltävä tuska, että Martin huomattessaan sen tunsu polton omassakin povessaan. Hän katui, mitä oli sanonut. Tuntui niin alhaiselta, mitä hän oli tarjonnut — pelkkää rahaa — sen rinnalla, mitä tyttö oli tarjonnut hänelle. Hän tarjosi tuolle tytölle ulkonaista rihkamaa, josta hän voisi tuskatta erota, kun taas tyttö tarjosi oman itsensä, antautui hänen vuokseen alennukseen, häpeään ja syntiin luopuen taivaankin toivosta.

"Älkäämme puhuko siitä", pyysi tyttö niellen nyyhkytyksen, joka pani hänet yskähtelemään. Hän nousi pystyyn. "Tule, mennään kotiin. Minua väsyttää."

Päivä oli illassa, ja huvien pitäjät olivat melkein kaikki lähteneet. Mutta kun Martin ja Lizzie tulivat metsästä, he tapasivat sakin odottamassa heitä. Martin tiesi heti, mikä oli tarkoitus. Taistelu oli tulossa. Tämä joukko oli Martinin ystäviä. He kulkivat ulos puiston porteista jäljessään toinen joukko — Lizzien seuralaisen ystäviä, jotka tämä oli koonnut kostaakseen lemmittynsä menetyksen. Useita poliiseja oli kokoontunut paikalle epäillen ikävyyksiä, ja heidän olikin onnistunut pitää joukot erossa ja saada heidät San Franciscon junaan. Martin sanoi Jimmylle, että hän aikoi pysähtyä kuudennentoista kadun asemalle ja ajaa raitiovaunulla Oaklandiin. Lizzie oli aivan tyyni, eikä häntä näyttänyt ollenkaan kiinnostavan, mitä oli tekeillä. Juna pysähtyi kuudennentoista kadun asemalle, ja siellä oli odottava raitiovaunu, jonka kuljettaja lämpytti kärsimättömänä kelloa.

"Tuolla se on", virkahti Jimmy. "Juoskaa sinne, niin me pidätämme niitä. Matkaan nyt ja pian!"

Vihollissakki joutui ymmälle tämän sotaliikkeen vuoksi, sitten se hyökkäsi alas junasta ajaakseen jäljestä. Kunnioitettavat ja hiljaiset oaklandilaiset tuskin huomasivat nuorta miestä ja tyttöä, jotka saivat kaksi viimeistä paikkaa etusillalta. He eivät ymmärtäneet mitään yhteyttä tämän parin ja Jimmyn välillä, joka hyppäsi portaalle ja huudahti kuljettajalle. "Antakaa mennä, ukkoseni, tällä iankaikkisella pilkulla!" Samassa Jimmy pyörähti ympäri, ja matkustajat näkivät hänen iskevän nyrkillään miestä, joka koetti päästä vaunuun. Samoin nyrkit heiluivat koko vaunun sivulla. Vaunu lähti liikkeelle läikyttäen suurta kelloaan, jolloin Jimmy potkaisten alas viimeisen mukaan yrittävän vihollisen itsekin hypähti maahan lopettaaksensa tehtävänsä ystävänsä rinnalla. Vaunu kiisi matkaansa jättäen tyhmistyneet matkustajat ihmettelemään, sillä kenelläkään ei ollut aavistusta, että tuo hiljainen nuori mies ja kaunis työläistyttö vaunun etusillalla olivat olleet syynä tappeluun.

Martinia oli huvittanut tuo taistelu, ja menneen ajan taisteluvaistot olivat leimahtaen heränneet. Mutta pian ne vaimenivat, ja hänet valtasi suunnaton apeus. Hän tunsu itsensä hyvin vanhaksi — vuosisatoja vanhemmaksi kuin nämä hänen nuoruutensa välinpitämättömät, huolettoman vapaat toverit. Hän oli ajautunut heistä kauas — liian kauas voidakseen enää palata takaisin. Heidän elämäntapansa, joka kerran oli ollut hänenkin, tuntui nyt äärettömän vastenmieliseltä. Hän oli pettynyt tuosta kaikesta. Hän oli sittenkin tullut heille kokonaan vieraaksi. Yhtä ilkeältä kuin oli tuntunut se olut, jota hän oli heidän kanssaan juonut, tuntui heidän seuransa. Hän oli kulkenut liian kauas. Liian monta tuhatta avattua kirjaa oli asetettu heidän välilleen. Hän oli itse tuominut itsensä maanpakoon. Hän oli kulkenut tiedon äärettömässä valtakunnassa, kunnes ei voinut enää palata kotiin. Toiselta puolen hän oli ihminen, ja hänen ääretön ystävyys ja toveruuden kaipuunsa jäi tyydyttämättä. Hän ei ollut löytänyt uutta kotia. Samoin kuin tuo sakki ei voinut häntä ymmärtää, eivät häntä ymmärtäneet hänen

omat sukulaisensa. Eivät keskiluokan ihmiset häntä ymmärtäneet, ei myöskään tämä tyttö hänen rinnallaan, jota hän niin suuresti kunnioitti, voinut ymmärtää häntä eikä sitä kunniaa, jota hän hänelle osoitti. "Sovi hänen kanssaan", hän neuvoi Lizzietä heidän erotessaan, kun he seisoivat työväen asumuksen edessä torin ja kuudennen kadun kulmassa. Hän tarkoitti sitä nuorukaista, jonka paikan hän oli tänä päivänä vallannut.

"Minä en voi... nyt", sanoi tyttö.

"Oh, helpostihan se käy!" sanoi Martin iloisesti. "Sinun tarvitsee vain viheltää, ja heti hän juoksee sinun luoksesi."

"En minä sitä tarkoittanut", sanoi tyttö yksinkertaisesti.

Ja Martin kyllä tiesi, mitä hän tarkoitti.

Tyttö kumartui häneen päin, kun hän aikoi sanoa hänelle hyvästinsä.

Mutta ei hän kumartunut kiihottavasti eikä keimaillen, vaan surumielin ja yksinkertaisesti. Se liikutti Martinia sydänjuuria myöten. Suurenmoinen suvaitsevaisuuden tunne valtasi hänet. Hän kiersi kätensä hänen ympärilleen ja suuteli häntä, ja hän tiesi, että se suudelma, joka viilentyi hänen huulillaan, oli niin tosi kuin ikinä mies on toden suudelman saanut.

"Jumalani!" nyyhkytti tyttö. "Minä voisin kuolla sinun puolestasi! Minä voisin kuolla sinun puolestasi."

Hän riuhtaisi äkkiä itsensä irti hänen syleilystään ja juoksi portaita ylös. Martin tunsi äkillisen kosteuden kohoavan silmiinsä.

"Martin Eden", hän puheli itsekseen. "Sinä et ole elukka, mutta kelvoton nietscheläinen sinä olet. Sinun tulisi mennä naimisiin hänen kanssaan, jos sinä voisit, ja täyttää hänen värähtelevä sydämensä onnella. Mutta sinä et voi, sinä et voi! Ja se on kirottu häpeä!"

"Onneton kulkija puristelee vanhaa onnetonta mätähaavaansa", hän mutisi muistaen Henleytä. "Elämä on, niin minusta tuntuu, erehdys ja häpeä!" — Se on — erehdys ja häpeä."

XIX LUKU

"Auringon häpeäpilkut" ilmestyi painosta syyskuussa. Kun Martin avasi pakettia, jossa toimittaja oli lähettänyt hänelle suoraan kuusi vapaakappaletta, raskas surumieliys valtasi hänen olemuksensa. Hän ajatteli sitä villiä iloa, joka olisi voinut vallata hänet, jos tämä olisi tapahtunut muutamia lyhyitä kuukausia aikaisemmin, ja mitä olisikaan tuo riemu ollut verrattuna tämän nykyisen hetken kylmään välinpitämättömyyteen! Hänen kirjansa, hänen ensimmäinen kirjansa, eikä hänen valtimonsa ollut kuitenkaan alkanut sykkiä yhtään vilkkaammin, ja hän oli vain surullinen! Se merkitsi hänelle niin vähän nyt. Sen suurin merkitys oli siinä, että se toi hänelle jonkin verran rahaa, ja sangen vähän hän nyt rahasta välitti.

Hän vei yhden kappaleen keittiöön ja antoi sen Marialle.

"Minä olen sen kirjoittanut", hän selitti tynnyttääkseen hänen hämmästyksensä. "Kirjoitin sen tuossa huoneessa tuolla, ja luulenpa, että monet teidän soppavatinne ovat auttaneet minua siinä työssä. Pitäkää se. Se on teidän. Se on muistona minulta, ymmärrättehän."

Hän ei suinkaan keuhunut eikä kerskunut. Hänen ainoa halunsa oli tehdä hänet onnelliseksi, tehdä hänet ylpeäksi hänestä, antaa hänelle tunnustusta hänen suuresta uskostaan häneen. Maria vei saaliinsa perheraamatun päälle. Se oli pyhä esine, jonka hänen vuokralaisensa oli tehnyt, ystävyyspantti. Se lievitti sen iskun vaikutusta, jonka hän oli saanut huomattessaan, että hänen vuokralaisensa olikin vain entinen pyykinpesijä. Ja vaikka hän ei voinut ymmärtää riviäkään siitä, hän tiesi, että jokainen rivi oli jotakin suurta. Hän oli yksinkertainen, käytännöllinen, kovaa työtä tekevä nainen, mutta hänellä oli suuri usko suuriin luonnonlahjoihin.

Aivan yhtä tunteettomana, kuin hän oli ottanut vastaan "Auringon häpeäpilkut", hän luki niitä arvosteluja, joita eräs toimisto leikkeinä hänelle lähetti. Kirja teki suurenmoisen vaikutuksen, se oli selvä. Se merkitsi enemmän rahaa hänen säkkiinsä. Hän saattoi tyydyttää Lizzien toiveet, lunastaa kaikki lupauksensa, ja sittenkin hänellä olisi kylliksi rakentaakseen turveseinäisen linnansa.

Singletree, Darnley ja Co oli varovasti painattanut kirjaa vain tuhatviisisataa kappaletta, mutta ensimmäinen arvostelu oli jo tuottanut toisen painoksen, joka oli kaksi kertaa niin suuri; ennen kuin tämä oli ehditty jakaa, toimitettiin kolmatta viidentuhannen painosta. Eräs lontoolainen kustannusliike sopi englantilaisesta painoksesta, ja sen kintereillä seurasivat uutiset ranskalaisista, saksalaisista ja skandinavisista käännöksistä. Hyökkäys maeterlinckiläistä koulua vastaan ei olisi voinut tapahtua sopivampaan aikaan. Tulinen taistelu syntyi. Saleeby ja Haeckel kävivät lämpimästi puolustamaan "Auringon häpeäpilkkuja", sillä he olivat aina ajatelleet samalla tavalla. Crookes ja Wallace asettuivat päinvastaiseen leiriin, samalla kun herra Oliver Lodge koetti keksiä viisaan yhdistelmän, joka olisi voinut tyydyttää heitä molempia. Maeterlinckin seuraajat koettivat herättää eloon jo painuvaa mystillisyyttä. Chesterton narrasi koko maailman nauramaan kirjoittaessaan muka puolueettomia esseitä asiasta, ja niin puolustajat kuin vastustajatkin saivat puolueettoman arvostelijan George Bernard Shawista. Turhaa on sanoa, että sotakenttä vilisi sotaurhoja, hiki valui virtanaan ja pöly oli kauhistuttava.

"Tämä on ihmeellisintä, mitä milloinkaan on tapahtunut", *Singletree, Darnley ja Co* kirjoitti Martinille. "Kriittillis-filosofista esseetä myydään aivan kuin novellia. Te ette olisi voinut valita aiheitanne paremmin, ja kaikkia todistuskappaleita on siinä käytetty mitä mestarillisimmalla taidolla. Meidän tuskin tarvitsee vakuuttaa teille, että teemme heinää silloin kun aurinko paistaa. Yli neljäkymmenen tuhannen kappaleen on jo myyty Yhdysvalloissa ja Kanadassa, ja uusi kahdenkymmentuhannen painos on juuri tekeillä. Meillä on aivan hirvittävä työ voida tyydyttää kaikkia tilauksia. Siitä huolimatta me olemme kuitenkin kaikin voimin koettaneet lisätä tuota kysyntää. Me olemme jo käyttäneet viisituhatta dollaria ilmoituksiin. Tuolla kirjalla tulee olemaan ennen kuulumaton menestys.

"Pyydämme teitä ottamaan huomioon mukana seuraavan välisopimuksen seuraavasta kirjastanne. Pyydämme saada huomauttaa, että olemme kohottaneet voitto-osuutenne kahteenkymmeneen prosenttiin, joka on korkein, mihin yksikään kustantaja koskaan uskaltaa nousta. Jos tarjouksemme tyydyttää teitä, pyydämme teitä kirjoittamaan tyhjälle paikalle seuraavan teoksen nimen. Meillä ei ole minkäänlaisia vaatimuksia sen laadusta. Mikä kirja tahansa ja mistä aiheesta tahansa. Jos teillä on joku jo valmiina, sen parempi. Nyt on aika takoa. Rauta ei voisi olla kuumempi.

"Saatuamme teidän allekirjoittamanne sopimuksen meillä on oleva ilo lähettää teille etukäteen viisituhatta dollaria voitto-osuudestanne. Kuten näette, me luotamme teihin ja aiomme täten saada jotakin suurenmoista aikaan. Meidän tekisi mieleemme tehdä teidän kanssanne sopimus joksikin ajaksi — sanokaamme kymmeneksi vuodeksi — jolloin meillä olisi yksinoikeus julkaista kaikki teidän tuotteenne. Mutta siitä enemmän tuonnempana."

Martin heitti kirjeen kädestä ja laski päässä saaden selville, että viisitoista kertaa kuusikymmentätuhatta tuottaa hänelle yhdeksäntuhatta dollaria. Hän kirjoitti sopimuksen tyhjälle paikalle "Ilon soihtu" ja lähetti tämän mukana kaksikymmentä pikku kertomustaan, jotka hän oli kirjoittanut ennen kuin keksi merkillisen kaavansa sanomalehtikertomuksia varten. Ja niin pian kuin Yhdysvaltain posti ehti kulkea edestakaisin, saapui *Singletree, Darnley ja Con* viidentuhannen dollarin sekki.

"Minä pyytäisin teitä tulemaan kaupunkiin, Maria, kello kaksi tänään iltapäivällä", sanoi Martin sinä aamuna, kun vekseli saapui, "tai paremminkin tulkaa tapaamaan minua Neljännen kadun ja Broadwayn kulmaan. Minä odotan teitä siellä." Määrätynä aikana Maria oli paikalla. *Kengät* oli se salaperäinen lahja, joka hänen mielessään kangasti, ja hän tunsu pettyneensä, kun Martin kuljetti häntä kenkäkaupan ohi, johtaen hänet oikein kiinteistötoimistoon. Mitä sittemmin tapahtui, se jäi ikuisiksi ajoiksi hänen mieleensä kauniina unena. Hienot herrat hymyilivät hyväntahtoisesti hänelle puhuessaan Martinin kanssa tai keskenään, kirjoituskoneet naputtivat. Hänen oma isäntänsäkin oli siellä ja kirjoitti myös nimensä alle. Kun kaikki oli ohi ja hän meni ulos ja kulki katua pitkin, hänen isäntänsä jutteli hänelle: "No, Maria, teidän ei tarvitse enää maksaa minulle seitsemää ja puolta dollaria tässä kuussa." Maria oli liian hämmästynyt voidakseen puhua. "Eikä seuraavassa kuussa, eikä sitä seuraavassa eikä sitäkään seuraavassa", puheli hänen isäntänsä.

Maria kiitti häntä hämillään aivan kuin suurenmoisesta hyväntahtoisuudesta. Eikä hän tiennyt, ennen kuin oli tullut kotiinsa Pohjois-Oaklandiin ja jutellut ystäviensä kanssa, joista portugalilainen sekatavarakauppias oli huomattavin, että hän todellakin nyt oli tämän pienen talon omistaja, jossa hän oli elänyt ja josta hän oli maksanut vuokraa niin kauan.

"Miksi te ette osta minun puodistani?" kysyi portugalilainen kauppias Martinilta samana iltana odotettuaan varta vasten hänen astumistaan alas raitiovaunusta hänen puotinsa edessä. Martin selitti, ettei hän enää keittänyt itse, ja sitten hän pyysi kauppiasta kanssaan ryypylle. Ja se viini, jota hän tarjosi, oli parhainta, mitä sekatavarakauppias oli koskaan saanut.

"Maria", virkkoi Martin sinä iltana, "minä aion nyt jättää teidät, ja te itsekin jätätte sangen pian tämän talon. Silloin te voitte sen vuokrata ja olla itse isäntänä. Teillähän on San Leandrossa tai

Haywardsissa veli, jolla on maitokauppa. Minä tahdon, että te lähettätte kaikki pyykkit takaisin pesemättöminä — ymmärrätekö? — pesemättöminä, ja sitten teidän tulisi mennä San Leandroon tai Haywardsiin huomenaamuna tervehtimään tuota teidän veljeänne. Teidän olisi kutsuttava hänet minun luokseni. Minä jään asumaan Metropoleen Oaklandissa. Hän varmaankin ymmärtää, millainen karjakartano on hyvä."

Ja niin tuli Mariasta talonomistaja, ja hän omisti yksinään vielä meijerinkin, jossa kaksi palkattua miestä teki kaiken työn, ja pääoma pankissa kasvoi hitaasti, mutta varmasti, vaikkakin koko Silvan perhe kävi kengissä ympäri vuoden ja opiskeli koulussa. Harvat ihmiset kohtaavat niitä sadun prinssejä, joista he uneksivat, mutta Maria, joka teki kovaa työtä ja jonka pää oli niin kova, ettei hän koskaan uneksinut satuprinseistä, oli sittenkin suosinut sadun prinssiä entisen pyykin pesijän valepuvussa.

Sillä aikaa oli maailma alkanut kysellä: "Kuka on tämä Martin Eden?" Hän oli kieltäytynyt antamasta mitään elämäkerrallisia tietoja itsestään kustantajilleen, mutta sanomalehdet eivät olleetkaan niin vähällä tyydyttyjä. Oakland oli hänen oma kaupunkinsa, ja kirjeenvaihtajat tarkalla vainullaan löysivät sellaisia henkilöitä, jotka saattoivat antaa heille tarvittavia tietoja. Kaikki, mitä hän oli tai ei ollut, ja kaikki se, mitä hän oli tehnyt, ja vielä enemmän se, mitä hän ei ollut tehnyt, levitettiin maailmalle lukijain uteliaisuutta tyydyttämään. Vieläpä julkaistiin valokuviakin — tämän oli eräs paikallinen valokuvaaja, joka oli kerran Martinin kuvan ottanut, lähettänyt markkinoille, hankittuaan kuvalleen jäljennöskiellon. Aluksi oli Martinin vastenmielisyys aikakauskirjoja ja porvarillista seuraelämää kohtaan niin suuri, että hän taisteli kaikkea julkisuutta vastaan, mutta lopuksi hän huomasi helpommaksi antautua. Hän käsitti, ettei hän voinut kieltäytyä keskustelemasta reporterien kanssa, jotka olivat tulleet pitkiä matkoja tavataksensa häntä. Sitä paitsi jokaisessa päivässä oli monta pitkää tuntia, ja kun hän nyt ei enää lukenut eikä kirjoittanut, täytyihän nuo tunnit kuitenkin jollakin tavalla kuluttaa; niinpä hän myöntyi sellaiseen, joka häntä väsytti, myöntyi haastatteluihin, lausuen mielipiteensä kirjallisuudesta ja filosofiasta, vieläpä noudatti yksityisiä päivälliskutsujakin. Hän oli tynnyttänyt mielensä outoon ja omituiseen rauhaan. Hän ei enää välittänyt mistään. Hän antoi kaikille anteeksi, vieläpä sille poikavekarallekin, joka uutisten kerääjänä oli maalannut hänet punaiseksi, osoittipa hänelle vielä erikoista suosiotaankin antaen hänen täyttää koko sanomalehden sivun mitä erilaisimmissa tilanteissa otetuilla kuvilla.

Hän näki Lizzietä silloin tällöin, ja ilmeistä oli, että tyttöparka oli tavattoman pahoillaan hänen suuruudestaan. Se syvensi kuilua heidän välilleen. Ehkäpä hän juuri täyttääksensä sitä hyväksyi Martinin ehdotuksen mennä iltakouluun ja kauppaopistoon ja puki itsensä niihin koreihin ja kallisarvoisiin vaatteihin, joiden hinta häntä oikein kauhistutti. Hän kehittyi ilmeisesti edukseen, kunnes Martin alkoi mietiskellä, menettelikö hän oikein, sillä hän tiesi, että tyttö koetti tehdä kaikki vain häntä varten. Lizzie koetti tehdä itsensä kyllin arvokkaaksi hänen silmissään — ahersi hankkiakseen niitä hyveitä, joille tiesi Martinin panevan suurinta arvoa. Kuitenkaan ei Martin antanut hänelle mitään toivoa, vaan kohteli häntä veljellisesti ja tapasi yhä harvemmin.

"Myöhästynyt" joutui markkinoille *Meredith-Lowell* ja *Co:n* kustannuksella, juuri kun hän oli yleisön kiihkeimmän huomion kohteena, ja koska se oli romaani, sillä oli vielä suurempi menestys kuin "Auringon häpeäpilkulla". Viikosta viikkoon hänen tulonsa kasvoivat, sillä kaksi huomatuinta liikettä kilvan myi hänen kahta kirjaansa. Tämä romaani ei saanut lukijoita vain tavallisista romaanien lukijoista, vaan kaikki muutkin, jotka olivat lukeneet "Auringon häpeäpilkut", suunnattomalla mielenkiinnolla lukivat hänen merikertomuksensa, johon hän mestarin kädellä oli sovittanut ihmeellistä mystillisyyttä. Ensiksi hän oli hyökännyt mystillistä kirjallisuutta vastaan ja tehnyt sen erinomaisen hyvin, ja seuraavaksi hän kirjoitti ihmeellisen kaunokirjallisen teoksen, jossa juuri edusti korkeinta mystillisyyttä, osoittaen siten olevansa harvinainen nero, arvostelija ja luova taiteilija samassa persoonassa.

Rahaa virtasi hänelle, samoin mainetta ja kunniaa; hän loisti kuin pyrstötähti kirjallisuuden taivaalla, ja häntä huvitti enemmän kuin innosti tämä suurenmoinen huomio. Eräs seikka häntä hämmästytti — pikkuseikka, mutta se olisi hämmästyttänyt maailmaa, jos se olisi sen tiennyt. Mutta maailma olisi hämmästynyt hänen hämmästyttänsä enemmän kuin sitä pikkuseikkaa, joka näytti hänestä niin ihmeelliseltä. Tuomari Blount kutsui hänet päivällisille. Se oli se pikku seikka, tai alku siihen pikku seikkaan, joka oli pian muuttuva suureksi asiaksi. Hän oli loukannut tuomari Blountia, kohdellut häntä halveksien, ja tuomari Blount tavatessaan hänet kadulla kutsui hänet päivällisille! Martin muisteli niitä monia kertoja, jolloin hän oli tavannut tuomari Blountin Morsen talossa, mutta silloin ei tuomari Blountin mieleen ollut johtunut kutsua häntä päivällisille. Miksi hän ei ollut silloin kutsunut? hän kysyi itseltään. Hän ei ollut muuttunut. Hän oli sama Martin Eden. Mistä ero johtui? Siitäkö että hänen kirjoituksensa olivat ilmestyneet kirjankansien sisällä? Mutta työhän oli jo silloin ollut valmis. Sen jälkeen hän ei ollut mitään tehnyt. Kaikki, mitä hän oli saanut aikaan, oli syntynyt silloin, kun tuomari Blount ivasi häntä ja hänen opettajaansa Spenceriä. Sen vuoksi ei tuo kutsu ollut johtunut hänen henkilökohtaisesta arvostaan, vaan siitä kuvitellusta arvosta, jonka tuomari Blount oli tullut antaneeksi hänelle.

Hymyillen Martin kiitti kutsusta, samalla ihmetellen omaa kohteliaisuuttaan. Päivällisillä, joilla puolisen tusinaa "korkeita herroja" naisineen oli saapuvilla, Martin tunki olevansa päivän sankari, ja tuomari Blount ehdotti tuomari Hanwellin lämpimästi kannattamana, että Martin antaisi valita itsensä jäseneksi Styxiin — kaupungin kaikkein hienoimpaan klubiin, johon ei otettu jäseniä vain varallisuuden perusteella, vaan kyky määräsi pääsyn. Martin kieltäytyi ja ihmetteli yhä enemmän.

Hänellä oli paljon työtä myydessään käsikirjoituksiaan. Lakkaamatta tuli kyselyjä kaikenlaisilta toimittajilta. Nyt oli saatu selville sekin, että hän oli erinomainen tyylytaituri, mutta hänen tuotannossaan oli ydintä tyylin takana. Kun *Northern Review* oli julkaissut "Kauneuden Kehdon", pyysi se häneltä vielä puolisen tusinaa samanlaisia esseitä, jotka hän helposti löysikin käsikirjoituskasasta. Mutta sillä välin oli *Burton's Magazine* pyytänyt häneltä viisi samanlaista esseitä luvaten hänelle viisisataa dollaria kustakin. Martin vastasi, että hän kyllä voi toimittaa nuo pyydetty kirjoitukset, mutta ne maksavat tuhat dollaria kappaleelta. Hän muisti, että juuri nuo samat aikakauskirjat olivat palauttaneet samat essee, joita he nyt häneltä pyysivät. Hylkäyslippu oli ollut kylmäverinen, automaattinen ja koneellakirjoitettu. He olivat panneet hänet hikoilemaan ja nyt hän puolestaan pani heidät hikoilemaan. *Burton's Magazine* maksoi vaaditun hinnan viidestä esseestä, ja loput neljä sieppasi Mackintoshin kuukausijulkaisu, koska *Northern Review* oli liian köyhä kestääkseen tuollaisia menoja. Niinpä ilmestyivät "Salaisuuden Korkeat Papit", "Ihme-Uneksijat", "Oman minän mittapuu", "Filosofia ja kuvittelu", "Jumala ja maantomu", "Taide ja biologia", "Arvostelu ja koe-eläimet", "Tähtisumua", "Koronkiskurin suuruus" — herättääkseen hirmumyrskyn, joka läikkyi, kuohui ja kohisi ja asettui muutaman päivän kuluttua.

Toimittajat kirjoittivat hänelle pyytäen häntä ilmaisemaan ehtonsa, jonka hän tekikin, mutta aina hän lähetti heille valmiita tuotteitaan. Hän kieltäytyi ehdottomasti ryhtymästä mihinkään uuteen työhön. Pelkkä kirjoittamisen ajatuskin tuntui tekevän hulluksi. Hän oli nähnyt joukkojen repivän Brissendenin kappaleiksi, ja huolimatta siitä, että joukot osoittivat hänelle suosiotaan, hän halveksi tuota joukkoa eikä millään ehdolla oppinut sitä kunnioittamaan. Hänen suurenmoinen menestyksensä tuntui häpeältä ja petokselta Brissendeniä kohtaan. Se pani hänet kiemurtelemaan tuskasta, mutta hän oli päättänyt kulkea edelleen alkamaansa tietä ja täyttää rahasäkkinsä.

Hän saattoi saada toimittajilta kirjeitä, joitten sisällys oli seuraava: "Noin vuosi sitten me kaikeksi onnettomuudeksi kieltäydyimme julkaisemasta teidän rakkausrunojanne. Me olimme suuresti ihastuneet niihin, mutta erinäisten asianhaaran vuoksi ja koska me olimme jo tehneet suunnitelman pitemmäksi aikaa, meidän täytyi silloin kieltäytyä julkaisemasta. Jos ne ovat teillä vielä ja jos te hyväntahtoisesti tahtoisitte luovuttaa ne meille, me olisimme iloiset saadessamme julkaista ne teidän määräämillänne ehdoilla. Me olemme myös valmiit erinomaisilla ehdoilla toimittamaan ne julkisuuteen erikoisena kirjana."

Martin penkoi esille runotragediansa ja lähetti sen pyydetyn asemesta. Ennen lähettämistään hän luki sen ja aivan hämmästyti huomattessaan, kuinka koulupoikamaisen mahdoton ja tyhjänpäiväinen se oli. Mutta hän lähetti sen, ja se julkaistiin ikuisiksi murheeksi ja harmiksi toimittajalle. Yleisö oli suuttunut ja ilmaisi äänekkäästi vastenmielisyytensä ja epäilyksensä. Tuo oli liian kaukana Martin Edenin korkeasta taiteesta. Pääteltiin, ettei hän ikinä ollut sitä kirjoittanut, että aikakauskirja oli haalinut sen jostakin, tai Martin Eden oli omaksunut vanhemman Dumas'n tavat ja antoi toisten kirjoittaa puolestaan. Mutta kun hän selitti, että tragedia oli hänen aikaisimmilta vuosiltaan, jolloin hän käveli lastenkengissä kirjallisuuden vainiolla, ja että aikakauskirja oli ilmoittanut olevansa ikuisesti onneton, ellei sitä saisi, syntyi suunnatonta naurua aikakauskirjan kustannuksella, ja toimitus vaihtui kokonaisuudessaan. Tätä tragediaa ei koskaan julkaistu kirjan muodossa, vaikka Martin pisti taskuihinsa ennakkolta maksetut voitto-osuudet.

Colemanin viikkolehti lähetti Martinille pitkän sähkösanoman, joka maksoi lähes kolmesataa dollaria, pyytäen häntä kirjoittamaan kaksikymmentä artikkelia, joista he maksaisivat tuhat dollaria kappaleesta. Hän saisi toimituksen kustannuksella matkustaa Yhdysvalloissa ja kirjoittaa kaikesta, mikä häntä vain miellyttäisi. Sähkösanomassa tahdottiin osoittaa sitä suurenmoista luottamusta, jota hänen erinomainen kykynsä oli herättänyt. Ainoana rajoituksena mainittiin vain, että hänen tulisi pysytellä Yhdysvaltain rajojen sisäpuolella. Martin sähkötti vastaan ilmaisten mielipahansa, ettei voinut tarjousta hyväksyä.

"Wiki-Wikin" julkaisi *Warrenin* kuukausilehti, ja se saavutti suunnattoman menestyksen. Myöhemmin se toimitettiin kirjana, leveäreunaisena ja upeana painoksena, joka levisi kulovalkean tavoin ja jonka ensimmäisistä painoksista oli suoranainen kiista. Arvostelijat tunnustivat yksimielisesti, että tällä teoksella oli oleva pysyvä sija suurimpien klassikkojen rinnalla.

"Ilon soihdun" yleisö otti kuitenkin vastaan epäillen ja kylmäkiskoisesti. Sen rohkea esitystapa ja omituinen muoto tuntui järkyttävän porvarillista moraalia ja ennakkoluuloja, mutta kun se heti paikalla käännettiin ranskaksi, herätti se Pariisissa suunnatonta huomiota, ja Amerikan ja Englannin kirjallinen maailma seurasi esimerkkiä ja osti niin monta painosta, että *Singletree, Darnley ja Co* omasta

aloitteestaan tarjosi kolmannelle painoksesta kaksikymmentäviisi prosenttia ja neljännestä kolmekymmentä prosenttia voitto-osuutta. Näitä kahta teosta seurasi kokoelma pienempiä juttuja, jotka julkaistiin erikoisina sarjoina. "Kellojen soitto" ja hänen kauhukuvauksensa muodostivat yhden kokoelman, toiseen tulivat "Seikkailu", "Ruukku", "Elämänviini", "Kurimo", "Katusulku" ja neljä muuta pikku kertomusta. *Meredith-Lowell Co* osti hänen esseensä ja *Maximilian Co* hänen "Merilaulunsa", kun taas "Rakkaussikermä" lähti *Ladies Home Companionin* painosta, jonne se oli satumaisesta hinnasta luovutettu.

Martinilta pääsi helpotuksen huokaus, kun viimeinen käsikirjoitus oli pantu postiin. Turveseinäinen linna ja valkean ja kuparin hohtoinen kuunari tuntuivat olevan nyt hyvin lähellä. No niin, joka tapauksessa hän oli tutkinut Brissendenin väitettä, etteivät aikakauskirjat kelpaisi mihinkään. Hänen oma menestyksensä todisti, että Brissenden oli ollut väärässä, ja kuitenkin tavallaan hänellä oli sellainen tunne, että Brissenden sittenkin oli ollut oikeassa. "Auringon häpeäpilkkut" oli ollut hänen menestyksensä pohjana enemmän kuin mikään muu. Sen aihe oli ollut melkein satunnainen, mutta se oli kääntänyt kaikkien huomion häneen. "Auringon häpeäpilkkujen" julkaisu oli saanut aikaan ihmeellisen maanrepeämän hänen hyväkseen. Ellei olisi ollut "Auringon häpeäpilkkuja", ei olisi ollut myöskään maanrepeämää, ja ellei "Auringon häpeäpilkkujen" suhteen olisi tapahtunut ihme, ei olisi ollut maanrepeämää. *Singletree, Darnley Co* todisti, että ihme oli tapahtunut. He olivat aluksi painattaneet vain tuhatviisisataa kappaletta ja olivat epäilleet, voisivatko myydä edes niitä. He olivat kokeneita kustantajia, eikä kukaan ollut enemmän hämmästynyt sen suunnattomasta menestyksestä kuin he. Heistä se totisesti oli ollut ihme. He eivät koskaan olleet ymmärtäneet sitä, ja jokaisessa kirjeessään, minkä he hänelle lähettivät, he ilmaisivat ihmetystään pitäen sitä merkellisimpänä tapauksena, mitä milloinkaan oli nähty. He eivät koettaneet selittää sitä. Siihen ei ollut mitään selitystä. Se oli vain tapahtunut. Kaikista tosiasioista ja vastaväitteistä huolimatta se oli tapahtunut.

Asiain näin ollen Martin alkoi kysellä, mitä arvoa oli sillä kunnioituksella, jota hänelle osoitettiin. Ne olivat poroporvareita, jotka ostivat hänen kirjojaan ja kantoivat kultaa hänen rahasakkiinsa, ja siitä vähästä, mitä hän tiesi korkeimmista piireistä, hän ei voinut ymmärtää, kuinka paljon siellä käsitettiin sitä, mitä hän oli kirjoittanut. Se todellinen kauneus ja voima, mikä ilmeni hänen tuotannossaan, ei merkinnyt mitään sadoille tuhansille, jotka kuitenkin taputtivat hänelle käsiään ja ostivat hänen kirjojaan. Hän oli päiväsankari, seikkailija, joka oli hyökännyt Parnassolle, jossa jumalat vain nyökyttelivät hänelle päätään. Sadattuhannet lukivat hänen kirjojaan ja huusivat hänelle kunnioitustaan samalla eläimellisellä ymmärtämättömyydellä, jolla he olivat hyökänneet Brissendenin "Päiväperhosen" kimppuun ja repineet sen kappaleiksi, — susimainen roskajoukko, joka mielisteli häntä ensin kynsittyään häntä arvokkaampaa, — mielistely ja raapiminen, ne olivat kaksi eri asiaa, jotka hän asetti rinnakkain. Yhden asian hän kuitenkin varmasti tiesi. "Päiväperhonen" oli ehdottomasti suurempi kuin kaikki, mitä hän oli kirjoittanut. Vuosisatoihin ei ilmestyisi sellaista runoelmaa. Siksipä se vero, jota roskaväki hänelle kantoi, oli surullinen saalis, sillä tuo sama roskaväki oli heittänyt "Päiväperhosen" lokaan tallattavaksi. Hän huokasi raskaasti, mutta oli kuitenkin tyytyväinen. Hän oli iloinen, että viimeinen käsikirjoitus oli myyty ja että hän sangen pian pääsisi tästä kaikesta.

XX LUKU

Herra Morse tapasi Martinin Metropole-hotellin suuressa eteisessä. Oliko hän sattumalta siellä joissakin muissa asioissa, vai oliko hän vartavasten tullut pyytämään häntä päivällisille, sitä Martin ei koskaan saanut selville, vaikka hän oli taipuvainen uskomaan viimeistä otaksumaa. Joka tapauksessa herra Morse, Ruthin isä, joka oli kieltänyt häntä astumasta hänen kotiinsa ja purkanut kihlauksen, oli pyytänyt häntä päivällisille.

Martin ei ollut vihainen. Hän ei tuntenut itseään loukkaantuneeksi. Hän surkutteli herraa Morsea, ihmetellen, miltähän mahtoi tuntua nielaista niin katkera pilleri. Hän ei kieltäytynyt kutsua noudattamasta. Hän vain antoi epämääräisen lupauksen ja kiitti kysellen, kuinka perhe jaksaa, erittäinkin rouva Morse ja Ruth. Hän lausui hänen nimensä arvelematta ja luonnollisesti, vaikka salaisesti mielessään hämmästyen, ettei hänen rinnassaan ollenkaan värähtänyt, kuten ennen muinoin, eikä tuttu kiihtymys jyskyttänyt hänen valtimoissaan tai puna hyökännyt hänen kasvoilleen.

Häntä oli kutsuttu monille päivällisille. Muutamia kutsuja hän oli noudattanut. Ihmiset esittelyttivät itsensä hänelle saadakseen kutsua hänet päivällisille, ja hän oli perin hämmästynyt siitä pikku seikasta, joka oli muuttumassa suureksi asiaksi. Bernard Higginbotham kutsui hänet päivällisille. Se hämmästytti häntä yhä enemmän. Hän muisteli niitä epätoivoisia nälänpäiviä, jolloin kukaan ei ollut häntä kutsunut päivällisille. Niihin aikoihin hän olisi tarvinnut päivällisiä, sillä hän heikkeni ja hänen päätänsä huimasi

ruoan puute, ja hän laihtui ja menetti iloisen mielensä. Siinä oli koko asian järjettömyys. Kun hän tarvitsi päivällisiä, ei kukaan niitä antanut hänelle, ja nyt, kun hän saattoi ostaa satatuhatta päivällistä ja oli menettämäisillään ruokahalunsa, päivällisiä tyrkytettiin hänelle oikealta ja vasemmalta. Mutta miksi? Hänellä puolestaan ei ollut mitään oikeutta niihin, eikä hän ymmärtänyt syytä. Hän ei ollut muuttunut. Kaikki se työ, jonka hän oli tehnyt, oli niihin aikoihin ollut lopetettu. Herra ja rouva Morse olivat tuominneet häntä laiskuriksi ja vetelehtijäksi, ja Ruthin kautta he olivat tarjonneet hänelle tointa jossakin toimistossa. Sitä paitsi he olivat tienneet, mitä kaikkea hän oli tehnyt. Käsikirjoituksen käsikirjoituksen perästä he olivat saaneet Ruthilta luettavakseen. He olivat lukeneet ne. Ne olivat juuri samoja töitä, jotka olivat saaneet hänen nimensä kaikkiiin sanomalehtiin, ja juuri siitä syystä, että hänen nimensä oli kaikissa sanomalehdissä, he kutsuivat häntä.

Yksi asia oli varma: Morset eivät välittäneet hänestä eivätkä hänen töistään. Siksi he eivät voineet pyytää häntä hänen itsensä tähden tai hänen töittensä tähden, vaan hänen maineensa vuoksi, koska hän oli *joku* ihmisten joukossa ja — miksikä ei, — koska hän omisti satatuhatta dollaria. Se oli juuri se tapa, jolla porvarillinen seuraelämä arvostelee ihmistä, ja mikä hän oli odottaakseen siltä jotakin muuta? Mutta hän oli ylpeä. Hän halveksi sellaista arviointia. Hän tahtoi tulla arvostelluksi oman itsensä vuoksi tai ainakin töittensä tähden, jotka joka tapauksessa olivat hänen olemuksensa ilmauksia. Sillä tavalla Lizzie arvosteli häntä. Hän ei ottanut edes hänen töitensä lukuun. Hän arvosti häntä itseään. Sillä tavalla Jimmy, katonpanija, ja kaikki toiset hänen vanhat toverinsa arvostelivat häntä. Se oli tullut kyllin selvästi esille niinä aikoina, jolloin hän oli ollut heidän kanssaan, se oli tullut todistetuksi tuona sunnuntaina Shell Mound Parkissa. He heittivät hänen työnsä menemään. Mitä he rakastivat ja minkä puolesta he olivat valmiit taistelemaan, oli juuri Mart Eden, "tuo reilu poika ja hitonmoinen hulivili"!

Sitten oli vielä Ruth, joka oli rakastanut häntä hänen itsensä vuoksi — siitä ei ollut pienintäkään epäilystä. Ja kuitenkin niin paljon kuin hän oli häntä rakastanutkin, hän oli rakastanut enemmän porvarillista ihmisten arviointia. Hän oli vastustanut hänen kirjailijatoimintansa ja pääasiallisesti, niin hänestä tuntui, sen vuoksi, koska siitä ei voinut saada rahaa. Sellainen oli ollut hänen arvostelunsa "Rakkaussikermästä". Hänkin oli kehottanut häntä menemään työhön. Oli kyllä totta, että hän käytti siitä hienompaa nimeä "ottaa toimi", mutta sehän merkitsi samaa, ja hänen mielestään siinä oli vain nimenvaihdos kysymyksessä. Martin oli lukenut hänelle kaikki kirjoitelmansa — runonsa, romaaninsa, esseensä — "Wiki-Wikin", "Auringon häpeäpilkut", kaikki. Ja hän oli kuitenkin aina ja lakkaamatta houkutelut häntä ottamaan toimen, menemään työhön. Hyvä Jumala! Niin kuin hän ei olisi tehnyt työtä, ryöstänyt itseltään unen, raatanut itsensä kuoliaaksi tullakseen hänen arvoisekseen!

Niin se pikku seikka kasvoi suuremmaksi. Hän oli terve ja rakenteeltaan säännöllinen, söi määrääjoilla, nukkui pitkiä tunteja, ja niin tuo pikku seikka alkoi häntä inhottaa ja kyllästyttää. *Työ on tehty*. Tuo ajatus poltti hänen aivoissaan. Hän istui vastapäätä Bernard Higginbothamia upeilla sunnuntaipäivällisillä Higginbothamin "Rahaksimuutto Liikkeen" yläpuolella, ja kaikki voimansa ponnistaen hän saattoi olla huutamatta:

"Työ on tehty! Ja nyt sinä syötät minua, kun sinä silloin annoit minun nääntyä nälkään, kielsit minua astumasta taloosi ja kiroisit minua, koska minä en tahtonut ottaa tointa. Ja työ oli jo tehty — kaikki tehty. Ja nyt, kun minä puhun, sinä itse vaikenet ja riippuen minun huulissani kunnioittaen kuuntelet jokaista sanaa, minkä minä suvaitsen lausua. Minä sanon sinulle, että sinä ja kaikki sinunlaisesi olette mätiä, ja sen sijaan, että te raivostuisitte, te hymähtelette ja myöntelette, että minun puheeni sisältää suurta totuutta ja — minkä tähden? Koska minä olen kuuluisa, koska minulla on paljon rahaa. Ei sen tähden, että minä olen Martin Eden, melko hyvä ihminen, enkä aivan tyhmä! Minä voisin sanoa teille, että kuu on tehty suuresta juustokiekosta, ja te nielaisisitte tuon hulluuden — ainakin te ette kävisi väittämään vastaan — koska minulla on dollareja vuorittaen. Ja kaikki työ on tehty kauan sitten; työ oli loppuun suoritettu, minä sanon sinulle, kun sinä syljit minun päälleni, aivan kuin minä olisin ollut likaa, jota sinä jaloillasi tallasit."

Mutta Martin ei huutanut sitä julki. Tuo ajatus jäyti vain hänen aivojaan tuottaen lakkaamatonta tuskaa, vaikka hän hymyili onnistuen salaamaan kärsimyksensä. Kun hän vaikenä, Bernard Higginbotham tarttui ohjaksiin ja alkoi puhua. Hänellä itsellään oli ollut menestystä, ja hän oli ollut ylpeä siitä. Hän oli omin voimin päässyt siihen, missä nyt oli. Kukaan ei ollut häntä auttanut. Hän ei ollut kenellekään kiitollisuuden velassa. Hän täytti kansalaisvelvollisuutensa ja kasvatti suurta lapsilaumaa, ja tuolla oli Higginbothamin Rahaksimuutto Liike, joka oli hänen kuntonsa ja työteliäisyytensä näkyvä muistomerkki. Hän rakasti Higginbothamin Rahaksi Muutto Liikettä, kuten muutamat miehet rakastavat vaimoaan. Hän avasi sydämensä Martinille, osoitti hänelle, millaisia suurenmoisia ja kunnianhimoisia suunnitelmia hänen mielessään oli syntynyt. Naapurit tuossa menestyivät suurenmoisesti. Liike oli todellakin liian pieni. Jos hänellä olisi enemmän tilaa, hän voisi säästää työtä ja saada liikkeensä vähemmillä kustannuksilla suurenmoisemmaksi. Ja sen hän tekisikin. Joka päivä hän odotti tilaisuutta, jolloin hän voisi ostaa viereisen tontin ja rakentaa toisen kadunviereisen rakennuksen liikkeensä yhteyteen. Yläkerran hän vuokraisi pois, ja koko alakerta järjestettäisiin Higginbothamin Rahaksimuutto Liikkeeksi. Hänen silmänsä säteilivät, kun hän puhui

uudesta nimikilvestä, joka ulottuisi molempien rakennusten yli.

Martin unohti kuunnella häntä. Kertosäe "työ tehty on" soi hänen aivoissaan vaientaen toisen lörrötyksen kuulumasta. Tuo säe hullaannutti häntä, ja hän koetti päästä sitä pakoon.

"Kuinka paljon sinä sanoitkaan sen maksavan?" hän kysäisi äkkiä.

Hänen lankonsa lakkasi kuvailemasta naapuriensa suunnattomia liike-etuja. Hän ei ollut puhunut mitään hinnasta. Mutta hän tiesi. Hän oli laskenut sitä monen monta kertaa.

"Nykyisten rakennuskustannusten mukaan se voisi nousta neljäntuhanteen dollariin", hän selitti.

"Nimikilpi mukaan luettuna?"

"Sitä minä en ole laskenut. Se kyllä ehtii ilmestyä, kunhan nyt ensin saadaan rakennus."

"Entäs pohja?"

"Kolmetuhatta enemmän."

Hän kumartui eteenpäin nuoleskellen huuliaan ja levitellen sormiaan, kun hän näki Martinin kirjoittavan maksuosoitusta. Kun se ojennettiin hänelle, hän silmäsi summaa - seitsemän tuhatta dollaria. "Minä — minä en voi maksaa korkoa kuin kuusi prosenttia", hän mutisi neuvotonna.

Martin oli purskahtaa nauruun, mutta kysyikin sen sijaan:

"Kuinka paljon se olisi?"

"Annas kun katson! Kuusi prosenttia — kuusi kertaa seitsemän — neljäsataakaksikymmentä."

"Siitä tulisi kolmekymmentäviisi dollaria kuussa, eikö niin?"

Higginbotham nyökkäsi.

"Sitten, ellei sinulla ole mitään sitä vastaan, me järjestämme asian näin." Martin katsahti Gertrudeen. "Sinä saat olla itse isäntänä uudessa talossasi, jos sinä tahdot käyttää nuo kolmekymmentäviisi dollaria ruoanlaittoon, pesemiseen ja puhdistamiseen. Nuo seitsemäntuhatta ovat sinun, jos lupaat, ettei Gertruden enää tarvitse raataa, kuten tähän asti. Sovimme näin?"

Herra Higginbotham nieleksi ankarasti. Ettei hänen vaimonsa tarvitsisi enää raataa varhaisesta aamusta myöhään iltaan, oli kerrassaan mahdotonta tälle ahneelle sielulle. Tuota suurenmoista lahjaa seurasi pilleri, katkera pilleri. Ettei hänen vaimonsa tekisi työtä! Se salpasi häneltä kurkun.

"Kuten haluat sitten", sanoi Martin. "Minä maksan nuo kolmekymmentäviisi dollaria kuussa, ja — —"

Hän ojensi pöydän yli kätensä ottaakseen maksuosoituksen takaisin. Mutta herra Higginbotham laski ennen kätensä raskaasti sen päälle ja huudahti:

"Minä hyväksyn! Minä hyväksyn!"

Kun Martin saapui raitiovaunun luo, hän oli sekä väsynyt että sairas.

Hän katsahti tuohon merkittävään nimikilpeen. "Sika!" hän valitti.

"Sika! Sika!"

Kun *Mackintosh's Magazine* julkaisi "Povarin" Berthierin ja Wennin loistavasti kuvittamana, unohti Hermann von Schmidt, että hän oli sanonut sitä siveettömäksi. Hän kertoi, että hänen vaimonsa oli innoittanut runoilijaa tuohon aiheeseen, ja piti huolen, että uutinen levisi sanomalehden reporterin korviin, ja siitä oli seurauksena haastattelijan ja valokuvaajan vierailu hänen kodissaan. Seurauksena oli täytetty sivu sunnuntainumerossa, jossa oli valokuva ja ihannoituja kuvauksia Marianista ja Martin Edenin läheisestä suhteesta sukulaisiinsa, ja samalla julkaistiin korukirjaimin koko "Povari" *Mackintosh's Magazinen* erikoisella suostumuksella. Se herätti suoranaisen myrskyn naapuristossa, ja kelpo rouvat olivat ylpeitä tuntiessaan suuren kirjailijan sisaren, ja ne, jotka eivät olleet ennestään tuttavina, pitivät kiirettä tuttavaksi tullakseen. Hermann von Schmidt hykerteli puodissa käsiään ja päätti hankkia uuden sorvin. "Se on parempaa kuin ilmoitus", hän selitti Marianille, "eikä maksa mitään".

"Meidän pitäisi toki kutsua hänet päivällisille", ehdotti Marian.

Ja päivällisille Martin tuli koettaen sopeutua niin hyvin kuin mahdollista lihavan teurastajan ja hänen vielä lihavamman rouvansa seuraan — verratonta väkeä muuten, joitten sopi kerrassaan mainiosti seurustella sellaisen nousevan kyvyn kanssa kuin Hermann von Schmidt. Syöttinä kutsuessaan heitä

taloonsa hän ei ollut käyttänyt enempää eikä vähempää kuin suurta lankoaan. Toinen huomattava kutsuvieras, joka oli nielaissut saman syötin, oli koko Tyynenmeren rannikon käsittävän polkupyöräyhtiön, Asan, ylijohdaja. Hermann von Schmidt tahtoi aivan erikoisesti miellyttää ja suostutella häntä, sillä häneltä saattoi saada yksinoikeuden perustaa polkupyöräliike Oaklandiin. Hermann von Schmidt huomasi, että Martinin kaltainen lanko oli kyllä hyvä olemassa, vaikkei hän sydämessään mitenkään voinut ymmärtää, mistä tuon langon menestys johtui. Yön hiljaisina hetkinä, kun hänen vaimonsa nukkui, hän selaili Martinin kirjoja ja runoja päätellen, että koko maailma oli ihan hassu ostaessansa niitä.

Syvimmässä sydämessään Martin ymmärsi tilanteen liiankin hyvin nojatessaan tuolinsa selustaa vastaan ja katsellessaan von Schmidtin päätä miettien antaa oikealta ja vasemmalta päin kuonoa — tuota paksupäistä saksalaista. Erästä seikkaa hän kuitenkin ihaili hänessä. Niin köyhä kuin hän olikin ja niin lujasti kuin hän oli päättänytkin kohota, hän kuitenkin palkkasi palvelijan, ettei Marianin tarvinnut raataa raskaimpia töitä. Martin puhui Asan liikkeitten ylijohdajan kanssa, ja myöhemmin päivällisen jälkeen vei hänet ja von Schmidtin syrjään ja antoi langollensa aineellista tukea, niin että hän saattoi perustaa hienoimman polkupyöräliikkeen koko Oaklandissa. Hän meni vieläkin pitemmälle kehoittaen lankoansa pitämään silmällä tilaisuutta perustaa autoliike, sillä hän ei voinut ymmärtää, miksi von Schmidt ei erinomaisesti menestyen voisi hoitaa näitä molempia.

Kyöneleet silmissä ja kädet hänen kaulassaan vakuutti Marian Martinille, kun he erosivat, miten suuresti hän häntä rakasti ja oli aina rakastanut. Oli kyllä totta, että siinä välillä oli ollut tyhjä aukko, jonka täyttäminen vaati yhä enemmän kyöneleitä ja suudelmia, mutta jonka Martin selitti helposti voivansa antaa anteeksi, koska se oli johtunut uskon puutteesta ja hänen itsepintaisesta kieltäytymisestään mennä työhön.

"Hän ei koskaan osaa hoitaa rahojaan, se ainakin on varma", selitti Hermann von Schmidt luottamuksellisesti vaimolleen. "Hän raivostui, kun minä mainitsin hänelle koroista, ja jos minä mainitsisin samasta asiasta vielä kerran, hän iskisi minua saksalaiseen kuonooni. Niin hän juuri sanoi — saksalaiseen kuonooni! Mutta hänellä on omat hyvät puolensa, vaikkei hän olekaan liikemies. Hän on auttanut minut jaloilleni, eikä minulla suinkaan ole enää mitään häntä vastaan."

Päivälliskutsuja tuli Martinille satamalla, ja kuta enemmän niitä tuli, sitä enemmän hän ihmetteli. Hän oli kunniavierana Taiteilijaklubin juhlissa niiden miesten seurassa, joista hän oli lukenut ja kuullut koko elämänsä ajan; ja he kertoivat hänelle, että kun he olivat lukeneet "Kellojen soiton" *Transcontinentalista* ja "Perin ja helmen" *Kornetista*, he olivat heti huomanneet, että nero oli syntynyt. "Jumalani! Minun oli silloin nälkä ja minä kävin ryysyissä!" hän ajatteli itsekseen. "Miksi te ette antaneet minulle silloin päivällistä? Silloin oli aika. Työ oli jo tehty. Jos te syötätte minua nyt tehdyn työn vuoksi, miksi te ette syöttäneet minua silloin, kun minä olisin tarvinnut? Ei ainoatakaan sanaa 'Kellojen soitossa' eikä 'Perissä ja helmessä' ole muutettu. Ei, ette te syötä minua tehdyn työn vuoksi. Te syötätte minua, koska kaikki muutkin minua syöttävät ja pidätte kunniana syöttää minua. Te syötätte minua, koska olette järjettömiä elukoita, osia roskajoukosta, koska sokean joukkosielun ajatus on vallannut teidät, että minua on juuri nyt syötettävä. Ja mitä Martin Edenillä ja Martin Edenin tekemällä työllä on kaiken tämän kanssa tekemistä?" hän kyseli itseltään, ja vastauksia sateli lakkaamatta nerokkaissa ja sukkelissa maljapuheissa.

Samanlaista oli aina. Missä hän sattui olemaankin — Sanomalehtimiesten klubissa, Seuraklubissa tai kirjallisissa teeilloissa — aina muistettiin "Kellojen soitto" ja "Peri ja helmi", kun ne olivat ensi kerran ilmestyneet. Ja aina kidutti häntä sama julkilausumaton katkera kysymys: "Miksi te ette syöttäneet minua silloin? Työ oli jo silloin tehty. 'Kellojen soitosta' ja 'Peristä ja helmestä' ei ole yhtään mitään muutettu. Ne olivat yhtä taiteellisia, yhtä arvokkaita silloin kuin nytkin. Mutta te ette syötä minua niiden tähden ettekä minkään tähden, mitä minä olen kirjoittanut. Te syötätte minua, koska on tapa syöttää juuri nyt, koska koko lauman on vallannut järjetön kiihko ahtaa Martin Edeniin ruokaa juuri nyt."

Ja usein hän sellaisina hetkinä saattoi nähdä nuoren jätjän, leveässä takissa ja hattu takaraivolla, astelevan heidän joukossaan. Niin tapahtui hänelle eräänä iltana Oaklandissa Naisjärjestön juhlissa. Kun hän nousi tuolilta ja astui korokkeelle, hän näki oviaukosta juuri tuon saman katupojan tutunomaisessa puvussaan. Viisisataa loistavasti puettua naista käänsi päänsä saadakseen selville, mitä hän näki, niin kiinteä oli hänen katseensa ollut. Mutta he näkivät vain tyhjän eteisen. Hän näki tuon nuoren jätkätyypin kuhnustavan eteenpäin ja ihmetteli, ottaisiko mies päästään hatun, jota ilman hän ei ollut häntä koskaan nähnyt. Hän tuli eteisestä suoraan korokkeelle. Martin olisi saattanut itkeä katsellessaan tuota oman nuoruutensa varjoa, ajatellessaan sitä, mitä oli hänen edessään. Se asteli yli korokkeen Martinin luo ja katosi Martinin tajunnan sokkeloihin. Viisisataa naista taputti hiljaa verhotuilla käsillään rohkaistakseen tuota ujoa, suurta miestä, joka oli heidän vieraansa. Ja Martin karkoitti tuon näyn aivoistaan, hymyili ja alkoi puhua.

Koulujen ylitarkastaja — kiltti vanha ukko — pysäytti Martinin kadulla, muisti hänet sekä sen kohtauksen, joka oli ollut hänen kansliassaan sinä päivänä, kun Martin erotettiin koulusta tappelun vuoksi.

"Minä luin teidän 'Kellojen soittonne' aikakauskirjasta joku aika sitten", hän puheli. "Se oli helkkyyvää kuin runo. Verratonta, sanoin minä silloin — se on kerrassaan loistavaa!"

"Niin kai, ja kahdesti seuraavina kuukausina te kohtasitte minut kadulla ettekä tuntenut minua", sanoi Martin melkein ääneen. "Kummallakin kertaa minulla oli nälkä ja minä olin matkalla panttilainastoon. Mutta työ oli silloin tehty. Te ette tuntenut minua silloin. Miksi te tahdotte tuntea minut nyt?"

"Tässä eräänä päivänä huomautin minä vaimolleni, että meidän pitäisi pyytää teitä päivällisille", selitti tarkastaja. "Ja hän oli aivan samaa mieltä kanssani — aivan samaa mieltä kanssani."

"Päivällisille?" sanoi Martin niin terävästi, että se kuului melkein ärähdykseltä.

"No, niin, niin; päivälliselle, ymmärrättehän — vain vaatimaton tervehdyskäynti vanhan tarkastajanne luona, te vanha veitikka", hän sanoi hermostuneesti, taputtaen Martinia olalle koettaen heittäytyä setämäisen leikilliseksi.

Hämillään Martin asteli katua pitkin. Hän pysähtyi erääseen nurkkaan tuijottaen ontosti ympärilleen.

"No hitto soikoon!" hän vihdoin mutisi. "Luulenpa, että ukko pelkäsi minua."

XXI LUKU

Kreis tuli Martinin luo eräänä päivänä — Kreis "todellisesta pohjasakasta", ja Martin ilostui ja kuunteli hänen suunnitelmansa loistavia yksityiskohtia, jotka olivat kyllin villit saadakseen runoilijan mielikuvituksen vireille, mutta aivan kelvottomia liikemiehelle. Kreis pysähtyi keskellä kertomustaan sanoakseen, että Martin "Auringon häpeäpilkuissansa" oli ollut oikea tomppeli.

"Mutta minä en ole tullut tänne saarnaamaan filosofiaa", jatkoi Kreis. "Mitä minä tahdon tietää, on, tahdotteko panna tuhat dollaria likoon tähän yritykseen?"

"En, minä en ole kylliksi tomppeli yhtyäkseni siihen millään tavalla", vastasi Martin. "Mutta minä sanon teille, mitä teen. Te lahjoititte minulle ihanimman illan elämässäni. Te annoitte minulle sellaista, mitä ei rahalla voi ostaa. Nyt minulla on rahaa, enkä minä osaa tehdä sillä mitään erinomaista. Minä annan teille tuhat dollaria siitä, jolle minä en pane mitään arvoa, palkitakseni teille sitä, mitä ei voi rahalla korvata. Te tarvitsette rahaa. Minulla on enemmän kuin tarvitsen. Te tulitte saadaksenne sitä, eikä teidän tarvitse sitä varten keksiä mitään suunnitelmia. Ottakaa se."

Kreis ei osoittanut mitään hämmästyä. Hän taittoi vain maksuosoituksen taskuunsa.

"Tällaisesta maksusta minä voin toimittaa teille monta sellaista iltaa", hän hymyili.

"Liian myöhään." Martin pudisti päätä. "Se ilta oli minun ainoani. Minä olin silloin paratiisissa. Se on tavallista teille, sen tiedän. Mutta ei minulle. Minä en saa enää koskaan kohota sellaisiin korkeuksiin. Filosofian minä olen jättänyt rauhaan. Minä en tahdo siitä enää sanaakaan kuulla."

"Tämä oli ensimmäinen dollari, minkä minä eläessäni olen ansainnut filosofialla", huomautti Kreis ovelle astuessaan, "ja silloin samalla markkinat loppuivat."

Rouva Morse ajoi Martinin ohi kadulla eräänä päivänä ja hymyili ja nyökkäsi. Martin hymyili vastaan nostaen lakkiaan. Kohtaus ei vähimmälläkään tavalla vaikuttanut häneen. Muutamaa kuukautta aikaisemmin se olisi kiusannut häntä, tehnyt hänet uteliaaksi, ja hän olisi joutunut miettimään, millainen mahtoi sillä hetkellä olla tuon rouvan omatunto. Mutta nyt se ei herättänyt ainoatakaan jälkijätystä. Hän unohti sen heti seuraavassa hetkessä. Hän unohti sen yhtä tyystin kuin hän unohti Keskus-Pankin rakennuksen tai City Hallin kuljettuaan niiden ohi. Mutta sittenkin hänen ajatuksensa olivat ahkerassa toimessa. Ne kiersivät lakkaamatta yhtä ainoata ympyrää. Ympyrän keskuksena oli "työ on tehty", se nakersi hänen aivojaan kuin kuolematon mato. Siihen hän aamuisin heräsi. Se turmeli hänen kauniit unensa öin. Jokainen toimi elämässä, joka vaati hänen huomiotaan, päättyi aina "työ on tehty". Hän kuljeksi ympäri miettien lakkaamatta, ettei hän ollut kukaan eikä mitään. Mart Eden,

katupoika, ja Mart Eden, merimies, oli todella ollut, ja se oli ollut hän, mutta Martin Edeniä, kuuluisaa kirjailijaa, ei ollut olemassa. Martin Eden, kuuluisa kirjailija, oli sumua, joka kohosi roskajoukkojen aivoista, ja tuo joukkosielu oli ruumiillistanut sen Mart Edenissä, katupojassa ja merimiehessä. Mutta ne eivät voineet pettää häntä. Hän ei ollut se sadunjumala, jota tuo roskajoukko palvoi ja jolle se uhrasi päivällisiä. Hän ymmärsi asian paremmin.

Hän luki aikakauskirjojen arvosteluja hänestä ja tuijotti valokuvia, joita hänestä oli julkaistu, kunnes hänen oli mahdoton tuntea noita kuvia omikseen. Hän oli se nuorukainen, joka eli, iloitsi ja rakasti, joka oli ottanut elämän huolet ja murheet kevyesti, joka oli palvellut laivastossa, kulkenut vieraisissa maissa ja johti sakkiansa muinaisina tappelujen päivinä. Hän oli se nuorukainen, joka aluksi oli mykistynyt nähdessään kansankirjaston tuhannet nidokset, mutta joka myöhemmin oli sukeltanut niihin ja omaksunut ne omikseen, hän oli juuri sama mies, joka oli polttanut sydänyöllä lamppuaan, pitänyt itseään kannuksen avulla valveilla ja kirjoittanut kirjoja. Mutta se ainoa, mitä hän ei ollut, oli se suunnaton ruokahalu, jota roskajoukko yksimielisesti oli innostunut sammuttamaan.

Aikakauskirjoissa oli joskus sellaistaakin, joka huvitti häntä. Kaikki tahtoivat hänet omistaa. *Warrenin* kuukausijulkaisu ilmoitti, että se aina etsiskeli uusia kirjailijoita ja muiden muassa oli esitellyt myös Martin Edenin kirjalliselle maailmalle. *White Mouse* vaati häntä omakseen, samoin *Northern Review* ja *Mackintosh's Magazine*, kunnes *Globe* mykisti ne kaikki kertomalla, että heidän vanhoista numeroistaan voi vieläkin lukea "Merilaulut". *Transcontinental* julisti arvokkaasti ja mahtipontisesti, miten se oli ensiksi keksinyt Martin Edenin suurenmoiset lahjat, mutta *Hornet* väitti, että ansio tulee sille, koska se oli julkaissut "Perin ja helmen". *Singletree, Darnley ja Co* tuskin sai ääntänsä kuulumaan yleisestä melusta.

Sanomalehdet laskivat kuorossa Martinin tuloja. Samaan yhtyivät monet aikakauskirjat, jolloin papit alkoivat käydä tervehtimässä häntä, ystävällisesti pyytäen hänen apuaan seurakunnilleen, ja ammattimaisia kerjuukirjeitä tuli tulvimalla joka päivä. Mutta kaikista kiusallisimpia olivat naiset. Hänen valokuviaan oli julkaistu pitkin ja poikin, ja erikoiskirjeenvaihtajat kuvasivat hänen voimakkaita, päivettyneitä kasvojaan, hänen arpeansa, hänen leveitä hartioitaan, hänen kirkkaita, vakavia silmiään ja hänen kuopallepainuneita kasvojaan, joista saattoi lukea askeetin tunnusmerkit. Lukiessaan tätä viimeistä hän muisti villiä nuoruuttaan ja hymyili. Monet hänen kohtaamistaan naisista katselivat häntä ihailen ja kiihottavasti, mutta hän nauroi mielessään. Hän muisti Brissendenin varoituksen ja nauroi taas. Naiset eivät koskaan tuhoaisi häntä — niin paljon ainakin oli varmaa. Hän oli jo päässyt sen asteen yli.

Kerran hänen saattaessaan Lizzietä iltakouluun tyttö huomasi sen katseen, jonka muuan kaunis loistavasti puettu nainen oli Martiniin luonut. Katse oli hieman liian pitkä ja sen ilme liian selväpuheinen. Lizzie ymmärsi, mitä se tarkoitti, ja joutui vihan vimmoihin. Martin huomasi sen, huomasi myös syyn ja selitti, että hän alkoi tottua sellaiseen eikä enää välittänyt.

"Sinun tulisi välittää", kuohahti Lizzie leimuavien silmin. "Sinä olet sairas, siinä on koko asia!"

"Koko elämässäni en ole ollut tämän terveempi. Minä painan viisi naulaa enemmän kuin koskaan ennen."

"En minä tarkoita sinun ruumistasi. Tarkoitin päätäsi. Jotakin on vinossa sinun aatoskoneistossasi. Minäkin voin sen nähdä, vaikken ole mitään."

Martin asteli mietiskellen hänen rinnallaan.

"Minä antaisin vaikka mitä saadakseni sinut parannetuksi siitä", kuohahti Lizzie äkillisen tunnelman vallassa. "Sinun pitäisi välittää, kun naiset katsovat sinuun noin, sellainen mies kuin sinä. Sairaalloisia on kylliksi olemassa. Mutta sinä et ole sitä lajia. Jospa minä voisinkin auttaa sinua löytämään oikean naisen, joka opettaisi sinua välittämään."

Jätettyään Lizzien iltakouluun hän palasi Metropoleen.

Päästyään huoneeseensa hän heittäytyi mukavaan tuoliin ja tuijotti suoraan eteensä. Ei hän uinunut unessa eikä ajatellut. Hänen mielensä oli tyhjä lukuunottamatta niitä kutsumattomia kuvia, jotka vaihtoivat muotoa ja väriä loistaen hänen suljettujen luomiensa alla. Hän näki nuo kuvat, mutta tuskin tajusi niitä — ei ainakaan enempää, kuin jos ne olisivat olleet unta. Hän ei kuitenkaan nukkunut. Kello oli juuri kahdeksan. Hänellä ei ollut mitään tehtävää, ja liian aikaista oli mennä vuoteeseen. Niin hänen mielensä oli taaskin tyhjä, ja kuvat alkoivat muodostua ja hävitä hänen silmäluomiensa alla. Nuo kuvat eivät olleet yksityiskohtaisen selviä. Niissä näkyi melkein aina suunnattomia lehtikasoja ja oksia sokin, ja aurinko paistoi niiden välitse.

Koputus ovelle kutsui hänet todellisuuteen. Hän ei nukkunut, ja tuohon koputukseen tuntui liittyvän jokin sähkösanoma tai kirje, tai palvelija toi puhtaita vaatteita pesulaitoksesta. Hän ajatteli Joeta ja

mietti, missähän hän nyt lienee, huudahtaessaan: "Sisään".

Hän ajatteli yhä Joeta eikä huolinut kääntyä oveen päin. Hän kuuli sitä hiljaa suljettavan. Seurasi pitkä hiljaisuus. Hän unohti että joku oli koputtanut ovelle, ja katseli yhä ontosti eteensä, kun hän kuuli naisen nyyhkytystä. Se oli tahdotonta, värähtelevää, tuskaista ja pidätettyä. Hän huomasi sen kääntyessään. Samassa hän oli jaloillaan.

"Ruth!" hän huudahti säikähtyneenä ja hämillään.

Ruthin kasvot olivat valkeat ja jännittyneet. Hän seiso iavan oven vieressä nojaten toisella kädellään siihen, kun taas toinen painoi sydänalaa. Hän ojensi molemmat kätensä rukoillen Martinia kohden ja melkein nytkähdellen astui häneen päin. Tarttuessaan niihin ja johtaessaan häntä mukavaan tuoliin Martin ihmetteli niiden kylmyyttä. Hän veti lähelle toisen tuolin, jonka käsinojalle hän istahti. Hän oli liian hämillään voidakseen puhua. Hänen mielestään heidän välinsä Ruthin kanssa oli selvä ja haudattu unhon yöhön. Hän tuns i jokseenkin samaa kuin jos Shelley Hot Springsin pesula olisi äkkiä ilmestynyt Metropole-hotellin sijalle ja koko viikon pyykki olisi varattu odottamaan häntä. Monesti hän yritti puhua, mutta joka kerta hän epäröi.

"Kukaan ei tiedä, että olen täällä", kuului Ruthin vieno ääni hänen koettaessaan hymyillä.

"Mitä sinä sanoit?" kysyi Martin.

Häntä hämmästytti oman äänensä kaiku.

Ruth kertasi sanansa.

"Niin!" virkahti Martin mieltien, mitä hänen vielä olisi sanottava.

"Minä näin sinun tulevan sisään ja odotin muutamia minuitteja."

"Niin!" sanoi Martin taaskin.

Koko elämässään hän ei ollut kertaakaan tuntenut kieltänsä niin sidotuksi. Totisesti hänellä ei ollut ainoatakaan ajatusta päässään. Hän tuns i itsensä tyhmäksi ja kömpelöksi, mutta kuolemakseenkaan hän ei voinut keksiä, mitä sanoisi. Olisi varmaan ollut paljon helpompi, jos hotelli olisi muuttunut Shelley Hot Springsin pesulaksi. Hän oli voinut kääriä hihansa ja alkaa työn.

"Ja sitten sinä tulit sisään", hän vihdo i ihmetteli.

Ruth nyökkäsi sanattomasti ja löyhensi kaulusta.

"Minä näin sinut ensin kadun toiselta puolen, kun sinä olit tuon tytön kanssa."

"Oh, niin", myöns i Martin tyynesti. "Minä saato i häntä iltakouluun."

"No, etkö sinä ole iloinen nähdessäsi minut taas?" kysyi Ruth toisen äänettömyyden lopuksi.

"Olen kyllä!" virkkoi Martin kiireesti. "Mutta eikö ollut varomatonta, että sinä tulit tänne?"

"Minä hiivin sisään. Kukaan ei tiedä, että minä olen täällä. Minä tahdo i tavata sinua. Minä tul i sanomaan sinulle, että minä olen ollut hyvin hullu. Minä tul i, koska minä en voinut kauemmin olla tulematta, koska minun sydämeni vaati minua tulemaan, koska ... koska minä tahdo i tulla."

Hän nous i tuolista ja astui hänen luokseen. Hän asetti kätensä Martinin olkapäälle, hengitti hetkisen kiihkeästi ja vaipui sitten hänen syliinsä. Ja vapaalla, tyynellä tavallaan peläten, ettei loukkaisi, ja tietäen, että suurin häväistys naista kohtaan on työntää hänet luotansa silloin, kun hän vapaaehtoisesti antautuu, Martin kiers i kätensä hänen ympärilleen ja puristi häntä rintaansa vasten. Mutta ei ollut lämpöä tuossa syleilyssä, ei hyväilyä tuossa kosketuksessa. Ruth oli tullut hänen syliinsä, ja hän piti häntä — siinä kaikki. Ruth painautui lujemmin häneen ja sitten muuttaen asentoa kiers i käsivartensa hänen kaulaansa. Mutta noiden käsien hyväily ei kiihdyttänyt hänen vertaan, vaan pikemmin tuntui kiusalliselta ja vastenmieliseltä.

"Miksi sinä vapiset noin?" hän kysyi. "Onko täällä kylmä? Pyydäkö tulen takkaan?"

Hän teki liikkeen vapautuakseen, mutta Ruth painautui lujemmin häneen ankarasti väristen.

"Se on vain hermostumista", hän sanoi hampaat kalisten. "Se kyllä menee heti ohi. Kas niin! Minä voin jo paremmin."

Hitaasti hänen väristyksensä lakkasi. Martin piti häntä yhä sylissään, mutta ei ollut enää hämmentynyt. Hän ties i nyt, mitä varten Ruth oli tullut.

"Äiti tahtoi, että minun olisi pitänyt mennä naimisiin Charley Hapgoodin kanssa", hän selitti.

"Charley Hapgoodin, tuon veitikan, joka lakkaamatta puhuu tyhmyyksiä!" ihmetteli Martin. Sitten hän lisäsi: "Ja nyt, otaksun, sinun äitisi tahtoo, että menet naimisiin minun kanssani."

Hän ei esittänyt tätä kysymyksen muodossa. Hän totesi vain varman tosiasian, ja hänen silmäinsä edessä alkoivat tanssia numerosarjat hänen voitto-osuuksistaan.

"Hänellä ei ole mitään sitä vastaan, niin paljon minä tiedän", myönsi Ruth.

"Hän pitää siis minua hyväksyttävänä?"

Ruth nyökkäsi.

"Ja kuitenkin minä en ole rahtuistakaan hyväksyttävämpi nyt kuin silloin, kun hän purki kihlauksen", puheli Martin mietiskellen. "Minä en ole millään tavalla muuttunut. Minä olen sama Martin Eden, vaikka oikeastaan hieman pahempi — minä tupakoin nyt. Etkö sinä tunne sitä hengityksestäni?"

Vastauksen sijasta Ruth painoi sormensa hänen huulilleen, painoi kevyesti ja leikitellen odottaen suudelmia, kuten aina menneinä päivinä tällaisissa tilanteissa. Mutta Martinin huulilta ei tullut hyväilevää vastausta. Hän odotti, kunnes sormet otettiin pois, ja jatkoi sitten:

"Minä en ole muuttunut. Minulla ei ole paikkaa. Minä en etsi mitään paikkaa. Ja minä yhä uskon, että Herbert Spencer on suuri, jalo ihminen ja että tuomari Blount on kaikkien aasien kuningas. Minä söin päivällistä hänen kanssaan toissa iltana, niin tottahan minä sen tiedän."

"Mutta sinä et hyväksynyt isän kutsua", sanoi Ruth moittivasti.

"Tiedätkö sinäkin siitä? Kuka hänet lähetti? Sinun äitisi?"

Ruth pysyi vaiti.

"Hän se siis hänet lähetti. Minä ajattelin sitä. Ja nyt minä otaksun, että hän on lähettänyt sinut."

"Ei kukaan tiedä, että minä olen täällä", väitti Ruth. "Luuletko sinä, että minun äitini sallisi tätä?"

"Hän sallii kyllä sinun mennä naimisiin minun kanssani, se ainakin on varma."

Ruthilta pääsi vihlova huudahdus. "Oh, Martin, älä ole julma! Sinä et ole suudellut minua yhtään ainoata kertaa. Sinä olet yhtä kylmä kuin kivi. Ja ajattele, mitä minä olen uskaltanut tehdä!" Hän katseli väristen ympärilleen, vaikka ilme oli puoleksi utelias. "Ajattele, missä minä olen!"

"*Minä voisin kuolla sinun tähtesi! Minä voisin kuolla sinun tähtesi!*" Lizzien sanat soivat Martinin korvissa.

"Miksi sinä et uskaltanut sitä ennemmin?" hän kysyi terävästi. "Silloin kun minulla ei ollut paikkaa? Kun minä olin nääntymäisilläni nälkään? Kun minä olin juuri samanlainen kuin nytkin, ihmisenä ja taiteilijana sama Martin Eden? Sen kysymyksen minä olen lakkaamatta tehnyt itselleni monena päivänä — ei vain sinuun, vaan erikoisesti kaikkiin muihin nähden. Katsos, minä en ole muuttunut, vaikka minun äkkiä kohonnut arvoni pakottaa minua lakkaamatta vakuuttamaan itselleni tätä seikkaa. Minulla on sama liha ja luut, samat kymmenen sormea ja varvasta. Minä olen aivan sama. Minä en ole kehittänyt itsessäni uusia kykyjä enkä voimia. Minun aivoni ovat samat vanhat aivot. Minä en ole edes kirjallisella tai filosofisella alalla tehnyt mitään uutta tai mullistavaa. Henkilökohtaisesti minä olen aivan saman arvoinen kuin minä olin silloin, kun kukaan ei minusta huolinut, ja minua suunnattomasti hämmästyttää, miksi ne välittävät minusta nyt. Varmasti kukaan ei pidä minusta minun itseni vuoksi, sillä minä olen olemukseltani aivan sama kuin ennen, jolloin he eivät minusta pitäneet. Silloin heidän täytyy pitää minusta jonkin muun vuoksi, jonkin, joka on ulkopuolella minua, joka ei ole minä. Sanonko minä sinulle, mikä tuo jokin on? Se on se tunnustus, jota minä olen saanut, mutta se tunnustus ei ole minä. Se on syntynyt toisten aivoissa. Toiseksi se raha, mitä minä olen ansainnut ja yhä ansaitseen. Mutta rahahan ei ole minä itse. Se tulee pankeista ja Tomien, Dickien ja Harryjen taskuista. Ja se on juuri tuo raha ja kuuluisuus, joiden vuoksi sinä minut nyt tahtoisit ottaa."

"Sinä murrat minun sydämeni", nyyhkytti Ruth. "Sinä tiedät, että minä rakastan sinua, että minä olen täällä sen tähden, että minä rakastan sinua."

"Minä pelkään, ettet sinä ymmärrä, mihinkä minä pyrin", sanoi Martin ystävällisesti. "Minä tarkoitan, että jos sinä rakastat minua, mistä se johtuu, että sinä rakastat minua nyt niin paljon enemmän kuin silloin, kun sinun rakkautesi oli kyllin heikko kieltääksesi minut?"

"Unohda ja anna anteeksi!" huudahti Ruth kiihkeästi. "Minä rakastin sinua koko ajan — muista se!"

"Minä pelkään, että olen kuin viekas kauppias, joka tutkii tavaroitaan, minä punnitsen sinun rakkauttasi saadakseni selville, minkä arvoista se on."

Ruth vetäytyi pois hänen käsistään, istui suorana häntä vastapäätä ja katseli häntä pitkään ja tutkivasti. Hän oli sanomaisillaan jotakin, mutta sammalsi ja vaikeni.

"Katsos, minusta se näyttää tällaiselta", jatkoi Martin. "Kun minä olin juuri sama, mitä minä olen nyt, ei yksikään ainoa minun omasta luokastani näyttänyt välittävän minusta. Kun minun kirjani olivat kirjoitetut, ei ainoakaan niistä, jotka lukivat käsikirjoitukset, näyttänyt välittävän niistä. Päinvastoin, kun he saivat tietää, mitä minä olin kirjoittanut, he näyttivät välittävän minusta vähemmän kuin ennen. Kirjoittaessani sellaisista aiheista, heistä kai näytti, että minä olin tehnyt jonkinlaisen rikoksen tai vähintäänkin menetellyt niin, että se herätti halveksumista. 'Ota paikka', tolkutti jokainen."

Ruth teki liikkeen välttääkseen vastaan.

"Kyllä, kyllä", sanoi Martin, "sinä kyllä teit poikkeuksen — sinä kehotit minua ottamaan *toimen*. Kotoinen sana '*paikka*' yhtähyvin kuin kaikki se, mitä minä olin kirjoittanut, loukkasi sinua. Tämä puhe on raakaa. Mutta minä vakuutan sinulle, ettei ollut vähemmän raakaa minua kohtaan, kun jokainen, jonka minä tunsin, piti oikeutenaan komentaa minua kuin arvostelukyvytöntä olentoa. Mutta tullakseni asiaan. Minun kirjojeni ilmestyminen ja se tunnustus, jota tuo ilmestyminen tuotti, muutti myös sinun rakkautesi laadun. Martin Edeniä kaikkine lopetettuine toinensa sinä et huolinut mieheksesi. Sinun rakkautesi häneen ei ollut kyllin suuri voidaksesi mennä hänen kanssaan naimisiin. Mutta sinun rakkautesi on nyt kyllin vahva, enkä minä voi päästä tekemästä sitä johtopäätöstä, että sen voima on lisääntynyt kirjojeni ilmestymisestä ja saamastani julkisesta tunnustuksesta. Sinuun nähden minä en puhu voitto-osuiksistani, vaikka minä olen varma, että ne ovat saaneet aikaan muutoksen sinun isäsi ja äitisi mielessä. Tietysti tämä on kaikki minulle samantekevää. Mutta pahinta kaikesta on, että minä olen joutunut epäilemään rakkautta, pyhää rakkautta. Onko rakkaus niin kurja ja vähäpätöinen, että sen täytyy hankkia ravintoa kirjojen julkaisemisesta ja julkisesta maineesta? Siltä se näyttää. Minä olen istunut täällä ja miettinyt sitä, kunnes minun pääni on mennyt pyörälle."

"Rakas pääparka!" Ruth ojensi kätensä työntäen sormensa hyväilevästi hänen tukkaansa. "Älä anna sen enää milloinkaan mennä pyörälle. Alkakaamme nyt alusta. Minä rakastin sinua koko ajan. Minä tiedän, että minä olin heikko myöntyessäni äidin tahtoon. Minun ei olisi pitänyt tehdä niin. Minä olen kuitenkin kuullut sinun puhuvan niin usein helläsydämisestä lempeydestä, kun on arvosteltava ihmislasten erehdyksiä ja vikoja. Ulota tuo lempeys minuun asti. Minä menettelin väärin. Anna minulle anteeksi!"

"Oh, annanhan minä anteeksi!" vastasi Martin kärsimättömästi. "Helppo on antaa anteeksi, kun ei todella ole mitään anteeksi annettavaa. Ei mikään siinä, mitä sinä olet tehnyt, vaadi anteeksiantamista. Jokainen menettelee parhaan ymmärryksensä mukaan, ja enempiä ei kukaan voi. Yhtähyvin minä voisin pyytää sinulta anteeksi, etten minä ole ottanut paikkaa."

"Minä tarkoitin hyvää", väitti Ruth. "Sinä tiedät sen. Minä en olisi voinut rakastaa sinua ja olla tarkoittamatta hyvää."

"Totta, mutta sinä olisit tahtonut turmella minut hyvällä tarkoituksellasi. Kyllä, kyllä!" hän keskeytti hänen kiihkeät vastaväitösrityksensä. "Sinä olisit tehnyt lopun minun kirjoittamisestani ja minun elämäni tehtävästä. Realismi on minun luonteeni perusominaisuus, ja porvarillinen henki vihaa realismia. Poroporvarillinen yhteiskunta on heikko. Se pelkää elämää, ja kaikki sinun yrityksesi tarkoittivat saada minutkin pelkäämään elämää. Sinä tahdoit muovata minua. Sinä tahdoit pakottaa minut elämässä ahtaaseen komeroon, jossa kaikki elämänarvot olisivat olleet epätodellisia, valheellisia ja alhaisia." Hän tunsu Ruthin tuijottavan valmiina väittämään vastaan. "Alhaisuus — sydämen alhaisuus, niin väitän, on porvarillisen hienostuneisuuden ja sivistyksen pohjana. Kuten minä sanoin, sinä tahdoit muovata minua. Tahdoit minut tehdä oman luokkasi jäseneksi, jolla olisi sinun luokkaihanteesi, luokka-arvosi ja luokkaennakkoluulosi." Hän pudisti surumielisenä päätään. "Etkä sinä edes ymmärrä, mistä minä nyt puhun. Minun sanoillani ei ole sinulle sitä merkitystä, kuin minkä minä koetan niille antaa. Mitä minä sanon, on ainoastaan mielikuvituksen lentoa sinulle, mutta minulle se on elävintä todellisuutta. Enintäänkin sinua hiukan hämmästyttää ja huvittaa tämä raaka miehenalku, joka on kohonnut pohjasakasta pinnalle ja koettaa nyt esiintyä sinun luokkasi tuomarina ja kutsuu sitä alhaiseksi."

Ruth nojasi päätään väsyneesti hänen olkaansa vasten, ja hänen ruumiinsa värisi kiihtyvistä hermostuneisuudesta. Martin odotti hetkisen, että hän puhuisi, ja jatkoi sitten:

"Sinä tahdot nyt uudistaa meidän rakkautemme. Sinä tahdot, että me menisimme naimisiin. Sinä

tahdot minut. Mutta kuulehan — ellei minun kirjojani olisi julkaistu, minä siitä huolimattakin olisin ollut sama, mitä minä nyt olen. Ja sinä olisit pysynyt poissa minun luotani. Se johtuu kaikki noista kirotuista kirjoista — —"

"Älä kiroa", keskeytti Ruth.

Hänen ojennuksensa sai Martinin hätkähtämään. Hän purskahti viiltävään nauruun.

"Siinä se on", hän sanoi. "Tällaisenakin suurena hetkenä, jolloin sinun elämäsi onni näyttää olevan kysymyksessä, sinä pelkää elämää vanhalla tavallasi — pelkää elämää ja terveellistä kirousta."

Ruth hämmästyti hänen sanoistaan huomattessaan, kuinka lapsellinen hän oli ollut, mutta samalla hän tunsu, että Martin suurensi tuota lapsellisuutta, ja se loukkasi häntä. He istuivat kauan äänettöminä, Ruth miettien epätoivoissansa ja Martin muistellen sammunutta rakkauttaan. Hän tiesi nyt, ettei hän koskaan ollut häntä todella rakastanut. Hän oli rakastanut Ruthin ihannekuvaa, oman luovan voimansa eeteristä olentoa, rakkausrunonsa kirkasta, säteilevää henkeä. Porvarillista Ruthia porvarillisine virheineen ja porvarillisine, toivottomine elämäntapojensa hän ei ollut koskaan rakastanut.

Ruth alkoi äkkiä puhua.

"Tiedän, että paljon siitä, mitä olet puhunut, on totta. Minä olen pelännyt elämää. Minä en rakastanut sinua kyllin suuresti, mutta minä olen oppinut rakastamaan paremmin. Minä rakastan sinua sellaisena kuin sinä olet ja sellaisena kuin sinä olet ollut ja myös sellaisena, millaiseksi sinä ehkä — joskus tulet. Minä rakastan sinua kaiken sen vuoksi, mikä erottaa sinut siitä luokasta, jota sinä kutsut minun luokakseni, sinun uskosi vuoksi, jota minä en ymmärrä, mutta jota minä tiedän voivani oppia ymmärtämään. Minä olen pyhittävä itseni oppiakseni ymmärtämään niitä, ja myös sinun tupakanpolttosi ja sinun kiroilusi — nekin ovat osia sinusta, ja minä rakastan sinua myös niiden vuoksi. Minä voin yhä oppia. Viimeisen kymmenen minuutin kuluessa minä olen oppinut paljon. Se, että minä olen uskaltanut tulla tänne, on todistus siitä, mitä minä jo olen oppinut. Oh, Martin — —!"

Hän nyhkytti ja painautui häntä lähemmäksi.

Ensi kertaa Martinin kädet kiersivät hellästi ja sääliä hänen ympärilleen, ja Ruth tiesi sen tuntien onnen välähdyksen kirkastavan kasvojaan.

"Liian myöhään", sanoi Martin. Hän muisti Lizzien sanat. "Minä olen sairas mies — oh, en ruumiiltani! Sairas on minun sieluni, minun aivoni. Minulta näyttävät hävinneen kaikki arvot. Minä en välitä mistään. Jos sinä olisit käyttäytynyt tällä tavalla muutamaa kuukautta aikaisemmin, olisi kaikki ollut toisin. Nyt se on liian myöhäistä."

"Ei se ole liian myöhäistä", huudahti Ruth. "Minä näytän sinulle. Minä annan todistuksia sinulle, että minun rakkauteni on voimistunut, että se on suurempaa ja arvokkaampaa minulle kuin minun oma luokkani ja kaikki, mikä on minulle kalleinta. Kaikki mikä on kalleinta porvarilliselle käsitystavalle, minä hylkään halveksien. Minä en enää pelkää elämää. Minä jätän isäni ja äitini ja annan nimeni tulla pilkkasanaksi ystäväini huulilla. Minä tahdon tulla sinun luoksesi juuri nyt, vapaassa rakkaudessa, jos niin haluat, ja olen ylpeä ja iloinen saadessani olla luonasi. Jos minä olen pettänyt rakkauden, minä tahdon nyt rakkauteni vuoksi pettää kaiken, mikä pakotti minut tekemään tuon ensimmäisen petoksen."

Hän seiso i hänen edessään loistavin silmin.

"Minä odotan, Martin", hän kuiskasi — "odotan sinun hyväksymistäsi. Katso minuun!"

"Se on suurenmoista", ajatteli Martin katsellen häntä. "Ruth on saavuttanut sitä, mitä häneltä on kokonaan puuttunut. Kohonnut lopultakin todellisena naisena porvarillisen sovinnaisuuden raudankovien lakien yläpuolelle. Se oli suurenmoista, loistavaa ja ihastuttavaa." Ja kuitenkin, mikä häntä itseään vaivasi? Hän ei tuntenut olentonsa värähtävän eikä lämpenevän kaikesta tuosta. Se oli ihailtavaa ja suurenmoista vain ajatella. Hetkenä, jolloin hänen olisi pitänyt leimahtaa tuleen, hän kylmästi ihaili häntä. Hän ei sydämessään tuntenut liikutusta. Hän ei tuntenut kaihoavansa häntä. Ja taas hän muisti Lizzien sanat.

"Minä olen sairas, hyvin sairas", hän sanoi epätoivoisin ilmein. "Minä en tiennyt, ennen kuin nyt, kuinka sairas minä olen. Jotakin on kuollut minussa. Minä olen aina rakastanut elämää, enkä minä suinkaan luullut, että minä joskus saisin siitä kylläkseni. Elämä on täyttänyt minut niin, ettei minussa ole sijaa millekään toiveelle. Jos voisin toivoa jotakin, toivoisin minä nyt sinut omakseni. Sinä näet, miten sairas minä olen!"

Hän nojasi päätänsä taapäin ja sulki silmänsä; ja kuten itkevä lapsi unohtaa surunsa nähdessään

auringon säteitten leikkiä kyyneleisen silmäteränsä läpi, niin Martinkin unohti sairautensa, Ruthin läsnäolon, kaikki, katsellessaan sitä uhkeaa kasvullisuutta, jonka läpi aurinko valoi hohdettaan ja joka sai muodon ja säteili hänen luomiensa alla. Tuo vihreä lehvistö ei ollut tyyni ja rauhoittava. Auringon loisto oli liian kirkas ja pistävä. Se koski, kun hän siihen katseli, ja hän katseli kuitenkin — hän ei tiennyt, miksi.

Hän tuli omaksi itsekseen taas kuullessaan lukon salvan rasahtavan. Ruth oli siirtynyt ovelle.

"Miten minä pääsen ulos?" hän kysyi melkein itkien. "Minua pelottaa."

"Oh, suo minulle anteeksi!" huudahti Martin seisaalleen hypäten. "Minä en ole oma itseni, tiedäthän. Minä unohdin, että sinä olet täällä." Hän vei kätensä päähänsä. "Katsos, vika on täällä. Minä saatan sinut kotiin. Me kuljemme palvelijain käytävästä. Kukaan ei meitä näe. Laske alas harsosi, eikä sinun tarvitse mitään pelätä."

Ruth puristi lujasti hänen käsivarrestaansa heidän astuessaan alas huonosti valaistuja, kapeita portaita.

"Nyt minä kyllä pääsen yksin", sanoi Ruth heidän tultuaan katukäytävälle koettaen samalla vetää kättänsä pois hänen käsivarreltaan.

"Ei, ei; minä saatan sinut kotiin", vastasi Martin.

"Ei, älä tee sitä", väitti Ruth. "Se on tarpeetonta."

Uudestaan hän koetti vapauttaa kätensä. Martinin uteliaisuus hetkeksi heräsi. Nyt kun ei ollut mitään hätää, Ruth pelkäsi. Hän näytti melkein epätoivon vimmalla pyrkivän vapaaksi hänestä. Martin ei nähnyt siihen mitään syytä ja luuli sen johtuvan hermostumisesta. Siksi hän yhä piti hänen kättään ja asteli hänen sivullansa. Heidän päästyään puoli kadun väliä hän näki erään pitkätakkinen miehen pujahtavan erääseen porttikäytävään. Kulkiessaan ohi hän heitti sinne silmäyksen ja huolimatta ylöskäännetystä kauluksesta tunsu Ruthin veljen Normanin.

Kävellessään Ruth ja Martin juttelivat sangen vähän keskenään. Ruth oli mykistynyt, Martin turtunut. Kerran Martin virkahti, että hän aikoi taas lähteä Etelän merille, ja kerran Ruth puhui pyytäen anteeksi, että oli tullut hänen luokseen. Siinä kaikki. Ero ovella oli aivan sovinnainen. He puristivat kättä, sanoivat hyvää yötä, ja Martin nosti hattua. Kun ovi sulkeutui, hän sytytti sikarin ja lähti takaisin hotelliin. Kun hän tuli porttikäytävän kohdalle, jonne Norman oli pujahtanut, hän pysähtyi ja katsoi sinne hymyillen.

"Hän valehteli", hän sanoi ääneen. "Hän koetti uskotella minulle, että hän oli suuria uskaltanut, ja koko ajan hän kuitenkin tiesi, että veli, joka hänet oli tuonut, odotti häntä takaisin." Hän purskahti nauruun. "Oh, se poroporvari! Kun minä olin tyhjä, en minä ollut kelvollinen näyttäytymään hänen sisarensa seurassa. Kun minulla on pankkitili, hän itse tuo hänet minulle."

Kun hän kääntyi menemään, eräs kiertolainen kulki samaan suuntaan ja kerjäsi häneltä hänen selkäänsä takana.

"Kuulkaa, herra, voitteko antaa minulle viisikolmattaisen yösjää varten?" kuuluivat sanat.

Mutta eivät nuo sanat, vaan ääni sai Martinin käännähtämään. Seuraavana hetkenä hän oli tarttunut Joen käteen.

"Muistatkos, kun me erottiin Hot Springsissä!" sanoi toinen. "Minä sanoin, että me vielä tapaisimme. Minä tunsin sen luissani, ja tässä me nyt olemme."

"Sinä näytät hyvinvoivalta", sanoi Martin ihailen, "ja sinä olet lihonut."

"Olenpa tietenkin." Joen kasvot säteilivät. "Minä en koskaan tiennyt, mitä elämä oli, ennen kuin lähdin maailmalle. Minä olen kolmekymmentä naulaa raskaampi ja voin kerrassaan mainiosti. Silloin ennen muinoin minä sain lakkaamatta raataa kuin villitty. Kiertäminen huvittaa minua suunnattomasti."

"Mutta etsit kuitenkin itsellesi yösjää", pisti Martin nuhtelevasti, "ja yö on aika kylmä".

"Huh! Etsit yösjää?" Joe pisti kätensä taskuunsa ja veti sen ulos täynnä pientä rahaa. "Tämä kasvaa kuin villitty uutta vesää", hän kehaisi. "Sinä näytit vain niin hyvältä, ja siksi minä iskin sinuun kiinni." Martin nauroi ymmärtävästi.

"Sillähän sinä saat monta hutikkaa", hän huomautti. Joe pisti rahat takaisin taskuunsa.

"Se ei ole minulle mieleen", hän virkahti. "Ei se enää minulle maista, vaikkei minua siitä estä muu kuin oma haluttomuuteni. Minä en ole ollut juovuksissa kuin yhden ainoan kerran sen jälkeen kuin

erosimme, ja sekin sattui odottamatta, kun otin naukun tyhjään vatsaan. Kun minä raadoin kuin juhta, minä join myös kuin juhta. Kun minä elän kuin ihminen, minä juon kuin ihminen — tuikku silloin tällöin, kun mieli tekee, siinä kaikki."

Martin sopi hänen kanssaan, että he tapaisivat huomenna, ja meni sitten hotelliin. Hän pysähtyi toimistoon katselemaan laivojen aikatauluja. *Mariposa* lähtisi Tahitiin viiden päivän kuluttua.

"Soittakaa huomenna ja tilatkaa minulle ensi luokan hytti", hän sanoi kirjanpitäjälle. "Ei kannella, vaan alhaalla ylähangan puolella — ei, alahangan. Muistakaa — alahangan! Parasta on, että kirjoitatte sen muistiin."

Päästyään huoneeseensa hän painui vuoteeseen ja nukkui kuin viaton lapsi. Illan tapaukset eivät olleet tehneet häneen mitään vaikutusta. Hänen sisäinen elämänsä oli kuollut kaikille vaikutuksille. Se lämmön kuohahdus, jolla hän oli Joeta tervehtinyt, oli tyyntynyt. Hetkiseksi hänen mielensä oli saanut läikähtämään tämä entinen vaatteitten pesijä, mutta jo keskustellessa hänen kanssaan kaikki oli viilennyt. Ei merkinnyt hänelle yhtään mitään, että hän viiden päivän kuluessa matkustaisi Etelän merille. Niin hän sulki silmänsä ja nukkui säännöllisesti ja rauhallisesti heräämättä kahdeksan tuntia. Levottomuus ei vaivannut häntä. Hän ei muuttanut asentoa eikä uneksunut. Uni toi hänelle mukanaan unohduksen, ja joka aamu, kun hän heräsi, hän tunsu kaipausta, että se oli loppunut. Elämä kiusasi ja ikävystytti häntä, ja aika merkitsi tuskaa.

XXII LUKU

"Kuulepas, Joe", kuului Martinin tervehdys vanhalle työtoverille seuraavana aamuna, "muuan ranskalainen asuu kahdenkymmenennenkahdeksannen kadun varrella. Hän on hankkinut itsellensä rahaa ja aikoo muuttaa takaisin Ranskaan. Hänellä on sievä, hyvin järjestetty pieni höyrypesula. Siinä on aluksi sinulle, jos sinä tahdot pysähtyä yhteen paikkaan. Tässä, ota tämä, osta hiukan vaatteita ja tule tuon miehen toimistoon kello kymmenen. Katsele tarkkaan pesulaa kaikkine koneineen. Jos sinä pidät siitä ja se on hintansa arvoinen — kaksitoistatuhatta — niin sano se minulle, ja se on sinun. Lähde nyt. Minulla on työtä. Minä tapaan sinut myöhemmin."

"Katso nyt, Mart", sanoi toinen hitaasti kohoavalla harmilla. "Minä tulin tänne tänä aamuna tavatakseni sinua. Ymmärrätkö? En minä tullut tänne etsimään itselleni pesulaa. Minä tulin puhumaan vanhan ystävyysvuoksi, ja sinä osoitat minulle pesulaa. Minä sanon sinulle, mitä teemme — sinä itse otat tuon pesulan ja menet sen kanssa helvettiin!"

Hän oli juuri hyökkäämisillään ulos huoneesta, kun Martin tarttui hänen olkapäihinsä pyöräyttäen hänet ympäri.

"Kuule nyt, Joe", hän sanoi, "jos sinä käyttäydyt tuolla tavalla, minä isken sinua kuonoon. Ja vanhan ystävyysvuoksi minä isken niin, että tuntuu. Ymmärrätkö? — tahdotko, tahdotko?"

Joe iski kiinni ja koetti heittää hänet kumoon, ja kun se ei onnistunut, yritti vapautua toisen rautakourista. Pitäen lujasti otteestaan he pyörivät ympäri huonetta ja horjahtivat kumoon korituolin yli, joka rutisten meni kasaan. Joe oli nyt alla käsivarret levällään, ja Martin painoi polvensa hänen rintaansa vasten. Hän huohotti ja puuskutti, kun Martin vapautti hänet.

"Nyt me puhumme hetkisen", sanoi Martin. "Älä sinä yritä minun kanssani. Minä tahdon ennen kaikkea, että tämä pesulajuttu päättyy. Sitten sinä voit tulla takaisin ja me voimme jutella menneistä muistoista. Minä sanoin sinulle, että minulla on kiire. Katsopas tuota."

Palvelija toi juuri sisään aamupostin, suuren kasan kirjeitä ja aikakauskirjoja.

"Miten voin lukea nämä ja samalla jutella sinun kanssasi? Mene nyt ja järjestä se pesulajuttu, ja sitten me olemme yhdessä."

"Olkoon menneeksi", sanoi Joe hidastellen. "Luulin, että sinä heitit minut nurin, mutta taisin erehtyä. Mutta sinä et pärjää minulle nyrkkeilyssä. Minä olen siinä vankempi."

"Joskus otamme nyrkkeilyhansikkaat, niin saamme nähdä", sanoi Martin hymyillen.

"Varmasti, niin pian kuin minä olen saanut tuon pesulan toimimaan." Joe ojenteli käsiään. "Luuletko, ettei näillä yllä? Sinä tarvitset vain muutamia iskuja."

Martin päästi helpotuksen huokauksen, kun ovi sulkeutui pesulamiehen jälkeen. Hän alkoi karttaa ihmisten seuraa. Joka päivä hän huomasi yhä vaikeammaksi tulla toimeen ihmisten kanssa. Heidän läsnäolonsa häiritsi ja heidän keskusteluyrityksensä suututtivat häntä. He tekivät hänet levottomaksi, ja tuskin hän oli joutunut kosketuksiin heidän kanssaan, kun hän jo keksi kaikenlaisia tekosyitä päästäkseen heistä rauhaan.

Hän ei voinut lukea postia, vaan runsaan puolituntisen hän lojui tuolilla mitään tekemättä, jolloin epämääräiset, puolivalmiit ajatukset aika ajoin täyttivät hänen tajuntansa — tai oikeammin, pitkien väliaikojen jälkeen hänen sielunsa väreet muodostuivat epäselviksi kuviksi.

Hän kohottautui hiukan ja alkoi silmäillä postia. Oli tullut tusina kirjeitä, joissa pyydettiin hänen omakätistä nimikirjoitustaan — hän tunsu ne ulkonäöltä, oli ammattimaisia kerjuukirjeitä, petturien kirjeitä, kirjeitä hulluilta, jotka pyysivät apua keksiäkseen ikiliikkujan, eräältä mieheltä, joka väitti, että maan pinnan alla on ontto ilmakerros, tai joku maailman parantaja pyysi aineellista tukea voidaksensa ostaa yksinäisen saaren jostakin Kalifornian rannikolta perustaakseen sinne kommunistisen yhdyskunnan. Siinä oli kirjeitä naisilta, jotka etsivät hänen tuttavuuttaan, eikä hän voinut olla hymyilemättä eräälle, johon oli pistetty vuoden kuitti kirkonpenkin vuokrasta osoittamaan lähettäjän järkähtämätöntä uskoa ja kunnianarvoisuutta.

Toimittajat ja kustantajat lähettivät päivittäin hänelle kasoittain kirjeitä, edelliset rukoillen hänen käsikirjoituksiaan, jälkimmäiset hänen kirjojansa — hänen kurjia, häväistyjä käsikirjoituksiaan, joita olivat pitäneet pantissa niin monta kuukautta kaikki, mitä hän sai hengestään irti, voidaksensa toimittaa ne postiin uudelle kiertomatalle. Tuli odottamattomia shekkejä käsirahoina kustannusoikeudesta englantilaisilta kustantajilta ja käännösoikeuksista kaiken maailman kielille. Hänen Englannissa oleva asiamiehensä ilmoitti niistä ehdoista, joita Saksasta oli saatu kolmen hänen kirjansa kääntämisoikeudesta, ja selitti, että ruotsalaiset käännökset ovat eri asemassa, koska Ruotsi ei kuulu Bernin sopimukseen, vaikka käännökset ovat jo valmistuneet markkinoille. Sitten kyseltiin vielä lupaa kääntää hänen kirjojaan myöskin venäjäksi, joka maa niin ikään oli Bernin sopimuksen ulkopuolella.

Hän otti käteensä suuren kimpun sanomalehtileikkeitä, joita hänen toimistonsa oli hänelle lähettänyt, ja luki itsestään ja suunnattomasta maineestaan, joka kaikki tuntui järjettömältä. Kaikki hänen luomansa tuotteet oli heitetty yleisölle yhtenä ainoana suunnattomana ryöppynä. Siitä näyttikin riippuvan kaikki. Hän oli kerta yrityksellä täydellisesti vallannut yleisön, kuten Kipling oli tehnyt ollessaan jo kuolemaisillaan, ja roskaväki oli joukkosielun herättyä äkkiä alkanut lukea hänen teoksiaan. Martin muisti, miten tämä sama maailman roskajoukko — luettuaan Kiplingiä ja taputettuaan hänelle käsiään — kuitenkin lopultakaan ymmärtämättä häntä, oli äkkiä muutamia kuukausia myöhemmin hyökännyt hänen päälleen ja raadellut hänet kappaleiksi. Martin hymyili tuolle ajatukselle. Kuka oli hän, Martin Eden, ettei hän joutuisi samanlaisen kohtalon alaiseksi muutamaa kuukautta myöhemmin? No, hän ilvehtisi tuolle roskajoukolle. Hän olisi poissa Etelämerillä, rakentaisi turvelinnaansa, kauppaisi helmiä ja simpukoita, kiertelisi riuttoja soutuveneellä, pyydystäisi valaita ja hylkeitä, ampuisi villikauriita vuoristossa, jotka ympäröivät Taiohaen laaksoa.

Sinä hetkenä hänelle selvisi, kuinka rajattoman epätoivoinen hänen asemansa oli. Hän näki selvästi, että hän vaelsi Kuoleman varjojen laaksossa. Kaikki elämä hänessä heikentyi, riutui, ja hän liukui hitaasti kohti kuolemaa. Hän ajatteli, kuinka paljon hän nukkui ja kuinka paljon hänen teki mielensä nukkua. Ennen hän oli vihannut unta. Neljä tuntia unta kahdestakymmenestä neljästä oli tuntunut, että häneltä ryöstettiin neljä tuntia elämää. Silloin hän oli nurissut unesta! Nyt hän nurisi elämästä. Elämä ei ollut hyvä; sillä oli hänen suussa katkera sivumaku. Siinä oli hänen perikatonsa. Elämä, joka ei ponnistellut elämää saavuttaakseen, solui loppuaan kohden. Kuitenkin jonkinlainen itsesäilytysvaisto hänessä pyristeli vastaan, ja hän tiesi, että hänen täytyi päästä pois. Hän katsahti ympärilleen huoneessa ja ajatteli, että tavarain pakkaaminen oli vaivalloista. Ehkäpä oli parasta jättää se viime hetkeen. Sillä aikaa hän voisi hankkia varustuksia.

Hän pani hatun päähänsä ja asteli asekauppaan, jossa vietti koko aamupäivän ostaen valioaseen, ammuksia ja kalastustarpeita. Ehkä käyttäessä voisi tarvita muitakin varustuksia, mutta se hänelle selviäisi Tahitissa. Hän saisi Australiasta kuitenkin kaikkea, mitä tarvitsisi. Tämä ajatus tuntui tulevaisuudessa lisäävän huvia. Kaikki tekeminen oli epämieluisuutta, ja hän karttoi kaikkea vaivaa. Hän palasi hotelliinsa iloissaan, kun oli päässyt kaikesta ponnistuksesta, ja mielihyvin hän ajatteli, että hänen mukava tuolinsa odottaisi häntä, siksi häneltä pääsi sisäinen valitus, kun hän huoneeseensa astuessaan näki Joen tuossa mukavassa tuolissa.

Joe oli ihastunut pesulaan. Kaikki oli järjestetty, ja huomenna hän muuttuisi isännäksi. Martin loikoi vuoteellaan ja kuunteli suljetuin silmin toisen juttelua. Hänen ajatuksensa olivat kaukana — niin kaukana, että hän harvoin oli selvillä, että ollenkaan ajatteli. Vain ponnistaen voimiaan hänen onnistui yksikantaan vastata toisen jutteluun. Ja kuitenkin tuo oli Joe, josta hän aina oli pitänyt. Mutta Joe oli

liian kiintynyt elämään. Tuon elämänhalun liian äänekkäät ilmaukset kiduttivat Martinin väsynyttä, liian herkkää mieltä. Kun Joe huomautti hänelle, että he jonkun ajan kuluttua toteuttaisivat nyrkkeilyaikomuksensa, hän oli vähällä parahtaa.

"Muista, Joe, hoitaa pesulaa niiden periaatteitten mukaan, jotka sinä suunnittelit Shelley Hot Springsissä", hän sanoi. "Ei ylityötä. Ei yötyötä. Eikä lapsia mankelissa. Ja hyvät palkat."

Joe nyökkäsi ja veti esille muistikirjansa.

"Katsopas tänne. Minä kirjoitin nämä säännöt valmiiksi ennen aamiaista tänä aamuna. Mitäs ajattelet näistä?"

Hän luki ne ääneen, ja Martin hyväksyi samalla kiusaantuneena ajatellen, milloin Joe lähtisi tiehensä.

Hän heräsi vasta myöhään iltapäivällä. Hitaasti palasi elämän todellisuus hänen mieleensä. Hän katsahti ympärilleen huoneessa. Joe: oli ilmeisesti hiipinyt tiehensä, kun hän oli nukahtanut. Sepä oli Joelta hienotunteista, hän ajatteli. Sitten hän sulki silmänsä ja nukkui uudestaan.

Seuraavina päivinä Joella oli liian paljon puuhaa laittaessaan pesulaa kuntoon ehtiäkseen vaivata häntä; ja vasta lähdön edellisenä päivänä oli sanomalehdissä uutinen, että hän lähtisi matkalle Mariposassa. Eräänä päivänä, jolloin itsesäilytysvaisto voimakkaimpana kohotti päätään, hän meni lääkärin tutkittavaksi. Mitään vaivaa ei hänessä löydetty. Hänen sydämensä ja keuhkonsa julistettiin virheetömiksi. Jokainen elin, niin paljon kuin tohtori tiesi, oli terve ja toimi säännöllisesti.

"Teitä ei vaivaa mikään, herra Eden", hän selitti — "teissä ei ole pienintäkään vikaa. Te olette terveytenne kukoistuksessa. Minä suorastaan kadehdin teidän terveyttänne. Se on verraton. Katsokaapas rintaa! Siellä ja vatsassanne teillä on erinomaisen terveytenne salaisuus. Ruumiinrakenteenne puolesta te olette yksi tuhannesta — kymmenestä tuhannesta. Ellei mitään tapaturmaa satu, te voitte elää satavuotiaaksi."

Ja Martin tiesi, että Lizzien asiantuntemus oli ollut oikea. Ruumiillisesti hän oli terve. Hänen "ajatuskoneistonsa" oli mennyt piloille, eikä sitä voinut parantaa muuten kuin matkustamalla Etelämerille. Mutta nyt olikin tapahtunut muutos, sillä kun tuli aika lähteä, hänellä ei ollutkaan halua. Etelämeret eivät ihastuttaneet häntä enää enempää kuin porvarillinen sivistyselämäkään. Eron ajatus ei tuottanut minkäänlaista mielihyvää, mutta eron tuottama touhu tuntui väsyttävän hänen ruumistaan. Ehkä tuntuisi paremmalta, jos hän olisi jo laivassa ja matkalla.

Viimeisenä päivänä odotti ankarin koetus. Luettuaan lehdistä hänen lähdöstään Bernard Higginbotham, Gertrude ja koko perhe tulivat sanomaan jäähyväisiään, samoin Hermann von Schmidt ja Marian. Sitten oli asioita toimitettava, laskuja maksettava ja ikuinen reporterien joukko vastuksina. Hän sanoi pikaiset jäähyväiset Lizzie Connollylle iltakoulun ovella ja riensi matkaan. Hotellissa hän tapasi Joen, jolla oli ollut liian paljon hommaa pesulassaan voidaksensa tulla aikaisemmin. Se oli viimeinen ponnistus, ja Martin piteli tuolinsa käsinojista ja kuunteli ja jutteli hänelle puolisen tuntia.

"Sinä käsität, Joe", hän sanoi, "ettet sinä ole sidottu tuohon pesulaan. Siinä ei ole mitään kahleita. Sinä saat myydä sen milloin haluat ja käyttää rahat. Heti, kun väsyt ja mielesi alkaa tehdä matkalle, anna sen mennä. Menettele siten kuin luulet tulevasi onnellisemmaksi."

Joe pudisti päätänsä.

"Ei enää mitään matkoja minulle, kiitoksia vain. Kiertäminen on kyllä hyvä, lukuunottamatta erästä seikkaa — tyttöjä. En voi sitä auttaa, että olen naisten mies. En voi tulla toimeen ilman heitä, mutta kierrellessä on tultava toimeen ilman. Minä olen ollut tansseissa ja seuroissa ja kuullut naisten naurua ja nähnyt heidän valkeita vaatteitaan ja hymyileviä kasvojaan — ah! Minä sanon sinulle, sellaisina hetkinä minä olin suorastaan helvetissä, kun kaikki on ollut niin kaukaista minulle. Rakastan tanssia ja juhlia ja kulkua kuutamossa ja muuta sellaista aivan liiaksi. Sopivin on minulle pesula, ja komeat dollarit minä pistän taskuuni. Minä olen nähnyt jo tytön, juuri eilen illalla, ja minusta nyt jo tuntuu, että minä sangen pian menen hänen kanssaan naimisiin. Olen vihellellyt koko päivän sitä ajatellessani. Hän on oikea kaunotar, ja hänen silmänsä ovat suloisemmat ja äänensä lempeämpi kuin mitä olen ikinä nähnyt ja kuullut. Minä olen hänelle luotu, muista minun sanoneeni. Sano, mikset sinä mene naimisiin, vaikka sulia on rahaa kuin roskaa? Sinä voisit saada hienoimman tytön koko maassa."

Martin pudisti päätään ja hymyili, mutta syvimmissä sydämessään hän ihmetteli, miksi kukaan mies koskaan tahtoi mennä naimisiin. Se näytti hänestä aivan hullulta ja käsittämättömältä.

Mariposan kannelta hän näki juuri laivan irtautuessa Lizzie Connollyn piiloittelevan väkijoukon selän takana. "Ota hänet mukaasi", iski mieleen ajatus. "Helppoa on olla ystävällinen. Hän tulee äärettömän onnelliseksi." Hetkisen se kiihotti kuin kiusaus, mutta seuraavassa hetkessä se muuttui kauhuksi.

Silmittömästi hän säikähti tuota ajatusta. Hänen väsynyt sielunsa huusi vastaan. Melkein tuskasta huutaen hän siirtyi pois kaiteen luota ja mutisi: "Mies, sinä olet liian sairas, sinä olet liian sairas!"

Hän pakeni hyttiinsä, jossa piileskeli, kunnes laiva oli päässyt avomerelle. Ruokasalissa päivällisellä hän huomasi, että hänelle oli varattu kunniapaikka kapteenin oikealla puolella, eikä kestänyt kauan, ennen kuin hänelle selvisi, että hän oli matkustajista suurin ja huomatuin. Mutta missään laivassa ei ole koskaan matkustanut ketään suurmiestä, joka olisi tuntenut suurempaa tyytymättömyyttä koko olemuksessaan. Iltapäivän hän vietti suljetuin silmin kannella tuolissa, melkein aina nukkuen, ja illalla hän meni aikaisin vuoteeseen.

Toisena päivänä toinnuttuaan meritaudista ilmestyi koko matkustajaan joukko kannelle, ja kuta enemmän hän heitä katseli, sitä vähemmän hän heistä piti. Mutta samalla hän tiesi tekevänsä heille vääryyttä. He olivat hyviä ja ystävällisiä ihmisiä, hän pakotti itsensä tunnustamaan, mutta tunnustuksensa hetkenä hän teki rajoituksensa — hyviä ja ystävällisiä, kuten kaikki ylempäin luokkain edustajat, joiden sielu oli ahtaalle rajoitettu ja henkinen elämä köyhä ja tyhjä, kuten kaikkien heidän vertaistensa. He ikävystyttivät hänet kuoliaaksi puhuessaan hänelle, sillä heidän pinnallinen ajatusmaailmansa oli niin täynnä tyhjyyttä. Samalla nuorten suuriääninen ilo ja liiallinen tarmo sai hänet kauhun valtaan. He eivät koskaan pysyneet hiljaa, heittivät herkeämättä renkaita ja kiekkoa, kiertelivät herrastellen ympäri tai hyökkäsivät kaiteelle huutaen ja kirkuen katsomaan pyöriäisten hyppyjä tai lentokalojen kaarteluja.

Hän nukkui paljon. Aamiaisen jälkeen hän etsi tuolinsa, kädessään aikakauskirja, jonka loppuun hän ei koskaan päässyt. Painetut sivut väsyttivät häntä. Häntä hämmästytti, että ihmisillä oli niin paljon kirjoittamista, ja hämmästyessään hän nukahti tuoliinsa. Kun vaskikello herätti hänet lounaalle, häntä harmitti, että täytyi sen verran piristää itseään. Valveillaolemisessa ei ollut mitään, mikä saattoi tyydyttää.

Kerran hän oikein koetti herätä unitaudistaan ja meni kokkaan seurustellakseen merimiesten kanssa. Mutta merimiespolvi näytti kokonaan muuttuneen sen jälkeen kun hän oli elellyt keulakannen alla. Hän ei voinut keksiä sukulaisuutta näissä tyhmännäköisissä, eläimellisissä olennoissa härkämäisine järkineen. Hän joutui epätoivoon. Ylhäällä ei kukaan välittänyt Martin Edenistä hänen itsensä vuoksi, eikä hän voinut palata enää niiden luo, jotka ennen olivat välittäneet. Hän ei välittänyt heistä. Hän ei voinut sietää heitä paremmin kuin tyhmiä ensiluokan matkustajia tai reipasta nuorta väkeä.

Elämä oli hänelle kuin voimakas, valkea valo, joka kiusaa sairaan väsyneitä silmiä. Jokaisena selvän tajunnan hetkenä elämä loisti ja välkehti hänelle joka puolelta. Se kidutti — kidutti sietämättömästi. Ensi kertaa elämässään Martin matkusti ensimmäisessä luokassa. Ollessaan laivoissa merellä hän oli aina asunut kokassa, välikannella tai pimeissä syvyyksissä, joissa hiiliä säilytetään. Niihin aikoihin kiivetessään ahtaita rautaportaita, joissa joka hetki oli niskansa taittaa, hän oli usein nähnyt vilahdukselta matkustajia, jotka viileissä, vaaleissa pukimissaan eivät tehneet mitään muuta kuin huvittivat itseään koettaen pingoitetuilla varjostimilla suojautua tuulelta ja päivänväliteiltä, jolloin lakkaamatta varpaillaan olevat palvelijat täyttivät heidän pienimmätkin toiveensa ja vihjauksensa, eikä hänestä tuo valtakunta, jossa he liikkuvat, voinut olla mikään muu kuin paratiisi. Mutta tässä hän nyt oli, suurin matkustaja koko laivalla, koko tämän ihanuuden keskellä ja istui kapteenin oikealla puolen ja kuitenkin turhaan ja kaihoten kyseli, eikö hänen kadottamansa paratiisi sittenkin ollut tuolla kokkakannen alla tai hiilisäiliöissä. Hän ei ollut löytänyt uutta, eikä hän enää voinut löytää vanhaakaan.

Hän koetti virkistää mieltänsä ja keksiä jotakin, joka häntä huvittaisi. Hän lyöttäytyi upseerien seuraan, mutta iloitsi päästessänsä heistä eroon. Hän keskusteli neljännen perämiehen kanssa, joka oli aatteellinen mies ja alkoi heti kääntää häntä sosialismiin pistäen lopuksi hänen käteensä tukun lentolehtisiä ja kiihotuskirjallisuutta. Hän kuunteli, kun mies selitteli orjanoppiaan, ja hän mietti väsyneesti omaa nietzscheläistä elämänfilosofiaansa. Mutta mitä arvoa sillä kaikella itse asiassa oli? Hän muisti erään Nietzschen hullun lausunnon, jolloin tämä hullu mies oli epäillyt totuutta. Ja kuka voi sanoa? Ehkäpä Nietzsche oli ollut oikeassa. Ehkäpä ei missään ollut mitään totuutta, ei totuutta totuudessa — ei olemassakaan mitään totuutta. Mutta hänen ajatuksensa väsyi pian, ja hän oli tyytyväinen saadessaan laahustaa tuoliinsa ja uinahtaa.

Niin onneton kuin hän laivassa olikin, tuli vielä lisäksi uusi onnettomuuden aihe. Entäs sitten, kun laiva saapuu Tahitiin? Hänen täytyisi mennä maihin. Hänen olisi pakko huolehtia matkatavaroistaan, saada paikka jossain kuunarissa, joka lähtee Marquesasiin, ja toimittaa tuhat muuta tehtävää, joita oli inhottavaa ajatella. Kun hän joskus kuin salaa sukelsi selvään ajatukseen, hän huomasi, millainen hirvittävä vaara häntä uhkasi. Tosiasia oli, että hän häilyi Kuoleman varjojen laaksossa, ja vaara oli siinä, ettei hän yhtään pelännyt. Jos hän olisi pelännyt, olisi hän alkanut taas matkansa elämää kohden. Kun hän ei pelännyt, hän ajalehti yhä syvemmälle haamujen valtakuntaan. Vanhat tutut elämän ilmiöt eivät häntä ihastuttaneet. Mariposa oli nyt pasaatituulten vyöhykkeessä, ja tuulten vihellys ja kohahtelu hänen ympärillään ärsytti häntä. Hän siirsi tuolinsa tyyneen vapautuakseen tämän entisten päivain ja

öiden iloisen ystävän syleilyltä.

Sinä päivänä, jolloin laiva ehti tyyniin seutuihin, Martin oli onnettomampi kuin koskaan ennen. Hän ei voinut enää nukkua. Uni oli hänet kyllästännyt, ja väkisinikin hänen täytyi nyt pysyä valveilla ja kestää elämän huikaisevaa valoa. Hän kierteli levoton ympäri. Ilma oli iljettävän kostea ja raskas, eivätkä sadekuurotkaan sitä puhdistaneet. Elämän tuska jomotti sietämättömästi. Hän käveli ympäri kannella, kunnes sekin kiusasi, ja hän istui tuolille, josta taas pakotti itsensä liikkeelle. Ponnistaen hän viimein pääsi aikakauskirjansa loppuun ja lamasi laivan kirjastosta useita runoteoksia. Mutta ne eivät vanginneet häntä.

Hän viipyi myöhään kannella päivällisen jälkeen, mutta se ei häntä auttanut, sillä kun hän meni alas, ei hän kuitenkaan voinut nukkua. Kaiken lievityksen oli elämä kieltänyt häneltä. Se oli liikaa. Hän koetti lukea. Yksi näistä teoksista oli Swinburnen. Hän loikoi vuoteellaan selailen lehtiä, kunnes äkkiä huomasi lukevansa mielenkiinnolla. Hän lopetti säkeistön, koetti lukea edelleen, mutta palasi uudestaan siihen. Hän laski kirjan alaspäin auki rinnalleen ja alkoi miettiä. Siinä se oli — nyt se selvisi! Ihme, ettei se ennen ollut johtunut mieleen! Tämä oli kaiken tarkoitus; hän oli ajelehtinut tällä tavalla kaiken aikaa, ja nyt Swinburne näytti hänelle onnellisen tien vapauteen. Hän kaipasi lepoa, ja täällä lepo odotti häntä. Hän katseli ikkuna-aukkoa. Kyllä, se oli kyllin suuri. Ensimmäisen kerran hän pitkiin aikoihin tunsu itsensä onnelliseksi. Vihdoinkin hän oli keksinyt parannuskeinon sairautelleen. Hän otti kirjan käteensä ja luki säkeistön hitaasti ääneen:

"Kun liiat elontoiveet ja pelon jättää saan, ma jumalia kiitän unohtain riemut maan. Niin loppuu kaikki kerta, ei kuollut nousta voi. Käy virta kohti merta, se levon sille soi."

Hän katsahti uudestaan avoimeen ikkunaan. Swinburne oli vihdoinkin antanut hänelle avaimen. Elämä oli paha — tai oikeammin se oli tullut pahaksi, sietämättömäksi. "Ei kuollut nousta voi". Tuo säe herätti hänen sielussaan syvän kiittollisuuden tunteen. Se oli elämän kaikkeuden suurin hyvä työ. Kun elämä muuttui tuskaiseksi kyllästymiseksi, oli kuolema valmis hyväillen häivyttämään sen ikuisiksi uneksi. Mutta mitä hän odotti? Oli aika lähteä.

Hän nousi ja pisti päänsä ulos avoimesta aukosta ja katseli alas maidonvalkeaan kuohuun. Mariposa oli syvään lastattu, ja riippuen käsistensä hänen jalkansa ulottuisivat veteen. Hän saattaisi pulskahtaa äänettömästi. Kukaan ei kuulisi. Kuohut pirskuivat hänen kasvoihinsa ja kostuttivat niitä hyväillen. Suola maistui hänen huulillaan, ja se maistui suloiselta. Hän mietti, pitäisikö hänen kirjoittaa joutsenlaulunsa, mutta häivytti nauruun tuon ajatuksen. Ei ollut aikaa. Hän halusi liian kiihkeästi päästä.

Sammutettuaan valon hytistä, ettei se kavaltaisi häntä, hän työntyi jalat edellä ulos aukosta. Hänen olkapäänsä tarttuivat kiinni, ja hän pakottautui takaisin hivuttaaksensa toisen käden sivullansa ulos. Laivan keinunta auttoi häntä, ja hän oli ulkona käsistään riippuen. Kun hänen jalkansa koskettivat veteen, hän päästi irti. Hän oli veden maidonvalkeassa kuohussa. Mariposan kylki kulki hänen ohitsensa kuin musta seinä, jossa siellä täällä oli valoaukkoja. Sen vauhti varmaankin oli suurimmillaan. Melkein ennen kuin hän tiesi, hän oli jo perän kohdalla, uiden rauhallisesti vaahtoisissa mainingeissa. Pyöriäinen keksi hänen valkoisen ruumiinsa, ja hän nauroi ääneen. Jokin oli siepannut siitä palan, ja kirvely muistutti hänelle, miksi hän oli siellä. Nämä viimeiset puuhut olivat saaneet hänet unohtamaan sen. Mariposan valot tuikkivat etäältä yhä himmeämpinä, ja siellä hän yhä uiskenteli kaikessa rauhassa, aivan kuin hänen tarkoituksensa olisi ollut uida tuhannen mailin päässä olevaan rantaan.

Siinä ilmeni koneellinen elämisen vaisto. Hän lakkasi uimasta, mutta sinä hetkenä, jolloin hän tunsu veden nousevan suunsa yläpuolelle, kädet syöksyivät voimakkaasti ulos kohottaen häntä ylös. Elämänhalu, hän ajatteli, ja tuota ajatusta seurasi ivallinen hymy. No niin, hänellä oli halu — kyllin voimakas tahto, että hän viimeisenä yrityksenään hävittäisi itsensä ja lakkaisi olemasta.

Hän kääntyi lepäämään selällään keinuvalla pinnalla. Hän katseli hiljaisiin tähtiin tyhjentäen samalla ilman keuhkoistaan. Nopealla, voimakkaalla käsien ja jalkojen liikkeellä hän kohotti olkapäänsä ja puolen rintaansa veden yläpuolelle. Sen tarkoitus oli antaa painunnalle vauhtia. Sitten hän jättäytyi menemään ja painui liikkumattomana kuin valkoinen kuvapatsas mereen. Hän veti keuhkoihinsa vettä syvään ja harkitusti aivan kuin ihminen tahtoessaan tulla nukutetuksi. Kun häntä tukehdutti, alkoivat hänen kätensä ja jalkansa vaistomaisesti toimia ja toivat hänet uudestaan pinnalle tähtien kirkkaaseen valoon.

Tahto elää, hän ajatteli halveksien, koettaen turhaan olla hengittämättä ilmaa särkyviin keuhkoihinsa. No, hänen tuli koettaa uudestaan. Hän veti ilmaa keuhkoihinsa — täytti ne hyvin täyteen. Tämä varasto veisi hänet kauas alas. Hän käännähti lähtien uimaan alas pää edellä, uiden kaikin voimin ja ponnistaen koko tahdollaan. Syvemmäksi ja syvemmäksi hän painui. Hänen silmänsä olivat auki, ja hän katseli aavemaisia, fosforinhohtoisia valonvälkkeitä hyökkäilevien merieläinten silmistä. Uudessaan hän toivoi, etteivät ne hyökkäisi kiinni, sillä silloin voisi hänen tahtonsa voima lannistua. Eivätkä ne hyökänneet, ja

hänellä oli aikaa tuntea kiitollisuutta tästä elämän viimeisestä suosionosoituksesta.

Alas, alas hän ui, kunnes hänen kätensä ja jalkansa olivat niin väsyneet, että hän tuskin jaksoi niitä liikuttaa. Hän tiesi, että hän oli syvällä. Puristus hänen rumpukalvoissaan oli tuskallinen, ja hänen päässään suhisi. Hänen kestävyytensä alkoi lannistua, mutta hän pakotti kätensä ja jalkansa kuljettamaan häntä yhä syvemmälle, kunnes hänen tahtonsa hervahtui ja ilma syöksähti ulos hänen keuhkoistaan hillittömänä purskahduksena. Poreet hyväilivät kuin pienet palloset hänen kasvojaan ja silmiään lähtiessään pakomatulle pinnalle. Sitten tuli tuska ja kuristus. Tämä tuska ei ole kuolemaa, oli ajatus, joka väreili hänen sammuvan tajuntansa läpi. Kuolema ei tuo tuskaa. Tämä on elämä, elämän pistos, tämä kauhea, tukehduttava tunne, se oli viimeinen isku, jonka elämä voi hänelle antaa.

Hänen itsepintaiset kätensä ja jalkansa alkoivat lyödä ja sätkähdellä kouristuksentapaisesti ja heikosti. Mutta hän oli pettänyt sekä ne että sen tahdon, joka halusi elää ja pani ne sätkimään. Hän oli päässyt liian syvälle. Ne eivät enää ikinä voisi viedä häntä pinnalle. Hän oli suloisesti kelluvinaan unikuvien meressä. Värit ja loisto ympäröivät häntä, valelivat häntä ja tunkeutuivat hänen lävitseen. Mitä tämä oli? Se tuntui hänestä majakalta, mutta se oli hänen aivojensa sisäpuolella — tämä leimuava, säteilevä, valkoinen valo. Se hulmahteli nopeammin ja nopeammin. Kuului pitkä jymisevä ääni, ja hänestä tuntui, että hän oli kaatumaisillaan maahan pitkien, loputtoman pitkien portaitten juurella. Ja jossain sen alapäässä hän vaipui pimeyteen. Niin paljon hän tiesi. Hän oli vaipunut pimeyteen. Ja sinä hetkenä, jona hän sen tiesi, hän lakkasi tietämästä.

*** END OF THE PROJECT GUTENBERG EBOOK MARTIN EDEN: ROMAANI ***

Updated editions will replace the previous one—the old editions will be renamed.

Creating the works from print editions not protected by U.S. copyright law means that no one owns a United States copyright in these works, so the Foundation (and you!) can copy and distribute it in the United States without permission and without paying copyright royalties. Special rules, set forth in the General Terms of Use part of this license, apply to copying and distributing Project Gutenberg™ electronic works to protect the PROJECT GUTENBERG™ concept and trademark. Project Gutenberg is a registered trademark, and may not be used if you charge for an eBook, except by following the terms of the trademark license, including paying royalties for use of the Project Gutenberg trademark. If you do not charge anything for copies of this eBook, complying with the trademark license is very easy. You may use this eBook for nearly any purpose such as creation of derivative works, reports, performances and research. Project Gutenberg eBooks may be modified and printed and given away—you may do practically ANYTHING in the United States with eBooks not protected by U.S. copyright law. Redistribution is subject to the trademark license, especially commercial redistribution.

START: FULL LICENSE
THE FULL PROJECT GUTENBERG LICENSE
PLEASE READ THIS BEFORE YOU DISTRIBUTE OR USE THIS WORK

To protect the Project Gutenberg™ mission of promoting the free distribution of electronic works, by using or distributing this work (or any other work associated in any way with the phrase “Project Gutenberg”), you agree to comply with all the terms of the Full Project Gutenberg™ License available with this file or online at www.gutenberg.org/license.

Section 1. General Terms of Use and Redistributing Project Gutenberg™ electronic works

1.A. By reading or using any part of this Project Gutenberg™ electronic work, you indicate that you have read, understand, agree to and accept all the terms of this license and intellectual property (trademark/copyright) agreement. If you do not agree to abide by all the terms of this agreement, you must cease using and return or destroy all copies of Project Gutenberg™ electronic works in your possession. If you paid a fee for obtaining a copy of or access to a Project Gutenberg™ electronic work and you do not agree to be bound by the terms of this agreement, you may obtain a refund from the person or entity to whom you paid the fee as set forth in paragraph 1.E.8.

1.B. “Project Gutenberg” is a registered trademark. It may only be used on or associated in any way with an electronic work by people who agree to be bound by the terms of this agreement. There are a few things that you can do with most Project Gutenberg™ electronic works even without complying with the full terms of this agreement. See paragraph 1.C below. There are a lot of things you can do with Project Gutenberg™ electronic works if you follow the terms of this agreement and help preserve free future access to Project Gutenberg™ electronic works. See paragraph 1.E below.

1.C. The Project Gutenberg Literary Archive Foundation (“the Foundation” or PGLAF), owns a compilation copyright in the collection of Project Gutenberg™ electronic works. Nearly all the individual works in the collection are in the public domain in the United States. If an individual work is unprotected by copyright law in the United States and you are located in the United States,

we do not claim a right to prevent you from copying, distributing, performing, displaying or creating derivative works based on the work as long as all references to Project Gutenberg are removed. Of course, we hope that you will support the Project Gutenberg™ mission of promoting free access to electronic works by freely sharing Project Gutenberg™ works in compliance with the terms of this agreement for keeping the Project Gutenberg™ name associated with the work. You can easily comply with the terms of this agreement by keeping this work in the same format with its attached full Project Gutenberg™ License when you share it without charge with others.

1.D. The copyright laws of the place where you are located also govern what you can do with this work. Copyright laws in most countries are in a constant state of change. If you are outside the United States, check the laws of your country in addition to the terms of this agreement before downloading, copying, displaying, performing, distributing or creating derivative works based on this work or any other Project Gutenberg™ work. The Foundation makes no representations concerning the copyright status of any work in any country other than the United States.

1.E. Unless you have removed all references to Project Gutenberg:

1.E.1. The following sentence, with active links to, or other immediate access to, the full Project Gutenberg™ License must appear prominently whenever any copy of a Project Gutenberg™ work (any work on which the phrase “Project Gutenberg” appears, or with which the phrase “Project Gutenberg” is associated) is accessed, displayed, performed, viewed, copied or distributed:

This eBook is for the use of anyone anywhere in the United States and most other parts of the world at no cost and with almost no restrictions whatsoever. You may copy it, give it away or re-use it under the terms of the Project Gutenberg License included with this eBook or online at www.gutenberg.org. If you are not located in the United States, you will have to check the laws of the country where you are located before using this eBook.

1.E.2. If an individual Project Gutenberg™ electronic work is derived from texts not protected by U.S. copyright law (does not contain a notice indicating that it is posted with permission of the copyright holder), the work can be copied and distributed to anyone in the United States without paying any fees or charges. If you are redistributing or providing access to a work with the phrase “Project Gutenberg” associated with or appearing on the work, you must comply either with the requirements of paragraphs 1.E.1 through 1.E.7 or obtain permission for the use of the work and the Project Gutenberg™ trademark as set forth in paragraphs 1.E.8 or 1.E.9.

1.E.3. If an individual Project Gutenberg™ electronic work is posted with the permission of the copyright holder, your use and distribution must comply with both paragraphs 1.E.1 through 1.E.7 and any additional terms imposed by the copyright holder. Additional terms will be linked to the Project Gutenberg™ License for all works posted with the permission of the copyright holder found at the beginning of this work.

1.E.4. Do not unlink or detach or remove the full Project Gutenberg™ License terms from this work, or any files containing a part of this work or any other work associated with Project Gutenberg™.

1.E.5. Do not copy, display, perform, distribute or redistribute this electronic work, or any part of this electronic work, without prominently displaying the sentence set forth in paragraph 1.E.1 with active links or immediate access to the full terms of the Project Gutenberg™ License.

1.E.6. You may convert to and distribute this work in any binary, compressed, marked up, nonproprietary or proprietary form, including any word processing or hypertext form. However, if you provide access to or distribute copies of a Project Gutenberg™ work in a format other than “Plain Vanilla ASCII” or other format used in the official version posted on the official Project Gutenberg™ website (www.gutenberg.org), you must, at no additional cost, fee or expense to the user, provide a copy, a means of exporting a copy, or a means of obtaining a copy upon request, of the work in its original “Plain Vanilla ASCII” or other form. Any alternate format must include the full Project Gutenberg™ License as specified in paragraph 1.E.1.

1.E.7. Do not charge a fee for access to, viewing, displaying, performing, copying or distributing any Project Gutenberg™ works unless you comply with paragraph 1.E.8 or 1.E.9.

1.E.8. You may charge a reasonable fee for copies of or providing access to or distributing Project Gutenberg™ electronic works provided that:

- You pay a royalty fee of 20% of the gross profits you derive from the use of Project Gutenberg™ works calculated using the method you already use to calculate your applicable taxes. The fee is owed to the owner of the Project Gutenberg™ trademark, but he has agreed to donate royalties under this paragraph to the Project Gutenberg Literary Archive Foundation. Royalty payments must be paid within 60 days following each date on which you prepare (or are legally required to prepare) your periodic tax returns. Royalty payments should be clearly marked as such and sent to the Project Gutenberg Literary Archive Foundation at the address specified in Section 4, “Information about donations to the Project Gutenberg Literary Archive Foundation.”
- You provide a full refund of any money paid by a user who notifies you in writing (or by e-mail) within 30 days of receipt that s/he does not agree to the terms of the full Project Gutenberg™ License. You must require such a user to return or destroy all copies of the works possessed in a physical medium and discontinue all use of and all access to other copies of Project Gutenberg™

works.

- You provide, in accordance with paragraph 1.F.3, a full refund of any money paid for a work or a replacement copy, if a defect in the electronic work is discovered and reported to you within 90 days of receipt of the work.
- You comply with all other terms of this agreement for free distribution of Project Gutenberg™ works.

1.E.9. If you wish to charge a fee or distribute a Project Gutenberg™ electronic work or group of works on different terms than are set forth in this agreement, you must obtain permission in writing from the Project Gutenberg Literary Archive Foundation, the manager of the Project Gutenberg™ trademark. Contact the Foundation as set forth in Section 3 below.

1.F.

1.F.1. Project Gutenberg volunteers and employees expend considerable effort to identify, do copyright research on, transcribe and proofread works not protected by U.S. copyright law in creating the Project Gutenberg™ collection. Despite these efforts, Project Gutenberg™ electronic works, and the medium on which they may be stored, may contain “Defects,” such as, but not limited to, incomplete, inaccurate or corrupt data, transcription errors, a copyright or other intellectual property infringement, a defective or damaged disk or other medium, a computer virus, or computer codes that damage or cannot be read by your equipment.

1.F.2. LIMITED WARRANTY, DISCLAIMER OF DAMAGES - Except for the “Right of Replacement or Refund” described in paragraph 1.F.3, the Project Gutenberg Literary Archive Foundation, the owner of the Project Gutenberg™ trademark, and any other party distributing a Project Gutenberg™ electronic work under this agreement, disclaim all liability to you for damages, costs and expenses, including legal fees. YOU AGREE THAT YOU HAVE NO REMEDIES FOR NEGLIGENCE, STRICT LIABILITY, BREACH OF WARRANTY OR BREACH OF CONTRACT EXCEPT THOSE PROVIDED IN PARAGRAPH 1.F.3. YOU AGREE THAT THE FOUNDATION, THE TRADEMARK OWNER, AND ANY DISTRIBUTOR UNDER THIS AGREEMENT WILL NOT BE LIABLE TO YOU FOR ACTUAL, DIRECT, INDIRECT, CONSEQUENTIAL, PUNITIVE OR INCIDENTAL DAMAGES EVEN IF YOU GIVE NOTICE OF THE POSSIBILITY OF SUCH DAMAGE.

1.F.3. LIMITED RIGHT OF REPLACEMENT OR REFUND - If you discover a defect in this electronic work within 90 days of receiving it, you can receive a refund of the money (if any) you paid for it by sending a written explanation to the person you received the work from. If you received the work on a physical medium, you must return the medium with your written explanation. The person or entity that provided you with the defective work may elect to provide a replacement copy in lieu of a refund. If you received the work electronically, the person or entity providing it to you may choose to give you a second opportunity to receive the work electronically in lieu of a refund. If the second copy is also defective, you may demand a refund in writing without further opportunities to fix the problem.

1.F.4. Except for the limited right of replacement or refund set forth in paragraph 1.F.3, this work is provided to you ‘AS-IS’, WITH NO OTHER WARRANTIES OF ANY KIND, EXPRESS OR IMPLIED, INCLUDING BUT NOT LIMITED TO WARRANTIES OF MERCHANTABILITY OR FITNESS FOR ANY PURPOSE.

1.F.5. Some states do not allow disclaimers of certain implied warranties or the exclusion or limitation of certain types of damages. If any disclaimer or limitation set forth in this agreement violates the law of the state applicable to this agreement, the agreement shall be interpreted to make the maximum disclaimer or limitation permitted by the applicable state law. The invalidity or unenforceability of any provision of this agreement shall not void the remaining provisions.

1.F.6. INDEMNITY - You agree to indemnify and hold the Foundation, the trademark owner, any agent or employee of the Foundation, anyone providing copies of Project Gutenberg™ electronic works in accordance with this agreement, and any volunteers associated with the production, promotion and distribution of Project Gutenberg™ electronic works, harmless from all liability, costs and expenses, including legal fees, that arise directly or indirectly from any of the following which you do or cause to occur: (a) distribution of this or any Project Gutenberg™ work, (b) alteration, modification, or additions or deletions to any Project Gutenberg™ work, and (c) any Defect you cause.

Section 2. Information about the Mission of Project Gutenberg™

Project Gutenberg™ is synonymous with the free distribution of electronic works in formats readable by the widest variety of computers including obsolete, old, middle-aged and new computers. It exists because of the efforts of hundreds of volunteers and donations from people in all walks of life.

Volunteers and financial support to provide volunteers with the assistance they need are critical to reaching Project Gutenberg™’s goals and ensuring that the Project Gutenberg™ collection will remain freely available for generations to come. In 2001, the Project Gutenberg Literary Archive Foundation was created to provide a secure and permanent future for Project Gutenberg™ and

future generations. To learn more about the Project Gutenberg Literary Archive Foundation and how your efforts and donations can help, see Sections 3 and 4 and the Foundation information page at www.gutenberg.org.

Section 3. Information about the Project Gutenberg Literary Archive Foundation

The Project Gutenberg Literary Archive Foundation is a non-profit 501(c)(3) educational corporation organized under the laws of the state of Mississippi and granted tax exempt status by the Internal Revenue Service. The Foundation's EIN or federal tax identification number is 64-6221541. Contributions to the Project Gutenberg Literary Archive Foundation are tax deductible to the full extent permitted by U.S. federal laws and your state's laws.

The Foundation's business office is located at 809 North 1500 West, Salt Lake City, UT 84116, (801) 596-1887. Email contact links and up to date contact information can be found at the Foundation's website and official page at www.gutenberg.org/contact

Section 4. Information about Donations to the Project Gutenberg Literary Archive Foundation

Project Gutenberg™ depends upon and cannot survive without widespread public support and donations to carry out its mission of increasing the number of public domain and licensed works that can be freely distributed in machine-readable form accessible by the widest array of equipment including outdated equipment. Many small donations (\$1 to \$5,000) are particularly important to maintaining tax exempt status with the IRS.

The Foundation is committed to complying with the laws regulating charities and charitable donations in all 50 states of the United States. Compliance requirements are not uniform and it takes a considerable effort, much paperwork and many fees to meet and keep up with these requirements. We do not solicit donations in locations where we have not received written confirmation of compliance. To SEND DONATIONS or determine the status of compliance for any particular state visit www.gutenberg.org/donate.

While we cannot and do not solicit contributions from states where we have not met the solicitation requirements, we know of no prohibition against accepting unsolicited donations from donors in such states who approach us with offers to donate.

International donations are gratefully accepted, but we cannot make any statements concerning tax treatment of donations received from outside the United States. U.S. laws alone swamp our small staff.

Please check the Project Gutenberg web pages for current donation methods and addresses. Donations are accepted in a number of other ways including checks, online payments and credit card donations. To donate, please visit: www.gutenberg.org/donate

Section 5. General Information About Project Gutenberg™ electronic works

Professor Michael S. Hart was the originator of the Project Gutenberg™ concept of a library of electronic works that could be freely shared with anyone. For forty years, he produced and distributed Project Gutenberg™ eBooks with only a loose network of volunteer support.

Project Gutenberg™ eBooks are often created from several printed editions, all of which are confirmed as not protected by copyright in the U.S. unless a copyright notice is included. Thus, we do not necessarily keep eBooks in compliance with any particular paper edition.

Most people start at our website which has the main PG search facility: www.gutenberg.org.

This website includes information about Project Gutenberg™, including how to make donations to the Project Gutenberg Literary Archive Foundation, how to help produce our new eBooks, and how to subscribe to our email newsletter to hear about new eBooks.